प्रा.क.ठ.नं. १०/५.१.५२.

भंगी कामगारांना सुट्टीचा पगार मिळणे संबंधी कामगार संघानें ता.२०.९.५० रोजी मागणी केली आहे. ती मागणी फायनान्स कमिटीनें ठराव नं.५/२०.४.५१ ने अमान्य केली आहे. याची दखल कामगार संघास नों.नं.२८/२९०४/ने ता.८.५.५१ इ.रोजी दिली आहे. आपली मागणी रास्त असलेबद्दल कामगार संघानें पुन्हा जा.नं.५८ ता.२४.७.५१ ने लिहून पाठविले आहे.

याप्रमाणें कामगार संघाकडून ता.२०.९.५० इ.रोजी लिहून आलेले पत्र व यापूर्वी या बाबत झालेले करार व मे.डाभोळकर म्यु.सल्लागार यांचे आलेले मत पाहिले.

म्यु.मल कामगारांनीं संप केलेवेळीं मे..न्हा.प्रेसिडेंट यांनी घेतले निर्णयास अनुसरून मे.म.क.ठ.नं.५०९/१७.१२.४८ ने कामगारांना खाली प्रमाणें सुट्टी देणेचे ठरविले आहे. त्याप्रमाणें कामगारांना पाळीप्रमाणें आठवड्यातून एक दिवस सुट्टी देणे बाबत चो.हेल्थ ऑफिसर यांनीं ता.२८.२.४९ इ.रोजीं हुकूम दिला आहे. परंतु कामांच्या सोयीच्या दृष्टीनें ही सुट्टी कशी द्यावी या संबंधी चो.हेल्थ ऑफिसर यांनी ता.२९.३.४९ इ.रोजी पुढील प्रमाणें निर्णय घेतला आहे.

भंगी नोकरांना दर शनिवारी व रविवारी दोन प्रहरी सुट्टी देणेत यावी. याप्रमाणें हल्ली सुट्टी देणेत येत असून तिचा उपयोग कामगारांकडून घेतला जात आहे. ही सुट्टीची पद्धत झाडू कामगारांचे बाबतींत कामगार संघानें मान्य केली आहे. भंगी कामगारांचे कडून सकाळी काम करून घेतले जाते. तेव्हां दोनप्रहरी दिलेली सुट्टी ही सुट्टी म्हणतां येणार नाहीं, म्हणून त्यांना सुट्टीचा पगार मिळावा असी कामगार संघाची मागणी आहे.

कामगारांनी आठवड्यांतून एक दिवस सुट्टी घेऊन बाकीचे सहा दिवस काम करणेचे आहे, याचा अर्थ दिवसांतून सलग २४ तास काम करावे असा नसून दिवसांतून ठरविलेले तास काम केलेस त्यास एक दिवसांचे काम असे मानावे लागते. कामाचेच बाबतींत ठराविक दिवस ठरविणे हेच तत्व सुट्टीच्या बाबतीतही लागू करणे भाग आहे. त्यास अनुसरूनच दोन दिवसांतील कामाचे अर्ध्या दिवसाची सुट्टी म्यु.ने दिलेली आहे.

झाडू कामगारांचे बाबतींत संघाचा करार झालेनें सुट्टीचे हे तत्व संघानें मान्य केले आहे. असेंच म्हणावे लागेल.

प्रहरी दिलेली सुट्टी ही सुट्टी नसून सुट्टीचा पगार मिळावा असे कामगार संघाचे म्हणणे आहे. ठराविक पाळ्यांनेची सर्व्हिस केले नंतर मंगळानें सर्व दिवसाचे काम केले असे म्हणतां येणार नाहीं. याप्रमाणें व म्यु.करार रचनानें संघाशीं अशा प्रकारे बांधली गेलेली नाहीं. मंगळाचे कामाचे तास (दिवस वार) ठरविण्यात आलेले नाहींत. अशा स्थितींत मंगी कामगारानें सकाळीं तीन किंवा चार तास केलेले काम हे दिवसाचें काम म्हणतां येणार नाहीं आणि त्याप्रमाणें म्यु.नें मान्यता दिलेली नाहीं. साधारणपणे दिवसातून कामाचे तास आठ ठरविण्यात आले आहेत त्या प्रमाणें प्रत्येक कामगाराकडून दिवसांतून आठ तास म्यु.काम करवून घेत आहे. मंगी कामगारांना आठवड्यातून शनिवारी व रविवारी दोन प्रहरीनंतर अर्धा दिवसाची सुट्टी दिली जात आहे. ही कराराप्रमाणे संघ दिवसाची सुट्टी असलेनें व जिचा उपयोग कामगारांच्याकडून ता.२१.२.४९ पासून घेतला जात असलेनें संघास पुन्हा सुट्टीच्या पगाराची मागणी करतां येणार नाहीं. या प्रमाणें कामगारांना सुट्टी दिली असलेनें त्या मुदतीचा म्यु.ने.पगार देणे हे कायदेशीर होणार नाहीं. मात्र यापुढे कामगारांना सुट्टी पाहिजे असेल तर सुट्टी देणेत येईल अगर सुट्टीचा पगार पाहिजे असेल तर सुट्टीचा पगार देणेस हरकत नाहीं. यास कामगार संघ सहमत असल्यास त्याप्रमाणें विचारणा करून त्यांची संमती आल्यास काम जनरल कमिटीचे मंजुरीस पाठवावे म्हणून सर्वा. मंजूर करणेत आले.

सही इंग्रजी
चेअरमन, पगा. कमिटी.

नि.नं.२.

नं.२२-१२६१ ता.२५.२.५२

रा:रा.सेक्रेटरी म्यु.पल कामगार संघ
यांजकडे......

चेअरमन फायनान्स कमिटी यांजकडून.

संपी कामगारांचे छुटीचे पगारा बद्दलचे मागणी संबंधी मे. फायनान्स कमिटीने घेतले निर्णयाचे ठरावाची प्रत आपले माहितीसाठी सोबत ठेवून पाठविली आहे.क.ता.१८.२.५२

सही इंग्रजी
चेअरमन
फायनान्स कमिटी.

नंबर २४/१७०५ नि.नं.४

ता.१७.४.५२

श्री.जनरल सेक्रेटरी म्यु.पल कामगार संघ,
यांजकडे....

चेअरमन, फाय.कमिटी यांजकडून.

म्यु.पल भंगी कामगारांचे सुट्टीचे पगाराचे काम फायनान्स कमिटीचे निर्णयासाठीं असून त्याचे निर्णयासाठीं चे.फाय.व क.ची सभा ता.२१.२.५२ रोजी बोलाविण्यात आली होती परंतु कोरम होऊं न शकल्याने निर्णय घेतां आला नाहीं.

तरीच आपले संघाकडून आलेल्या तक्रारीतील मागण्या नवीन चे. जनरल बॉडीचे सभेत मांडून त्याबद्दल सहानुभूति पूर्वक विचार करणे बाबत प्रयत्न करणेत येईल.आ.क.ता.१२.४.५२.

सही इंग्रजी
चेअरमन फायनान्स कमिटी.

श्री.व्ही.एन.पाटील अध्यक्ष, धोरण कमिटी सं.म.समिती यांसी,

कोल्हापूर नगरपालिका व म्युनि.कामगार संघ यांच्यामध्ये कामगारांच्या मागण्यांच्या बाबतीत वाद निर्माण झाल्यानंतर हा वाद आपल्या कमिटी पुढे विचारार्थ आहे.त्याचा विचार करण्यासाठी आपली कमिटी ता. ६.१२.५८ रोजी कोल्हापूरास आली. त्यावेळी कामगार संघाच्यावतीने कामगारांचे म्हणणे आपणांपुढे मांडले आहे त्यानंतर नगरपालिकेच्या प्रतिनिधी बरोबर आपल्या समोर चर्चा झाली.त्या अनुरोधाने आमच्या संघाने खालील प्रमाणें निर्णय घेतला आहे तो निर्णय आपल्या माहितीसाठी खालच्या प्रमाणें पाठविला आहे.

१) भंगी कामगारांचा सुट्टीचा पगार.

भंगी कामगारांच्या आठवड्याच्या सुट्टीबद्दल अंमल नगरपालिकेने न केल्याने व भंगी कामगारांनी त्या दिवशी काम केले असल्याने त्यांना दिवसाचा पगार देणे न्याय्य आहे म्हणून ता.१.१.४५ ते २७.५.५२ अखेर सुट्टीचा पगार त्यांना देण्यांत यावा.नगरपालिकेने जर ही रक्कम देऊ केली तर कामगारांनी हा पैसा विधायक कार्यात खर्च करावा म्हणून संघाने खालील प्रमाणें निर्णय घेतला आहे.

१.१.४५ ते २७.५.५२ अखेर जी सुट्टीच्या दिवसाची रक्कम कामगारांना दिली जाईल त्यापैकीं निम्मी रक्कम कामगारांच्या सहकारी सोसायटीत भांडवल म्हणून गुंतविण्यांत येईल व निम्मी रक्कम कामगारांच्या प्रत्यक्ष हातात दिली जाईल.

२) प.व.खात्यातील कामगारांचे व सॅनि.इन्स्पेक्टर्स यांचे १.६.५२ पासूनचा घरभाडे व प.व.खात्यातील कामगारांना ऑफिस स्टाफ प्रमाणें गॅझेटेड सुट्या दिल्या जात नाहींत तर त्यांना सफाई खात्यातील भंगी झाडू कामगारप्रमाणें मानले जाते. झाडू भंगी मुकादम यांना सन १९४९ सालीं पासून घरभाडेभत्ता दिला जातो.मुंबई सरकारच्या ठरावाप्रमाणें प्राथमिक शिक्षक ,लोकल बोर्डाचे कामगार वगैरे कामगारांना ता. १.६.५२ पासून घर भाडे भत्ता मिळतो.तेव्हा प.व.खात्यातील कामगार व सॅनि.इन्स्पेक्टर्स यांना १.६.५२ पासून सरकारच्या ठरावाप्रमाणें घरभाडे भत्ता देणेत यावा.नगरपालिकेने खर्च करावा म्हणून संघाने खालील प्रमाणें निर्णय घेतला आहे.

ता.१.६.५२ पासून ता.१.१.५८ पर्यंत घरभाडे भत्त्याची जी रक्कम कामगारांना दिली जाईल त्यापैकी निम्मी रक्कम कामगारांच्या सहकारी सोसायटीत भांडवल म्हणून गुंतविण्यांत येईल व निम्मी रक्कम कामगारांच्या प्रत्यक्ष हातांत दिली जाईल.

कामगारांच्या इतर मागण्याच्या बाबतीत जिल्हा शिक्षक बोर्डाने कामगार संघाशी वाटाघाटी पुन्हा कराव्यात असे आम्हांस वाटते.

सही

अध्यक्ष.

UNHAPPY BOMBAY

A REPORT
TO
PANDIT NEHRU

By
VASANT RANADIVE
M.B.B.S.

With a Foreword
By
The Right Hon'ble
Dr. M. R. JAYAKAR
P.C., M.A., D.C.L., (Oxon.) LL.D.,
Vice Chancellor,
Poona University.

Second Edition, *FOUR ANNAS*

With respects to the
SA Dange
4/7/57

FOREWORD

I have agreed, at Dr. Ranadive's request, to write a foreword to his brochure, on his assurance to me that the facts stated in it have been examined and found to be strictly accurate and are evidenced by eye-witnesses and that there is no exaggeration or hearsay in the matter. If so, I think it is desirable that the attention of the public should be drawn to these facts.

Some of these incidents reminded me of the days when I served on the Congress Committee, appointed in the year 1919, to consider the affairs relating to the Jallianwalla Bagh. I then worked in close association with Gandhiji, Motilal Nehru, C. R. Das and Malaviya. It was then my duty to record the evidence, tendered on behalf of the public, and to assess its truth and accuracy. No doubt, that was in the days of British rule 37 years ago The present incidents have unfortunately occurred under Swaraj Government, eight years after its establishment and in the year of grace 1956. In both cases, however, the plea of the authorities concerned has been that the use of force was necessary to

prevent the overthrow of the Government established by law, which was the real object of the agitation. If so, it is curious how history doth repeat itself.

I have, however, no doubt that, if the facts, alleged as authentically established as stated above, are brought to the notice of our Prime Minister, he will, in his usual fairmindedness, desire an impartial enquiry, if for no better purpose than to clear the administration concerned of what might otherwise remain as a dark blot on its fair name.

M. R. Jayakar

Poona 4.

Dated: 21-2-56.

(M. R. JAYAKAR.)

UNHAPPY BOMBAY

THE BACK-GROUND

"The Maharashtrians are a virile and patriotic people with a past in which they take legitimate pride. Their achievements form an important chapter in the history of India." (S.R.C. Report p. 110).

The S.R.C. Report was published on the 10th Oct. 1955. A week before the report was actually published, the city was thrown into an atmosphere of unholy suspense. Armed police patrols in batches of about six or more started parading the streets of Bombay, The number of these armed policemen was so plentiful that one could hardly walk half a furlong without encounterin; a batch of these riflemen in blue. The "cavalry" of this army was provided by truck-loads of armed police who could be seen whizzing past with their rifles in position.

This was the physical part of the show! The intellectual gloom was provided by none else than Prime Minister Jawaharlal Nehru! Referring to the disturbances in Bombay on the 16th August 1955 in response to a strike call in memory of the martyrs who laid down their lives in the memorable "March on Goa". Panditji is reported to have said in a public meeting "This is a dress-rehearsal of what is going to happen after the S.R.C. Report is out."

This utterance by the Prime Minister had thrown the Maharashtrian Nehruites in a miserable confusion. Did Panditji know what was contained in the Report? Otherwise, why should he have felt that the "virile and

patriotic" Marathas would revolt against the recommendations? Why was this unprecedented show of force made out in certain parts of Bharat and not in others? And above all, ike a thief peeping in through a door and then stealthily creeping in, why did the report have to be systematically leaked into unresponsive Maratha minds?

When the report was actually published, the surprise element in it had been completely rubbed off by the daily news leakages that had come out. Its place had already been taken by a feeling of deep frustration and disappointment and the feeling of grave injustice being done.

Whether this feeling was right or wrong is not relevant here. If it was wrong—nobody tried to tell the Marathi speaking people how it was wrong—they would certainly have tried to understand the other view point. Without being partisan or vain, one could safely say that the Maharashtrians, as a community, are mentally at least as good as many others who fortunately seem to have found vantage positions in the ruling clique in this country.

"Advice" has become the most deflated commodity in Independent India. And we were treated with big doses of this from all quarters. Overdoing a thing seldom pays dividends. And that is what has happened to "Advice". Everybody wants the other man to be patriotic, to have a consideration for the nation as a whole, to have a policy of give and take ! And the giving is in words and taking in practice ! That is why the advice from many quarters fell on deaf ears in Maharashtra.

Maharashtra is also known to be a fertile soil for a just political cause. The famous revolt of 1857 against the British power was born and fostered in Maharashtra from where

It spread towards North. Towards the end of the last century and in the beginning of this century, the extremists became active in Bengal and Maharashtra. The partition of Bengal was opposed tooth and nail by the Maharashtrians. The civil disobedience movements under the guidance of Mahatmaji, received more Satyagrahis from Maharashtra than from any other province, perhaps with the exception of the then North West Frontier Province under the able leadership of the Frontier Gandhi, Khan Abdul Gaffar Khan. The quit India movement and the parallel government in Satara marked the climax of this revolutionary tradition.

This is an outline of the recent history of these hard to beat down people. Physically, they are puny as compared with the tall hefty pathans of the frontier or the bearded Sardarjis of the Punjab, or even the Bhayyas of the Utter Pradesh. Intellectually, they are a little below the mathematical giants of South India or Travancore Cochin. They have none of the business tact of the Gujeratis or the dollar greed of the Marwaris. They are good, honest friendly people who earn by their sweat and live. Their mothers tell them the stories of the brave Rani of Jhansi who perished rather than live in slavery and their fathers tell them the stories of Shivaji who rid Maharashtra of the foreign yoke. And as they grow, they read of Wasudeo Balwant, Chandrashekhar Azad, Senapati Bapat, Lokmanya Tilak, Veer Savarkar and Netaji Subhas. And they think and feel how the Father of the Nation "Bapu", as we call him, taught us to be brave and to fight injustice wherever it is brewing.

To say that the movement for the realization of Samyukta Maharashtra with Bombay is directed against any community or against other communities is to show utter disregard for truth. That will be said only by an absolute

dunce or an extremely deceitful person. The Maharashtrians are to a certain extent very quarrelsome But they specialise quarelling amongst themselves rather than with a stranger They can and will live peacefully with others as friends and co-workers in a common task. Apart from cities and towns, there are Gujaratis and Marwaris right through the length and breadth of Maharashtra even in the interior villages, and they control the business interests And we have all lived peacefully for generations. Even after the most bitter Hindu-Muslim riots in Bombay, the Muslims are, to this day, to be found in all parts of Maharashtra as congenial neighbours.

It was the Indian National Congress, that, as early as 1920 taught us to demand the reorganisation of the country. It was the Congress that told us that the Government of the people must carry on business in the language of the people. It was the Congress Government in power that appointed the S. R. Commission. All that the Marathi speaking people asked for was the unification in one province of a distinct cultural group with common historical traditions, political and economical interests and a common language. The people who do not speak this common language will live as peacefully as the others do and will have as many rights of a democratic citizen as the others have.

In recent years the econamic destiny of Maharashtra has remained mainly in the hands of non-Maharashtrians. Now with the advent of freedom and with the winds of democracy blowing everywhere, they feel it monstrous that any individual or group of individuals, deriving no authority from the Marathi people and not responsible to them, in any way, should impose their will upon them. The feeling became all the more severe when they say that Maharashtra had been singled out for a separate treatment. Fourteen of the sixteen

provinces were formed on the linguistic basis. Only three and a half crores of the Marathi speaking people were disappointed and did not get their province !

All this was drummed into the ears of the Marathas by all the political parties. Communists and the other leftists have gone all out to rouse the people. The Praja-Socialists, who were wavering in the initial stages and who talked with different voices in different provinces, also lent their support to the movement in Bombay. Congressmen were also not lagging behind.

All political parties came together on the common platform of the Samyukta Maharashtra Parishad for the attainment of Samyukta Maharashtra with Bombay—a thing that became the cherished dream of almost every Marathi speaking man, woman and child. Mammoth meetings were held for the propagation of this ideal.

Shri Shankerrao Deo, known to be one of the most truthful disciples of Gandhiji, was offered the leadership of the whole movement and he accepted it ! That gave a status and austerity to the movement for the creation of a Marathi speaking state with Bombay as capital.

I vividly remember the civil disobedience movements of 1930 and 1932. I have also had the fortune of witnessing from very close quarters the Quit India movement of 1942. And yet I humbly beg to state that the momentum this movement had gathered is as much as any one of these battles of the past.

Public meetings were being attended by audiences of a lac and over. Even meetings in chawl compounds or other obscure places had audiences of 5000 and above. Some of the mammoth public meetings had audiences three to four

lakhs of people–an honour reserved formerly only for Pandit Jawaharlal. And day in and day out these oceans of humanity were being told to get ready and be willing to sacrifice everything for the struggle that was ahead. The emphasis on maintaining peace was there. People were also told not to damage property or to assault individuals but no body told them what they should do.

The people's sentiments were rising and they were eagerly awaiting instructions from proper quarters when the first ugly incidents touched the movement. Shr Shankarrao Deo, President of the Samyukta Maharashtra parishad, was shown black flags at Nagpur by the anti–Maharashtra demonstrators. A few shoes were also hurled at him. Things went from bad to worse at Bombay when Shri S. K. Patil president of the B.P.C.C. addressed a public meeting at the Chowpatty Sands. Sternness is undoubtedly a quality and it is very essential that those who are at the helm of the affairs of people are possessed of it, but when it drifts into arrogance and impudence, it commands not respect and order but hatred and retaliation.

And that is precisely what happened. Instead of trying to reason it out, Shri Morarji Desai warned people of the consequences of the movement and declared that ' Maharashtrians would not get Bombay so long as the Congress was alive,' Shri Patil went a step further, accused the Maharashtrians of being unable to govern and declared that the Marathas would not get Bombay for 5000 years to come. Prior to this, the Bombay Pradesh Congress Committee had sent a deputation to Delhi on behalf of the citizens of this Metropolis of India. The deputationists consisted of people of such poor public status that the B. P. C. C. made only a laughing stock of itself by sending such people. These men enjoyed the confidence only of the President of the B.P.C.C.

Further fury was added to the situation by the virtual dismissal of the Deputy Minister for prohibition, Dr. T. R. Narawane from the Bombay Cabinet. The correspondence. between Shri Morarji Desai, the Chief Minister and Dr. T. R. Narawane disclosed that the Chief Minister asked from the latter an assurance that he would not lend active support to the movement for Samyukta Maharashtra. (This was done at a time when Shri Morarji Desai himself had taken sides and was doing propaganda.) If the Doctor had agreed to this, the Chief Minister would have treated all the matter as confidential and no one would have known anything of the deed that was buried! The men in the street started asking each other: "did the other Ministers who are now observing an ominous silence have to give some apology like the one asked for from the Doctor? The Doctor did not bend but probably others did." And an atmosphere of suspicion about the Ministers whom they had elected pervaded the scene. It was very significant that "secrecy" was being indulged in by those who ascended the throne in the name of Gandhiji. "My life is an open book" the Mahatma had often declared and he had done away with all secrecy even while preparing for a show-down with the foreign rulers.

I wonder whether all this can convey even a faint idea of the mass anger that was mounting The daily parleys the Maharashtra Congress leaders were having with the Congress High Command and the routine news about the failure of the talks added a sort of stimulant to mass hysteria, One often wonders whether the public sentiments would ever have reached the high pitch if the daily news about the negotiations had not embittered the public mind.

In this atmosphere of suspense and frustration, it became known that the Congress High Command had taken a decision to keep Bombay as a centrally administered city.

Before the decision was officially announced, it leaked through the usual sources. It was like giving minimal doses of a highly toxic drug to produce some immunity against any sudden shock. The Times of India wrote significantly that the official announcement was being delayed to allow the Government of Bombay to make administrative and 'Other' arrangements.

What these ominous "other arrangements" were to be everybody knows. Shri N. V. Gadgil, M. P. is reported to have said that when time came, the Maharashtrians would stop the bullets with their chests and not with their backs. Probably the time had come for that. The Maharashtrians had asked for bullets and they would have them.

* * *

After a hundred and fifty years of their rule, the Britishers have left back many things in our land. And it is but human weakness to try and copy the old master. And so did our Chief Minister, Shri Morarji Desai, once an humble servant of the British Government in India. Men who have witnessed the mass arrests of our leaders on the morning of the 9th August 1942 were set wondering whether it was the same machinery working again that, quietly and stealthily, under the cover of darkness, whisked away from amongst the people, a galaxy of the leftist leaders who were trying to keep up the battle for Samyukta Maharashtra.

This happened in the early hours of the 16th January 1956. For full three months and over from the release of the S. R. C. Report, there was no incident of any assault on any individual, any looting of a shop or any other property.

The Government had struck.

The Massacre

It is time that people who claim to rule democratically ealised that separating a mass of people from their trusted eaders is the last way of bringing the people to their knees.

Our National Leaders were snatched away from us and ept for years at the Ahmednagar Fort from 1942 to 1945. Did that kill our aspirations for attaining independence? Mahatmaji was arrested several times. Did that ever weaken the Indian national movement? Indian patriots were massa. cred at Jallianwalla Baug. What were its effects on the Indian minds? And in 1942 police and military terror raged unabashed in the tiny villages of Chimur and Ashti in Madhya Pradesh. Did that terror come to the rescue of the Britishers in holding on to what was not theirs?

For full six days the people of Bombay were being treat. ed to the taste of rifles, tommy guns and revolvers.

I have been an eye witness to many of the gruesome tragedies that have occurred during the week, I have collect. ed reliable and authentic information about many other incidents from responsible and non-partisan eye witnesses. The sudden and unexpected arrests of the leaders were followed by a spontaneous strike and suspension of business by the entire working class of the city. Not a single textile mill or factory or workshop could be found working. Even the white collared gentry who go to offices struck work. The shops and markets observed Hartal.

On the 16th January 1956, the first day of the present disturbances, there was no looting, arson or stone throwing. The police opened fire on a crowd at Mugbhat (Thakurdwar) in Central Bombay resulting in the death of Bandu Gokhale a young student who was supporting his family and learning

in the matric class. Mrs. Rukminibai Salvi who along with her son was standing on the footsteps of her residence also received bullet wound in the firing. Both Mrs. Salvi and her son received gun shot wounds. Eight others received bullet wounds on that day,

There was no untoward show of mob frenzy before the eaders were arrested. Till this time people had behaved with commendable restraint.

Tuesday, 17th January, dawned in an atmosphere of great uncertainty. The news of the previous day's firing was agitating peoples' minds. A feature of this day was that one could see everywhere black flags on housetops, streets and on cars. People were seen wearing black ribbons to demonstrate their disapproval of the centre's decision to rule Bombay. A mass meeting was held at Shiwaji Park in the evening and it was attended by over two lakhs of people. The atmosphere became more tense towards the evening, as news came from Belgaum that the police had opened fire on the demonstrators there killing, four people.

The total suspension of activities in central and north Bombay that had been affected since the 16th took a grave turn on the 18th. All the mills, factories and educational institutions continued to observe Hartal. Eight Socialist legislators and six Congress legislators resigned their seats from the Bombay Assembly. By noon virtual battles were raging between the armed police, homeguards and the people. The outcome invariably was that the police opened fire resulting in a big number of casualties. One wonders if ordinary policemen or Jamadars were given the discretion to open fire because they very often resorted to firing when the situation could easily have been controlled by a little clever handling. And whenever they resorted to firing, they

id it so ruthlessly that life became almost impossible for ıhabitants of the locality I remember that even in the days ›f the British rulers constables could not open fire unless a P. or a Magistrate was present on the scene and ordered iring. But even this common decency was not observed here. have seen two Sub-Inspectors of Police who were, as if drunk with power and were shooting indiscriminately with the cool calloutness of a Chengizkhan.

On Wednesday, 18th January, I had started for my dispensary when an acquaintance came running and told me that a man had been shot dead by the police and another was seriously wounded. I went to the place of occurrence which was nearly half a furlong from my residence. A respectable resident of the locality, Shri. V. G. Mohile, Bar-at-Law, was standing there. He was an eye-witness to the iring. He told me the atmosphere was quiet when the police officer opened fire.

Mutanna, the man who died was sitting on a cot and chewing tobacco. When he fell dead with a bullet wound on his head, he had tobacco in one hand and chunam in the other. Another man who was chatting with him was seriously injured.

It is surprising that this was not a solitary instance, Firings and lathi-charges started simultaneously almost all over Central and Northern Bombay. People started gathering at every corner and discussing the brutal assaults. They started jeering the armed police cars that were parading the streets; and shouting Pro-Maharashtra slogans. At several places such crowds were fired at. At least in the Dadar area which later developed into a storm centre, there was no case of arson or looting till about 11 A.M. on the 18th. And yet there were several cases of the crowds being fired upon. It is also very

noteworthy that the police resorted to firing as almost the first remedy. Lathi charges were not tried unless as a corollary to firing and tear gas was not used at all. Mass anger rose to unprecedented heights due to the provocative firing and then started a fussillage of stones and brick-bats from all directions on the police and homeguards. What followed was a virtual loot and arson by the people and a ruthless massacre by the police. By noon, people started attacking and breaking open shops.

How indiscriminate the firing has been could be described by a few incidents. A friend of mine, Shri D. Telang was talking to me in my dispensary. Meanwhile, some students came running saying that there was very wanton firing. We thought we should go and pacify the people and the police. Meanwhile a young student with a bullet wound in the chest was brought to my dispensary. So Shri Telang left alone to pacify the crowds leaving me to treat the student. Within a few minutes another batch of students came telling me that Shri Telang himself was hit by a bullet. The student for treating whom I remained behind was Shri Atmaram Panvelkar, a fair, medium built lad of about 16 years. A bullet had hit his chest and passed out through the back. I gave him what medical aid could be given and sent for transport. I rushed out to the neighbouring road where firing was going on. Within about 20 minutes we had picked up half a dozen casualties, all severely wounded,

At this stage I was lucky to have come across a particularly polite and dutiful police officer, who was on patrol in a police van with armed police. I stopped the van and the Officer lent me a helping hand. With the help of a social. worker, Shri Upendra Vaidya, I put the six casualties in the police van and drove them to the Municipal Hospital, Sion.

By the time we reached the hospital, one man, a robust mill hand about 45 years in age, had already died. He had received a gun shot in the head and his brain was bulging out! Shri Atmaram Panvelker, the yound student referred to above died in the hospital the next day.

It is not possible for a single individual like me to have been an eye-witness to the conflagration that had caught almost the greater part of the city in its grip. Neither would any honest citizen deny the fact that there was looting and arson on a large scale. It is not possible to picture in words the ghastliness of the whole tragedy. The extent of the shooting as well as the method of shooting were both shocking. Perhaps one might get an idea of what happened when one is told that not less than 450 people received gun shot wounds!

I have stated above that even under the foreign rule, ordinary police Officers did not have the authority of resorting to firing. Another feature of firing in those days was that as far as possible the firing was below the waist. This could perhaps be verified from the results of the various firings during those days, Unfortunately this below the waist rule was also not applicable in this case. Probably the no-waste-rule was applicable here. Every bullet must kill and not be wasted! The number of casualties who received bullets on the head (brain), chest; abdomen and other vital parts will testify to what I say. On the 18th January I removed fourteen casulties to the hospital, ten of these had bullet wounds above the waist. In a survey of the various city hospitals I found that this proportion was almost the same all through the total casualties,

In a short report like this, it is not possible to write in detail about the harrowing tales of every individual who had to taste our Swadeshi bullets. I shall cite only a few cases

to show how anybody and everybody could have been a victim of this atrocious "bundobast".

A poor working class family was staying in a small tin hut off the Bhavanishanker Road in Dadar. This hut is atleast 300 yards away from the main road. The police entered a school compound near the hut and opened fire from there. A bullet came through the corrugated tin wall of the hut, hit an old man, Shri More, who was drinking his tea in the hut, pierced through the other wall of the hut, then hit the son-in-law of the old gentleman, and then hit young Subhas Borkar, nine year old grandson of Shri More. When these victims were picked up by the relatives and the neighbours and they started for the hospital, they were stopped on the road by armed homeguards who ordered them to march back because there was curfew. The people had to return helpless. Some volunteers then managed to secure a car and reach the three victims to the hospital. Young Subhas, the little child of 9 yours, died on reaching the hospital.

Similar is the case of Shri Niwrutti More who left his house with his son Laxman to buy some things for the son, both the father and son were killed during the firing.

I have already referred to Mrs. Rukminibai Salvi and her teenaged son, Dinakar, who were standing on the footsteps of their home when both were hit by bullets.

Gajanan Mane, Dhondu Seetaram, Kedar Mangal, Rodrick Peter D'Souza, Ambaji Narayan, Laxman Ramji, Pandurang Bapu, Vasant Navle, Tukaram Shetty, Fulchand Badri, Kashinath Jadhav, Rama Sudkya are all young kids between the ages of ten years and sixteen years. Each one of them ha received a bullet wound. There are many more lads with bullet wounds and probably some of them will be rendered incapable for any physical abour for their life

Elvin Salvi, a fourteen year old student was shot dead at 'arel:

Probably to make up in age for these young lads, the olice have shot many old men and (I hang my head in shame,) tleast some old women! I have in my possession a fairly xhaustive list of old men above the age of sixty years, who, fter having had the singular fortune of spending the evening f their life in Free India, had to face the ordeal of bullet vound injuries in this old age. On the very strength of their ge, each one is incapable of doing any voilence or violent novement even if he intends to do so. I saw atleast two old adies with bullet wounds and another one who was bleeding profusely from her scalp and nose due to what she described s baton hits and kicks from a Police Officer whose name she disclosed to me. This lady also is well past sixty.

How unsafe the life of an ordinary citizen was in these Police days could be seen from a few incidents. Shri Mohadikar, a respectable gentleman, was standing in the balcony of his house on the first floor with his little daughter. A bullet that came from the road went past him–pierced through the window and hit the wall in his bedroom.

Rama Babaji, an old man of sixtyone years, received a bullet injury when standing in the balcony on the third floor.

Anant Mahadev, a young man, received bullet injury while sitting in his hut. He came out of the hut to go to the hospital when he received a second bullet.

At Arthur Road, a bullet went inside a hotel.

Rama Sudkya, a young boy of fifteen received a bullet in his axilla in his own house; the same bullet went out and hit another man in the neck killing him!

Chellam Mayarmellu also received a bullet on his leg while in his own house.

Mohan Kishandas received a bullet while standing in the balcony on the second floor.

Shri B. N. Mehta was standing at the Dadar railway station to proceed to Borivli, when he was hit by a bullet while on the platform.

Shri Harnam Singh, a toy seller was in his room on the third floor of a building in Koliwada when he was hit in the chest by a bullet.

Ganpat Pandurang Gide was sleeping in his house when a bullet came and hit him in the hip.

Appa Dhondu was standing in his own tenement at Parel when a bullet hit him in the left shoulder.

This list also will go on swelling if I record all the instances where bullets have pursued peaceful people into their own houses-even on the second and third floors. I have given only a few of the many many such cases. This should also be enough to impress that such instances were not rare or exceptional or accidental! When a number of such instances have been shown it becomes imperative to investigate into them and bring the culprits to book!

How many bullets were fired ? It is not possible to give the number. But I have on record some cases which show in what rapid succession the bullets were coming, one after another. Rambhau Sonu Pujari, a young man aged 24 years was returning to his residence after purchasing some bidies. He received a bullet on his hand: he tried to hold the injured hand with the other hand when a second bullet hit the other hand. Before he could do anything else, a third bullet hit him on his leg.

Shri Bajanlal Ahuja, Proprietor of the Sindh Dairy Farm, opened the door of his dairy to let in one of his servants who had gone out. A bullet came and killed the servant on the spot. Before Shri Ahuja could pick up the man who fell down, a second bullet came hitting Shri Ahuja himself just above the eye.

Shri Namdeo Kamal, the cleaner of a Parsi School Bus was taking his food inside the Bus. The bus itself was parked in the compound of a private bungalow. A bullet came and hit something near the bus. Before Namdeo could realize what was happening, a second bullet came and hit the bus, went through the body of the bus and hit the cleaner in the abdomen. This one is still in a precarious condition.

What were the type of the bullets used ? There seems to have been a controversy about this. An old and trusted Congressman has made an allegation that Dum-Dum bullets were used. There are many others who say .303/- rifles which are very powerful and generally used for shooting big game were used. My own impression is that the police, the homeguards, the special police were all using different types of weapons And at least some of the weapons used were very disastrous and the size of the bullet was abnormally large. If an impartial inquiry is held in this matter it will be possible to get hold of some bullets which must have been extracted from the bodies of the unlucky victims.

It has been recorded here that the police were opening fire without any J. P. or Magistrate ordering it, the firing was very wanton and indiscriminate, even children and old men were fired upon, and that even people who were in their houses were Injured. One incident was however a climax to all this tale of reckless killing. I have yet to hear of a simillar instance from elsewhere where people who claim

to be educated and cultured refuse to give a helping hand to a dying brother.

This happened on the 19th January, 1956. The orgy of looting and shooting was in full swing. We had organized a few volunteers who were picking up the wounded and bringing them to fixed centres for rendering first aid. These volu. nteers had picked up four casualties with gun shot wounds and brought them to my dispensary. I rendered them what medical aid could be given in a dispensary and wanted to remove them to hospital. Meanwhile, the curfew was imposed. I failed to get a transport to carry these wounded to the hospital. At this stage, a Police Officer came and asked me to close my dispensary as the curfew was on! I requested for a transport to carry the wounded to the hospital. I was given a blunt "No". I enquired what I should do with the wounded. I was told "leave them on the foot-path"! I wasted an hour more in search of an ambulance. A few yards from my dispensary a number of police trucks which had brought armed police to the area were lying idle In sheer desperation I went back to the same Officer again and asked him for permission to use one of those trucks to carry these four wounded people to hospital. And yet to my utter dismay, he refused again; "My transport is not meant for these people", he told me. I had learnt at the cost of those four ailing brethren that freedom had yet to percolate through many layers and there were still Officers who acted in the style of the old bloodthirsty tyrants.

There has not been much of tear gassing during these disturbances. But when it was used, it was used so profusely that the consequences were disastrous. A Chawl at Naigaum was flooded with tear-gas to such an extent that two infants

both about a year and a half old were completely choked. Both the children were brought to the K E. M. Hospital but died before anything could be done for them.

Dr. S. M. Charegaonkar, an opthalmic Surgeon was assaulted by the police while he and his volunteers were giving medical aid.

* * * *

This is a rough account of what happend in Bombay during that week of Police Raj. I have not the slightest desire to protect or guard those who joined in loot and plunder. But all peace loving citizens must agree that if ruthless repression is carried on in the name of law and order, it will breed the seeds of hatred and disorder and disturb the peaceful life of this city. We would bend on our knees for a special appeal to the non-Maharashtrians of Bombay. With a few exceptions of vested Interests they are not opposed to the claim of Maharashtra over Bombay. But systematic attempts are being made to spoil relations between the Marathi speaking and non-Marathi speaking population. It is a simple rule in Physics that every action has an equal and opposite reaction. If utmost repression in the form of shooting, lathi charges, mass arrests and so on is carried on against the Marathi people, the action is bound to have equal and opposite reaction. In the absence of proper guidance the reaction is very often misdirected. This misdirected reaction would again be a cause to be put down with an iron hand any just and legitimate and peaceful movement.

We would appeal to all thinking and freedom loving people to judge the Bombay firing on its merit. Those who joined in arson and other lawless activities shall be tried and dealt with properly. But who is to bring to book those who caused this ugly episode in the city? It is the bounden duty

of those who claim to rule over us with popular support and democratically to answer a few queries to our satisfaction :—

(i) Firstly, why was a show of military and armed might kept up for months inspite of there being not a single act of violence ?

(ii) Can the Government deny that from the very beginning police and homeguards were shooting to kill ? An alarmingly large percentage of the casualties have received bullet wounds above the waist. Does this not show the "shoot to kill" intention ?

(iii) The Police firing was not in "self-defence". If the firing was in self-defence the number of casualties on either side would have compared favourably. Here is a comparative study of the damage

Analysis of dead.

		Dead	Bullets	Tear Gas	Stab Wound
Police	...	Nil.	Nil,	Nil.	Nil.
People	...	76	72	2	2

The comparative study of the wounded is even more interesting.

	Bullet Wounds	Lathi charge stone throwing etc.	Acid Burns
Police	Nil	About 18 in all admitted in Hospital 100 treated outside	
People	320 Approx	can not be judged.	About 20

I have arrived at this figure of 320 bullet wounds as follows :

K. E. M. Hospital	...	154
B. Y. L. Nair Hospital	...	25
Podar Hospital	...	59
Municipal General Hospital Sion	...	14
G. T. Hospital	...	37

I did not succeed in getting the number from the J. J. Hospital but I have calculated it modestly at 50. I could not get figures from the Harkisondas Hospital.

It is not possibie to say how many people received lathi and cane injuries. Apart from the hundreds who were treated at the various hospitals (this number itself is well over 600) there are thousands of others who recieved lathi injuries and were not treated at all or treated by private practitioners.

THE AFTERMATH

Who tried to quell the disturbances when the city was a virtual tornedo? Not a single Congressman. Those who had made explosive speeches and asked the people to stop the bullets with their chests and not with their backs, those who asked for noble deaths and those who talked of kicking the ministries at the first available opportunity, were no where to be seen. The Communists could very safely escape responsibility because they said their leaders were behind the bars. The Praja Socialists are, as at any time, a house divided within itself. But Shri S. M. Joshi, the Maharashtra P. S. P. Leader who was in the city was carrying on a lone crusade for peace. At one stage, he saved a Police Officer from a very angry and hostile mob. Shri Nana Sawant a Soicialist worker was another peace missionary. The Chief Minister and the Governor issued appeals from cosy homes.

Most of the newspapers and other 'personalities' came out with scathing attacks on the people for their acts of loot and arson. Mob frenzy and violence must be condemned and put down. There could not be two opinions about it. But why could anyone not pick up the courage to blame the police as well and expose their atrocities.?

By the 21st the violence, looting and stone throwing had come to a stop The city hospitals were full with bullet wound patients. The police now started a new offensive. The curfew was still in force over the greater part of the city. And the police decided to utilize the curfew to the best of their abilities. They had probably noticed the areas which were trouble spots during the week's disturbed conditions. From 21st onwards police squads have been raiding chawls

d buildings during the curfew hours. The police suddenly me in big batches-sometimes as many as sixty and more licemen at a time-and surround a building or a chawl. nen they rush in and start hammering anyone they come ross. Then they take away a few inmates and the raid is er ! I have visited a few such chawls where the people had undergo this ordeal of a police raid. The pathetic tales at I heard from the women-folk and others made me wonder hether I was living in the first city of a democratically overned country. I have seen lathi marks on the bodies of women, children and old men. In one case I saw a full shoe ark on the back of a child barely seven years old. Wheher this sort of vengeance indulged in by petty police officers s likely to set things right, I leave it for our Prime Minister to judge. One thing I must impress that even educated people who have seen this type of police excesses feel that he police could not have done it unless they had a support from the Home Minister. Will our popular Ministers inquire into these happenings and share their responsibility for the high handed behaviour of our guardians of law ?

Was the police violence in proportion to the mob violence ? Or did they try to make a mountain out of the molehill of disturbances and they try to crush it ? Let us take for the time being the Government figures as the correct figures. Seventy--two people died of bullet wounds, two of stab wounds and one of stone--throw and other injuries. Of those admitted in hospitals, over 350 are for bullet wounds and a very small number for other injuries What does that show ? Who was on the offensive ?

Apart from helping to restore peace in the city, some parties went on adding fuel to the fire that was raging Totally false and mischievous reports regarding the situation

were kept circulating by certain people and some newspapers which have unfortunately a wide circulation. The "Evening News of India" belonging to the Times of India Group came out with a headline "constable stoned to death." This news was totally false but the paper did not have the decency to apologise for this false news the next day. "The Janmabhoomi" a Gujarati daily—owned by a concern where Shri Shantilal Shah, Bombay's Minister for Labour and Health is all in all, published a report saying that the "Calcutta Mail via Nagpur was attacked by a mob of rowdies at Thana Station resulting in stab wounds to several Gujarati passengers and death of two passengers on the platform"! This also was a completely imaginary episode? The Free Press Journal published letters saying that Gujarati women were being molested, a Gujarati lady was stripped off her clothes and thrown in fire. That newspapers which claim to be responsible should publish such scandalously false items without even making an attempt to verify the truth is amazing. This was not done by oversight The Free press was doing this mischief deliberately. They also published the picture of a burning bus in their issue of the 19th January. This very paper had published the same picture in its issue of the 22nd November after the disturbances of the 21st November! Was any powerful hand organizing all this misdirected, melancholy propaganda? I have contacted scores of people from all communities and requested for at least one authentic report of any woman being molested So far I have received none

The newspapers that have been writing such fantastic nonsense are enjoying government patronage. And those who tried to stress the Maharashtrian view point are facing the Government wrath. On the 27th January, in

ɜarly hours as usual, four editors of pro—Samyukta arashtra Weeklies were taken into custody and ›ved to unknown destinations.

The denial by the party in power to accept a defeat icted by the people is the death knell of democracy. every true Indian must search his heart and ask dispas-ately. "Is that what is happening in Bombay?' I am not ɔlitician. But is it correct in a democracy, that if an :whelming majority of people want a thing, they have a ɪt to get the thing, even if the wisest man in the land s that what they are asking for is not in their best rest

The Bombay Municipal Corporation has given its dict. The municipalities and local boards all over Maha-htra have given their verdict. The legislators were pre-ɪted from giving a verdict in the assembly, but most of ɜm have expressed themselves outside the house. The ople have expressed themselves through the democratic annels. If they are to be ignored, it will mean a negation democracy.

This is the gist of the problem. The relations between e various communities have undoubtedly become strained. hat bitterness will have to be cleared up. This can be done ƴ honest citizens who love their neighbours and not by the med men who are still parading the city. I am proud I ave scores of Gujarati friends and there has been no mis nderstanding with even a single one. The misunderstand-ɪgs are being created-they don't " occur" and true citizens ill prevent any such mischief.

संयुक्त महाराष्ट्रासाठीं मुंबईचा शौर्यशाली लढा

ता. १० आक्टोबर १९५५

ते

१० फेब्रुवारी १९५६

हिंदी कम्युनिस्ट पार्टी, महाराष्ट्र कमिटी

किंमत २ आणे

मुद्रक प्रकाशकः स. ना. भालेराव, सेक्रेटरी, महाराष्ट्र कमिटी
राजभवन, वल्लभभाई पटेल रोड, मुंबई नं. ४
मुद्रण स्थळ : मुरली प्रिंटिंग प्रेस, रानडे रोड, दादर मुं. नं. २८

युक्त महाराष्ट्रासाठीं मुंबईचा शौर्यशाली लढा

ता. १० ऑक्टोबर १९५५ ते १० फेब्रुवारी १९५६

ता. १० ऑक्टोबरला राज्यपुनर्रचना समितीचा अहवाल बाहेर डला. महाराष्ट्रीय जनतेच्या न्याय्य मागणीला त्यानें हरताळ फांसला. राष्ट्रसहित गुजराथ व विदर्भविरहित मराठी जिल्हे यांचें द्विभाषिक राज्य चवून समितीनें मराठी भाषिकांचा उपमर्द केला. बड्या भांडवलदारांना ुष्ट करण्यासाठीं समितीनें मराठी भाषिकांची फाळणी कायम ठेवण्याचा र्णय दिला.

हा इतका उघड उघड अन्यायी व लोकशाही विरोधी निकाल मितीनें कसा दिला ? हा खरोखरीच समितींतील तज्ज्ञांचा निःपक्षपाती नर्णय होता कां ? पं. नेहरू व पंत असेच भासवण्याचा प्रयत्न करीत ाहेत. पण थोडयाच दिवसांपूर्वी कलकत्त्यांत भाषण करतांना समितीचे भासद श्री. पण्णीकर म्हणाले कीं मुंबई महाराष्ट्राचाच भाग आहे व ती ायुक्त महाराष्ट्रांत जाणेंच इष्ट आहे. मुंबईतील एकंदर परिस्थिती पहातां ापल्या भाषणाला प्रसिद्धी देऊ नये असेही त्यांनी बजावलें.

समितीच्या अहवालाचा संयुक्त महाराष्ट्रासंबंधींचा भाग आपण व आपल्या दोन सहकाऱ्यांनी वाचला होता व त्यांत मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राची मागणी मान्य करण्यांत आली होती; त्यानंतर बाहेरील दड-णामुळें समितीनें आपल्या शिफारशी बदलल्या असा आरोप श्री. भाऊ-साहेब हिऱ्यांनी अहवाल बाहेर आल्यानंतर केला होता. श्री. हिऱ्यांनी निर्दिष्ट केलेले दुसरे दोन पुढारी म्हणजे श्री. शंकरराव देव व प्राध्यापक गाडगीळ हे होत ही गोष्ट सर्वांनाच माहीत आहे.

रा. पु. समितीनें एकमतानें मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राची मागणी मान्य केली होती. समितीनें अहवालात तशी शिफारस केली होती. प्रसि-द्धीसाठीं अहवाल छापखान्यात पाठवण्याचे ठरवून समितीनें आपले काम-काजही बंद केले होते. यावेळस पं. पंतांनी समितीचे अध्यक्ष श्री. फाझल अली व सभासद डॉ. कुंझरू यांना बोलावून संयुक्त महाराष्ट्रासंबंधींची

शिफारस बदलण्यास सांगितलें. पं. पंतांच्या दडपणाखाली अहवाल छापखान्यांत पाठवायचें रद्द करण्यात आले. समितीचें कार्य संपले असतांही पुनः एक खास सभा बोलावण्यात आली व तीत हा प्रश्न चर्चिला गेला. श्री. फाझल अली व कुंझरूंनी पं. पंतांच्या म्हणण्यापुढें मान वाकवण्याचें ठरविलें; परंतु श्री. पण्णीकर यांनीं फेरबदल करण्यास नकार दिला. बहुमतानें निर्णय बदलला तरी आपण अल्पमतपत्रिका जोडून मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राची शिफारस करूं असें त्यांनीं स्पष्ट सांगितलें. तेव्हां सभा स्थगित करण्यात आली. मध्यंतरी पं. नेहरूंनीं पण्णीकरांना बोलावून समज दिली व समितीचा निर्णय बदलण्यात आला. असें आजपर्यंत प्रसिद्ध झालेल्या रिपोर्टावरुन सिद्ध झाले आहे.

मराठी भाषिकांवर झालेल्या अन्यायाची ही कुळकथा आहे. तो समितीचा निर्णय नाहीं. आपल्या राजकीय सत्तेचा व वैयक्तिक स्थानाचा दुरुपयोग करून पं. नेहरूंनीं समितीतर्फे एक बनावट निर्णय दिला आहे. व त्यासाटीं अनेकांचे बळी घ्यावे लागले तरी त्यांना त्याची कदर नाहीं.

सरकारची हालचाल

अहवाल बाहेर पडतांच मुरारजी सरकारनें मुंबई शहरांत भितीचें व दडपशाहीचें वातावरण निर्माण केलें. ता. १० ऑक्टोबर पूर्वीच गुप्त परिपत्रक काढून व्यापारी व औद्योगिक संस्थांनीं दंग्याविरुद्ध विमा उतरवला आहे कीं नाहीं याबद्दल सरकारकडून विचारणा करण्यांत आली होती, त्यामुळें गुजराथी जनतेमध्यें घबराट पसरून सरकारच्या दडपशाहीला पोषक असें वातावरण तिच्यामध्यें निर्माण झाले होते. ता. १८ आक्टोबर पासून मिरवणूक बंदीचा हुकूम जारी करण्यात आला. शहरात सर्वत्र सशस्त्र पोलीसांचा पहारा बसवण्यात आला. मुंबई शहराला पोलीसी छावणीचें स्वरूप आले.

शहरांत अशांततेचें कोणतेंही लक्षण दिसत नसतां, जनता फारशी सभा वगैरेही घेत नसतां, या अचानक झालेल्या हल्ल्यांचा अर्थ एकच होता. राज्यपुनर्रचना समितीच्या जुलमी निर्णयापुढें हात जोडून मान वाकवा नाहींतर गोळ्या खाण्यास तयार व्हा असे हें मराठी भाषिक जनतेला आवाहन होतें.

मराठी भाषिकांनीं मान वांकवण्याचें नाकारलें व अत्यंत शिस्तीनें व शांततेनें मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राची मागणी मिळवण्याचें ठरवले. दंग्याधोऱ्यांसंबंधींचीं सर्व भाकितें जनतेनें खोटी ठरवली. मिरवणुकींवर व निदर्शनांवर अत्यंत अन्याय्य निर्बंध असताही सर्व पक्षांनीं त्याकडे दुर्लक्ष केलें व नेहरू मुरारजींना जनमनाच्या प्रतिक्रियेची जाणीव अत्यंत सनदशीर मार्गांनीं देण्याचें ठरवले.

सर्वपक्षीय ऐक्य व सभांचा धूमधडाका

समितीची द्विभाषिक राज्ययोजना सर्वपक्षांनी फेटाळली. महाराष्ट्रप्रदेश कॉंग्रेस, प्रजासमाजवादीपक्ष, कम्युनिस्ट पक्ष, समाजवादी व शे. का. पक्ष या सर्वांनीं समितीचा निर्णय अमान्य केला. सर्वपक्षीय संयुक्त महाराष्ट्र परिषदेनें तो त्याज्य ठरवून त्याचा निषेध केला. पण याच वेळेस महाराष्ट्र प्रदेश कॉंग्रेस पुढारी आणि इतर डावे पक्ष याजमधील फरक दिसून आला.

कम्युनिस्ट व इतर डाव्या पक्षांनीं मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राची असंदिग्ध मागणी केली. तर महाराष्ट्र प्रदेश कॉंग्रेस समितीनें विदर्भासहित द्विभाषिक राज्याचा पर्याय मांडून स्वतःची तात्त्विक घसरगुंडी जाहीर केली. कोणतेंही सामुदायिक आंदोलन न करतां संयुक्त महाराष्ट्राचा प्रश्न हाताळण्याचें महाराष्ट्र कॉंग्रेसचें धोरण या वेळेपासून उघड झाले.

या बरोबरच महाराष्ट्र कॉंग्रेस नेत्यांनीं संयुक्त महाराष्ट्र परिषदेतून जवळ जवळ अंग काढून घेण्याचें ठरवले. ऐनवेळीं श्री. शंकरराव देवांना सर्वाधिकार देऊन डाव्या गटांनीं फुटीचा प्रसंग टाळला. तरीपण लढ्याच्या सुरुवातीसच परिषदेचें कार्य स्थगित झाले व प्रत्येक पक्षानें आपापला कार्यक्रम स्वतंत्रपणे आखावा असें ठरले.

अहवालानंतर सर्व पक्षांनीं—मुंबईच्या—जनतेनें अत्यंत शांततामय व सनदशीर मार्गांनीं आपलें ध्येय गांठण्याचा प्रयत्न केला. ता. १० ऑक्टोबर पासून मुंबईत फक्त सभांचा धूमधडाका सुरुं झाला. मिरवणूक बंदीचा अन्याय्य निर्बंध तोडण्याची घाईही कोणी केली नाहीं. निरनिराळया पक्षांतर्फे, स्थानिक संयुक्त महाराष्ट्र परिषदेतर्फे होणाऱ्या विराटसभांमधून जनतेनें आपलें मत व्यक्त केलें. मुंबईतील युवकसभेतर्फे भरलेलें अधिवेशन,

संयुक्त महाराष्ट्र मुंबई कामगार परिषद, उत्तर व दक्षिण मुंबई संयुक्त महाराष्ट्र परिषदेचीं अधिवेशनें व त्यानंतर झालेल्या दोन दोन, तीन तीन लाखांच्या सभा या मधून मराठी भाषिक जनतेनें अत्यंत शांततामय मार्गानें आपलें मत राज्यकर्त्यांना कळवलें.

त्रिराज्य निर्मितीचा आदेश

या सनदशीर मार्गाचें स्वागत कॉंग्रेस कार्यकारिणीनें त्रिराज्य निर्मितीचा आहेर करून केलें. महाराष्ट्र प्रदेश कॉंग्रेसचे नेते दिल्लीला गेले. विदर्भासहित द्विभाषिक राज्याचा पर्याय त्यांनीं कांग्रेस श्रेष्ठीसमोर मांडला. तोही धुडकावून लावून श्रेष्ठींनी त्रिराज्यनिर्मितीचा निकाल दिला.

विदर्भ जोडण्याची मागणी करतांच कॉंग्रेस नेत्यांचें द्विभाषिक राज्यावरील प्रेम नष्ट झालें. कारण विदर्भासहित द्विभाषिक राज्य झाले असतें तर मराठी भाषिकांचें मोठें बहुमत होऊन बड्या गुजराथी भांडवलदारांना मुंबईविषयी चिंता उत्पन्न झाली असती. तेव्हां कॉंग्रेसश्रेष्ठीनीं त्रिराज्य निर्मितीच्या मार्गानें आपलें खरें उद्दिष्ट जाहीर केले. येन केन प्रकारेण मुंबई संयुक्त महाराष्ट्रांत जाता कामा नये हेच त्यांच्या विविध पर्यायांचे लक्ष्य आहे. त्रिराज्य योजना, तीन घटकांची योजना, केंद्रशासित मुंबई, किंवा मुंबईला भारताची व्यापारी राजधानीं बनवण्याची योजना-या सर्व पर्यायाचा हाच एकमेव उद्देश होता. या हीन राजकारणावर मुलामा चढवण्यासाठीं बहुरंगी संस्कृती, मुंबईचें खास स्थान वगैरे सबबी पुढें करण्यांत येत आहेत.

श्रेष्ठींचें कारस्थान फसलें

त्रिराज्याचा निर्णय हा अखेरचा निर्णय आहे असें सांगून कॉंग्रेस श्रेष्ठींनीं तो अमलांत आणण्याची पराकाष्ठा केली. कॉंग्रेस समासदांनीं, आमदारांनी व मंत्र्यांनीं तो मानलाच पाहिजे असे दडपण मुंबई कॉंग्रेस समितीतर्फे आणण्यात आले. मुंबई समितीनें त्याला पाठिंबा देऊन महाराष्ट्रीय कॉंग्रेसजनांनाही तो मान्य आहे असें दाखविण्याचा प्रयत्न केला. मुंबई कॉर्पोरेशनमधील कॉंग्रेस सभासदांना त्याला पाठिंबा देण्याचा आदेश देण्यांत आला. घाईघाईनें त्यावर विधान सभेंत शिक्कामोर्तब करून घेण्याचें ठरलें. महाराष्ट्रीय कॉंग्रेस आमदारांनी

विरुद्ध ब्र काढतां कामा नये किंवा त्याविरुद्ध मत टाकतां कामा नये' निर्बंध 'कॉंग्रेस पक्षांत' घातले. कॉंग्रेस श्रेष्ठींनीं नेहमीचे सर्व सनदशीर बंद केले.

महाराष्ट्र जनतेच्या प्रतिनिधींनाच त्रिराज्यनिर्मिती मान्य आहे ा देखावा मुरारजी, पाटील आणि कंपनी करूं पहात होती. यांत त्यांना ाही आले असतें. कारण श्री. यशवंतराव चव्हाण व नाईक निंबाळकर खे घरभेदे त्यांच्या सेवेला हजर होते. पण जनतेनें प्रचंड आंदोलन त्यामुळें हें कारस्थान धुळीला मिळालें. कम्युनिस्ट व इतर डावे पक्ष नीं त्रिराज्ययोजना फेटाळून लावली. पुनः एकवार मुंबईत व अन्यत्र रेषदा व विराटसभा यांचा धूमधडाका सुरूं झाला. दोन दोन तीन तीन खांच्या सभामधून मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राच्या मागणीची पुनरुक्ति रण्यांत आली व त्रिराज्य योजना धुडकावून लावण्यांत आली.

सभेंतील ठरावांना सरकार काडीइतकीही किंमत देत नाहीं हें जन- ला कळून चुकले. स्थानिक संयुक्त महाराष्ट्र परिषदेंत भाग घेणाऱ्या पक्षांनीं जाणलें व सामुदायिक कृतीनें सरकारला जागें करण्याचें ठरवलें. ता. १८ ोव्हेंबरला विधानसभेंत त्रिराज्ययोजनेचा प्रश्न चर्चेस येणार होता. त्या दिवशीं विधानसभेवर मिरवणूक बंदीचा निर्बंध मोडून अत्यंत शांततेनें मोर्चा नेण्याचें ठरलें.

बृहन्मुंबईतील नागरिकांनीं भरवलेल्या परिषदांतून स्थापन झालेल्या कृतिसमितीनें निदर्शनाची हाक दिली होती. हा मोर्चा निघूं नये म्हणून कॉंग्रेस सरकारनें धोबीतलावाच्या दक्षिणेकडील सर्व भागांत मिरवणूक बंदीच्या जोडीला जमावबंदीचा हुकूम काढला. हजारोंहून अधिक सशस्त्र पोलीसांनीं, होमगार्डसनी व गुप्त पोलीसांनीं हा भाग व्यापून टाकला.

तरीसुद्धां दुपारीं बरोबर एक वाजतां चर्चगेट स्टेशनमधून सेनापति बापट, आचार्य अत्रे, व कम्युनिस्ट पार्टीच्या महाराष्ट्र कमिटीचे सेक्रेटरी एस. एस. मिरजकर यांच्या नेतृत्वाखालील एक जत्था रस्त्यावर आला. त्यात शेंकडों लोक सामील झाले. या शांततामय मोर्चावरही पोलीसांनीं दडपशाही केली. मोर्चाच्या नेत्यांना पकडले. शिवाय शें दोनशें लोकांना

पकडलें. लाठीमार व अश्रुधुराचा हल्ला मोर्च्यावर चढवण्यात आला. तरीसुद्धां हजारों लोकांनीं त्यात भाग घेऊन मुरारजींचा अन्याय्य हुकूम तोडला व संयुक्त महाराष्ट्राची मागणी जोरानें केलीं. सुमारें चार तासपर्यंत हें निदर्शन चालू होते. पोलीसांची अकारण दडपशाही चालू असताही जनतेकडून एकही अनुचित कृत्य घडलें नाहीं.

ता. २१ नोव्हेंबरचा संप हरताळ व निदर्शन

ता. १८ च्या दडपशाहीचा निषेध करण्यासाठीं ता. २१ ला एक दिवसाचा संप हरताळाची हाक कृतीसमितीनें दिली. ता. ६ नोव्हेंबरला नरेपार्कमध्यें भरलेल्या नव्वद ट्रेड युनिअन संस्थांच्या परिषदेनें या संपाची पूर्वतयारी करून ठेवली होतीं. महाराष्ट्रीय व महाराष्ट्रीयेतर सर्व कामगारांना या अधिवेशनानें निदर्शन करण्याचा आदेश दिला होता.

ता. २१ च्या प्रचंड व शांततामय संप हरताळाच्याद्वारें जनतेनें आपलें मत पुनः एकवार व्यक्त केलें. संप होऊ नये म्हणून श्री. स. का. पाटलांनीं शक्य तेवढे प्रयत्न केले. पण मराठी भाषिकांबरोबरच अन्य भाषिक कामगारांनीं काम बंद करून संप शंभर टक्के यशस्वी केला. सहा लाख कामगार अत्यंत शिस्तीनें व शांततेनें संपावर आले. कांहीं ठिकाणीं बसगाड्यांवर झालेली दगडफेक व जाळपोळ ही सोडली तर कामगार विभागात सर्वत्र शांततेचें वातावरण होतें.

पण पाटील–मुरारजींना जनमताची पर्वा कुठें होती ? त्यांनीं प्रथम–पासूनच जनतेला प्रक्षुब्ध करण्याचे धोरण ठेवले. संयुक्त महाराष्ट्राला पांच हजार वर्षें मुंबई मिळणार नाही ही पाटलांची दर्पोक्ति; संयुक्त महाराष्ट्राची चळवळ ही फक्त सत्तालोलुप पुढाऱ्यांची चळवळ आहे, असा पाटलांचा आरोप; महाराष्ट्रीय कॉंग्रेस आमदारांना संयुक्त महाराष्ट्राच्या बाजूनें मत टाकण्याचा अधिकार नाहीं असा श्री. मुरारजींचा फतवा या सर्व गोष्टींनी जनता आधीच क्षुब्ध झाली होती. त्यांत ता. १८च्या अश्रुधुराची व लाठीहल्ल्याची भर पडली होती.

तरीसुद्धां मुंबईच्या मुख्य मंत्र्यांनीं जर लोकशाहीचे शिष्टाचार पाळले असते तर ता. २१ नोव्हेंबरचें निदर्शन पार पडले असतें. जनतेला

सभेसमोर निदर्शन करून आपलें मत व्यक्त करावयाचें होते कारण
ीय कॉंग्रेस आमदारांची मुस्कटदाबी करण्यांत आली होती. त्यांना
तंत्र्य दिले असते किंवा निदर्शन होऊ दिलें असतें व निदर्शकांची
याची श्री. मुरारजींनी ठरवले असतें तर रक्तपात व शांतताभंग
 झाला नसता.

रण संयुक्त महाराष्ट्राच्या चळवळीशीं उघड शत्रुत्व करणाऱ्या
ांनी लोकशाहीची किंवा शांततेची यत्किंचितही चाड ठेवली नाही.
 शेंकडों पोलीस आणून त्यांनी निदर्शकांना आपल्या पाशवी साम-
पाणी पाजण्याचें ठरवलें.

फोर्टमध्यें बँका, विमा कंपन्यांचे नोकर आणि कॉलेजांतील विद्यार्थी
रच बाहेर पडले होते. आणि त्यांचे थवे दुपारच्या निदर्शनासाठीं उभे
त्यात संपवाल्या कामगारांची भर पडली. जनतेच्या या समुदायाचे
ांनीं व होमगार्डसनी गोळयांच्या वर्षावानें स्वागत केलें. ता. २१
रला मुरारजी सरकारनें १४ लोकांचे बळी घेतले व ४०-५० जणांना
 केलें.

पण गोळयांचा वर्षाव जितका अधिक होत होता तितका जमाव
 होता. त्यांच्या संतापाचा पाराही चढत होता. संध्याकाळपर्यंत
 एक लाखापर्यंत गेला त्यांच्या प्रतिकारापुढें मुरारजी सरकारचे
 हतबल ठरूं लागले; होमगार्डसच्या बंदुका निष्प्रभ ठरल्या. लष्करी
ची जरुरी आहे की काय हे ठरवण्यासाठीं ज. थिमैय्या स्वतः पहाणी
 गेले. दुपारीं मुंबईच्या पोलीस कमिशनरनें सर्व शहरभर जमावबंदीचा
 जारी केला. पण जिथें बंदुकीच्या गोळयांना लोक दाद देत नव्हते
हा हुकूम कोण पाळणार?

संध्याकाळीं विधानसभेचें अधिवेशन संपलें. तरीपण जमाव हटेना
ीं श्री. मुरारजींना डाव्या पक्षांच्या पुढाऱ्यांचें सहाय्य घ्यावें लागलें व
टीच्या सभेची परवानगी द्यावी लागली श्री. एस्. एम् जोशी व
र भरूचा यांनीं फ्लोरा फाऊन्टनवर भाषणें करून जमावाला चौपाटी
जाण्यास सांगितलें तिथे २-२॥ लाखांची सभा घेऊन दडपशाहीचा
 करण्यात आला.

याच सभेत कॉ. डांग्यांनीं ता० २३–२४ ला सोव्हिएट नेते मुंबईंत येणार आहेत त्यांचें भारतीय परंपरेला साजेसें स्वागत झालें पाहिजे असा आदेश दिला. दोनच दिवसांत आपलें दुःख आवरून मुंबईच्या जनतेनें सोव्हिएट नेत्यांचें प्रचंड स्वागत केलें व सोव्हिएट जनतेनें केलेल्या पं. नेहरूंच्या आतिथ्याची व सन्मानाची परतफेड केली. बुल्गानिन–कुश्चेव्हची भेट पुढें ढकलण्याची खटपट श्री. मुरारजी करीत होते. त्यांचा जनतेवर विश्वास नव्हता. त्यांच्या म्हणण्याप्रमाणें झालें असतें तर जगभर भारताची बेअब्रू झाली असती. पण जनतेला भारताच्या प्रतिष्ठेची चाड होती. तिनें आवरतें घेऊन भारताच्या दोस्तांचा गौरव केला.

बलिदानाचे दूरगामी परिणाम

ता. २१ च्या बलिदानानें संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीची फळी मजबूत झाली व चळवळ एका नव्या अवस्थेला पोहोंचली. जनतेचा अपूर्व त्यागामुळें फूटपाडण्याचें कारस्थान फसलें व त्रिराज्य योजनेला मूठमाती मिळाली.

ता. २१ च्या आधिच त्रिराज्ययोजनेवर अनपेक्षित बाजूकडून हल्ला झाला होता. हाही जनआंदोलनाचा परिणाम होता. श्री जॉन मथाई ज्यांचा टाटाशी घनिष्ट संबंध आहे त्यांनी स्वतंत्र मुंबई राज्याला विरोध दर्शविला होता. यांच्यामागोमाग श्री. चंदावरकर यांनीही आपली नापसंति व्यक्त केली होती. जे. आर. डी. टाटा यांचाही या योजनेला विरोध असल्याचे बोलले जात होते. व मुंबई संयुक्त महाराष्ट्रांत असावी असें त्यांचे मत असल्याचे प्रस्तृत झाले होते. श्री. बिर्ला व इतर राजस्तानी उद्योगपतिहि याच मताचे आहेत असेंही सांगण्यात येत होते.

मूठभर गुजराथी भांडवलदाराखेरीज इतर सर्व उद्योगपति व व्यापारीवर्ग मुंबई संयुक्त महाराष्ट्रांत जाण्याच्या विरुद्ध नाहीं हें अशा रीतीनें स्पष्ट झाले, व मुंबई संयुक्त महाराष्ट्रांत गेली तर तिच्या औद्योगिक व व्यापारी जीवनावर अनिष्ट परिणाम होईल ही राज्यपुनर्रचना समितीची सबब खोटी ठरली.

हा चळवळीचा एक विजयच होता. पण ता. २१ च्या बलिदानानें मोठे विजय मिळविले. जनतेच्या त्यागानें व निश्चयाने कॉंग्रेस आम-ना नवें स्फुरण मिळाले. एकशें अठरापैकी पंचाण्णव महाराष्ट्रीय दारांनी आपले राजीनामे प्रांताध्यक्षांकडे पाठवून दिले. याचा योग्य ाम होऊन त्रिराज्यानिर्मितीच्या ठरावावरील चर्चा विधानसभेनें बेमुदत ीवर टाकली. अशा रीतीने त्रिराज्यनिर्मितीवर घाईघाईने शिक्का- करण्याचा कट फसला, व याचे संपूर्ण श्रेय जनतेच्या विराट नाला आहे.

जनतेच्या त्यागाचा यत्किंचितही परिणाम ज्यांच्यावर झाला नाहीं चव्हाण–निंबाळकरांसारख्या व्यक्ति आमदारामध्यें होत्या. पण य आमदार जनतेशीं इमानी राहिले.

याही घटनेंत मुरारजींनी महाराष्ट्रीय जनतेवर लाथा झाडण्यास कमी हीं. चर्चा स्थगित करण्याचा ठराव श्री. भाऊसाहेब हिऱ्याकडून ा व त्यांच्याकडून चळवळीची यथेच्छ बदनामी करवली, "भीतिनें, ं दंगलीच्या दडपणामुळें, अथवा हुल्लडबाजीमुळें हा ठराव आण- ाहीं. काल व त्यापूर्वी जी अत्याचाराची कृत्यें झाली त्यांच्याबद्दल ी तीव्र नापसंती व चीड व्यक्त करतो. अशा कृत्याविरुद्ध आम्ही ा सर्व शक्तीनिशी लढू" असे मुरारजी छाप भाषण करून यांनी जनतेला कोणतेही श्रेय देण्याचे नाकारले.

ा. २१ च्या निदर्शनाचा सर्वांत मोठा परिणाम महाराष्ट्रीय कॉंग्रेस झाला. त्रिराज्य निर्मितीचा ठराव महाराष्ट्र प्रदेश कॉंग्रेसनें स्पष्ट ाकारला नव्हता. उलट मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राचे स्वप्न साकार ात आहे. असे उद्गार या निर्णया नंतर श्री. देवांनी काढले होते. च्या निदर्शनानें यांत व्यत्यय येईल असे त्यांनीं म्हटलें होते. २१ च्या निदर्शनानंतर महाराष्ट्र प्रदेश कॉंग्रेस समिती व श्री. देव ीही त्रिराज्याचा साफ इन्कार केला व द्विभाषिक राज्याचा जुना ून दिला. "मुंबईशिवाय संयुक्त महाराष्ट्र मी स्वीकारणार नाहीं

अशा निर्धारानेंच मी दिल्लीस जात आहे असे उद्‌गार श्री. देवांनीं नोव्हेंबरच्या अखेरीस काढले. याचे सारे श्रेय ता. २१ च्या आंदोलनाला आहे.

महाराष्ट्र प्रदेश कॉंग्रेस समितीनें कार्यकारिणीचा ठराव जरी मान्य केला नव्हता तरी स्पष्टपणें त्याज्यही टरवला नव्हता. कॉंग्रेस आमदार व मंत्री याबाबत कोणती भूमिका घेतात याबद्दल जनता साशंक होती. या सर्वांमुळें महाराष्ट्रांतील कॉंग्रेस पुढारी व जनता यामधील अंतर वाढून चळवळीत विस्कळीतपणा निर्माण होण्याजोगी परिस्थिती झाली होती. पण ता. २१ च्या निदर्शनांत महाराष्ट्रांत झालेल्या जागृतीनें हा विस्कळीतपणा तात्पुरता दूर झाला, व त्रिराज्यबाबत सर्वांचे एकमत झालें. याची प्रचीती एकामागून एक अशी पंधरावीस दिवसांत आली.

मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राचा निर्धार जाहीर करून श्री. देव दिल्लीला वाटाघाटीस गेले. त्यावेळेस सातारच्या शठत्रयीनें त्यांच्यावर हल्ला करून त्रिराज्य योजनेला पाठिंबा देण्याचा प्रयत्न केला. श्री. मुरारजींच्या प्रेरणेनें संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीवर हा हल्ला झाला होता. पण सातारच्या जनतेनें चव्हाण प्रभृतींना पळता भुई थोडी करून त्यांची योग्य संभावना केली. ता० २१ च्या निदर्शनानंतर आधुनिक सूर्याजी पिसाळांना उघडपणें वावरता येणें अशक्य झालें.

डॉ. नरवणे, श्री. घारपुरे व इतर कॉंग्रेस पुढाऱ्यांनीं श्री. स. का. पाटलांच्या नेतृत्वाविरुद्ध बंड पुकारून संयुक्त महाराष्ट्रासाठीं प्रचार सुरू केला. डॉ. नरवण्यांकडून श्री. मुरारजींनी राजीनाम्याची मागणी करतांच त्यांनी मंत्रीपदाचा त्याग केला पण संयुक्त महाराष्ट्राचा प्रचार सोडला नाहीं.

याच्या पाठोपाठ मुंबई कॉर्पोरेशनमधील कॉंग्रेस सभासदांनी पाटलांच्याविरुद्ध बंड पुकारले, मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राचा ठराव ता. १९ डिसेंबरला बहुमतानें कॉर्पोरेशनमध्यें पास झाला. ता. १९ च्या निदर्शनापूर्वी ही घटना अशक्य होती त्यावेळेस श्री. पाटलांच्या विरुद्ध जाण्याचें धैर्य कॉंग्रेस सभासदांना झालें नसते.

रेशनमध्यें झालेला ठराव हा श्री. पाटलांचा फारच मोठा पराजय रिशन ही आपल्या मुठींत आहे याच तोऱ्यांत पाटील वागत पोरेशनच्या बहुमताची भीती ते संयुक्त महाराष्ट्राच्या पुरस्क- नी दाखवित असत, पण ता. १९ च्या बलिदानानें पाटलांचा हाही केला. ता. १९ नंतर सर्व महाराष्ट्रभर एक नवे चैतन्य निर्माण सिह संयुक्त महाराष्ट्राचा आवाज महाराष्ट्राच्या कानाकोपऱ्यांतून पुढें राजकीय पुढाऱ्यांना व पक्षांना या प्रश्नावर माघार घेणें ले चळवळींतील विस्कळीतपणा दूर होऊन जनतेच्या प्रभावी गया तयार झाला.

ग्रेसश्रेष्ठींवर व मुरारजी सरकारवर मात्र या रक्तपाताचा यत्किंचितही झाला नाहीं. आपल्या देशबांधवांचे आपण अकारण बळी ची खंत नेहरूंना किंवा मुरारजींना वाटली नाहीं, ही यांची जन- नमत काय आहे हें नेहरूंना व मुरारजींना आतां स्पष्ट कळलें होते, ाहीची चाड किंवा जनमताची थोडीशीही पर्वा असती तर त्यांनीं धोरण बदललें असते, पण न्याय अन्यायाची पर्वा न करता ाला मुंबई मिळूं द्यावयाची नाहीं हें त्यांनी ठरवून ठेवलें होते. व वाटेल तितक्या लोकांच्या प्राणांशी खेळ करावयास ते तयार होते. च्या अखेरपासून जानेवारीच्या मध्यापर्यंत चाललेल्या वाटाघाटींचा कर्ष होता. मुंबई महाराष्ट्रापासून विभक्त ठेवण्यासाठीं कॉंग्रेस ाव्या योजना मांडीत होते व महाराष्ट्रीय कॉंग्रेस नेत्यांना त्यांत हात होते, त्यांची संमति मिळवून संयुक्त चळवळींत फूट पाडण्याचा व्या कुशलतेनें ते खेळत होते.

त्रराज्य योजनेनंतर श्रेष्ठींनी मुंबईला भारताची व्यापारी राजधानी ा पर्याय मांडला. याच्यापाठोपाठ झोनल प्रदेश मंडळाची योजना त येऊन पुनः एकवार द्विभाषिक राज्याचा पर्याय सुचवण्यांत ता. २१ च्या निदर्शनावर यापैकी कोणतीही योजना मान्य करणे ष्ट्रीय नेत्यांना अशक्य होते. तेव्हां केंद्रशासित मुंबईचें एक नवेच ाहेर सोडण्यांत आले.

केंद्रशासित मुंबईच्या योजनेला श्री. देवांचाही पाठिंबा होता. असें सांगण्यांत येते. त्यांत थोडासा तथ्यांशहि आहे. संयुक्त महाराष्ट्राचा मुंबईवरील हक्क मान्य केला तर कांहीं कालपर्यंत मुंबई केन्द्रशासित ठेवण्याला आपण तयार आहोत असें श्री. देवांनी कॉंग्रेस श्रेष्ठींना कळवल्याचे कळते. हें जर खरें असले तर देवांच्या हातून मोठी चूकच झाली असे म्हणावे लागेल. पण श्रेष्ठींनी देवांचेही म्हणणे मान्य केले नाहीं व मुंबईला कायमची केन्द्रशासित ठेवण्याचा निर्णय घेतला.

महाराष्ट्राला मुंबई मिळू द्यावयाची नाहीं या दुराग्रहासाठीं कॉंग्रेस नेत्यांनीं मुंबईच्या जनतेचे मूलभूत लोकशाही हक्क रद्द करण्याचें ठरवले, विधानसभा निवडण्याचा जनतेचा हक्क काढून घेण्यांत आला व तिला ब्रिटिश अमदानींतील संस्थानी प्रजेचा दर्जा दिला, मराठी भाषिकांबरोबरच अन्यभाषिकांचेहीं हक्क हिरावून घेण्यांत आले. अल्पसंख्याकांच्या हक्क रक्षण करण्याची कॉंग्रेसची ओरड किती भोंदू स्वरूपाची होती हें यावरून स्पष्ट झाले. फक्त मूठभर गुजराथी भांडवलदारांच्या स्वार्थाखातर सर्व तत्त्वांचा व लोकशाहीचा होम करण्यास ते तयार झाले.

मुंबई महाराष्ट्रापासून कायमची तोडण्याचा निर्णय महाराष्ट्र केव्हांही मान्य करणार नाहीं, त्यासाठीं प्रचंड रणकंदन होऊन मोठी प्राणहानि होईल ही गोष्ट कॉंग्रेस श्रेष्ठींना ठाऊक होती. आणि म्हणून त्यांनी जनतेला दडपून टाकण्याची गुप्त तयारी करण्यास सुरुवात केली. पोलीस होमगार्डस् व लष्कराच्या तुकड्या मुंबईवर केन्द्रित होईपर्यंत त्यांनी आपला निर्णय जाहीर केला नाही. निकाल त्वरित कां होत नाहीं याचे स्पष्टीकरण त्यावेळेस वर्तमानपत्रांनी केले. मुरारजींना 'बंदोबस्त' करावयास पुरा अवधि मिळावा म्हणून निकाल लांबणीवर पडला आहे असा खुलासा वृत्तपत्रांनी केला. याबरोबरच ता. १९ जानेवारीला अखेरचा फैसला येणार आहे अशा बातम्या पसरवून व जनतेला गाफील करण्यांत आले.

अशा रितीनें जनतेवर अमानुष दडपशाही करण्यासाठीं सर्व तयारी करून मुरारजी सरकारनें ता. १६ जानेवारीला चळवळीवर पहिला हल्ला

ला. मुंबई शहरांत एकही अशांततेचा प्रकार घडला नसतां, एकाहि भाषिकाला उपसर्ग पोहोंचला नसता. कॉ. नाना पाटील, सरदेसाई, र, के. सी. ठाकरे, लालजी पेंडसे व इतर पुढाऱ्यांना प्रतिबंधक ाखाली पकडण्यांत आले.: याबरोबरच जवळ जवळ चारशें पांचशें कर्त्यांनाहीं अटक करण्यांत आली. निव्वळ साहेबांचे राज्य करून जी सरकार चळवळ दडपून टाकू पहात होते. जनतेवर हिंसेचा व रीचा आरोप करणाऱ्या नेहरू मुरारजींनींच प्रथम हिंसेला व अत्या- ना सुरुवात केली. जनतेनें स्वयंस्फूर्त हरताळ व संप करून, शाळा जे व कारखाने बंद करून यांचा निषेध केला. सरकार जरी चिथाव- वर्तन करीत होते तरी जनता अझूनही शांतच होती. डाव्या पक्षांनीं ला संध्याकाळीं संयुक्त सभा घेऊन दडपशाहीचा निषेध केला.

सरकारनें मुख्यतः कम्युनिस्ट नेत्यांची धरपकड केली. पकडलेल्या- शे. का. पक्षाचे व कांही स्वतंत्र पुढारी होते. यामागील उद्देश उघड . संयुक्त महाराष्ट्रासाठीं कम्युनिस्ट पक्षाने आपले सामर्थ्य पणाला ले होते. ह्यावर हल्ला करून जनतेपासून व इतर पक्षापासून त्याला ा करण्याचें सरकारचें कारस्थान होतें. कम्युनिस्ट पक्षावर नेहमीचा ततेचा आरोप करून हा हल्ला आपल्याला पचेल असा सरकारचा होता.

वास्तविक कम्युनिस्ट व इतर डाव्या पक्षांवरील या हल्ल्यांचा सर्व नी हिरीरीनें निषेध करून संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचे रक्षण कराव- पाहिजे होते व याबाबत संयुक्त कृती व मार्गदर्शन करण्यास सर्वांनीं ा येणें जरूर होते. पण याही आणीबाणीच्या प्रसंगीं कॉंग्रेसपक्ष व समाजवादी पक्ष हे संयुक्त कृतीसाटीं तयार झाले नाहींत.

सरकार हीच अपेक्षा करीत होतें. त्यामुळें जनतेमध्यें दुफळी पडून कडीचा हल्ला आपल्याला पचवता येईल हा त्यांचा अंदाज खोटा टरला. ानें पुढाऱ्यांसाठीं एक दिवसाचा हरताळ करून आपलें ऐक्य व्यक्त केलें.

प्रजासमाजवादी पक्ष ता. २० जानेवारीपर्यंत संयुक्त कृतीचा विचार करण्यास तयार नसल्यामुळे कम्युनिस्ट व इतर डाव्या पक्षांनीं जनतेला ता. १८ पासून मार्गदर्शन केलें. ता. १६ चा निषेध संप संध्याकाळीं मागें घेण्याचा आदेश जनतेला देण्यांत आला. पण ता. १६ च्या रात्रीं मध्यवर्ती सरकारनें केंद्रशासित मुंबईबद्दलचा निर्णय दिला. त्याच रात्री जनता क्षुब्ध झाली व तिनें गिरगांव भागांत निदर्शनें करण्यास सुरवात केली. ता. १६ला रात्रीच एक हजार निदर्शकांवर मंगलवाडी आणि ठाकुरद्वारच्या दरम्यान पोलीसांनीं गोळीबार करून एक इसम ठार केला.

ता. १७ च्या सकाळीं मुंबईतील जनतेनें पुनः एक वार स्वयंस्फूर्त संप हरताळ करून सरकारी निर्णयाचा निषेध केला. ता. १७ ला पुणे शहरांत प्रचंड हरताळ होऊन शाळा, कॉलेजे, बाजार, दुकाने वगैरे सर्व बंद ठेवण्यांत आलीं. त्याच दिवशी बेळगांवला पोलीसांच्या गोळीबारांत चार जण ठार झाले व सबंध शहरभर संध्याकाळपासून सकाळपर्यंत संचार बंदीचा हुकूम जारी करण्यांत आला.

ता. १७ ला मुंबईत संतप्त जनतेची निदर्शनें चालू राहिली. हुतात्मा गोखलेच्या स्मशान यात्रेसाठीं गिरगांव रोडवर जमलेल्या हजारों लोकांवर पोलीसांनीं गोळीबार केला. जमावानें त्याचा प्रतिकार केला.

या बेछुट दडपशाहीविरुद्ध संघटित आवाज उठवणें जरूर होतें. संयुक्त महाराष्ट्रवादी कॉंग्रेसपुढारी याबाबत कांहींच करण्यास तयार नव्हते. कम्युनिस्ट पक्षाने प्रजासमाजवादी पक्षाशी बोलणी सुरू करून संयुक्त मार्गदर्शन करण्याची विनंति केली. ती अमान्य झाली तेव्हां कम्युनिस्ट व इतर डाव्यापक्षांनी ता. १८ ला सर्व धंद्याला संप व हरताळ घडवून आणण्याचा आदेश जनतेला दिला.

ता. १८–१९ चें ऐतिहासिक रणकंदन

ता. १८–१९ च्या रणकंदनाला मुंबईच्या इतिहासांत तोड नाहीं. नाविक बंडाच्या वेळेस जसा उठाव झाला होता तशाच प्रकारचा हा उठाव

निषेध व्यक्त करण्यासाठीं झाला होता. ज्या बेडर वृत्तीनें जनतेनें
ार झेलला, मरणाबद्दल जी बेफीकीरी तिनें दाखवली तिचें वर्णन
अशक्य आहे. असलें शौर्य सात्विक संतापानें जळून निघालेली क्रांति
जनताच दाखवू शकते. मुंबईचे रस्तेन् रस्ते, गल्ल्यान् गल्ल्या रक्ताने
निघाल्या. पण पोलिसांच्या अमानुष गोळीबाराने जनता हटली नाहीं.

ता. १८ जानेवारीचा संप हरताळ शंभर टक्के यशस्वी झाला. ठाण्या
कुलाब्यापर्यंतचें मुंबईचें औद्यौगिक व शैक्षणिक जीवन स्थगित
लाखों कामगारांचा हरताळाचा हा तिसरा दिवस होता. पहिल्या दोन
ापेक्षा संप व हरताळ फार मोठा व्यापक होता. कापड व रशीम
ा, इंजीनीअरींग, तेलाचे कारखाने, रेल्वे वर्कशॉप व इतर धंदे, गोदी
र्वप्रकारची वाहतूक ही सकाळपासूनच बंद झाली. मुंबईतले सहा सात
कामगार, हजारों विद्यार्थी व नोकरवर्ग हे सर्व संपावर होते.

सुरुवातीपासूनच सरकारच्या बेछूट गोळीबारामुळें निदर्शकांचा
ा वाढू लागला. ता. १८ ला पोलीसांनी ९५ वेळां गोळीबार केला
, ठाकुरद्वार, आग्रीपाडा, पोयबावडी, लालबाग प्रिन्सेस स्ट्रीट,
ईल रोड, महारबावडी, चिंचपोकली, काळाचौकी, शिवडी वगैरे
ाणी गोळीबारांच्या एक सारख्या फैरी झडत होत्या. अर्ध्या आधिक
त गोळीबाराचे सत्र एकसारखे चालू होते.

१९ च्या सकाळपर्यंत पोलीसांनी तीस माणसे ठार करून दीडशेंचेवर
मी केली. १८ तारखेला पकडलेल्यांची संख्या १५०० वर पोंहोंचली.

या कत्तलीनें जनतेचा क्षोभ वाढत गेला. तिने जे कांही मिळेल ते
न प्रतिकार केला. पोलीस व क्रुर जमाव यांच्या चकमकी सबंध दिवसभर
होत्या. रात्री संचारबंदीचा हुकुम काढल्यानंतर तर त्यांना ऊत आला.
खवळलेल्या जनसागरानें सशस्त्र पोलीसांना एक क्षणाचीही उसंत घेऊ
ी नाहीं. शेंकडोंच्या आणि हजारोंच्या संख्येनें जमाव पोलीसांशी निर्भय
ना देत होता. भराभर जिकडे तिकडे संचारबंदीने हुकूम निघूं लागले.

ा
ा
ा
ा
र
ा
ि
न

करीरोडच्या नाक्यापासून ते हिंदमाता सिनेमापर्यंत सकाळीं दहा वाजल्यापासून चोवीस तासांचा संचारबंदी हुकूम जारी करण्यांत आला. पण संध्याकाळ होऊन गेली तरी तो अंमलांत आणणें पोलीसांना अशक्य झालें. खवळलेली जनता व सशस्त्र पोलीस यांचे उघड सामने एकसारखे होत होते.

पोलीस चिडून चाळीचाळींत घुसून अत्याचार करूं लागले. पोयबावडी वरील लक्ष्मी कॉटेजमध्यें जाऊन पोलीसांनी अश्रुधुरांचा मारा केला. या राक्षसी माऱ्यानें कांहीं अर्भकें गुदमरून बेशुद्ध पडली. जातां जातां पोलीसांनीं चाळींतच गोळीबार केला. तेव्हां अनेक कामगार स्त्रिया लहान अर्भकें कडेवर घेऊन पोलीसांसमोर आल्या व लागेल तितक्या गोळया घालण्यास त्यांनीं आव्हान दिलें.

या सारखे स्फुरणदायक व रोमांचकारी घटना सर्व मुंबई शहरभर घडत होत्या. मरणास आव्हान करणाऱ्या याच लोकांना गुंड अशी संज्ञा पं. नेहरू व मुरारजींनी दिली आहे.

गोळीबाराचा एवढा सामुदायिक प्रतिकार मुंबई शहरांत आजपर्यंत झाला नव्हता. गोळीबाराच्या फैरी झडत असतां हजारोंचा जमाव पांगापांग न होता आपल्या जागींच निर्भयपणें उभा राहूं शकतो हें दृश्य मुंबई शहरांत प्रथमच दिसलें.

संध्याकाळपर्यंत क्रुद्ध झालेल्या जनतेने रेल्वेची वाहतूक जवळ जवळ संपुष्टांत आणली. सेंट्रल रेल्वेच्या गाड्या टाण्याच्या अलीकडेच रोखल्या गेल्या. लांबून येणाऱ्या गाड्यांना मुंबईंत येणें अशक्य झालें.

ठिकठिकाणीं म्युनिसिपालटीचे नळ, मोठाले धोंडे व जे कांहीं इतर सामान मिळेल ते घेऊन जनतेनें ठिकठिकाणीं अडवणुकीचे मोर्चे बांधले. लाल व काळे बावटे असल्याखेरीज वाहनें फिरणे अशक्य झालें. मुंबईचे पोलीस कमिशनरही आपल्या मोटारीवर काळा बावटा लावून फिरत होते असें कित्येकांचें सांगणें आहे.

संध्याकाळीं संचारबंदी जारी झाल्यानंतरही हजारोंच्या जमावानें लोक फिरत होते. पहाटेपर्यंत लालबाग व शिवडी येथें जनतेच्या पोलीसांशीं चकमकी चालू होत्या. एकट्या गणेश गल्लींत पोलीसांनी १०० वर गोळ्या झाडल्या.

पोलीसांपैकी स्पेशल रिझर्व पोलीस हे अत्यंत निर्दयतेनें क्रूरतेने वागत होते. म्हणून जनतेचा त्यांच्यावर रोष अधिक होता.

तीस ठार–शंभर जखमी–पुनः संप हरताळ

एका दिवसांत तीस जणांची हत्या व शंभरावर लोक जखमी या घटनांनीं जनतेचा संताप द्विगुणित झाला. ता. १८ च्या कत्तलीच्या निषेधार्थ कम्युनिस्टपक्ष, सोशालिस्टपक्ष शे. का. पक्ष व इतर डावे पक्ष यांनीं ता. १९ ला पुनः एकवार हरताळ–संप करण्याचा आदेश केला.

ता. १९ ला पुनः एकवार अफाट हरताळ व संप झाला. पोलीसांची दडपशाही वाढत होती पुनः एकवार सर्व मुंबईभर गोळीबार, धरपकड, व चकमकी सुरू झाल्या. गोळीबार किती वेळां झाला याचा अधिकृत आंकडा सरकारलाही देता आला नाही. बळी पडलेल्यांचा अधिकृत आंकडा पंधरा होता. अटक झालेल्यांची संख्या २३०० वर गेली. या दोन तीन दिवसांत बळी पडलेल्यांची संख्या ७० पर्यंत गेली. व जवळ जवळ दोनशें माणसें जखमी झालीं.

ता. १९ च्या निदर्शनांत जनतेचा संताप कळसास पोहोंचला. फणसवाडी, दादर व डिलाईल रोड भागांत गुरुवारीं दुपारपर्यंत फार मोठ्या प्रमाणावर चकमकी चालू होत्या. दुपारी पोलीसांनी २४ तासाचा संचार बंदी हुकूम जारी केला.

गुरुवारीं रात्रीं नायगांवच्या पोलीस शस्त्रागारावर व माझगांवच्या पोलीस लाईन्सवर जमावानें निकराचा हल्ला चढवला. गोळयांची सरबत्ती सतत चालू ठेवल्यानंतरच नायगांवचा जमाव हटला. माझगांवला बाहेरून

पोलीसांची मोठी कुमक मागवावी लागली. अशा प्रकारच्या बातम्या वर्तमानपत्रांतून प्रसिद्ध झाल्या आहेत.

त्या खऱ्या आहेत कीं पोलीसी दडपशाहिचे समर्थन करण्यासाठीं प्रसृत केल्या आहेत हें सांगणें कठिण आहे. डिलाईल रोड पोलीस स्टेशनवर दहा हजारांच्या जमावानें हल्ला केल्याची बातमी मात्र धादांत खोटी होती. बेछूट गोळीबाराचे समर्थन करतां यावे म्हणून ती प्रसृत करण्यांत आली होती. रात्रीं काळाचौकी, लालबाग, आग्रिपाडा, डिलाईल रोड, चिंचपोकळी भागांत जनता व पोलीस यांची झुंज सतत पांच तास चालत होती.

ज्या जनतेनें निःशस्त्र असतांहि ब्रिटिशांच्या रणगाड्यांचा सामना मुंबईच्या रस्त्यांत १९४६ सालीं केला. जिने नेहरूंना सत्ताधिष्ठित केलें. तिला या दोन दिवसांत कॉंग्रेस सरकारच्या निर्दय गोळीबाराला तोंड द्यावें लागलें. तिनें प्राण अर्पण केले; पण मान वाकवली नाहीं. आणि आपली गौरवास्पद परंपरा सोडली नाहीं.

ता. १८–१९ चा लढा हा केवळ निषेध व्यक्त करण्यासाठीं होता. संयुक्त महाराष्ट्रासाठीं निर्णायक लढा देण्यास अजूनही सर्व पक्ष तयार नव्हते म्हणून डाव्यापक्षांच्या कृतिसमितीने ता. २० पासून संप हरताळ मार्गे घेण्याचा ठराव केला.

लज्जास्पद घटना

पण यासाठीं दुसरेंही एक जबरदस्त कारण झालें होतें. जनता ज्यावेळेस पोलीसांचा सामना करीत होती त्यावेळेस दुसऱ्या बाजूला गुजराथी दुकानांची लुटालूट, गुजराथी नागरिकांवर हल्ले; त्यांच्या निवासस्थानावर दगडफेक, चाळींचे पाणी व वीज बंद करणें; सुराभोसकी असे प्रकार घडूं लागले होते. ता. १९ ला हे प्रकार विशेषतः लुटालूटही वाढलेली दिसत होती. यामुळें गुजराथी बांधवांमध्यें घबराट पसरला होता व शेंकडो गुजराथी बंधुभगिनी मुंबई सोडून जात होत्या. शेंकडोंना पोली·

च्या गाड्यांमधून सुरक्षिततेसाठीं हलवण्यात येत होते. व हजारो आपल्यावर थोड्याच वेळांत कोणता प्रसंग येईल या विवंचनेत होते.

संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीची खरी मानहानि झाली असेल तर ती ाच वेळीं. संतप्त झालेल्या जनतेचा कांहीं भाग भलत्याच मार्गाला लागून डशाहीच्या आहारीं जात आहे याची ही साक्ष होती. ज्या लोकांच्या तून हीं समाजविरोधी कृत्यें झाली त्यांनी गुजराथी बांधवांचा मोठा गुन्हा ला आहे त्यांनी आपल्या देशाचा व राष्ट्राचा मोठा गुन्हा केला आणि कशाहीचा व राष्ट्रीय ऐक्याच्या पाठींत त्यांनीं खंजीर खुपसला आहे. संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीची बदनामी करण्यास मदत केली आहे.

कम्युनिस्ट पक्षाने ता. १९ रोजीच या कृत्यांचा तीव्र निषेध केला युनिस्ट पक्ष हा फक्त महाराष्ट्रीयांचा पक्ष नाही. सर्व हिंदी जनतेचा पक्ष ः. सर्व भाषिक गटांतील दलित लोकांचा, पीडित लोकांचा तो पक्ष आहे. ा व लोकशाही या करतां तो सर्वांसाठींच लढत आहे. कम्युनिस्ट च्या गुजराथ कमिटीनें यासाठीं मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राला असंदिग्ध बा दिला आहे. गुजराथी व मराठी भाषिकांना एकत्र आणून कम्यु- पक्षाला समाजसत्तावादाचें ध्येय गांठावयाचें आहे. जन्माला आल्या- कम्युनिस्ट पक्षानें जातीय व प्रांतीय वादाविरुद्ध बंड उभारलें आहे. महाराष्ट्राच्या प्रत्येक सभेंत आपला लढा गुजराथी बांधवाविरुद्ध फक्त मुंबईसंबंधींचा सरकारी निर्णय बदलून घेण्यासाठीं आहे. अन्य- ांचे आपण रक्षण केलें पाहिजे म्हणजे त्यांची भीति दूर होईल असें बजावलें होतें. म्हणूनच कम्युनिस्ट पक्ष या हल्ल्यांचा व गुंडगिरीचा नेषेध करीत आहे व गुजराथी बंधु भगिनींची सपशेल माफी मागत ही कृत्यें थांबवण्यासाठीं सभा घेण्याची किंवा ध्वनिक्षेपक यंत्रासहित रवण्याची परवानगी पक्षानें मागितली पण श्री. मुरारजींनी ती ाहीं, संयुक्त महाराष्ट्राच्या पुरस्कर्त्यांना कम्यु. पक्ष बजावात आहे ल्या लढ्याची जर अशी अधोगती झाली तर संयुक्त महाराष्ट्र तर नाहींच; पण आपल्यामुळें भारताचें स्वातंत्र्यही धोक्यांत येईल.

मुंबईच्या कामगारवर्गाची तर या घटनांनीं अत्यंत बदनामी झाली आहे. गेले पंचवीस वर्षे मुंबईचा कामगार जातीय दंग्यांविरुद्ध लढत आला व त्यानें पिळलेल्या वर्गाचें ऐक्य कायम टेवलें, पण यावेळेस आपल्या-सारख्याच गुजराथी बांधवांवर हल्ले करणारांना त्यानें रोखलें नाही; मग आम्ही दुनियेचे मजदूर एक हो जाओ ही घोषणा कशाला करावयाची या भयंकर कर्तव्यच्युतिनें जर कामगारवर्ग सावध झाला नाहीं तर त्याला पुढील मार्ग आक्रमता येणार नाहीं.

या बिकट परिस्थितीतही कम्युनिस्ट पक्षाच्या कार्यकर्त्यांनीं व कामगार कार्यकर्त्यांनी पुष्कळ टिकाणीं लुटालूट थांबवून गुजराथी बांध-वांना संरक्षण देण्यांत पुढाकार घेतला ही अभिमानास्पद गोष्ट आहे. व पोयबावडीवरील लक्ष्मी कॉटेजमधील गुजराथी बांधवांनी पोलीसांचें खास संरक्षण घेण्याचें नाकारून तेथील महाराष्ट्रीय कार्यकर्त्यांवर विश्वास प्रकट केला. या घटना कामगार कार्यकर्त्यांना गौरवास्पद आहेत. झालेल्या गुंडगिरीच्या मानानें मात्र त्यांचें क्षेत्र अत्यंत मर्यादित होतें, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळींतील सर्व पक्षांनीं आपला लढा गुजराथी भाषिकांविरुद्ध नसून त्यांना आपण सर्व संरक्षण दिलें पाहिजे असें जनतेला वारंवार सांगितलें होतें यांत संशय नाही. पण अनेक कारणांमुळे निर्माण होणाऱ्या गुजराथीविरोधी भावनेची त्यांनी योग्य दखल घेतली नाहीं व तिचा पहिल्यापासूनच जोराचा प्रतिकार केला नाही. या प्रचंड चळवळींत मुंबईसारख्या टिकाणीं गुजराथी बांधवांना आपला दृष्टिकोन पटवून देण्यासाठीं चळवळीतर्फे कांहींच झालेले नाही. अनेक मराठी वर्तमानपत्रांनीहीं गलिच्छ प्रचार करून त्या भावनेंत भर टाकली. शिवाय संयुक्त महाराष्ट्राच्या व्यासपीठावरील सर्वच वक्ते सोवळे होते असेंही नाहीं. प्रसंगीं सभांमधूनही गुजराथीविरोधी भावना व्यक्त केल्या जात. प्रसंगी महाराष्ट्रीय कॉंग्रेस नेत्यांकडूनही न कळत भाषिक अहंकाराचा पुरस्कार झाला. गुजराथी केवळ पैशांकडे बघतात व महाराष्ट्रीय संस्कृतीकडे बघतात अशीही विधानें करण्यांत आलीं होती.

यावेळेस हेही सांगितलें पाहिजे कीं गुजराथी विरोधी भावना निर्माण
ण्यास श्री. मुरारजी व स. का. पाटील यांची मोठी जबाबदारी आहे.
. मुरारजींनी संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीशी उद्दाम वर्तन चालूं ठेवले.
. २१ नोव्हेंबरला १४ जणांचे बळी घेतले त्याबद्दल त्यांनी यत्किंचितही
नुताप दाखवला नाही. ही हत्त्या करण्यासाठीं अहमदाबादहून होमगार्डस
ावले होते व त्यांनीच स्वैर गोळीबार करून १४ लोकांचे बळी घेतले
जनतेचे दृढ मत आहे व त्यामुळे गुजराथी विरोधी भावना चेतण्यास
त झाली. महाराष्ट्राला मुंबई पांच हजार वर्षे मिळणार नाहीं ही
लांची दर्पोक्ति व त्यांना साथ देण्यास सदैव तयार असलेले गुजराथी
ॉरिटर्स, विधानसभेचे सभासद व मुंबई कॉंग्रेस कमिटीचे सभासद; बरा–
ा गुजराथी वर्तमानपत्रांचा अत्यंत खोटा व गलिच्छ
ार व मूठभर गुजराथी धनिकांच्या हितासाठीं सबघ
ाथी अल्पसंख्याकांच्या नांवानें केलेला विरोध; ता. २१ नोव्हें-
या हत्याकांडाचा एकाही गुजराथी कॉंग्रेस नेत्यानें निषेध करू नये
ा मृतांबद्दल सहानुभूति दाखवूं नये ही घटना–या सर्व गोष्टींनीकडुता
ली होती. या सर्व गोष्टी गुजराथी बांधवांना अभिमानास्पद नाहींत.
आमचें मत आहे. गुजराथी बांधवांविरुद्ध झालेली गुंडगिरी यामुळे
निंदास्पद ठरते असें मुळीच नाही.

गुजराथी बांधवांविरुद्ध झालेल्या गुंडगिरीचा फायदा घेऊन पं.
व इतर लोक मुंबईतील शौर्यशाली लढ्याची पद्धतशीर बदनामी करूं
आहेत. जणूं काय या दोन दिवसांमध्यें लुटालूट व जातीय हल्ले
ीज दुसरें कांहींच झालें नाहीं. या प्रचाराला बळी पडून कांहीं संयुक्त
ाष्ट्रवादी पक्षही ता. १८–१९ च्या घटनांकडे विकृत दृष्टीनें बघत
व जनतेचा शौर्यशाली लढा दृष्टीआड करीत आहेत.

ता. १९ ला संप मागे घेण्याचा आदेश दिल्यानंतर ता. २० पासून
ार भागांतील वातावरण एकदम निवळूं लागले. डाव्या गटांच्या
मितीचा आदेश जनतेनें तंतोतंत पाळला व शांतता प्रस्तापित

होण्यास सुरुवात झाली. त्यात श्री. देव व जोशी यांच्या प्रचाराची भर पडली. त्यांच्या दौऱ्यानें गुजराथी भाषिकांमधील घबराट कमी होण्यास मदत झाली. ता. १९ च्या रात्रीपासून कम्युनिस्ट पक्ष हें कार्य करूं पहात होता. कम्यु. पक्षांच्या प्रतिनिधींनी ता. १९ ला मुरारजींकडून प्रचाराची परवानगी मागितली पण ती देण्याचे त्यांनी साफ नाकारलें. तरीसुद्धां कम्युनिस्ट पक्षाचे कार्यकर्ते भागाभागांतून फिरत होते. पण सरकारला हेही सहन न होऊन ता. २१ ला कम्युनिस्ट पुढाऱ्यांची पुनः एकवार धरपकड करण्यांत आली.

महाराष्ट्रभर संताप आणि गोळीबार

ता. १७ ला बेळगांवमध्यें महाराष्ट्रीय जनतेनें प्रचंड निदर्शनें केलें. गोळीबारांत चार लोक ठार झाले, संचार बंदी जारी झाली. ता. १० ला संचारबंदीचा हुकूम मोडून निदर्शनें केली. व पुनः एकवार गोळीबार होऊन त्यात दोन तीन जखमी झाले.

ता. १७ ला सोलापुरांत २५००० कामगारांनीं संप करून धरपकड व काळया निर्णयाविरुद्ध संताप व्यक्त केला. शाळा कॉलेज व इतर सर्व व्यवहार बंद करून शहरभर हरताळ पुकारण्यांत आला होता.

पुणें शहरांत ता. १७ रोजी संपूर्ण हरताळ पाडण्यांत आला. संध्या. काळीं मेयर बाबुराव सणस यांच्या अध्यक्षतेखालीं प्रचंड सभा होऊन सरकारच्या निर्णयाचा व मुंबईतील दडपशाहीचा निषेध करण्यात आला. ता. १८ व १९ रोजीं निदर्शकांवर लाठीहल्ला केला. अश्रुधूर व गोळीबार केला. ता. १८ च्या गोळीबारांत ६ इसम जखमी झाले. जवळ जवळ १५० लोकांना पोलीसांनीं अटक केली.

कोल्हापूरांत ता. १७, १८ व १९ या तीनही दिवशीं संपूर्ण हरताळ पडला. तीस हजारांची सभा होऊन त्यांत सरकारी निर्णयाचा निषेध करण्यांत आला. ही सभा चालू असतां पोलीसांनीं गोळीबार करुन सहा लोकांना जखमी केले. दुसऱ्या दिवशीं ता. १९ ला पोलीसांनी पुनः गोळीबार केला व त्यांत दोन इसम जखमी झाले.

धुळें, सांगली, नाशिक, सावंतवाडी, कल्याण, रत्नागिरी, अहमद-
श्रीरामपूर, जळगांव, अमळनेर व इतर ठिकाणीं संपूर्ण संप हरताळ
र्शनें झाली.

टाण्यांत ता. १७, १८ व १९ रोजीं तीन्हीं दिवस अपूर्व हरताळ
ांत आला. गिरण्या, कारखाने, शाळा, वहातूक सर्व बंद होती.
पालटी व लोकल बोर्डांची ऑफिसेंही बंद होती.

ता. १९ रोजीं नागपूरच्या चारही गिरण्यांत हरताळ झाला. अनेक
शाळा कॉलेजें बंद होतीं. अमरावतीला विद्यार्थ्यांनी हरताळ पाडला
१४४ कलम पुकारण्यांत आलें.

ता. २० ला नाशिकमध्यें सायंकाळपासून सकाळपर्यंत संचारबंदी
रण्यांत आली. पोलीसांनी गोळीबार केला त्यांत दोन ठार व दहा
झाले. दुकानांची लुटालूट करणाऱ्यांवर गोळीबार केला. असें
र्फे सांगण्यांत आलें.

ोल्हापूरांत २० ते २४ तारखेपर्यंत १९ तासांची संचारबंदी जारी
आली. पोलीसाची बंदूक हिसकावून घेण्याचा प्रयत्न जमावानें
काणीं केला. जळगांव, अमळनेर येथें प्रक्षुब्ध जमावाची निदर्शनें
ला झाली. सोलापुरांत ता. २० ला मुंबईच्या गोळीबाराच्या
पुनः एकवार संप व हरताळ झाला. निपाणींत ता. १९ ला पोलीं-
ळीबार करून एक इसम ठार केला व २ इसम जखमी झाले.

शा रीतीने सर्व प्रांतभर निदर्शनें होऊन, पोलीसांच्या फैरी झडून
ो चळवळीची मुहुर्तमेढ रचली गेली. संयुक्त महाराष्ट्रासाठीं
एवढें प्रांतव्यापी उग्र आंदोलन झालें नव्हते मुंबईतील जन-
ागाला व बलिदानाला महाराष्ट्राच्या सर्व शहरांतून साथ देण्यांत
सर्व महाराष्ट्र लढ्यासाठीं खडा आहे हें जनतेनें दाखवून दिले.

ुंबईप्रमाणेंच महाराष्ट्राच्या कांहीं शहरांतही गुजराथी भाषिकां-
ेक निंदास्पद व चळवळीची मानहानि करणारे, संस्कृतीला

लाजवणारे प्रकार झाले. वर्षानुवर्षे महाराष्ट्रांत वसती करून राहिलेले शेंकडो गुजराथी दुकानदार व इतर यांना आपले शहर सोडावें लागलें. या प्रकारांचा जितका निषेध करावा तितका थोडाच आहे.

नेहरू सरकारचा काळया निर्णयानें महाराष्ट्रांतील पक्षोपक्ष जवळ येण्यास मदत झाली आहे. मुंबईच्या शौर्यशाली लढ्याने संयुक्त महाराष्ट्राच्या चळवळींत मौलिक बदल होण्याजोगी परिस्थिती निर्माण झाली आहे.

विधानसभेंतील चार प्रजासमाजवादी सभासदांनी ता. १७ लाच आपल्या जागांचीं त्यागपत्रें पाठवून काळया निर्णयाचा निषेध केला. ता. १८ रोजीं मुंबईच्या पांच कॉंग्रेस सभासदांनी विधानसभेचा राजीनामा देऊन सरकारी दडपशाहीचा व निर्णयांचा तीव्र निषेध केला. ता. १९ ला महाराष्ट्र प्रदेश कॉंग्रेस समितीच्या कार्यकारिणीनें मन्त्र्यांना व विधानसभेच्या सदस्यांना राजीनामा देण्याचा आदेश दिला. ता. २२ ला भारताचे अर्थमंत्री श्री. देशमुख यांनी राजीनामा दिला. याच सुमारास मुंबईचे महसूल मंत्री श्री. हिरे व लोकल सेल्फ गव्हर्नमेन्ट मंत्री श्री. चव्हाण यांनी आपले राजीनामे श्री. मुरारजींना दिले. ता. २२ ला मराटवाड्याचा कॉंग्रेस समितीने विधानसभेच्या सभासदांना राजीनामे देण्याचा आदेश दिला.

याच्या पाठोपाठ मुंबईच्या प्रजासमाजवादी, कम्युनिस्ट व संयुक्त महाराष्ट्रवादी कॉंग्रेस कॉर्पोरेटर्सनी आपले जाहीरनामे पाठवण्याचे ठरवले. पुणें नगरपालिका, लोकल बोर्डस्, म्युनिसिपालीट्या...या सर्वांमधून अनेक शहरांमधून व जिल्ह्यांमधून जनतेच्या प्रतिनिधींनी राजीनामे देण्याचे जाहीर केलें.

एका बाजूला संतप्त जनतेचे अपूर्व ऐक्य दिसत आहे. मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्र मिळविण्यासाटीं वाटेल तेवढे बलिदान करण्यांची जनतेची तयारी आहे. एकट्या मुंबई शहरांत सत्तर लोकांनीं बलिदान करून हें दाखवून दिले आहे. दुसऱ्या बाजूला सरकारचा निर्णय इतका प्रतिगामी आहे कीं त्यांत कोणतीही तडजोड सुचवणें कोणालाही शक्य नाहीं. मुंबई

सह संयुक्त महाराष्ट्रासाठीं जनतेनें इतकें प्रचंड आंदोलन केलें आहे की आतां कोणत्याही पक्षाला माघार घेणें शक्य नाहीं.

महाराष्ट्र कॉंग्रेसची माघार

पण याही परिस्थितींत महाराष्ट्र कॉंग्रेस नेत्यांनीं आपलें अवसान घातकी व दुबळेपणाचें धोरण सोडलें नाहीं. ता. १९ जानेवारीला प्रदेश कॉंग्रेस समितीच्या कार्यकारिणीचे आमदार-मंत्र्यांना राजीनामे देण्याचा आदेश दिला. पण राष्ट्रीय कॉंग्रेसच्या कार्यकारिणीने एक दमदाटीचा ठराव पास करून महाराष्ट्रीय नेत्यांना जबर देतांच ते गडबडले. व ता. २८ जानेवारींच्या प्रांतिक समितीच्या सभेंत राजीनाम्याचा ठराव पास न करतां त्यासाठीं पार्लमेंटरी बोर्डाकडे परवानगी मागण्याचा ठराव संमत झाला. बोर्डाने आमचें म्हणणें ऐकलें नाही तर शिस्त मानून आम्ही बोर्डाचा निर्णय अंमलात आणू असे श्री. हिऱ्यांनीं जाहीर केलें. कॉंग्रेस शिस्तीच्या निष्ठेच्या नांवाखाली माघार घेऊन महाराष्ट्र नेत्यांनीं चळवळीचा अवसानघात केला आहे.

या बरोबरच संयुक्त महाराष्ट्र परिषदेंतून बाहेर पडण्याचा आदेश मेर्तीनें कॉंग्रेस सभासदांना दिला व सर्वपक्षीय ऐक्यांत फूट पाडली. . शंकरराव देवांनीं स्वतःच्या अधिकारांत परिषदेचें कार्य स्थगित न महाराष्ट्रीय नेत्यांच्या या राजकारणास हातभार लावला.

राजीनामे परत घ्यावयास लावून, कॉंग्रेस सभासदांना संयुक्त महा- परिषदेंतून बाहेर पडण्याचा आदेश देऊन कॉंग्रेस कार्यकारिणी संयुक्त राष्ट्राच्या लढ्यांत शक्य तेवढी फूट पाडण्याचा प्रयत्न करीत आहे. निस्ट पक्षाला दडपून टाकून व कॉंग्रेसजनांना शिस्तिच्या नांवाखालीं ळीपासून अलग करून, संयुक्त महाराष्ट्राच्या आंदोलनांत फूट पाडा- ी व नंतर जनतेला नामोहरम करावयाचे असा डाव नेहरू सरकार ा आहे. व महाराष्ट्र कॉंग्रेस नेत्यांच्या भीत्रेपणामुळें व तत्वशून्यतेमुळें व सिद्धीस जात आहे.

डॉ. नरवणे व त्यांच्यापाठीमागील मुंबईतील कॉंग्रेसजन यांनी मात्र र कणखर भूमिका घेऊन राजीनाम्याची मागणी केली आहे ही नीय घटना आहे. पण इतर पक्षांबरोबर सहकार्य करून एकसत्री

मध्यवर्ती पुढारीपण निर्माण करण्यास डॉ. नरवणे सुद्धां अद्यापि तयार नाहींत ही अत्यंत खेदांची गोष्ट आहे.

जनतेच्या इतक्या अपूर्व त्यागानंतर महाराष्ट्र कॉंग्रेस नेते कोणत्याही प्रकारचें एकसूत्री मध्यवर्ती पुढारीपण स्थापित करण्यास तयार नाहींत ही लाजिरवाणी घटना आहे. पण श्री. देवगिरीकरांसारखे कांहीं पुढारी आतां याच्याही पलीकडे जाऊन चळवळीला उघड विरोध करूं लागले आहेत व इतर पक्षांची व जनतेची बदनामी करूं लागले आहेत.

प्रतिगामी धोरणाचा मार्ग

संयुक्त महाराष्ट्राच्या चळवळीला नामोहरम करण्यासाठीं कॉंग्रेसश्रेष्ठी रोज नवे डाव खेळत आहेत. व महाराष्ट्रीय कॉंग्रेस नेत्यांच्या अनिश्चिततेचा व कमजोरीचा फायदा घेत आहेत. मुंबई महाराष्ट्रांत झालेल्या या रणकंदनानंतर श्रेष्ठींनी काय देऊ केलें आहे! एका बाजूला धमकी व दुसऱ्या बाजूला पश्चिमप्रदेश राज्य बनविण्याचा आहेत. विदर्भासहित द्विभाषिक राज्य बनवण्याची योजनाही यावेळेस पुढे येण्याचा संभव आहे.

मुंबई महाराष्ट्रांत जाऊ नये यासाठीं या सर्व तत्त्वशून्य कसरती चालल्या आहेत. या एका प्रश्नासाठीं नेहरू भाषिक राज्यांच्या तत्त्वाला मूठमाती देऊन सध्या अस्तित्वांत असलेली भाषिक राज्येंही बरखास्त करावयास तयार आहेत.

राजस्तान, गुजराथ व महाराष्ट्र यांचें पश्चिम प्रदेश राज्य बनवायची कल्पना म्हणजे प्रतिगामी धोरणाचा निव्वळ अर्क आहे. ब्रिटिश सत्तासुद्धा जी गोष्ट आपल्या अमदानींत करूं शकली नाहीं ती गोष्ट प्रतिगामी घटना नेहरू सरकार साधू पहात आहेत. या तीन भाषिकांना एका राज्यांत कोंबून त्यांच्यामधील वाढत्या वैमनस्याला व त्यांच्या सांस्कृतिक व भाषिक ऱ्हासाला ही योजना कारणीभुत होईल भाषिक गटांमध्यें वाढत्या कलागती सुरूं होऊन ती लोकशाहीच्या चळवळीला संपूर्ण मारक ठरेल. मराठी-राजस्थानी राजस्थानी गुजराथी-मराठी गुजराथी असे सर्व वाद निर्माण होऊन जनतेमधील दुफळी वाढेल. या राज्यांत मराठी भाषिकांचें अल्पमत होऊन मुंबई त्यांच्या हातून आयतीच सुटून जाते. राष्ट्रीय ऐक्याच्या नांवाखाली जनतेमध्ये दुफळी माजवण्याचे पर्याय निघत आहेत. राज्यपुनर्रचना समितीनें

ोन तीन राज्यें सोडून इतर सर्व ठिकाणीं भाषिक राज्यांना मान्यता दिली. ण नेहरू आतां घड्याळाचा काटा उलटा फिरवूं पहात आहेत.

पश्चिम प्रदेश राज्यासंबंधीचा प्रतिगामी पर्याय महाराष्ट्रीय जनता व्हाच मान्य करणार नाहीं. तो लोकशाहीला मारक आहे व राष्ट्रीय क्याला बाधक आहे. भाषिक समतेच्या मुळावर घात घालणारी ही ोजना आहे.

विदर्भासहित द्विभाषिक राज्याची योजनाही जनता आता मान्य रणें शक्य नाहीं. त्यामुळें गुजराथी भाषिकांवर अन्याय होणार आहे. राठी–गुजराथी वादाला ऊत येणार आहे व ऐक्याऐवजी दुफळी वाढत ाणार आहे. या दोन्ही योजना लोकशाही कारभाराच्या दृष्टीनें अत्यंत तिगामी आहे.

बंगाल व बिहार यांचें एक राज्य बनवण्यांत यावें अशी नाट्यपूर्ण ाजना या दोन राज्यांच्या मुख्य मंत्र्यांनी जाहीर केली आहे. तींत ओरीसा ज्याचाही समावेश व्हावा असेही बोललें जात आहे. राष्ट्रीय ऐक्याच्या ष्टीनें हा एक नवा क्रांतिकारक उपक्रम आहे असें सांगण्यांत येत आहे. ा वस्तुस्थिती काय आहे ? पन्नास वर्षांपूर्वी ब्रिटिश अमदानींत बंगाल, हार व ओरिसा यांचा एकच प्रांत होता. त्यांना एकच गव्हर्नर, एकच यकोर्ट व एकच विद्यापीठही होतें. पण राष्ट्रीय चळवळीनें दिलेल्या हिल्याच धक्यांबरोबर ब्रिटिशांना भाषिक प्रांत बनवावे लागले. भाषिक तांची ही मागणी राष्ट्रीय चळवळींतून, ऐक्याचा व समतेच्या भावनेंतून ालेला आहे. दुफळीमधून किंवा फुटीर वृत्तीमधून नाहीं हें ऐतिहासिक य आहे. भाषिक राज्यांचें तत्त्व जर संपूर्णपणें मान्य केलें तरच सध्या ज्या ही फुटीरपणाच्या अपप्रवृत्ति दिसतात त्या नष्ट होतील.

या इतिहासाकडे पाठ फिरवून नेहरू बंगाल–बिहारचे एक राज्य ावून ब्रिटिशांचें अनुकरण करूं पहात आहेत. पण बंगाली व बिहारी तेला ही गोष्ट केव्हांही मान्य होणार नाहीं. अशा योजना ऐक्याच्या जना नसून दुफळीच्या योजना आहेत हें उघड आहे.

सर्वपक्षीय एकता व मध्यवर्ती पुढारीपण

या असल्या राष्ट्रघातकी व अपमानास्पद योजना काँग्रेसश्रेष्ठी अजूनही ाराष्ट्र नेत्यांसमोर ठेवूं शकतात याचा एकच अर्थ आहे. दबावाच्या

सहाय्याने मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्राची मागणी त्यांना सोडून द्यावयाला लावूं, असा विश्वास त्यांना अजूनही वाटतो. शिस्तीचा बडगा उपसून आमदारांनी व मंत्र्यांनी आपले राजिनामे परत घ्यावेत असें दडपण भेष्ठी आणीत आहेत. त्याबरोबरच मुंबईतील प्रतिकाराची बदनामी करून महाराष्ट्र नेत्यांना घाबरवण्यांत येत आहेत. विशेषतः गुजराथी बंधूविरुद्ध झालेल्या गुंडगिरीचा फायदा घेऊन चळवळीमुळें निव्वळ हिंसा होते व कॉंग्रेसजनांनी अशा चळवळीविरुद्ध लढलें पाहिजे असा आदेश कार्यकारिणीनें दिला आहे. सारांश कीं शक्य त्या उपायांनी कॉंग्रेसजनांना सामुदायिक चळवळीपासून अलग करून, इतर पक्षांपासून फोडून व त्यांना तडजोडींत गोवण्याचे प्रयत्न सध्या चालू आहेत. संयुक्त महाराष्ट्राच्या लढ्याला जर सर्वांत मोठा धोका कुठें असेल तर इथें आहे.

महाराष्ट्र कॉंग्रेसचे नेते मध्यवर्ती पुढारीपण प्रस्थापित करून चळवळींत एकसूत्रीपणा आणण्यास तयार नाहींत. त्यांनी पलायनाचा मार्ग स्वीकारला आहे. पण जनता निर्णायक लढ्यांत उतरत आहे. तिला मार्गदर्शन करण्याची जबाबदारी डाव्या पक्षांवर, त्यांच्यामधील ऐक्यावर पडली आहे. डाव्या पक्षांनी जर यावेळेस आपले मतभेद बाजूला सारून एकसूत्री मध्यवर्ती पुढारीपण निर्माण केलें नाहीं तर चळवळीचा व जनतेचा विश्वास घात होईल. कम्युनिस्ट पक्ष, प्रजा समाजवादी पक्ष, सोशालिस्ट पक्ष, व शे का. पक्ष यांच्यावर ही जबाबदारी मुख्यत्वें करून पडते. या पक्षांच्या खांद्याला खांदा लावून लढण्याची ग्वाही कम्युनिस्ट पक्ष जनतेला देत आहे. महाराष्ट्र कॉंग्रेसचे नेते जरी सामुदायिक आंदोलन करण्यास तयार नसले तरी त्यांच्या पाठीमागील जनता तयार आहे. तिला लढ्यांत उतरवयांची जबाबदारी, तिच्या शंकाकुशंका दूर करण्याची जबाबदारी सर्वपक्षीय पुढारीपणच पार पाडूं शकेल व त्याने त्यासाठीं सतत प्रयत्न केले पाहिजेत.

लढ्याचा कार्यक्रम

जनतेच्या त्यागाला व उत्साहाला अनुरूप असें एकसूत्री पुढारीपण तयार करून तिच्यापुढें सामुदायिक आंदोलनाचा कार्यक्रम ठेवणें अत्यंत निकडीचें आहे. कार्यक्रम खालील प्रकारचा असल्यास तो सर्वांना मान्य होण्यास अडचण पडणार नाहीं. १) विधानसभा, लोकसभा, मुंबईमंत्रीमंडळ व

मध्यवर्ती मंत्री मंडळाच्या सभासदांनी आपल्या जागांचे राजीनामे द्यावेत. २) म्युनिसिपालीट्या, कार्पोरेशन्स्, लोकल बोर्डस् व ग्रामपंचायतींच्या सभासदांनीं राजीनामे द्यावेत. ३) सर्व खेडयांतील पाटील कुळकर्ण्यांनीही राजीनामे द्यावेत. ४) मध्यवर्ती सरकारच्या संस्थावर बहिष्कार घालावा. ५) सरकारशी सर्व बाबतीत असहकार पुकारावा. ६) अन्याय्य हुकूम व कायद्यांविरुद्ध शांततामय सत्याग्रह. ७) शांततेचा हरताळ, संप व सत्याग्रह ८) करबंदी ९) पकडलेल्या पुढाऱ्यांच्या सुटकेची मागणी १०) अल्प संख्याकांचे रक्षण करण्याकरतां स्वयंसेवक दलाची उभारणी. या स्वयंसेवकांचे काम फक्त अल्पसंख्याकांचे संरक्षण करण्याचे राहील.

या किमान कार्यक्रमावर एकत्र येऊन लढयाचा पुढचा मार्ग मोकळा करणें यांतच सर्व पक्षांचीं कसोटी आहे.

महत्वाची घटना

ता. ६ फेब्रुवारीला पुण्यांत भरलेल्या सर्वपक्षीय परिषदेनें मध्यवर्ती पुढारीपण प्रस्थापित करण्याचे ठरवून सरकारशीं असहकार करण्याचा ठराव पास केला आहे ही शुभ घटना आहे. कॉंग्रेसखेरीज इतर सर्व पक्ष या परिषदेंत सामील होते. संमत झालेल्या ठरावांत खालील कार्यक्रम आहे (१) मुंबई महाराष्ट्रीय जनतेनें सरकारशीं व स्थानिक अधिकाऱ्यांशीं असहकार करावा. २) विधानसभेपासून ग्रामपंचायतीपर्यंतच्या सर्व सभासदांनी राजीनामे द्यावेत. ३) मध्यवर्ति सरकारचा निर्णय बदलून घेण्यासाठीं नियंत्रित स्वरूपाचा व शांततामय सत्याग्रह सुरू करण्यांत यावा. यासाठीं एक मध्यवर्ती संघटना प्रस्थापित होईल व तिच्याच नेतृत्वाखाली तो केला जाईल ४) जीमुळें अशांतता व दंगेधोपे होण्याचा संभव आहे अशी मार्गपद्धति सत्याग्रह चालू असता स्वीकारण्यांत येणार नाहीं.

ता. १६ फेब्रुवारीला विधानसभेचें अधिवेशन सुरू होणार आहे. ह्या दिवसापासून या कार्यक्रमाची अंमलबजावणी सुरू होणार आहे.

या कार्यक्रमांत भाग घेऊन जनतेनें लोकप्रतिनिधींना राजीनामे देण्यास भाग पाडणें हें तिचें पहिले कर्तव्य आहे. प्रत्येक मतदार संघानें विधानसभेंतील आपल्या प्रतिनिधीला राजीनामा देण्यास भाग पाडले पाहिजे प्रत्येक म्युनिसिपालटींत, लोकलबोर्डांतही हेच झालें पाहिजे. चळवळीच्या सुरवातीसच हें सरकार प्रतिनिधिक नाहीं हें स्पष्ट झाले पाहिजे.

याबरोबरच हजारोंनीं आपलीं नांवे सत्याग्रहासाठीं नोंदवली पाहिजेत. हें १६ पर्यंत झालें तर पुढच्या भरीव कार्यक्रमाकडे ताबडतोब लक्ष देता येईल.

कम्युनिस्ट पक्षाची ग्वाही

लढ्याच्या निरनिराळया अवस्थांना साजेसा कार्यक्रम अंमलांत आणण्यासाठीं, व कणखर एकसूत्री मध्यवर्ती पुढारीपण प्रस्थापित करण्यासाठीं कम्युनिस्ट पक्ष सतत कार्य करीत राहील.

हुतात्म्याच्या स्मृतीला स्मरून व जनतेच्या त्यागापुढें आदरभावानें मान वाकवून कम्युनिस्ट पक्ष जनतेची वज्रशक्ति एकत्रित करण्याची शपथ घेत आहे.

मुंबई महाराष्ट्राच्या जनतेनें गेल्या महिन्यांत ऐतिहासिक कार्य केलें आहे. त्याबरोबरच तिच्या हातून कांही घोर प्रमादही घडले आहेत. ते पुनः न होऊ देण्याची खबरदारी जनतेनें घेतली पाहिजे. याबाबत कम्युनिस्ट पक्षही दक्ष राहून वेळोवेळीं योग्य सल्ला देईल तो जनतेनें शिस्तीने मानला पाहिजे.

जनतेनें आपल्या उदात्त व न्याय्य ध्येयासाठीं अपूर्व अलौकिक स्वार्थत्याग केला आहे. याचा विसर कम्युनिस्ट पक्षाला केव्हांही पडणार नाही. हुतात्म्यांच्या पवित्र स्मृतीपुढें मान वाकवून कम्युनिस्ट पक्ष जनतेला सांगूं इच्छितो. आतां आपला लढा दीर्घकालपर्यंत चालणार आहे. एक किंवा दोन दिवसांचा संताप व्यक्त करून तो थांबणारा नाहीं. आतां कडक शिस्तीची, व नेटाच्या आणि शांततेच्या वागणुकांची आवश्यकता आहे. प्रत्येकाला वाटेल तसें त्याने करण्याचे दिवस आतां उरले नाहीत नेतृवर्गाकडून जो आदेश येईल तो अक्षरशः पाळला पाहिजे. तो योग्य आदेश येईल अशी खबरदारी कम्युनिस्ट पक्ष घेत राहील, अल्पसंख्याकावर कोणतेही अतिक्रमण होता कामा नये अशी खबरदारी जनतेनें घेतली पाहिजे. इतक्या शिस्तानें आपण चाललो तर सर्वपक्षीय नेतृत्वाखालीं जनतेचें संपूर्ण ऐक्य होण्यास वेळ लागणार नाहीं व सरकारला मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्र मान्य केल्याखेरीज दुसरा मार्ग रहाणार नाहीं.

आपली शिस्त व ऐक्य कायम टेवल्यास आपला नियम अटळ आहे. हुतात्म्यांचे रक्त फुकाफुकी सांडलेलें नाहीं. त्यांनी चेतवलेला महाराष्ट्र आपले ध्येय साध्य होईपर्यंत स्वस्थ बसणार नाहीं.

22.6.1957

...ou will be surprised to see [an] entirely unacquainted person — [addres]sing you as above, but I admit [I coul]d not resist the temptation of [ad]dressing you by the term by which you are so well known.

While in Bombay recently I called at your residence thrice, but for one reason or other I did not succeed in seeing you. Finally, I had been to yours on the morning of 20th Inst., but I was told that you had left for Poona. I had, therefore, no other alternative left but to leave my card at yours, together with a statement of the public service so far rendered by me. I presume these have been handed over to you on your return from Poona.

My intention in calling on you was to introduce myself to you, since you happened to be the Chairman of the Samyukta Maharashtra Samiti Parliamentary Board as I intend in due to offer myself as a Candidate for the Legislative Council on behalf of the Samiti.

We have so far never met in public life. Therefore, a personal contact was, to my mind, quite essential for acquaintance & hence I desired to see you.

Although my present age is 71 I still possess excellent health. The widely varied long experience of various kinds of public administrations would be great asset in my favour, and this would help me certainly in my work in the Council. Very rarely one could claim such long & varied experience of public service.

I could not visualize as to when I would go to Bombay again in the near future. I shall therefore be extremely grateful if you would kindly apprise me in advance of your next visit to Poona, so that I could then meet you in Poona.

Till then you might kindly keep my request in mind.

Whatever view you might form of this approach of mine, I shall be obliged if you

प्रजा समाजवादी पक्ष (महाराष्ट्र)
५४, बुधवार, पुणे नं. २
११, जून, १९५७.

स.न.वि.वि.

सोबत आमच्या पक्षाच्या खास परिषदेमध्यें ता.८ जून रोजीं मंजूर झालेला ठराव आपल्या माहितीसाठीं व योग्य त्या तजवीजीसाठीं पाठवला आहे. श्री.डांगे यांनीं निवडणूक मंडळाचे अध्यक्ष या नात्यानें 'महाराष्ट्रांतील निवडणुकासंबंधी जो अहवाल प्रसिध्द केला आहे त्यासंबंधी आमच्या मते पुढील दोन गोष्टींची दखल घेणे जरुर आहे.

१. समितीमध्यें चर्चा करण्याचे अगोदर श्री.डांगे यांनी या अहवालाला प्रसिध्दि कां दिली

२. या अहवालामध्यें भाषिक राष्ट्रवादासंबंधी जे उल्लेख आहेत ते सं.म. समितीच्या धोरणाला विसंगत व २९ व ३० सप्टें.१९५७ रोजीं मुंबअी येथें झालेल्या व्दैभाषिक परिषदेतील ठरावाला विरोधी आहेत. अितकेच नव्हे तर त्यामुळें महाराष्ट्रावर फुटीरपणाचा आरोप करणाऱ्यांच्या हातांत अेक कोलीत दिल्यासारखे होअील.

अशा परिस्थितींत समितीच्या सर्व सदस्यांनी व घटकपक्षांनी या घटनेचा गंभीर विचार करुन या अहवालामुळे झालेले गैरसमज दूर करण्यासाठीं योग्य ती अुपाययोजना करणें जरुर आहे, व म्हणूनच आमचा ठराव आपणाकडे पाठवीत आहे.

आपला,
बा. न. राजहंस, चिटणीस.

ठराव

''संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या निवडणूक मंडळाचे अध्यक्ष श्री.अेस.अे. डांगे यांनी सार्वत्रिक निवडणुकीसंबंधीचा समितीचा म्हणून जो अहवाल निवडणूक मंडळाचे अध्यक्ष या नात्याने प्रसिध्द केला आहे, त्यांत सं.म. समितीच्या ध्येय धोरणाशी सर्वस्वी विसंगत अशी ''भाषिक राष्ट्रवादाची' भारतीय संघराज्याच्या निष्ठेवर घाव घालणारी विधाने घुसडून दावीत याची म.प्र.सो.पा. च्या या खास अधिवेशनास अत्यंत चिंता वाटते. परंतु भारत हे राष्ट्रकुल नसून ते अेक संघराज्यात्मक राष्ट्र आहे अशी भूमिका समितीनें निःसंदिग्धपणें स्वीकारलेली आहे. सं.म.चें ध्येय साकार होण्यासाठीं भारतातील अितर भाषिकांची सहानुभूती व विश्वास आपणांस संपादन करावा लागेल. परंतु समितीच्या या विचार सरणीला बाध येवून महाराष्ट्र हें अेक स्वतंत्र राष्ट्र आहे, अशी समितीची भूमिका आहे असा गैरसमज करणारी विधाने समितीच्या पदाधिकाऱ्याकडून केली जावीत ही गोष्ट जितकी निषेधार्ह तितकीच समितीच्या अैक्यास विघ्न आणणारी व त्या अैक्यासाठी झटत असलेल्या पक्षावर अन्याय करणारी आहे असें म.प्र.सो.पार्टीच्या खास

श्री.डांगे यांनी तयार केलेल्या अहवाल समितीने मंजूर करण्याचे तर राहोच पण त्यावर चर्चाहि झालेली नसताना अितकेच नव्हे तर बेळगांव सारख्या महत्वाच्या केंद्रातील कांही कार्यकर्त्यांनी ... त्याविषयीची आपली भिन्न मतें श्री.डांगे यांना कळविलेली असताना देखील त्यांनी आपला अहवाल छापून अनेकांना तो अुपलब्ध केला व युगांतर सारख्या साप्ताहिकांत तो प्रसिध्द केला. समितीच्या अधिकारपदाचा अुपयोग करून अशा प्रकारे आपल्याच पक्षाची तात्त्विक भूमिका पुढे दामटण्याचा प्रयत्न करणे हें सर्वथैव निषेधार्ह आहे. या गोष्टीकडे हे अधिवेशन ि समितीचे लक्ष वेधू अिच्छिते. समितीचे अैक्य व समितीच्या विचारसरणींतील मूलभूत तत्वे अबाधित राखण्यासाठीं समितीनें या प्रकाराची दखल घेवून त्याबाबत जरूर ती तजवीज त्वरित करावी अशी हें अधिवेशन मागणी करीत आहे.''

जयहिन्द

दि. १६.८.५८
सावनेर.

महोदय श्री श्रीपाद अमृतजी डांगे. अध्यक्ष
महाराष्ट्र समिती मुंबई. इनके सेवामे,

मि [illegible] नम्रताके और निवेदन करता हुँ कि मैंने
आपको नम्रपूर्वक एक दरखास्त दि थी। ओरसका जबाब
मुझे मिल चूका. जबाब निम्नलिखीत है।
“मैंने आपकी दरखास्त सेक्रेटरी संयुक्त महाराष्ट्र
समीती मुंबई इनको भेज दि गई है। और मैं आ-
श्वासन दे रहा हूँ कि वे आपको चाहे जो मदत करेंगे
मगर मुझे अभीतक कोई भी मदत नहीं की, मैं बोहोत
बुरी हालत मे हूँ।. दरखास्त ता-१८.५.५८ की
है। ऐसी दरखास्ते मैंने मुख्य मंत्रीयांको भी
दि मगर उसके जबाब मेरे पास है। जिसमे लिखा,
लिखा है कि “आपका पत्र मिला वह आगे सचिव
के तरफ भेजा ऐसे जबाब है” इसके अलावा मुझे
कुछ जबाब नहीं आते कहते है कि यह दरखास्त
विभागाधिकारी नागपूरको भेजी मगर उनका फिरसे क्या
हुवा कैसा हुवा यह पुछनेकी गरज नहीं. ऐसा हो रहा है
अभी मैंने [illegible] मांगना. बाम्बे मिनीस्टर
को ऐसे चारपांच रजीस्टर किया। और दोसौ किसानो
ने भी दस्तखत करके दीये है कि श्री [illegible]
[illegible] करनेके लिये प्रबंध किया जाय और उनको फिरसे पद
[illegible] किया जाय। क्या लोगोके मत को अधि-
कार नहीं है? अगर लोगोके मत को कोई भी महत्व
नहीं होता तो यह लोकशाही नहीं है! कारण लोगोके

दिये हुये दस्तखत बेकार होगए है तो मुख्य मंत्री
जी वह इस्तीफा जो किसीने दी है वह
वापिस करना चाहिये। मुझे deformity साफ
सबको मालूम है। कारण वह बचपनसे है मगर मै काम
अच्छा करता हूं और अभी इनके गवर्नमेंट मे नही
चार साल नौकरी करने पर सरकार उनपरसे निकाल
रहती है। मेरे जैसे पंगु सरकारी नौकरीपर
को होता है। मैने आजादी [illegible] साहब को ७
प्रश्न असेंबली पूछनेके लिये भेजा हूं जिसकी
प्रतिलिपि अध्यक्ष विधान सभा मुंबई को
भी दी है. मैने ता. २१-७-५६ को अनशन किया
और मुझे सब डिवीजनल आफिसरने उपोषण छोडने को
बोला हम तुमको कारभी नौकरी देंगे लेकिन अभी
तक कुछ देनेको कबूल नही [illegible] शिरसे [illegible]
आक्टोबर मास मे अनशन करूंगा। अगर मेरे
७ प्रश्नोंका जवाब नही मिला तो. कृपाके जैसे
तथा प्रतोदश्री [illegible] [illegible] [illegible]

Bapude Saoner

पोस्ट कार्ड

साथ का कार्ड जवाब के लि[ए]

केवल पता

POSTAGE

To

S. A. Dange The

President of S.M.S. and

M.P. New Delhi

Ashok Road 4. New Delhi

S. M. Joshi,
M. L. A.

Phone No. 3104
1991/4, Sadashiv Peth,
Tilak Road, POONA 2.

५४, बुधवार पेठ, पुणे नं. २.
ता. २९-८-१९५७.

श्री. ~~एस्. ए. डांगे, A. I. T. U. C~~

स.न.वि.वि.

१. ता. २६ व २७ ऑगस्ट १९५७ रोजीं सोलापूर येथे महाराष्ट्रांतील कापड कामगारांची अेक परिषद भरली होती. परिषदेंत महाराष्ट्रांत ठिकठिकाणी कांही कापड गिरण्या बंद पडल्या आहेत व आणखी कांही गिरण्या बंद पडण्याची शक्यता आहे. यामुळे निर्माण होणाऱ्या हजारो कामगारांच्या बेकारीच्या प्रश्नाचा विचार करण्यासाठीच ही परिषद भरविण्यांत आली होती. यापूर्वी ठिकठिकाणच्या कामगारांच्या शिष्टमंडळानी संबंधित मंत्री आणि मुख्य मंत्री यांची भेट घेअून आपले गाऱ्हाणे त्यांच्यापुढे मांडले होते. मुख्य मंत्र्यानी या प्रश्नांत लक्ष घालण्याचे आश्वासन देअून दोन आठवडे वाट पहाण्याची सूचना केली होती. तथापि आतापर्यन्त त्या बाबत विशेष कांही अुपाय योजना झालेली नाही, किंवा त्यानी यासंबंधी कांही कळविलेले नाही. अितःपर वाट पहात बसणे म्हणजे हजारो कामगारांच्या अुपासमारीकडे दुर्लक्ष करण्यासारखेच होअील. तरीही परिषदेने ता. ३० सेप्टेंबर पर्यन्त मुंबअी सरकार आणि मध्यवर्ती सरकार यांच्याबरोबर विचार विनिमय करून कांही मार्ग निघतो की काय ते पहावे असे परिषदेने ठरविले. मात्र दरम्यानच्या काळांत स्वस्थ न बसता कामगारानी आवश्यकता निर्माण झाल्यास प्रभावीपणानें सत्याग्रहाच्या शस्त्राचा वापर करण्यासाठीं जरूर ती तयारी करावी असा आदेशही परिषदेनें दिला आहे. ही दोन्ही कार्ये संघटितरीत्या पार पाडण्याचे दृष्टीनें मला परिषदेनें पुढाकार घेअून आवश्यक ती यंत्रणा निर्माण करण्याची सूचना दिली आहे. या सूचनेप्रमाणेंच आपणास हे पत्र लिहीत आहे.

२. वर निर्देशिलेली दोन्ही उद्दीष्टे साध्य व्हावी म्हणून अेक मध्यवर्ती स्वरुपाचे प्रातिनिधिक मंडळ बनविण्याचे मी ठरविले आहे. या मंडळीमध्ये (१) हिंद मजदूर सभा, राष्ट्रीय ट्रेड युनियन कॉंग्रेस (अिंटक) आणि ऑ. अि.ट्रे.यु.कॉंग्रेस यांचे प्रत्येकी पांच प्रतिनिधी (२) सोलापूर शहरातील वरील तीन संस्थांशी संबंधित अशा कामगार संघटनांचे प्रत्येकी तीन प्रतिनिधी (३) मुंबई विधिमंडळांतील विरोधी पक्षाचे नेते, अुपनेते व चिटणीस (४) सोलापूर जिल्ह्यातील सर्व खासदार व आमदार (५) अध्यक्षांनी अवश्यकते-नुसार कोऑप्ट करुन घेतलेले जास्तीत जास्त पांच सदस्य अितके सभासद असावेत. हिंद मजदूर सभा, अे.आय.टी.यू.सी. व अिंटक यांनी आपल्या प्रतिनिधींची निवड करताना सोलापूर व्यतिरिक्त जेथे कापड गिरण्या बंद पडल्या असतील किंवा पडण्याची शक्यता असेल अशा ठिकाणच्या कार्यकर्त्यांची शक्य तो आपल्या प्रतिनिधीमध्यें निवड करावी.

३. हा लढा प्रामुख्यानें सोलापूर येथेच व्हावयाचा असल्याने ह्या ठिकाणी अेक स्थानिक स्वरुपाची समिती वरील धर्तीवर निर्माण करण्याचे मी ठरविले आहे. ही स्थानिक समिती अर्थातच वरील मध्यवर्ती मंडळाच्या मार्ग-दर्शनाखाली काम करील.

४. मध्यवर्ती प्रातिनिधिक मंडळाच्या बैठकींत पूर्ण विचार विनिमय करुन सरकारशी बोलणी करण्यासाठीं आणि सत्याग्रहाचे स्वरुप वगैरे ठरविण्या-साठीं योजना बनविण्यांत येअील.

५. आपल्या संस्थेतर्फे प्रतिनिधिंची नांवे व पत्ते तांतडीनें कळवून या बिकट प्रश्नाचा सुकर करण्यासाठी आपले सहकार्य द्यावे अशी मी आपणांस विनंती करतो.

६. श्री. बा. न. राजहंस हिंद मजदूर सभा, काकाकुवा मॅन्शन, लक्ष्मी रोड, पुणे नं. २, या पत्त्यावर आपली नांवे कळवावी.

७. या प्रश्नाची निकड किती आहे हे आपणांस सोबत परिषदेंत पास झालेल्या ठरावाची जी प्रत जोडली आहे त्यावरून कळेल.

८. ता. ४ सप्टेंबर १९५७ रोजीं प्रतिनिधी मंडळाची पहिली बैठक मी घेणाचे ठरविले आहे. बैठक दुपारी २ वाजतां हिंद मजदूर सभेच्या कचेरीत सुरु होईल. आपल्या प्रतिनिधिंनी सदर वरील बैठकीमध्यें हजर रहावे. वेळ कमी असल्यामुळे निराळे आमंत्रण पाठविता येणार नाहीं. कळावे.

आपला

सत्यमेव जयते

New Delhi
21-8-47

My dear Dange,

I send you herewith a copy of my letter addressed to Shri Joshi.

Please give all matters mentioned therein your ~~best~~ early attention and do your best to expedite matters.

Yours Sincerely,
Indulal

199/4, Tilak Road,
POONA 2.
Tel. 3104

20-8-57

Dange,

Received your letter through Com. Shrivastava. It would have been very useful if we were able to meet in Delhi. But Gore had left for Poona and when he returned you were not in Delhi. I had an opportunity to meet Shri Indulal Yagnik. He also expressed his desire to meet you. He wants me to write to him and extend an invitation for a joint conference between the Samiti and Parishad representatives. Their idea is that we should hammer out an agreement on the Bombay issue. During our session I had an opportunity to discuss with Shri Bhailalbhai of आणंद. They want us to agree in principle that for a few years say ten years we should help to fill the deficit gap of Mahagujarat. Of course we shall have to meet and consider what we propose to do in the matter. Shri P.R. Patel's speech in the Lokasabha did make some advance over

their position in [illegible]

We must also decide [illegible] to the coming bye-election. [illegible] leaders [illegible] their proposals [illegible]

I think our meeting of the Parliamentary Board is very necessary. Kindly let me know which date would suit you. When I hear from you I shall ask the office to issue notices for the meeting. We can also take up other items and have a meeting of the Samiti Executive.

Com. Shrivastava must have given you the account of our Defence Executive meeting and the conference with the Ministry. Nothing more for the present.

Awaiting your reply,

Yours sincerely

S. M. Joshi

S. A. DANGE,

(571)

4 Ashok Road,
NEW DELHI

August 19, 1957

Dear S.M.,

Ref. Your circular letter of 23 July

I am sending per separate money order a sum of Rs.30/- in payment of my dues for the month of July and August. I am sorry for the delay.

Please acknowledge receipt.

With best wishes,

Yours sincerely,

SAD

(S.A.Dange)

Shri S.M.Joshi,
Secretary,
Samyukta Maharashtra Samiti,
Kakakuwa Mansion,
POONA 2.

फोन नं० ३७६५

संयुक्त महाराष्ट्र समिती.

(मध्यवर्ति कचेरी)

(पार्लमेंटरी समिती)

काकाकुवा मॅन्शन, पुणे २
ता. २३-७-५७

श्री. ओस. ओ. डांगे, M.P.,
न्यू दिल्ली यांस.

स.न.वि.वि.

आपले लोकसभेचे दुसरे अधिवेशन नुकतेंच सुरु झाले आहे. सं.म. समितीच्या आमदारांची व खासदारांची हजेरी, त्यांचे कामकाज व त्याबाबतचा अहवाल समिती-कडे असावा व तसा अहवाल आमदार खासदारांकडून घेत जावा असे कार्यकारिणींने -- ठरविले आहे. म्हणून आपण याबाबत कचेरीकडे मागील अधिवेशनाचा अहवाल पाठवावा, व नेहमी अधिवेशन संपल्याबरोबर अहवाल पाठवित जावा.

~~(२) सर्व खासदारांनी प्राथमिक कोटा म्हणून समितीस रुपये २०/- वीस द्यावेत, असे कार्यकारिणीने ठरविले आहे. याबाबतचे पत्रक यापुर्वीच आपणाकडे पाठविले आहे. आपला कोटा अजून आला नाहीं, तरी कृपा करुन ते पैसे तातडतोब पाठवावें.~~

(३) जुलै १९५७ पासून खासदारांनी दरमहीना समितीस रु.१५।- पंधरा द्यावे असे समितीने ठरविले आहे. तरी आपण जुलै व ऑगस्टची वर्गणी रु.३०।- तीस पाठ-वून द्यावी. यापुढे दरमहिना न विसरता समितीच्या मध्यवर्ति कचेरीकडे रु.१५।- पाठविले जावे.

(४) समितीची सभासद नोन्दणी आतां सुरु होणार आहे. पावती पुस्तके छाप-ण्यास व पाठविण्यास सुरुवात् (तीस) बराच खर्च येईल. तरी समितीची गरज लक्षांत घेऊन

To Send 30/-

स.क. आपल्या दिल्लीच्या पूर्ण पत्त्यासाठी कृपया ठिकाणाचा ही लिहावे

तारेचा पत्ता : 'सत्याग्रही'
तातडीचे
जा. नं.

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

(मध्यवर्ति कार्यालय)

टेलिफोन नं. ३७६५
५४ बुधवार पेठ, पुणें २.
तारीख १९५७

श्री. रा. रा.

यांस स. न. वि. वि.

D

8715

संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या मध्यवर्ति कार्यकारिणीची तातडीची बैठक शनिवार ता. ३ ऑगस्ट रोजीं रात्री ८॥ वाजतां मुंबअी येथें मुंबअी समितीच्या ऑफिसमध्यें (भाअी जीवनजी लेन, ठाकुरद्वार, मुंबअी नं.२) भरेल. आपण अवश्य हजर रहावे.

समेपुढील विषय :नाशिक जिल्हा लोकल बोर्डाच्या अध्यक्षाच्या निवडीबद्दलचा प्रश्न.

ना. ग. जोशी

सरचिटणीस, संयुक्त महाराष्ट्र समिति.

संयुक्त महाराष्ट्र समिति देगलूर
(जिल्हा नान्देड)

दि० १६ आगस्ट १९५७.

श्री. कलेक्टर साहिब,

जिल्हा नान्देड.

सेवेत निवेदन करण्यात येते की, दि० १५ आगस्ट १९५७ ई० रोजी स्वातंत्र्यदिना निमीत स्थानीक संयुक्त महाराष्ट्र समिती तर्फे राष्ट्रीय झेंडा वंदनाचा कार्यक्रम देगलूर येथील गांधी चौकात सकाळी सुर्योदया बरोबर श्री. पोस्टमास्टर ग्रुंटीवार यांच्या हस्ते पार पाडण्यात आला. तोच श्री. शरफुलाहक्क वकील व श्री. जयवंतराव मोरे M.L.A. यानी स्थानीक डी.वाय.अेस.पी. श्री. शेरअलीखाँ यांच्या सहयाने संयुक्त महाराष्ट्र समिती तर्फे फडकविण्यात आलेला राष्ट्र ध्वजाचा दोर तोडून खाली पाडला व ध्वज पताका काढविली. संयुक्त महाराष्ट्र समिती-च्या कार्यकर्त्यानी जे त्यावेळी ध्वज न काढण्या विषयी विनंती करीत होते, त्यांना धमक्या देवून जबरदस्तीने पोलीसांच्याकडून बाहेर काढले. वास्तविक पाहता झेंडा वंदना च्या कार्यक्रमा बद्दल अेक दिवस अगोदरच पूर्ण शहरात पत्रके व लाऊडस्पीकरने प्रचार करण्यात आला होता. शिवाय वरील कार्यक्रमाची सूचनाही दि० १४ आगस्टलाच पोलीस सब ईन्स्पेक्टरला देण्यात आली, आणि शहरातील प्रमुख नागरीकाना व सरकारी अधिकाऱ्यानाही झेंडावंदनाच्या कार्यक्रमाबद्दल निमंत्रन पत्रिका देण्यात आल्या. समितीच्या कार्यकर्त्यानी दि० १४ आॅगस्टच्या रात्री पासूनच गांधी चौकात पताका व जागेची साफ सफाई करून झेंडावंदनाची पू र्व तयारी पूर्ण करून ठेविली होती.

<u>वरील लोकांच्या या दुष्कृत्यामुळे राष्ट्रध्वजाचा अुपमर्द झाला आहे</u>. आणि हे भारताच्या कोणत्याही नागरीकांस सहन होण्या सारखे नाही. पोलीस अधिकारी डी.वाय.अेस. पी. जे त्यावेळी तेथे अुपस्थीत होते त्याचे हे कर्तव्य होते की, फडक-विण्यात आलेल्या राष्टरध्वजाचे रक्षण करावे पण तसे न करता अुलट वरील लोकांच्या सल्लामसलतीवरून त्यानी ध्वज काढून टाकण्याचा हुकूम दिला. या दुःखद घटनेमुळे स्थानिक नागरिकांत अत्यंत असंतोष निर्माण झाला आहे. वरील लोकांचे व पोलीस अधिकाऱ्याचे हे दुष्कृत कायद्याने भयंकर गुन्हा ठरतो. वरील घडलेल्या दुःखद घटने मुळे जनतेत भयंकर असंतोष निर्माण झाला असून जनतेने संपूर्ण दिवसभर कडक हडताळ पाडला. सायंकाळी समितीतर्फे जाहीर सभा घेण्यात आली, त्यात (तीन हजार) चा प्रचंड जनसमुदाय अुपस्थित होता. सभेतूनही वरील लोकांच्या व अधिकाऱ्याच्या हया दुष्कृत्या बद्दल निषेध ...

तरी आपणांस विनंती करण्यांत ~~मागे असा ठराव केल्याने~~ येते की, या घडलेल्या दुर्घटने बद्दल सदरी लोकांच्या विरुद्ध ताबडतोब चौकशी करून कडक शासन करावे आणि अशा अराष्ट्रीय प्रवृतीस आळा घालावे. जाहीर सभेत मंजूर झालेला ठराव खालील प्रमाणे आहे.

<u>ठराव:-</u> " आज स्वातंत्र दिनानिमीत (दिनांक, १५ ऑगस्ट १९५७ ई०) सकाळी सूर्योदयाबरोबर संयुक्त महाराष्ट्र समितीतर्फे गांधी चौकांत राष्ट्रध्वज फडकविण्यांत आला. लगेच येथील श्री. सरफुलहक साहेब, वकील व श्री. जयवंतराव मोरे यांनी स्थानीक डी.वाय.अेस.पी. श्री. शेरअलीखान यांच्या सहयाने संयुक्त ~~म~~ महाराष्ट्र समितीतर्फे फडकविण्यांत आलेला राष्ट्रध्वज दोर तोडून खाली पाडला व ध्वज पताका लांबविली. संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या कार्यकर्त्यांना जे त्या वेळी ध्वज न काढण्याविषयी विनंती करीत होते त्यांना धमक्या देऊन जबरदस्तीने पोलीसांकडी बाहेर काढले. <u>वरील लोकांच्या या दुष्कृत्यामुळे राष्ट्रध्वजाचा अुपमर्द झाला आहे.</u> आणि हे भारताच्या कोणत्याही नागरिकांस सहन होण्यासारखे नाही. या दुःखद घटनेमुळे स्थानिक नागरिकांत अत्यंत असंतोष निर्माण झाला आहे. वरील लोकांच्या व पोलीस अधिकाऱ्यांच्या या दुष्कृत्या बद्दल ही सभा तीव्र निषेध व्यक्त करते व सरकारला ही मागणी करीते की, या लोकांच्या विरुद्ध चौकशी करून कडक शासन करावे."

वरील ठरावाची ~~प्र~~ अेकअेक प्रत खालील ठिकाणी ही पाठविण्यांत आली आहे.

१. भारत सरकारचे प्रंतप्रधान श्री. जवाहरलाल नेहरु ,
२. " " गृहमंत्री मुंबई राज्य,
३. माननीय मुख्यमंत्री व गृहमंत्री मुंबई राज्य,
४. श्री. ईन्स्पेक्टर जनरल ऑफ पुलीस मुंबई राज्य,
५. श्री डेप्युटी इन्स्पेक्टर जनरल ऑफ पोलीस औरंगाबाद,
६. श्रीमान डिव्हिजनल कमीशनर साहेब, औरंगाबाद,
७. श्री. डी. अेस. पी. नांदेड.
८. श्री. अेस. अेम. जोशी, सर चिटणीस संयुक्त महाराष्ट्र समिती मध्यवर्ती कार्यालय पूणे व अपोजीशन लीडर, मुंबई विधानसभा,
९. श्री. अेन. जी. गोरे अेम.पी. (समिती)
१०. श्री. अेस.अे. डांगे (समिती)
११. श्री. चिटणीस संयुक्त महाराष्ट्र समिती जिल्हा नान्देड.)

पांडुरंग देशपांडे

दि. २८-८-५७

..JNIK, M.P.

Mahagujarat Janata Parishad.
Tilak Road,
Ahmedabad, 12th August 1957

Dear Shri Joshi,

I received a letter from your Secretary, in reply to my letter of the 30th July, stating that you were away at Delhi. I have not heard anything from you since then.

The matter referred to in my letter is very urgent and important. It is very necessary for us to know the full details of the Government's plan of breaking up the Secretariat into linguistic units. After the Ahmedabad Daily Paper "Gujarat Samachar" gave the news, the "Free Press Journal" has confirmed that a sub-secretariat for Vidarbha is being definitely set up in Nagpur. Similar sub-divisions would naturally follow. Naturally, we are all very anxious to know the full details of any scheme that is being worked out or is in active consideration of the Government.

Curiously, Shri Chavan, the Chief Minister, has not replied to my letter of the 30th July in that behalf. I shall, therefore, thank you to make close enquiries in the matter, approaching if necessary official sources and give me all the information that you can get at an early date and oblige.

I understand from Shri Bhailalbhai D. Patel, the Vice-Chancellor of the Sardar Vallabhnagar University that you had some talks with him on a conference between the representatives of the Samiti and the Parishad. I would request you to hasten up discussions and decision on the matter on your side and let him have andme the result of your deliberations. Let us have a full offer from you of all that is contemplated by you re. the Bombay settlement, so that we can place it before the session of our General Council, which is likely to meet round about the 20th September. I hope to take up this matter with Mr. Dange also in Delhi, after I reach there on Wednesday, the 14th inst. My NewDelhi addressx is now:-

122 C, South Avenue.,

Thanking you for an early reply,

Yours Sincerely,

Sd/- INDULAL YAJNIK

Shri S. M. Joshi, M.L.A.,
Sanyukta Maharashtra Samiti,
54, Kakakuwa Mansion,
Laxmi Road,
Poona. 2.

P.S:- We would like to have a well consideted categorical letter of invitation from you to join you in a conference, on the Bombay question, giving your offer on various questions of mutual interest and I assure you that our Parishad Committee will respond to it in a becoming spirit even as it responded to your previous letter after the elections.

Sd/- Indulal.

4 Ashok Road,
New Delhi

August 22, 1957

Dear Com.S.M.,

Your letter dated 20th August. Shri Indulal Yagnik had given me a copy of the letter which he addressed you.

I think it is necessary and urgent that we should meet in order to discuss this problem in the Samiti Executive. I would let you know in a day or two when I could be free to come to Bombay to consult with you and arrange for a meeting of the Executive.

You may be aware that the Working Committee of the AITUC is meeting in Delhi from 30th August till 2nd September. Obviously, I can come there only after 2nd September.

Yours sincerely,

(S.A.Dange)

Shri S.M.Joshi, M.L.A.,
199/4 Tilak Road,
Poona-2.

P.S. - Personal -

Somebody told me that you were not in very good health recently. Is that true? I hope you will not be too philosophical and too unpolitical as to neglect this aspect of the matter. Excuse me for writing this personal line.

Yours sincerely,

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

(मुंबई शाखा)

टे. नं. ३३९९८
22298.

३५, भाई जीवनजी लेन,
ठाकुरद्वार, मुंबई, २.

30th Aug. '57.

Dear Comrade Dange,

I am in receipt of your letter dated 22nd August 1957. I am fixing the meeting of the Parliamentary Board on the 4th in the morning 9-00 A.M. at Poona. I hope that will suit your convenience. You can take the plane on the 2nd or 3rd of Sept. and reach Poona in time.

The meeting is being fixed at Poona for another reason also. We had a conference at Sholapur on the 27th and I have been decided to form a steering Committee to guide the movement of the unemployed textile workers with a view to compelling the Government to take the necessary action. Please find herewith the letter of invitation addressed to you in that connection. The first meeting of the Committee will be held on the 4th Sept. at 3 P.M. at Poona. Your presence is necessary.

The meeting of the P.B. is long over due and cannot be postponed.

With regards,

Yours Sincerely,

S. M. Joshi

(S.M.Joshi).

Personal

It is true that I am little weaker than what I was but it could not be helped in view of the fact that all of you are busy in Delhi. And I am not negligent. Yours SM

आमदार, दत्ता देशमुख, मुंबई

नि वे द न प त्र क.

बेकार भूमिहीन शेतमजूर व सहकारी सामुदायिक पद्धतीने शेती करू इच्छिणाऱ्या ग्रामीण जनतेसंबंधी. —

सन्माननीय नेक नामदार मुख्य मंत्री, मुंबई राज्य

व

" " " प्रधान मंत्री, भारत सरकार यांचे सेवेशी —

पश्चिम खानदेश जिल्हा भूमिहीन शेतमजूर सहकारी असोसिएशन,
धुळे प० खानदेश यांचे मार्फत सादर—

प० खानदेश जिल्ह्यात निरनिराळ्या जागांवर सरकारच्या रेकार्डनुसार ३५ लाख एकर जमीन-(सरकारी) पडित अन्याय काळापासून पडीत पडलेली आहे.. सरकारला व पडीत जमिनी जवळील लोकांना त्या जमिनीपासून कुठलाच फायदा नाही. गवताचे किंवा लाकडाचे असे उत्पन्न नाही. या एकंदर पडीत जमिनीपैकी १०–२५ लाख एकर जमीन जिल्ह्यात अत्यंत सुपीक वहितीलायक असून जुने गावच्या (ओसाड झालेली वस्ती) विभागात आहे. आजही त्या पडीत जमिनीमध्ये जुनी देवळे, व विहीरी वगैरे आहेत.

प०खा. जिल्ह्यातील ११ । लाख लोकांपैकी जवळजवळ ८ ते ९ लाख लोक भूमिहीन आहेत. त्यांना उपजीविकेचे कांहीच साधन नाही. अत्यंत हाल अपेष्टांत व माणुसकीला पारखे असे हे जीवन जगतात. त्यांना पोटभर मजूरी व कामधंदाहि मिळत नाही. पोटाची खळगी भरण्यासाठी दरसाल ८–८ – नऊ ९ महिने हे आपले घर–बिस्तरा घेऊन गाव सोडतात व परप्रांतात जातात. या मजुरांमध्ये शेकडा ९० लोक मागासवर्गीय व अल्पसंख्यांकापैकी आहेत.

कांही कांहीठिकाणी फारेस्टच्या जमीनी अॅग्रिकल्चर प्लाटच्या रीतीने मागासवर्गीयांना देण्यात आलेल्या आहेत. पण त्या खेडुतांवर फारेस्टचे अधिकारी वचपा टाकून त्यांची अवहेलना करतात. पाटील ही कामे करून घेऊन गुलामा प्रमाणे राबवतात व त्याला ही जर कंटाळला तर हाकलून देतात. शिवाय [illegible] पडीत जमीन ११ महिन्यांच्या या नवीन शर्तीच्या कराराने कांही लोकांना देण्यांत आल्या आहेत. पण मागासवर्गीय खेडुतांपासून सदरील जमीनी कशा काढून घेता येतील असल्या प्रकारच्या कारवाया ग्रामीण भागात बहुजन समाज अल्पसंख्यांकावर (मागासवर्गीयांवर) करतो. सदरील खेडू सरकारी अधिकाऱ्यांकडे दाद मागण्यास गेला तर त्याला योग्य संरक्षण व दिलासा मिळत नाही. उलट त्याची कुचेष्टा होते. त्यामुळे खेडूत भागात भानगडी, फिर्यादी वगैरे होतात.

सदरचा प्रश्न जर प्रत्यक्ष निपक्षपातीपणाने पाहिला तर [illegible] [illegible] सधन शेतकऱ्यांपाशी, सरकारची पडीत जमीन असून ते विना हुकुमाने कसीत आहेत. त्यामुळे स्थानिक सरकारी अधिकाऱ्यांचे कुठलेच लक्ष दिसत नाही व सत्य परिस्थिति निदर्शनास आणून दिली असतां जाणून बुजून –

सत्ताधारी पक्षाने ठरावाद्वारे केले व सहकारी पद्धतीला आव्हान केले.

आज कित्येक वर्षांपासून सदरील संस्था रजिस्टर व्हाव्यात म्हणून सरकारचे व संबंधित अधिकाऱ्यांचे या प्रश्नाकडे लक्ष वेधावे, ग्रामीण जनतेच्या मागण्या पदरात पाडून त्यांची आर्थिक व सामाजिक सुधारणा व्हावी म्हणून आम्ही शांततामय लोकशाही मार्गाने अनेक प्रयत्न केले. मुंबई सरकारकडे दोन वेळा डेप्युटेशन्स नेऊन या प्रकारची जाणीव करून देऊन सविस्तर कैफियत सादर केली. हजारो लोकांनी पायी मोर्चे काढून स्थानिक अधिकाऱ्यांचे कचेरीवर मोर्चा नेऊन दाद मागितली. पण आजून पुढून या प्रश्नाकडे मुंबई सरकारचा व त्यांच्या अधिकारी वर्गाचा कानाडोळा दिसतो. सहानुभूति तर नाहीच पण उलट या ग्रामीण जनतेचे हे प्रश्न कसे डावलून टाकता येतील - झालेल्या संघटना खिळखिळ्या कशा होतील, सदरील लोक आपल्या मानवी हक्कापासून कसे पराङ्मुख होतील अशा प्रकारच्या कारवाया काही हितसंबंधी लोक विशेषतः जिल्ह्याचे मे. कलेक्टर साहेब करीत आहेत. जनतेत गैरसमज होईल असे वातावरण माजेल, कार्यकर्त्यांपासून जनतेस पराङ्मुख करावे- या दुष्ट हेतूने जिल्ह्याचे कलेक्टर साहेबांनी गुप्त सरक्युलर काढून आदेश देऊन रेव्हेन्यू खात्यामार्फत व पोलीसांचे सी.आय.डी. खात्यामार्फत कार्यकर्त्यांवर दडपण आणून, धाक दपटशा देऊन खोटेनाटे पुरावे गोळा करून कार्यकर्त्यांचे जीवित धोक्यात आणले आहे. त्यामुळे ग्रामवासी जनतेत असंतोष निर्माण झालेला आहे.

म्हणून सरकारला आम्ही नम्रपणे विनंति करतो की- या कारवायांना वेळीच आळा घालून ग्रामीण जनतेचे सर्वांगीण प्रश्न विचारात घेऊन त्यांच्या स्वतंत्र संघटनांना कायदेशीर मान्यता देऊन सहानुभूतिपूर्वक विचारविनिमय करून वाटाघाटीत्मक दृष्ट्या तातडीने सोडवावा.

दिवसेंदिवस सदरील प्रश्न लांबणीवर टाकण्यात आला तर ग्रामीण जनता लोकशाही मार्गाने सत्याग्रहाचे हत्यार हातात घेऊन शांततामय चळवळ केल्यावाचून राहणार नाही. हे पुन्हा आपल्या लक्षात आणून देतो. सरकार अडचणीत पडावे किंवा विरोधकांच्या भूमिकेतून सदरील निवेदन सादर केले नसून आहे तीच सत्य परिस्थिति आपल्यासमोर आपणाद्वारे मांडली आहे.

जमीन कोठे व किती पडीत आहे याबाबतची सर्व माहिती मागे दोन वेळा आमच्या कैफियतीने पाठविण्यात आलेली आहे व पुन्हा सोबत पाठवीत आहे. तरी माहे, मे, १९५९ अखेर सरकारकडून या प्रश्नाची दाद लागावी ही अपेक्षा बाळगीत आहोत. सदरच्या मुदतीत सरकार हे प्रश्न सोडविण्यास तयार नाही—आज जर सरकार निरुत्तर

महागुजरात लेके रहेंगे

महागुजरात जनता परिषद

स्थापना : ९-९-५६
प्रमुख : ईन्दुलाल याज्ञिक

कार्यालय
टिळक मार्ग : नीशापोळने नाके
जयपुर बेंकना मेडा उपर
अमदावाद ता. 30- 10-१९५7

My dear Dange,

Just received your telegram, postponing the talks to November 5th at Poona. It is rather inconvenient for us to change the date and the venue, but considering the urgency of your work at Poona, I am informing all the members of my committee about the new date and time.

We will reach Bombay on the 5th morning and travel direct to Poona reaching there at about 11 o'clock. I think our talk will begin at about [illegible] o'clock in the afternoon at the Head Quarters of your Samiti.

I would wish that you would arrange to have the talks at a quiet place in or outside the town. Shri [illegible]'s place - his top floor - is quite suitable or the rooms of the Servants of India Society. But, of course, I leave the final decision about the arrangement to you and your friends.

[illegible] the arrangement [illegible] holding the talks at about [illegible] P.M. at Poona, and let me have the exact address of place selected by you for our talks.

Thanking you,

Yours sincerely,
(INDULAL K. YAGNIK)

Shri S. A. Dange,
Communist Party of Bombay,
Raja Mahal,
Sandhurst Road, BOMBAY. 4.

To

The President,
Republic of India.

Respected Sir,

We the undersigned members of Lok Sabha elected on the ticket of the Maha Gujerat Janta Parishad - an organisation formed with the object of forming a separate state of Maha Gujerat (including Saurashtra and Kutch) under the aegis of the Indian Union, have the honour to invite your urgent attention to the following.

As you are aware, one of us the undersigned members, Indulal Yajnik, invited your attention in May last to Article 371 sub clause 2 providing for your orders regarding "the establishment of separate Development Boards for Vidarbha, Marathwada, the rest of Maharashtra, Saurashtra, Kutch and the rest of Gujerat" with the provision that " a report on the working of each of those boards will be placed each year before the State Legislative Assembly". Further the same Article authorised the Board to make "the equitable allocation of funds for developmental expenditure over the said areas" and also for "the equitable arrangement providing adequate facilities for technical education and vocational training, and adequate opportunities for employment in services under the control of the State Government". But no orders have been passed by you to provide for the establishment of such Development Boards for these areas.

Meanwhile, as the Home Minister stated in the Lok Sabha on 4th instant "the Bombay Government have divided the State into 6 divisions for administrative convenience.' and further 'they have also decided to set up Divisional Development Councils in order to advise the Government in matters relating to the developmental activities."

Unfortunately the divisions into which the Bombay State has been so divided do not confirm to the areas mentioned in the Article 371 (2) of the Constitution. While Saurashtra and Kutch have been put into one division, the Surat District has been excluded from the "rest of Gujerat" and the said District of Surat has been lumped with Thana and other districts of Maharashtra and the city of Bombay into a Bombay division. Such Arbitrary and unauthorised divisions are calculated to destroy the integral linguistic unity of "the rest of Gujerat", and create a new division of Bombay in contravention of the spirit, if not the letter of the

It is even more surprising to know that the Chief Minister of Bombay has stated in his letter dated 28th August, 1957 to one of us, Indulal Yajnik, that "in our opinion these Councils can serve the same purpose as the Development Boards that can be set up under the orders of the President."

We feel deeply grieved at the eradication of the geographical and linguistical divisions mentioned in the Article 371 from the divisional scheme of the Bombay State and we therefore ~~feel~~ believe that such divisions are calculated to confront us with a fait accompli with a view to dissuade you from forming the divisional councils as contemplated in the said Article.

We may add that the Article 371 was incorporated in the Constitution in September, 1956 after the outbreak of the Mahagujerat Movement in Gujerat beginning with August 8 and was designed to bring some solace and hope to our hearts which were deeply pained by the formation of the Bilingual State of Bo[illegible]rs to us now that the Bombay Government has designed to render the provisio[illegible] of this Article practically nugatory by dividing the Bombay State into areas which do not confirm to our geographical divisions and which deeply hurt our feelings for the integral unity of Gujerat.

We have, therefore, to request you to initiate orders under Section 371(2) and thus to prevent the Bombay Government from perpetuating the artificial divisions that are calculated to further wound the feelings of the aggrieved people of Gujerat and Maharashtra.

Thanking you, Respected Sir.

Yours as ever,

आमदार, दत्ता देशमुख, मुंबई

निवेदन पत्रक.

बाबत भूमिहीन शेतमजूर व सहकारी सामुदायिक पद्धतीने शेती करू इच्छिणाऱ्या ग्रामीण जनतेसंबंधी. —

सन्माननीय नेक नामदार मुख्य मंत्री, मुंबई राज्य

व

" " " प्रधान मंत्री, भारत सरकार यांचे सेवेशी —

पश्चिम खानदेश जिल्हा भूमिहीन शेतमजूर सहकारी असोसिएशन,
धुळे प० खानदेश यांचे मार्फत सादर—

प० खानदेश जिल्ह्यात निरनिराळ्या ठिकाणी सरकारच्या रेकार्डप्रमाणे ३५ लाख एकर जमीन-(सरकारी) पडित बऱ्याच काळापासून पडीत पडलेली आहे.. सरकारला व पडीत जमिनी जवळील लोकांना त्या जमिनीपासून कुठलाच फायदा नाही. गवताचे किंवा लाकडाचे असे उत्पन्न नाही. या एकंदर पडीत जमिनीपैकी २०-२५ लाख एकर जमीन जिल्ह्यात अत्यंत सुपीक वहितीलायक असून जुने गावच्या (ओसाड झालेली वस्ती) शिवारात आहे. आजही त्या पडीत जमिनीमध्ये जुनी देवळे, व विहीरी वगैरे आहेत.

प०खा. जिल्ह्यातील ११ । लाख लोकांपैकी जवळजवळ ८ ते ९ लाख लोक भूमिहीन आहेत. त्यांना उपजीविकेचे कांहीच साधन नाही. अत्यंत हाल अपेष्टांत व माणुसकीला पारखे असे ते जीवन जगतात. त्यांना पोटभर मजुरी व कामधंदाहि मिळत नाही. पोटाची खळगी भरण्यासाठी दरसाल ८-८ - नऊ ९ महिने ते आपले चंबू-बिस्तरा घेऊन गाव सोडतात व परप्रांतात जातात. या मजुरांमध्ये शेकडा ९० लोक मागासवर्गीय व अल्पसंख्यांकापैकी आहेत.

कांही कांहीठिकाणी फॉरेस्टच्या जमिनी ॲग्रिकल्चर प्लॉटच्या नांवाने मागासवर्गीयांना देण्यात आलेल्या आहेत. पण त्या ठेक्यावर फॉरेस्टचे अधिकारी दडपण टाकून त्यांची अवहेलना करतात. पाटील ती कामे करून घेऊन गुलामा प्रमाणे राबवितात व त्याला जो वर कंटाळला तर हाकलून देतात. सन १९६३ पूर्वी पडीत जमीन ११ महिन्याच्या या नवीन शर्तीच्या कराराने कांही लोकांना देण्यात आल्या आहेत. पण मागासवर्गीय ठेकेदारापासून सदरील जमिनी कशा काढून घेता येतील अशा प्रकारच्या कारवाया ग्रामीण भागात बहुजन समाज अल्पसंख्यांकावर (मागासवर्गीयावर) करतो. सदरील ठेकू सरकारी अधिकाऱ्याकडे दाद मागण्यास गेला तर त्याला योग्य संरक्षण व दिलासा मिळत नाही. उलट त्याची कुचेष्टा होते. त्यामुळे ठेकेदार भागात भानगडी, फिर्यादी वगैरे होतात.

सदरचा प्रश्न जर प्रत्यक्ष निःपक्षपातीपणाने पाहिला तर जिल्ह्यातील हजारो शेतकऱ्यांजवळ, सरकारची पडीत जमीन असून ते विना हुकुमाने खेडीत आहेत. त्यामुळे स्थानिक सरकारी अधिकाऱ्यांचे कुठलेच लक्ष दिसत नाही व सत्य परिस्थिति निदर्शनास आणून दिली असता जाणून बुजून —

सत्ताधारी पक्षाने ठरावादि केले व सहकारी पद्धतीला आव्हान केले.

आज कित्येक वर्षांपासून सदरील संस्था रजिस्टर व्हाव्यात म्हणून सरकारचे व संबंधित अधिकाऱ्यांचे या प्रश्नाकडे लक्ष वेधावे, ग्रामीण जनतेच्या मागण्या पदरात पाडून त्यांची आर्थिक व सामाजिक उन्नति व्हावी म्हणून आम्ही शांततामय लोकशाही मार्गाने अनेक प्रयत्न केले. मुंबई सरकारकडे दोन वेळा डेप्युटेशन्स नेऊन या प्रकाराची जाणीव करून देऊन रीतसर कैफियत सादर केली. हजारो लोकांनी पायी मोर्चे काढून स्थानिक अधिकाऱ्यांचे कचेरीवर मोर्चा नेऊन दाद मागितली. पण आजून मुळूत या प्रश्नाकडे मुंबई सरकारचा व त्यांच्या अधिकारी वर्गाचा कानाडोळा दिसतो. सहानुभूति तर नाहीच पण उलट या ग्रामीण जनतेचे हे प्रश्न कसे दाबून टाकता येतील - झालेल्या संघटना खिळखिळ्या कशा होतील, सदरील लोक आपल्या मानवी हक्कापासून कसे परावृत्त होतील अशा प्रकारच्या शासनाचा कांही हितसंबंधीलोक विशेषतः जिल्ह्याचे मे. कलेक्टर साहेब करीत आहेत. जनतेत गैरसमज होईल अशांतता माजेल, कार्यकर्त्यांपासून जनतेस परावृत्त करावे- या दुषित हेतूने जिल्ह्याचे कलेक्टर साहेबांनी गुप्त सरक्युलर काढून आदेशनामे लक्षून रेव्हेन्यु खात्यामार्फत व पोलीसांचे सी.आय.डी. खात्यामार्फत कार्यकर्त्यांवर दडपण आणून, धाक दपटशा देऊन खोटेनाटे सर्व फाटे गोळा करून कार्यकर्त्यांचे जीवित धोक्यात आणले आहे. त्यामुळे ग्रामवासी जनतेत असंतोष निर्माण झालेला आहे.

म्हणून सरकारला आम्ही नम्रपणे विनंति करतो की- या शासनाला वेळीच आळा घालून ग्रामीण जनतेचे सर्वांगीण प्रश्न विचारात घेऊन त्यांच्या स्वतंत्र संघटनांना कायदेशीर मान्यता देऊन सहानुभूतिपूर्वक विचारविनिमय करून वाटाघाटीत्मक दृष्टया तातडीने सोडवावा.

विशेषतः सदरील प्रश्न लांबणीवर टाकण्यात आला तर ग्रामीण जनता लोकशाही मार्गाने सत्याग्रहाचे हत्यार हातात घेऊन शांततामय चळवळ केल्याशिवाय राहणार नाही. हे पुन्हा आपल्या लक्षात आणून देतो. सरकार अडचणीत पडावे किंवा विरोधकांच्या भूमिकेतून सदरील निवेदन सादर केले नसून आहे तीच सत्य परिस्थिति आपल्यासमोर आपणाद्वारे मांडली आहे.

जमिन कोठे व किती पडीत आहे याबाबतची सर्व माहिती मागे दोन वेळा आमच्या कैफियतीने पाठविण्यात आलेली आहे व पुन्हा सोबत पाठवीत आहोत. तरी माहे, मे, १९५९ अखेर सरकारकडून या प्रश्नाची दाद लागावी ही अपेक्षा बाळगीत आहोत. सदरच्या मुदतीत सरकार हे प्रश्न सोडविण्यास तयार नाही—आज जर सरकार निरुत्तर

महागुजरात लेके रहेंगे

महागुजरात जनता परिषद

स्थापना : ९-९-५६

प्रमुख : ईन्दुलाल याज्ञिक

कार्यालय

टिळक मार्ग : नीशापोळने नाके

जयपुर बेंकना मेडा उपर

अमदावाद ता. 30- 10-१९५7

My dear Dange,

Just received your telegram, postponing the talks to November 5th at Poona. It is rather inconvenient for us to change the date and the venue, but considering the urgency of your work at Poona, I am informing all the members of my committee about the new date and time.

We will reach Bombay on the 5th morning and travel direct to Poona reaching there at about 11 o'clock. I think our talk will begin at about [illegible] o'clock in the afternoon at the Head Quarters of your Samiti.

I would wish that you would arrange to have the talks at a quiet place in or outside the town. Shri R. V. [illegible]'s place - its top floor - is quite suitable or the rooms of the Servants of India Society. But, of course, I leave the final decision about the arrangement to you and your friends.

[illegible] arrangement [illegible] beginning the talks at about [illegible] P.M. at Poona, and let me have the exact address of place selected by you for our talks.

Thanking you,

Yours sincerely,

(INDULAL K. YAJNIK)

Shri S. A. Dange,
Communist Party of Bombay,
Raj [illegible] Mahal,
Sandhurst Road, BOMBAY. 4.

A. DANGE,

Phone: 43414

4 Ashok Road,
New Delhi

November 18, 1957

To
The Secretariat,
Maharashtra PC, CPI.

Dear Comrades,

I am sending you herewith the correspondence that Pandit Nehru had with me on the question of Shivaji memorial and other urgent matters. I am also sending you the letter I have written to S.M.Joshi.

I feel a reappraisal of the situation in view of his letters is necessary. Please do not make the correspondence public.

Let me know by wire, if you agree with the trend that I have expressed in my letter to S.M.Joshi.

With greetings,

Yours fraternally,

S.A.Dange

(S.A.Dange)

S.A.DANGE

4 Ashok Road,
New Delhi

November 17, 1957

Dear Panditji,

I thank you for your letter dated the 15th November.

I do not know to what newspaper reports you are referring. But since you have stated the points in question, I will tell you what I have stated and what the matter is about. You will excuse me, if my letter, in reply to your short one, is a little longish.

The Sammyukta Maharashtra Asmiti has called for demonstrations near the Pratapgarh Fort, where you are unveiling a statue of Shivaji on 30th of this month. It is in connection with this that I made a written statement in the Marathi press. Most probably, the papers may be referring to this statement of mine or the resolution of the Samiti.

I have not got before me just now the text of the Statement; otherwise I would have sentyou the exact translation. However, allow me to tell you what I have stated on the points you mention in your letter.

First, as to why I had to make a statement. I returned from Europe on 24th October and found that a controversy was raging in the press on the statement Shri Morarji Desai is reported to have made against Shivaji and against the character of the Maharashtrian people. Some papers attributed similar views to you also basing themselves on what you had written once in your books about Shivaji and Afzal Khan's death at his hands. You may remember you are unveiling the statue on the very fort, where this battle took place.

Some people said that in view of the fact that you have "promoted" Shri Desai despite his attack on Shivaji and the Marathi people and that you also hold the same views, there should be a demonstration against your unveiling a memorial to the ~~xx~~ hero of the Marathi people, who you have disparaged.

I had to intervene in this controversy, because I thought that it was not being argued on a very correct basis. Hence I issued a statement.

In it I said that it is not correct to hold you responsible for the statements made by Shri Morarji Desai against Shivaji and the Maharashtrians and on that ground to oppose your going to Pratapgarh for the memorial.

As regards what you wrote in your books, those remarks of yours are reported to have been corrected in later editions and hence this also could not be a ground for the proposed demonstrations. (Incidentally, some papers maintain that one of your books currently in circulation call Shivaji "a predatory adventurer." I have personally not checked up on this.)

But I did support the idea of demonstrations and I gave my grounds which are as follows:

Shivaji was a leader, who fought against a foreign invader (the mughals) and established a State of the Marathi people. He took steps to develop the Marathi language and culture by establishing this state of the Marathi people.

Pandit Nehru (my statement says) also fought the foreign invader. But when it came to establishing a linguistic State of the Marathi people within the structure of a free India, he opposed it, in fact "killed" it. Thereby, he went against the growth of Marathi language and culture. Hence, how could he, an opponent of the linguistic State of the Marathi people, unveil a memorial to the founder of the State of the Marathi people? Let Panditji therefore agree to the linguistic State of Maharashtra and we ourselves will invite him to unveil the memorial.

Till then, we consider this move on the part of the Congress as an attempt to gather the masses in the name of Shivaji and Nehru and to make a show, as if the masses now sanction and support the bilingual State. This attempt to consolidate the bilingual State through a subterfuge should be opposed.

Opposition on such grounds is logical and necessary and not on grounds as to what Shri Desai said or what Panditji wrote in a history book.

This is the gist of what I wrote.

Thus you will see that your opposition to the development of Marathi language, literature and culture is derived from your political standpoint of opposition to the linguistic statehood of the Maharashtrian people and not directly from any subjective desire as such on your part.

This is as far as the questions you have put.

But since the matter is raised between us, may I add a few words more?

Let me tell you, though you may believe more the reports of the Bombay Ministry and the Congress there than mine, that Maharashtrians do believe that this invitation to you, at this juncture, to unveil the statue of Shivaji is an attempt to pass off the bilingual state as a "popularly accepted" fact. Could you

not avoid the two things being linked up? No one would like to demonstrate just because you are going to Maharashtra or unveiling a statue of Shivaji.

I wonder, if you are aware that this memorial is almost a private affair of a few people and the people of Maharashtra were hardly associated with it. Its sudden projection last year on the eve of the elrctions, its postponement then and again a revival of the proposal now has raised these passions.

You may perhaps not know the fact that for decades there has been a tomb built there for Afzal Khan but no memorial to Shivaji. The fort is a historical seat of the deity whom Shivaji worshipped. And yet the Archaeological Department or the Ministry of Education or whomever is concerned, never took up this question of preserving this historical site in proper shape. Why then this sudden spurt of love for a Shivaji memorial there? People are bound to ask and do ask.

If you had made it clear that you are going to unveil the memorial as a mark of respect for Shivaji, the great hero of the Maharashtrian people and that this has nothing to do with the problem of the unilingual State of Samyukta Maharashtra and that all parties should join you in the making of the memorial, which has been long overdue, irrespective of political differences, the atmosphere wouldxx have been different. But please allow me to say that your advisers do not wish it to be this way, for their own ends. I suppose even now, it is not too late to give a proper tone to things. But, then it would be considered presumptuous on my part to tender any advice to you.

What is up is a movement and a deep feeling and not the irresponsible pranks and prejudices of a few. Of course, people may gather for Shivaji and for seeing you, but that does not lead to that healing which is the need there.

Yours sincerely,

Sd.

(S.A.Dange)

Pandit Jawaharlal Nehru,
Prime Minister,
New Delhi.

Times of India — 2/Nov/57

SATURDAY

Remarks About Shivaji In Mr. Nehru's Book

OLD LETTER ACKNOWLEDGING ERROR RELEASED

"The Times of India" News Service

POONA, November 1.

A 20-year-old letter written by Mr. Nehru acknowledging his error in having made certain remarks about Shivaji in his book, "Glimpses of World History," published in 1934, was today released for publication by the Maharashtra Pradesh Congress President, Mr. T. R. Deogirikar.

Mr. Nehru had these remarks deleted from the subsequent editions of his book. He then wrote that it gave him "special pleasure" to correct the error.

Mr. Deogirikar said he had rescued Mr. Nehru's letter from old files in order to undo the mischief being done in Maharashtra by certain political elements opposed to the Congress.

The Samyukta Maharashtra Samiti made political capital out of the disparaging remarks allegedly made about Shivaji by Mr. Morarji Desai to an American student.

Mr. Desai had denied having made such remarks. Similarly a reference had been made from a public platform in Poona to the passages contained in the 1934 edition of Mr. Nehru's book which had been deleted in subsequent editions.

UNVEILING OF STATUE

On the ground of alleged disrespect to Shivaji, the Samyukta Maharashtra Samiti has planned anti-Nehru demonstrations on November 30 when the Prime Minister is due to unveil a statue of Shivaji at Pratapgarh Fort.

Mr. Deogirikar said it was necessary for the people of Maharashtra to know that Mr. Nehru in his book had described Shivaji as a great leader responsible for the revival of nationalism. He quoted verbatim Mr. Nehru's letter to him written from Allahabad on March 26, 1936.

"I FEEL HAPPIER"

The letter said: "I have only received your letter of March 12 today on my return from Delhi. A few days ago, someone else also drew my attention to the criticisms in the Maharashtra press about my remarks about Shivaji meeting Afzal Khan. Previous to that I did not know anything about it. I am very glad that you have written to me on this subject and given me extracts from books which go to show that my statement was wrong. This is a matter of special pleasure to me as I have always been distressed at the thought that Shivaji should have been accused of improper behaviour. As that doubt has been removed from my mind now, I feel happier.

"As for my book you must realise that it was written in prison without reference books or authorities. Very largely, I had to rely on my memory or my notes of odd events. It was inevitable that serious mistakes should creep into such a book. I could not possibly be very scholarly or accurate. I have been looking forward to friends to point out these mistakes to me so that I can correct them in future editions. The book, as you know, covers a vast field and I do not presume to have studied in any detail the whole course of human history. I have tried to understand the main forces and have laid stress on them. For minor incidents, I had to rely on my memory of what I had read long ago from books, mostly written by foreigners.

"I can quite understand friends in Maharashtra resenting what I had written about Shivaji, incorrect as it was; but, I wish they had given me a chance to correct myself when my attention was drawn to the mistake. Now that the attention has been drawn, I gladly acknowledge the error and shall correct it when occasion arises for issuing a new edition.

"You can give publicity to this letter or extracts from it if you so wish."

Mr. Deogirikar said Mr. Nehru had described Shivaji on page 501 of his book as one who became the glory of the Marathas and terror of the Moghul Empire.

"When only a boy of 19", Mr. Nehru wrote, Shivaji "started on his predatory career and captured his first fort near Poona. He was a gallant captain, ideal guerilla leader and adventurer and he built up a band of brave and hardened mountaineers who were devoted to him. (With their help he was prepared to adopt any means, good or bad, provided that he gained his end. He killed a general sent against him by Bijapur by treachery)."

SENTENCES DROPPED

The last two sentences quoted in brackets were dropped from the subsequent editions of Mr. Nehru's book.

Mr. Nehru wrote on page 502 of the book: "You have been living in Poona in the heart of the Maratha country for some time now and you must know how Shivaji is loved and adored by the people there. He represented the religious-nationalist revival of a kind I have already mentioned. Economic breakdown and the general misery of the people prepared the soil and two great *Marathi poets—Ramdas* and Tukaram—nurtured this soil by their poetry and hymns. The Maratha people, thus, gained in consciousness and unity and just then came a brilliant captain to lead them to victory. (One of Shivaji's deeds like the treacherous killing of the Bijapur general lower him greatly in our estimation. But it seems that in all his warfare, he was careful to avoid attack or injury to the common people, to women, to mosques and the like)".

The two sentences in brackets were also dropped from Mr. Nehru's book later.

union's representative at the place of work, and it is will tell the new member what his union will do for him. In some workplaces this official is called the shop steward.

FINANCIAL ASSISTANCE

The main thing the new member will learn is that the chief concern of his union is with his welfare as a wage-earner. He finds that the union negotiates with his employers to regulate such matters as wages, hours of work, payment for overtime, and holidays.

The interest of the union may not end here. Many British unions provide financial assistance when a worker is out of work, falls sick, or is injured in an accident. Some provide pensions for members who can no longer work; most help with funeral expenses.

The new member learns that the union is there to help and protect him, and that the benefits afforded by his organization are open to all his fellows.

But that is only one side of the picture. He learns, too, that the improvements which a union has negotiated need to be maintained. This means more than paying contributions regularly either at work or at the branch — important as this is to the financial strength of the union. Equally important is the share each member takes in its activities.

BRANCH MEETINGS

Every member of a union is allotted a branch to attend. The branch is the basic unit of a British trade union, and its meetings give members a chance to hear reports on what the union is doing and themselves to make suggestions as to what it might do. Members elect their own branch officials and vote on matters raised at the meeting, accepting as democrats the majority decisions taken among them.

Though proceedings are businesslike, the atmosphere is informal and friendly. Most address each other as "brother" and thereby demonstrate by formal word the common bond of

....association in

SAFEGUARDS FOR LINGUISTIC MINORITIES

As regards safeguards for linguistic minorities, it was agreed that a suitable machinery may be devised to see that no discrimination is made in the matter of trade, education, services etc. The following Articles of the Constitution of India relevant to the state of discrimination are set out below.

Art. 14: The State shall not deny to any person equality before the law or the equal protection of the laws within the territory of India.

15(1): The state shall not discriminate against any citizen on grounds only of religion, race, caste, sex, place of birth or any of them.

16(1): There shall be equality of principle by all citizens in matters relating to employment or appointment to any office under the State.

(2): No citizen shall on grounds only of religion, race, caste sex, decent, place of birth, residence or any of them be ineligible or discriminated against in respect of any employment or office under the State.

19(1): All citizens shall have the right:

xx xx xx xx xx xx

(f) to acquire, hold and dispose of property, and

(g) to practice any profession or to carry on any occupation trade or business.

26: Subject to public order, morality and health every religious denomination or any section thereof shall have the right (a) to establish and maintain institutions for religious and charitable performances, xx xx xx (c) to own and acquire movable and immoveable property and (d) to administer such property in accordance with the law.

29(1): Any section of the citizens residing in the territory of India or any part thereof having a distinct language, script or culture of its own shall have the right to conserve the same.

(2): No citizen shall be denied admission into any educational institution maintained by the State or receiving aid out of the state fund on grounds only of religion, race, caste, language or any of them.

30(I): All minorities whether based on religion or language shall have the right to establish and administer educational institutions of their choice.

(2): The State shall not in granting aid to education institutions discriminate against any educational institution on the ground that it is under the management of a minority, whether based on religion or language.

347: On a demand being made in that behalf, the President may, if he is satisfied that a substantial portion of the population of State desire the use of any language spoken by them to be recognised by that State, direct that such language shall also be officially recognised throughout that State or any part thereof, for such purpose as he may specify.

350-A: It shall be the endeavour of every State and all other local authorities within the State to provide adequate facilities for instructions in the mother tongue at the primary stage of education to children belonging to linguistic minorities groups and the President may issue such directions to any State as he considers necessary or proper for securing the objectives of such facilities.

350-B(I): There shall be a special officer for linguistic minorities to be appointed by the President.

(2): It shall be the duty of the special officer to investigate to matters relating to the safeguards provided for linguistic minorities under this Constitution and report to the President upon those matters at special intervals as the President may direct and the President shall call for such reports to be laid before each House of Parliament and send to the Governments of the States concerned.

SAFEGUARDS

The States shall not discriminate against any citizen on grounds of religion or place of birth or any of them in the following manners:/-

I. Issue of licences to run hotels, lodges or oth r similar places, canteens and other similar places.

2. Issue of licences to run Cinemas or film studios.

3. Issue of licences for setting up any big or small scale factories or other industrial establishments.

4. Shops or stores or business houses for carrying on wholesale or retail trade.

5. Issue of licences for running any trade or business or places of public entertainments.

6. In appointing persons to any office or place of emolument.

7. In issuing licences for running cars, taxis or other public vehicles.

8. In giving contracts in all states or some official under/takings, municipalities and local boards.

II. All people belonging to the linguistic minority shall be entitled to have the right of kmmx getting adequate facilities for instruction in the mother tongue at the primary and secondary stage of education to the children and the States shall issue suitable directions to all educational facilities and local bodies to provide ade uate facilities and give suitable grants for the provision of such facilities.

III The State shall not discriminate against linguistic minority in giving suitable assistance for promotion of their hands, literature theatres, drama and culture and the States shall continue recognise and to give grants to the public educational and cultural organisation s of the minorities, as has been recognised and aided in the past.

IV The States shall grant recognition to the trading and business organisations and associations of traders, businessmen and industria/lists belonging to the linguistic minorities as has been done in the past.

V The States shall direct the Municipal Corporations and District Development Association and local boards and Public Service Commissions

and other official and semi-official bodies to implement the above rights of the minorities, and deal with all complaints addressed to them by ~~agreed~~ aggrieved persons of linguistic minorities.

VI All complaints addressed to both the Governments ~~and~~ by the Members of the linguistic minorities shall be dealt with by the inter-state council of Ministers appointed for the purpose and all cases which they cannot solve unanimously will be referred to arbitration board jointly appointed by the representatives of both the States.

Samiti

Date २१-११-५६.

१५४, गंजीपुरा
जबलपूर.

आदरणीय श्री. डांगे यांस
आ. न. वि. वि.

आमच्या गणेशोत्सव प्रसंगी मी आपणांस येथे येण्याविषयी विनंती केली होती. त्यावेळेस आपण कार्यव्यस्ततेमुळे येवूं शकला नाहीत. 'नागपूर टाइम्स' मध्ये आपण येत्या ५, ६, ७, डिसेंबरला नागपूरला येणार आहांत असे वाचले. त्याप्रसंगी एक दिवसांकरतां येथे यावे अशी आमची फार इच्छा आहे. त्यावेळेस आपण वेळ काढावा अशी आमची विनंती आहे. आपण निराश करणार नाही अशी आशा आहे.

आपण कोणत्या दिवशीं येवूं शकाल तेवढं शक्य तितक्या लवकर कळवावे.

आपला
अशोक तेलंग

महाराष्ट्र समाज,
जबलपूर

File
डांगे

[redacted]

Samiti

(Following correspondence is being reproduced for the information of members of the Samiti - S.A.DANGE)

****

LETTER FROM PANDIT JAWAHARLAL NEHRU TO SHRI S.A.DANGE dated November 15, 1957

Dear Dange,

I see from reports in newspapers that you have stated that some kind of a demonstration should be made against me because I had made disparaging remarks against Shivaji, I had rejected the demand for unilingual Samyuktha Maharashtra, and had vehemently opposed the revival of Marathi language and culture.

I shall be glad if you will let me know to what disparing remarks you refer, and further where and how I had opposed the revival of Marathi language and culture.

Yours sincerely,
(Sd)
Jawaharlal Nehru

****

REPLY TO THE ABOVE BY S.A.DANGE dated November 17, 1957

Dear Panditji,

I thank you for your letter dated the 15th November.

I do not know to what newspaper reports you are referring. But since you have stated the points in question, I will tell you what I have stated and what the matter is about. You will excuse me, if my letter in reply to your short one, is a little longish.

The Samyukta Maharashtra Samiti has called for demonstrations near the Pratapgarh Fort, where you are unveiling a statue of Shivaji on 30th of this month. It is in connection with this that I made a written statement in the Marathi press. Most probably, the papers may be referring to this statement of mine or the resolution of the Samiti.

I have not got before me just now the text of the Statement; otherwise I would have sent you the exact translation. However, allow me to tell you what I have stated on the points you mention in your letter.

First, as to why I had to make a statement. I returned from Europe on 24th October and found that a controversy was raging in the press on the statement Shri Morarji Desai is reported to have made against Shivaji and against the character of the Maharashtrian people. Some papers attributed similar views to you also basing themselves on what you had written once in your books about Shivaji and Afzal Khan's death at his hands. You may remember you are unveiling the statue on the very fort, where this battle took place.

Some people said that in view of the fact that you have "promoted" Shri Desai despite his attack on Shivaji and the Marathi people and that you also hold the same views, there should be a demonstration against your unveiling a memorial to the hero of the Marathi people, whom you have disparaged.

I had to intervene in this controversy, because I thought that it was not being argued on a very correct basis. Hence I issued a statement.

In it I said that it is not correct to hold you responsible for the statements made by Shri Morarji Desai against Shivaji and the Maharashtrians and on that ground to oppose your going to Pratapgarh for the memorial.

As regards what you wrote in your books, those remarks of yours are reported to have been corrected in later editions and hence this also could not be a ground for the proposed demonstrations. (Incidentally, some papers maintain that one of your books currently in circulation call Shivaji "a predatory adventurer". I have personally not checked up on this.)

But I did support the idea of demonstrations and I gave my grounds, which are as follows:-

Shivaji was a leader, who fought against a foreign invader (the Mughals) and established a State of the Marathi people. He took steps to develop the Marathi language and culture by establishing this state of the Marathi people.

Pandit Nehru (my statement says) also fought the foreign invader. But when it came to establishing a linguistic State of the Marathi people within the structure of a free India, he opposed it, in fact "killed" it. Thereby, he went against the growth of Marathi language and culture. Hence, how could he, an opponent of the linguistic State of the Marathi people, unveil a memorial to the founder of the State of the Marathi people? Let Panditji therefore agree to the linguistic State of Maharashtra and we ourselves will invite him to unveil the memorial.

Till then, we consider this move on the part of the Congress as an attempt to gather the masses in the name of Shivaji and Nehru and to make a show, as if the masses now sanction and support the bilingual State. This attempt to consolidate the bilingual State through a subterfuge should be opposed.

Opposition on such grounds is logical and necessary and not on grounds as to what Shri Desai said or what Panditji wrote in a history book.

This is the gist of what I wrote.

Thus you will see that your opposition to the development of Marathi language, literature and culture is derived from your political standpoint of opposition to the linguistic statehood of the Maharashtrian people and not directly from any subjective desire as such on your part.

This is as far as the questions you have put.

But since the matter is raised between us, may I add a few words more?

Let me tell you, though you may believe more the reports of the Bombay Ministry and the Congress there than mine, that Maharashtrians do believe that this invitation to you, at this juncture, to unveil the statue of Shivaji is an attempt to pass off the bilingual state as a "popularly accepted" fact. Could you not avoid the two things being linked up? No one would like to demonstrate just because you are going to Maharashtra or unveiling a statue of Shivaji.

I wonder, if you are aware that this memorial is almost a private affair of a few people and the people of Maharashtra were hardly associated with it. Its sudden projection last year on the eve of the elections, its postponement then and again a revival of the proposal now has raised these passions.

You may perhaps not know the fact that for decades there has been a tomb built there for Afzal Khan but no memorial to Shivaji. The fort is a historical seat of the deity whom Shivaji worshipped. And yet the Archaeological Department or the Ministry of Education or whomever is concerned, never took up this question of preserving this historical site in proper shape. Why then this sudden spurt of love for a Shivaji memorial there? People are bound to ask and do ask.

If you had made it clear that you are going to unveil the memorial as a mark of respect for Shivaji, the great hero of the Maharashtrian people and that this has nothing to do with the problem of the unilingual State of Samyukta Maharashtra and that all parties should join you in the making of the memorial, which has been long overdue, irrespective of political differences, the atmosphere would have been different. But, please allow me to say that your advisers do not wish it to be this way, for their own ends. I suppose even now, it is not too late to give a proper tone to things. But, then it would be considered presumptuous on my part to tender any advice to you.

PTO

...hat is up is a movement and a deep feeling and not the irres-...sible pranks and prejudices of a few. Of course, people may gather for Shivaji and for seeing you, but that does not lead to that healing which is the need there.

Yours sincerely,
Sd.
S.A.Dange

*****

PANDIT NEHRU'S REPLY TO S.A.DANGE dated November 18, 1957

Dear Dange,

Thank you for your letter of November 16.

I did not wish to argue any matter with you and you are at liberty to hold your opinions and to express them. But because I was surprised at some parts of your statement I asked you to elucidate them.

May I saw that I was invited long ago, that is, more than a year ago to undertake this unveiling ceremony. I found it a little difficult to go then and then the elections came. It did not seem to me proper to tie it up with elections. So it was postponed and a convenient date was then fixed. This has had nothing to do with the political aspect of the linguistic controversy or any other.

You refer to what Shri Morarji Desai is reported to have said. As he has completely denied this, I do not quite understand what basis there is for continuing to charge him with it.

I need not say anything about what I wrote about Shivaji a quarter of a century ago, in prison. Since then I have read more about this subject and changed my opinion about some events connected with his life. But whether before or after he has been always to me a splendid figure in India's history and the struggle for freedom.

Your argument that because I did not favour what you call a linguistic state for Maharashtra, therefore I am against the growth of Marathi language and culture, is so remarkable that it hardly needs any reply from me. In any event, it was not my purpose to enter into any argument. I was anxious to find out if you really believed that I had been working against the Marathi language and culture. I happen to be the President of the Sahitya Akademi which deals with all the languages of India and I have the good fortune of being associated with many eminent exponents of the Marathi language.

Yours sincerely,
(Sd)
Jawaharlal Nehru

*****

LETTER FROM S.A.DANGE TO PANDIT NEHRU dated November 18,1957

Dear Panditji,

Thank you for your reply to my letter.

I would like to share your thoughts which you have expressed in your letter with my colleagues in the Samiti. So, have I your permission to bring our letters to the attention of the Samiti?

Yours sincerely,
(sd)
S.A.Dange

REPLY FROM PRIME MINISTER'S SECRETARIAT TO S.A.DANGE dated November 19.

Dear Sir,

The Prime Minister has received your letter of November 18. He desires me to inform you that he has no objection to your sharing his recent letters to you with your colleagues in the Samyukta Maharashtra Samiti.

Yours faithfully,
Sd/-

Goan Peoples Party

KOTHARI MANSION, OPP. G. P. O. FORT, BOMBAY.

Reference No.

SAMITI file

Date 22nd Nov. 1957.

Dear Comrade Dange,

Attached you will please find a copy of the MEMORANDUM we have submitted to the Chief Minister.

Frankly we feel that the Samiti group has mishandled the situation. Please find some time to read it and intervene.

Yours fraternally,

George Vaz.

Samiti file

[illegible]

23/xi

Goan Peoples Party

KOTHARI MANSION, OPP. G. P. O. FORT, BOMBAY.

Reference No.

22nd November 1957.

Shri Y. B. Chavan,
Chief Minister,
Government of Bombay,
Sachivalaya, BOMBAY.

MEMORANDUM ON EVICTION ORDERS PASSED BY
BOMBAY MUNICIPAL CORPORATION AGAINST
2,500 Goan Residents of Tyabji Building.

Respected Sir,

We were pained to observe the ugly incident of November the 19th at Tyabji Building, Pathak Wadi where the Bombay police in an attempt to enforce the eviction orders against the tenants of this building, molesto women and children which led to a general clash between the keepers of the law and the tenants in which also many of the members of the public joined. The police were wise in withdrawing from the scene before the situation could further detoriate about two thousand people gathering on the streets on this occassion.

It must be observed that most of the residents of Tyabji Building which accomodates 85 blocks consists of Goan Residential Clubs and Family tenaments who are also mostly hailing from Goa. The Goans are a law abiding and peaceful people and it must have been only extreme exasperation that had driven the residents of building and women and children to come out in defiance of the police.

What is the background of the dispute between the residents of Tyabji Building and B.E.S.T. Undertaking of the Bombay Municipal Corporation which led to last Tuesday's incident.

Tyabji Building situated at Phatak Wadi opposite the BEST Power Station is about 85 years old. Many of the Goan Residential Clubs have occupied the building during all this period and some of the family tenaments have been here over twenty years. About five years back the B.E.S.T. Undertaking acquired these buildings and took proceedings against the tenants for their eviction.

The Tyabji Building Tenants Association which was formed to fight the eviction made a representation to the Bombay Government and met B. S. Hiray the then Revenue Minister and asked that he intervene in the dispute stop the eviction in view of the acute housing shortage. Shri Hiray on this occasion promised that he would not allow the Bombay Municipality to pull down the Tyabji Building as it was in an habital condition and would see that the Bombay Municipality grant the tenents alternative accomodation.

The BEST Undertaking however proceded legally against the tenants and requisitioned the Tyabji Building on the ostentable grounds that the Building was required to extend the Patak Wadi Electric Supply Sub.Station situated opposite the road. It has however been later established that the said building was

./.

requisitioned to be pulled down Not to extend the power station but to build new quarters for the officer staff of the B.E.S.T. This fact was confirmed by Shri R. S. Pandaya, Secretary of the Bombay Provincial Congress Committee and also by Shri Daria the ex-chairman of the B.E.S.T. Undertaking.

It must be observed that a building can be requisitioned during a period of emergency or war and we do not feel that the B.E.S.T. undertaking have sufficient grounds to requisition this building only to build special quarters for their officer staff and in the face of the present acute housing shortage in Bombay.

The High Court has however accepted the requisition order and demanded that the tenents hand over possession of the building to the Bombay Muncipal Corporation. The tenents have made every attempt to comply with this order and have made several attempts to find alternative accomodation.

A Goan Co-Operative Housing Society was started and a plot of land acquired to build suitable blocks for these tenents. You will remember that last April 1957 you laid the foundation stone of this proposed building of the Housing Society. - They complain that the Bombay Municipality has not approved the blue prints for the last 8 months, has been delayed although the tenents raised the required amount of money to start construction.

Approaches have been made to the Bombay controller of Accomodation with little success.

A delegation on behalf of the Tyabji Building Tenents Association waited on the Mayor of Bombay Shri M. V. Donde who has informed them that the Bombay Government has over 140 Vacant premises at Kurla which have been unused for the last 18 months. He has however complained that the Government is not prepared to hand over the quarters to the Municipality.

The Tenents have also requested the Bombay Municipal Authorities to allow them to use some of the 90 Vacant tenaments at Byculla bridge opposite Khatau Mills or give them the quarters now available under the Rs.500/- scheme where there are 160 vacant tenaments.

During the last two years of the 85 family tenaments now occupied by the residents of Tyabji Building only 10 have succeeded in finding alternative accomodation and have ashifted handing over these blocks to the Bombay Municipality.

The Tenents and Residential Clubs are thus helpless and the Tyabji Building Tenents Association. The Tenents and Goan residential clubs are thus helpless and as an extreme measure the Tyabji Building Tenents Association has adviced the tenents to stick to their posts and defy eviction, as in the alternative they will have to live on the footpath.

This decision led to last Tuesday's incident of defiance of the law on the part of these Goan residents who are normally a peaceful and law abiding people.

Any attempt on the part of the Bombay Municipality to enforce the eviction orders against the tenents of Tyabji Building will lead to further ugly incidents and disturbance of the peace.

./.

To avoid this harresment of peaceful people, the Goan People's Party would call upon the Bombay Government to immediately intervene in the dispute and allow the Bombay Municipality to take peaceful, possession of the said Tyabji Building by providing these tenents suitable alternative accomodition.

In passing we must observe that this purely local issue is having a wider political repurcussion and as the Goa question is still a pressing problem with both the Government of India and Goan nationalist forces any want-on harressment of such a large section of Goans as are today residing at the Tyabji Building will be taken advantage of by pro-Portuguese agents and agent provacatuers to rouse anti-Indian feeling. The recent police harresment has already roused an antipathy against the Bombay police who we are aware were only there to enforce the law.

We are sure that you will and intervene on humanitarian grounds and in the very interest of peace and justic. No one can deny that the residents of Tyabji Building are making every genuine attempt to find alternative accomodation so that they can hand over peaceful possession of their blocks to the Bombay Municipality.

The Central Committee of the Goan People's Party calls upon you to intervene and save the situation.

on behalf of the Central Committee, Goan People's Party.

George Vaz.
Member, Central Secretariat, G.P.P.

Copies to:
The External Affairs Ministry
G.O.I. New Delhi.

S. A. Dange,
President of Samyukta Maharastra Samiti.

Shri M. V. Donde, Mayor of Bombay,

Shri M. Harris, Leader of Samiti in Corporation,

Shri M. G. Monani, General Manager B.E.S.T., Undertaking.

Shri G. B. Mahasabdhe, Chairman of BEST Committee,

Shri S. S. Mirajkar, Chairman of Standing Committee, Bombay Municipal Corporation.

प्रति:

अध्यक्ष निवडणूक मंडळ

संयुक्त महाराष्ट्र समिति.

५८ गिरगांव रोड.

नोव्हेंबर २८ तारखेस होणाऱ्या मुंबई Upper Council च्या ६ जागा पैकी १ जागेकरितां मी उभा राहूं इच्छितो. तरी आपल्या मंडळाचे मला तिकीट मिळावे अशी विनंति आहे.

मी पुणे जिल्हा संयुक्त महाराष्ट्र समितीचा अध्यक्ष म्हणून हल्ली काम करीत आहे. पत्रोत्तर जरूर यावे. मला तिकीट मिळो न मिळो मी समितीच्या शिस्तीत राहून काम करीन. नॉमिनेशन पेपर्स ता. १६.११.५७ ला भरणे आहेत. कळावे.

उत्तर जरूर यावे.

आपला
ना. ग. गोरे

१०.११.५७
रास्तापेठ

Recd 14.11.57

INVEST WISELY
Buy NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

TRX E 68

Class Prefix } ________ Code ________ 138 No. ________

Recd. from ________	Sent at ________ H. ________ M.	Office-stamp
By ________	To ________	23.11.57
	By ________	

Handed in at (Office of Origin)	Date	Hour	Minute	Service Instructions	Words

TO

Recd. here at ________ H. ________ M.

X NI WAI 23 20 RPPDEXPRESS S A DANGE

M P COMMUNIST PARTY NEW DELHI ==

COME WITH ALL M PS IMMDTLY == S M JOSHI ==

MGIFPAh.—181—25-5-56—1,00,000 Bks. [T-30-5/53]

Ed

Samiti

21/11/57

TARABAI JOSHI

CARE S M JOSHI

TILAK ROAD

POONA 2

YOUR LETTER STOP I AGREE OLD DECISION STANDS UNLESS SAMITI DECIDES OTHERWISE

DANGE

Circuit [illegible]

१९९/४ टिळकरोड.
सदाशिव पेठ
पुणें.
ता: २०/११/५६

सप्रेम नमस्कार,

express delivery नें आलेलें पत्र पोहोंचलें. ओम्प्रकाश ता. १४ पासून विदर्भांत दौऱ्यावर गेलेले आहेत. काल्च्या वर्तमानपत्रांत तें दिल्लींत जाणार असल्याची बातमी होती म्हणून मी आज पहाटे श्री. पाध्ये त्यांच्याकडे ट्रंककॉल करून चौकशी केली. परंतु S.M. अजून दिल्लींत आले नसल्याचें कळलें.

ता. 23 ला ते पुण्यास परत येणार आहेत. मध्यंतरीच्या काळांत त्यांना contact करणें कठीण असल्यानें तुम्ही ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ५ डिसेंबरच्या पत्रांतील मजकूर त्यांना कळविता येणें कठीण आहे. ते पुण्यास आल्यावरोंबर समितीच्या मीटिंगची तारीख ठरवून आपणांस कळवतील. एरत पूर्वीचा निर्णय कायमच धरून चालावयास पाहिजे असे वाटते. ते दिवसांत आले असल्यास तुमची भेट होईलच.

कळावे.

आ.

ताराबाई जोशी.

Tel Express

Tarabai Joshi
Care S.M. Joshi
Tilak Road
Poona 2
Your letter stop I agree old decision stands

संयुक्त महाराष्ट्र समिति
जनता प्रेस, नागपूर २

आद. श्री. डांगेसाहेब
यांना —

जय महाराष्ट्र.

आपण नागपूरला येत्या २७ किंवा २८ नोव्हें-बरला येण्याची कृपा करावी.

येथे 'फुले-पुण्यतिथी' व 'समिति' यांच्या वतीने आपणास होणारी व्याख्याने दोन दिवशी अथवा सवड नसल्यास एका दिवशी अथवा ~~[illegible]~~ व महाराष्ट्र असे [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] जे होईल त्याप्रमाणे ठरविता येईल.

ता. २५ ~~[illegible]~~ नागपूरची महापालिकेवर जाणारी मुक्ती मिरवणूक ~~[illegible]~~ जाणार आहे. येथून आपणासही पुढे महापालिकेवर सोबत जाता येईल.

श्री. [illegible] हे आपणाशी [illegible] बोलले होते. त्यांना आपण नागपूरला येण्याचे कबूल केले आहे आपण ता. १६ ला येणार होता. पण ते जमले नाही. तर आता तरी

नागपूर १८/११/६०

श्री. डांगे साहेब
सा. न. वि. वि.—

आपने अ. भा. ट्रे. यू. कां. की ओर से मुझे W.F.T.U. कांग्रेस में प्रतिनिधि की हैसियत से और हिन्दुस्तान से भेजा। इस लिये मैं आपको शतशः धन्यवाद देता हूं। मैंने कांग्रेस में तथा पूर्व जर्मनी व चेकोस्लोवाकिया में कुछ देखा सुना तथा अनुभव किया, इससे मुझे अपने कार्य के लिये काफी फायदा हुआ है। मैं अपने कार्य में सही ~~[illegible]~~ प्रयत्न करूंगा कि यहां के मजदूर वर्ग का A.I.T.U.C. तथा W.F.T.U. से नाता और भी मजबूत कायम करूं। आपके आशीर्वाद से हमें अपने कार्य में यश आता

EXPRESS

Samiti

S M JOSHI

TILAK ROAD

POONA

20/11/57

POSTED YOU YESTERDAY NEHRUS LATEST LETTER TO ME STOP IN VIEW OF HIS NEW STATEMENTS THEREIN REAPPRAISAL OF OUR DECISION IS CALLED FOR STOP CONSULT FRIENDS AND IF AGREEABLE CALL SAMITI MEETING URGENTLY

DANGE

द. सु. टिपणीस. Samiti

3/१८ अग्रवाल - नगर,
व्हीन्सेंट रोड, माटुंगा, मुंबई १९
ता. १२.१२.५८.

माननीय खासदार भाई डांगे यांस,

सप्रेम नमस्कार.

आपण फार कामांत असतांना हे पत्र लिहून त्यामध्ये व्यत्यय आणल्याबद्दल आपण क्षमा कराल अशी आशा करतो.

प्रतापगड मोर्चा आटपल्यानंतर मला एक कल्पना सुचली आहे ती आपल्या निदर्शनास आणावी हाच पत्र लिहिण्याचा उद्देश होय. कल्पना अशी की, प्रतापगडावर काँग्रेसवाल्यांनी जसा शिवाजीचा पुतळा उभारला आहे तसाच समितीतर्फे शिवाजीचा पुतळा रायगड येथे उभारण्यांत यावा. आपणास मुद्दाम लिहिण्याचे कारण की ही जर कल्पना आपणास पटली तर ती तुम्ही समितीच्या मध्यवर्तीपुढे शक्य तितक्या लवकर मांडावी. कॉ. [illegible] यांना मी ही गोष्ट सांगितली आहेच.

ही जर कल्पना मध्यवर्तीमध्ये मान्य झाली तर पुतळ्यासाठी निधि गोळा करण्याचा एक कार्यक्रम लोकांना मिळेल. त्याचप्रमाणे प्रतापगडाच्या पायथ्याशी भाऊगर्दी

करणारे शिवाजीसाठींच खरोखर आले होते का याचीही कसोटी लागेल.

वरील कल्पनेशी आपण सहमत असल्यास, ती जर नजिकच्या काळांत मध्यवर्तिपुढें ठेवणें अशक्य असेल तर एक लेख लिहून आपल्याकडून तिला प्रसिद्धी मिळावी असें मला वाटते. अधिक लिहून मी आपला वेळ घेऊं इच्छित नाहीं.

कळावें लो।

[illegible signature]

प्रो. सेक्रेटरी,
मध्यवर्ती कमिटी सं.म.समिती,
मुंबई यांजकडे...

विषय: कोल्हापूर नगरपालिकेच्या कामगारांच्या मागण्या बाबत.

आमच्या संघाने जून १९५८ मध्ये संपाची नोटीस दिली व त्या दिवसापासून Conciliation Proceedings सुरू होती व ती कन्सिलिएटरनी ता.१८.९.५८ रोजी Discontinue केली. नगरपालिकेत समितीपक्ष ता.७.१.५८ रोजी सत्तारूढ झाला. अनेक दिवसापासून लोंबकळत पडलेल्या मागण्याचा विचार करण्यासाठी नगरपालिका समितीपक्षाने कमिटी नेमली. प्रमुख मागण्याचे बाबतींत सभासदांमध्यें एकमत न झालेनें तो प्रश्न समितीच्या जिल्हा नियंत्रण मंडळाकडे पाठविण्यात आला. नियंत्रण मंडळानें कामगारांच्या मागण्यांचा निर्णय घेण्यांत विलंब लावल्याने व कन्सिलिएशन Discontinue केल्यानें आम्हीं पुन्हा ता. २१.८.१९५८ रोजी संपाची नोटीस दिली. जिल्हा नियंत्रण मंडळानें दोन प्रश्न स्थानिक स्वराज्य समितीकडे पाठविले. त्या. स्व. समितीनेंसुद्धां निर्णय देण्यास बराच कालावधी लावला व ता.१७.१.१९५९ रोजी जो निर्णय दिला आहे तो सुद्धां कामगारांचे समाधान करणारा नाहीं. (निर्णयाची प्रत सोबत जोडली आहे. नि.१) कामगारांच्या मागण्यापैकीं किरकोळ स्वरूपाच्या मागण्या मान्य झाल्या असून फक्त दोन मागण्याचे बाबतींत कामगार व नगरपालीका यांचेमध्यें वाद आहे.

१. भंगी कामगार यांनीं ता.१.१.४९ ते २७.५.५२ अखेर साप्ताहीक सुट्टीच्या दिवशी काम केले त्या दिवसांचा सुट्टीचा पगार १९४९ चे कराराप्रमाणें द्यावा.

२. पब्लीक वर्क्स खात्याकडील व इतर खात्याकडील नॉनइसेंशिअल सव्हींसचे कामगारांना मुंबई सरकारच्या ठरावाप्रमाणें तारीख १.९.५२ पासुन घर भाडे भत्ता द्यावा.

मागणी १ : भंगी कामगारांचा सुट्टीचा पगार.

सन १९४६ मध्ये कामगार संपानंतर झालेल्या, करारा प्रमाणें भंगी कामगारांना कामाच्या सोयीच्या दृष्टीनें साप्ताहिक सुट्टी देतां येत नाहीं म्हणून त्यांना १९४६ ते १९४८ अखेर साप्ताहिक सुट्टीचा पगार दिला. त्या नंतर कामगारानीं साप्ताहिक सुट्टींचे दिवशी काम करूनही सुट्टीचा पगार नगरपालिकेनें दिला नाहीं. त्यामुळें या मागणीसाठीं कामगार संघानें सन १९४९ साला पासून सतत मागणी केली आहे. पण ती नगरपालिकेनें नाकारली. डाव्या पक्षाची जनता आघाडी १९५२ सालामध्यें नगरपालिकेंत सत्तारूढ झाल्यानंतरही हा प्रश्न सुटला नाहीं म्हणून संघानें ता.१.१.४९ पासून न दिलेला पुढचा सुट्टीचा पगार मिळावा म्हणून ता.२८.५.५२ रोजी संपाची नोटीस दिली पण नगरपालिकेनें मागणी मान्य केली नाहीं म्हणून हा प्रश्न सरकारकडे गेला. सरकारनें स्वतःच्या अधिकारांत कामगारांनीं केलेल्या मागणीमध्यें बदल करून सुट्टीच्या पगाराची मागणी ता.१.१.४९ चे ऐवजी ता.२८.५.५२ पासून कोर्टांत पाठविली. ता.२८.५.५२ चे पूर्वीची मागणी कोर्टांत न पाठविण्यास सरकारनेंहीं मागणी Belated आहे असे कारण सांगितले आहे. सन १९५३ मध्यें कोर्टाचा अवॉर्ड होऊन कोर्टकडेतील सुट्टीचा पगार म्हणजे ता.२८.५.५२ पासूनचा पुढचा पगार नगरपालिकेनें कामगारांना दिला आहे. तेव्हां कामगारांना ता.१.१.४९ ते २७.५.५२ या मुदतीचा साप्ताहीक सुट्टीचा पगार मिळालेला नाहीं. स्था.स्व.समितीनें या मागणीच्या बाबतींत जी खालील कारणे दिली आहेत ती योग्य नाहींत असे आमचे आग्रहाचे म्हणणे आहे.

१. भंगी कामगारांच्या सुट्टीचा प्रश्न फार जुना आहे.

२. हा प्रश्न पूर्वी सरकारकडून ट्राय.कडे रिफर झाला नाहीं.

३. शनिवार व रविवार या दोन दिवशी दुपारी हजरी माफ केली आहे.

मागणी इतक्या अवधीनंतर मान्य करणे इष्ट वाटत नाहीं असे समितीचे म्हणणे आहे.

कामगारांची मागणी जुनी आहे म्हणून मान्य करणे इष्ट वाटत नाहीं अशी समितीनें जी भूमिका घेतली त्या ऐवजी ती मागणी न्याय्य आहे कां ? ती इतक्या कालावधींत कां मान्य झाली नाहीं ? त्या मागणीच्या बाबतींत कामगारांची व नगरपालिकेची भूमिका काय होती ? मागणी मान्य होण्यास कोणत्या भूमिकेमुळें कालावधी लागला ? या बाबीचा

प्रामुख्यानें विचार करावयास पाहिजे होता. कामगारांची मागणी न्याय्य आहे म्हणूनच नगरपालिकेनें सन १९४८ ते १९४९ व ता.२८.५.५२ ते १.६.५२ पर्यंत मंगी कामगारांना सुट्टीचा पगार दिला आहे.(ता.१.६.५२ नंतर कामगारांना संपूर्ण सुट्टीच देण्याची पद्धत सुरु केली.) तारीख १.१.४९ पासून नगरपालिकेनें सुट्टीचा पगार दिला नाहीं म्हणून कामगार संघ व नगरपालिका यामध्यें वाद कां निर्माण झाला ? हे पहावयाचे झाले तर नगरपालिका व कामगार यांच्यामध्यें साप्ताहीक सुट्टी म्हणजे काय यामध्यें वाद निर्माण झाला होता हे आपणांस उभयतांमधील पत्रव्यवहारावरुन दिसून येईल. (सोबत दोन पत्रांच्या प्रती जोडल्या आहेत.नि.१ व २)

नगरपालिकेनें कामगारांना त्रास देण्याच्या दृष्टीनें ता.२१.६.४९ रोजी दुपारी ४ वा.पर्यत हजेरीस बोलाविण्याची पद्धत सुरु केली. कोल्हापुरांत मंगी कामगार आपले नेमून दिलेले पायखाने साफ करण्याचे काम पर्यत सकाळी करीत आले आहेत व हल्ली करीत आहेत.नगरपालीकेचा सन १९४९ जानेवारी पासून मंगी कामगारांना सुट्टीचा पगार नाकारण्याचा दृष्टीकोन खालील प्रमाणें होता.

दोन दिवस हजेरीची माफी म्हणजे आठवड्याची सुट्टी असा नगरपालिकेनें साप्ताहीक सुट्टीचा अर्थ लावून कामगारांना सुट्टीच्या पगाराचे पैसे देण्याचे बंद केले.शनिवारी व रविवारी ऑफिसला सुट्टी असल्यानें मुकादम या दोन दिवशी हजेरी घेत नसत.या पद्धतीचा फायदा घेऊन शनिवारी व रविवारी हजेरीची माफी म्हणजे अर्धा अर्धा दिवसांची आठवड्याची सुटी असा अर्थ लावून कामगारांना अशा तऱ्हेनें साप्ताहीक सुट्टी दिली जाते. म्हणून सुट्टीचा पगार देतां येत नाहीं अशी भूमिका नगरपालिकेनें घेतली.कामगार संघाची भूमिका पुढील प्रमाणें होती. कामगार संघ साप्ताहिक सुट्टीचा अर्थ खालील प्रमाणें करीत होता.

"कामगाराला सतत जे काम दिले असते ते त्यानें आपल्या कामाच्या ठिकाणी जाऊन ते न करतां त्या दिवशी विश्रांती घेणे यांस सुट्टी घेणे असे म्हणतां येईल " तेव्हां मंगी कामगाराला आठवड्यांतून एक दिवसाची सुट्टी म्हणजे त्याला नेमून दिलेले पायखाने साफ न करतां त्या दिवशी घरी राहून विश्रांती घेणे म्हणजे त्यास सुट्टी मिळाली असे म्हणतां येईल.

तेव्हां नगरपालिकेनें भंगी कामगारांच्या सुट्टी बाबत चुकीचा अर्थ लावून कामगारांची सन १९४६ मध्ये मान्य केलेल्या मागणीची अंमलबजावणी केली नाहीं . औद्योगिक कोर्टांत कामगारांचे सुट्टी बाबतचे म्हणणे न्याय ठरल्यानें कोर्टाचे अधिकार कक्षेतील सुट्टीचा पगार मिळाला व सुधारणेची त्रासदायक हजेरी बंद झाली.तेव्हां १९४६ सालचे सुट्टीचे तत्व नगरपालीका आजही मान्य करते पण त्या तत्वाप्रमाणें ता.१.१.४९ ते २७.५.५२ या मुदतीतील पगार देण्यास नकार देते.सुट्टीच्या दिवशी कम केल्याबद्दल कामगारांना पगार कोणत्याहि परिस्थितींत मिळाला पाहिजे असे आमचे म्हणणे आहे.

भंगी कामगारांच्या सुट्टीच्या पगाराचा प्रश्न सोडविण्यास अवधी कां लागला ? याचा विचार करावयाचा झाल्यास त्यास दोन कारणे घडलीं असे दिसून येईल.

(१) १९४६ सालीं सुट्टीचा पगार देण्याची मागणी मान्य करून सुट्टीचा पूर्वीचा अर्थ बदलून तिची अंमल बजावणी करण्याचे नगरपालिकेनें टाळले व आडमुठे धोरण स्विकारले व त्या बाबत संघाला १९५२ पर्यंत निर्णय देण्याची टाळाटाळ केली आहे. (चेअरमन परामनान्स कमिटी पत्र ता.१४.४.५२ चे नि.४).

(२) कामगार संघानें या मुदतींत अनेकवार संप ,नोटीसा, मोर्चे व वाटाघाटी या मार्गाचा अवलंब केला.

आरोग्याशी संबंधीत असलेल्या भंगी कामगाराचा प्रत्यक्ष संप करून नागरिकांचे आरोग्य धोक्यांत आणण्यापेक्षां वाटाघाटीनें कामगार प्रश्न मिटावा असे संघानें सहकार्याचे व शांततेचे धोरण घेतले होते.

तेव्हां १९४९ ते १९५२ पर्यंत जो कालावधी गेला त्याचे कारण कामगार संघानें प्रत्यक्ष संपाची कृती न करतां वाटाघाटी करण्याच्या मार्गाचा अवलंब केला म्हणून मुंबई सरकारनें ही मागणी (ता.२८.५.५२ पूर्वीची) कोर्टांत पाठविली नाहीं.त्या बाबत सरकार व नगरपालिका यांचेशी संघ सतत झगडा करीत आला आहे.सन १९५५ व १९५६ सालांत संप नोटीसा देणे, निदर्शनें व मोर्चे या मार्गाचा अवलंब संघानें केला आहे.संघानें या मागणीच्या बाबतींत झालेला अन्याय निवारण्यासाठीं सतत झगडा केला

आहे. व ती मागणी कधीही सोडलेली नाहीं. तेव्हां इतक्या अवधीनंतर मागणी मान्य करणे इष्ट नाहीं असे समितीचे जे म्हणणे आहे ते पटण्या सारखे नाहीं.

तेव्हां मुंबई सरकारच्या मजूर मंत्र्यांनी मागणी नाकारतांना ती मागणी Belated. आहे असे जे कारण दिले त्या स्वरुपाचे कारण स्था.स्व.समितीनें आपल्या निर्णयात दिल्यामुळे या मागणीच्या प्राप्ती साठी सतत झगडा करणाऱ्या कामगारांना दुःख होते. कारण समिती कामगार वर्गाच्या न्याय मागण्यांचा विचार करणारी काँग्रेस पेक्षां पुरोगामी संघटना आहे असा कामगार वर्गाचा विश्वास आहे. म्हणूनच या संघाच्या अनेक ~~अस~~ ~~व, या कामगार सभांनें~~ कामगारांनी संयुक्त महाराष्ट्राच्या ,लढ्यांत कारावास भोगला आहे. स्था.स्व.समितीनें ता.१.१.४५ ते २७.५.५२ या मुदतीतील सुट्टीच्या पगारापैकीं १/४ रक्कम कामगारांच्या हातात व १/४ रक्कम Aminity साठीं देण्याची सवलत पुढे केली आहे. आता बाद पगास १/२ रकमे बाबत राहिला आहे.तेव्हां समितीनें कामगारांची मागणी न्याय असलेनें व सुट्टीच्या दिवशी कामगारांनीं काम केले असल्यानें त्या मुदतीतील संपूर्ण पगार देण्याचा निर्णय द्यावा असे आमचे म्हणणे आहे.

२. घर भाडे भत्ता.

(१) इलेक्ट्रिकल सब्हॅसमधील सॅनिटरी इन्स्पेक्टर्स.

(२) व.त्यानें कुली वगैरे नॉन टेक्निकल कामगार वर्ग यानां घरभाडेभत्ता मिळावा अशी संघाची मागणी आहे.

मुंबई सरकारनें ता.११.६.५२ च्या ठरावा प्रमाणें स्था.स्व. संस्थातील नोकरांना घरभाडे भत्ता देण्याची शिफारस केली.त्याप्रमाणें नगरपालिकेचे प्राथमिक शिक्षक, लोकल बोर्डाचे नोकर, एस.टी.चा कामगार वर्ग यांना घरभाडे भत्ता मिळाला पण नगरपालिकेनें वरील नोकरांना घरभाडे भत्ता दिला नाहीं. हा प्रश्न १९५४ सालामध्येंसरकारकडे गेला असतांना म्हणून The element of house rent is included in wages घरभाड्याच्या मागणीचा विचार करतां येत नाहीं म्हणून कोर्टात मागणी पाठविली नाहीं असे सरकारनें संघांना कळविले.या बाबत ~~असेंब्ली~~ असेंब्ली मध्यें श्री.व्ही.एन.पाटील वगैरे कामगार पुढाऱ्यानीं हा प्रश्न १९५४ सालामध्यें मजूर मंत्र्यांना विचारला होता.तेव्हां कामगारांची घरभाड्याची मागणी ----

सत्तेनी ती मान्य केली नाहीं व कॉंग्रेस सरकारनें त्या सत्तेला मदत केली होती आता समितीनें आपल्या हातांत नगरपालिकेचा कारभार आल्यापासून घरभाडे भत्ता देण्याचे मंजूर केले आहे व स्था.स्व.समितीनेही तसाच निर्णय दिलेला आहे.समितीचा ता.१.१.५८ पासून घरभाडे भत्ता देण्याचा निर्णय कामगारांना मान्य नाहीं, त्या बाबतचे आमचे म्हणणे खालील प्रमाणें आहे.

मागणीची न्याय्यता पटल्यानंतर समिती सत्तेवर आल्यापासून ती मान्य करावयाची कीं, ती मागणी न्याय्य असतानाहि पूर्वीच्या सत्तेनें दिली नाहीं, कामगारांवर अन्याय केला म्हणून त्या अन्यायाचे निवारण करण्यासाठीं पूर्वीचा कांहीं Effect द्यावयाचा हा महत्वाचा वाद आहे.आमचे म्हणणे असे कीं ,कॉंग्रेस सरकारच्या कामगार हित विरोधी धोरणामुळें व समितीपूर्वी नगरपालीकेत सत्तारुढ असलेल्या सत्तेच्या धोरणा मुळे १.९.५२ पासून कामगारांचा घर भाडे भत्याचा न्याय्य प्रश्न सुटू शकला नाहीं.यासाठीं नगरपालिकेतील निरनिराळ्या सर्व कामगार संघटनानी एकजुटीनें पूर्वी लढे केले आहे. सन १९५५ पासून हा प्रश्न पुन्हा Concialia- tion..... मध्यें होता.तेव्हां समितीनें सत्तेवर आल्यापासून विचार करण्या ऐवजी पूर्वीच्या Effect चा कांहीं विचार करणे जरूर आहे व तसे आमचे म्हणणे आहे.

सफाई खात्यातील सॅनि.इन्स्पेक्टर सोडून सर्व कामगारांना ता.७.१२.४९ पासून घरभाडेभत्ता मिळतो व सॅनि.इन्स्पेक्टरसना मात्र दिला जात नव्हता.त्यांना इतर सफाई खात्यातील कामगाराप्रमाणें ता.१.४.५२ पासून निदान घरभाडेभत्ता दिला पाहिजे असे आम्हांस वाटते. कामगारांच्या मागण्यांच्या बाबतींत नगरपालिका समितीपक्ष ,विषय निर्धारण मंडळ व स्था.स्व.समिती यानीं जो निर्णय देण्यामध्यें कालापव्यय लावला व महत्वाच्या दोन मागण्यांच्या बाबतींत असमाधानकारक निर्णय दिला त्यामुळें समितीविरुद्ध कामगारांत फारच मोठ्या प्रमाणांत असंतोष पसरला आहे.त्याचाच परिणाम म्हणून कामगारांनीं प्रत्यक्ष संपावर जाण्याचा निर्णय घेतला असून संपाची तारीखही (७ फेब्रुवारी १९५९) निश्चित करणार होते पण कामगार संघाच्या जनरल बॉडीनें संपाची तारीख निश्चीत करण्यापूर्वी मध्यवर्ती संयुक्त महाराष्ट्र समितीकडे दाद मागावी व तोपर्यंत संपाची तारीख निश्चित करु नये असे मार्गदर्शन हिंदी कम्युनिस्ट पार्टीच्या महाराष्ट्र कमिटीचे कॉ.मयाजी कुलकर्णी यानीं

.. ११ ..

जे म्हणणे पाठविले त्याची प्रत सोबत जोडली आहे.नि.५.

तेव्हां कोल्हापूरांत निर्माण होणा-या गंभीर परिस्थिती आपणांकडून टाळली जाईल या अपेक्षेनें हे निवेदन पाठविले आहे.तेव्हां जानेवारी १९५९ अखेर आपला निर्णय आम्हांस कळवावा अशी विनंती आहे.

(जी.एस.जी.सावंत)

अध्यक्ष,

म्यु.कामगार संघ रजि.

टेलिफोन नंबर ३७६५

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

(मध्यवर्ति कार्यालय)

५४ बुधवार पेठ, पुणे २.

-१८

तारीख १३-२-५८

मध्यवर्ति पार्लमेंटरी बोर्डाची बैठक.

स. न. वि. वि.

संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या मध्यवर्ति पार्लमेंटरी बोर्डाची बैठक शुक्रवार ता. २१-२-५८ रोजी सकाळी ८ वाजतां अे.आय.टी.यु.सी.च्या कचेरींत भरेल. आपण या सभेला जरूर अुपस्थित रहावें.

सभेपुढील विषय :-

१) श्री. मडकमकर यांच्या आक्षेपासंबंधी समिती नेमणे.

२) पुणें कॉर्पोरेशनमधील जनरल बॉडीनें ट्रॅन्सपोर्ट कमिटीसंबंधी केलेल्या ठरावाबाबत सरकारनें केलेला हस्तक्षेप.

३) मुंबअी विधान परिषद व राज्यसभेवरील निवडणुका.

४) केशवराव पवार यांचे अपील.. आर्थिक मदत.

५) विधानसभेत व लोकसभेत येणारे निंदाव्यंजक ठराव आणि गव्हर्नरांचे भाषणासंबंधी समितीचें धोरण.

६) स्थानिक स्वराज्य संस्थामध्यें निवडल्या गेलेल्या सर्व समिती सदस्यांची परिषद.

७) स्थानिक स्वराज्य संस्थामध्यें काम करणारे समितीचे घट व बाहेरील समिती शाखा यांचे परस्पर संबंध.

८) आयत्यावेळीं येणारे विषय.

बैठकीचे काम ता. २१ रोजी न संपल्यास ता. २२ रोजी सकाळीं चालेल. कळावें.

आपला,

एस. एम. जोशी

चिटणीस.

4 Ashok Road,
New Delhi

February 13, 1958

Dear S.M.,

I am writing to you from Delhi. I received your letter which acknowledged my telegram to you about Bhadkamkar and the Enquiry Committee. I have not been able to do anything after Jalna. The reason is that on return from Jalna, I went to Calcutta in order to go onwards to the colliery areas.

In Calcutta, I was present at the opening of the Defence Employees' Conference. Your presence was very much required at the Conference, especially in view of the usually complicated question of office-bearers' election which invades these conferences at every session. There was some argument about the whole question but it seems, it was left where it was and no changes were made.

Mr Krishna Menon, the Minister, was present and made a long speech which discussed everything in the world except the problem of the defence employees, which, of course, in the presence of all the big artillery of officials, he could not have done at all, or successfully.

The Conference was quite a big affair. Attendance was good. The show was managed, so far as reception is concerned, by Deven Sen as it looked from the platform.

I gave greetings on behalf of the AITUC. In my greetings, I referred to the grievances and the slowness with which the Government of India moves even after all the generous promises made in the tripartite Labour Conference. I referred to the Nasik strike and the Hindustan Aircraft strike and so on. This brought forth the resentment of your President who, it seems, wanted only praise for the Defence Minister and was very much afraid of the Minister "losing temper"! But as I have known Krishna Menon for years, I had no such fear and I wanted him to

4 Ashok Road,
New Delhi

know personally some of the things which I had stated. The need for the Federation, as you know, is to have an effective functioning office and a good co-ordinating centre.

From Calcutta I went to Bihar collieries and there I fell ill with 'flu and light pneumonia. I was in bed for seven days and somehow managed to come out of the area to Calcutta and reached Bombay on 11th. After medical check-up, I had to leave for Delhi immediately.

I hope you have recovered from your illness.

I am meeting Indulal in connection with Barucha's resolution. You might remember that at the Poona meeting this question was raised and I had suggested that the resolution should not be pressed forward. It is no use moving a resolution just formally and having the same things repeated. Now, especially in view of Jalna results, the resolution should be taken up a little later. I hope you will send your views to Nausher Barucha. I am, of course, meeting our other friends here in this connection.

At Jalna, I gave Rs.500 to Uddhavrao Patil.

The Jalna victory has great political significance. We must follow it up with further programmes. I might come down to Bombay in the next week after the Mundhra debate is over.

With best wishes,

Yours sincerely,

(S.A.Dange)

11/2/58

S M JOSHI

TILAK ROAD

POONA

YOUR WIRE TENTH STOP DANGE UNWELL AT CALCUTTA STOP IS EXPECTED TO MOVE BOMBAY EARLIEST

SRIWASTAVA

INVEST WISELY Buy National Savings Certificates

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

1527

Class Prefix ______ Code ______

No. C

Office-stamp

Recd. from ______

By ______

Sent at ______ H. ______ M.

To ______

By ______

Handed in at (Office of Origin) | Date | Hour | Minute | Service Instructions | Words

X Q POONA 10 25 S A DANGE 4 ASHOK RD NEW DELHI =

TO

Recd. here at H. M.

= PARLIMANTARY BOARD AND EXCUTIVE MEETING TEMTATIVELY FIXED 21 ST BOMBAY WITH KHADILKRS CONSENT STOP WIRE APPROVEL =

S M

MGIPPAh.—2... —18-8-57— ... Bks. (T-30.5.53)

Samik

C.-3

THE WISE PERSONS INVESTMENT BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

THE WISE PERSONS INVESTMENT BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

344

Received here at

0 MB POONA PC 15 20 COMRADE DANGE 4 ASHOK ROAD

NEW DELHI =

YOUR TELEGRAMME TWENTYFIFTH TWENTYSIXTH FIXED AMENDED

INVITATION SENT = S M JOSHI

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPPAh.—121—30-4-57—91,370 Bks.

तार– 'सत्याग्रही' पुणें.
फोन : ३७६५

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

[मध्यवर्ति कार्यालय]

काकाकुवा मॅन्शन,
५४, बुधवार, पुणें २.

जा. नं. ५६१ ता. 15 FEB 1958

श्री. एस. ए. डांगे, यांस, सा. न. वि. वि.

मध्यवर्ति पार्लमेंटरी बोर्डाची बैठक

मध्यवर्ति पार्लमेंटरी बोर्डाची बैठक ता. २१–२–५८ शुक्रवार रोजीं सकाळीं ८ वा. ए. आय. टी. यु. सी.च्या कचेरींत भरेल असें दि. १२–२–५८ च्या पत्रानें कळविलें होतें. परंतु कांहीं आवश्यक (मुंदडा प्रकरणामुळें श्री. डांगे-खाडीलकर यांना वेळ नसल्यानें) कारणामुळें बैठकीची ता. २६–२–१९५८ बुधवार रोजीं सकाळीं ९॥ वाजतां केली आहे. बैठकीच्या जागेंत मात्र बदल नाहीं.

आपला,

स. म. जोशी

चिटणीस

तार– 'सत्याग्रही' पुणें.
फोन : ३ ७ ६ ५

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

[मध्यवर्ति कार्यालय]

काकाकुवा मॅन्शन,
५४, बुधवार, पुणें २.

(Sainik)

जा. नं. ७८०

ता. 15 FEB 1958

श्री. अेस. ओ. डांगे, यांस, सा. न. वि. वि.

कार्यकारिणीची बैठक

संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या कार्यकारिणीची बैठक ता. २० फेब्रु. १९५८ गुरुवार रोजीं मुंबई (समिति ऑफिस, भाई जिवनजी लेन) येथें भरणार असल्याचें दि. १०–२–५८ च्या सर्क्युलरनें कळवलें होतें. परंतु कांहीं आवश्यक कारणामुळें (मुंदडा प्रकरणामुळें श्री. डांगे व खाडिलकर यांना वेळ नसल्यानें) बैठकीची तारीख २५–२–५८ रोजीं मंगळवारीं सायंकाळीं ६ वाजतां केली आहे. बैठकीच्या जागेंत बदल नाहीं. कळावें.

आपला,

एस. एम. जोशी

सरचिटणीस.

-------------------------------- S.S.Mirajkar

Feb 11/1958

Dear Shri Atre,

Your letter dated 10th February to Com.Dange.

Com.Dange was taken ill at Bermo collieries on 4th inst. On a little improvement in his condition, he was shifted to Calcutta on 9th and by this time may have reached Bombay or will be reaching Bombay at the earliest he is in a position to do so.

With greetings,

Yours fraternally,

(K.G.Sriwastava)
Secretary

Shri P.K.Atre,
Editor,
'Navyug' and 'Maratha',
Jyoti Studio Compound,
Kennedy Bridge, Bombay 7

February 20, 1958

The Editor,
The MARATHA,
Bombay.

Dear Friend,

We enclose herewith a copy of Comrade Dange's speech in the Lok Sabha on 19th February on the Mundhra affair, for publication in your esteemed daily.

With best wishes,

Yours sincerely,

(K.G.Sriwastava)
Secretary

14/2/58

Phonogram

S M JOSHI   TILAK ROAD   POONA

I HAVE CONSULTED KHADILKAR GAEKWAD STOP PROPOSE 22nd and 23rd place Bombay stop if these unsuitable to you alternative 25th noon and 26th stop please reply immediately

dange

कॉ. डांगे साठी.

अमरावती जिल्हा कम्युनिस्ट पार्टी.
कार्यालय, राजकमल चौक. अमरावती(विदर्भ)

प्रिय कॉ. डांगे

सप्रेम नमस्कार , कॉ. बी.टी. रणदिवे ह्यांचे पत्र मीळाले ता.३:४: व ५ फेब्रुवारी ह्या तारखांना आपला कार्यक्रम निश्चीत केला आहे. आपण कुठुन येणार हे आगाउ कळविल्यास ठिक होईल. म्हणजे तसा कार्यक्रम ~~नससत~~ आखता येईल.

प्रकृती लक्षांत घेता कार्यक्रम निश्चित करु. बाकी क्षेम कळावे दिनांक १७ जानेवारी ५८.

आपला नम्र.

(सुदाम देशमुख.)

प्रतः-
कॉ. बी टी. रणदिवे.
मुंबई.

जनता साप्ताहिक

दाऊदखानी बंगला
पो० हिन्दीनगर (वर्धा)
~~वर्धा~~ (मुंबई प्रांत)

क्रमांक:- ४२/५८

ता०:- १४-२-५८.
१४.२.५८

खासदार श्री.अ.डांगे,
पार्लमेंट सदस्य,
नवी दिल्ली.

प्रिय महाशय,

या सोबत "जनता" साप्ताहिकाचा अंक पाठवित आहे. गेल्या चार महीन्यापासून आम्ही विदर्भांत संयुक्त महाराष्ट्र समितीचा प्रचार व्हावा म्हणून हें पत्र सुरूं केलेले आहे. आपण ते पाहून आपला आशीर्वाद पाठविण्याची कृपा करावी.

अलग बुक पोष्टानें आपणांला आमच्या धोरणाची कल्पना यावी म्हणून ५-६ अंक आपल्या अवलोकनार्थ पाठवीत आहे.

कळावे.

विनीत,
सी. लक्ष्मण
(सी. लक्ष्मण)
कार्यकारी संपादक,
जनता साप्ताहिक, वर्धा.

वर्धा तालुका संयुक्त महाराष्ट्र समिति.

पत्रांक : १२३५

मार्फत : वर्धा न्यूज अेजेंसी
पो० वर्धा.
ता. १४-२-५८

खासदार श्री.अ. डांगे,
पार्लमेंट सदस्य,
नअी दिल्ली.

सप्रेम प्रणाम,

विदर्भांत संयुक्त महाराष्ट्र समितीचा प्रचार व्हावा म्हणून वर्धा तालुका संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या पुढार्‍यांचें या मार्गांत दौरे आम्ही घडवून आणूं अिच्छीतों. त्या अनुसार गेल्या जानेवारी मध्यें आचार्य अत्रे यांचा कार्यक्रम आम्ही घडवून आणला.

येत्या अेप्रिलमध्यें आपला ही असा दौरा घडवून आणावा व वर्धा शहरांत जाहीर सभा, कार्यकर्त्यांची सभा आदि कार्यक्रमा द्वारें समितीचा प्रचार व्हावा म्हणून मी हें पत्र लिहीत आहे. आपणांला अेप्रिल महीन्यांत वर्धेला येण्याच्या दृष्टीनें कोणत्या तारखा सोयींच्या आहेत हें ताबडतोब कळविण्याची कृपा करावी. याच दिवशीं श्री०बी.सी.कांबळे यांना ही बोलविण्याचें ठरलें आहे. श्री० कांबळे यांना ही याच अर्थाचें पत्र आजच देत आहोंत. आपणां दोघांच्या ही सोयीच्या दृष्टीनें अेक दिवस यथाशीघ्र आम्हाला कळविण्याची कृपा करावी.

कळावे. पत्रोत्तर यावे.

विनीत,
[signature]
चिटणीस.

Samiti File 20.2.58

The Parliamentary Board of the Samiti met in Bombay on 26th and 27th to distribute seats for the Rajya Sabha and the Council to be elected from Bombay State.

There were three seats for Rajya Sabha and five for the Council to be elected from the Assembly members.

As there was bound to be a tussle on this, it was first decided to amalgamate distribution of 1958 and also of 1960 so as to make a larger number of seats available.

After the Committee had done all the arithmetic, we (CPI) got one Rajsabha and one Council seat. This Council seat from Assembly members, was in addition to the one we have already got.

I am not aware what was the understanding made in the Committee when Ranadive had fixed up Madhao Rao's seat for the Local Bodies. Because, when the PSP got the Vidarbha graduates' seat, it is not counted in their quota. But our local bodies' seat (Madhao Rao's) is counted in our quota. Similarly I am told Vidarbha's R.K. Patil's seat is not counted in xxxx P.W.P. quota.

So when new quotas were made, the above two seats being out of count, the P.W.P. & P.S.P. got additional seats and thereby we lost. Otherwise we could have got two seats in the new set up.

The settlement was quite difficult for every one; in spite of amalgamating seats for 1958 and 1960 for distribution in parties and groups. So, to this was added also a rider that bx he who gets Raj Sabha of 1958 gets his Council seat in 1960 and vice versa. One Rajya Sabha seat was taken to mean three Council seats for mathematical distribution. In this also, the bxxxx bigger parties were to get less points per seat and the smaller ones more points.

On all this basis we had to have a choice between the Rajya Sabha seat and the Council seat. Both for this year being ruled out, we had to decide.

We were xxxxx first allotted Rajya Sabha for this year

The allotment for Rajya Sabha was (1958)- one for P.S.P., one for C.P.I., one for R.P.I.(Republicans).

This dissatisfied the P.W.P. who wanted Rajya Sabha for this year.

Point was - could the C.P.I. give the Rajya Sabha to P.W.P. this year?

When I was in Delhi I had been told that our Party in Rajya Sabha would want one seat from Bombay to keep our being the opposition majority group. There was just a chance of losing that position.

And the Board had of its own accord put the Rajya Sabha this year to our account.

I asked for the Council seat also for this year. But that was not possible.

I tried to see, if by giving up Rajya Sabha, at the last minute we would get two Council seats - both for this year. It was a risk but for an additional gain. The fear of the loss of Rajya Sabha leadership was there. Then I asked the P.W.P., if they would join hands with ~~this~~ us in the Rajya Sabha for opposition leadership. They refused. Then I decided to take the Rajya Sabha.

There was a deadlock between the P.W.P.'s claim and us. There was also a claim from the Independants.

It was found that among the independents, there were some persons, who deserved to be be given seats in the Rajya Sabha or the Council. But there was practically no one to put forward their claims. The group of independents who are in the Assembly already are hardly able to do it effectively today.

It was mentioned for example that independents like ~~Madhavrao~~ Madhavrao Bagal, Lalji Pendse etc. should be given their due place in these allocations. But the question is who is to do it and how.

When the seat was given to us, I did not give the name in the Board. But later on I put my choice of the name on Lalji Pendse, if we were to take the Rajya Sabha seat.

at Delhi, recently Dr. Adhikari had put to me the name of Dive for Rajya Sabha. In Bombay, I was told that the Maharashtra Secretariat would like to put that name.

I gave my opinion that I would not endorse that suggestion. There are other names in the Maharashtra movement as such, who require consideration of their work, standing and services, from the Party. This choice is not for the general Party work but specifically Samyukta Maharashtra work. Other parties may choose their nominees from a narrow angle. But the Communist Party should not copy them.

I suggested Lalji Pendse. He is one who stood for ten years almost alone at first and agitated for this cause, when the Bombay Party was nowhere in the movement; in fact had no time or a wrong ~~time~~ line on the whole question. Lalji Pendse, despite his having ceased to be a member since 1940 or so, has along abided by Party advice, though he may have differed with it. In fact, in Maharashtra, no one believes that he is not a Party member.

He has standing in the literary world, and among the middle classes he has a name. And as far as politics goes, he is in it since 1922. He was in the Party since 1927 to 1940. He retired for personal economic difficulties. He was ~~there~~ in our trade unions from 1928 to 1935.

Thus my choice of this independent had the advantage that the Party gives the seat to our independent of standing in the movement and also one who supports the Party. That adds to our number in the Rajya Sabha also.

In preference, I set aside Ranadive's name because he is no doubt Party leader and I must say frankly that apart from that, today at least, he has no standing in the Samyukta Maharashtra movement as such. To say that I think does not detract from his other position.

Moreover the Rajya Sabha seat is more or less a "pension seat for services rendered" and not for positive ~~work~~ activity. And Lalji Pendse has arrived at that stage in age and in health.

Of course, he has his defects. But then, who has not? They are not such as will not allow him to be useful in the field of Rajya Sabha, to the same extent as others.

At the same time, it is also necessary to send Sardesai to the Council. That would be an additional help to the Assembly group. He was due in the Assembly elections. But the Congress Jan Parishad "stole" our seat in the Kurla area and for the sake of unity, which was quite shaky in those days, we had to give up that seat and hence Sardesai could not get in. Now again he has had to be x postponed. But I think, in the next three or four months we are likely to get another seat for us. And the 1960 seat is of course guaranteed.

The deadlock between us and the P.W.P. on the Rajya Sabha seat was resolved by the P.W.P. giving up its claim in our favour and taking the Council allotment for this year for themselves. This they did because it was pressed to their attention that only last month they got the Parliament seat for Jalna and hence should not press any claim for Rajya Sabha this year but take it in 1960.

One mistake which will be put to the account of the Samiti is that in the Graduates seat, the P.S.P. who is given that seat is <u>not</u> putting up any good known educationist but just their Party leader. The Independents pressed the name of Principal Joshi of Ruparel College. There were others also in the list. But they could not get in. This is not very healthy for future growth. X There are other defects in the settlement, which, however, I need not discuss here, as I wanted to ~~pxmxxxx~~ point out only our position. We might discuss the other ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ seats separately.

[illegible]

28.2.58

The Parliamentary Board of the Samiti met in Bombay on 26th and 27th to distribute seats for the Rajya Sabha and the Council to be elected from Bombay State.

There were three seats for Rajya Sabha and five for the Council to be elected from the Assembly members.

As there was bound to be a tussle on this, it was first decided to amalgamate distribution of 1958 and of 1960 so as to make a larger number of seats available.

After the Committee had done all the arithmetic, we (CPI) got one Rajsabha and one Council seat. This Council seat from Assembly members, was in addition to the one we have already got.

I am not aware what was the understanding made in the Committee when Hanodive had fixed up Madhao Rao's seat for the Local Bodies. Because, when the PSP got the Vidarbha graduates' seat, it is not counted in their quota. But our local bodies' seat (Madhao Rao's) is counted in our quota. Similarly I am told Vidarbha's R.K. Patil's seat is not counted in P.W.P. quota.

So when new quotas were made, the above two seats being out of count, the P.W.P. & P.S.P. got additional seats and thereby we lost. Otherwise we could have got two seats in the new set up.

The settlement was quite difficult for every one; in spite of amalgamating seats for 1958 and 1960 for distribution in parties and groups. So, to this was added also a rider that he who gets Raj Sabha of 1958 gets his Council seat in 1960 and vice versa. One Rajya Sabha seat was taken to mean three Council seats for mathematical distribution. In this also, the bigger parties were to get less points per seat and the smaller ones more points.

On all this basis we had to have a choice between the Rajya Sabha seat and the Council seat. Both for this year being ruled out, we had to decide.

We were first allotted Rajya Sabha for this year and the Council seat for 1960

The allotment for Rajya Sabha was (1958) - one for P.S.P., one for C.P.I., one for R.P.I.(Republicans).

This dissatisfied the P.W.P. who wanted Rajya Sabha for this year.

Point was - could the C.P.I. give the Rajya Sabha to P.W.P. this year?

When I was in Delhi I had been told that our Party in Rajya Sabha would want one seat from Bombay to keep our being the opposition majority group. There was just a chance of losing that position.

And the Board had of its own accord put the Rajya Sabha this year to our account.

I asked for the Council seat also for this year. But that was not possible.

I tried to see, if by giving up Rajya Sabha, at the last minute we would get two Council seats - both for this year. It was a risk but for an additional gain. The fear of the loss of Rajya Sabha leadership was there. Then I asked the P.W.P., if they would join hands with ~~this~~ us in the Rajya Sabha for opposition leadership. They refused. Then I decided to take the Rajya Sabha.

There was a deadlock between the P.W.P.'s claim and us. There was also a claim from the Independants.

It was found that among the Independents, there were some persons, who deserved to be be given seats in the Rajya Sabha or the Council. But there was practically no one to put forward their claims. The group of Independents who are in the Assembly already are hardly able to do it effectively today.

It was mentioned for example that independents like Madhavrao Bagal, Lalji Pendse etc. should be given their due place in these allocations. But the question is who is to do it and how.

When the seat was given to us, I did not give the name in the Board. But later on I put my choice of the name on Lalji Pendse, if we were to take the Rajya Sabha seat.

At Delhi, recently Dr. Adhikari had put to me the name of Ranadive for Rajya Sabha. In Bombay, I was told that the Maharashtra Secretariat would like to put that name.

I gave my opinion that I would not endorse that suggestion. There are other names in the Maharashtra movement as such, who require consideration of their work, standing and services, from the Party. This choice of a seat is not for the general Party work but specifically for Samyukta Maharashtra work. Other parties may choose their nominees from a narrow angle. But the Communist Party should not copy them.

I suggested Lalji Pendse. He is one who stood for ten (since 1947) years almost alone at first and agitated for this cause, when the Party for a whole period was nowhere in the movement; in fact had no line or had a wrong line on the whole question. Lalji Pendse, despite his having ceased to be a member since 1940 or so, has all along abided by Party advice, though he may have differed with it. In fact, in Maharashtra, no one believes that he is not a Party member.

He has standing in the literary world, and among the middle classes he has a name. And as far as politics goes, he is in it since 1922. He was in the Party since 1927 to 1940. He retired for personal economic difficulties. He was in our trade unions from 1928 to 1935.

Thus my choice of this independent had the advantage that the Party gives the seat to one independent of standing in the movement and also one who supports the Party. That adds to our number in the Rajya Sabha also.

In preference, I set aside Ranadive's name because he is no doubt Party leader but I must say frankly that apart from that, today at least, he has not much standing in the Samyukta Maharashtra movement as such. To say that I think does not detract from his other position.

Moreover the Rajya Sabha seat is more or less a "pension seat for services rendered" and not for positive activity. And Lalji Pendse has arrived at that stage both in age and in health.

Of course, he has his defects. But then, who has not? they are not such as will not allow him to be useful in the field of Rajya Sabha, to the same extent as others.

At the same time, it is also necessary to send Sardesai to the Council. That would be an additional help to the Assembly group. He was due in the Assembly elections. But the Congress Jan Parishad "stole" our seat in the Kurla area and for the sake of unity, which was quite shaky in those days, we had to give up that seat and hence Sardesai could not get in. Now again he has had to be x postponed. But I think, in the next three or four months we are likely to get another seat for us. And the 1960 seat is of course guaranteed.

The deadlock between us and the P.W.P. on the Rajya Sabha seat was resolved by the P.W.P. giving up its claim in our favour and taking the Council allotment for this year for themselves. This they did because it was pressed to their attention that only last month they got the Parliament seat for Jalna and hence should not press any claim for Rajya Sabha this year but take it in 1960.

One mistake which will be put to the account of the Samiti is that in the Graduates seat, the P.S.P. who is given that seat, is <u>not</u> putting up any good known educationist but just their Party leader. The Independents pressed the name of Principal Joshi of Ruparel College. There were others also in the list. But they could not get in. This is not very healthy for future growth. X There are other defects in the settlement, which, however, I need not discuss here, as I wanted to xxxxxxx point out only our position. We might discuss the other xxxxxxxxxxxxxxxx seats separately.

Bombay, February 27, 1958.

Dear K.G.,

Please ask Parliamentary Office to find out the following.

Government has appointed under the constitution a Linguistic Minorities Officer. Who he is, where is his office and especially what are his duties, powers and functions - particularly on border issues. We want this urgently for the Belgaum area.

Yours fraternally,

S A Dange

(S. A. Dange)

Shri B.B. Malik
Commissioner for Linguistic Minorities
11, Edmonstone Road
Allahabad

Asst. Commissioner
26, Hamilton Road
Allahabad

Write to Dajiba Desai M.P.
S.M.S.
Belgaum

अत्यंत जरुरीचे.

ता. ८-२-५८.
माधव पाटील,
बोदवड, पू. खानदेश.

प्रिय साथी अेस.अेम. जोशी,

सर चि.म.सं.म.समिति..... यांसी.

सादर प्रणाम,

अेका महत्वाच्या प्रश्नाकडे आपले लक्ष वेधण्याचे दृष्टीने मी हे पत्र आपणास लिहित आहे.

ता. ६-२-५८ रोजी बोदवड येथे बौध्दधर्म दिक्षा समारंभानिमित्त बौध्दजनांची सभा श्री. यशवंतराव आंबेडकरांचे अध्यक्षतेखाली झाली. या सभेला सुमारे बारा हजार जनसमुदाय हजर होता. आंबेडकरांचे चिरंजीव येणार म्हणून स्पृश्य समाजहि हजारोंच्या संख्येनें हजर होता. त्यांच्या कार्यक्रमाला सं.म.समितीच्या कार्यकर्त्यांनी सर्वतोपरी मदत केली.

दिक्षा समारंभानंतर त्यांच्या व त्यांनी जी भाषणे केली ती अत्यंत चीड आणण्यासारखी होती. त्यांच्या तोंडची कांही वाक्ये आपल्या निदर्शनास येणें जरूर आहे. त्यांच्या अेका वक्त्यानें सांगितले :- .. हा भडवा राम बाअिलवेडा होता. त्याने वालीला मारून त्याची बायको सुग्रीवाच्या घरांत घातली. भिल्लीणीशी त्याचा संबंध होता. आणि तो गांधी आम्हांला हरिजन म्हणत होता. ज्यांना आअीबाप नाहीं तो हरिजन, आम्ही हरिजन, मग बाकीचे कां पोटपाडीचे आहेत.. या गांधीच्या तोंडावर आम्हीं कां थुंकू नये.. वगैरे अत्यंत चीड आणणारे असे भाषण निकम नांवाच्या त्यांच्या जिल्हा बौध्द सभा अध्यक्षांनी केले. त्यावेळी मी त्यांच्या स्टेजवर होतो. ते भाषण संपल्यावर मी अुठून जनतेच्या भावना शांत करण्याचा प्रयत्न केला नसता तर कदाचित गंभीर परिस्थिती निर्माण झाली असती.

त्यांचा लोकसत्ताकपक्ष समितिचा घटक पक्ष आहे. त्या दृष्टीनें त्यांच्या कार्यकर्त्यांना सहकार्य करावे लागते, पण त्यांच्या अशा प्रक्षोभक भाषणांनी जनता आम्हांला दोष देते व अेक प्रकारें समितीच्या कार्यात अडथळे निर्माण होतात.

नवबौध्दांवर महाराष्ट्रांत जे अत्याचार होतात त्या अत्याचारांना समितीचे नेते असेंब्लीत तोंड फोडतात. नवबौध्दांची बाजू मांडतात. ही चांगली गोष्ट आहे. हजारो वर्षांपासून त्यांच्यावर धर्माच्या नांवाखाली जे जुलूम झाले जे अन्याय करण्यांत आले ही गोष्ट हिंदु धर्माला लाजिरवाणी आहे, आणि जाणत्या लोकांनी त्यांना साथ दिली पाहिजे हेंही खरे आहे. परंतु नवबौध्दांच्या अुपरोक्त भाषणांचा स्पृश्य समाजाच्या मनावर काय परिणाम होत असेल याचा आपण विचार करावा. त्यांच्या भाषणामुळे सर्वत्र व्देषाचे वातावरण फैलावत आहे. अशा परिस्थितींत त्यांच्याशी स्पृश्य समाज सूड बुध्दीने वागला आणि आमच्या सारख्या कार्यकर्त्यांनी नवबौध्दांची कड घेतली तर त्याचे परिणाम राजकीयदृष्ट्या काय होतील हे आपण समजू शकता.

आज महाराष्ट्रभर पसरत असलेले व्देषाचे वातावरण - नवा समाज-वादी महाराष्ट्र निर्माण करण्याच्या दृष्टीनें हानीकारक ठरणार आहे. धर्म ही आत्मिक समाधानाची बाब आहे. परंतु त्या नांवाखाली ज्यांच्या जीवनाचे प्रश्न अेक आहेत. ज्यांचे हितसंबंध समान आहेत, अशा नव बौध्द व स्पृश्य जनतेच्या शक्ति विघटित होण्याचा धोका निर्माण झालेला आहे. आज राज्यकर्त्यांना व कॉंग्रेस पक्षाला हवे आहे तेच नेमके होत आहे. आणि ही घटना

महाराष्ट्राच्या राजकीय भवितव्याच्या दृष्टीनें गंभीर स्वरूपाची आहे असे मला वाटते.

आपण लोकशाहीक पक्षाच्या नेत्यांना मुद्दाम भेटून याबाबतची आवश्यक त्या सूचना जरूर द्याव्या. त्यासंबंधी सविस्तर बोलणी करावी. वाटल्यास त्यांच्या नेत्यांना त्यांच्या सभांचे रिपोर्ट घ्यायला लावावेत आणि जर खरोखरच त्यांच्या कार्यकर्त्यांनी अशी प्रक्षोभक भाषणे केली हे त्यांना मान्य केले तर आतापर्यन्त धर्म दिक्षा समारंभाच्या सभा (मोठ्या ज्या ज्या ठिकाणी झाल्या असतील त्या सर्व ठिकाणी) लोकशाहीक पक्षाच्या वरिष्ठ नेत्यांना दौरे काढून स्पृश्य हिंदुंची क्षमा मागून - वातावरण निवळावें.

संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीच्या यशाचे दृष्टीनें ही गोष्ट अत्यंत जरूरीची आहे असे वाटल्यावरूनच मी आपणाला कष्ट देत आहे. आम्हीं सामान्य कार्यकर्त्यांची या प्रश्नापुढे होणारी कुचंबणा आपण जरूर लक्षांत घ्याल अशी आशा आहे.

आपला नम्र,

सही.. माधव पाटील.

टेलिफोन नंबर ३७६५

महाराष्ट्र समिति

(मध्यवर्ति कार्यालय)

५४ बुधवार पेठ, पुणें २.

तारीख १२ फेब्रु. १९५८

--

सप्रेम नमस्कार वि.वि.

समितीचे खानदेशमधील अेक कार्यकर्ते डॉ. माधव पाटील यांचे अेक पत्र आले आहे. त्या पत्राची प्रत सोबत पाठवीत आहे. पत्रांत लिहिल्याप्रमाणें वस्तुस्थिती असेल तर याबद्दल तुम्हा आम्हा सर्वांना लक्ष घालून आपल्या कार्यकर्त्यांना वेळीच सावध करणें अत्यावश्यक वाटते. आपला अभिप्राय कळविल्यास आभारी होअीन.

(१५-२-५८)

आपला,

एस. एम. जोशी

: 'सत्याग्रही' पुणे. फोन : ३७६५.

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

(मध्यवर्ति कचेरी)

५४, बुधवार पेठ,
पुणे २.
दि. १० फेब्रुवारी १९५८.

कार्यकारिणीची बैठक

20-2-58

स.न.वि.वि.

संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या मध्यवर्ति कार्यकारिणीची बैठक गुरुवार तारीख ~~२०।२।५८~~ सायंकाळी ६ वाजता [redacted] मुंबअी समितीच्या कचेरीत (भाअी जीवनजी लेन) भरेल. आपण अवश्य हजर रहावे.

समेपुढील विषय

(१) संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या सभासद नोंदणीची मुदत ता. २८ फेब्रुवारी ला संपणार आहे. त्यानंतर तालुका व जिल्हा समितीच्या निवडणुका होणार आहेत. या निवडणुकांसंबंधी नियम ठरविणे.

(२) जनसंघाच्या पत्राचा विचार.

(३) रिपब्लिकन पक्षाचे श्री. भाअुराव गायकवाड यांच्या पत्राचा विचार.

(४) ~~श्री. मडकमकर यांच्या तक्रारीबाबत चौकशी कमिटी नेमणे.~~

(५) अध्यक्षांचे परवानगीने येणारे अितर विषय.

(६) महागुजरात परिषदेने डांग संबंधी घेतलेली भूमिका

आपला,

अेस. अेम. जोशी

सर चिटणीस.

गोमंतक दल. ऑफिस, १३८, कॅम्प, बेळगांव
फोन नं. 260

उद्याच्या [illegible]

साप्ताहिक बातमीपत्र

रजि. नं. B 7806
वार्षिक वर्गणी 3 रु.

(गोव्याच्या स्वातंत्र्यलढ्याला वाहिलेलें व आ. गो. दलाच्या धोरणाचा पुरस्कार करणारें)

वर्ष ३रें | सोमवार दिनांक : ९ फेब्रुवारी १९५९ | अंक ६वा

१. श्री. वसंत श्री. शे. धेंपे हे एक बडे व्यापारी व कित्येक आगबोट कंपन्यांचे (C.N.N. ह्या पोर्तुगीज आगबोट कंपनीसह) गोव्यांतील एजंट आहेत, आणि [illegible] लिस्बनमध्यें जी सागरी व्यापारी वाहतुकीची दुसरी कॉंग्रेस भरली होती तिला गोवा-दीव-दमण तर्फे व C.N.N. एजंट म्हणून हजर होते. तेथें त्यांनी गोव्यांतील सागरी वाहतुकीसंबंधीं एक निवेदन सादर केलें, त्यांतील कांहीं महत्त्वाचे मुद्दे असे :—

(अ) १९५१ मध्यें भरलेल्या १ल्या कॉंग्रेसला त्यांनीं जें निवेदन सादर केलें होतें व गोवा-पोर्तुगाल संबंध व वाहतूक जास्त वाढवून व जलद करण्याची मागणी केली होती, त्यापैकीं कित्येक मागण्या फलद्रूप केल्याबद्दल पोर्तुगीज सरकारचे आभार मानले. यांत्रिक पद्धतीनें खनिज माल बोटींवर चढविण्यासाठीं जो ६ नंबरचा धक्का मुरगांवला बांधला जात आहे त्यामुळें रोज निदान 15000 टन माल बोटींवर भरला जाईल [illegible] [illegible] [illegible] धक्क्याजवळ जी गोडाऊन उभारली [illegible] [illegible], [illegible] मात्र मुरगांव बंदरांत [illegible] अशी कोणतीच सुधारणा आली नाहीं. पण धक्क्यावरील कर मात्र पूर्वीपेक्षां ७०% पर्यंत वाढविण्यांत आले! हा पैसा तरी बंदर सुधारण्यासाठीं खर्च होतो, अशी इच्छा त्यांनीं प्रगट केली.

(आ) भारतानें घातलेल्या निर्बंधांमुळें C.N.N. च्या बोटींच्या फेऱ्या सुरू करण्यांत आल्या सुरुवातीचा अनियमितपणा सोडला, तर आज त्या नियमितपणें वाहतूक करीत आहेत, आणि त्यामुळें आवक-जावक वाहतूकही वाढली आहे. गोवा-दमण-दीव कराचीमधील जावक-आवक अशी झाली. १९५४ मध्यें - आवक ६६४८, जावक १४८७ टन; १९५५ मध्यें आ. [illegible] / जा. [illegible]; १९५६ सालीं आवक १२३९४; जावक ६४४२र; १९५७ सालीं आवक ११३८०, जावक ११६८५ टन. कराचीमार्गे आफ्रिकेला व इराणच्या आखातातील [illegible] प्रवाशांची सरासरी अनुक्रमें २००० व ३००० आहे. त्यांच्यासाठीं आतां एक नवीन प्रवासी बोटीची जरूरी आहे व तिचा सहानुभूतिपूर्वक विचार होत ही आहे, ही समाधानाची गोष्ट आहे. पोर्तुगालहून गोव्याशी वाहतूक करणाऱ्या बोटींनीं १९५४ मध्यें १० फेऱ्या करून [illegible] टन मालाची वाहतूक केली; १९५५ मध्यें १३ फेऱ्या व ५०५६१ टन; १९५६ मध्यें १६ फेऱ्यांतून ७६६२५ टन; १९५७ मध्यें १४ फेऱ्यांतून [illegible] टन अशी वाहतूक केली. त्या चार वर्षांतील आवक माल (पोर्तुगीज बोटींतून) अनुक्रमें १९८३५ टन; ५३६४९ टन; ८६१२५ टन, [illegible] टन इतका भरला.

(इ) ब्रि. इं. नॅ. कंपनीनें गोव्याला बोटी पाठविणाचें बंद केल्यामुळें गोव्यांतलीय प्रवाशांना कराचीमार्गे यावें जावें लागतें फार त्रास, बेसुमार खर्च व पुष्कळ दगदगी सोसाव्या लागतात (विशेषतः परतीनें); तेव्हां दोन महिन्यांतून एकदां गोवा तें पूर्व आफ्रिकेतील बंदरें यांच्यामध्यें थेट वाहतूक करण्याचें जें पोर्तुगीज सरकार [illegible]

योजील आहे, ती योजना त्वरित अंमलांत आणावी, अशी त्यांनीं आग्रहाची विनंती केली.

(औ) गोवा ते डमणपर्यंतच्या बंदरांत हौशी प्रवाशांना बरेच त्रास सोसावे लागतात. गोव्यांत येणाऱ्या हौशी प्रवाशांची संख्या वाढत आहे. तरी त्यासाठीं एक खास यंत्रणा उभारण्याची विनंतीही त्यांनी पोर्तुगीज सरकारला केली.

(अ) तसेंच, सागरी वाहतुकीत आवश्यक सुधारणा व वाढ, गोव्याची आर्थिक वाढ, सहकारी संघटनांना व्यापारी सवलतीं, भरमसाट कर आकारणीचा फेरविचार, व शेती आणि उद्योगधंदे यांच्यासाठीं एक खास बँक, अशाही मागण्या त्यांनीं आपल्या निवेदनांत केल्या आहेत, आणि त्यासाठीं हिंदी (केवळ गोमंतकीय कीं भारतीयही, हें गोंधळाचं वाटेल, कारण da India असा मोघम शब्दप्रयोग त्यांनीं केला आहे.) व्यापाऱ्यांच्या सहकार्याची आश्वासनेंही देऊन ठेवलीं आहेत.

-२- जनरल देलगाद यांना सालाझारच्या मर्जीने लिस्बनच्या नाविकांतील आश्रय घ्यावा लागला, या बातमीमुळें ब्राझीलमध्यें बरीच खळबळ माजली असून त्या देशांतील राजकारणी मुत्सद्दी व विचारवंत लोक सालाझार शाहीविरुद्ध कसें मतप्रदर्शन करीत असतात, त्यासंबंधींची बरीच माहिती Ultima Hora या एका प्रतिष्ठित ब्राझीलियन वृत्तपत्रानें आपल्या १४ जानेवारीच्या अंकांत दिली आहे. "सालाझारच्या नावावर पोर्तुगाल-मध्यें लोकशाही येत आहे" असा या लेखाचा मथळा असून त्यांत देशांतील निरनिराळ्या लोकांचीं या विषयाचीं मतें उद्धृत केलीं आहेत. इतर देशांतही या प्रकरणाचे पडसाद उमटले आहेत.

-३- पोर्तुगालचे लंडनमधील नवीन वकील जनरल Abranches Pinto यांनीं गेल्या २९ तारखेस पहिल्यांदाच ब्रिटिश परराष्ट्रच्या [illegible] भेट दिली. [illegible] ते आपलीं अधिकारपत्रें राणीसाहेबांना सादर करणार होते. पाकिस्तानचे लंडनमधील नव कमिशनर महमद इकरामुल्ला हे लिस्बनमधील पाकिस्तानचे वकील असून [illegible] २५ला त्यांनीं आपलीं अधिकारपत्रें सादर केलीं.

-४- Borges da Fonseca, Adv. Monte da Silva Miranda, Capt. Cid O. P. Gerald व Cpt. J. Esteves Miranda या गोव्यातील सेन्सर बोर्डच्या सभासदांच्या जागीं आतां Capt. Costa Macedo, Lt. Melo Gomes, Lt. J. F. M. Sousa Meneres आणि Eng. M. N. Lopes da Silva Junior यांची नेमणूक झाली आहे.

-५- T. A. I. P. या गोवा विमान वाहतूक कंपनीच्या १०/८/५५ ते ३१/१२/५८ पर्यंतच्या जमाखर्चाची व हालचालीची कांहीं माहिती प्रसिद्ध करण्यांत आली आहे. तिच्यावरून असें कळून येतें कीं, त्या मुदतींत एकूण ५१५६० किलोग्रॅम इतकें सामान, २७३४० किलोग्रॅम टपाल व १२८७८ प्रवासी यांची वाहतूक करण्यांत आली. गोवा-लिस्बन या नवीन ओळीनें आपल्या ८ महिन्यांच्या कारकीर्दीत १३५३ प्रवासी, ६७८६ किलोग्रॅम सामान आणि १२३३ कि. ग्रॅ. टपाल यांची नेआण केली. कंपनीचा जमाखर्च असा आहे :—

१९५७ सालीं : जमा ६.६०.००० रु. खर्च १९.८०.००० रुपये

१९५८ सालीं : जमा ३१.५०.००० रु. खर्च ३८.००.००० रुपये एकूण नुकसान [illegible]

आहे! यावर आणखी कांहीं विशेष टीकेची जरूरी आहे काय? हे आंकडेच तर स्वतः फार बोलके आहेत. गरीब गोमंतकीय जनतेच्या पैशांची ही अशी उधळपट्टी चालली आहे! ती आणखी किती काळ सहन करणार?

13 FEB 1959

टेलिफोन : मुख्य कचेरी २५२६६३ व २५३३०२

दुय्यम कचेरी : ६३९२९

कोंकण विकास परिषद

प्रथम अधिवेशन

स्वागताध्यक्ष : श्री. व्ही. पी. वर्दे
कार्याध्यक्ष : श्री. के. टी. मंत्रि
उपाध्यक्ष : श्री. एस्. एस्. आजगांवकर
चिटणीस : श्री. शि. त्रा. देसाई
,, बी. आर. हाटले
,, म. गो. सामंत
खजिनदार : श्री. वाय्. एस्. प्रभु

मुख्य कचेरी :
१२७।१२९, माणेकजी वाडीया बिल्डिंग
बेल लेन, महात्मा गांधी रोड, मुंबई-१
(भेटण्याची वेळ : ४ ते ६॥)
दुय्यम कचेरी : श्री. बी. आर. हाटले
११५, सत्यगिरी, दादर मेनरोड,
(भेटण्याची वेळ : ६ ते ८)

BOMBAY

11th February, 1959.

Shri S.A. Dange, M.P.,
Parliament House,
New Delhi.

Dear Sir,

The Konkan Vikas Mandal (Konkan Development Association) in association with other organisations working in limited spheres or for specified objects for the welfare of the citizens of the different parts of the Konkan Region comprising of the districts of Thana, Kolaba, Ratnagiri, Goa and Karwar has decided to hold a Konkan Vikas Parishad on the 21st, 22nd and 23rd of February, 1959 in Bombay. The Chief Minister of the Bombay State, Shri Y.B. Chavan has kindly consented to inaugurate and an illustrious son of Ratnagiri District and a member of the House of People, Shri Nath Pai, M.P., Bar-at-Law has consented to preside over the Parishad.

The chief objects of the Parishad are as under:-

(1) To consider the Konkan's problems concerning the Transport and Communications, Construction of Railway, Improvement of the coastal ferry services and of the roads and to make concrete proposals to the Government to take them up on a priority basis,

(2) To examine various developmental activities already provided for in the National Plan with a view to assessing their progress and to educate the people to actively interest themselves in them and to co-operate with the authorities so as to accelerate their progress,

(3) To survey the different types of mineral, forest and sea wealth and to formulate preliminary schemes for the benefit of experts to work them,

(4) Last but not the least to formulate plans to spread general education for effective citizenship among the masses.

(P.T.O.)

KRANTI (Revolugao)   Voros 11 vem
No. 32

Moçambique Soddvonninchi Chollvoll !

Ozarani khampreanc bonnkhonninc uddoile !
Porutgal Pakleamchem loskor pattoita Afrikant ?
(hollvoll damunc ?

Portugalan than khobor porgott zalea ki Portuguez coloni Mecambique, zoran soddvonninchi ehollvoll suru zalea munnon ani tea passot thuim pattoilea munnon pakleamchi fouz.

Hi Colony assa firgheanchea xeka talla ani thuimche khampri atam sudorleat ani Goemkara sarke fuddem sorleat aplo dhes Firgheanche gulamguirintlo soddovunc.

Oxe Khampri legun tor Portuguez-acher ullottle ani aple dhesacho suttkec zuzunc lagle, tor aninc kitlo temp passun Portuguez serkar zuz manadunc xekot aplea Colonintlea lokam laguim ?

Portuguezache dis bo.leot munnon sangchi goroz nam !

Catholic Bismamchem Bondd ?

Halinch aninc ek khobor porgott zalea, ki Portugalchea sogỉleam Catholic Bispanim ek lamb "Protest" coxem kelam munnon Salazarachea Serkaracher,kiteac to Catholic dhormanchea lokac khubuch trass corunc lagla dekum.

Tor Salazar Goeant Catholicancho rakonddar munntat nhuim ?

3-2-1959   Jai Hind ! Jai Goa.

(Azad Gomantak Dal-an porgottlam)

क्रान्ति

वर्ष ११ वें
नं. ३२

गोमंतकियांनो ! विचारपूर्वक पावलें टाका !

पोर्तुगालांत, पो. वसाहतींत व खुद्द गोव्यांत आज काय चाललें आहे हें जर आपण लक्षपूर्वक पाहूं गेलों, तर बुचकळ्यांत पडण्यासारखेंच चित्र आपणास दिसत आहे. आंतरराष्ट्रीय प्रांगणांत वसाहतवादाला अशी कांहीं जोराची ओहोटी लागली आहे, कीं सालाझारला झोंप तरी नीट लागते कीं काय, हा प्रश्न आहे. पोर्तुगालमधील अंतर्गत वातावरणही दिवसेंदिवस सालाझारशाहीला ज्यास्तच मारक बनत चाललें आहे. मोसांबिक सारख्या वसाहतींत मोठ्या प्रमाणावर धरपकडी व्हायला लागल्या आहेत. गोव्यांतील आर्थिक परिस्थिति तर डबघाईला आली असून तिचा ताण पो. सरकारवर बराच पडूं लागला आहे.

या सर्व गोष्टींचा परिणाम म्हणून असेल कदाचित, पण गोव्यांतील सरकारचा आजवरचा तांठरपणा फार कमी झालेला असून, राष्ट्रवाद्यांशीं त्यांची आजवरची वागणूकही पार बदलली असल्याचें दिसून येतें. अलीकडे नवीन धरपकडी तर नाहींतच, पण कैदेंतील राजबंद्यांना या ना त्या निमित्तानें मुक्त करण्याचेंच सत्र चालू आहे. भारत सरकारविरुद्ध करण्यांत येणारा प्रचारही मंदावला असून स्थानिक लोकांना व वृत्तपत्रांनाही मोकळेपणानें थोडा स्वाछोस्वास करण्यास मुभा देण्यांत येत आहे.

पण त्याचबरोबर नवीन गव्हर्नर जनरल दीर्घ मुदतीच्या योजना पार पाडण्याच्या गोष्टी बोलत असून त्या दृष्टीनें परिस्थितीचा अभ्यासही करूं लागले असल्याचें दिसतें. जवळच्या भविष्यकाळांत चंबूगवाळे उचलावें लागणार या जाणिवेनें कांहीं त्यांची तयारी चाललेली दिसत नाहीं. नवीन मार्गी, नवीन वजनेंमापें, वगैरे गोष्टीही हेंच दर्शवीत नाहींत काय ?

तेव्हां, अशा ह्या जरा बुचकळ्यांत टाकणाऱ्या गोष्टींचा साकल्यानें विचार करून गोमंतकीय राष्ट्रवाद्यांनीं योग्य त्या दिशेनें अचूक पावलें टाकायची जरुरी आज उत्पन्न झाली आहे. ह्या बाबतींत जी दिरंगाई किंवा डोळेझांक होईल ती भविष्यकाळाच्या दृष्टीनें फार अनिष्ट ठरणार, यांत शंका नाहीं. तरी सावधान !

३-२-५९ जय हिंद ! जय गोवा

आझाद गोमन्तक दल प्रकाशित

रेणुका, बेळगांव.

Samiti

कम्युनिस्ट पार्टी, हिंदुस्थान
कोल्हापूर ५.२.५८

प्रिय कॉ. डांगे

बेळगाव म्युनिसिपल कामगार संघाच्या दोन मागण्याबद्दल "श्री. लाड पाटील समितीने" दिलेला निवाडा संघाला मान्य नाही. त्यासंबंधी मी मागे एक पत्र दिल्लीच्या पत्त्यावर पाठवले आहे. त्याचप्रमाणे संघाने आपले रिप्रेझेंटेशन [illegible] व एक एक कॉपी आपणाकडे पाठवली आहे. संघाची तारीख [illegible] संघाने जनरल बॉडी बोलावली आहे. संघाचा प्रसंग नाजूक आहे कामगारांना समाधानकारक निवाडा आपण करून मिळावा अशी अपेक्षा आहे. तरी कृपया लक्ष या कामात लक्ष घालावे अशी विनंती आहे. संघाने "[illegible] मंडळ" [illegible] तरी कृपया [illegible] आहे.

S. A. DANGE,

4 Ashok Road,
New Delhi

April 21, 1959

My dear S.M.,

At Belgaum you had ~~to~~ tld me that you would be coming to Bombay on 20th morning. I waited for you but I was told that you are not turning up before the 23rd. So I have come to Delhi. I do not think I shall be able to meet you in Bombay before the end of the month as you are going away for your Party Conference on 24th. I shall be in Bombay on 24th night.

I wanted to discuss the question of the May Day of the Union. I think we should make it a very big affair which means lot of publicity and propaganda in advance. Details have to be worked out by our comrades there in the BGKU and some out-line could have been prepared if we had met beforehand. Some handbills and appeals outlining a few of the problems of the textile workers should be put forward. However, since I have not met you, I do not know what can be done.

When I return on 25th and meet our people, I will have to take up the problem with them without the benefit of prior consultation with you.

Another thing which I wanted to raise was the question of celebrating Shiv Jayanti on behalf of the Samiti next month. I think we should take the initiative for the celebrations throughout Maharashtra on a united scale. Otherwise some reactionary groups will do it and give it a bad turn, in the sense that they will present him as a communal hero and incite Hindu-Muslim and such other quarrels. So think about that also. In the background of the wrangles we have had for some time in the press on petty matters, such a united celebration on a vast scale will help in changing the atmosphere.

Yours sincerely,

S A Dange

(S.A.Dange)

Shri S.M.Joshi, MLA,
C/o Dr.P.Mandlik,
Topiwala Mansion,
Sardar Vallabhbhai Patel Road,
Bombay 4

या व इतर अनेक घटना घडत आहेत. दररोज दरसाताला–दर मिमिटाला होणारी कायदेभंगाची कृत्ये थांबली पाहिजेत. कामगाना कायद्याचे संरक्षण मिळाले पाहिजे.

योग्य पगार वाढ– स्केलग्रेड– योग्य महागाईभत्ता– हक्काच्या, आजारी पणाच्या कॅज्युअल पगारी रजा – प्रॉ. फंड, ग्रॅच्युइटि व इतर मागण्या कायनानगर कामगाराना मिळणें जरूर आहे.

कोयनानगर राष्ट्रीय कामगार संघाने (इंटकने) कांहीं मागण्या केल्या आहेत. सरकारी कन्सिलीएशन ऑफिसर श्री पोंक्षे साहेब यांचे समोर हा तंटा चालू आहे. या विविध मागण्याबाबत जनरल वर्कस युनियन उत्तर साताराची जी भूमिका आहे ती भूमिका श्री पोंक्षे साहेब याना ता १९ मार्च १९५९ रोजी तारेने व एक्सप्रेस पत्राने कळविली आहे; त्याचे उत्तराची अपेक्षा युनियन करीत आहे.

कामगारांच्या मागण्याबाबत होणारी तडजोड सर्व कामगारांच्या संमतीने त्याना मान्य अशी असली पाहिजे. कामगारांचे संम्मती शिवाय झालेली तडजोड कोयनानगरचे कामगार मान्य करणार नाहींत असे आम्ही श्री पोंक्षे याना कळविले आहे. सर्व कामगारानी जागरूक राहिले पाहिजे. एकजूट भक्कम केली पहिजे. व तडजोडी बाबत संघटित आवाज उठविला पाहिजे.

आम्हाला मिळालेल्या माहितीप्रमाणे कोयनानगर इंटक हीं अध्यांमुध्यां मागण्यावर दोन वर्षे मुदतीचा करार कॉंट्रॅक्टरशी करणार आहे दोन वर्षे कामगारांचे हातपाय बांधणारा करार होता कामा नये. तडजोडीचा मुदत कायद्याप्रमाणे फक्त सहा महिन्याची असते (इंडस्ट्रीअल डिस्प्युट अॅक्ट कलम १९ पोटकलम २ प्रमाणे) त्यापेक्षा अधिक मुदत मान्य नाहीं. होणारी तडजोड परस्पर होता कामा नये. ही जनरल वर्कस युनियन उत्तर साताराची भूमिका आहे. जनरल वर्कस युनियन उत्तर सातारा ही सरकारने रजिस्टर्ड केलेली युनियन आहे तिचे कार्यक्षेत्र उत्तर सातारा जिल्हा आहे.

वरील भूमिका लक्षांत घेऊन सर्व कामगारानी जनरल वर्कस युनियनचे सभासद व्हावे ही विनंति.

सभासदत्वाची वर्गणी दरमहा फक्त दोन आणे आहे. चार महिन्याचे फक्त आठ आणे (नये ५० पैसे) भरून सभासदत्वाची पावती घ्या

युनियनचे मुख्य ऑफीस
६७ ब सदाशिव पेठ सातारा शहर

शाखा ऑफीस नं. १
मु. हेळवाक येथे आहे.

कळावे. हीं विनंति.

आपले नम्र

शेखकाका	जगन्नाथ पाटील	तुषार पवार
अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	जनरल सेक्रेटरी

हमारी ताकद हमारी युनियन

प्रसिद्धिसाठी :

कोयना नगर कामगाराना जनरल वर्कर्सची युनियनची हाक !!

१) कोयनानगर धरण लवकर पूर्ण झाले पाहिजे !!

२) लांचलुचपत - वशिलेबाजी - कामगारांचे - वरील अन्यायाला आळा बसला पाहिजे .

३) कामगार विषयक कायद्यांची अंमलबजावणी कामगाराला नोकरीचा कायमपणा (परमनन्सी), योग्य पगारवाढ हक्काची, आजारी, कॅज्युअल रजा प्रॉव्हिडंट फंड, ग्रॅच्युइटि, व इतर अनेक सुखसोयी मिळविण्या करितां खंबीरपणे - एकजुटीने जनरल वर्कसयुनियन, उत्तर साताराचे हजारोंनी सभासद व्हा !

कोयना नगर कामगार बंधुनो - कोयनानगरची योजना ही राष्ट्राची योजना आहे. ही योजना लवकरात लवकर पूर्ण झाली पाहिजे. त्या करितां सर्वांनी कसोशीने प्रयत्न केला पाहीजे, अमेरीकन कर्जाचे कोठ्यावधि रुपये खर्च पडत आहेत पण त्यांतील बराचसा भाग लांचलुचपत– वशिलेबाजी– अकार्यक्षमता यामुळे वाया जात आहे. या कोयना योजनेची आखणी तंत्रज्ञानी केली आहे. राष्ट्र त्यांचे आभारी आहे. तंत्रज्ञानी केलेली आखणी प्रत्यक्ष उभारण्याचे कार्य हजारो कामगार आपल्या कष्टाने- घामाने व रक्ताने करीत आहेत; योजनेचे जनक (वडील) तंत्रज्ञ आहेत परन्तु योजनेचे पालनपोषण कामगाररुपी माता करीत आहे या कामगारानां कसल्याही कायद्याचे संरक्षण नाही. ज्या दिल्ली व मुंबई सरकारने कामगार विषयक कायदे केले आहेत तीच सरकारें हे कायदे अमलात आणित नाहीत. कोयनानगरला होणाऱ्या या **कायदेभंगाच्या कृत्याला सरकारचा पाठिंबा आहे.** कां? असा आमचा सवाल आहे.

याची उत्तरे द्या

१) विश्रांती न देतां सतत आठ तास काम करवून घेणे कोणत्या कायद्या–प्रमाणें

२) लहरीप्रमाणें कोणालाही केव्हाही नोटीस शिवाय कामावरून काढण्यात येते.

३) वशिले बाजीने कामगारांची भरती केली जाते.

४) कामगारांचे किमान वेतन ठरविले जात नाही.

५) सरकारी नोकराना मुंबई स्केल पेक्षा २० टक्के जादा प्रोजेक्ट अलौन्स मात्र कामगाराना पोटाला पुरेसा पगारही नांही असें कां. ?

६) कंत्राटी कामगाराऐवजी सिझनल कायम कामगार नेमले कां जात नाही

७) खाणीं बोगदा व इतर ठिकाणी अनेक कामगाराना दुखापती होतात कांही कामगार मरण पावतात त्याना किंवा त्याचे नातेवाईकांना कायद्याप्रमाणें नुकसानभरपाई मिळते कां?

S.A.DANGE,

Samiti.

4 Ashok Road,
New Delhi

March 22, 1958

Shri Dajiba Desai, M.L.A.,
Samyukta Maharashtra Samiti,
Belgaum.

Dear Friend,

Shri Dange has asked me to forward you the following addresses of the officials appointed by the Government of India for dealing with the question of linguistic minorities.

1. Shri B.B.Malik,
   Commissioner for Linguistic Minorities,
   11 Edmonton Road,
   Allahabad.

2. Asst. Commissioner for Linguistic Minorities,
   26 Hamilton Road,
   Allahabad.

With best wishes,

Yours sincerely,

(K.G.Sriwastava)

Samiti

10/3.

RANADIVE

COMMUNIST PARTY

RAJBHUVAN

BOMBAY 4

SAMITI PARLIAMENTARY BOARD MEETS BOMBAY TWELFTH DECIDE VASAMATNAGAR CANDIDATE STOP I HAVE WIRED THEM THAT YOU WILL ATTEND AS I AM UNAELE

DANGE

10/3

Express

SATYAGRAHI

POONA

YOUR TELEGRAM REGARDING 12TH MEETING STOP AS I AM UNABLE RANADIVE WILL REPRESENT ME STOP INFORM HIM TIME

DANGE

Ranadive
Communist Party
Rajbhavan
Bombay 4

Samiti Parliamentary Board
meets Bombay 12th decide
Vasmatnagar candidate
stop ~~a~~ I have wired
~~to~~ them that you
will ~~go to~~ attend as
I am ~~not going~~
unable

Dange.

Express

SATYAGRAHI
POONA

Your telegram regarding 12th meeting stop as I am unable Ranadive will ~~tak~~ represent me stop inform ~~him~~ him time

Dange

C.-8

BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATE — THE WISE PERSONS INVESTMENT

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No. C 743

Received here at——H.——M.

X MI POONA 10 ~~CTRCRD ADSG TRY 44~~.

DANG ~~XOOO~~ 4 ASHOKROAD NEW DELHI.

PARLIAMENTRY BOARD MEETING 12TH NIGHT BOMBAYS STOP FIXING VASAMATNAGAR BY ELECT -ION CANDIDAT.

SHIVRAJ PATIL

COPD 16/30(K)

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

मागण्या

धुळे ता. २१।३।५९

१ सरकारी पडीत जमिनी निरनिराळ्या सबबीवरून जी ३५ लाख एकर पडीत जमिन आहे त्यापैकी वहितीलायक अशी ५-६ लाख एकर जमिन भूमिहीन शेत मजुरांना विशेषतः मागासवर्गीयांना तात्पुरत्या मालकी या टेनन्ट फार्मिंगपद्धतीने आणि स्वतंत्र वसाहत करण्याच्या अटींवर त्वरित देण्यात यावी.

२ सन १९५८ सालापर्यंत एकसाली नवीन शर्त जमीन अगर विगरहुकमी वहित असलेल्या लोकांना रीतसर २ पट रक्कम भरून घेऊन त्यांचेनावी करण्यात यावी व ग्रामपंचायतीतून काढून घ्यावी.

३ उभे पीक कापणे, अधिकार नसतांना बंद करणे, स्वतः कायदा हाती घेऊन मागासवर्गीयावर अन्याय व जुलूम करणाऱ्या लोकांवर वचक बसावा म्हणून सरकारने तातडीचे उपाय योजना करावी.

४ मागास वर्गीय व अल्पसंख्यांक लोकांवर होणाऱ्या अन्याय जुलूमाबद्दल ज्या तक्रारी उद्भवतात त्यांची केस ताबडतोब दाखल करून घेऊन त्वरित उपाययोजना करावी, व प्रत्यक्ष जबाबदार अधिकाऱ्यांनी कसे वागावे असे सरक्युलर सरकारने संबंधित अधिकाऱ्यांना द्यावे.

५ मागासवर्गीयांना वहिती देण्यात आलेली पण दांडगाईने दुष्ट लोकांनी बळकावून घेतलेली अशा जमिनी ताबडतोब त्यांचेकडून काढून संबंधी इसमांना द्याव्यात.

६ मागासवर्गीय शेतकऱ्यांना मोफत बैल जोडून अवजारे व इतर अनेक प्रकारची मदत उपलब्ध करावी.

७ तालुका अवार्ड कमिटीमध्ये तसेच जिल्हा ग्रामविकास मंडळ प०खा. मधे रिपब्लिकन पार्टीला एक मेंबर देण्यात यावा

८ तालुका निहाय वहितदार लहान शेतकऱ्यांना व शेती करू पाहणाऱ्यांना सरकारने प्रोत्साहन देऊन ज्यांनी जुना पोटहिस्सा काढल्या आहेत त्यांना लवकर रजिस्ट्रेशन देऊन रीतसर कर्जाची परत फेडीने देण्याची तरतूद करावी.

९ कनिष्ट गावकामगारांनी कामाची वेळ ठरविण्यात येऊन त्याप्रमाणे कसा सरकारी कागद करून देण्यात यावीत. सरकारी कामाची यादी सरकारने त्वरित जाहीर करावी. कनिष्ट गावकामगारांना नियमित वेतन म्हणून योग्य पगार देण्यात यावा. इनामी जमिन त्यांचेकडून काढून न घेता पूर्वी प्रमाणे त्यांचे नांवावर कायम करावी. कनिष्ट गाव-कामगार संघटना सरकारने जिल्हा कनिष्ठ गावकामगार संघाशी विचारविनिमय करून व्यवस्था करावी.

१० रोड कामगारांच्या योग्य मागण्या विचारात घेऊन त्वरित मंजूर करण्यात याव्या

११ सरकारी व निमसरकारी खात्यांत सरकारने ठरविलेल्या राखीव प्रमाणानुसार त्या पूर्ण होई पर्यंत दुसऱ्या कोणासही नेमणूक करू नये. तसा हुकूम संबंधित अधिकाऱ्यांना सरकारने तात्काळ द्यावा. स्पेशल केस म्हणून त्यांना त्वरित बढती देण्यात यावी. सरकारी नोकरीत अगर निम सरकारी नोकरीत कोठेही बदली केल्यास त्यास राहणे-साठी सरकारने घरांची सोय करावी.

१२ मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या स्कॉलरशिपचे प्रमाण वाढवावे.

१३ ग्रामदानी [illegible] लक्षांत घेऊन भूमिहीनांचा निकाल व्हावा म्हणून सरकारने त्वरित उपाययोजना करावी.

[illegible]

चेअरमन

भूमिहीन वैयक्तिक सहकारी मंडळी धुळे.

प० खानदेश

विशेष साधारण सभा ठराव क्रमांक ५१ दिनांक ३१-३-५८

कल्याण शहरालगत वाहणारी उल्हास नदी व तिला मिळणाऱ्या नाले व ओहोळांत, कल्याण ते अंबरनाथ दरम्यान असलेल्या कारखान्यांतून ॲसिडचा गाळ सोडला जातो. त्यामुळे कल्याण शहरांतील नागरिकांना फार उपद्रव होतो.

ही नदी गावाजवळून वहात असल्यामुळे बरेच लोक हवा खाण्यासाठीं नदीवर येत असत. गावाची वस्ती वाढत असल्यामुळे वस्ती ही नदीपर्यंत वाढत आलेली आहे. परंतु या ॲसिडच्या गाळामुळे नदीच्या पाण्यास फार दुर्गंधी येऊं लागली असल्यामुळे उपरोक्त नागरिकांना अत्यंत मोठी गैरसोय होत आहे.

आजपर्यन्त या नदीचा व ओहोळाचा उपयोग गावांत येणाऱ्या गाई गुरांना व वासरांना पाणी पिण्यासाठीं होत असे. तसेंच गावांतील बरेच धोबी या नदीवर कपडे धुण्यासाठीं जात असत. परंतु सध्यां ॲसिडच्या गाळामुळे पाणी दुषित झालेले असल्यामुळे उपरोक्त लोकांची मोठी गैरसोय होत आहे.

या नदीमध्यें व ओहोळांत मासळीचे पिक फार मोठ्या प्रमाणावर निघत असे. बऱ्याच लोकांची उपजिवीका या धंद्यावर होती व बऱ्याच लोकांचे ते नियमित अन्न होते. परंतु हे पाणी दुषित झाल्यापासून उपरोक्त लोकांचे उपजिवीकेचे साधन नष्ट झाले आहे. मासळीचे उत्पादन कमी झाल्यामुळे भाव वाढही फार मोठ्या प्रमाणावर झाली आहे.

वरील सर्व मुद्दे लक्षांत घेतां आमची मुंबई सरकारला अशी विनंती आहे कीं, त्यांनी सर्व संबंधीत कारखान्यांना आदेश देऊन नदी, ओहोळांत अगर कोठल्याही सार्वजनिक जागी ॲसिडचा गाळ सोडण्यास बंदी करण्यांत यावी आणि दुषित झालेले पाणी स्वच्छ करुन द्यावे.

सदरहू ठराव खुलासेवार सोबत पत्रासह मुंबई सरकारच्या सर्व संबंधीत खात्याकडे तसेंच केन्द्र सरकारच्या संबंधीत खात्याकडें पाठविण्यांत याव्यात.

सही :- सदाशिव फणासे,

अध्यक्ष,

कल्याण नगरपालिका.

नागपूर संयुक्त महाराष्ट्र समिति

जनता प्रेस, नागपूर २ १५-८-५८

भाई डांगे

यांस —

सप्रेम जयमहाराष्ट्र.

नागपूर येथें ता. 22 ला शिवजयंती उत्सव आहे. त्याला आपण यावें अशी कार्यांची इच्छा आहे. आपण नागपूरला नेहमीं भाषण देण्यास टाळतां असा कार्यकर्त्यांचा आक्षेप आहे. व संयुक्त महाराष्ट्राचे विरोधकही आपली वाट पाहत आहेत. श्री. एस. एम. जोशी यांच्या विरुद्ध केलेल्या निदर्शनानें त्यांची शांति ढळली नाहीं. अशावेळीं आपण शिवजयंतीच्या निमित्तानें आल्यास अधिक बरें.

पत्र पाहतांच तारेनें संमति द्यावी. तारेची वाट पाहात आहोत.

आपला

बाबूराव [illegible]

21. 4. 58

1) S M JOSHI
CARE DOCTOR MANDLIK
SANDHURST ROAD
BOMBAY

2) ATRE
NAVYUG
BOMBAY 4

REGRET EXTREMELY UNABLE TO COME FOR SHIVJAYANTI MEETING DUE ILLNESS STOP IT IS NECESSARY TO GIVE A CALL FOR SHIVAJI MEMORIAL TO BE PUT ON SHIVAJI PARK AS SUGGESTED BY PROBODHANKAR THACKERSAY STOP CONSIDER AND DECIDE

DANGE

INVEST WISELY Buy NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

1620

Class Prefix Code

No. C

Office-stamp

Recd. from

By

Sent at H. M.

To

By

Handed in at (Office of Origin)	Date	Hour	Minute	Service Instructions	Words

TO

Recd. here at H. M.

X PD BOMBAY 17

S A DANGE MEMBER OF PARLIAMENT NEWDELHI

YOUR TELEGRAM WILL SPEAK ON TRUNK TONIGHT

WAMAN BAPAT

MGIPTAh.—-0—18-6-57—4,01,700 Bks. [T-30-5/53]

BADGUJAR
SECRETARY
SAMYUKTA MAHARASHTRA SAMITI
PACHORA (Bombay State)

YOUR TELEGRAM STOP THE SAME DISPLACED MEMBER NEED NOT BE PUT UP STOP I THINK A CHANGE IS ADVISABLE

DANGE

C.-3

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No. 955

Received here at ______ H. ______ M.

O KK BOMBAY G 15

DANGE 4 ASHOKA ROAD NEWDELHI.

... PACHORA ASSEMBLY BYELECTION 19 TH APRIL NOMINATION SERIOUS DIFFERENCES ABOUT CANDIDATE IN TALUKA SAMITI JOSHI APPROACHED ASKED TO REFER YOU PLEASE INTERVENE PROMPTLY.

.. BADGUJAR SECRETARY S.M.S. PACHORA ~~SAMITI~~

Tell him [illegible]

The same ~~old~~ displaced candi-
member need not be put up
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~. [illegible]
I think
a change is
~~[illegible]~~

D

COPIED AT 14/30(""RAJ"")

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIFPAh.—1882—15-12-55—1,20,500 Bks.

. DANGE,

4 Ashok Road,
New Delhi

April 2, 1958

Smt.Kamal Bhagwat,
846 Sadashiv Peth,
POONA 2

Dear Comrade,

Com.Dange wants a list of addresses of Samiti members. Please arrange to send the same at your earliest.

Yours sincerely,

(V.G.Sriwastava)

O.-8

BUY — THE WISE PERSONS INVESTMENT

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

BUY — THE WISE PERSONS INVESTMENT — NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

No.

Received here at———H. ———M.

2024

X TK BOMBAY 31 26

S A DANGE M P NEWDELHI

GENERAL SENSE RECEPTION MEETING CHAUPATTY ON

3 RD ANNOUNCING YOUR NAME CONFIRM

OF ARRIVAL FIXING MEETING ON 4 TH

SHIVAJIPARK BAPAT

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPPAh.—1882—... ...55—1,26,500 Bks.

31/3/58

ACHARYA ATRE

AMOD CADEL ROAD

BOMBAY DADAR

PLEASE ASK SAMITI HOLD NEW MAYORS WELCOME MEETING

SHIVAJI PARK ON THIRD STOP I SHALL COME THAT DAY

DANGE

31/3/58

1) DANDAVATE
BHAI JEEVANJEE LANE
THAKURDWAR BOMBAY

2) VAMAN BAPAT
GOKHALE WADI BHAWANI SHANKAR RDx
BOMBAY DADAR

3) SANSGIRI
COMMUNIST PARTY
RAJBHUVAN SARDAR PATEL ROAD
BOMBAY 4

PLEASE CALL MIRAJKARS WELCOME MEETING ON SHIVJI PARK
ON THIRD APRIL STOP I SHALL COME THAT DAY

DANGE

शांतिनिकेतन हॉस्पीटल,
शुक्रवारपेठ,सोलापूर.
दिनांक, २४-४-५८

श्री.रा.रा. एस्.ए. डांगे - - - - - - -

यांसी :-

सादर नमस्कार,

कै.भाई रं.ना.राऊळ यांच्या कुटुंबाच्या पालन पोषणासाठी कै.भाई राऊळ निधी म्हणून जमा करण्यासाठी,एक समिती स्थापन केली आहे.या समितीचे ~~अध्यक्ष~~ अध्यक्ष श्री.श्री.म.जोशी,एम्.एल्.ए.मुंबई राज्य हे आहेत.या समितीत सर्व पक्षीय व अपक्षीय मंडळी आहेत.या समितीच्या वतीनें,या निधीस जनतेनें सढळ हातानें मदत करावी म्हणून एक जाहीर निवेदन तयार केले आहे.व ते खाली दिले आहे. आपले नांव या निवेदनावर असावे अशी आमच्या समितीची इच्छा आहे व आपण आपले नांव घालण्यास संमती द्यावी अशी विनंती आहे.

आपले नम्र....

अ.के.भोसले.	का.बा.चिंदरकर.	बाबा कसरकर.	सि.बा.बाबर,	आ.ली.कोठारी
कार्याध्यक्ष.	खजिनदार.	चिटणीस.	चिटणीस.	चिटणीस.

टीप :-ह्या रेषेवर कागद फाडून तो वरील पत्यावर पाठवून द्यावा ही विनंती.

:- जाहीर निवेदन :-

मुंबई असेंब्लीचे एक सभासद,सोलापूर जिल्ह्यातील एक तळमळीचे सार्वजनिक कार्यकर्ते कै.भाई रं.ना.राऊळ यांच्या अचानक मृत्यूमुळें,त्यांचे कुटुंब पोरके झाले आहे.कै.राऊळ यांनी अत्यंत लहान वयांत सार्वजनिक कार्यात उडी घेतली व आयुष्याच्या ऐन उमेदीत त्यांचा अंत झाला.त्यांनी श्रमजिवी,कष्टकरी व मागासलेल्या वर्गाच्या उन्नतीसाठी अहर्निश - खटपट केली,या त्यांच्या सार्वजनिक चळवळीमुळें,त्यांना स्वत:च्या कुटुंबियांच्या चरितार्थाची सुद्धा कांहीं व्यवस्था करता आली नाहीं.त्यांचे कुटुंब मोठे आहे,व मुलें,मुली अजून शिक्षण घेत आहेत.त्यांचे शिक्षण पुरे होवून,त्यांच्या कुटुंबाचा भार ती आपल्या स्वत:च्या शिरावर घेईपर्यंत,त्यांना सहाय्य करणें हे सर्व समाजाचे कर्तव्य आहे.हे कर्तव्य पार पाडून आपण कै.भाई ~~र~~ राऊळ यांच्या समाजावरील ऋणांतून मुक्त होवू या.

महाराष्ट्रांतील जनतेनीं या निधीस सढळ हातानें मदत करावी ही विनंती आहे.

कळावे.

आपले नम्र -

- -

वरील निवेदनावर आपण आपली सही घालण्यास मान्यता द्यावी ही विनंती.

या निवेदनावर माझी सही घालावी.

सही. - - - - - - - - - - - - -

संपूर्ण पत्ता :- - - - - - - - - -

संपूर्ण नांव :- - - - - - - - - -

तारीख :-

Received at Vh. Dange's address — forwarded.

तार :- 'सत्याग्रही' पुणे

फोन:- ३७६५,

५४ बुधवार पेठ, काकाकुवा मॅन्शन,

लक्ष्मीरोड, पुणे नं. २ ता. ११-४-५८

संयुक्त महाराष्ट्र समिति.

(मध्यवर्ति कार्यालय)

श्री.रा.रा. ओस. ओ. डांगे, M.P., यांस.

स.न.वि.वि.

सं.म. समिति तर्फे विधान सभा, विधान परिषद आणि लोकसभा व राज्यसभा या ठिकाणी निवडून गेलेल्या आमदार व खासदार यांनीं अनुक्रमें दरमहा रु. ५ व रु. १५ समितीस द्यावे असा निर्णय समितीने घेतला होता. आमदारांनीं द्यावयाच्या पैशातून समितीचे असेंब्ली पार्टीचे ऑफिस व खासदारांच्या पैशातून - समितीचे मध्यवर्ति ऑफिस यांचा खर्च चालवावा असेही ठरविण्यांत आले होते.

परंतु खासदारांचेकडील पैसे नियमित येत नाहींत असा अनुभव येत आहे. कांहीं खासदार सोडल्यास व त्याच जणांचेकडून पैसे नियमित न आल्यामुळे व समिती-च्या मध्यवर्ति कचेरीस त्या पैशा व्यतिरिक्त नियमित अुत्पन्नाची दुसरी बाब नसल्या-मुळें मध्यवर्ति कचेरीचे खर्चाचे बाबत अडचणीं निर्माण होतात. याची आपण दखल घेणे अत्यंत आवश्यक आहे.

मागे दि. २२-१-१९५८ ला अेक पत्रक काढून प्रत्येक खासदारांकडे असलेली शिल्लक बाकी दाखविली होती. या पत्रकांत पुन्हां अेकदा ती माहिती पाठवित आहोत. कृपा करून आपलेकडील शिल्लक लौकरांत लौकर पाठवून देण्याची मेहेरबानगी करावी. ता. २५ अेप्रिलचे आंत ज्यांचे पैसे येणार नाहींत त्यांची नावें समितीचे - मुंबअी येथील ता. २५-२-१९५८ चे बैठकीत झालेल्या चर्चे प्रमाणें प्रसिद्ध करण्याचा दुर्दैवी निर्णय घ्यावा लागेल. आपण तसला प्रसंग समितीवर येअू देणार नाहीं असा विश्वास वाटतो. कळावे.

आपला,
ओस. ओम. जोशी

सर चिटणीस.

शिल्लकीचा तपशील. रु. न.पै.

(१) प्राथमिक वाटा. 20=00

(२) मासिक वर्गणी. 150=00 (दर रु. १५/- प्रमाणे ...)

रु. 170=00

तार :- 'सत्याग्रही' पुणे

फोन:- ३७६५,

५४ बुधवार पेठ, काकाकुवा मॅन्शन,

लक्ष्मीरोड, पुणे नं. २ ता.११-४-५८

संयुक्त महाराष्ट्र समिति.

(मध्यवर्ति कार्यालय)

श्री.रा.रा. ओस. अे. डांगे, M.P., यांस-

स.न.वि.वि.

सं.म. समिति तर्फे विधान सभा, विधान परिषद आणि लोकसभा व राज्यसभा या ठिकाणी निवडून गेलेल्या आमदार व खासदार यांनीं अनुक्रमें दरमहा रु. ५ व रु. १५ समितीस द्यावे असा निर्णय समितीने घेतला होता. आमदारांनीं द्यावयाच्या पैशातून समितीने असेंब्ली पार्टीचे ऑफिस व खासदारांच्या पैशातून - समितीचे मध्यवर्ति ऑफिस यांचा खर्च चालवावा असेही ठरविण्यांत आले होते.

परंतु खासदारांचेकडील पैसे नियमित येत नाहींत असा अनुभव येत आहे. कांहीं खासदार सोडल्यास बऱ्याच जणांचेकडून पैसे नियमित न आल्यामुळे व समिती-च्या मध्यवर्ति कचेरीस त्या पैशा व्यतिरिक्त नियमित उत्पन्नाची दुसरी बाब नसल्या-मुळें मध्यवर्ति कचेरीचे खर्चाचे बाबत अडचणीं निर्माण होतात. याची आपण दखल घेणे अत्यंत आवश्यक आहे.

मागे दि. २२-१-१९५८ ला अेक पत्रक काढून प्रत्येक खासदारांकडे असलेली शिल्लक बाकी दाखविली होती. या पत्रकांत पुन्हां अेकदा ती माहिती पाठवित आहोत. कृपा करून आपलेकडील शिल्लक लौकरांत लौकर पाठवून देण्याची मेहेरबानगी करावी. ता. २५ अेप्रिलचे आंत ज्यांचे पैसे येणार नाहींत त्यांची नावें समितीचे - मुंबअी येथील ता. २५-२-१९५८ चे बैठकीत झालेल्या चर्चे प्रमाणें प्रसिद्ध करण्याचा दुर्दैवी निर्णय घ्यावा लागेल. आपण तसला प्रसंग समितीवर येवू देणार नाहीं असा विश्वास वाटतो. कळावे.

आपला,

ओस. अेम. जोशी

सर चिटणीस.

शिल्लकीचा तपशील.

(१) प्राथमिक कोटा. Nil

(२) मासिक वर्गणी. (फेब्रु. १९५८ ते अेप्रिल १९५८) रु. ४५=०० @ रु.१५/- द.म.

ॐ.

प्रे. रवि. भातांडे.
५०, ॐ भाग्य सोसायटी.
बेळगांव.
दि. ५।५।१९८०.

माननीय. स्वामीराव सा.

डॉ. उषा. यांचे सेवेशी

सदरचें पत्रकातें हीं कामगिरी आणि अंबेचीकामगिरी या बद्दल लेखें - विशेष तराचे देशभक्तांचें कार्यांत सरकार.

आता आपणांही आपल्याचा बद्दल निवेदन आपण. स्विकारून उपकृत करावे. सदर कामगिरी बद्दल आपले उत्तरोत्तर स्पष्टतो कळवावेत (मनोहर) तरी आम्हास येथें जाहीर करणे बद्दल. परवानगी मिळावी. हेतून तार करावे असें आग्रहाने विनंती.

सोबत ठेवलेले जाहीरात आणि प्रयोगांचे फळे = कामगिरी साठीं. आपण नक्कल पाहून घेऊन यावे. हीं साहित्य भारदेशांची या निमित्याने करीताहो आणि यांत आपल्या आगमनाने दुष्काळ लाभ आहें ना. निश्चितीचे दृष्टी आपली प्रथेचि मनोरंजन आहे.

सदरचु प्रयोग मर्ती. कामगार मंडळी असोत विशेष सामिती ना-लटचातीळ तरुणांची अत्यंत इच्छा आहें आपलेंतें आगमन - दर्शन: साहेबा आपल्या दूरदर्शीपणाने आपल्या जागतांत पुरेसें सदर काम आपण अतो. नाही: विनंती करीताहो आम्ही, विदेशातोंचे भारतीं हें येतात कारण आपण सुंदर करे?
Bangalore. स्वामी. बैठका मार्गी राहताहेत,

P.T.O,

तरी केव्हातरी कामगिरी मधून अवश्य यावें.
जाण्याच्या वाटेंत आपली ही भेट संस्मरणीय ठरेल.
तरी उत्तराची वाट पहात आहे.

शनिवार - दि. १० ला. महाराष्ट्रातून (Poona, Bombay).

आ. बुवा - देवे बद्दल अवस्था ठीक असें निकड आहे. - - - -
हुकूम तारेने कळवा (येऊं आले महाराष्ट्रवरून मंजूरी). कळवावे

आपल्या अल्प मदतीने आहे लोकांनी आपली विशेष

तसाच दिवस लवकर पुन्हा येणार,

विशेष स्वतंत्र शिक्षक तेव्हा खास राहून गेलेत ला
आहे. (पाहूं ये आ-बा. बद्दलची)

कळावे. आपला, कृपेच्छु
[illegible]

डॉ. मेहता R.P. यांना
कळविले आहे. (निमंत्रणाविषयी)

संयुक्त महाराष्ट्र समिती, जिल्हा औरंगाबाद.

कार्यालय
गुलमंडी, औरंगाबाद.
दि. १९-५-१९५८.

जा. क्र. 236

श्री एस. ए. डांगे

स. न. वि. वि.

औरंगाबाद नगरपालिकेच्या व जिल्ह्यांतील इतर पुरपालिकांच्या निवडणुका २ जून रोजीं होणार आहेत. या निवडणुकांत समितीला यश मिळणें किती महत्वाचें आहे हें लिहिण्याची गरज नाहीं. औरंगाबाद नगरपालिका समितीनें जिंकली तर सर्व मराठवाड्याच्या राजकारणाला नवी कलाटणी मिळणार आहे. यासाठीं आपणांस अशी विनंती आहे कीं दि. २५ मे ते १ जून पावेतों येकदोन दिवसां साठीं आपण येथें प्रचारार्थ यावें. आपल्या सोयीच्या तारखा कळविल्यास त्याप्रमाणें दौरा ठरवितां येईल. आपल्या कार्यबाहुल्याची आम्हांला कल्पना आहे. पण मराठवाड्यांत समितीचें मूळ पक्कें धरण्यासाठीं आपण वेळ काढणें अवश्य आहे. नकार येणार नाहीं अशी आशा आहे. कळावें,

आपला,

[illegible signature]

संयोजक जिल्हा संयुक्त महाराष्ट्र समिती औरंगाबाद

या पत्राची येक प्रत मध्यवर्ती समिति मुंबई व पुणें यांना.

May 21, 1958

Secretary,
Samyukta Maharashtra Taluka Samiti,
JALNA.

Dear Friend,

Your letter of the 11th to Comrade Dange reached us too late to send you a reply at least on his programme between May 15 and 2[illegible].

Comrade Dange is now in Nainital and is expected here in a few days.

Yours sincerely,

(K.G.Sriwastava)
Secretary

May 24, 1958

Secretary,
Samyukta Mahrashtra Samiti,
Gulmandi, Aurangabad, Bombay State

Dear Friend,

Thank you for your letter of 16th May, to Com.Dange.

Com.Dange is on tour and will be back here only by the first week of June. He is therefore not in a position to accept your invitation.

Yours sincerely,

(K.G.Sriwastava)
Secretary

संयुक्त महाराष्ट्र ता...

जालना.

आ. क्र. (   )   दि. ११-५-५८

माननीय खासदार डॉ. अणे,

स. नमस्कार.

औरंगाबाद व जालना म्युनिसिपल निवडणुका निमित्त औरंगाबाद व जालना या दोन ठिकाणी आपली व्याख्याने समिती तर्फे ठेवू इच्छित आहोत. १५ ते २० मे १९५८ दरम्यान शक्यता असल्यास अथवा २५ मे १९५८ पर्यंत कोणती तारीख सोईची होईल, त्या बद्दल आपली संमती कळविण्याची कृपा करावी.

आपला,

रघुनाथराव भोसले,

चि. औरंगाबाद जि. सं. म. समिती.

(8015)

May 12, 1958

Shri K.S.Bhonsle,
Bharat Mitra Mandal,
BELGAUM

Dear Friend,

Thank you for your letter to Shri Dange which we have received today.

Shri Dange is now in Bombay and is expected back here in by 16th inst. As you will realise, it would indeed be difficult for him under the circumstances to be with you on the 13th inst. and participate in your programmes.

Yours sincerely,

Secretary

क्र. १३७ आ.रां.दे
दि. १०/५/१९८८

माननीय, डॉ. डांगे साहेब
उप ज्योतिष आयुक्त

दंडवत

सदर पत्रास कारण की आपले सोबतचे गाडीसाठी वगैरे सांगितले बद्दल आहे धन्यवाद आपले मनात असावा असे आशा करितो

आशा आहे आपल्या कडील · अपेक्षित आमच्या बद्दल ची पूर्ती स्वीकार करावी आणि अनादर न करता बद्दल मी मान मी आपले कडील पत्र अथवा वारंवार येथील सर्व जनतेने आपल्या आगमनाची आम्हास तातडीने तसदी देत आहे, सकल सवडीने लवकर येऊन आमच्या आनंदाने बद्दल साथ देण्याचे कार्य करावे ही विनंती आहे.

उत्तराची त्वरित वेळ नसल्याने पुढील अवस्थेत करावे.

P.T.O

अध्यक्ष - गोवा सर्व काँग्रेस,
आणि अध्यक्ष धारगळ काँग्रेस पार्टी,
प्रांत समिती, महाराष्ट्र

रा. रा.
स्नेह.

माझे ९-५ च्या पत्रातील आमंत्रण मला
ये आता "state" प्रतिनिधी बद्दल आपण व आपले
स्वतः आस्था वाटते आहे. आपल्याला
[illegible] बद्दलची विचारणा करण्यास आपल्याला
आपले आमंत्रण हेच उत्तर ठरेल

N.B.
उपरोक्त आपली अपूर्ण [illegible]
अतिशयोक्ती स्वरूप आपला
संदेश बद्दल नेमकी
कसे ठरले [illegible]

आ. वि. कृ.
[illegible]

INVEST WISELY
Buy NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

Class Prefix } ______ Code ______ 778 No. C

Office stamp

Recd. from ______ Sent at ______ H. ______ M.

To ______

By ______ By ______

O TT BELGAUM 10-16 KHASDAR SHRI | Words

TO H. M.

DANGE PARLIAMENT HOUSES NEW DELHI

KINDLY APPROACH OUR RQUEST EARLY REPLY FAVOURED

KEDARI BHONSALE

MGIPPAh.—279—18.6.57—4,01,700 Bks. [T-30-5/53]

BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES — THE WISE PERSONS INVESTMENT

C.-3

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at ______ H. ______ M.

170

X YD NIPANI 9

S A DANGE NEWDELHI

... NIPANI BORDER ADJUSTMENT BETWEEN BOMBAY MYSORE KHADE FAST TO DEATH SERIOUS..

TANAJAI TARUN MANDAL..

COPIED AT 11/15(NIPANI)

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPPAK.—121—30-4-57—9' 370 Bks.

EXPRESS
INDIA
POSTAGE
एम. पी.
पार्लमेंट भवन
न्यु दिल्ली
EXPRESS

...९-५८ च्या बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्सच्या मिटींगमध्ये पास झालेल्या ठरावाची खरी नक्कल.

- -

तारी ७-५-५८ रोजी मुंबई स्टेट एरिगेशन बोर्डाचे सभेपुढे पांझण धरण योजनेचा (गिरणा नदीवरील धरण) चिफ एरिगेशन इंजिनीयर श्री. पंडीत साहेब यांचा नवा आराखडा मंजूर करण्यांत आला. व त्यांत डावे बाजूचा मुख्य पाट बंद करणेंत आला आहे. त्याचा बदल मूळ योजनेंत अधिक एकर जमीन भिजून, अन्नधान्य जास्त वाढेल हा हेतुने करणेंत आला. या या योजनेचा मूळ संरक्षण क्षम योजना (प्रोटेक्टिंग नेचर) हे स्वरूप, संबंधी शेतकऱ्यांचे व तालुक्यांचे म्हणणे समजून न घेता. व त्यांना आपल्या म्हणणे मांडण्याची मुंबई स्टेट एरिगेशन बोर्डाने संधी न देतां बदलून उत्पादक (प्रॉडेक्टिव्ह स्कीम) योजना म्हणून घेण्यांत आलेली आहे. या निर्णयामुळे ह्या तालुक्यांतील संबंधी शेतकरी अत्यंत चिंताग्रस्त आहेत. व त्यांच्या उपजिविकेचा जो मुख्य धंदा शेती त्यावर फारच मोठा विपरित परिणाम होणार आहे. तरी या सभेची चेअरमन प्लॅनिंग कमिशन मध्यवर्ती सरकार न्यू दिल्ली, व चेअरमन सेंट्रल वॉटर ॲण्ड पावर बोर्ड न्यू दिल्ली यांना अशी कळकळीची विनंती आहे. की, डावा पाट ज्या भागांतून जातो. त्या भागांतील संबंधी लोकांचे कांहीं प्रमुख प्रतिनिधींना आपली बाजू मांडणेची संधी संधी द्यावी. व डाव्या बाजूचा पाट मूळ संरक्षण योजना म्हणून दुष्काळ वजा परिस्थितीस या पुढे ह्या भागांतील लोकांना कायमचे तोंड देतां यावे म्हणून घेण्यांत यावा. गिरणा धरणाचे बाबत मुंबई स्टेट एरिगेशन बोर्डाने जो बदल सुचविला आहे. तो सर्व परिस्थीती, त्यांचे पुढे न गेलांना घेण्यांत आलेला आहे. तसेच पार्लमेंटची मुंबई स्टेट एरिगेशन समिती यांत या बद्दल जी चर्चा झाली जी माहिती त्यांनी मागविली ती न देता, सदरची शिफारस एकतर्फी आहे. तरी त्याचा फेर विचार व्हावा. व नवी योजना रद्द होऊन जुनी योजना डाव्या पाटाची वरील प्रमाणे घ्यावी.

या बाबतींत खालील सभासदांचे डेप्युटेशन दिल्ली येथे पाठवावे.

डेप्युटेशन :-

१) श्री. महा. एस्. डी. पाटील. २) महा. आर. डी. पाटील.

३) महा. एस्. एस्. सूर्यवंशी ४) महा. जे. एस्. पाटील.

५) महा. नाँ. गो. पाटील.

सर्वानुमते मंजूर

ठरावाची अस्सल वर हुकुम नक्कल केली असे.

रामराव दगडू पाटील.

प्रेसिडेंट
शेतकरी सहकारी संघ लि. चाळिसगांव
पूर्व खान्देश.

मनमाड नगरपालिका

कचेरी फोन : क्रमांक १

EXPRESS DELIVERY

नगरपालिका कचेरी, मनमाड.

द. खं. पगारे
अध्यक्ष
नगरपालिका, मनमाड.

जा. नं. ३०९ दिनांक २ । ५ । १९५५

महोदय श्रीमान अरुण डांगे एम.पी.

पार्लमेंट हौस न्यू दिल्ली. यांस

विषय :- श्री. छत्रपती शिवाजी महाराज यांचा अर्ध पुतळा बसविण्याच्या बाबत अनावरण समारंभ.

संदर्भ :-

महाशय,

आमचे मनमाड येथील समितीचे नगरपालिके तर्फे दिनांक १ मे १९५५ रोजीं शिवाजी चौकांत श्री. छत्रपती शिवाजी महाराज यांचा ब्रांझचा पुतळा आपले हस्ते उभारण्याचे निश्चित ठरविलें आहे. त्याकरितां आपण श्री. छत्रपतींचे पुतळ्याचे अनावरणासाठीं मनमाड येथें उपस्थित रहावें अशी आम्हां सर्व समितीचे सभासदांची इच्छा आहे. तरी आमचे विनंतीस मान देऊन आपण अवश्य येण्याची कृपा करावीं. आपण आमचे आमंत्रण स्वीकारल्याचे कळल्याबरोबर आम्हीं निमंत्रण पत्रिका छापून त्यांत आपलें नांवाचा उल्लेख करूं म्हणून त्याकरितां अगोदर कळविण्याची कृपा करावी ही विनंती. दिनांक. २-५-५५

उत्तर उलट टपालानें पाठविण्याची कृपा करावी.

आपला विश्वासु
द. खं. पगारे
अध्यक्ष,
मनमाड नगरपालिका.

यु.उ. शेख.

C.-3

3

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at—————H.————M.

X RL POONA CITY 12 40 COM DANGE COMMUNIST PARTY OFFICE

WINDSAR PLACE NEW DELHI ====

YOU AREADY KNOW ABOUT DELEGATION OF MPS VISITING BELGAON

AREA IT IS REACHING BELGAON ON 17 TH MAY BY MAIL PLEASE

ARRANGE TO INCLUDE COMMUNIST MP IN THE SAME == KAMAT ==

The sequence of entries at the beginning of this telegram is —class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign, telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

DGIFPAh.—1271—28-1-58—1,13,350 Pks.

बेतूल

दि: २८-७-५८ ।

जयवन्ती हक्सर महाविद्यालय सहायता समिति-बेतूल

अध्यक्ष : श्री ए एस सिद्दीकी,
कलेक्टर,
बेतूल

मंत्री : श्री राधाकृष्ण गर्ग,
अभिभाषक, बेतूल

--

प्रति,

आदरणीय श्री: एस. ए. डांगे
-----सदस्य---, लोकसभा

नूतन कला निकेतन एवम बेतूल के नागरिकों ने जयवंती हक्सर महाविद्यालय सहायतार्थ निधि एकत्रित करने हेतु दिनांक १८-८-५८ को, पवित्र ध्येय के अनुकूल एक बृहत कार्यक्रम का आयोजन किया है।

बेतूल एक पिछड़ा और गरीब जिला है जहां के निवासी मुख्यत: आदिवासी हैं जिनके उत्थान एवम उज्ज्वल भविष्य के लिये इस महाविद्यालय का विशेष स्थान होगा निश्चित एवम अटल है । बेतूल की जनता उन महानुभावों के उपकारों को कभी नहीं भुला सकेगी, जिनका इस महाविद्यालय के निर्माण में किसी भी प्रकार का सहयोग प्राप्त हो रहा है ।

समिति को अपने लक्ष्य में सफलता प्राप्त हो, अत: समिति आपकी शुभकामनाओं की आकांक्षा करती है। अपनी शुभकामना एवम मार्ग दर्शन से समिति का उत्साह बढ़ाने की कृपा करें।

भवदीय,

(राधाकृष्ण गर्ग)
मंत्री,
जयवन्ती हक्सर महाविद्यालय, सहायता समिति,
बेतूल।

Pujya Dr. Babasaheb Ambedkar
Smarak Samiti, Nagpur

Letter No. .... *Dated the 7th July 1958*

To, Shri S. A. Dange
Bombay.

Dear Sir,

We, the members of the above Samiti, request you to kindly persue our demand for grant of "Deeksha Ground" **for a living memorial of the late Dr. B. R. Ambedkar** and offer us your kind co-operation by writing to the state Government of Bombay and to the Indian Government.

This land has a historical importance where Dr. B. R. Ambedkar converted lacks of people to the Budhist Religion of Lord Budha, the Campationate and opened the door of liberty, equality, fraternity to the Indian masses. It is but natural that we must have his living monument on that land. We need it and need it and there can be no substitute for it.

We enclose herewith the application giving details of our demand.

We shall be very much obliged to you for your kind help for this noble purpose.

Kindly let us know of your attempt made and the progress thereon & oblige.

Hoping to be excusd.

Yours Sincerely

President

Secretary

Cashier

PARAMPUJYA DR. BABASAHEB AMBEDKAR SMARAK SAMITI, NAGPUR

To,

The Chief Minister,

The Revenue Minister,

The Health Minister,

State of Bombay

Subject :- Grant of Land, at Shradhanand Peth, Nagpur, for Memorial of late Dr. B. R. Ambedkar.

Dear Sir,

We, the office bearers and members of the " Param Pujya Dr. Baba Saheb Ambedkar Smarak Samiti ", Nagpur, most humbly and respectfully, beg to lay the following few lines for your kind consideration and sympathetic action :—

1. You know that Dr. B. R. Ambedkar was the greatest leader of the untouchables of India. He has sacrificed his whole life for the uplift of the down trodden masses. He was a member of Bombay Legislative Assembly, Viceroy's Council of India, and was also a member of the Constituent Assembly, Parliament, and Council of State. His valuable work of Framing Indian Constitution has made his name an integral part of Indian History. In appreciation of his Constitutional work, he was honoured by Columbia University of America, by conferring on him a degree of Doctorate. He was a great scholar of Sociology, Religions, and economics: He was an international personality. His valuable contribution for building Soverign Democratic free India will find a prominent place in the Indian History.

2. Lord Budha, The Compassionate was born in India, from where he spread his religion, equality, kindness, and humanity, in the whole world. One third part of humanity of the world follows the Lord Budha's path. This Indian genius has given light to all the nations of the world. Indian history, Sociology, and soil is frought with sacred places, monuments, pillars, and Vihars of Budhist religion. Our National flag bears the Budhist Dharma Chakra and Budhist capital is the symbol of our Nation. Thereby the Government has expressed its honour and due homage to the religion of Lord Budha.

Last year, India performed for the first time the 2500th Jayanti of Lord Budha in a very befitting manner. To perpetuate its sacred memory a valuable book was printed, which speaks of love and honour of the people of India, its Governmant, the president and the Prime Minister for lord Budha, his religion and culture. Our Prime Minister, is a great lover of Pancha Shila and declared to the world that it is Budhism alone which can save humanity from atomic distruction.

3. Dr. Ambedkar was a great lover and follower of Lord Budha and his reli... 14-10-56, at Nagpur at Shradhanand Peth, on "Diksha" ground he embraced Budhism a... gave "Deeksha" to lacks of the untouchables, by "Dharma Chakra Parivartan", (Turning the wheel of religion). This historical incident has made on the land of "Diksha" ceremony, a most sacred spot in Budhist religion, and for Budhist of the whole world. The Budhist world has a love for this sacred land. The city of Nagpur has acquired such reputation, and it gained a prominent place in the world. This itself speaks of the salient sacredness of this land.

At the time of the Diksha a small platform was erected, which remained in existence, was worshipped by Budhist. Budhist people used to assemble every week for offering prayer and various religious rites were also performed there. Thousands to do for future also. Recently the Budhists people of Nagpur, on the above said platform erected a "Ashok Stambha" with the images of Lord Budha, and his great follower, Dr. Ambedkar. Prayers on every full moon day, meetings, religious sermons, marriages, and other religious functions have become the common feature of this sacred land. Thus this land has become heart of Budhists.

4. Dr. Ambedkar attained "Mahapari Nirwan" on 6-12-56 at Delhi, in his home. India lost in him one of her greatest sons. Untouchables lost their saviour and Budhist their light, friend, guide and philosopher. A huge meeting was held at conversion ground, under the presidentship of Shri R. V. Kawade on 7-12-56, in which a resolution condoling his death was passed, by actual tears and sobs of the people. This land has become valuable by their tears. It was resolved there, that a living memorial of Dr. Ambedkar should be erected on that land.

Accordingly a committee of 31 persons from all walks of life, and all institutions of Budhas and scheduled castes has been formed, which has applied for registration as a charitable institution under society's Registration Act, 1850. It will be soon registered. It has been collecting funds for the memorial. The memorial will consist of school, Vihar, hospital etc. which will be of an immense value not only to Budhists but to all people without any distinction. It will also add to the grandure, name and fame of Nagpur. We require this land for our memorial work of late Dr. B. R. Ambedkar.

5. Many resolutions, in public meetings at Nagpur, as well as other places were passed and communicated to the State and Central Governments requesting that this land should be allotted for this memoral. Other Budhist institutions and persons had also requested the Government of Bombay to grant this land for Budhist Vihar and memorial of Dr. Ambedkar.

On 23-11-56, by letter No. O/151694-A, Secretary, Budha Jana Samiti, Nagpur had applied for this land. On 30-1-57, it had sent a reminder to Revenue Department. He was noticed. A Nazul case was started in the court of the Nazul Tahsildar, and probably in November, 1957 the application was rejected.

On 11-2-57, Shri D. V. Sinha, Secretary, Maha-Bodhi Society, Calcutta had applied to the Chief Minister Bombay State, for the same land. He also saw the Governor for this purpose. He received a letter dated 11-5-57, from the Governor that the land being required for Government purposes it cannot be given for Budha Vihar. (Governor's reply from Poona dated 15-10-57).

On 2-5-57, this Samiti also applied for this land, to the Secretary Revenue Department, vide application no. 181/M/57, and its copy was sent to Settlement Commissioner, Poona. On 30-5-57, we got a reply from Under Secretary Revenue Department stating that our application is receiving attention and final reply will be sent on receipt of the report from the Deputy Commissioner, Nagpur (reply No. O/61046-B dt. 30-5-57). On 12-11-57 a reminder (No. 332/M/57 dt. 13-11-57), was sent by our samiti. With reference to this reminder, we got a reply

Political and Services department, that our letter has been sent to the Revenue Department for disposal further correspondence is to be made with that Department.

Some of the M. L. As. and M. Ps. had, on our request to them, seen the Ministers concerned, for this land and requested them to grant the land for the above purpose. Some Bhiku too had requested by resolution in public meetings, that the Government should spare this land for memorial purpose.

We learnt that the Nagpur Improvement Trust as well as the Deputy Commissioner, Nagpur, have recommended the grant of this land to our Samiti for the above purpose. Uptill now we have received no reply, rejecting our application. We did not also get any notice, when the application of one of such applicants was dismissed by the Nazool Tahsildar.

6. This land is at Nagpur, Tahsil and District Nagpur; in the limits of Nagpur Corporation and Nagpur Improvement Trust. It once belonged to Nazool but we learnt that it has been given to Health Department for health research work. Now it is in possession of the Health Department. You have probably seen this land.

This land is situated in Mouza Lendra, at Shradhanand Peth, ward no. 42, Khasra no. is 221/2, and 222, on North Ambazari Road, and in the West of East High Court Road, near vaccine institute. If one goes by Wardha Road, he may turn to right side near Rahate Nagar to reach this spot. It is probably 9. 32 acres and it is learnt that the Improvement Trust Nagpur, recommended 5. 42 acres out of this land for our monument. It is a vast open land.

We learnt that the Vaccine Institute which is adjoining this land and is likely to be shifted from its present place to the Medical College Hospital, Nagpur. If this is so, then the land will not be required for Government purpose. There is no scheme of either Nagpur Corporation, or that of the Nagpur Improvement Trust, likely to be executed in this land.

This land is most suitable for our purpose as it is connected with all necessary facilities for the sacred purpose and religious sentiments.

7. The Government has a vast open land which can be utilised for the execution of its various other schemes. It has no dearth of fallow land. The Government has been giving land to many charitable purposes and to many charitable institutions free of costs. In India there are numerous charitable institutions, which have been favoured by Government by way of grant of free land. Memorials of Gandhiji have been built on huge plots at many places in India which show that the Government as a matter of policy gives substantial financial help to such charitable institutions, and as such the Government's assistance in this matter should not be denied to us. We very badly need the above land for the memorial of Dr. Ambedkar. We have a stern hope that the Budhists and the scheduled castes will not meet with disappointment.

8. The people of Nagpur have erected a pillar in place of the platform originally erected. By repeated use, for religious purposes, and presumption of the fact that it was allowed by the Government for such purpose, to be used by lacks of people, there has risen a religious right to use this land by our people forever. There are instances, when such lands, used by people in this way, have been allotted permanently for such use as their customary rights. We hope to be made fortunate, in similar manner by grant of this land to our Samiti.

In order to save the above pillar from damages and to keep it safe we wanted to keep a chawakidar there and to erect a small tin shed neer the pillar. One Shri Mendhe had brought building materials to execute this work. A day before he was to start the work, the police

department (Sitabuldi Police) showed an over zealousness of seizing and removing the material, illegally. The Nazul Tahsildar Nagpur has started proceedings under sec. 229 of M. P. Land Revenue Code, to eject and remove the unauthorised construction. It is a revenue case no. 124/52-A of 57-58; which is still pendig and is closed for orders. Even before this final decision of such case, we do not understand how, police, at all come in the picture, how they could take action and seize materials, in such a manner. The criminal procedure code does not contemplate any such unjust action. The said Mendhey has made application for release of his material and we learn that he has sent a copy of it to the Chief Minister also for information.

9. We are making this application for grant of the above land for the work of the above Memorial. We have sent copies of this application to all officers, and departments of this State, which are concerned with this matter. We have also sent copies to the Government of India for information and necessary action.

In respect of our demand for the land all the Budhist Institutions and eminent personalities in India and out side India have entire sympathy and cooperation. We hope that from every nook and corner of India and outside, we will get support for our cause.

Prayer

Under all these circumstances, we humbly request you to be kind enough to grant us the above land for errecting a living memorial of late Dr. B. R. Ambedkar on that LAND.

We shall be ever indebted to you for this kind and benevolent act.

We beg to be excused for the troubles caused.

Yours faithfully,

S. M. Meshram, Advocate,
President

R. R. Patil, Secretary

D. M. Gajabhiye, Advocate,
Treasurer

OFFICE :—
"Indu Bhavan"
529, Orange Market Road,
Hardas Nagar [Lashkaribagh],
Nagpur 2

Desh Sewak Press : Ganeshpeth Nagpur

R. Kurane
B. A.
Chairman,
Works Comittee.

MUNICIPAL CORPORATION OF GREATER BOMBAY

Res.
Daya Veera House,
Elphinstone Road,
Bombay 13.

Date 24th July 1959 195

To.
The General Secretary
Samyukta Maharashtra Samiti,
Bombay

Dear friend,

I am enclosing, hrewith, for your information the resolution on Kerala submitted by the Congress Party in the Corporation. The Mayer has fixed 3rd August I959 as the day for the special meeting.

The Steering Committee of the Samiti Blec in the Corporation will soon meet to take a decision in the matter . Still however I am sending this resolution for your information because the General Council of the Samiti is now in session. and it may like to discuss the resolution and as a policy matter and give the necessary directions to the Samiti Bloc in the Corporation.

For detailed information in the matter Shri M.V.Dende , leader of the Beloc is already there in the G General Council meeting

Thanking you

With greetings

Copy to

Com. S.A.Dange
President,
Parliamentay Board
S.M.Samiti

Bombay, 22nd Zx July 1959

To

The Mayor
Municipal Corporation of Greater Bombay.

Sir,

We, the underesigned members of the Standing Committee , request you to convene at an early date a Special (Urgency) Meeting of the Corporation, under section 36(D) and (h) of the Bombay Municipal Corporation Act, to consider the fellewing Preposition :-

" That the Municipal Corporation of Greater Bombay are greatly distressed over the present mmx unhappy develepments in the Kerala State as a result of the popular upsurge against the unconstitutional, undemocratic and x suppressive measures adopted by the Government of that State and whole-heartedly lend their support to xx the peaceful and non-violent histoefic struggle carried on by the people af against the present Government of the State.

2. That the Corporation hereby condemn the denial of the Kerala Government to hold elections as advised by our Prime Minister Jawaharlal Nehru in order to set at rest the uneasiness of the people in general, who have lost their trust in the present Kerala Ministry.

3. That the Corporation is of the opinion that the present Government in Kerala has forefeited the confidence of the majority of the people of Kerala and its continuance in office against the wishes of the po ople, is undemocratic and fraught with danger to the country as a whole.

4. That the Corporation respectfully urge upon the Union Government through the Government of Bombay to take all possible steps allowed under the constitution of India (Part 18, Emergency Provisions) to restore peace and help accelerate the 2nd Five Year Plan for the pxx progress and prosperity of the Nation.

5. That the Mayor be requested to address a suitable representation to the Union Government xhgxx through the State Government in terms of para 1 to 4 above ".

Yours faithfully,

R.N.Kulkarni
Ismail Khwaja Husain
H.R.Mehta,
N.P.Shah.

Members of the Standing Committee.

No.S.D.581 of 1958-59
Borough Municipal Office,
Kalyan,
Dated 1st July 1958.

To

The Director of Public Health, POONA 1.

Subject:- Pollution of Ulhas River water by acid discharges from Factories at -- Ambernath.

Sir,

With reference to your endorsement No.95-I-27279-E dated 24th June 1958, I have to state as under :-

The fishermen in Kalyan Town are earning their -- livelihood by catching fish in the river and the Kalyan Creek since the time immemorial. It would be unjust to ask the -- fishermen to stop catching fish as it is their right over the river.

Factories should be prohibited to let out effluent in the Ulhas river.

Necessary instructions may please be issued to -- persons concerned asking them not to prevent fishermen of -- Kalyan Town from catching fish inUlhas River.

Yours faithfully,

Sd/- S. P. Phanse,

President,
Kalyan Borough Municipality.

No.SD620.
Borough Municipal Office,
Kalyan,
Dated 9th July 1958.

To

The District Health Officer, Thana,
THANA.

Subject:- Pollution of Ulhas River water by acid discharge from Factories at Ambernath.

Sir,

Under orders from Additional District Magistrate, Thana, vide his letter No.POL-WS-6264 dated 1st July 1958, I am sending herewith a copy of the Resolution in connection with the above subject; passed by the General Board of this Municipality for your necessary action.

Yours faithfully,

Sd/- S. P. Phanse,

President,
Kalyan Borough Municipality.

Encl.1.

P.T.O.

No.POL-WS-6264.
Office of the Dist. Magistrate, Thana,
Thana, 1st July 1958.

To

The President,
Kalyan Borough Municipality, KALYAN.

Subject:- Pollution of Ulhas River water by acid discharge from factories at Ambernath.

Sir,

Please refer to your letter No.SD/463 dt. 10th June 1958, on the subject noted above.

In this connection I have to inform you that the District Health Officer, Thana, has already moved the Director of Public Health for the Government of Bombay, Poona, in this respect and hence you are requested to please send a copy of resolution passed by General Board to his office for necessary action.

Yours faithfully,

Sd/- x x x

Addl. District Magistrate, Thana.

Public Health Department.

No.95-V-26075-E.
Poona 1, 8th July 1958.

Subject:- Pollution of Ulhas river water by acid discharges from Factories at Ambernath ...

Reference his letter No.3466, dated 18th June 1958.

2. In enclosing herewith a copy of letter No.Sd/581, dated 1st July, 1958, from the President, Kalyan Borough Municipality, the Dist. Health Officer, Thana, is informed that it may not be -- feasible to stop catching of fish in the river as the fishermen in Kalyan town are earning their livelihood since the time -- immemorial. Under the circumstances he should modify his letter requesting the authorities concerned not to prevent fishing in the rivers, and intimate the result of the action taken to the President, Kalyan Municipality as well as this office.

He should also pursue the matter with the ~~Factories~~ -- factory authorities asking them to stop letting out effluent in the Ulhas river.

Sd/- x x x

For Director, Public Health.

To

The Distt. Health Officer, Thana.

Copy to :- (W.CS.)

The President,

Kalyan Borough Municipality, Kalyan.

Copy to :-

The Assistant Director of Public Health, C.R.D.Poona.

Samiti 12/3/59

1. S M JOSHI
CARE DR MANDLIK
TOPIWALA MANSION
SARDAR PATEL ROAD
BOMBAY 4

2. DUTTA DESHMUKH MLA
CARE VIDHAN SABHA
BOMBAY

3. UDHAVRAO PATIL MLA
CARE VIDHAN SABHA
BOMBAY

4. R D BHANDARE MLA
CARE VIDHAN SABHA
BOMBAY

5. DR NARAVANE MLA
CARE VIDHAN SABHA
BOMBAY

6. DATTA DESHMUKH
11/A BAPU LODGE
CLUB BACK ROAD BYCULLA
BOMBAY 8

ARE WE DOING ANYTHING TO SETTLE THAT
SWEEPERS STRIKE IN ICHALKARANJI STOP
I JUST RECEIVED THEIR PAPERS

DANGE

14/3/59

SHANKARRAO SAWANT
PRESIDENT
MUNICIPAL KAMDAR UNION
BHANGI COLONY
ICHALKARNJI
(BOMBAY STATE)

I REFERRED YOUR LETTER TO POLICY COMMITTEE STOP REQUEST YOU CALL OFF STRIKE STOP WE ASSURE YOUR JUST DEMANDS WILL BE MET

DANGE
FOR SAMITI

KRANTI (Revolugao) Voros 11 vem

No. 27

Africachea Desh-anc Swaraj !
Ani Goemcho Fuddar Kitem ?
Sasnanc Gulam ? !

1960 vorsac aninc panch, Afrikentle dhess swatantr zatat ! Te he; Nigeria, British Togoland, French Togoland, Italian Somaliland ani Western Samoa.

Sod'deac swatantr zale; Morrocco, Tunisia, Ghana, French Guinea, French Sudan etc.

Oxe French, British, Dutch ani Italian legun aplea tabean axil'leo colonies soddun tankam swaraj dhiunc lagle. Punn firghi serkar matr, aplea xeka tolla axil'leo, Afrikentleo toxeoch Indientleo colony [Goa etc.] soddunc toear nam.

Hem cortub dakoita zongliponn firnghianchem ani nennarpponn tanchea colonintlea lokanchem zuim tannim xincop ani ghinian damun dorlam ! Nam tor her deshamche colonintle khampri legun kitle fuddem gele polleat ! Goemkar Khampream pekxeam olke ?

Damao-ant Khampri Pakleanchio Maramari !

Chalu mhunineanche 4 tarker, eka pakli Captain-an khampri soldadac, tokli foddun rogot heumsor marlo munnon thodde khampri ekttaim zaun vicharunc gele, kiteac tacho guncanv naslo decun. Punn pakeleani tanchi zag ghetli nam ani velean tankam armam dacovun bhiovunc lagle. Tednam khampri pakleanchi maramari zalcot ani teg pakli dukovle. Sod'deac te hospitalant assat. Maramari chalu assat ani Milatar heun khampreanchea barracks-ac " ghero gatla.

Khampri coxech ocman sonsunc toear nant. Xebas ! Atam tanchei dolle ugoddleat !

18-12-1958 Jai Hind ! Jai Goa !

(Azad Gomantak Dal-an porgottlam)

5 AUG 1958 SAMITY

विनोबा विचार विरोधी आघाडी,
चाळीसगांव, पू. खा.,
ता. ३०-७-१९५८.

कॉ. एस. ए. डांगे यांस,
नवी दिल्ली.

स. न. वि. वि.

पत्र लिहिण्यास कारण कीं, आचार्य विनोबा भावे हे आपला मराठवाड्यांतील कार्यक्रम संपवून कन्नडमार्गानें पूर्व खानदेश जिल्ह्यांत ता. ७-८-५८ रोजीं प्रवेश करणार आहेत. चाळीसगांव तालुक्यांतील रांजणगांव येथें ता. ७-८-५८ रोजीं त्यांचा ग्रामदानाचा कार्यक्रम ठरला असून ता. ८ व ९ ऑगस्ट ५८ असे २ दिवस त्यांचा कार्यक्रम चाळीसगांव येथें ठरविण्यांत आला आहे.

आचार्य विनोबा भावे यांचे भू-दान, ग्रामदान श्रमदान, संपत्तीदान वगैरे संबंधींचें तत्वज्ञान व त्याच्या ते साध्य करण्यासाठीं त्यांनीं अवलंबिलेले मार्ग हे जनताविरोधी असून भाषावार राज्यरचनेची महाराष्ट्रीय व गुजराथी जनतेची न्याय्य मागणी कॉंग्रेस सरकारनें धुडकावून लावल्यामुळें व अशा प्रकारें आपली न्याय्य मागणी मिळविण्यासाठीं शांततामय निदर्शनें करणाऱ्या मराठी व गुजराथी जनतेवर जो अमानुष गोळीबार करून अनेक निरपराध नागरिकांचे बळी घेतले त्यामुळें मराठी व गुजराथी जनतेच्या मनांवर या सरकारविरुद्ध झालेल्या परिणामाचें प्रत्यंतर गेल्या सार्वत्रीक निवडणुकींत दिसून आलें; आज महाराष्ट्रांत कॉंग्रेस नामशेष झाल्याचें दिसून येत असल्यानें व तीच स्थिती कांहीं अंशीं गुजराथेंत झालेली असल्यानें कॉंग्रेसनें आपली

येवेळी इकात निवडीण्यासाठीं आचार्य विनोबा भावे यांचा उपयोग करून घेण्याचें निश्चीत केलेलें आहे व त्याप्रमाणें त्यांचे कार्यक्रम चालू आहेत.

विनोबाजींचें तत्वज्ञान- त्यांचे मार्ग व त्याच वेळीं महाराष्ट्रीय व गुजराथी जनतेला मान्य नसलेले द्विभाषीक तिच्या इच्छेविरुद्ध लादण्याचा जो प्रयत्न काँ. श्रेष्ठींनीं विनोबाजींच्याकरवीं चालविला आहे तो आम्हां चाळीसगांवच्या नागरीकांना संपूर्ण अमान्य आहे. आम्हीं चाळीसगांवचे बहुसंख्य नागरीक कट्टर संयुक्त महाराष्ट्रवादी आहोंत हें आम्हीं अनेक वेळां सिद्ध केलेलें आहे.

अशा परीस्थितींत चाळीसगांव येथें आचार्य विनोबा यांच्या जनताविरोधी तत्वज्ञानास व कार्यक्रमांस शांततापूर्ण विरोध करण्यासाठीं चाळीसगांव शहरांतील नागरीकांनीं 'विनोबा विरोधी आघाडी' निर्माण केली असून या आघाडी-तर्फे जो कार्यक्रम आखला आहे त्यांत ता. ८ अगर ९ ऑगस्ट ५८ रोजीं आपले भाषणाचा कार्यक्रम आम्हीं निश्चीत केला आहे.

आपल्या भाषणाच्या कार्यक्रम निश्चीत करण्याचें कारण कीं, या ठिकाणीं 'सर्व सेवा संघाचें अ. लशात व विनोबांचे कार्यक्रमांहे एकाच वेळीं भरल्यानें काँग्रेसचीं बडीं धेंडें या ठिकाणी निश्चीतपणें येणार आहेत. अशावेळीं आमच्या विनोबा विरोधी आघाडीच्या कार्यक्रम यशस्वी होण्यासाठीं आप-ल्यासारख्या मान्यवर नेत्यांची आम्हांला अत्यंत आवश्यकता आहे. तसेंच या ठिकाणीं आपण पूर्वीं कधींही आलां नसल्यानें आपलें भाषण ऐकण्याची येथील नागरीकांना फारच उत्कंठा आहे.

तरी आपण ता. ८ अथवा ९ ऑगस्ट ५८ या-पैकीं कोणता दिवस आपणांस सोईस्कर आहे तें आम्हांला कळवावें.

आपल्या होणाऱ्या खर्चाची व्यवस्था आम्हीं क…

तरी आपण चाळीसगांव येथें येऊन आपल्या भाषणाचा लाभ अ…-वे अशी विनंती करतो.

आपला नम्र,

काँ. एन. आर. देशपांडे.

सेक्रेटरी,

विनोबा विचार विरोधी आघाडी,

चाळीसगांव, पू

15 AUG 1958

Samiti

हिंदु कॉलनी गणेशोत्सव मंडळ

* *

अध्यक्ष - कुळकर्णी
स. कार्यवाह - पद्माकर दमेढरे

हिंदु कॉलनी
दादर
मुंबई १४

श्रीः

दि. १४ ऑगस्ट १९५८

श्री. श्री. अ. डांगे (संसद सदस्य)
४ अशोक रस्ता
नवी दिल्ली.

यांस स. नमस्कार वि. वि. दादर येथील हिंदु कॉलनी मध्ये प्रतिवर्षाप्रमाणे या वर्षी आम्ही दिनांक १६ सप्टेंबर ते २५ सप्टेंबर गणेशोत्सव साजरा करणार आहोत.

ह्या वर्षी ह्या उत्सवाच्या कार्यक्रमा मध्ये या भागातून, मतदार संघातून लोकसभेवर, मुंबई विधानसभेवर व मुंबई महापालिकेवर, निवडून गेलेल्या उमेदवारांचा सत्कार करण्याची कल्पना आहे. ह्या कार्यक्रमाच्या मागील हेतू असा कीं त्या निमित्ताने निवडून आलेल्या सदस्यांची व ह्या भागांतील मतदारांची भेट होऊ शकेल. व त्या निमित्ताने सदस्यांना आपण ज्या सभागृहासाठी निवडून आलो तेथील माहिती, सोई गैरसोई व मतदारांकडून अपेक्षा वगैरे सांगता येतील.

ह्या संबंधी मी व माझे स्नेही श्री. सोने

आपणांस आपल्या दादर येथील निवास स्थानी
रविवार दि. २७ जुलैला भेटलो होतो. त्या वेळी मी आपणांस
वरील कल्पना दिली होतीच. त्या वेळी आपण आम्हाला
आपल्याला ऑगष्टच्या दुसऱ्या आठवड्यांत स्मरणपत्र पाठव-
ण्यास सांगितले होते. तरी आपण आमच्या ह्या कार्यक्रमास
अवश्य उपस्थित रहावे अशी आपणांस आग्रहाची व कळकळी-
-ची विनंती आहे.

ह्या उत्सवा पैकी आपणांस कोणता दिवस
सोईचा आहे तो दिवस शक्य तो लवकर कळवल्यास बरे हो-
ईल म्हणजे त्या प्रमाणे आम्ही इतर सदस्यांना भेटून
ठरवू. (विधान सभेवरील, व महापालिकेवरील)

कार्यक्रम रात्री ९ वाजता राहील. दि. १८ गुरुवार
दि. २४ बुधवार व २५ गुरुवार ह्या पैकी ठरवल्यास
आमच्या दृष्टीने सोईचे आहेत. तरी आपल्या सोईचा दिवस
बघावा.

कळावे हे विनंती.

आपण पत्राचे उत्तर खालील पत्यावर टाकले तरी चालेल

आपला
पद्माकर ढमढेरे

पत्ता:-

पद्माकर ढमढेरे
१६८ सी. हिंदु कॉलनी
पुरंदरे पार्क; किंग्जसर्कलरोड
दादर-मुंबई १४

‘ महाराष्ट्र साहित्य-परिषद् ’ व ‘ मराठी नाट्य परिषद् ’

यांच्या वतीने महाराष्ट्राचे प्रख्यात साहित्यिक व झुंजार पत्रकार

आचार्य अत्रे यांच्या षष्ठ्यब्दपूर्तिनिमित्त सत्कार-समारंभ

म. म. द. वा. पोतदार यांच्या अध्यक्षतेखाली

रविवार, दि. ३१ ऑगस्ट १९५८ रोजीं सायंकाळीं ६ वाजतां साजरा होणार आहे.

स्थळ :—लेडी रमाबाई हॉल, स. प. कॉलेज पुणें २.

या प्रसंगीं श्री. वि. स. खांडेकर, श्री. व. शां. देसाई, प्रा. श्री. के. क्षीरसागर,
प्रा. अनंत काणेकर आदि वक्त्यांचीं भाषणें होतील.

आपण या प्रसंगीं अवश्य उपस्थित राहावें ही विनंती.

आपले,

मो. रा. वाळंबे	य. दि. पेंढरकर
गो. म. वाटवे	लिं. भी. नाईक
निमंत्रक व चिटणीस	कार्याध्यक्ष

15 AUG 1958

15 AUG 1958

BUY THE WISE PERSON'S INVESTMENT NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

C.-3

Samiti

553

BUY THE WISE PERSONS INVESTMENT NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at———H.——— M.

O N KALOL (GUJ) 14 S A DANGE M P PARLIAMENT HOUSE NEW DELHI

.... KALOL (MEHSANA) TOWN SEIZED BY POLICE FORCE ROADS SHOPS CLOSED BY X POLICE PEOPLE NOT ALLOWED OUTSIDE NOR VILLAGERS ALLOWED IN TOWN PUBLIC PREVENTED GOING PREVY STUDENTS PREVENTED GOING SCHOOLS BY POLICE NO CURFEW NOR 144 DECLARED POLICE SILENT NO DAMAGE TO PUBLIC OR GOVT PROPERTY REQUEST INTERVENTION TO SAFEGUARD CIVIL LIBERTIES AND REMOVE XXX POLICE TERROR TO FREE BUSINESS AND PUBLIC MOVING .....

MANILAL D PATEL.

COPD AT 3/25.

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPPAb.—121—30-4-57—91,370 Bks.

- 3 SEP 1958

C.-3

THE WISE PERSON'S INVESTMENT BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

393

Received here at ——H.——M.

X XC BOMBAY 2 11 DANGE AITUCONG NEWDELHI =

URGE COME WITH BALASAHEB MORE IMMEDIATELY = JOSHI

3725

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPP—[illegible]—80-4-57—[illegible] Bks.

26 AUG 1958

आचार्य प्र. के. अत्रे यांचा सत्कार.

महाराष्ट्र साहित्य परिषद आणि मराठी नाट्य परिषद या संघटनांच्या विद्यमानें सुप्रसिध्द मराठी नाटककार आचार्य प्रल्हाद केशव अत्रे यांचा षष्ठ्यब्दिपूर्तिनिमित्त जाहीर सत्कार समारंभ रविवार दि. २१ ऑगस्ट १९५८ रोजी पुणें येथें होणार आहे. या प्रसंगीं महामहोपाध्याय द. वा. पोतदार हे अध्यक्षस्थान स्वीकारणार असून श्री. वि. स. खांडेकर, प्रा. अनंत काणेकर, - प्रा. श्री. के. क्षीरसागर, श्री. वसंत शांताराम देसाई प्रभृति भाषणें करणार आहेत.

षष्ठ्यब्दिपूर्तीच्या या सत्कारप्रसंगीं आचार्य अत्रे यांना सरस्वतीची मूर्ति, शाल व श्रीफल अहेर म्हणून द्यावे अशी सूचना आमच्याकडे आली आहे. याबाबतींत मराठी नाट्य परिषदेशीं संलग्न असलेल्या नाट्यसंस्था, व्यक्ति -- सदस्य आणि आचार्य अत्रे यांचे चाहते यांनी आम्हास सक्रिय मदत करावी अशी या पत्रानें आम्हीं विनंती करीत आहोंत.

समारंभास अवधि फार थोडा राहिला असल्यानें आपण पत्रदेखत आपली वर्गणी कृपया पुढील पत्यावर पाठवून द्यावी अशी आपणांस विनंती आहे. ही विनंती कांहीं थोड्या संस्था आणि व्यक्ति यांनाच केली असल्यानें आपण आपण वर्गणी पाठवून देणे अगत्याचे आहे.

कळावे, कृपया त्वरित उत्तर द्यावे ही विनंती.

आपले कृपाकांक्षी,
गो. म. वाटवे.
आत्माराम भेंडे,
चिटणीस,
मराठी नाट्य परिषद.

पत्ता : गो. म. वाटवे. एम. ए.
चिटणीस, मराठी नाट्य परिषद,
आनंद चेंबर्स, पुणे ४.

विद्यमान डेप्यूटी कमिश्नर साहेब जिल्हा वर्धा
यांचे सेवेशी

मी खालील सही करणार अत्यंत नम्रतेने व कळकळीने विनंती अर्ज करतो की; मी एक ट्रेन्ड शिक्षक आहे. पुलगांव नगरपालिकेच्या कक्षेंत असलेल्या प्राथमिक शाळेंत सहा सात वर्षापासून प्राथमिक शिक्षकाचे काम करीत होतो. वरील अवधींत मी माझे काम अत्यंत निष्ठेने व प्रामाणिकपणे केले. असे असूनहि कमेटीने मला एकहि गुन्हा नसतांना 'बेगुन्हा' दोन वर्षापासून कामावरुन बंद केले. आहे. अशा भयंकर व दारूण संकटाच्यावेळीं माझ्यावर जो जबरदस्त अन्याय करण्यांत आला आणि मजुरांच्या खाईंत ढकलून देऊन माझ्यावर कुटूंबासहित लडफडत मारण्याचा प्राण घातक हल्ला केला. ह्या बाबत मी दाद मागण्यासाठी अनेकवेळां कमेटीकडे अनेकवेळा लेखी अर्ज केले. स्वत: जाऊन भेटून पायापडून विनंती केली. तसेच आपणाकडे सुद्धा अनेकवेळा लेखी तक्रारी केल्या. परंतु आजपर्यंत माझ्याबद्दलचा कोणीहि योग्य विचार केला नाही. शेवट मला त्रस्त होऊन माझ्यावर जाणून बुजून लादण्यांत आलेल्या आपत्तीमुळें व होत असलेल्या उपासमारीमुळें मला माझ्या मुलाबाळासहित प्राणास मुकावे लागणार की काय असे माझे ठाम मत होऊन बसले आहे.

करितां ह्या अर्जाव्दारे पुन्हा विनंती करतो की; शक्य-तितक्या लवकर (आजपासून पंधरा दिवसाच्या आंत) हुजुरांनी प्रत्यक्ष चौकशी करून मला योग्यतो न्याय देण्यांत यावा. असे न झाल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी सरकारवर राहील अशी मी कळकळीची आग्रहाची व शेवटची विनंती करतो.

कळावे ता. ९-७-५१

ता:- बी. डी. गडलिंग मास्तर
नागपूरफैल वार्ड नं. ७ पुलगांव

आपला नम्र
बन्सी डोमाजी गडलिंग अ. मा.
म्यु. प्रा. शाळा नं. २ पुलगांव

प्रती रवाना:(१) माननीय मुख्य मंत्री पंडित जवाहरलाल नेहरू न्यू दिल्ली
(२) माननीय मुख्य मंत्री यशवंतराव चव्हाण मुंबई स्टेट
(३) माननीय शिक्षणमंत्री मुंबई स्टेट
(४) मेहरबान डायरेक्टर साहेब शिक्षण विभाग मुंबई स्टेट
(५) श्रीमान एस. एम. जोशी पक्षनेता विरोधी दल विधान सभा मुंबई स्टेट
(६) श्रीमान ढेंगे अध्यक्ष ट्रेड युनियन कॉंग्रेस
(७) श्रीमान आर. डी. भंडारे पक्षनेता रि. पक्ष विधानसभा
मुंबई स्टेट

माननीय अध्यक्ष साहेब ट्रेड युनीयन कॉंग्रेस

यांचे सेवेशी

आपल्या सेवेशी प्रत पाठविणार अर्जदार विनंती करतो की;
मी फक्त दोन महिने आजारी होतो. आजारातून उठल्यानंतर
मी नागपूर व वर्धा येथील सीव्हील सर्जन साहेबांचे फीट
सर्टिफिकेट दिले. तरीही कमेटीने मला कामावरुन काढून
दिले. मग तर कोणताहि गुन्हा केला नाही. आजारी होणे
गुन्हा झाला काय? म्हणून मी तडफडत आहे. तसेच दुसरीकडे
सुद्धा मला याच कारणामुळें नोकरी मिळत नाही. म्हणून
भासतो आहे. थोडेच दिवसानी जग सोडून जाण्याचा
विचार करु लागलो. करिता संकटांत बुडत असलेल्या
प्राण्याला वाचविण्यासाठी आपला हात पुढे करुन वर
काढण्याचा प्रयत्न करावा व वर्धा येथील डेप्यूटी कमि-
श्नर साहेबांना योग्य चौकशी करण्यासाठी दोन शब्द
लिहाल. अशी आशा आहे. कळावे जय हिंद ता २६ पौ

आपला नम्र

बन्सी डोमाजी गडलिंग

मराठी नाट्य परिषद्

नाट्यप्रेमी जनतेला विनंती

१९४३ सालीं मराठी रंगभूमीचा शतसांवत्सरिक उत्सव साजरा झाला. नाट्यकलेला लागलेली उतरती कळा थांबवावी आणि रंगभूमीच्या अस्तित्वाला निर्माण झालेला धोका दूर करून तिच्या विकासाला अनुकूल अशी परिस्थिति निर्माण करावी अशा विचारांनी प्रेरित होऊन अनेक नाट्यप्रेमी व्यक्तींनी आणि हौशी व व्यावसायिक नाट्यसंस्थांनी गल्या चौदा वर्षांत विविध प्रयत्न केले. या सर्वांच्या प्रयत्नामुळेंच मराठी रसिकांच्या मनांत नाट्याविषयींचें प्रेम पूर्वी इतकेंच जागृत राहिलें आहे आणि मराठी रंगभूमि अनेक प्रतिकूल गोष्टींशी टक्कर देत प्रगतीच्या दिशेने पावलें टाकण्याचा प्रयत्न करीत आहे.

पण या प्रगतीच्या मार्गांत अनेक अडचणी आणि अडथळे आहेत. व्यावसायिक रंगभूमीचें पुनरुज्जीवन होऊन ती पूर्ववत् कार्यक्षम झाल्याशिवाय मराठी नाट्यकलेला लागलेलें ग्रहण सुटलें असें म्हणतां येणार नाहीं. हें कार्य सद्यःस्थितींत सोपें नाहीं. अखिल महाराष्ट्रांतील नाट्य प्रेमी जनतेच्या संघटित व अविरत प्रयत्नांनीच तें यशस्वी होऊं शकेल. गेलीं तीन वर्षें 'मराठी नाट्य परिषद्' हें ध्येय डोळ्यापुढें ठेऊन काम करूं लागली आहे. या काळांत बेळगांव, सोलापूर व सातारा इथें भरलेलीं नाट्य संमेलनें आणि त्यांच्याद्वारा झालेला रंगभूमि विषयक प्रश्नांचा ऊहापोह या गोष्टी अगदी ताज्या असल्यामुळें सर्वांच्या स्मरणांत आहेतच. संमेलनाशिवाय रंगभूमीच्या अडचणीं राज्यसरकारच्या नजरेला आणून देण्याचें कार्यहि नाट्यपरिषदेनें केलें आहे.

पण रंगभूमीच्या पुनरुज्जीवनाचें हें कार्य उपलब्ध सर्व मार्गांचा आश्रय करून अधिक जोमानें करणें आवश्यक आहे. त्याकरितां मराठी नाट्यप्रेमी जनतेची प्रातिनिधिक संस्था म्हणून नाट्यपरिषदेच्या कार्याचा महाराष्ट्रांत सर्वत्र प्रसार होणें, तिला आर्थिक स्थैर्य लाभणें व तिच्या पाठीमागें महाराष्ट्रीय नाट्यप्रेमी जनतेची सर्व शक्ति उभी राहणें या गोष्टी शक्य तितक्या लवकर घडल्या पाहिजेत. त्यासाठीं नाट्यपरिषदेनें यंदा पुढील कार्यक्रम हातीं घेण्याचे निश्चित केलें आहे.

(१) महाराष्ट्राच्या प्रत्येक जिल्हयांतून आणि देश-
मराठीं जनतेंतून मराठी नाट्य परिषदेचे सभासद अधिक
ठिकठिकाणीं तेथील नाट्यप्रेमी मंडळींच्या साहाय्याने प्रयत्न करणे.

(व्यक्ति सभासदत्वाची वार्षिक वर्गणी तीन रुपये आहे.)

(२) नाट्यविषयक कार्य करणाऱ्या सर्व संस्थाना परिषदेशी संलग्न होण्याची विनंती करून त्यांच्या द्वारें रंगभूमीविषयीं लोकजागृती करणें व नाट्यविषयक समारंभ साजर करणें.

(३) सभा, संमेलनें, लेख, पत्रकें, पुस्तिका इत्यादिकांच्या द्वारें रंगभूमीच्या अडचणी राज्यसरकारला समजावून देऊन त्यांचें निराकरण करवून घेण्याचा प्रयत्न करणें.

(४) नाट्यपरिषदेला आर्थिक स्थैर्य प्राप्त व्हावे म्हणून प्रयत्न करणें या प्रयत्नांत मुख्यतः पुढील दोन गोष्टींचा समावेश केलेला आहे.

(अ) ठिकठिकाणीं विविध नाट्य संस्थांची नाटकें सादर करून त्या प्रयोगाच्या द्वारें मदत मिळविणें. (याच हेतूनें 'झुंझारराव', 'अमलदार', व 'भावबंधन' हे नाट्यप्रयोग नुकतेच मुंबईला झालेले आहेत.

(ब) महाराष्ट्रांतल्या कांहीं प्रमुख शहरीं श्री. वि. स. खांडेकर व संगीत कलानिधि मास्टर कृष्णराव यांचा एक जोड कार्यक्रम तिकिटें लावून करणे. या कार्यक्रमांत श्री. खांडेकर यांचें नाट्यविषयक व्याख्यान व मास्टर कृष्णराव यांचें नाट्यसंगीतासंबंधीं व्याख्यान व प्रात्यक्षिक अशा दोन गोष्टींचा समावेश होईल.

नाट्यपरिषदेने आखलेला हा कार्यक्रम त्या त्या ठिकाणच्या नाट्यप्रेमी जनतेच्या सहाय्यानेच यशस्वी होऊं शकेल. म्हणून महाराष्ट्रांतील सर्व नाट्यप्रेमी व्यक्तींना आणि नाट्यविषयक कार्य करणाऱ्या संस्थांनां या कामीं त्यांनी आम्हाला वेळोवेळीं सहकार्य द्यावे व शक्य तें सहाय्य द्यावें अशी नम्र विनंती आहे.

१० मार्च १९५८ ९५ टिळकवाडी बेळगांव	**गो. म. वाटवे** **आत्माराम भेंडे** चिटणीस मराठी नाट्य परिषद	**वि. स. खांडेकर** अध्यक्ष मराठी नाट्य परिषद

मराठी नाट्य परिषद्

[सभासदत्वाचा अर्ज]

श्रीयुत कार्याध्यक्ष,

मराठी नाट्य परिषद्, यांसी :–

स. न. वि. वि.

मराठी नाट्य परिषदेचा मी व्यक्तिसभासद / संस्थासभासद / तहहयात सभासद / आश्रयदाता सभासद / होऊं इच्छितो. ※ मराठी नाट्य परिषदेची घटना, सदस्यत्वाचे नियम व पोटनियम मी वाचले असून ते मला मान्य आहेत. सभासदत्वाची वर्गणी रुपये मी रोख / मनीऑर्डरनें / अधिकृत प्रतिनिधिद्वारां / पाठविली आहे. तरी माझें नांव व्यक्ति / संस्था / तहहयात / आश्रयदाता / सभासद ह्मणून नोंदवून त्याप्रमाणें मला कळविण्याची कृपा करावी. कळावें ही विनंती.

आपला

दिनांक ________ (सही)

पूर्ण नांव ________

[संस्थासभासद असल्यास संस्थेतर्फे काम करणाऱ्या पदाधिकाऱ्याचें पूर्ण नांव व संस्थेचें नांव द्यावें.]

संपूर्ण पत्ता ________

※ मराठी नाट्य परिषदेच्या घटनेंतील सभासदासंबंधींचे नियम पुढीलप्रमाणें आहेत.

(मागें पहा)

संस्था सभासद :–

हौशी अगर व्यावसायिक नाट्यसंघटना. अशा संघटनेस प्रवेश शुल्क रु. १/– व वार्षिक वर्गणी ह्मणून दरसाल रु. १०/– म. ना. परिषदेस द्यावी लागेल. अशा प्रत्येक संलग्न संस्थेस प्रत्येकी ....सभासद प्रतिनिधि म. ना. परिषदेच्या सर्वसाधारण सभेवर सभासद ह्मणून पाठवितां येईल.

व्यक्ति सभासद :–

(अ) कोणाहि अठरा वर्षे पूर्ण झालेल्या, मराठी रंगभूमि आणि मराठी नाट्यकला याविषयीं आस्था वाटणाऱ्या व्यक्तीस, म. ना. परिषदेचे व्यक्तिसभासद होता येईल. अशा सभासदास वार्षिक वर्गणी रु. ३।– आगाऊ एकरकमी द्यावी लागेल.

(आ) म. ना. परिषदेस रु. ५०।– देणगी देणाऱ्या व्यक्तीस कार्यकारी मंडळाच्या मंजुरीनें तहहयात सभासद समजण्यांत येईल.

(इ) म. ना. परिषदेस रु. १००।– किंवा त्याहून अधिक देणगी देणाऱ्या व्यक्तीस, कार्यकारी मंडळाच्या मंजुरीनें, आश्रयदाता सभासद समजण्यांत येईल.

टीप :– सभासदांनीं वार्षिक वर्गणी वर्षाच्या पहिल्या तिमाहींत द्यावी अशी अपेक्षा आहे. बाकीदार सभासदांना वार्षिक निवडणुकींत भाग घेतां येणार नाहीं. म. ना. परिषदेचें कार्याचें वर्ष १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर असें असते.

MAHAGUJARAT JANATA PARISHAD

Tel:- "Mashal".
Telephone:- No.4477.

Mission Road, Bhadra,
Ahmedabad, 18th August 1958.

21 AUG 1958

Shri Pandit Jawaharlal Nehru,
The Prime Minister,
Govt. of India.,
New Delhi.

Sir,

We hope you are aware of the incidents that took place in Ahmedabad in particular and in Gujarat in general since 8th August 1958, when Martyrs' Memorials were peacefully erected in Ahmedabad. Memorials were also erected on 10th and 11th at Kalol and Nadiad respectively. Everything was peacefully done with heavy ovations by thousands of people.

But on 11th midnight, the Government stealthily removed these memorials and instituted a reign of terror all over Gujarat, the following day. Again these police repression and show of force of the Government, terrible anger generated all over Gujarat.

Please contrast the peaceful erection of the memorials, with the violent repression of the popular out-bursts. After removal of the memorials, five persons have been killed by police firing, dozens injured and hundreds became victim of Lathi charge. The orgy of violent repression was indescribable. But for Government action of removing the memorials, which embodied deep popular sentiment; this blood would not have been let out in Gujarat. We earnestly desire to send you a detailed report of all these events. Meanwhile, we submit the following ones:-

(1) The Janata Parishad peacefully erected the Martyrs' Memorials and peace continued all throughout till 11th midnight.

(2) Out bursts followed the removal of the

memorials under the false pretect of traffic obstruction. Police failed to put down the popular out bursts; only the Janata Parishad succeeded in re-establishing peace and maintained it.

Police repression was brutal and uncalled for. Mr. Chawan, the Bombay Chief Minister, said, he would not permit to erect Martyrs' Memorials even if Ahmedabad Municipal Corporation resolve to do so.

All this was done only at the instigation of Congress leaders from here and outside.

The least that is required is immediate withdrawal of this police terror regime and judicial inquiry of the whole development since 8th August.

Yours faithfully,

Hariharkhambholja

(HARIHAR U. KHAMBHOLJA)
SECRETARY
MAHAGUJARAT JANATA PARISHAD.Ahmedabad

cc:-

Shri S. A. Dange, M.P.
Lok Sabha, Parliament House,
New Delhi.

For information and doing the needful in the matter.

DEPARTMENT OF PARLIAMENTARY AFFAIRS.

No.796.

90, Parliament House,
New Delhi,
August 26, 1958.

Matters for discussion at the meeting of the Consultative Committee for the Ministry of Steel, Mines & Fuel.

...

As decided at the meeting of the Consultative Committee for the Ministry of Steel, Mines & Fuel held on August 23, 1958, the next meeting of the Committee will be held sometime in the middle of September, 1958. The exact date, time and place of the meeting will be intimated later.

Members of the Committee are requested to forward to me by September 3, 1958, any matters which they would like to bring forward for discussion at the meeting. The attached form may kindly be used for this purpose.

Kailash Chandra
Secretary

To

All Members of the Committee.

Copy for information to the Ministry of Steel, Mines & Fuel, (Shri S. Krishnaswamy)

Awatramani

C.-3 767

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at——H.—— M.

X SB BELGAUM 23 S A DANGE M P NEW DELHI

.... LEADERS OF BELGAUM KARWAR DISTRICTS KANNADIG PARISHAD INCLUDING HANAMANTAYYA MADE EXTREMELY INCITING PROVOCATIVE SPEECHES AGAINST MARATHI PEOPLE TODAY BELGAUM STOP POLICE VIOLENTLY AND INDISCRIMINATELY BEAT SAMITI LEADERS AND OTHERS WHILE ATTEMPTING MAINTAIN PEACEFUL ATMOSPHERE SERIOUSLY WOUNDING V S PATIL M L A STOP SUNTHANKAR M L A SAMITI PRESIDENT AND THAKUR EDITOR TARUNBHARAT UNNECESSARILY WERE ARRESTED WHILE HELPING MAINTAIN PEACE STOP POLICE HANDLING MARATHI PEOPLE HIGH HANDEDLY AND RUTHLESSLY TO TERRORISE THEM AT KANNAD LEADERS IN STIGATION STOP POLICE SHOWING PARTIALITY TO AND ASSISTING KANNADIGAS DELEBARATELY USING VIOLENCE TO MARATHI PUBLIC WHOSE LIFE IN DANGER STOP STRONG ACTION IMMEDIATELY NECESSARY ....

B.B.SAYANAK SAMITI SECRETARY BELGAUM.

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

COPD AT 20/5.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIFPAh.—121—30-4-57—91,870 Bks.

INVEST WISELY
Buy NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

68 C

Class Prefix ______ Code ______ No. ______

Office-stamp

Recd. from ______ Sent at ______ H. ______ M.

By ______ To ______

By ______

Handed in at (Office of Origin)	Date	Hour	Minute	Service Instructions	Words

O RC KOLHAPUR S 20 . 23 H. M.

S A DANGE M P FOUR ASHOK ROAD NEW DELHI =

BOARDER ACTION COMMITTEE MEETING FIXED ON 25 TH NOVEMBER AT KOLHAPUR LEASE ATTAINE REPLY =

DIJIBA DESAI =

MGIPPAh.—279—18-6-57—4,01,700

२८०. 4 SEP 1958

आमच्या गोंया

साप्ताहिक बातमीपत्रक

रजि. नं. B 7806
वार्षिक वर्गणी ३ रुपये

(गोव्याच्या स्वातंत्र्य लढ्याला वाहिलेलें व आ. गो. दलाच्या धोरणाचा पुरस्कार करणारें)

वर्ष १ लें सोमवार दिनांक : १ सप्टेंबर १९५८ अंक ३४ वा

:१: मुंबई ते गोवा आगबोट वाहतूक पुन्हा चालू करण्याबाबत केंद्रीय वाहतूक खातें, मुंबई सरकार व सिंधिया आगबोट कंपनी यांच्यांत सध्या विचारविनिमय चालू असून ह्या बाबतींत भारत सरकार लवकरच निर्णय घेईल असें परवा भारतीय राज्यसभेंत सांगण्यांत आलें. बहुतेक ही वाहतूक सुरू होईल असें वाटतें, कारण भाडें किती आकारावें व वाहतुकी-बद्दल कंपनीला किती मदत द्यावी, यासारख्या प्रश्नांवर विचार चालू असल्याचें समजतें. राहतां राहिली रेल्वे. तीहि नजीकच्या काळांत पूर्ववत् सुरू झाली, तर नवल वाटायला नको.

:२: भारतांत विश्वविद्यालयीन शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना दरवर्षाकाठीं १५०० रुपयांपर्यंत रक्कम गोव्यांतून आणतां येईल, अशी माहिती मुंबईतील Tribune या पत्रानें खात्रीलायक गोटाचा निर्वाळा देऊन प्रसिद्ध केली आहे. S.S.C. पास होऊन कॉलेजचें शिक्षण घेण्यासाठीं गोव्यांतून येतांना आपापल्या कॉलेजच्या हेडमास्तरकडून प्रत्येक विद्यार्थ्याला तशा अर्थाचा दाखला बरोबर आणावा लागेल. आणि जे सध्या भारतांत शिकत आहेत त्यांनीं रिझर्व बँकेकडे अर्ज करून खास परवाना घ्यावा लागेल. अशा विद्यार्थ्यांना वरील रकमेपर्यंत पैसे गोव्यांतून आणतां येतील. मात्र ज्यांचे वडील किंवा पालक भारतांतच वास्तव्य करून असतील त्यांना ही सवलत नाहीं. स्तुत्य.

:३: गोव्याचे एक नामांकित वकील व राजकीय पुढारी श्री. Jose Inacio Loyola हे गेल्या दिवसांत पोर्तुगालहून भारतांत येऊन दाखल झाल्याचें वृत्त प्रसिद्ध झालें आहे. श्री. लोयोल यांना १९४६ सालीं, मुंबईच्या "फ्री प्रेस" ह्या वृत्तपत्रांत एक पोर्तुगीज सरकारविरोधी मुलाखत दिल्याबद्दल व राजकीय आंदोलनाला सहानुभूति दर्शविल्याबद्दल ४ वर्षांची शिक्षा झाली होती, आणि ती भोगून सुटल्यानंतरही त्यांना पोर्तुगालमध्येंच डांबून ठेवण्यांत आलें होतें ते आतां भारतांत आले याबद्दल आम्ही त्यांचें अभिनंदन करतों, आणि राष्ट्रकार्याला त्यांचा यापेक्षां ही विशेष हातभार लागो असें वांछितो.

:४: श्री Druston Rodrigus ह्या, एकेकाळीं पोर्तुगालमध्यें वास केलेल्या गोमंतकीयानें मुद्रित "The Goa Problems" या नांवाचें एक पुस्तक प्रसिद्ध केलें असून, गोव्याला स्वायत्तता मिळाली पाहिजे असें ह्या बाबतींत पोर्तुगीजांचें मत आहे त्यांचें म्हणणें त्यांनीं या पुस्तकांत ग्रथित केलें आहे. भूतपूर्व वसाहत मंत्री डॉ. मार्सेल कायतान, भूतपूर्व पो. पंतप्रधान श्री. कुन्हा लेयाल, ॲडमिरल किंताव मैरेलिश, डॉ. नूनू रोद्रीगिश, श्री. मोरैश कांपुश, अशासारख्या बड्या पोर्तुगीज गृहस्थांची गोव्याविषयींची मतें वाचलीं, म्हणजे खुद्द पोर्तुगालमध्येंसुद्धा आमच्या मागणीला कसा पाठिंबा आहे, हें कळून यायला ह्या पुस्तकाचा उपयोग होण्यासारखा आहे. सालाझार व त्याची प्रभावळ म्हणजेच कांहीं पोर्तुगाल नव्हे, ही गोष्ट खरीच आहे.

:५: ३० जुलैच्या गोव्याच्या सरकारी गॅझेटवर escudo गोव्यांत चालू करण्या-संबंधींचा जो कायदा स्थानिक सरकारनें प्रसिद्ध केला आहे, त्याच्या ६ व्या कलमांत असें स्पष्ट म्हटलेलें आहे, कीं, हें नवीन नाणें फक्त गोवा-दमण-दीव याच प्रदेशांत (पाठीमागें)

चालतात, आणि तें बाहेर कोठेंही पाठविता येणार नाहींत. पोर्तुगालशीं मात्र [illegible]
असतील, आणि अर्थात्च त्याचा ओघ पोर्तुगालकडेच वळतात जाईल. म्हणजे
गोव्यांतून जो पैसा गोव्याबाहेर जातो, बाहेर निरनिराळ्या स्वरूपांत व ठिकाणीं सुरक्षित
होतो, तो उद्यां १ जानेवारीपासून पूर्णपणें बंद होणार, आणि गोव्यांतील सर्व संपत्तीवर [illegible]
पोर्तुगीज सरकारचा ताबा राहणार! पोर्तुगीज सरकारची तिजोरी, पोर्तुगीज बँका,
पोर्तुगीज विमा कंपन्या, पोर्तुगीज प्रदेशांतील उद्योगधंदे, अशांतच गोमंतकीयांचा सर्व पैसा
अडकून [illegible] आणि पोर्तुगीजांना त्याचा फायदा लुटणार! जों जों जास्त विचार करावा
तों तों [illegible] आर्थिक व्यवस्थासंबंधीं भयानकता जास्तच स्पष्ट होते. खरें म्हणजे ह्या आरिष्टा-
[illegible] तर मोठें आंदोलन व्हायला हवें. आपण असेंच स्वस्थ बसून राहिलो तर हें
नवीन [illegible] आपल्या मानगुटीवर बसल्याशिवाय राहणार नाहीं.

५. गोव्यांतील नारळाचें औद्योगिकरण करण्याच्या बाबतींत ज्यांना आस्था
असेल त्यांनीं येत्या १० [illegible] आपल्या कचेरींत उपस्थित राहावें, अशी सूचना
[illegible] सरकारच्या Direcção de Economia च्या अध्यक्षांनीं स्थानिक वर्तमान-
पत्रांतून प्रसिद्ध केली आहे. त्यासाठीं प्रातिनिधीक अशी एक संस्था किंवा कंपनी काढण्यांत
येणार असून तिच्यामार्फत गोव्यांतील नारळाचें कोणत्यातरी प्रकारें औद्योगीकरण करण्याचा
[illegible] विचार आहे.

७. [illegible] लोकांना व उसगांव येथील पुलावर सरकार वाहनांकडून व
[illegible] कर वसूल करीत होते तो येत्या १ जानेवारीपासून न घेण्याचें
गोवा सरकारनें ठरविलें आहे. ह्या पुलासाठीं सरकारला जो खर्च आला होता त्याची भरपाई
केव्हांच [illegible] झाली [illegible] आणि आतां कुठें सरकारला हा कर बंद करायची आठवण होते आहे.

८. गोव्यांतील ग्राम संस्थांच्या पुनर्घटनेसाठीं जें एक अभ्यासमंडळ सरकारनें
नेमलें होतें त्याची रिपोर्ट सादर करायची मुदत सरकारनें आणखी तीन महिने वाढवून
दिली आहे.

९. [illegible] सार्वजनिक, सरकारी बांधकामें अलिकडे करण्यांत
आलीं आहेत, तीं बहुतेक सर्व नादुरुस्त झालेलीं असून ह्या बाबतींत बारीक चवकशी
करण्याची मागणी [illegible] आहे. आणि [illegible] गोव्यांतील एका वृत्तपत्रांतून सुरू झाली
आहे. हीं बांधकामें [illegible] करण्यांत व त्यामुळेंच ही अवस्था ओढवली आहे,
असें [illegible] म्हणतात. [illegible] सरकारच्या इमारती व इतर बांधकामें त्यामानानें
[illegible] चांगलीं [illegible] असा त्यांचा प्रश्न आहे. पण त्याचें उत्तर काय शोधायला
[illegible], तें तर उघडच आहे.

१०. [illegible] एक व्यापारी भारतीय साड्यांची जाहिरात सध्या गोव्यांतील वृत्त-
पत्रांतून [illegible] करीत असतो. कुठून बरें आस्त असतील या साड्या गोव्यांत? आणि
त्या [illegible] कोणत्या प्रमाणावर?

११. [illegible] तेल तयार करण्यासाठीं ज्या बांधकामाची व यंत्रसामु-
ग्रीची गरज आहे, त्यांच्यासाठीं सध्या गोवा सरकारच्या "इंपोर्ट एक्स्पोर्ट" मंडळानें टेंडरें
मागविलीं आहेत. [illegible] कामाच्या पहिल्या टप्प्यापुरतींच हीं टेंडरें आहेत, आणि तीं
येत्या ८ सप्टेंबरपर्यंत [illegible] सादर करावयाचीं आहेत.

१२. सालाझारनें पोर्तुगालचें आर्थिक कल्याण केलें असा दावा सालाझारचे हस्तक
व प्रचारक करतात, पण त्यांच्याच वृत्तपत्रांत, १९५७ सालीं आयात-निर्यात व्यापारामध्यें पोर्तुगालला १८७००० [illegible]
कॉन्तोंचें नुकसान झाल्याचें वृत्त आहे. ह्याबाबत पुढें केव्हांतरी विशेष लिहूं.

आमच्या हक्का

साप्ताहिक बातमीपत्र

[illegible] गोमंतक [illegible] ऑफिस
१३८, कॅम्प, बेळगांव.
फोन नं. २६०

रजि. नं. B.7806.
वार्षिक वर्गणी ३ रुपये

(गोव्याच्या स्वातंत्र्य लढ्याला वाहिलेलें व आ. गो. दलाच्या धोरणाचा पुरस्कार करणारें)

वर्ष [illegible] रें | सोमवार दिनांक : २९ सप्टेंबर १९५८ | अंक ३८वा

:१: "दलाच्या" बेळगांव विभागीय प्रतिनिधींच्या ज्या ४ जागा भरावयाच्या आहेत त्यासाठीं खालील नॉमिनेशन्स आलीं असल्याचें सेक्रेटरींनीं जाहीर केलें आहे :- (१) श्री. भगवान केसरकर, (२) श्री. नागेश [illegible] नाईक, (३) श्री. नंदा वेर्णेकर. यांपैकीं ज्यांना आपलीं नांवें मागें घ्यायचीं असतील त्यांनीं तसें स्थानिक कमिटीच्या ऑफिसमध्यें येत्या २ ऑक्टोबरच्या संध्याकाळीं ५ वाजेपर्यंत कळवी करणें [illegible]. निवडणुक घ्यायची झाल्यास ती दि. ५-१०-१९५८ला होईल.

:२: गोवा व पाकिस्तान यांच्यामधील व्यापारी संबंध आणखी वाढविण्याच्या दृष्टीनें गोवा कमर्शियल असो[illegible]चें एक सदिच्छा शिष्टमंडळ पाकिस्तानच्या दौऱ्यावर जात आहे. उभय सरकारांपुढें ज्या आर्थिक [illegible] व्यापारी अडचणी उद्भवल्या आहेत त्यांतून कांहींतरी मार्ग काढण्याचा हा खटाटोप दिसतो. बाकी संकटांच्या वेळीं एकादी गेली, तर त्याचा काय उपयोग होणार ते [illegible] पाहिलेंच पाहिजे असें नाहीं. पाकिस्तान सरकारच्याच देन ज्येथें देशांत नाहीं तेथें ते इतरांना काय मदत करणार ? पण गोव्याच्या लपू टीचभर आणि गरजाही त्या प्रमाणांतच असल्यानें अल्प सवलती मिळाल्या तरी त्यांची मदत गोवा सरकारला होऊं शकेल. मात्र नारळ, खोबरें, मीठ वगैरे [illegible] निर्यातीच्या वस्तूंचें भवितव्य अजूनही उजळण्याचें चिन्ह दिसत नाहीं. खाणींतील मालाला सर मंदी आलीच आहे. अशा परिस्थितींत कांहींतरी उपाय करणें पो. सरकारला अत्यावश्यक होऊन बसलें आहे. आणि त्या "सदिच्छा मंडळाची" कल्पनाही त्यांतूनच जन्म पावली असावी.

[illegible] मधील पाकिस्तानी [illegible] म्हणून श्री. [illegible] यांची नेमणुक कालपरवाच जाहीर करण्यांत आली आहे.

:३: भारतीय श्रीमंतांनीं आपले पैसे गोव्यांतील खाणधंद्यांत घातल्यानें गोव्याबरोबर पोर्तुगीज [illegible] पकड [illegible] राहायला केवढी मदत झाली आहे, हें आणखी नव्यानें सांगायची जरूरी राहिलेली नाहीं. तरीपण [illegible] वगैरे कांहीं पाश्चिमात्य देशांनीं गोव्यांतील खाणमाल घेण्याचें बंद केल्यामुळें पोर्तुगीज सरकारवर मोठेंच अरिष्ट कोसळलें होतें, पण त्यांतूनही कांहीं मार्ग काढण्याचा खटाटोप गोव्यांतील कित्येक भारतीय खाणमालकांनीं चालविला आहेच. आणि [illegible] बातमी [illegible] प्रसिद्ध झाली आहे कीं, श्री. अगरवाल यांच्या [illegible] गोव्यांतील लोखंड, मॅंगनीज वगैरे माल घेण्याची शक्यता आहे. [illegible] पोर्तुगालला [illegible] पाठिंबा [illegible] चालतो, आणि पोर्तुगाल त्या देशाला [illegible] लागतो. त्या व्यापारी [illegible] उत्पादक असून त्या खेड्यांतून आपली [illegible] पोर्तुगीज सरकारला कसें कठीण होऊन बसलें आहे, याची कल्पना करून देणारे कांहीं लिखाण पोर्तुगालमधील व गोव्यांतीलही कांहीं वृत्तपत्रांतून आजवर प्रसिद्ध झालें आहे. [illegible]

चालणार, याची शंकाच आहे. ते कांहींही असलें, तरी कांहीं भारतीयांनीच, केवळ अर्थावर डोळा ठेवून राष्ट्रीय हिताकडे दुर्लक्ष करावें, याचें मात्र दुःख होतें. आणि भारत सरकार कांहींच करूं शकत नाहीं काय?, असा एक प्रश्न गोमंतकीय उठतो. कुसईन हे धंदे स्वतःच्या गोत्रास काळ बनले आहेत, एवढें खरें.

४: परवा भारतीय लोकसभेंत उपपरराष्ट्रमंत्री श्रीमती लक्ष्मी मेनन यांनीं असें सांगीतलें कीं, सौ. सुधाताई जोशी यांच्या सुटकेसाठीं भारत सरकार राजनैतिक मार्गानें प्रयत्न करीत आहे. श्री. ना. ग. गोरे यांच्या प्रश्नाला उत्तर देतांना त्यांनीं ही माहिती सांगितली. त्या म्हणाल्या, श्रीमती जोशी यांच्या सुटकेचा प्रश्न सरकारनें हातीं घेतलेला असून त्यांचें भारतीय नागरिकत्व सिद्ध करण्यासाठीं पोर्तुगीज सरकारच्या मागणीनुसार त्यांचे व त्यांच्या पतीच्याही नागरिकत्वासंबंधींचे कागदपत्र पोर्तुगीज सरकारकडे पाठवून देण्यांत आलेले आहेत. आणि ते मान्य होऊन सौ. जोशींची सुटका लवकरच होऊं शकेल अशी आशा आहे. त्यांच्या निवासाच्या वेळीं त्यांचे पति श्री महादेवशास्त्री जोशी हे भारतीय नागरिक होते असें त्या कागदपत्रीं पुराव्यानिशी सिद्ध झालें पाहिजे, असें श्रीमती मेनन यांच्या निवेदनावरून वाटतें. त्यांची सुटका लवकर व्हावी असें आम्हांला वाटतें.

:५: गेल्या १३ तारखेला दोना पावल येथें पोलिसांनीं शिकवून तयार करावयाच्या कुत्र्यांसाठीं नवीन बांधलेल्या अद्यावत घराचें उद्घाटन, ऑफिसिंग गव्हर्नर ब्रिगेडीयर सिंग पाठीवाले यांनीं केलें. एवढें महत्त्व या उपक्रमाला देण्यांत येत असल्याचें आणि त्यासाठीं एवढी मोठी रक्कम खर्चण्यांत येत असल्याचें पाहून नवल वाटल्यावांचून राहात नाहीं. गुन्हे व गुन्हेगार शोधून काढण्याच्या कामांत हे कुत्रे पोलिसांना मदत करणार असून त्याप्रमाणें शिकवून तयार केलेले आहेत त्यांचें प्रात्यक्षिकही त्यावेळीं उपस्थितांना पोलिस कमांडरनीं उपलब्ध करून दिलें. सध्या येथें ५३ कुत्रे ठेवण्यांत आले आहेत.

:६: नव्यानेंच गोवा रेडिओ ही एक स्वायत्त संस्था करावी आणि त्याचें कार्य योग्य प्रकारें चालू व्हावें, यासाठीं एक कायदा करण्याचा लेजिस्लेटिव्ह कौन्सिलनें विचारांत घेतला असून, त्याचा अभ्यास करण्यासाठीं पांच सदस्यांची एक समिति नियुक्त करण्यांत आली आहे. तीन महिन्यांत रिपोर्ट सादर करावयाचा आहे. कायद्याच्या मसुद्यांत लोकशाहीचे प्रकार भरमसाट डावलिले असल्याची तक्रार कित्येक सभासदांनीं कौन्सिलच्या चर्चेच्या वेळीं केली. "अंथरूण पाहूनच पाय पसरावें," असा सल्ला दिला. जळत्या घराचा "वासा", वाटेल त्यानें हाती येईल वाटेल तसा पकडावा नाहींतर काय?!

:७: हेगच्या आंतरराष्ट्रीय न्यायालयांत दादरा-नगरहवेली प्रकरणीं भारतानें आपली बाजू मांडण्याची मुदत याच महिन्याच्या २५ तारखेपर्यंत होती, पण ती आतां दोन महिन्यांनीं वाढवून देण्यांत आली असून, २५ नोव्हेंबर नंतर कोर्ट पुढील कामास आरंभ करणार आहे. पोर्तुगालनें आपली बाजू मांडून झालेली आहे.

:८: गोवा कृति-समितीचे चेअरमन, एक ख्यातनाम गोमंतकीय पुढारी, व गोव्याच्या विमोचनासाठीं आणि गोमंतकीय जनतेच्या कल्याणासाठीं सतत झिजत व झटत आलेले श्री. टी. बी. कुन्हा हे गेल्या २६ रोजीं मुंबईत अकस्मात हृदय-विकाराच्या झटक्यानें दिवंगत झाले, हें कळविण्यास आम्हांस अपरंपार दुःख होत आहे. वास्तविक ही बातमी या पत्राच्या सुरवातीलाच ठळकपणें लिहिणें आवश्यक होतें, पण ती बातमी उशीरा मिळाल्यानें आमचा नाइलाज

Samiti

2/9/58

EXPRESS

AITUCONG

BOMBAY

INFORM S M JOSHI UNABLE TO REACH TONIGHTS MEETING

DANGE

2/9/58

EXPRESS

V D DESHPANDE

ASSEMBLY QUARTERS

MAJESTIC HOTEL

FORT BOMBAY

YOU AND SARDESAI ATTEND TONIGHTS SAMITI PARLIAMENTARY

BOARD MEETING

DANGE

Kalluga MGN Gujarat

P E R S O N A L

Ahmedabad 12-1-59

To
The President of India,
Delhi.

Dear Sir,

Re:- Recent happenings at Ahmedabad- Facts about.

With reference to the above we beg to draw your attention as under:-

On 7th.July 1958 Shree Indulal Yagnik a member of the -- Parliament from Ahmedabad wrote a letter to Shree Y.B.Chavan Chief Mini--ster State of Bombay informing him about the decesion to erect a Martyr's memorial on a traffic island opposite to Congress House.In reply to this Shree Chavan clarified his stand by stating that the problem being a -- local one should be referred to Ahmedabad Municipal Corporation for its sanction. Accoringly Shree Yagnik wrote a letter to Ahmedabad Municipal Corporation for its sanction.

The Mayor of Ahmedabad Municipal Corporation (Ex-Congress man) without putting this letter before the General Meeting of the Board denied,of his own accord,to give such sanction without giving any rea--sons.This decesion of dictatorial decesion of The Mayor was later on rebuted by the Municipal Board by unanimously passing a resolution, authorising Maha Gujarat Janta Parishad to erect a Martyr's memorial on a traffic island (which belonged to Municipal Corporation as stated by Shree Chavan)opposite Congress House if requested for by Maha Gujarat Janta Parishad.

After this Janata Parishad declared its programme for 8th. August 1958 which contained three points (1) Erection of Martyr's memo--rial on traffic island opposite Congress House (2) Public meeting at Lal-Darwaja (3) Submission of memorandum to The Collector of Ahmedabad .

Now the actual drama begins.Some 4,000 Policemen from -- distant parts of the State were brought here anticipating acts of violen--ce .The whole state police force was thrusted here.

Then came the day of 8th.August 1958.At 12-30 P.M. a pro--cession of about 2,00,000 to 3,00,000 persons started from Manilal Man--sion near Railway Station. All the M.L.As & 2 M.P.'s from Ahmedabad were leading this procession.They had four slogans as their weapons (1) Shahid Smarak Hoke Rahega (Martyr's memorial will be erected)(2)Shahido Amar Raho (Long live the Martyrs)(3) Lathi Goli Ki Sarkar Nahi Chalegi Nahi Chalegi(Rule of terror and violence will not be tolerated (4)We - want Maha Gujarat.The procession reached near Victoria Garden (480 feet away from the Congress House) The police authorities including the Dy. Inspector General of Police,The Collectorof Ahmedabad and The District Superintendent of Police were present there.All the police force was kept ready in the surrounding area i.e.within the premises of Regional Transport Authority's Office,Treasury Office,Behind Congress House,Local Board Office Maidan,Majoor Mahajan's compound etc.Inspite of all this things it was the biggest surprise that not a single stone was thrown from the mamoth crowd of 2 lacs to 3 lacs.In other words no incident of violence was registered on the record.If the people wanted to take the law in their own hands they had this opportunity which they did not.But it was a type of Satyagrah in a true Gandhian spirit. Martyr's memorial was erected with a pin drop silence.Prayers were offered and homage was paid to the Martyrs who were shot dead with the bullets received from - Congress House now known as a Slaughter House. Also Ram Dhun was sung there. So this finishes the report how memorial was erected without - taking a step in the direction of violence.

People did not want violence as alleged by The Local -- Congressmen.They had the right of Hero worship which they enjoyed without any bad incident.

Then from 9th August this place(memorial) became a temple for the public. Jalabhishek was made there.It was an expression given to the wishes and emotions of the people. It was a concrete shape given to the voice and the will of the people. It was a place of pilgri- -mage for people who came from outside and paid homage to the martyrs by offering flowers. This continued for four days.

On 11th August at 3-0 A.M. early in the morning all of a sudden the police authorities went to this place ,arrested some 10 volunteers who were sitting there as guards of the Memorial, and removed the memorial.They even detained the newspaper reporters for about two hours and released them afterwards on condition that the news should not be published in the news paper.Still however this news spread out in the city.This act of the police authorities excited the citizens of Ahmedabad.This act of removel of memorial was a wound on the feelings of the people. It was a act of intimidation of the religious feelings of the people. We think this act of thepolice authorities may be treated as an offence under section 295 of The Indian Penal Code.

As a result of this we heard about the events and acts of violence which ought not to have happened and for which all of us should be ashamed of.Shri Indulal Yagnik and other leaders of Janata Parish who arrived in the city from Nadiad or Kalol dondemned these acts of violence and declared that they would observe fasts till the atmosphere of the city came to normalcy. They moved in allthe corners of the city and appealed the citizens of the city to refrain from any act of violence which will discredit Gujereat in general and Ahmedabad in particular.The leaders of the Parishad also announced the commencement of Satyagrah to re-establish the right of hero worship.The details of this Satyagrah will be given in our second letter.

Removal of Memorial - Why?

As observed by an eminent Judge''The dark hours of the dark night are reserved for dark deeds and not for the execution of lawful orders!'It passes one's imagination what prompted the authorities to steal away(As the word 'Removal'isnot proper)the memorial during the dark hours of dark night on August 11 1958.Our views inthis matter are as under:-

This place of memorial was a place of worship and a symbol of sacrifice for the people but to the congressmen it was a moral dagger before the congress house reminding them of the most shameful act done by them.If it inspired the people for silent sacrifice,it ridiculed the twosides of a shield- preaching Panchshila abroad and practising violence at home.Here it was a triumph of non-violence over violence and victory of truth over lies. If Satya Mev Jayate is the slogan of our nation the memorial ought to have stayed there.Alas! the removal was a proof that the 'will of a few prevailed over that of the lot.Here is an illustration of Lokshahi without Lok.As the local Congressmen could not tolerate this dagger they acted as the men who played part behind the curtain.They have attempted to change the symbol of our nation from Asok Chakra to a police- man with a gun fully loaded with the bullets of 303.We the citizens of India wil not tolerate this change under any circumstances.We shall fight in a true Gandhian spirit to prevent this change.

This is an impartial picture of the events and facts between 8th August and 17th Aufust 1958.There is not an element of a lie in it.

In conclusion we think that if the government and the local authorities had tried tobring peaceful solution by means of negotiations and discussions with the leaders of the Parishad this clash would have been avoided.But the Govt. adopted a dual policy and created an atmospher for clash by the removal of the memorial.This is pitiable.

Continued......

As if this was not sufficient , Shri. Y.B.Chavan came here to add fuel to the fire set by the local authorities and to justify the action taken by them. He paid a flying visit for about two to three hours. During this period he visited the hospital and saw the victims of firing for which we thank him very much because this was not done by the Chief Minister of our state in the year 1956. He saw the Collector of Ahmedabad and some of the leading Congressmen. He did not care to p ay a visit to the leaders of the Janata Parishad. We think that this was not proper. It was a onesided report he received form the local Congressmen and relying upon this information he announced that he would not allow the erection of Memorial even if the Municipal Corporation of Ahmedabad decided. This shows the dictatorial attitude taken by a responsible man of the state. It overpowers the Public voice. In our country where decomacracy is inits craddle such a thing should not be tolerated.

After this visit to Ahmedabad we received an order from the government prohibiting the execution of a part of the resolution authorising the Parishad to erect a memorial by giving the reason that it exceeded the powers of the Municipal Corporation under section 451 of Provincial Corporation Act & Bombay Police Act. Further it stated that such an act of erection would amount to breach of public peace and security. This allegation is baseless and unbelievable. The ar guments in this respect will be discussed in our second letter.

The reason why we have written thisl letter to you is that the reports received by you so far are one-sided as the same is from the party in power. We are ready to give you further details in our next letter. This letter should serve as an eye-opener.

We hope this letter will come to your hands and will not be misplaced somewhore.

Assuring you of our best co-operation and craving for your sympathy,

On behalf of peace loving citizens,

N.S. Rao[illegible]

[illegible]

Copies to:-

(1) Prime Minister of India,
(2) Vice President Of India,
(3) S. A. Dange. M-P.
(4) J.B. Kriplani . M.P.
(5) Shri Y.B.Chavan, Chief minister of Bombay.
(6) Maha Gujerat Janata Parishad.
(7) Pandit H.N. Kunzru.)
(8) Bhupesh Gupta) Members of the Rajya Sabha.

K. T. RAMTEKE, 15 SEP 1958

Vice-President,

Kalyan Borough Municipality,

K A L Y A N.

No. sd 1119 of 1958-59
Borough Municipal Office,
Kalyan,
Dated 12th September 1958.

To,

Shri. S. A. Dange,
M. P.,
Leader of the Opposition Group,
Parliament House, NEW DELHI.

Subject:- Pollution of Ulhas River Water by acid discharges from Factories at Ambernath.

Sir,

The Ulhas, Kalu and Batasa river waters are polluted by the acid discharges from Factories at Ambernath with the result that the following complaints are made by the public.

1. The washermen of Wakadi Waldhuni complain of washed clothes get a bad smell and customers complain of it bitterly.

2. The fish population in the rivers is fast decreasing as fishes are dying due to the acidity of the water. Fishermen complain bitterly that the fishes they catch smell obnoxiously and customers do not buy such bad smelling fish. Fishermen, who are solely dependent on fishing and earn their livelihood, have to lose their profession.

3. The Paddy crops on either side of these rivers get damaged by this acid water.

This Municipality has written to the following authorities :-

1) The Director of Public Health, Poona.

2) The Public Health Engineer to the Government of Bombay, Poona.

3) The Collector of Thana, Thana.

4) The President, District Local Board, Thana.

I shall therefore be very thankful if you will kindly institute inquiries in the matter and arrange to stop letting acid discharge in the Ulhas river from various Factories at Ambernath.

Yours faithfully,

का. ठु. रामटेके

Vice-President,
Kalyan Borough Municipality.

Encl.

Comit file

21 NOV 1958

21 NOV 1958

नागपूर संयुक्त महाराष्ट्र समिति

जनता प्रेस, नागपूर २ २०-११-५८

श्री० भाई एस्. ए. डांगे
यांस —

स. न. वि. वि.: —

नागपूर येथें ता. २० व २१ दिसेंबर १९५८ नागपूर जिल्हा अधिवेशन घेण्याचा निश्चय समितीनें केला आहे.

त्या अधिवेशनास आपणांस मुख्य पाहुणे म्हणून बोलवावें असें समितीनें ठरविलें आहे.

जानेवारींत काँग्रेस अधिवेशन व नागपूर लोकसभेची पोट निवडणूक होणार आहे. त्यामुळें या अधिवेशनास अतिशय महत्व आहे. यासाठीं आपण यावें अशी विनंति आहे.

पत्र पसंतीचें कळविण्याची कृपा करावी अशी विनंति आहे. कं. लो. अ. ही वि.

आपला

बाबूराव [illegible]

चिटणीस

63279

सं. म. समिती महापालिका गट

म्यु. कामगारांच्या रु. ५च्या महागाई भत्यांतील वाढीसंबंधाने समिति गटाचें निवेदन

नागरिक बंधुनो आणि कामगार मित्रहो,

मध्यवर्ति सरकारच्या सर्व कामगार-नोकरांना महागाई भत्यांत माहिना पांच रुपयांची वाढ देण्यांत यावी असें पे कमीशननें सूचविलें आणि मुंबई नगरपालिका व तिचा कामगारवर्ग यांच्यमध्यें या भत्तावाढीच्या निमित्तानें पहिला झगडा निर्माण झाला. जर जून १४ पर्यंत ही भत्तावाढ कामगारांना देण्यांत आली नाही तर नगरपालिकेचा कामगारवर्ग बेमूदत संपावर जाईल अशी नोटीस म्युनिसिपल मझदूर युनियननें दिली आहे.

कामगारांची जीवनरहाणी आणि वेतनश्रेणी सुधारणें अवश्य आहे अशी नगरपालिकेतील समिति गटाची निश्चित भूमिका आहे. त्यामुळें कामगारांतर्फे करण्यांत आलेल्या या भत्तावाढीकडे समिति गट सहानुभूतीच्या धोरणानेंच पहाणार हें उघड आहे. आजची रहाणी महागाईची होत आहे व त्यामुळें कामगारांची फारच ओढाताण होते ही गोष्ट कशी नाकारतां येईल समिति-गटाला ही पूर्ण जाणीव आहे. परंतु जाणीव, शक्ति आणि मर्यादा यांत तफावत आहे. नगरपालिकेचें उत्पन्न व जमाखर्च आणि सर्वसामान्य नागरिकाचें नागरी जीवन स्वास्थ्य सुधारण्यासाठी व तें टिकविण्यासाठी समोर असलेली जबाबदारी, या दोन्ही गोष्टी लक्षांत घेऊनच, समिति गटाला सर्व सामान्य गोष्टी तपासून व झेपतील अशा मर्यादेंत करणें भाग आहे. आता या पार्श्वभूमीवर महागाई भत्यांत वाढ व्हावी म्हणून झालेली नवी मागणी आपण तपासून पाहूं.

आर्थिक परिस्थिति

नगरपालिकेच्या आर्थिक परिस्थितीची सर्वसामान्य कल्पना बहुतेक सर्वांना आहे. "ह्या हातानें घ्या, त्या हातानें द्या" अशा पद्धतीचें आमचें अंदाजपत्रक! करवाढ करण्याचे सारे मार्ग व जागा कायद्यानें जखडून बांधून टाकलेल्या. शिवाय लोकांची ही करवाढ उचलण्याची शक्ती आहे का हाही विचार केला पाहिजे. मध्यवर्ति किंवा राज्य सरकारांना पैसे उभे करण्याचें किंवा नवे कर लादण्याचे जसे मार्ग असतात किंवा नवीन निर्माण करता येतात. तशी कांही नगरपालिकेची परिस्थिति नाहीं; कायदा नाहीं; अधिकार नाही आणि मुख्यतः म्हणजे लोकांना न झेपणाऱ्या करवाढीला समिती गटाची तयारी नाहीं.

वस्तुतः जे कर नगरपालिकेलाच मिळाले पाहिजेत त्यातील बरेच सरकारनें लादले आहेत. त्यामुळें नगरपालिकेचें उत्पन्न हाताच्या बोटावर मोजण्याइतके तोकडें आणि गंगाजळी कोरडी. या बाबतीत सतत ओरड करून आणि नगरपालिकेच्या कक्षेतील कर नगरपालिकेलाच मिळाले पाहिजेत ही मागणी करूनहि सरकारनें वाटाण्याच्या अक्षता लावल्या आहेत. अशा परिस्थितींत आमच्या उत्पन्नाचें आंथरूण पाहूनच खर्चाचे पाय लांब केले पाहिजेत.

१९५८–५९ सालचें नगरपालिकेचें अंदाजी उत्पन्न १०.७७ कोटींचें आणि खर्च ११.१६ कोटीचा; म्हणजे नगद ३९.८७ लक्ष रुपयांची तूटच आहे; खर्चाची बाजू कशी कमी कमी करता येईल व उत्पन्नाची बाजू कशी वाढविता येईल हे पहाण्याचे कसोशीचे प्रयत्न समिति गट करीत आहे, पण त्यामुळें कांही या वर्षाच्या जमाखर्चात बदल होत नाही.

११-१६ कोटींपैकी निव्वळ ३-७१ कोटीची रक्कम कर्जपोटी व विशिष्ट कार्यासाठीं तसल्मात म्हणून खर्ची पडते. १-२२ कोटी शिक्षणासाठी. या रकमांत, कायद्यानेंच अशी व्यवस्था करून ठेवली आहे की नगरपालिकेला हस्तक्षेप करता येत नाही. पगार-महागाईभत्ता यासाठी ४ कोटी रुपये खर्च होतो. उरले फक्त २-२३ कोटी. उरल्या रकमेतून नित्याचा, नैमित्तिक, अनपेक्षित दैनंदिन खर्च आहे; शाळकरी विद्यार्थ्यांना दूध व फराळासाठीं १३ लक्ष; औषधासाठी व रुग्णाईतांसाठी २३ लक्ष; दुरुस्तीसाठी ४४ लक्ष; गॅसवीज यासाठी २९ लक्ष असा खर्च करावाच लागतो. हा बोजा इतका अवजड आहे की नागरी जीवनाच्या सुलभतेसाठी व स्वास्थ्यासाठी आवश्यक अशा अनेक

सुधारणादेखील हाती घेता मारामार पडते. आज जो महागाई भत्ता, वाढरूपानें मागीतला जात आहे तो पत्करला तर आणखी ३१ लक्ष रुपयांचा जो जादा बोजा पडणार तो कसा व कोठून भरून काढयचा? इत उपर कोणताहि जादा बोजा सहन करणें अगदी अशक्य आहे.

समितीनें पाळलेलीं वचनें

इतकी नाजूक, अवघड आणि अडचणीची आर्थिक परिस्थिति असूनही कामगार हेदी समाजाचे जबाबदार घटक आहेत व इतर कोणापेक्षाही ते निराळे नाहींत व त्यांनाही इतर नागरिकांचे जीवन, सुखसोयी उपलब्ध असल्याच पाहिजेत ही समितीची भूमिका असल्यानें, गतवर्षीच्या अकरा महिन्याच्या चिन्नोळ्या कालखंडांत समिति पक्षानें, नगरपालिकेच्या नोकरवर्गासाठी जें कांही केलें, त्याचा ठोकळपणें तपशील पुढीलप्रमाणें आहे.

(१) मूळ पगारांत ५० टक्के महागाई भत्याचा समावेश केला.

(२) मध्यवर्ति सरकारच्या महागाइभत्त्याप्रमाणें ज्या पगार श्रेणीतील लोकांना महागाईभत्ता कमी मिळत होता त्यांना पांच रुपयांची महागाई भत्ता वाढ दिली. ही वाढ देतांनां मध्यवर्ति सरकारनें जे महागाई भत्ता प्रमाण ठरविले होते, तेंच आम्ही मान्य केलें होते.

(३) ३५-१-४० असा ज्यांना पगार, त्यांचा पगार ३५-१-४५ असा केला. ही नवी श्रेणी मध्यवर्ति सरकारच्या पगार श्रेणीपेक्षा जास्त उजवी आहे.

आणि हे करताना वर्षाला अंदाजे ६५ लक्ष रुपयांची खर्चात वाढ केली. हे ६५ लक्ष रुपये आले कुठून?

याशिवाय (४) घाणीतून काम करणाऱ्या लोकांची रुपये पांचवरून रुपये सात अशी महिना २ रुपये पगारवाढ केली. यामुळे ५७०० लोकांना फायदा मिळाला. हा बोजा १-३७ लक्ष रुपयांनी वाढला.

(५) पूर्वी एकट्यां कामगाराला रु. ६ व एकाच घरातील दोन कामगारांना रु. ९ घरभाडे म्हणून देण्यांत येत असे. ही पद्धत बंद करून आता सरसकट रु. ६ ते रु. १० असें घरभाडे देण्यांत येते.

(६) वॉचमन व दरवान यांची नोकरी आठ तासांपेक्षां जास्त नसावी व जर जास्त वेळ काम करावें लागले तर त्याला जादा भत्ता मिळाव व त्यांत वाढी दिली जावी, ही व्यवस्था करण्यांत आली आहे. वास्तविक अशा श्रेणीच्या

लोकांनां किमान वेतन कायद्याच्या कक्षेतून वगळण्याची सवलत नगरपालिकेला दिल्यानें, ही वाढ देण्याचें बंधन आमचेवर नव्हते. तरीहि पूर्वीच्या चार आण्याचे जागी आता बारा तास काम करणारांना चौदातास झाले तर नऊ आणे देण्यांत येतात.

(७) यूनियनला मान्यता देण्यासंबंधीचे संकेत व नियम यांतही आतां बदल झाला आहे. पूर्वीच्या एकतर्फी व अपमानास्पद अटी आतां काढून टाकण्यांत आल्या आहेत. वेतन सुधार समिति इतरही अनेक आवश्यक व उपयुक्त प्रश्नांचा विचार करीत असून यथावकाश त्याची अंमलबजावणी होईल.

हे फार मोठे उपकार समितीनें केले आहेत व आतां अगदी आकाशाला हात लागले आणि कांहीही करण्याचें उरले नाही, असा टेंभा मिरविण्याचा हेतू या निवेदनामागे नाही हें समिती गट नम्रपणें सांगू इच्छितो. हें सर्व सांगण्याचें कारण इतकेंच कीं कामगारांच्या परिस्थितीची जाणीव समितिगटाला आहे व जें जे शक्य, इष्ट, अवश्य आहे ते आपल्या शक्तिप्रमाणें समिति करीत आहे हेंच इथें नमूद करण्याची इच्छा आहे. आमच्या हाती किति मर्यादित पैसा आहे व त्याहीपेक्षा महत्वाचें म्हणजे किति मर्यादित अधिकार आहेत हेंच या ठिकाणी सर्वसामान्य नागरिकाला कळावें म्हणजे आमची इच्छा व प्रयत्न यांचा पैसा व अधिकार यांचेबरोबर मेळ घालणें कुणालाही सुलभ होईल. कामगाराप्रमाणेंच नागरी स्वास्थ्यासाठी, सुव्यवस्थीत घरें, सुलभ शिक्षण, चांगले रस्ते, औषधी उपचारांची मदत व जीवनाला आवश्यक व स्वास्थ्य देणाऱ्या अनेक प्रश्नांचा विचार करणें तितकेंच अगत्याचें आहे हें आम्ही विसरू शकत नाही,

हें सर्व लक्षांत घेऊन कामगारबंधू व नागरिक यांनीं आमची इच्छा, प्रयत्न व मर्यादा यांचा आस्थेनें, आपुलकीनें व सहानुभूतीनें विचार करणें अवश्य आहे. याच्या उलट कॉंग्रेस पक्षानें गेल्या अठरा वर्षांत केलें काय व आजही करीत आहे काय याचीही सर्वांनी पहाणी करावी. ही पहाणी करतांना, मुंबई राज्यांतील व कार्पोरेशनमधील त्यांची अनियंत्रीत सत्तादेखील लक्षांत घ्यावी. युनियन्सना मान्यता देण्यांबाबतही आडमुठेपणा पत्करून ज्या कॉंग्रेसनें कामगारांसाठी निराळे धोरण ठरवून, दिलेलीं आश्वासनें सतत मोडलीं ती कॉंग्रेस, व कामगारांसाठीं जास्तीत जास्त हिताची भूमिका घेणारी समिती, आपण एकाच मापानें मोजाल काय ?

समितीनें कामगारांची केलेला करार मोडला व कामगारांचा विश्वासघात केला, हा आरोप आज सवंगपणे केला जातो, त्यांत कांहीं तथ्य किंवा अर्थ आहे का हेही आता पाहू २ ऑगस्ट १९५७ साली संमत झालेल्या ४७८ नंबरच्या ठरावासंबंधी समिति गटाची भूमिका काय असे नेहमी विचारलें जाते. आम्ही निःसंदिग्धपणे सांगू इच्छितो कीं इयें टाळाटाळ नाही, उडवाउडवी नाही, बनवाबनवी नाही की विश्वासघाताची भूमिका तर नाहीच नाही. जें ठरलें, जसें ठरलें. जितकें ठरलें तें सारें अक्षरशः व तत्वतः त्या ठरावांत आहे, व तो ठराव समितीला तंतोतंत बंधनकारक आहे.

कराराचा अर्थ

त्यावेळच्या, तत्कालीन, अस्तित्वांत असलेल्या मध्यवर्ति सरकारच्य महागाई भत्याच्या मापानें, महागाई भत्ता देण्याचें समितीनें मान्य केलें; याचा अर्थ **सदासर्वकाळ व कायमचा हाच तराजू** असा होत नाहीं. मध्यवर्ति सरकारच्या पदराला गांठ बांधून, कुणालाही सर्वकाळ चालता येणार नाहीं. उत्पन्नाचें व कर लादणीचें व्यापक क्षेत्र ज्यांच्या हाती आहे, त्या मध्यवर्ति सरकारशी, मर्यादित व तुटपुंज्या उत्पन्नाची व साधनाची मुंबई नगरपालिका कशी काय बरोबरी करू शकणार ? बेडकी फुगून फुगणार किती व मध्यवर्ति सरकारच्या बैलाएवढी ती होणार कशी ! तेव्हां अशा कांही मागणीचा हट्ट धरणें हा भरमसाटपणा आहे. किंवा तसा अर्थ लावणें ही डोळ्यावर कातडी ओढण्याची ढोंगबाजी आहे.

पन्नास रुपयांचें खाली पगार असणारांबाबत मध्यवर्ति सरकारप्रमाणेंच आम्हीही चाळीस रुपये महागाई भत्ता देत होतो. परंतू पन्नासाचेवर ज्यांचा पगार त्यांना मात्र मध्यवर्ति सरकारच्या कोष्टकाप्रमाणें पांच रुपये कमी मिळत असत. ही विषमता नष्ट करण्याच्या सद्भूमिकेवरूनच आही मध्यवर्ति सरकारची त्यावेळची महागाई भत्ताश्रेणी मान्य केली. फक्त समितीच हे करू शकली. इतर कुणी नव्हे! इतकेंच नव्हें तर ज्यांचा पगार ५० पेक्षां कमी आहे व ज्यांना या महागाईभत्ता योजनेचा फायदा मिळत नव्हता त्या सर्वांना २ ते ५ रुपयांची पगार वाढ दिली. २४ जून १९५७ चें पत्रक शब्दशः समितीला मान्य आहे व महागाईभत्ता, मध्यवर्ति सरकारच्या तत्कालीन कोष्टकाप्रमाणे देण्याची समितीची तयारी आहे.

या कराराला संमति देणाऱ्या सर्व युनियन्सला हाच अर्थ मान्य होता असें समजण्याचें कारण की जर हा अर्थ अमान्य असता तर त्यांनी त्याचें स्पष्टीकरण केलें असतें. आज सोईस्कर अर्थ लावणें समर्थनीय ठरणार नाही. अशा करारां तील शब्द प्रयोगाचा १९५४-५५ साली अनेक वेळां अनेक लवादांनी अर्थ फोड करून स्पष्टपणें सांगितला आहे. म्युनिसिपल मजदूर युनियनला हें सर्व माहित नाही असें म्हणतां येणार नाही. जर हें त्यांना मान्य नसतें तर ते तेव्हांच स्वस्थ बसले नसते. नंतर कार्पोरेशनचा ठराव झाला व तेंव्हाही अर्थाची घासा-घीस झाली नाही. मग आजच हा सूळ उपटून खाद्यावर घेण्याचा प्रयत्न कां?

तें कांहीही असलें तरी सामोपचारानें व तडजोडीनें सर्व वादग्रस्त प्रश्नांचा निर्णय लावण्यांत यावा हीच समितीची भूमिका आहे. त्या ठरावांविषयीचा समितीचा अर्थ स्पष्ट आहे. तरीही समिती आज हा ठराव इंडस्ट्रीयल ट्रीब्यूनलकडे नेऊन त्याचा अर्थ लावून घेण्यास तयार आहे. एवढेंच नव्हे, तर याही पुढे जाऊन यूनियन्शी वाटाघाटी करण्यासाठी नेमलेल्या पगार सुधार कमिटीच्या पोट कमिटीनें, महागाई भत्त्यांत ५ रुपये वाढ करण्याचा प्रश्नही स्वतंत्रपणें लवादापुढे ठेवण्याची तयारी दाखविली. वेळेचा अपव्यय होऊ नये म्हणून दोन्ही प्रश्नांवर सरळ ट्रायब्यूनलचा मार्ग आम्हाला मान्य आहे.

प्रश्न लवादाकडे सोपविण्याची तयारी

अजूनही निःपक्षपाती व निर्विकार भूमिकेवरून या प्रश्नाचा व आम्ही जी बाजू मांडली आहे तिचा विचार नागरिकांनी व कामगारबंधूंनी करावा अशी आमची विनंती आहे. संपाचा हातोडा हाणण्याचा आततायी मार्ग घाईनें पत्करू नये. नगरपालिका म्हणजे नुसत्या कामगारांचें आर्थिक प्रश्न नव्हेत. इतरही जबाबदाऱ्या आहेत. त्या सर्वांचा विचार करून, समितीनें घेतलेली जबाबदारी यशस्वी रितीनें समितीला पार पाडता येईल अशा तऱ्हेनें सर्वांनी समितीशी सह-कार्य करावें इतकेंच.

आपला सहकारेच्छु

एम्. हॅरीस.

पक्ष नेता, संयुक्त महाराष्ट्र समिती महापालिका गट

सर्वश्री. पगारे, कुंटे, कुरणे, ढोंगळेकर, सं-चिटणीस, सं. म. स. नगरपालिका गट यांनी वैद्य ब्रदर्स प्रेस, मुं. २ येथें छापून प्रसिद्ध केलें.

Samiti AR

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

काकाकुवा मॅन्शन, लक्ष्मीरोड,
पुणें नं. २

मध्यवर्ती पार्लमेण्टरी बोर्डाची बैठक

ता. २९ - ११ - १९५८.

स.न.वि.वि.

सं. म. समितिच्या मध्यवर्ती पार्लमेण्टरी बोर्डाची बैठक ता. ६ डिसेम्बर १९५८ रोजीं सकाळी ९ वाजतां सं. म. समितिच्या मुंबअी शहर कचेरींत (माअी जीवनजी लेन, ठाकुरद्वार, मुंबअी नं. २) येथें होणार आहे. नागपूरच्या लोकसभा पोटनिवडणुकीतील समितिचा अुमेदवार निश्चित करणें व प्रचाराची योजना आंखणें हे विषय आहेत. तरी आपण बैठकीस अवश्य अुपस्थित रहावे. कळावे.

आपला,

एस. ओम. जोशी

कचेरी चिटणीस

सर चिटणीस.

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

मध्यवर्ती कार्यकारिणीची बैठक

काकाकुवा मॅन्शन, लक्ष्मी रोड,
पुणें नं. २
ता. २९ - ११ - १९५८

स.न.वि.वि.

सं. म. समितिच्या मध्यवर्ती कार्यकारिणीची बैठक ता. ६ डिसेम्बर १९५८ रोजीं रात्री ९ वाजतां मुंबअी शहर सं. म. समितिच्या कचेरींत होणार आहे. (भाअी जीवनजी लेन, ठाकुरद्वार, मुंबअी नं. २) बैठकीपुढें कांही महत्वाचे विषय आहेत. तरी आपण बैठकीस अवश्य अुपस्थित व्हावे. कळावे.

आपला
स. ओ. जोशी

कचेरी चिटणीस

सर चिटणीस.

C.-3

Sa

33782

1599

BUY
THE WISE PERSONS INVESTMENT
NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at——H.——M.

O PB BOMBAY 29 22 S A DANGE 4 ASHOKAROAD NEWDELHI =

YOU MUST ATTEND SAMITI MEETING BOMBAY 5 TH AND 6 TH

STOP REPORT ON KOLHAPUR FOLLOWS = SARDESAI

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIFPAh.—121—30-4-57—91,370 Bks.

..OV 1958

तारः-
सत्याग्रही, पुणे.

संयुक्त महाराष्ट्र समिति.
(मध्यवर्ती कार्यालय)

फो.नं. ६३६५

५४ बुधवार पेठ, पुणे नं. २

तारीख १८-११-१९५८

संं.म. समिति कार्यकारिणी सभासदांसाठीं.

कार्यकारी मंडळाची बैठक.

स.न.वि.वि.

सं.म. समितिच्या मध्यवर्ती कार्यकारी मंडळाची बैठक ता. २५ नोव्हें.. सन १९५८ अि. रोजी रात्री ९ वाजतां कोल्हापूर येथें सीमा लढा कचेरीत -- ('बी,' वार्ड घर नंबर ८१५ संध्या टॉकीज जवळ) होणार आहे. बैठकी पुढें -- खालील प्रमाणे विषय पत्रिका आहे. तरी आपण बैठकीस अवश्य अुपस्थित राहावे, कळावे.

विषय पत्रिका.

(१) मुंबअी कार्पोरेशन कामगारांच्या वेतनश्रेणी संबधी निर्णय.
(२) सीमा लढा.
(३) अितर कांही महत्वाचे प्रश्न.
(४) अध्यक्षांचे परवानगीने येणारे आयत्या वेळचे विषय.

आपला,
शिवाजी पाटील.
कचेरी चिटणीस.

आपला
एस. एम. जोशी
सर चिटणीस.

......

21 NOV 1958

संयुक्त महाराष्ट्र समिति नागपूर

१ भाई दाजी ढांगे
अध्यक्ष, संयुक्त महाराष्ट्र समीती

२ श्री. श्री. म. जोशी,
सरचिटणीस,
संयुक्त महाराष्ट्र समिति,
पुणे.

यांस, सादर नमस्कार,

काल ता. १८-११-१९५८ ला नागपुर येथील संयुक्त महाराष्ट्र समितिच्या कार्यकर्त्यांची सभा झाली. व त्यांत खालील महत्वाचे विषय विचारांत घेण्यांत आले.

१. संयुक्त महाराष्ट्र समितिचे नागपुर जिल्हा अधिवेशन भरविणें.

२. नागपुरांत होणुं घातलेल्या कांग्रेसच्या अधिवेशनाच्यावेळीं समिति-तर्फे निदर्शन करावे या यवतमाळ-अधिवेशनांतील ठरावावर विचार.

३. नागपुरच्या लोकसभेच्या निवडणुक संबंधीचा विचार.

पहिल्या विषयांवर ता. २० व २१ डिसेंबर ५८ ला नागपुर येथें समितिचे जिल्हा अधिवेशन घेण्याचे नक्की करण्यांत आले. व त्या दृष्टिनें कार्यास सुरुवात करण्यांत आली आहे. ह्या अधिवेशनाचे विशेष महत्व लक्षांत घेऊन समितिचे सर्व प्रमुख नेते त्यावेळीं नागपुरला येतील अशी आमची आशा आहे.

सर्वात महत्वाची चर्चा कांग्रेसच्या अधिवेशनाच्यावेळीं समितिनें यवतमाळ अधिवेशनाच्या ठरावाप्रमाणें व नागपुरला जाहीर सभेत केलेल्या घोषणें प्रमाणें निदर्शन किंवा आन्दोलन करण्यांविषयीं झाली. बैठकीत सर्व घटक पक्षांच्या प्रतिनिधिंनी ह्या बाबतींत अेकमत दिसले कीं, कांग्रेसच्या अधिवेशनाच्या अपयशाचा लगेच होणाऱ्या निवडणुकींवर परिणाम होणुं द्यायचा नसेल तर कांग्रेसच्या प्रचंड दिमाखाचा फुगा आम्हांला फोडावाच लागेल. व त्या साठीं अेक जबरदस्त आन्दोलन ह्या वेळेस समितितर्फे नागपुरला करणें अत्यन्त आवश्यक आहे.

कांग्रेस मराठी जनतेवर घोर अपमानकारक अन्याय करून पुनः त्याच लोकांच्या विभागांत अधिवेशन घेऊन आमच्या जखमेवर मीठ चोळू पाहत असतांना आम्हीं मात्र गुणाच दुसऱ्या पक्षाच्या अधिवेशनांत अडथळा करण्याची प्रथा पडायला नको असा सोवळा विचार करून चुप बसणार व पुढची निवडणूक हातची घालवून विदर्भ संयुक्त महाराष्ट्राच्या बाजूचा नाहीं अशी शेखी मिरविण्याची संधि कांग्रेसला देणार काय ? बरें, आमचें आन्दोलन हे मराठी जनतेचे आन्दोलन असून ते अेखाद्या विरोधी पक्षातर्फे केलेले नाहीं. सारी जनता जळजळी असतांना व अन्यायाखालीं भरडली जात असतांना राज्यकर्त्यापक्षाचे अधिवेशनासमोर आम्हीं न्याया साठीं व सत्यासाठीं आग्रहपूर्वक धरावयाचा नाहीं ही कसली नीति ?

तरी आम्हांला पूर्ण विचारांअंती असे वाटतें कीं ह्या वेळेला समिति-तर्फे अेक निर्णायक लढा देण्याच्या इरादानें " चलो नागपूर " असा नारा देऊन सारा महाराष्ट्र जुभा करावा. व नागपुरला हजारोंच्या संख्येनें जत्थे पाठवावे. आम्हीं विदर्भांतील वेगवेगळ्या भागांतून कांहीं जत्थे पायी मोर्चे घेऊन येतील अशी व्यवस्था करूं शकतो. कांग्रेसच्या अधिवेशनाच्या जवळपास समितिचे सत्याग्रही शिबिर ठोकावे. नागपूरची जनता आमच्या सत्याग्रहिंना तीन दिवस अन्न पुरवील असा उत्साह नागपुरांत सहज जागृत करतां येईल.

KRANTI (Revolugao)

P o r t u g a l a n t

Cristavanc Piddapid

Salazar-achea Portugal-ant, Catholic lokac chodd trass ani loz bogchi poddta ! "New Statesman", hem ek Inglez potr aplea Outubro-achea 11-ra tarke velea ankan boroita ki Sr. Lino Netto mhull'lolea eka Catholic fuddarean khuim hath-potr xapun porgottailam, Catholicani hea fuddem Salazarachea rajvottke veglle raunche munnon, kiteac tannem khuim zaitea Catholic zomatinc bondi gatlea Toxoch Salazar khuim, "O Trabalhador" hea Catholic potrac zaiteo oddchoneom ani addcolli galta.

"Oporto" hea ganvchea Catholic Bispo Saiban, Julache 13ver, Salazarac ek chitt boroun ugodd sanglam ki apleachean nezo mhunnon pollovunc trass ani vollvolle, Catholicani boglele tachea hukumxahi rajvottke khal. Ani hem lipovunc khuim Salazar lokachea tonddac guddo marunc sodta.

Toxoch Algarve ganvcho Bispo, aple Agosatache pastoral chittint porgottaila ki apleac khonth bogta munnon pollen piddapidd dileli Portugalchea Catholicanc ani aponn tharcach bietam munn tancho bhavart oxo dubavant poddot munnon.

Oxe ritin soglle Catholic vhoddil legun Salazaracher virod corunc lagle, taca lagon dhormancher odruxtt denvlam dekum. Ani hoch Salazar sango nhuim ki Goem aponn Cristanvponn rakonc rautam munn ? Jea ganvant Jesuit Padrinc rabonc hukum nam, ani jea ganvant oxe Catholicanc piddapidd ditat, toch ganv ani toch Salazar, Goem Cristanvponn coxem ballgitolo ?

Chorac khuim tondd vhodd !

27-11-58 Jai Hind ! Jai Goa !

(Azad Gomantak Dal-an porgottlam)

वर्ष ११ वें
नं. २४

गोमंतकियांचा हा आवाज तरी सालाझारच्या कानीं जाईल का ?

चालू महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यांत, निदान ३०००० मुंबापुरस्थ गोमंतकियांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या "गोयन क्लब्स फेडरेशन" या संस्थेनें सालाझार सरकारला एक मेमरँडम पाठवून खालील दोन प्रमुख मागण्या केल्या:

१. भारत सरकारनें गेल्या कित्येक महिन्यांमागें आपली परवाना पद्धति उठविली, त्या प्रमाणें पोर्तुगीज सरकारनेंही गोव्यांतून बाहेर जायला आवश्यक असलेला परवाना तावडतोब रद्द करावा, आणि गोमंतकियांनां सध्या सोसावे लागत असलेले त्रास, कटकटी, व खर्च वांचवावा.

२. व्यवसायासाठीं गोव्याबाहेर असलेल्या गोमंतकियांच्या व त्यांतल्या त्यांत खलाशांच्या—रिकाम्या घरांवर येत्या वर्षापासून लादण्यांत येणारा नवीन कर लागू करूं नये.

गोव्याच्या बाबतींत मुंबईंतील हजारों गोमंतकियांनां कांहींही बोलायचें नाहीं, कारण त्या बाबतींत ते समाधानांत आहेत असें पोर्तुगीज सरकार नेहमींच म्हणतें. अर्थात तें मानभावीपणाचें व खोटें आहेच. पण पो. सरकारच्या भीतीनें कांहीं गोमंतकीय जरी गोव्याच्या स्वातंत्र्याच्या बाबतींत उघडपणें मनांतील विचार प्रगट करायला मागेंपुढें येत असले, तरी हा वरील आवाज तरी प्रातिनिधीक स्वरुपाचा आहे ना ? मग ह्या दोन्हीं साध्या व न्याय्य मागण्या तरी सालाझार पुऱ्या करील काय ?

२७-११-५८

जय हिंद ! जय गोवा

आझाद गोमन्तक दल प्रकाशित

(रेणुका, बेळगांव)

2 9 NOV 1958

संयुक्त महाराष्ट्र समिति, नागपूर.

२७-११-५८

श्री: भाई एस्. ए. डांगे
अध्यक्ष
संयुक्त महाराष्ट्र समिति
यांस -

सं. न. वि. वि: —

नागपूर शहराच्या पोट निवडणुकीत समितीशीं सहकार्य करावें असा आशयाचें नागपूर सं. म. समितीनें नगर जनसंघ नागपूरला पाठविलेलें पत्र व त्या पत्राला आलेलें उत्तर आपल्या माहितीसाठीं पाठविलें आहे.

याकडे आपलें लक्ष वेधूं इच्छितो.

कळावें.

आपला
बाबुराव शिंगाडे
चिटणीस
सं. म. स. नागपूर.

संयुक्त महाराष्ट्र समिति नागपुर

कार्यालय, टिळक रोड, महाल नागपुर-२.

नागपुर, नो०हेंबर १९,१९५८.

श्री. चिटणीस,
भारतीय जनसंघ, नागपुर.

यांस,

स.न.वि.वि.,

लवकरच नागपुरला लोकसभेची पोट निवडणूक होणार आहे. त्या निवडणुकींत कांग्रेसचा पराभव करणें ही आजची अत्यन्त निकडीची गोष्ट आहे. हे कांग्रेस विरोधी सर्व पक्षांनीं लक्षांत घेउन या निवडणुकींकडे पाहावयास हवे. जनसंघ हा संयुक्त महाराष्ट्रवादी पक्ष आहे, व तशा घोषणाहि त्यानें अनेक वार केल्या आहेत. सध्या संयुक्त महाराष्ट्र समितिंत आपला पक्ष नसला तरी कांग्रेसचा पराभव करणें हे जनसंघाचेहि धेय आहे. व तसे तो इच्छितही असेल. अशा स्थितींत जनसंघ ~~मत~~ निदान या लोकसभेच्या निवडणुकींत समिती बरोबर सर्व प्रकारचे सहकार्य करील अशी आम्हीं आशा करतो. आपल्या पक्षांची या बाबतींत स्पष्ट भूमिका काय आहे ? हें ताबडतोब आम्हांला कळविण्यांची कृपा करावी. म्हणजे पुढील कार्याला जोमानें लागता येईल. तरी ताबडतोब अुत्तर देण्यांची कृपा करावी.

आपला,
बाबूराव भोंसले
(बाबूराव भोंसले,)
चिटणीस,संयुक्त महाराष्ट्र समिति
नागपुर.

True Copy
[signature] २८-११-५८

" तमसो मा ज्योतिर्गमय "

भा र ती य ज न सं घ

विदर्भ प्रदेश

टिळक पुतळा, नागपुर-२.

क्रमांक.........   दिनांक २४-११-१९५८.

श्री. चिटणीस,
संयुक्त महाराष्ट्र समिती,
ना ग पू र.

स.न.वि.वि.,

आपले दिनांक १९-११-१९५८ चे पत्र मिळाले.

अखिल भारतीय जनसंघाच्या केन्द्राचा, देशांतील सर्व पोट निवडणुकी जनसंघानीं लढवाव्यात असा आदेश आहे. म्हणून लोकसभेच्या बाबतींत वरील वरील धोरणांत फेरफार करणें आवश्यक असल्यास त्यासंबंधीची सूचना केन्द्र व प्रादेशिक कार्यालयांकडून येणें आवश्यक असतें. संयुक्त महाराष्ट्र समिति व जनसंघ ह्यांचे संबंध मागील कांहीं महिन्यांपासून सुनिश्चित स्वरूपाचे नसल्यामुळें जनसंघाच्या स्थानीय शाखेला आपण सुचविलेल्या विषयांवर स्वतंत्ररीत्या विचार किंवा निर्णय करतां येणार नाहीं.

संयुक्त महाराष्ट्र समिति व जनसंघ ह्यांचे संबंध स्थानिक पातळीवर सद्भावनापूर्ण असतांना सुध्दां प्रादेशिक कार्यालयाच्या सूचनेनुसारच आम्हीं कोणतेहि पाउल उचलणें इष्ट होईल ही गोष्ट आपल्यांस मान्य होणारी आहे. ~~प्रदेशनकर~~ म्हणून आपले पत्र व ह्या पत्राची प्रतिलिपि जनसंघ प्रदेश कार्यालयाकडे पाठवीत आहे. प्रदेशाचा आदेश प्राप्त झाल्याबरोबर आपणांस सूचित करूं.

वरील सर्व कार्य लवकर होण्यांच्या दृष्टिनें आपणही समिती केन्द्र कार्यालयाला सूचित करावें. प्रस्तुत लोकसभेच्या निवडणुकीं संबंधीच्या वाटाघाटी जनसंघाच्या प्रादेशिक अधिकाऱ्यांशी करून ताबडतोब निर्णय घ्यावा.

माझी आपणांस नम्र सूचना आहे कीं, इकडच्या भागांतील अनेक समस्यासंबंधी जनसंघ आणि समितिच्या पदाधिकाऱ्यांत सहकार्य होण्याच्या दृष्टिनें संयुक्त महाराष्ट्र समिती व जनसंघ ह्यांच्यातील पारस्परिक संबंधाविषयीं प्रादेशिक स्तरांवर वाटाघाटी होउन कार्यपध्दति निश्चित ठरवून घेतली पाहिजे. तेंच दोघांच्याही ध्येय सिध्दीच्यादृष्टिनें अनुकूल वातावरण राहील.

शेष कुशल.

कळावे,
आपला,

(प. सि. बढिये)
मंत्री,
नागपूर नगर जनसंघ, नागपूर.

(सत्य-प्रतिलिपि)

S. A. DANGE,

Samiti

December 1, 1958

Dear Com.Joshi,

Your telegram to Com.Dange.

Com.Dange has to speak on the Defence needs of the country, being debated in the Lok Sabha on 5th. He would therefore leave by the evening plane on 5th to Bombay reaching there by 10 P.M.

With best wishes,

Yours sincerely,

(K.G.Sriwastava)

1 DEC 1958

C.-3

687

THE WISE PERSONS INVESTMENT BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at ____ H. ____ M.

O N BOMBAY 1 28 DANGE 3 ASHOKE ROAD NEWDELHI

SAMITI EXECUTIVE AND PARLIAMENTARY BOARD MEETING

AT BOMBAY ON FIFTH AND SIXTH STOP YOUR ATTENDANCE

NECESSARY STOP DO ATTEND S M JOSHI --

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIFPAh.—121—30-4-57—91,370 Bks.

…नि. दल,
…परेरा,
… कॅम्प-बेळगांव
फोन नं. 260.

उद्यामच्या क्रांती

साप्ताहिक बातमीपत्र

रजि. नं. B 7806
वार्षिक वर्गणी 3 रुपये

(गोव्याच्या स्वातंत्र्य लढ्याला वाहिलेलें व आ. गो. दलाच्या धोरणाचा पुरस्कार करणारें)

वर्ष ३ रें — सोमवार दिनांक : १ - डिसेंबर - १९५८ — अंक ४७वा

१३- पोर्तुगाल हा एक दर्यावर्दी देश म्हणून नांवारूपाला यायला, ५०० वर्षांपूर्वी होऊन गेलेले पोर्तुगीज राजघराण्यांतील Infante D. Henrique हे पुरुष बव्हंशीं कारणीभूत झाले. Sagres नांवाच्या पोर्तुगालमधील दर्याकिनाऱ्यावरील एका मोकळ्यांच्या जागीं त्यानीं दर्यावर्दींना शिकवून तयार करण्यासाठीं एक शिक्षण केंद्र उघडलें, आणि त्यांत तयार झालेल्या पोर्तुगीज दर्यावर्दींनीच पुढें त्याकाळीं पाश्चात्यांना अज्ञात असलेल्या कित्येक भूखंडांची व सागरी मार्गांची माहिती उपलब्ध करून दिली. त्यांतूनच मग हळुहळु पोर्तुगीजांनीं कित्येक प्रदेश काबीज केले, आणि आपलें साम्राज्य स्थापन केलें. ह्याचें मूलभूत श्रेय जर पोर्तुगीजांनीं Infante D. Henrique यांना दिलें तर तें स्वाभाविकच होय. आणि म्हणूनच, १९६० च्या मार्चमध्यें त्यांचा पांचवा शतसांवत्सरिक उत्सव पोर्तुगीज अधिसत्तेखालील सर्व प्रदेशांतून फार मोठ्या धुमधडाक्यानें साजरा करण्याचें पोर्तुगीज सरकारनें ठरवलें आहे.

अर्थात् त्यांत "पोर्तुगीज इंडिया" चाही भाग आलाच. आणि त्यासाठीं इकडे पोर्तुगीज अधिकारी "कोमांदोर" गाब्रीयेल प्रियेर यांच्या अध्यक्षतेखालीं एक मोठी कमिटी व प्रांतिक उपकमिट्या स्थापन झाल्या असून, गोवा-दीव-दमणमध्यें ह्या समारंभाप्रीत्यर्थ काय काय करणार, यांची रूपरेषाही गेल्या दिवसांत त्यांनीं एका स्थानिक प्रेस कॉन्फरन्स-मध्यें देऊन टाकली आहे. ठळक मानानें, खालील गोष्टींचा अंतर्भाव नियोजित प्रोग्रामांत करण्यांत आलेला आहे:-(१)- १९६० मध्यें पोर्तुगालच्या राष्ट्राध्यक्षांची गोव्याला संभाव्य भेट. (२)- जिचें बांधकाम सध्या चालू आहे ती " Navio S. Vincente " (नांव) सरकारी गोव्याला येणार आहे. (३)- ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, कलात्मक, शैक्षणिक संगीत, नाट्य, वाद्यवादन, मिलिटरी, मुलकी, जानपद, खेळ, करमणुकी, प्रचारात्मक, वगैरे निरनिराळ्या प्रकारचे कार्यक्रम व तद्विषयक पुस्तक प्रसिद्धी. "पोर्तुगीज इंडिया" या नांवानें या प्रदेश प्रसिद्ध होईल. (४)- Camões ह्या राष्ट्रकवीच्या पुतळ्याची उभारणी, Infante D. Henrique चा एक पुतळा व एक चर्च, एक स्टेडियम, Mocidade Portuguesa (पोर्तुगीज यूथ) ह्या संघटनेच्या मध्यवर्ती कचेरीसाठीं एक मोठी इमारत, एक नवीन ऐतिहासिक व धार्मिक म्युझियम, गोवा सरकारच्या मुख्य कचेरीसाठीं - सद्याच्या आदिलशहाच्या राजवाड्यांऐवजीं एक नवीन टोलेजंग इमारत, व तसेंच गोवा-दमण-दीवच्या हवाई दलासाठीं मध्यवर्ती कचेरीची इमारत, यांची पायाभरणी; पणजीच्या म्युनिसिपालिटीसाठीं नवीन इमारत इत्यादि.

ह्या उत्सवाचा एकंदर खर्च अर्थात् कित्येक लाखांच्या - किंवा कोटी म्हटलें तरी चालेल - घरांत जाणार, हें उघडच दिसतें. त्यासाठीं स्थानिक जनता, धनिक वर्ग … व्यापारी व उद्योगधंदेवाले, गोवा सरकारची तिजोरी व लिस्बन सरकारची

पोर्तुगीज वर्तमानपत्रांची गोव्यांतील मोठी कामगिरी म्हणजे हिंदुस्थानला येण्या मार्गाचा शोध अर्थात् "त्याला सापेक्ष" प्रकारचेंच हा गोव्यासाठीं प्रोग्राम आहे. आणि तो १९६० सालीं, हेंहि लक्षांत ठेवण्यासारखें आहे!

:२: गोव्यांतील आग्वादच्या किल्ल्यांत शिक्षा भोगीत असलेले एक राजबंदी श्री. जनार्दन स्वर्णेकर यांची तीन वर्षांची शिक्षा व दोन वर्षांचा दंड वगैरे जी सजा गेल्या जुलैंत फर्मावली गेली होती, तिच्यांतून भोगलेली कैद, amnesty वगैरेचा हिशेब करतां आतां लवकरच त्यांची सुटका व्हायची होती. पण तेवढ्यांत त्यांच्यावर जो दुसरा एक आरोप प्रस्थापित करण्यांत आला त्याचा निकाल मिलिटरी कोर्टांत गेल्या १२ तारखेस लागला आणि त्यांना पांच वर्षें कैद, दोन वर्षें दंड व २० वर्षें राजकीय हक्कांचा अभाव, अशी शिक्षा देण्यांत आली. त्यांच्या कुटुंबियांची स्थिति सध्या हलाखीची असल्याचें समजतें नी, आग्वादला त्यांच्या भेटीला जाण्यास त्यांच्या पत्नीला खर्च झेपत नाहीं, म्हणून आपली बदली रेइश मागुशच्या किल्ल्यांत करावी, असा अर्ज त्यांनी सरकारला करावा लागला. अशीच राजबंद्यांची आणखीहि कित्येक कुटुंबें हालअपेष्टांत दिवस कंठीत असतील. त्यांना मदत करावयाचें कार्य कसोशीनें सुरू व्हायला हवें.

:३: पोर्तुगालमध्यें जी मागें अध्यक्षीय निवडणूक झाली त्यानंतर कित्येक विरोधकांवर सरकारच्या दडपशाहीची व कैदेची संक्रांत आली, त्यांतच गेल्या दिवसांत आणखीन कांहीं प्रतिष्ठित व्यक्तींची भर पडली आहे. त्यांचीं नांवें सुद्धा, सरकारी प्रचार यंत्रणेनेंच जाहीर केलीं आहेत. विरोधी मजूर पक्षीय पुढारी श्री. ॲन्तुनिश वरेला यांच्या पोर्तुगालच्या दंग्यामागें हात असल्याच्या संशयानें सरकारी पिडाखाली आतां कित्येकांची मानगुटी पकडू लागल्याचें समजतें. पोर्तुगालमधील राजकीय वातावरण अशांत आहे, आणि पो. गृहमंत्र्यांनीं आपल्या जागेचा राजीनामा दिल्याचीही ताजी बातमी आहे.

:४: गोव्यांतील सध्याची परकी देशांशीं चाललेली आयात निर्यात बरीचशी barter पद्धतीनें, म्हणजे अदलाबदलीच्या स्वरूपांत चालू आहे. ती फायदेशीर कीं, नुकसानकारक याची गंभीरपणें तपशीलवार विचार करण्यासाठीं गोव्याच्या "कमर्शियल असोसिएशनच्या" सर्वसाधारण बैठकीची मागणी त्या संस्थेच्या कांहीं महत्वाच्या सभासद-व्यापाऱ्यांनीं संस्थेच्या अध्यक्षांकडे लेखी केली असल्याचें प्रसिद्ध झालें आहे.

:५: "पो. सरकार-पुरस्कृत फसवें लोकप्रतिनिधित्व"

गोवा-दमण-दीवच्या राज्यकारभारांत जी लेजिस्लेटिव्ह कौन्सील नांवाची एक ("होयबांची") यंत्रणा आहे तिच्या "लोकनियुक्त" सभासदांच्या नवीन नेमणुका जाहीर झाल्या आहेत. त्या कौन्सीलांत एकूण २३ सभासद असतात आणि त्यांतील ५ जण (३ पदसिद्ध सरकारी अधिकारी व २ सरकार नियुक्त) सरकारपुरस्कृत असून बाकीचे १८ "निवडलेले" असतात. त्यांपैकीं सरकारला ठरावीक कर भरणाऱ्यांचा प्रतिनिधी निवडण्याची तारीख येत्या १२ जानेवारीला ठरविण्यांत आली असून "कार्पोरेटिव्ह संस्थांसाठीं" २० जानेवारी निश्चित आली आहे. ग्राम संस्थांसाठीं १३ जानेवारी आणि इतर ११ जणांच्या निवडीसाठीं २५ जाने. हा दिवस ठरला आहे.

:६: कराचीतील पो. वकील Dr. A.B. Laborinho यांची प. जर्मनीच्या राजधानींत बदली करण्यांत आली आहे. तसेंच U.N.O. तील पोर्तुगालचे कायम प्रतिनिधी म्हणून Dr. V. Garin यांची नेमणूक निश्चित आली आहे. Dr. Costro Fernandes हे União Nacional च्या मध्यवर्ती कार्यकारिणीचे अध्यक्ष झाले असल्याचें कळतें. या एकाच (सरकारी) राजकीय पक्षाचें अस्तित्व पोर्तुगीज राज्यघटना मान्य करते.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] म्हणजे हिंदुस्थानला [illegible] [illegible] प्रोग्राम [illegible]
[illegible] प्रमाणेच हा [illegible]साठीं [illegible]
[illegible] [illegible] लक्षांत ठेवण्यासारखें आहे!

३: [illegible] [illegible] शिक्षा भोगीत असलेले एक राजबंदी श्री. [illegible] [illegible] यांची तीन वर्षांची शिक्षा व दोन वर्षांचा दंड वगैरे जी सजा [illegible] [illegible] [illegible] केली होती, तीतून भोगलेली कैद, amnesty वगैरेचा हिशेब [illegible] त्यांची सुटका व्हायची होती. पण तेवढ्यांत त्यांच्यावर जो [illegible] [illegible] [illegible] करण्यांत आला त्याचा निकाल मिलिटरी कोर्टांत गेल्या [illegible] [illegible] आणि त्यांना पांच वर्षें कैद, दोन वर्षें दंड व २० वर्षें राजकीय [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] हवें.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] दिवसांत [illegible] [illegible] प्रतिबिंब [illegible] [illegible] सुद्ध, सरकारी प्रचार यंत्रणेनेंच जाहीर केली आहेत. [illegible] मजूरपक्षाचे पुढारी श्री. अँन्युरिन बेव्हन यांच्या पोर्तुगाल दौऱ्यामागें हात असल्याच्या संशयावरून सरकारी पिक्षाद्वारे आतां कित्येकांची धरपकड लागल्याचें समजतें. पोर्तुगालमधील राजकीय वातावरण अशांत आहे, आणि पो. गृहमंत्र्यांनीं आपल्या जागेचा राजीनामा दिल्याचीही ताजी बातमी आहे.

४: गोव्यांतील सध्याची परकी देशांशीं चालेलेली आयात निर्यात [illegible] barter पद्धतीवर, म्हणजे अदलाबदलीच्या स्वरूपांत चालू आहे, ती फायदेशीर कीं, नुकसानकारक याची गंभीरपणें तातडीनें विचार करण्यासाठीं गोव्याच्या "कमर्शियल असोसिएशनच्या" सर्वसाधारण बैठकीची मागणी त्या संस्थेच्या कांहीं महत्वाच्या सभासद-व्यापाऱ्यांनीं संस्थेच्या अध्यक्षांकडे केल्याचे प्रसिद्ध झालें आहे.

५: "पो. सरकारप्रणीत फसवें लोकप्रतिनिधित्व"

गोवा-दमण-दीवच्या राज्यकारभारांत जी लेजिस्लेटिव्ह कौन्सील नांवाची एक (होयबांची) यंत्रणा आहे तिच्या "लोकनियुक्त" सभासदांच्या नवीन नेमणुका जाहीर झाल्या आहेत. त्या कौन्सीलांत एकूण २३ सभासद असतात आणि त्यांतील ५ जण (३ पदसिद्ध सरकारी अधिकारी व २ सरकार नियुक्त) सरकारप्रणीत असून बाकीचे १८ "निवडलेले" असतात. त्यापैकीं सरकारला रोखीने कर भरणाऱ्यांचा प्रतिनिधी निवडण्याची तारीख येत्या १२ जानेवारीला ठरविण्यांत आली असून "कार्पोरेटिव्ह संस्थांसाठीं" २० जानेवारी निश्चित आली आहे. ग्रामसंस्थांसाठीं १३ जानेवारी आणि इतर-११ जणांच्या निवडीसाठीं २५ जाने. हा दिवस ठरला आहे.

६: [illegible] पो. वकील Dr. A.B. Loborinho यांची प. जर्मनीच्या राजधानींत [illegible] [illegible] आली आहे. [illegible] U.N.O. तील पोर्तुगालचे कायम प्रतिनिधी म्हणून Dr. V. Garin यांची नेमणूक निश्चित झाली आहे. Dr. Costro Fernandes हे União Nacional च्या [illegible] [illegible] [illegible] अध्यक्ष झाले असल्याचें कळतें. [illegible] [illegible] ([illegible])
[illegible] पोर्तुगालांतील [illegible]

र. नं. २६० बेळगांव

उद्यामच्या लढा

सामाहिक बातमीपत्र

(गोंयाच्या स्वातंत्र्य लढ्याला वाहिलेलें व आ. गो. दलाच्या धोरणाचा पुरस्कार करणारें)

वर्ष २ रें • सोमवार दिनांक: १५-डिसेंबर-१९५८ • अंक ४९वा

:१: नगरसेवेलीचे प्रशासन चिटणीस यांजकडून रेंढेल - मांडोली रस्त्याच्या कंत्राटाबद्दल पुढील खुलासा करण्यांत आलेला आहे :-

"रेंधा रस्त्यासाठीं तीन कंत्राटदारांकडून आणि मांडोली रस्त्यासाठीं दोघांकडून टेंडरें सादर करण्यांत आलीं. त्यांपैकीं एकाचे दर फार उंच असल्यामुळे तें आपोआप नाकारण्यांत आलें. आणि रेंधा रस्त्यासाठीं दोन आणि मांडोलीसाठीं एकच मागणी शिल्लक राहिली.

सादर केलेल्या दरांचा काळजीपूर्वक विचार करतां कमी मागणी असलेलीं टेंडरें पास करण्यांत आलीं, व त्यांना दोन्ही रस्त्यांचीं कामें देण्यांत आलीं."

:२: खाणधंद्याला आलेल्या मंदीची बाधा गोंयाच्या आर्थिक जीवनाला हळु-हळु बाधूं लागली आहे. जे स्वत: निर्यात करतात त्यांना आपल्याकडीलच माल काढण्यास सुरुवात केलेली आहे, आणि या मालाची वाहतूक त्यांचेच ट्रक करीत असतात. त्यामुळें शेकडो ट्रक पडून राहिले असून केवळ वाहतुकीवर अवलंबून असलेल्या त्यांच्या मालकांवर बेकारी ओढवली आहे. भूगर्भांतून लोखंड काढून त्याच्या बाहेर आणलेले हे फिरते लोखंड आतां लवकरच गंजून पुन: भूगर्भांत जाण्याची वेळ आलेली आहे. बेकारी हळुहळु वाढत आहे. गिऱ्हाईकांच्या अभावीं कपड्याचे दर उतरूं लागलेत तर जीवनावश्यक वस्तूंचे दर वाढत आहेत. साखरेचा दर सात आणे पौंड व तांदळाचा दर दहा आणे शेर सरकारनें ठरविला आहे. तर स्थानिक भाताचा दर ५०/६० रुपये खंडी इतका आलेला आहे. एकंदरीत आर्थिक आपत्तीचे पाश हळुहळु गळ्याभोंवतीं बसूं लागले आहेत. राजकीय परवशता दूर झाली तरच या आर्थिक संकटांतून मुक्त होण्याची आशा! नाहींतर भीषण अंधकार "आ" करून आतां समोर ठाकला आहे. गोमंतकीयांनो, जागे व्हा! अजून वेळ गेलेली नाहीं.

:३: ब्रिटिश मजूरपक्षीय पुढारी श्री. अनेरिन बिव्हान यांना आमंत्रण दिल्याबद्दल अटक करण्यांत आलेल्या श्री. आंतोनीयु सेरजीयु प्रभृति चौघा विरोधी पक्षीय पुढाऱ्यांना तात्पुरते मुक्त करण्याचें सालाझार सरकारनें ठरविलें असून त्यांच्यावर खटला चालविण्यासाठीं आवश्यक ते पुरावे तयार करण्यांत येत आहेत व ते लवकरच कोर्टांत दाखल करण्यांत येतील. त्यांच्यावर एका आक्षेपार्ह पत्रावर सही केल्याचा आरोप ठेवण्यांत आला आहे. याच आरोपावरून गेल्या अध्यक्षीय निवडणुकीतील एक उमेदवार जनरल डेल्गादु यांच्यावरही खटला भरण्यांत येणार आहे. एकूण ॲन्टर सालाझारनें आपणांस विरोध करणारें कार्य चालविल्याबद्दल आपल्या विरोधकांना शासन करण्याचा चंग बांधलेला दिसतो!

:४: गेल्या दिनांक ४ रोजीं दमणमध्यें एका रस्त्यावरून एक मिस्त्री जीपांत बसून पिरारीं चालला होता. त्याच रस्त्यानें जीपमधून जात असलेल्या एका गोऱ्या कॅप्टननें त्यास पाहिलें व जीप उभी करून त्याच जीपमध्यें बसण्याचा हुकूम सोडला. मिस्त्रीनें ताबडतोब माफी मागितली व तो जीपमधें बसला. (बाकी पानें)

कॅप्टननें त्यास कॅम्पामध्यें नेऊन बरीच मारहाण केली. नंतर या १० वाजेनंतर भेट घेतांच ते सर्व एकत्र येऊन कॅप्टनजवळ आले व त्यांनी विचारलें व रडून बराच वेळ धमकी दिली. हें पाहून कॅप्टननें शिट्टी फुंकून मिलिटरी बोलावली व हवेंत गोळीबार करण्यास लावलें. त्यानंतर लोक उ- चिडले व त्यांनी दगड, नारळ्या फेंकून कॅम्पामधील घरांच्या कांचा फोडून टाकल्या व धमाल उडवून दिली. तेव्हां दुसऱ्या कॅम्पामधील मिलिटरी बोलावण्यांत येऊन माशीनगन रोखून लोकांना भीति घालण्यांत आली, व त्यांना शरण येण्यास भाग पाडलें. अजून गडबड थांबलेली नाहीं. एका लोकास कॅम्पामधून बाहेर दूर ठेवण्यांत आलें असून कॅम्पामधील रस्ता रोखण्यांत आला आहे; व तिथें युरोपियन मिलिटरी ठेवण्यांत आली आहे. लोकांनीं कॅम्पामधून पसार होऊं नये म्हणून ही दक्षता घेण्यांत आली आहे.

=५= नगर हवेलींतील रस्त्याचें काम ९-१२-५८ रोजीं सुरु करण्यांत आलें. या प्रसंगीं कंत्राटदारानें छोटीशी पार्टी दिली. तिला सल्लागार श्री ब्रागांस, श्री काळेकर वगैरे मंडळी हजर होती. प्रशासक फुर्तादो, प्रकृति ठीक नसल्यामुळें गैरहजर होते!

=६= गेल्या १० तारखेस संसदेच्या परराष्ट्रसंबंधी अनौपचारिक सल्लागार समितीची बैठक नवी दिल्ली येथें पंतप्रधान पंडित नेहरू यांच्या अध्यक्षतेखालीं भरली. बैठकींत इतर विषयांबरोबर नेहमींप्रमाणें गोव्याच्या प्रश्नावरही चर्चा झाली. श्रीमती सुधाताई जोशी वगैरे जे कित्येक भारतीय गोव्याच्या तुरुंगांत शिक्षा भोगीत आहेत त्यांच्याविषयीं बऱ्याच सभासदांकडून चिंता व्यक्त करण्यांत आली. आणि त्यांची तुरुंगांतील सद्याची हालहवाल कशी काय आहे याची माहिती मिळविण्याबद्दल मागणी करण्यांत आली. गोव्याच्या आण्या-येण्याबाबत चालू असलेल्या निर्बंधाबाबत आणि सावंतवाडीमार्गे गोव्यांत जाण्याचा दुसरा एखादा मार्ग खुला करणें शक्य आहे काय या बाबतीही बैठकींत चर्चा झाली. बैठकीस निरनिराळ्या पक्षांतर्फे सुमारें चाळीसांवर खासदार उपस्थित होते. खासदारांनीं गोव्याचा प्रश्न "त्वरित आणि शांततामय" रीत्या सोडविण्याबद्दल आजपर्यंत एकदां "भरघोस आश्वासन" मागितलें काय व भारत सरकारनें तें दिलें कीं काय याबाबतींत मात्र मुग्धता राखली आहे.

=७= अर्धी शिक्षा भोगलेल्या सत्याग्रही कैद्यांना मुक्त करण्याच्या धोरणानुसार, पोर्तुगीज सरकारनें सर्वश्री विश्वनाथ कुडचडकर, गंगाधर मांद्रेकर, वासुदेव पार्सेकर, प्रभाकर धोंडगे, रामकृष्ण मांजरेकर, प्रफुल्ल शिरोडकर व श्रीराम पार्सेकर यांची रेईस मागुश कारागृहांतून मुक्तता केली आहे. त्यांना १५ ऑगस्ट १९५४-च्या तेरेखोल येथील सत्याग्रहांत भाग घेतल्याबद्दल प्रत्येकीं आठ वर्षांची शिक्षा झाली होती.

=८= गेल्या ६ तारखेस चौगुले ब्रदर्स यांच्या शिरगांव येथील खाणीवर स्फोटक द्रव्यें ठेवलेल्या जागेंत एक स्फोट होऊन भडका उडाला. त्यामुळें शेजारीच असलेल्या पोलीस कॅम्पामधील चार युरोपियन पोलीस व एक एतद्देशीय जखमी झाले. त्याशिवाय इतर दहा लोकांनांही त्याचा परिणाम भोगावा लागला. पोलिसांना रायबंदर येथील हॉस्पिटलमध्यें व इतरांना म्हापसे येथील हॉस्पिटलमध्यें दाखल करण्यांत आलें. शेवटच्यापैकीं एक दगावल्याची वार्ता आहे.

=९= गव्हर्नर जनरलनीं वसाहत मंत्र्याच्या कचेरींत गेल्या २ तारखेस आपल्या जागेचा चार्ज घेतला. त्यांनी Chefe do gabinete-च्या जागीं कॅप्टन जुझे फिगरेद आणि सेक्रेटरीच्या जागीं जुवांव मिकोलेल यांची नेमणूक केली आहे.

—×—×—

आमचा लढा

साप्ताहिक बातमीपत्र

पत्रक नं. २६०

रजि. नं. B 7806
वार्षिक वर्गणी ३ रु.

(गोव्याच्या स्वातंत्र्य लढ्याला वाहिलेलें व आ. गो. दलाच्या धोरणाचा पुरस्कार करणारें)

वर्ष ४ रें : सोमवार दिनांक : ८ डिसेंबर १९५८ : अंक ४८वा.

:१: नवीन गव्हर्नर जनरलची नेमणूक जाहीर होतांच , पूर्वीपार रूढीनुसार "उगवत्या सूर्याला नमन" करण्यास प्रारंभ झाला आहे. सालाझारच्या "नंदनवनांत" वृत्तपत्रांना त्याचें पूर्ण स्वातंत्र्य आहे. तेव्हां त्याला कोणतीही आडकाठी नाहीं. सरकारी भाट असलेल्या ' O Heraldo ' या दैनिकाच्या लिस्बनमधील प्रतिनिधीने नूतन गव्हर्नरची भेट घेण्याचा पहिल्यांदा "विक्रम" केला व मुलाखत मिळविली. नामदार साहेबांनी या मुलाखतीत आपण स्वत: कानाकोपऱ्यांत फिरून जनतेच्या गरजा समजावून घेणार असून नंतर एकंदर कार्यक्रमाची आंखणी करणार असल्याचें सांगितलें. मात्र या कार्यक्रमाची अंमल बजावणी "यथाकाल" होईल हें बजावण्यास नामदार साहेब विसरले नाहींत ! स्वातंत्र्याच्या मंदिराच्या काळांत नामदारसाहेबांचें हे "भरगच्च आश्वासन" गोमंतकीय जनतेला ... होईल हें एक गूढच आहे !

:२: गोवा सरकारची ' सुधारलेली ... आकारणी , ... जानेवारीपासून अंमलांत येणार आहे. या आकारणींनें " इन्कमटॅक्स , सुपरटॅक्स नसलेल्या " नंदनवनांत " विहरणाऱ्या व्यापारी वर्गाला त्राहि भगवान करून सोडलें आहे. रेव्हेन्युखात्यानें केलेल्या आकारणी विरुद्ध शेंकडों अपिलें आतां विलुगाल आदमिनीस्त्रातीव मध्यें दाखल करण्यांत आलीं आहेत. याशिवाय आतां निर्णयाचा उपाय म्हणून Associação Comercial तर्फे एक शिष्टमंडळ डॉ. सालाझारच्या चरणीं लोळण घेण्यासाठीं गेल्या २८ तारखेला लिस्बनला रवाना झालें आहे. खाणमालकांनीं आपला खास वकील म्हणून ॲड. मुकुंद शिंक्रे यांना शिष्टमंडळाबरोबर पाठविलें आहे. शिवाय ते शिष्टमंडळाचे सल्लागारही असतील. या शिष्टमंडळाची बोळवण कशी होईल याचें भविष्य नर्तवायला श्री. म्हापणकरांची जरूरी नाहीं , हें वाचकांना सांगायला नकोच ,

:३: कुप्रसिद्ध आक्वेल मोंतेरो याच्याविरुद्ध करण्यांत आलेल्या आरोपांची चौकशी ... मोंतेरो आपलें काम संपवून पोर्तुगालला रवाना झाले. गोवा सरकारनें मोंतेरोबरोबर नोकरीबद्दलचा करार संपुष्टांत आल्याचें जाहीर केलें आहे. क्रिमिनल ... त्याच्या जागेवर स्वतःला भरण्यांत येणार असल्याचें समजतें !

:४: कोर्ट ... दर्जेत "योग्य" ते फेरफार सुचविण्यासाठीं गोवा सरकारनें हायकोर्ट जड्ज डॉ. आबेल कुन्हास यांच्या अध्यक्षतेखालीं एक कमिटी नेमली आहे. हें कोर्टफीचे आधुनिकरण म्हणजे गोमंतकांवर लादण्यांत येणाऱ्या करवाढींत आणखी भर होय .

:५: मिस्टर ॲन्युरिन बेव्हान यांना दिलेल्या आमंत्रण प्रकरणीं जनरल द गाल्द पक्षाचे नेते पुढारी पकडण्यांत आल्यावर पोर्तुगालचे गृहमंत्री डॉ. त्रुंके पीरिश यांनीं आपला राजीनामा सादर केला. त्यांच्या राजीनाम्याचें कारण "प्रकृति अस्वास्थ्य" असें

(पाठीमागें)

अधिकृतरीत्या जाहीर करण्यांत आलें आहे. जनरल द बाल्द यांचें यानरही "स्वाज" करण्यांत येणार आहे. नूतन गृहमंत्री म्हणून ले. कर्नल आर्नाल्दु शुल्त्स नेमणूक झाली असून त्यांनी आपल्या जागेचा चार्जही घेतला आहे. गृहमंत्रीपद तर्येच सिव्हीलियनकडे होतें, तें आतां मिलिटरी खात्यांतील माणसाकडे सुपुर्द करण्यांत येत आहे. हा फरक पोर्तुगालांत वातावरण स्फोटक बनत चालल्याचेंच द्योतक होय.

६: गेल्या ३ डिसेंबर रोजीं गोव्याचे नूतन गव्हर्नर जनरल ब्रिगेडियर मानुयेल वासालु इ सिल्व यांनीं आपल्या जागेचा रीतसर चार्ज लिस्बनात मंत्र्यांच्या कचेरींत घेतला आहे. त्यांचे आगमन या महिन्याच्या मध्यास होणार आहे.

७: माजी गव्हर्नर जनरल गेदिश यांचे Chefe do gabinete असलेले कॅप्टन जुलियु बार्रोस सांतुस हे गेल्या २८ तारखेस पोर्तुगालला रवाना झाले. सरकारी गॅझेटमध्यें त्यांनीं बजावलेल्या कामगिरीबद्दल त्यांचा "गौरव" करण्यांत आला. यांच्या कारकीर्दींतच कॉन्सुलर कॅथलिक खोले निघाल्याचें वृत्त वाचकांना विदित असेलच.

८: पोर्तुगालांत तुरुंगांत अडकून पडलेले राजबंदी श्री. लक्ष्मीकांत भ. भेंब्रे यांच्या बद्दल आमच्या क्रमांक ४१ च्या अंकांत दिलेली माहिती वस्तुस्थिति निदर्शक असल्याचें आमच्या नजरेस आणण्यांत आलें आहे. त्यांच्याबद्दल अधिकृत वृत्त पुढीलप्रमाणें आहे: ते तेथें शर्तीवर मुक्त आहेत. लिस्बन जिल्ह्याच्या (नगर आणि उपनगरें) बाहेर जायचें झालें तर त्यांना आगाऊ परवानगी घ्यावी लागते. तसेंच दर आठवड्याला प्रत्येक सोमवारीं पोलिस कचेरींत (P.I.D.E) जाऊन त्यांना हजेरी द्यावी लागते. जर निवासस्थान बदल केला तर तेंही पोलिसांना कळवावें लागतें. पूर्वी त्यांना सोमवारीं अशक्य झाल्यास मंगळवारीं हजेरी देण्याची सवलत होती तीही गेल्या वर्षापासून काढून घेण्यांत आली आहे.

त्यांना गोव्यें सोडून इतर कुठेंही जाता येण्यासारखें आहे व अनधिकृतरीत्या त्यांना तसें सूचितही करण्यांत आलेलें आहे. पण स्वतः होऊन स्वभूमि बहिष्कृत होणें त्यांना पसंत नाहीं. त्यांनीं मातृभूमिबद्दल जी कृति केली त्याबद्दल परकीय सत्तेनें दिलेली सजा ते भोगीत आहेत व ती भोगण्यांतच मातृभूमीची सेवा साधेल असें त्यांना वाटतें.

गोव्यांत जायचें असल्यास केलेल्या "चुकी" बद्दल माफी मागून व पुन्हा न करण्याचें वचन देऊन त्यांना जाता येईल असेंही त्यांना अप्रत्यक्षरीत्या सूचित करण्यांत आलें होतें. पण ही सूचना म्हणजे आपला अपमान आहे असें त्यांनीं सांगतांच ती बंद झाली.

तसेंच "Instituto Superior dos Estudos Ultramarinos" या संस्थेमध्यें त्यांनीं सरकारी भाषेचा प्राध्यापक व्हावें अशी सूचना त्यांच्या कांहीं मित्रांमार्फत यांना करण्यांत आली होती. पण त्या बाबतींत आपण कोणतीही अट स्वीकारणार नाहीं असें त्यांनीं म्हणतांच तीही सूचना बारगळली हें सांगायला नकोच. कारण सरकारचा हेतु शुद्ध नव्हता.

सध्या "सत्याग्रह" या नांवाचे जे निरनिराळे अर्थ लावले जातात त्या पार्श्वभूमीवर श्री. भेंब्रे यांची भूमिका वाचकांनीं तपासून पाहणें उद्बोधक ठरेल.

— x x x —

- 8 DEC 1958
Samta

समूहभारत (मध्यवर्ति जनसेवा मंडळाची मासिक पत्रिका) अंक ७ व ८ जोड.
पत्ता:-- ४५ अहमद सेलर चाळ ३, नायगांव, दादर, मुंबई १४.

भाषिक तडजोडीचे प्रयत्न मनापासून करा !

संयुक्त महाराष्ट्र नेत्यांना आवाहन

संयुक्त महाराष्ट्र आंदोलनानें अलीकडें सीमा-सत्याग्रहांत पदार्पण केलें आहे. या सत्याग्रहाच्या नौबती झडत असतांनाच, किंबहुना त्या सत्याग्रहासाठीं सत्याग्रही म्हणून आम्हीं आपलें नांव नोंदवून प्रत्यक्ष आघाडीवर जाण्याची तयारीहि करीत असतांना, सदर सत्याग्रहासंबंधांत, इतकेंच नव्हे तर एकंदर आंदोलनाबाबतच, जे विचार आमचे आजतागायत मनांत आले आणि अलीकडे स्वमनाशीं निष्कर्षरूप झाले, ते प्रकटपणें व्यक्तविणें आमचें कर्तव्य वाटल्यावरून ते आम्हीं आज सरळ लिहिण्याचें धाडस करीत आहों.

येथें मुद्दाम पुनः सांगणें नकोच कीं, सं. म. आंदोलनाशीं आम्हीं प्रारंभापासून फार मोठ्या प्रमाणांत समरस झालेलों आहों. आंदोलनाच्या अगदीं प्राथमिक उच्चारापासून आमचें या चळवळीकडे लक्ष आहे; तिचा वर्धिष्णु प्रवाह मुळापासून अवलोकिला आहे; आणि त्या वर्धिष्णु प्रवाहांत आम्हीं आपली साधेल ती चुळत्या-ओंजळीची बादली-घागरीची अथवा झरी-पाटाची भर स्पष्टपणें घातली आहे. मात्र हें सर्व करीत असतां आमची दृष्टी निवर्तणूक चिकित्सक साहाय्यकाची होती; आणि हें साहाय्यकत्व 'संयुक्त महाराष्ट्र' या शब्दांशीं जितकें निगडित होतें त्याहून फार मोठ्या प्रमाणांत तें सत्य, समाजवाद, बहुजनकल्याण आणि लोकशाही मूल्यें यांशीं जास्त निगडित होतें. त्यामुळें 'संयुक्त महाराष्ट्र' याच केवळ शब्दांनीं जे प्रभावित झाले त्या व्यक्तींपेक्षां आमचे विचार जरा वेगळ्या दिशेनें गेले-जात असले-तर त्याबद्दल कोणास आश्चर्य वाटावयास नको.

या बाबतींत, सर्वांस आठवतच असेल कीं, काँग्रेसचे नेत्यांनीं राज्य पुनर्रचनेचे संबंधांत महाराष्ट्र-मुंबई प्रकरणीं बरीच--नव्हे,फारच फार,घालमेल केली. ही घालमेल महाराष्ट्रीय लोकमतास अगदींच अनपेक्षित नव्हती. असें कांहीं होणार याची शंकाकुल भीति (?) युक्त अपेक्षा महाराष्ट्रीय लोकमानसांत आगाऊच दबा धरून बसली होती; आणि तिला परिस्थितिजन्य पूर्वानुभवाचीं कांहीं खास कारणें होतीं. काँग्रेसच्या एकंदर राजकारणांत नि अर्थकारणांत कामगार-शेतकरी हितविरोधी, अथवा अधिक काटेकोर बोलावयाचें तर अत्यूनसंवादी असा जो प्रत्यय येत असे, त्यावरून भांडवलशाहीचें प्रस्थ असलेलें मुंबई शहर काँग्रेसश्रेष्ठी महाराष्ट्रास सुखासुखीं लाभूं देणार नाहींत, हा साधार ग्रह त्यांतून जनमानसांत निर्माण झाला होता. वर्षानुवर्षांचे हे संचित कोंडलेले पूर्वग्रह काँग्रेसश्रेष्ठींचे मुंबईबाबत विरोधी निर्णय प्रगट झाल्यानंतर, आणि त्यांतहि ते सक्तीनें महाराष्ट्रावर लादण्याची

राज्यकर्त्यांची तयारी दिसल्यानंतर, प्रस्फोटरूपानें बाहेर पडले, हें निसर्गास धरून झालें असेंच म्हटलें पाहिजे. त्यावरून पुढें झालेले सरकारी अत्याचार हेहि त्याचीच एक अविवेकी अशी उग्र प्रतिक्रिया होती ! लोकशाहीच्या दृष्टीनें झाल्या गेल्या सर्वच गोष्टी अति दुर्दैवीच घडल्या खऱ्या !!

माञ हें सर्व चालू असतां, मुंबई प्रकरणीं स्वाभाविक अशा अडचणी कांहींच नव्हत्या, आणि कॉंग्रेसतर्फे सर्व कांहीं भांडवलशाहीच्या कैवार घेण्याचे बुद्धीनेंच चाललें होतें, महाराष्ट्रीय लोकमताची कदर करण्याचे दिशेनें कॉंग्रेसश्रेष्ठीनीं कसलीहि कांहींहि पावलें टाकलीं नाहींत, असें मानण्यात नि तसा प्रचार करण्यात सं. म. आंदोलनाचे नेत्यांची जरा गफलतच झाली, असें अलीकडील पुढले अनुभव पाहून मनात येतें. सं.म. समिति तेवढी जनतेची आणि महागुजरात जनता परिषद ही माञ भांडवलवाल्यांची संस्था असें कांहीं नाहीं ना ? मग या दोन्ही आंदोलनांचा मुंबईबाबत समेट-समन्वय आजतागायत कां घडून आला नाहीं ? याचा खुलासा सं. म. आंदोलनाचे कोणी नेते आजतागायत करूं शकले नाहींत. असें कां ? तसेंच गेल्या सार्वत्रिक निवडणुकींत महागुजराथेंतील एकूण १३२ विधान-सभेच्या जागांपैकीं फक्त ३३ इतक्याच जागा महागुजराथ जनता परिषदेला कां मिळाल्या ? बाकीच्या द्वैभाषिकाला कां मिळाल्या ? याचाहि खुलासा अद्याप कांहीं कोठें मिळाला नाहीं. दोन्ही खुलासे सर्वांचे समाधानासाठीं सं. म. नेत्यांकडून अत्यंत स्पष्टपणें आणि त्वरित जाहीर व्हावयास पाहिजेत. मुंबईसह सं. म. च्या आजच्या आंदोलनाची योग्यायोग्यता जरी पूर्णत्वानें नव्हें तरी बऱ्याच अंशानें त्यांत दडलेली आहे. म. गु. जनता परिषदेचे अध्यक्ष श्री. इंदुलाल याज्ञिक हे कम्युनिस्ट आहेत. समितीमध्येंहि कम्युनिस्ट हा वजनदार पक्ष आहे. अशा स्थितींत परिषद आणि समिति यांच्या मुंबईबाबत काय किती वाटाघाटी झाल्या ? कोठें अडल्या ? मुंबईबाबत परिषदेचें काय म्हणणें पडलें ? आणि समितीनें त्यावर काय उत्तर दिलें ? हें सर्व शक्य तर उभयपक्ष प्रतिनिधींच्या सह्यांनिशीं जाहीर व्हावयास पाहिजे आहे. म्हणजे त्यावरून जनतेला अनेकानेक गोष्टींचा बोध होईल.

आम्हांला जें आज दिसतें, आणि संस्थेच्या मदतीच्या निमित्तानें महाराष्ट्रीयां-बरोबरच शेंकडों गुजराथी लोकांत फिरतांना जें आमच्या प्रत्ययाला येतें तें हें कीं, मुंबईबाबत जो वांधा आहे, तो गुजराथी सामान्य जनतेच्या खऱ्याच अशा कांहीं गाऱ्हाण्यांतून, पूर्वग्रहांतून, आशंकांतून, आकांक्षांतून, अपेक्षांतून, नि इतिहासांतून निर्माण झाला आहे. कॉंग्रेसशीं उभयपक्षांचा वांधा असल्यामुळें आपसांतील मत-भेदांना बाहेर कोणी वाचा फोडीत नाहींत आणि ऐक्याचा पोकळ देखावा उभारतात हें खरें. परंतु त्यामुळें जाणत्यांचे पुढें सत्य कांहीं लपत नाहीं. (कर्नाटक सीमे-बाबत अगदीं हेंच याच पध्दांत नसलें तरी साधारणत: असेंच कांहीं म्हणतां येईल).

समिति नेत्यांकडून येणाऱ्या खुलाशावर आणि त्याच्या समर्पकतेवर स्पष्टते-वर बरेंच कांहीं अवलंबून आहे. आमचें म्हणणें इतकेंच कीं, संयुक्त महाराष्ट्रांत मुंबईचा आणि बेळगांव कारवार इ.चा अंतर्भाव या बाबतींत संबंधित शेजार-प्रांतीय सामान्य जनतेचीं मनें नीट समजून घेण्यांत आलेलीं नाहींत, तीं यावींत, आणि न्याय व औदार्य यांसह ह्या भिन्न-भाषिक सामान्य जनतेच्या आशा आकांक्षांना योग्य ती दाद अवश्य त्वरित देण्यांत यावी भांडवलशाहीं दृष्टिकोन नको; तसाच कॉंग्रेस-छाप दृष्टिकोनहि वाटल्यास टाळावा. परंतु भारतनिष्ठ शेजारप्रेमी समाजवादी न्याय आणि औदार्ययुक्त असा बंधुभावाचा स्वतंत्र दृष्टिकोन स्वीकारून शेजार प्रांतीयांचें समाधान जरूर करून त्यांचे सप्रेम सहकार्य साधेल. तेवढें जास्तींतजास्त संपादण्यात यावें. अशा खऱ्याखुऱ्या जानपदिक सहकार्याचे पायावर करण्यांत येणाऱ्या सत्याग्रहांत एकेका सत्याग्रहीचें नैतिक बळ किमान दुपटी तिपटीनें किंबहुना अधिकच वाढेल, आणि यशहि पुष्कळच अधिक जवळ येईल. असें न करतां चालविण्यांत येणाऱ्या सत्याग्रहाला, कितीहि कंठशोषानें इन्कारिलें तरी, न जाणों राष्ट्र देवतेच्या लेखीं 'प्रांतीयवादाचा हेकटपणा' असेंच नांव मिळेल, आणि अशा आंदोलनास यश येणें कठीण जाईल. अथवा चुकून मिळालेंच तर तें तकलूपी ठरेल. त्या यशांतच अपेशाचीं संघर्षांचीं बीजेंहि कदा-चित् भरलेली राहतील. सं. म. नेत्यांना, ते मनांत आणतील तर, वरील सूचना कार्यवाहींत आणणें अशक्य मुळींच नाहीं. आम्ही त्यांना साधेल ती मदत करूं.

म. गांधीप्रणीत सत्याग्रह तंत्राचा विचार करतां, सं. म. समितीच्या चालू सत्याग्रहांत आणखी दोन वैगुण्यें स्पष्टपणें जाणवतात. तीं येथें लिहितों. पैकीं पहिलें असें कीं, हैद्राबाद येथील पं. नेहरूंच्या भाषणांत लोकशाहीसाठीं विचार-विनिमयाचें जें कळकळीचें आवाहन पंडितजींनीं केलें, तें हिंसेच्या निखालस भ्रांत आरोपासह आलेलें असलें तरीहि, त्याचा फायदा घेऊन हार्दिक विचारविनिमयाची कोणाही समिति नेत्यानें तयारी दाखविली नाहीं ! आमचें मतें ही अगदीं शोचनीय गोष्ट झाली! प्रांतीय राजकारणाचा विचार करतांना सर्व राष्ट्र डोळ्यांपुढें ठेवून विचार करावाच लागतो. आपल्या प्रांतनिष्ठ मागण्या एककल्लीपणानें पुढें रेटतांना त्याचे पंजाबासह विविध प्रांत असलेल्या समग्र देशावर काय परिणाम होतील हें ध्यानीं घ्यावेंच लागतें. या जातीचे परस्पर विचारविनिमय कधीं कधीं सर्वांनाच कांहीं नवीन बोध देतात. कांही नवीन गोष्टी शिकवितात. असे विचारविनिमय टाळणें एकंदरींत बरें नाहीं. अद्यापहि समितिनेत्यांनीं, अथवा ते नाहीं तर त्याचेऐवजीं जुन्या सप्रू जयकरां-सारख्या कोण्या नव्या पोक्त विचाराच्या राष्ट्रप्रेमी अपक्षीय मध्यस्थांनीं उभय-पक्षांत फिरून परस्परांच्या आंतरिक विचारांची अडीअडचणींचीं परस्परांना जाणीव करून देण्याचें कार्य अंगावर घेतलें पाहिजे. दुसरें वैगुण्य असें कीं, सत्या-ग्रह करतांना 'हृदय-परिवर्तन' करणें हें महात्माजींचें एक ठाम उद्दिष्ट असे. आणि अशा वेळीं वाचा-संयम लेखणी-संयम शब्द-संयम पाळण्याची ते

पराकाष्ठा करीत. तेंच पथ्य आजच्या सत्याग्रह संग्रामांत पाळणेंहि अत्यंत उचितच ठरेल. परजन-स्वजन यांतलें तारतम्य लक्षांत घेतां अधिकच उचित ठरेल. अंतर्गत भांडणें बंद ठेवून, आर्थिक विकास साधण्याची देशांतील परमावश्यकता लक्षांत घेतां अधिकतर उचित ठरेल. त्यांतहि विशेषतः परचक्राच्या लष्करशाहीचा "लांडगा दाराशीं आला असतां" पाळणें जवळजवळ आज्ञार्थीच ठरेल. दुर्लक्ष कदाचित् आत्मघातकी होईल.

अलीकडेच प्रसिद्ध झालेल्या आमच्या 'राष्ट्रोद्धार श्लोकावली'तील एतत्संबंधीं औचित्यपूर्ण तीन श्लोक येथें उद्धृत करून पुरें करूं.

नका आळशी वा नका अंध राहूं ।
नका तेंवि कोणीहि अन्याय साहूं ।
परी पाहुं लागा दुज्यांचेहि दृष्टीं ।
अशानें सुखी सर्व होईल सृष्टी ॥१॥
परांचे मनीं राहती भाव नाना ।
मनीं मान द्या, भाव, त्या भावनांना ।
करूनी विचारा मिळा त्या मनांसी ।
अशी मीळणी लाभवी सौख्यराशी ॥२॥
नको दुष्ट वेवाद जे दुःखदायी ।
कटूता मनीं वाढवीती अपायी ।
करा मानसीं नित्य याचीच चिंता ।
कसें मीळतें यांत येईल घेतां ॥३॥

वरील लेखांत सुचविलेल्या जातीचीं कामें प्रत्यक्षांत घडण्या-घडविण्यासाठीं, तसेंच संस्थेच्या इतर जबाबदाऱ्या नि कामें पार पाडण्यासाठीं, संस्थापालकांनीं सत्याग्रहाचा बेत अलीकडे स्थगित करून लांबणीवर टाकला आहे.

प्रस्तुत संस्थेनें गेल्या दोन महिन्यांत महत्वाची अशी कांहीं अल्पस्वल्प कामगिरी निश्चित केली आहे. दिल्ली लोकसभेंतील नि मुंबई विधान सभेंतील महत्वाच्या प्रश्नांचीं कांहीं उत्तरेंहि मिळालीं आहेत. तें सर्व निवेदन स्थलाभावास्तव पुढील अंकीं देऊं.

प्रस्तुत अंकाच्या किमान १५०० प्रति दर महिना किंवा दुमाहीस निघतात. जाहिरातदारांनीं पत्रव्यवहार करावा.

प्रसिद्धि दिनांक २७-११-५८ द. के. पवंते (चिटणीस)

मुद्रक : श्री. पां. र. अंबिके, अनसूया मुद्रणालय,
१३९८ सदाशिव, पुणें २. (टेलि. ६५३०)

क्रान्ति

वर्ष ११ वें
नं. २७

आतां अवधि थोडाच आहे !

आतांपर्यंत गौरवर्णीयांचे भक्ष्य बनलेला आफ्रिका खंड हळु हळु जागा होत आहे. तेथील देश, एकामागून एक, स्वतंत्र होण्याच्या मार्गाला लागले आहेत. घाना स्वतंत्र झालाच आहे. फ्रेंच गीनेनेंही स्वातंत्र्य पुकारलें आहे व घानाबरोबर फेडरेशन करण्याच्या वाटाघाटी सुरू करून खुद्द ब्रिटीश मुत्सद्यांना पेंचांत पाडलें आहे. येत्या १९६० मध्यें आणखी पांच देश स्वतंत्र होणार आहेत. त्यांत नायजेरीया ही मोठी ब्रिटीश वसाहत, इटालियन सोमालीलँड, ब्रिटीश आणि फ्रेंच टोगोलँड वगैरे देश आहेत.

नुकत्याच घाना येथें भरलेल्या आफ्रिकन परिषदेंत घानाचे पंतप्रधान डॉ. नक्रुमा यांनीं 'पश्चिम आफ्रिका संघाची' कल्पना पुढे मांडली आहे. घाना आणि फरेंच गिने यांच्यामध्यें पोर्तुगीज गिने आहे. त्याचें भवितव्य आतां सालाझारकडे राहिले नसून तें आफ्रिकन मुत्सद्यांच्या हातांत आले आहे. पंचशीलेचा आधार घेऊन भारतापासून अजून पर्यंत गोवा अलग राखण्यांत त्यानी यश मिळविले आहे. पण आतां प्रसंग पं. नेहरूंशी नसून डॉ. नक्रुमा प्रभृति आफ्रिकन मुत्सद्यांशीं आहे. तेथें पंचशीला आड येणार नाहीं. आणि सालाझारच्या साम्राज्याचे बुरुज एकामागून एक कोसळावयास फारसा अवधि आतां उरलेला नाहीं. पोर्तुगीज गिने सां. तोमे, आंगोला हीं एकामागून एक गमावण्याचे दिवस फार दूर नाहींत.

काळाची पावले ओळखण्याचे सामर्थ्य नसलेल्या डॉ. सालाझारला उघड्या डोळ्यानीं हें सारें पहावे लागेल ! हे विधी-लिखीत अटळ आहे !

१८-१२-५८

जय हिंद ! जय गोवा !

आझाद गोमन्तक दल प्रकाशित

[रेणुका, बेळगांव.

प. बेळगांव. २६०.

उद्याचा [illegible]

साप्ताहिक बातमीपत्र

रजि. नं. B 7406.
वार्षिक वर्गणी ३ रु.

(गोव्याच्या स्वातंत्र्य लढ्याला वाहिलेलें व आ. गो. दलाच्या धोरणांचा पुरस्कार करणारें)

वर्ष २ रें : सोमवार दिनांक : २२-१२-१९५८ : अंक ५० वा

-१- [illegible] मिळकतीवरील कर (contribuição predial) दोन हप्त्यांनीं भरण्याचा असतो. व ते अनुक्रमें जानेवारी व जुलै अखेरपर्यंत भरावे लागतात. आतां त्यांत बदल करण्यांत आला असून ती मुदत अनुक्रमें एप्रिल व ऑगस्ट अखेरपर्यंत वाढविण्यांत आली आहे, असें गोवा सरकारनें जाहीर केलें आहे.

-२- गोवा सरकारच्या इंपोर्ट आणि एक्सपोर्ट बोर्डासाठीं एक नवी इमारत बांधण्यांत येणार आहे. या इमारतीचे नकाशे तयार करण्याचें काम आर्किटेक्ट आंतोनीयु गोमीश या [illegible] सोपविण्यांत आलें होतें. त्या कामासाठीं ते पोर्तुगालहून गोव्याला निघ[ाले] होते, पण दुर्दैवानें प्रवासाची तयारी करतां करतांच ते निधन पावले! सरकार [illegible] इमारतीचें [illegible] तर! माणसा चिंतितें [illegible], दैव अन्यत्र चिंतयेत्, हेंच खरें!

-३- [illegible] गोवा सरकारचे पोलिस कमांडर [illegible] [illegible] आदेशावरून पोर्तुगालला रवाना होत आहेत. त्यांच्या कारकीर्दीला चार वर्षे सरकल्यामुळें कदाचित त्यांचें पुनरागमन होणार नाहीं. त्याजागीं नवीन गव्हर्नरच्या विश्वासां-तील [illegible] इसमाची नेमणूक होईल.

-४- गेल्या ५ तारखेला "तिमोर" ही बोट पोर्तुगालहून सुटली असून तिच्यांतून कांहीं सैन्य व अधिकारी गोव्यांत येत आहेत. हें सैन्य मुदत भरलेल्या आपल्या सैनिकांची जागा घेईल व ते पोर्तुगालास रवाना होतील.

-५- माजी पोलिस [illegible] आंतोनीयु फ्रांसिस्कु [illegible] [illegible] यांना पुन्हा पोलिस खात्यांत भरती करण्यांत आलें आहे. सुमारें दोन वर्षांपूर्वी त्यांना [illegible] [illegible] झाली होती व नंतर बडतर्फही करण्यांत आलें होतें. ही नेमणूक जाहीर करतांना सरकारी [illegible] त्यांना "मुक्त" करण्याचें [illegible] कारणें आतां नाहींशी झाल्यामुळें परत नोकरीवर घेण्यांत येत आहे, असा खुलासा केला आहे.

-६- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कराचा दुसरा हप्ता भरण्याची मुदत गोवा सरकारनें या महिन्याच्या अखेरपर्यंत वाढविली आहे.

-७- "उतिसांव नासियोनाल" या [illegible] [illegible] एकमेव राजकीय पक्षाच्या नूतन पदाधिकाऱ्यांनीं अधिकार ग्रहण करण्याचा समारंभ डिसेंबरच्या पहिल्या आठ-वड्यांत पार पडण्यांत आला. याप्रसंगीं, नेहमीच्या प्रथेनुसार डॉ. [illegible] एक भाषण केलें, पण या भाषणांत नेहमींचा जोश नव्हता. हें भाषण निराशाजनक होतें. पोर्तु-गीज [illegible] [illegible] सापडलेलें [illegible], आपण तीस वर्षे खपून बांधलेली इमा-रत किती भुसभुशीत पायावर उभारलेली आहे याची जाणीव झाल्याचीं चिन्हें, आणि हा डोलारा आपल्या डोळ्यासमोर केव्हां रसातळाला जाईल याचा नेम नसल्याची भीति

(पाठीमागें)

या सर्वांचें दिग्दर्शन [illegible] होत होतें. आपले एकवेळचे सहकारी फुटून विरोधी पक्ष मिळाले याचा अत्यंत विषाद त्यांना आलेला आहे. पोर्तुगीज रिपब्लिक हें स्थापनेपासून विरोधी होतें, पण डॉ. सालाझारनें १९४० मध्यें कॅथॉलिक चर्चबरोबर करार करून त्यांना कांहीं अधिकार बहाल केले व त्याच्या मोबदला आपल्या राजवटीला त्यांचा पाठिंबा मिळविला. पण त्याच चर्चचे कांहीं अधिकारी आज आपल्या विरोधकांना [illegible] झालेले पाहून चर्चला त्यांनीं इषारा दिलेला आहे. चर्चच्या अधिकाऱ्यांनीं चर्चचे हितसंबंध आणि विचारसरणी यांच्याशीं अहिनकुलवत् संबंध असलेल्या कम्युनिझमबरोबर हातमिळवणी करावी याची त्याला अत्यंत चीड आलेली आहे. सालाझार आपल्या विरोधकांना नेहमीं कम्युनिस्ट हा छाप मारूनच त्यांना नेस्तनाबूत करीत आलेला आहे. पण आज सरसकट सर्वांनाच कम्युनिस्ट म्हणणें त्याला दुरापास्त होऊन बसलें आहे. विश्वविद्यालयीन विद्यार्थ्यांमध्यें आज त्याच्या राजवटीबद्दल प्रेम राहिलेलें नाहीं. त्यांच्यांत वैचारिक पोकळी निर्माण झाली असून त्याची जागा कम्युनिस्ट तत्वज्ञान घेत आहे, याची जाणीव त्याला झालेली आहे. त्याची mocidade portuguese निष्प्रभ होत चालली आहे. या सर्व परिस्थितीकडे आपल्या पक्षाचें पर्यायानें "होयबांचें" [illegible] लक्ष वेधलें असून बाकच्या [illegible]दारांची जाणीव करून दिली आहे. यापूर्वीं जनतेच्या भावना उद्दीपित करून आणि भरमसाट आश्वासनें देऊन राजकारणाचे खेळ आपण खेळत होतो याची कबुली देऊन आज ती परिस्थिति बदलल्याचा इशारा त्यानें दिला [illegible] आहे. [illegible] या प्रसंगी म्हणाले कीं "[illegible] अधिकारांच्या अधिकार ग्रहणानंतर [illegible] सरकार [illegible] येईल. यापुढें [illegible] पक्षांची चर्चा व ते सोडविण्याचे मार्ग यांचें विवेचन करणार आहे. पण आज आपण फक्त देत असल्याचें सांगून त्यांनीं वरील गोष्टींचाच समाचार आपल्या भाषणांत घेतला. यावरून पोर्तुगालची परिस्थिति किती अस्थिर आहे, साला-झारच्या आपल्या [illegible] सुरक्षिततेची कशी काळजी वाटत आहे, यावर चांगला प्रकाश पडतो. [illegible] दिलेली [illegible] यापुढेही टिकेल हा आशावाद भ्रामक आहे - इतिहासाविरुद्ध आहे, याची जाणीव सालाझारला नसेल असें म्हणता येत नाहीं. पण "समजते पण उमजत नाहीं" अशी म्हण आहे ना?

[illegible] सरकारी धोरणाला "होय" म्हणणाऱ्यांचा स्वातंत्र्य असलेली "आर्थिक [illegible]" [illegible] आल्यानंतर, तिच्यातील तरतुदींनुसार लेजिस्लेटिव्ह कौन्सील-च्या दुसऱ्या निवडणुका येत्या मार्चमध्यें [illegible] होणार आहेत. सरकारी तर्फे पुढील उमेदवार उभे राहिलेले आहेत. आणि दीड व [illegible] सोडल्यास जागांइतकेच उमेदवार असल्यामुळें ते बिनविरोध [illegible] आहेत. मतनोंदणीचा फार्स तेवढा शिल्लक राहिलेला आहे. जुन्या सभासदांपैकी पुढील उमेदवारांवर सरकारची मेहेरनजर टिकलेली आहे. श्री. [illegible], श्री. पुरुषोत्तम वा. केणी; डॉ. मानसीम मिनेझीस; श्री [illegible] आणि श्री पीयदाद रिबेलु.

इतर उमेदवार पुढीलप्रमाणें आहेत. जास्त कर भरणाऱ्यांमार्फत १ जागा - श्री. [illegible]; [illegible] १ जागा -- प्रो. रामचंद्र शंकर [illegible]. [illegible] संस्थांमार्फत दोन जागा - श्रीरकरराव देसाई व पीयदाद रिबेलु. कोमुनिदादी-मार्फत २ जागा -- [illegible] व डॉ. मानसीम मिनेझीस; आर्थिक संस्थां-मार्फत १ जागा - श्री [illegible]..... (पुढील मजकूर पान ३ वर)

मतदार संघामधील ३ जागा — श्री. अब्दुल करीम ; श्री. आमादेव दि कोस्त ; व मार्शलीन कोलाझो ; मडगांव मतदारसंघ ३ जागा — श्री अनंत पाळेकर, श्री फ्रांसिस्कु फुर्तादु व श्रीमती डोरथीना फिगैरेद.

म्हापसें मतदार संघ ३ जागा — डॉ. गुस्ताव मोंतेर, डॉ. बेलचियोर फर्नांदीश व डॉ. कार्लुस दि सौझ.

दमण मतदारसंघ १ जागा — प्रो. जुसे मारीय फर्नांदीश व श्री. आवेरेलियु सौझ

दीव मतदारसंघ १ जागा — श्री. नारायणदास गुलाबचंद (चालू सभासद) व श्री. विष्णुदास नरोत्तम.

मावळत्या कौन्सिलमध्यें चार हिंदु ; एक मुसलीम ; व नऊ ख्रिस्ताव असें प्रमाण ; व लोकसंख्येंतील ६१ टक्के हिंदु ; ३ टक्के मुसलमान, व ३६ टक्के ख्रिस्ताव या प्रमाणांत तें चालू निवडणुकीनंतर ६ हिंदु, १ मुसलमान व ११ ख्रिस्ताव असें होईल. गव्हर्नर दोन सभासद नेमले जातात, आणि तीन सरकारी अधिकारी पदसिद्ध सभासद असतात. कौन्सिलची मुदत चार वर्षें असून, प्रत्येक सभासदाला बैठकीस हजर असलेल्या प्रत्येक दिवसामागें ४० रुपये भत्ता मिळतो. शिवाय पणजी शहराबाहेर वास्तव्य असल्यास प्रवास भत्ता, कौन्सिलच्या बैठकी साधारणपणें तीन महिने चालतात. चालू निवडणुकीचा विशेष म्हणजे एक महिला उमेदवार पहिल्यांदाच त्यांत भाग घेत आहे.

२९. लेजिस्लेटिव्ह कौन्सिलच्या गेल्या १२ तारखेच्या असाधारण बैठकींत पोस्ट व तार खात्यास पंधरा लाख रुपयांचा तनखा देण्याबद्दलची सरकारी मागणी मंजूर करून घेण्यांत आली.

३०. येत्या १ जानेवारीपासून पोस्ट आणि तार खात्याच्या नोकरांचा पगार नवीन स्केलप्रमाणें वाढविण्यांत येणार आहे.

३१. येत्या २२ तारखेस लेजिस्लेटिव्ह कौन्सिलमध्यें येत्या वर्षाचें अंदाजपत्रक सादर करण्यांत येणार आहे. फायनान्स खात्यानें येत्या वर्षाची सर्वसाधारण जमा रु. ४७४९८२३९-३-८ (इस्कूद २८४९८८३७ ॥ ४०) अंदाजली आहे. हा आंकडा चालू वर्षापेक्षां रु. ७६८७१०६-५-४ नीं जास्त आहे (इस्कू. ४१०९८१८५६६) वर्षाअखेर रु. ८०३५७२ शिल्लक राहतील असा अंदाज असून त्यांचा उपयोग असाधारण खर्चासाठीं करण्यांत येईल.

३२. गेल्या तारखेस पाळी (डिचोली) येथील एका खाणींत अपघात होऊन चार भारतीय मजूर चिरडून मेले. शिवाय कित्येक जबर जखमी झाले. त्याचप्रमाणें वास्कों (सत्तरी) येथील एका खाणींत गेल्या आठवड्यांत एक मजूर ठार झाला व एकास दुखापत झाली.

३३. जो कोण नवीन गव्हर्नर जनरल येईल त्याच्या पत्नीनें आपलें (सरकारी) वजन खर्च करावें, आणि कांहीं बड्या व्यापाऱ्यांकडून मोठमोठ्या रकमा मिळवून देवबत्यासारखी "कार्यासाठीं" फंड उभारावा अशी टूम सध्या गोव्यांत चालू असल्याचें समजतें. सध्याचे ऑनररी गव्ह. ब्रिगेडीयर माझेलु यांच्या पत्नीनें आतां गोव्यांतील (सुमारें ६०० म्हणे) अंधांसाठीं एक वसतिगृह-शिक्षण केंद्र उभारण्याचा उपक्रम (वरील प्रमाणें) सुरू केला असून ५ व्यापाऱ्यांकडून त्यासाठीं ५५००० रु. जमविले आहेत. वर्गणी जमविणें चालू आहे.

Confidential.

File Sanin

11 DEC 1958

माल टेकडी रोड
अमरावती दि. ९-१२-५८

श्री. एस.ए.डांगे,

एम.पी.

यांस वि.वि.

नागपुरच्या पोट निवडणुकीकरितां रिपब्लिक पक्षाच्या एकाला पुन्हा-एकस संयुक्त महाराष्ट्र समितीचा उमेदवार म्हणून उभे करण्यांत येईल असें प्रसिद्ध झालें आहे. आणि त्यासंबंधाने आपणांस मी हें पत्र लिहिण्याचे धाडस करीत आहे. ह्या पत्रातील मत व विचार माझे स्वतःचे आहेत. येथील समितीचे सभासद आणि पुरस्कर्ते ह्या माझ्या विचाराशीं सहमत असतीलच असें मी निश्चयपूर्वक सांगू शकत नाहीं. आपण Republicपक्षाचा उमेदवार निवडणुकीकरितां उभा करण्याच्या विचारांत आहांत म्हणून मला आरंभीच आपणांस स्पष्ट सांगून टाकावेसें वाटतें कीं, त्या पक्षांतील उमेदवार आपण उभा केला तर त्या पोट निवडणुकींत समितीला यश येणें-मेणें येणें असंभवनीय वाटतें. उमेदवार कोणत्या पक्षांतून घ्यावयाचा ह्याचा विचार करतांना मतदारांच्या जातीचा आपण विचार केलेला दिसत नाही, व केवळ अटकळ केली आणि ती चुकीची ठरते.

नागपुरच्या ह्या मतदार संघात मतदारांची संख्या इतर कोणत्याही एका जातीतील लोकांच्या संख्येपेक्षा अधिक असं शकेल. Repu-blic पक्ष हा नव बौद्ध महारांचा पक्ष. महारांतील बहुसंख्य लोक बौद्ध झालेले आहेत किंवा ते आपणांस बौद्ध म्हणवितात. बौद्ध नसलेले महार अल्पसंख्य आहेत. हे व इतर परिगणित जातींतील लोक त्यांचा ह्या नवबौद्ध -रिपब्लिक पक्षाशीं काही इतकाही संबंध नाहीं. ह्या बौद्ध लोकांचे आणि इकडील खेड्यापाड्यांतील सर्व साधारण हिंदु लोकांचे संबंधही पूर्वीइतके सलोख्याचे नाहीत. :इकडे पोलिसांनी आणि त्याचा परिणाम मोजण्या इतक्या लोकावर कोर्टात खटले भरण्यांत झालेला आहे. विदर्भांत समितीला गेल्या निवडणुकींत अपयश आले, त्यांतील अनेक कारणांपैकी या नवबौद्धांची वर्तणूक हें एक कारण आहे. डॉ.आंबेडकर हे एकदां निवडणुकी-करितां विदर्भांत उभे होते, पण ते पडले. त्यांच्या त्या मतदार संघात महारांची संख्या फार मोठी होती. ~~अधिक~~ आणि तेव्हां आतांच्या सारखी त्यांच्यात दुफळीही नव्हती. आता ह्या बौद्ध महारात म्हणजे पक्षांत ती झाली आहे. श्री.शंभरकर हे नागपुरांतून समितीचे उमेदवार म्हणून बरोबर निवडून आले. ह्याचा आधार आपण घेत असाल तर, मला आपणांस ऐसे असे सांगावेसे वाटतें की, Returning Officerसमोर श्री.शंभरकर ह्यांनी प्रतिज्ञेवर असें सांगितले की आपण हिंदु आहोत,आणि

किंतु राहणार, आता ते कुठे होण्याविषयी महाराजांना सांगतात. ती [illegible] गोष्ट वेगळी, हे सर्व येथे थोड्या विस्ताराने सांगण्याचे कारण असें आपण ह्या कुठे महाराजांच्या बळावर ही निवडणूक जिंकू पाहत असाल तर त्यांत आपली फसवणूक होईल. आपला पराभव होईल आणि त्याचे परिणाम काय होतील हे विशद करून सांगण्याची आवश्यकता नाहीं. संतकबीर श्री. पैगाम ह्यांच्या योग्यतेसंबंधाने मला तक्रार करण्याचे कारण नाहीं. [illegible] त्यांना मी कित्येक वर्षांपासून ओळखतो आणि त्यांचे शिक्षणा-ही चांगल्या प्रकारे संपादन झालेले आहे. पण उमेदवार निवडतांना त्याच्या योग्यतेबरोबरच समितीला यश येईल किंवा नाही ह्याचाही विचार होणे आवश्यक आहे. तेव्हा ह्या पत्रांत उपस्थित केलेल्या मुद्यांचा साकल्याने विचार केला असतां आगामी त्या निवडणुकीसाठी समितीचा उमेदवार उभा करण्यासंबंधाने पुनर्विचार केला पाहिजे असें मला वाटतें. तसदीची क्षमा असावी करावी.

आपला

(ग. आ. गवई)

6th December,1958.

SAMYUKTA MAHRASHTRA SAMITI

FOR FAVOUR OF PUBLICATION

The Executive Committee of the Samyukta Maharashtra Samiti, Seema Ladha Samiti and the representatives of the Samiti M.Ps met and discussed some important questions regarding Border struggle. Com. S.A.Dange presided over the meeting. Sarvashris, S.M.Joshi, Datta Deshmukh, R.K.Khadilkar, Dajiba Desai, P.K.Atre Dr.Naravane, S.G.Sardesai, V.D.Chitale, Lalji Pendse, Nath Pai, R.G.Bhandare, V.G.Deshpande, Haribhau Bhide, Kamal Bhagwat, Rasik Bhatt, B.R.Sunthankar and others attended. The following resolution was unanimously passed.

"The object of the Samyukta Maharashtra Samiti has been that the present Bilingual Bombay State is dissolved and the two linguistic States of Gujrat and Maharashtra are created. Incorporation of the contaguous and homogenuous areas inhabited by majority of Marathi speaking people into the unilingual State of Maharashtra has been a constant demand of the Samyukta Maharashtra Samiti and in order to draw the attention of the Parliament and the Central Government in fulfilment of this objective towards the Border Satyagraha on the Mysore Border its fundamental demand of the Samyukta Maharashtra, the Border Struggle Samiti took a decision to stage a demonstration before the Parliament House in New Delhi on the 18th of December. This meeting of the Samiti Executive while endorsing this decision call upon all Samyukta Maharashtra people to help the Delhi Demonstrations in all possible ways. The meeting further expects all the Samiti M.Ps. M.L.As and its elected Members on Local Bodies to take part in the demonstration as far as possible."

Kamal Bhagwat
OFFICE SECRETARY

The Samiti will meet again tomorrow morning (7.12.58) at the Bombay Office at 25 Bhaijiwanji Lane,Thakurdwar,Bombay at 9 a.m. to consider the outstanding agenda.

Samiti

SAMYUKTA MAHARASHTRA SAMITI

MUNICIPAL CORPOATION BLOC

A STATEMENT & AN APPEAL

—o—

On the demand of the Municipal Employees for an increase of Rs. 5 in Dearness Allowance

Citizens and Brother Workers,

Ever since the second Pay Commission announced an increase of Rs.5/- per month in the Dearness Allowance to all the Central Government Employees, the matter of a similar increase for Municipal employees has been a matter of dispute between the workers and the Municipality. Recently, the Municipal Mazdoor Union has also served a strike notice, declaring its intention to resort to an indefinite strike if their demand for an increase of Rs. 5/- in the Dearness Allowance, is not conceded by 14th June.

The Samiti group in the Corporation, pledged as it is to improve the living and working conditions of the employees, can have nothing but sympathy for this demand. The Samiti is conscious of the fact that with the rising cost of living, the conditions of the employees become harder day by day. But the Samiti's capacity to improve the conditions of the employees is determined by two conditions. One is the financial position of the Corporation and the other is the Samiti's commitments and duty to the citizens of this great metropolis to improve their civic amenities. Besides the present demand for an increase of Rs. 5/- arises out of an entirely new interpretatien sought to be put on the Corporation Resolution of 2-8-1957. The demand therefore, needs to be viewed in this beckground.

The financial position of the Corporation is fairly well known. The Budget is very tight. Capacity for taxation is extremely limited by the Act, as well as by the capacity of the people to pay. The Corporation has not the same avenues for taxation as are available to the Government both at the Centre as well as in the States Moreover, many of the tax avenues legitimately due to the Corporation have not been conceded by the Government and as such the Corporation, have been continuously agitating for them. Till these are permitted, the Corporation will have perforce to manage its house within the limited resources available.

The Municipal Budget for 1958-59 has an estimated income of Rs. 10.77 crores, and the expenditure has been estimated at Rs. 11.16 Crores, leaving a deficit of Rs. 39.87 lacs. Every effort is no doubt being made to economise on the expenditure and also to increase the revenue but the picture as it stands today, is the one that is detailed above.

Out of the total projected expenditure of Rs. 11.16 crores, nearly 3.71 crores by way of debt charges and other aids to specified institutions and Rs. 1.22 crores by way of contributions to the Education Budget, thus totalling to Rs. 4.93 crores. These are obligatory expenses under the Act, in which the Corporation has very little scope for any alterations. By way of salaries and wages, including Dearnees Allowances etc., the Corporation pays more than Rs. 4 crores to its employees. This makes up a total of Rs. 8.93 crores, leaving a balance of hardly 2.23 crores for meeting other expenses, which include about Rs. 14 lacs on milk and snacks for school children, about Rs. 23 lakhs on medicines, diets, etc. to Hospitals, about Rs. 44.0 lakhs on yearly repairs etc., and Rs. 29.0 lakhs on electricity gas, etc., consumed by the various departments of the Corporation. Under these circumstances, the plans of the Corporation for providing a number of additional facilities to the citizens are finding extreme difficulty. Acceptance of the demand in increasing the Dearness Allowance demanded is estimated to involve the corporation in an additional recurring expens of Rs. 31 lakhs annually, which it is obvious from what has been stated above, is impossible for the Corporation to bear at present.

Despite this tight and extremely difficult condition of the Budget, the Samiti in its earnest desire to improve the working and living conditions of the Municipal employees agreed and implemented the undermentioned concessions during the last one year.

(1) Merger of 50% Dearness Allowance in the basic pay.

(2) Increase in Dearness Allowance to the extent of Rs. 5/- for those salary slabs to whom it was not available on the basis of the Central Government scale of Dearness Allowance, then existing.

(3) The grades of the lower grade staff were increased from Rs. 35-1-40 to 35-1-45. This grade is an advance on the grade of even the Central Government for same categories. All these concessions together have involved the Corporation in a net additional annual recurring expenses of Rs. 65 lakhs approximately,

(4) The Corporation have increased the unclean allowance from Rs. 5/- per month to Rs. 7/- per month for those doing unclean work. This concession has benefitted nearly 5700 emlpoyees, involving an additional recurring expense of Rs. 1.37 lakhs annuall

(5) House rent allowance, which was at the rate of Rs. 6/-for single and Rs. 9/- for couple, has been changed to provide the actual houserent allowance paid subject to a minimum Rs 6/- and maximum of Ra. 10/-per month, irrespective of whether the worker is single or married.

(6) The duty hours of watchmen have been limited as far possible to 8 hours per day. In caaes, where this is not possible and where watchmen are required to work over and above 8 hours, the duty allowance paid to them has been increased, despite the fact that the Government have granted exemption to the Corporation from application of the Minimum Wages Act in respect of these categories and as such exempted the Corporation from paying any allownnce at all. The allowance which was 4 annas previously has been increased to 6 annas per day for those doing a spread over

(7) The conditions regarding the rules of recognition of Unions of Municipal employees have also been changed, doing away with some of the old humiliating and discriminating conditions that attended the recognition all these years. A good many of the other demands are before the Wage Structure committee, which is going through them all these days and which is expected to take decisions soon.

All these things are being mentioned here, not with a view to claim that the Samiti has done everything that needs to be done and that nothing more remains to be done. Far from it. The Samiti is only too conscious of the inadequacy of these concessions and is also aware of its responsibilities to improve them still further.

The Samiti also owes its responsibilities to the citizens of this city. The need for adequate Housing, better education, roads, medical aid and such other amenities that make for a decent civic life, still remain to be fully tisfied and are naturally, uppermost in minds of the Samiti.

It is in this context that we urge both the workers of the Bombay Municipal Corporation and the citizens of this great city, to judge our performance and compare it with the performance of the Congress Party, either in the past or at present, whether in the corporation or in the States. We ask you, would it be correct to compare the Congress Party, which had a different labour policy and which refused to recognise strongly built unions of Municipal employees, with the Samiti Party that strove to fulfil a good number of premises, as already detailed above and is now asking for time, to be able to find the necessary resources tomeet the rest.

The Samiti has been charged with a breach of an Aggreement arrived at between the Municipal employees and the Samiti Group. The Samiti Party has also been challenged to state its position with respect to the Corporatoin Resolution No. 478, dated 2nd August 1957. So far as the Samiti Group is concerned, there is neither a breach of any agreement nor any reluctance to clearly state its interpretation in respect of that Resolution of the Corpor tion. The Samiti party put into that Resolution precisely what it had agreed to and stands by it even to-day.

The Samiti had agreed to grant Dearness Allowance at Central Government scales **as it existed then** and not to permanently link it up the scales of the Dearness Allowance as may be sanctibned by the Central Government from time to time. This was obvious under those conditions for two reasons Firstly nobody negotiating on behalf of the Samiti could be expected to agree to bind the Municipal Corporation, with its limited resources, to the scale of Dearness Allowance granted to by the Central Government, having unlimited resources at its disposal. On the very face of it, this proposition is fantastic. Seoondly the background of these demands and its acceptance also rules out such an interpretation. It is well known that while the Municipal employees getting a basic salary below Rs. 50/- were already getting Dearness Allowance of Rs. 40/- which was on par with the Dearness Allowance available to the Central Governm employees, those getting a salary of above Rs. 50/- per month were g Rs. 5/- less, per month compared to that of the Central Governmen yees. The demand as it was then made for Dearness Allowance at C Government scale was [illegible]

agreed to grant advance increments ranging from Rs. 2/- to Rs. 5/- for all those employees whose basic salary was less than Rs. 50/- per montn and who had not secured any immediate benefit out of the above Dearness Allowance scale.

Consequently so far the Samiti Group is concerned, its agreement of 24th June 1957 as well as the Corporation Resolution had only one meaning and that is to confine the Dearness Allowance to the level of Dearness Allowance to the Central Government employees **as it Existed then.**

It is the submission of the Samiti that this was also the understanding of all the Unions that were parties to that agreement because if it were not so, the Unions could have insisted on inserting the qualifying clause, of a permanent link up of the Dearness Allowance with the Central Government scale. It is not open for anybody now, at this stage, to try to put a different interpretation on that clause, particularly when the point regarding the interpretation of such wordings, in respect of a number industries whose Dearness Allowance was linked up with the Dearness Allowance paid to the textile workers, has been thrashed out by a number of Tribunals as far back as 1954 and 1955. Surely the Municipal Mazdoor Union was aware of this interpretation and if it wanted the clause to be suitably altered to confirm to the interpretation that they now are trying to place on it, it was always open for them to seek such interpretation both at the time of the negotiations as well as when the Resolution was passed by the Corporation. Nothing of the type was done and now it is late in the day, to put an interpretation of that clause which it never had intended to be placed.

Despite all this, the Samiti believes that all disputes must be, resolved amicably in a peaceful manner and it is in furtherance of this that even though the Samiti and the Corporation were clear about the interpretation of that clause, in deferance to the views held by the Unions, they agreed to refer this matter to the Industrial Tribunal. The Sub-Committee of the Wage Structure Committee, appointed to negotiate with the unions, even suggested that the demand for increaseof Rs. 5/- in D. A. also be referred to the Tribunal on its merits. Even there, with a view to obviate the delays which usually take place in all such matters, when they go through the usual procedure of conciliation etc. etc., the Samiti Group decided that the issue be taken straight way to the Tribu. with no intermediary steps.

We appeal to the workers and to the citizens to look at this problem in a dispassionate way. Above all we appeal to the Municipal employees to desist from their proposed move for a strike. We appeal for co-operation and help from all quarters to fulfil the mission to which the Samiti is committed, that of bringing all round betterment in conditions of tha citizens as well as the employees.

M. HARRIS
Leader, Samyukta Maharashtra Samiti,
Municipal Corporation Bloc.

Published by V. S. Pagare, P. K. Kunte P. K. Kurne, D. V. Jogalekar
Secretaries, S. M. S., Municipal Corporation Bloc.
Printed at Vaidya Bros' Press, Bombay 2.

म्यु.कामगार संघाच्या कार्यकारी मंडळानें चेअरमन फायनान्स कमिटी यांच्या पत्र नं.२८/१९०४/५.५ चे पत्रा बाबत सांगोपांग विचार करून खालील प्रमाणें निर्णय घेतला आहे.

कामगारांना ता.१.१.१९४९ पासून राहिलेला सुट्टीचा पगार कां दिला पाहिजे :

सुट्टीचा अर्थ ही कार्यकारिणी पुढील प्रमाणें करीत आहे. कामगाराला रोज जे काम दिले असते ते त्याने आपल्या कामाच्या ठिकाणी जाऊन ते न करतां त्या दिवशी विश्रांती घेणे यांस सुट्टी घेणे असे म्हणतां येईल. तेव्हां भंगी कामगाराला आठवड्यांतून एक दिवस सुट्टी घेणे म्हणजे त्यानें नेमून दिलेले पायखाने साफ न करतां त्या दिवशी घरी राहून विश्रांती घेणे म्हणजे त्यास सुट्टी मिळाली असे म्हणतां येईल.

कार्यकारणीच्या मताप्रमाणें संघाशी १९४६ मध्यें केलेल्या करारा प्रमाणें नगर सभेच्या ठरावानें भंगी कामगारांचे कडून प्रत्येक दिवशी नेमून दिलेले पायखाने साफ करून घेतलेमुळें व १९४६ साली संघाशीं केलेल्या करारा प्रमाणें आठवड्यातून एक दिवस सुट्टी दिली नाहीं म्हणून मे १९४७ सालांत संघ व नगरपालिका यांचे करार होऊन भंगी कामगारांना सुट्टी न दिलेल्या दिवसांचा पगार देण्यांत आला. त्याचप्रमाणें परत तारीख ११.१.४९ रोजी फायनान्स कमिटीनें निर्णय देऊन डिसेंबर १९४८ अखेर भंगी कामगारांना सुट्टीचा पगार अदा केला आहे. त्यानंतर म्युनिसिपालिटीनें महिनेच्या महिन्याला कामगाराला सुट्टीही दिली नाहीं. अगर सुट्टीचा पगारही दिला नाहीं. थोडे महिने वाट पाहून म्युनिसिपालीटी आपणहून कामगारांना सुट्टीचा पगार देत नाहीं म्हणून संघाला म्यु.पाकडे पत्रव्यवहार करावा लागला. नाईलाजास्तव ता.१५.१.५० रोजी संघाच्या ठरावीक सुट्टीच्या पगारासह इतर मागण्या कराव्या लागल्या. फायनान्स कमिटीनें ठरावात ता.२०.१.५० पर्यंत म्हणजे विचारांत असलेली प्रस्तुतची आपली मागणी येई पर्यंत भंगी कामगारांकडून वरील प्रमाणें दिलेल्या व भोगलेल्या सुट्टीबाबत कांहीही तक्रार आलेली नाहीं असे जे विधान केलेले आहे ते वस्तुस्थितीस सोडून आहे असे फायनान्स कमिटीस जर त्यांनीं संघाचा त्या तारखेपूर्वीचा पत्रव्यवहार पाहिला तर समजून येईल. तसेंच फायनान्स कमिटीनें ठरावात, या प्रमाणें मंजूर झाले तरी भंगी कामगारांनीं रोज किती तास काम करावे

या बाबत आजपर्यंत मक्ते ठरविले गेले नव्हते "असे जे विधान केले आहे ते पूर्वीच्या फायनान्स कमिटीच्या ठरावाचे विरुद्ध असे आहे हे जर फायनान्स कमिटीने आपला ता.११.१.४९ चा निर्णय पाहिला तर दिसून येईल.

हे.चिफ ऑफिसर यांनी ता.२९.१.४९ रोजी सुटी कशा प्रकारे द्यावी याबाबत जो हुकूम काढला तो संघाशी म्युनिसिपालीटीने सन १९४८ साली केलेल्या कबक कराराचा भंग करणारा आहे असे या कार्यकारीणीचे मत आहे.हे.चिफ ऑफिसर यांनी पूर्वी पासून नगर सभेच्या ठरावाने जो सुट्टीचा अर्थ होतो तो स्वतःच्या अधिकारात बदलून संघाशी जे १९४७ सालांत म्युनिसिपालिटीने करार केला होता त्याचा भंग केला आहे.म्युनिसिपालीटीला जर करारामध्यें बदल सुचवायचा होता तर त्यांनी ६ महिने अगोदर संघाला नोटीस कराराप्रमाणें द्यायला हवी होती. तेव्हां नगरसभेच्या ठरावविरुद्ध चिफ ऑफिसर यांनी ता.२९.१.४९ रोजी जो भंग्याच्या सुट्टी बाबत हुकूम काढला तो करार भंग करणारा असल्यामुळें आमच्या सभासदांवर बंधनकारक नाहीं.

हे.चिफ ऑफिसर यांच्या हुकमाला अनुसरुन कामगाराला शनिवारी व रविवारी अर्धा अर्धा दिवस आठवड्यातून सुट्टी भंगी कामगाराला मिळाली म्हणून त्यांना सुट्टी मिळाली असल्या मुळें त्यांना सुट्टीचा पगार देता येत नाहीं असा फायनान्स कमिटीचा निर्णय आहे. पण शनिवारी व रविवारी कामगारांना सुट्टी मिळाली असे फायनान्स कमिटी जे म्हणते ती कामाची सुट्टी नसून हजेरीची सुट्टी आहे.म्युनिसिपा..लीटीने हजेरीची सुट्टी दिली नाहीं तर ती आपोआप कामगाराच्या पदरांत पडली कारण कामगारांची हजेरी घेणाऱ्या मुकादम आदि ऑफिस स्टाफला शनिवार व रविवार व दोन प्रहरी सुट्टी असते.भंगी कामगाराच्या दोन वेळच्या हजेरी बाबत संघाकडून ता.२०.९.५० पूर्वी अनेकदा तक्रारी केल्या आहेत . हे पूर्वीच्या पत्रव्यवहारावरुन दिसून येईल.

तेव्हां १ जानेवारी सन १९४९ पासून भंगी कामगारांनी सतत आपले नेमून दिलेले पायखाने साफ करण्याचे काम केले आहे त्यांना आठवड्यांतून एक दिवस सुट्टी कराराप्रमाणें दिली नाहीं. तेव्हां नगर सभेच्या पूर्वीच्या ठरावाप्रमाणें त्यांना १ जानेवारी १९४९ पासून त्यांचा राहिलेला सुट्टीचा पगार त्यांना द्यावा अशी या सभेची मागणी आहे.

दोनों वेळा वाटाघाटी केल्या त्यावेळीं जे निर्णय घेतले त्यामध्यें सुट्टीच्या पगारा बाबत पुढील प्रमाणें निर्णय घेतला आहे. मागणी नं.७ मागणी मान्य करणेत आली. ता.१५ नोव्हेंबर पर्यंत कामगारांना सदरची रक्कम (पूर्वीचा सुट्टीच्या पगाराची) देणेची आहे. याची प्रत म्युनिसिपालिटी कडून आम्हांस दिली गेली आहे.

एकादा निश्चित निर्णय घेतल्यानंतर परत निर्णय फायनान्स कमिटी बदलली आहे ही गोष्ट खेदाची आहे.

तेव्हां फायनान्स कमिटीनें फेर विचार करून हा प्रश्न सोडविण्या नें सत्वर तोडगा काढावा अशी या कार्यकारीणीची इच्छा आहे.

तेव्हां आपणांकडून हा प्रश्न जर सोडविण्यानें सुटला नाहीं तर थेट नाईलाजानें आम्हांला पुढील कायदेशीर मार्ग स्विकारण्या शिवाय गत्यंतर नाहीं अशी ही सभा आपणास सुचवित आहे.

ठराव सर्वानुमते पास झाला.

To,

Shri. S.M.Joshi.
General Secretary,
Samyukta Maharashtra Samiti,
Bombay.

File
Samiti
Bombay Corporation
8/4

I write this to bring to your notice, a rather delicate situation that has arisen in the Samiti Bloc of the Bombay Municipal Corporation, in connection with the Budget proposals for 1959-60.

As you are aware, there was a big expected deficit in the Budget (both the main Budget, as well as the Education Budget) and the Municipal Commissioner had proposed the following Tax Measures.

1. Increase of 1 per cent in the General Tax (to bring in Rs. 25 Lakhs.)
2. Addition to water Tax of ½ per cent to being in Rs. 11 Lakhs.
3. Addition of 1 per cent to the Education Cess levied last year, to being in Rs. 16 lakhs more.

The first two were for consideration before the Standing Committee and the Committee while agreeing to the rise in Water-Tax, which would fall only in the Island of Bombay and on those only who get unmetered supply of water. This had our unanimous approval.

The Committee suggested some more ways and means of bringing in additional income without resorting to direct taxation and was trying to avoid, if possible, ,the addition to General Tax which would fall on the tenants.

While this was under consideration, in consultation with the Policy Committee of the Samyukta Maharashtra Samiti, the Bloc took the decision of new Wage-Scales for the Municipal Employees of fourth grade and also MunicipalTeachers. It was given to understand that in view of the need for additional funds to meet these new burdens on the Budget and also to find some money for further improvements, which are being done through, the Loan Works and Debt charges have to be borne by the Main Budget, additional taxation would be necessary and you also agreed with that idea. It

was suggested that the exact likely incidence of the new proposed Wage-Scales should be ascertained. This has been done and the Wage Structure Committee dealing with the Wage question was given to understand by the Municipal Chief Accountant that on account of the decisions already taken by it and the proposed wage rise, the following incidence will follow:-

1. Rs. 8 lakhs for certain concessions like a weekly off instead of two half days, uniforms, more leave, maternity leave etc.
2. Rs. 8 to 10 lakhs annually on account of the more liberal policy regarding gratuity.
3. Rs. 24 lakhs for the proposed new Wage-Scales for teachers. This will be reached progressively in four years and the immediate burden 6 to 7 lakhs.
4. Rs. 72 lakhs on account of new wage-scales to the lowest paid workers. This will be progressively reached in 7 years, but the immediate rise will be about Rs. 15 lakhs, as a large number of new entrants who have started on Rs. 35/- will immediately start getting Rs. 40/-.
5. The exact effect of this on the subsequent grades rising up to Rs. 150/- for Rs. 200/- is being worked out and that burden will be extra.

Thus it would be seen that merely on account of our new wage policy there will be a total immediate burden of about Rs. 40 lakhs and this would be rising from year to year and the ultimate burden would not be less than a Crore and a quarter.

Faced with this situation, the Standing Committee, with the consent of the Bloc, agreed to a rise in the General Tax of not one per cent as suggested by the Municipal Commissioner but of 2 per cent to cover the incidence of new burdens. This burden will fall on the tenants but there is a possibility of the State Government reducing the U.I.P.Tax by one per cent, so that the burden to be passed on to the tenants will be only one per cent

in this Tax.

I may add here that efforts to being in income by other measures like tightening of the Machinery for collection etc. and getting the town duty schedle changed, are already being undertaken, but the needs of the City for development and the rising cost of stores, which have to be purchased every year, is growing so fast that apart from the more money required for payment of wages, a good deal of money will also be required for keeping up the present level of amenities and also improving it in such directions as reqire improvement and have been starved in the past.

While the Standing Committee agreed to a rise in the the Water Tax and the 2 per cent rise in the General Tax, the Education Committee, which considers its own Budget separately like the B.E.S.T. Committee, made certain changes in the proposals made by the Municipal Commissioner and tried to balance the Budget without the need of additional Education Cess. There was a big gap in that budget and the Municipal Commissioner had suggested a rise of 1 per cent in the Education Cess even on the basis of present level of expenditure. The Education Committee tried to get over that difficulty by suggesting additional special contribution from the A and D budgets, apart from the statutory contribution and effected certain other changes also. But when we took out decisions that we would pay better scales to the teachers and that would require more money and in the belief that your consent for necessary additional taxes was already obtained that Committee agreed to the one per cent rise in the Education Cess, which will bring in a further sum of 16 Lakhs only.

The position of the Education Budget has always been precarious and even with the Education Cess levied last year and likely additional grant from the Government, its expenditure from year to year is so steeply rising that for several years to come it will require additional funds. It was for that reason that w

levied the Education Cess last year and found an independent source of income to that Budget. This was generally welcomed by the City and has been received by the Press as a bold and imaginative measure indicating our readiness to clear the mess in the Department of Primary Education in the City.

The present position is that the Education Budget as approved by the Education Committee, has come to the Standing Committee and from there it has to go to the Corporation. Under the Act Standing Committee cannot make any structural changes in the Budget but in view of the overall financial and Budgetory position of the Corporation, the Chairman of Standing Committee, with the consent of that Committee has to append his note to that Budget, as he has to present the Budget to the Corporation.

In the Standing Committee the Chairman has already moved that the Education Budget be forwarded to the Corporation in the form in which it has been approved by the Education Committee, which means approving the additional Educational Cess. To that the Congress members have made a suggestion that the addition to the Education Cess is not necessary and the Chairman's note should convey that as the opinion of the Standing Committee to the Corporation. The Congress attitude last year and this year too has been of total opposition to any additional tax burden.

This matter came up for discussion at an urgent meeting of the Samiti Bloc, which was held on Saturday (27th December) night and went on till 2 A.M. There were 31 members present out of 71 (barring the Mayor). After a great deal of discussion, a vote disclosed that 13 members were for additional Educational Cess, while 18 opposed it and suggested that the Standing Committee should be asked to accept the Congress proposal and to report to the Corporation that further addition to the Education Cess was not necessary.

This has created a rather piquant situation and when this decision was taken, I conveyed to the Bloc in view of the difficulty position and its likely serious repurcussions, I would convey this to you on their behalf and seek your view on

it. The position is that if we implement the decision taken by the Bloc on Saturday night in the Standing Committee, it would amount to vetoing what the Education Committee, with our majority in it and with the unanimous consent of all our members and despite the opposition of Congress Section of that Committee, (one of their members Mrs. Kher however has voted for the additional levy of Education Cess with our members) has done.

It is doing to be not only an unprecedented thing for the Majority to do but also a very unusual manner of doing things So far as the Chairman of the Education Committee is concerned, he would be in a very embarassing position. Being an ex-Officio member of the Standing Committee, because of his office as the Chairman of the Education Committee, he is required to defend the Budget as forwarded by his Committee, to the Standing Committee and it is but right that if matters come to a vote he must vote for it. Mr. Ram Joshi has made that position very clear to the Bloc and the Bloc has seen the force of his position and there was general agreement that constitutionally he must be allowed to stick to that position. Now it would be very incongrnous, nay almost rediculous that while the Chairman of the Education Committee representing the Majority Bloc should take one position on such an impoftant issue, and his other colleagues on the same Committee belonging to the same bloc, should vote him down and that too at the instance of the Congress Opposition.

The question before us now is, what do we do in such a situation? Those members of the Samiti Bloc who are opposed to the further addition of the Education Cess feel that because we have agreed to levy a 2 per cent addition to the General Tax, it would be possible to balance the Education Budget by transferring larger amounts from the General Funds of the A, B and the F Budgets. Their contention also is that since we have levied some tax last year and are doing so once again this year, it would not be possible to convince the people that all this is necessary. Some of them feel that we should not give our consent to Education Cess at this stage and reconsider the matter [illegible]

the course of the year and if enough grants did not come from the Government then we should levy additional Education Cess in mid-year, which we can do under the Act.

The position about the exact taxation we have levied so is that last year we levied 1½ per cent Education Cess(37 Lakhs) and ½ per Cent Halalkhore Tax (12 Lakhs). This year we have already agreed to 2 per cent General Tax (50,Lakhs) and ¾ per cent addition to Water Tax (11 Lakhs).

One particular point that I would like to add about Municipal Taxation when the burden falls on the tenants is, that fortunately there is a natural arrangement on account of which all such taxation becomes related to one's capacity to bear the burden. Since our Tax, be it the General Tax or the Education Cess or any service charge, is related to the rateable value of properties, that part of it which falls on the tenants because of the provisions in the Rent Control Act, those who pay it do so in the proportion of the rents they pay. Thus if we levy one per cent tax the man who pays Rs. 10/- by way of monthly rent has to pay to the Corporation directly only Rs. 1/- in a whole year, because the rateable value of his room is Rs. 100/- only. It is the rich tenants and even among them the commercial houses, who bear the main burden of these taxes.

It was for this reason that last year while working out the figures, I was able to prove to the every one's satisfaction that by levying 1½ per cent Education Cess, the Corporation would collect Rs. 37 lakhs but nearly ⅔s if not ¾ of it would be paid by the richer tenants and commercial establishments and the remaining one third by the poorer section of the people living in a cheap type of old houses and chawls. The number of poorer tenants is too big but what they contribute despite their large number is very small compared to the rich few who, because of the good houses in which they live and conduct their business, have to pay. This is a very good, equitable and just arrangement and when it is explained to the people as was done last

year on the occasion of the Education Cess it was not only understood but properly appreciated by the people. This can be done again, if need be, for of all the money that we will have brought in during our first term and which would be a crore and a quarter, the poor will not pay more than ¼ of it at the most and the remainder of it the rich will pay. In the case of benifits from the amenities we provide particularly free Education up to 7th standard, the real beneficiaries are the Poor.

It is agreed on all hands, that this should be our last effort at taxing the people and in the remaining two years of our term we should not levy any further Civic Tax. As a matter of fact I have stated so in the Standing Committee and would do it more categorically during the Budget Debate.

May I, therefore, request you to give urgent thought to this question and let us have your views on the subject at as early date as possible? The time table situation is that the A, B, D and F budgets have already been circulated to the Corporation members and they have got to be presented before the 10th of January next. The Mayor has fixed the January 59 meeting on 8th January when we meet after the vacation. The Education Budget also has to be presented to the Corporation by the Chairman of the Standing Committee at the same time. Since that Budget has yet to pass through the Standing Committee it must be done soon enough to circulate it to the members of the Corporation a few days before the date of presentation. The Standing Committee meeting has been fixed for Monday 29th December. It may not be possible to have your views before that, on this one single point. We will try to get the matter again postponed for a couple of days or so, but I would like to have your views on this subject latest by the 3rd of January. I understand that you are meeting in Bombay on the 3rd of January and most of you are likely to be here even earliet. May I, therefore, request you to find some time for this urgent matter and consider it?

. If you want any further information or wish to hear me or any other members of the Bloc that can be arranged. Your advice on this issue has become very necessary in view of the circumstances explained above.

I would also like to add that when you meet here on the 3rd in your regular meeting, you should spare some time for the wage question of Municipal Employees, decisions on which have already been taken, so that the report may be finalised soon. The Municipal Mazdoor Union appears to be again on the war path and they have started demonstrations before the Corporation on every meeting day with a demand for an early publication of the report. Since you have brought about a settlement with them, it may not be out of place if you convey to them the decisions already taken and ask them to await ~~tiii~~ the report in January 1959.

Copies to :-

Members of Policy Committee.

1. S.A.Dange.
2. Dutta Deshmukh.
3. Uddhavrao Patil.
4. Dr. T.R.Naravane.
5. R.D.Bhandare.

Yours Sincerely,

M. Harris

(M. Harris.)

Com. Dange's Proposals

File Samiti

2) Resolved that the Action Committee assess the situation ~~in terms of~~ in terms of the resolution of August 1958

2 Assess the situation for launching as soon as possible a non-cooperation movement for the splitting of the bilingual State and establishing the States of Samyukta Maharashtra and Mahagujrath.

3. Consult with the Mahagujrath Parishad with a view to coordinate their and our struggle.

4. Link up these developments in the Satyagraha already in Karwar etc.

5. The Committed to report by 1st of March, 1959.

4-1-59

File
Samiti

Shri S.M. Joshi,
General Secretary,
Samyukta Maharashtra Samiti,
Bombay.

Dear Comrade,

The Note from Shri Harris concerning the Education Cess must be already in your hands. Shri Harris has given you the genesis of the differences of opinion on this question. The purpose of this Note is to place before you a few facts which have not appeared in the Note of Shri Harris and which we feel it is necessary that you should know before a proper decision could be taken on this vital issue.

The figures given by Shri Harris are more or less correct. There are, however, a few omissions. Thus, for example, the following points have also to be taken into consideration :-

(i) The Commissioner presented a deficit budget as usual. But it is a well-known fact, from past experience that the Commissioner's deficits at the time of budgetting invariably turn out into surpluses of sizeable amount, at the end of the year. It is, therefore, doubtful how far we should strictly rely on these figures of the Commissioner and his anticipations of a deficit. According to the Commissioner himself, he anticipates a saving of Rs. 40 lakhs in the total budgetted expenditure.

(ii) Secondly, the contribution from Budget A to Budget B has been worked out at 3 times the General Revenue of the Budget A, according to a certain formula. The Corporation has made a request to the Government to reduce this to two times. From the press reports it appears that Government have already introduced a Bill in the Assembly and by all indications, our request is going to be conceded. This will mean a saving of Rs. 23.36 lakhs on the Expenditure Side and

(iii) During the scrutiny of the Budget, though some of us had pressed for upgrading the anticipations on the income Side in the light of the past experience, the same was opposed by a good many in our own Committee. However, despite all this we did succeed in improving the Income Side by about Rs. 10 lakhs. This does not include the additional income of Rs. 11 lakhs by increase in the rate of Water Charges by ¾ per cent and also the additional Rs. 50 lakhs which are expected on account of the levy of two per cent General Tax in A Budget.

(iv) The Note submitted by Shri Harris also does not take into consideration the anticipated income as a result of the negotiations which we have been carrying on with the Government for increasing the Government's grant towards Primary Education. It is expected that this would bring us an additional amount of not less than Rs. 10 lakhs, than what the Government has been giving us so far on account of the Education Budget.

(v) Besides, a number of other sources of revenue have been also indicated to the Commissioner during the budget discussion and active steps are being taken to pursue some of them. Thus, for example, it is more or less the unanimous opinion of all of us that our revenue by Licences, through Town Duty Department and also by Stall Boards and Advertisements, etc., can be improved to a fairly large extent. It is anticipated that if proper and active steps are taken in this respect it might bring in an additional revenue of about Rs. 40 to 45 lakhs. But that is a matter to be pursued and executed during the next financial year for which as we have stated already steps are being taken. Likewise, the water rates, charged by meter measurement are yet to be scrutinized by the Standing Committee and that is also likely to bring in an additional revenue without putting any additional burden on the small consumer.

In view of all the foregoing it is the considered

opinion of most of us that not only can the Budget this year be adequately balanced but also with the addition of two per cent under the General Tax and ¼ per cent under Water Tax, combined with the normal increase of 5 per cent every year in our income, the additional liability that we are proposing to shoulder on account of the deliberations of the Wage Structure Committee can be adequately met, at least during this tenure of the Samity's office in the Corporation.

We, therefore, felt that there was no occasion nor was there any need to go in for the addition to the Education Cess as proposed by the Commissioner. You will agree with us that this is also what is desired from us, as a progressive left party that our administration should be so organized, that we should always try to give the maximum relief to the people with the minimum of taxation.

Shri Harris in his Note has also drawn your attention to the peculiar organizational problem that we are facing as a result of the present acute differences of opinion amongst us. With due respect to Shri Harris, I am afraid, the situation has been of the making of Shri Ram Joshi and his friends in the Education Committee.

A brief narration of the background will bring out the correct facts :

As soon as the Budget for the year 1959-60 was before the Standing Committee and in view of our experience during the past year, a small Committee consisting of Shri Harris, Shri Borale, Shri Mahashabde, Shri Tembe, Shri Ram Joshi, Shri Dhume and Dr. Divgi was formed to scrutinize the Budget and to make suggestions and alterations, if any. This Budget Committee went through the Budget and did suggest certain changes in the Income side. That some of the accepted changes were not adhered to in the Standing Committee by our own members is a different story.

[illegible] Budget Committee scrutinized the

Budget and suggested certain alterations. This same Committee after due considerations of all the factors also decided to agree to an increase of two per cent in the General Tax and ¾ per cent water tax even though the Commissioner had asked for an increase of one per cent in the General Tax and ¾ per cent in Water Tax and one per cent in the Education Cess. In the Bloc meeting previously held it was more or less accepted that we should confine ourselves only to two per cent in General Tax and ¾ per cent in Water Tax and that there should be no occasion for any increase in the Education Cess.

Despite this, the proposal for an addition to the Education Cess by one per cent, though on a little altered slab than proposed by the Commissioner was accepted. In fact we feel, in view of the discussion in the Budget Committee as well as in the Bloc, there was no occasion for any such decision. Now having passed it in the Education Committee, it has already created a problem for all of us concerned. But we wonder whether just on that score it would be right for us to saddle the citizens of Bombay with an addition of one per cent increase in taxation. It is a poor consolation to argue that the incidence of this taxation is going to be very very little. It does not need any expert economist to show that it is a cumulative effect of this small addition that constitutes a big burden of taxation on the people and makes their life miserable. It should at least be the policy of the Samity to avoid such things as much as they can, if they can help.

Though the situation appears a little difficult we can get out of it without much difficulty and with a clear conscience. It must be rememberd that when the Education Committee took their decision for increase in the Education Cess, the Standing Committee did not yet take their decision for increase in the General Tax. It is consequently possible for the Education Committee and its Chairman to argue that in

view of the fact that the Standing Committee has sanctioned increase in taxation more than what the Commissioner had asked for an in view of the possibilities of making additional grants from A, D and F Budgets to the E Budget, the need for the imposition of an additional education cess as proposed earlier does not stand. That should be a convincing argument for any doubters and should also be fully in consonance with the dignity and respect of the Education Committee.

We hope you will kindly bear the above points in mind before taking a final decision in the matter. We would appreciate, if the Steering Committee of the Corporation's Samity Block is given a hearing, before a final decision is taken in this matter.

Yours truly,

P. K. Kungan

3/1/59

नि.नं.१.

स्थानिक स्वराज्य समिती ऑफिस,
पुणे.
मुक्काम कोल्हापूर.
१७.१.१९५९.

श्री.बी. डी. बारले,
सेक्रेटरी, सिव्हिक बोर्ड कोल्हापूर सं.म.
समिती म्युनिसिपल पक्ष यांना.....

स. न. वि. वि.

सिव्हिक बोर्डाच्या वतीनें स्था.स्व.समितीकडे आपण दोन प्रश्न सल्यासाठीं पाठविले होते ते खालील प्रमाणें.

१) कोल्हापूर म्युनिसिपालिटीतील भंगी कामगारांच्या साप्ताहिक सुट्टीचा पगार १.१.४९ ते .. १९५२.
२) स्कॅव्हेंजर्स,पी.डब्ल्यु.डी. व इतर कांहीं कामगार यांना घर भाडे भत्ता मिळण्यासंबंधी.

वरील दोन्हीं प्रश्नांचा विचार स्थानिक स्वराज्य समितीनें वेळोवेळीं केला.या प्रश्नासंबंधी म्यु.कामगार युनियन्स व स.पक्षाचे सभासद व सं.म.समितीच्या सिव्हिक बोर्डाचे सभासद व कार्यकर्ते यांच्याशीं विचार विनिमय केला व खालील निर्णय घेतले आहेत.

१) भंगी कामगारांच्या साप्ताहिक सुट्टीच्या पगाराचा प्रश्न फार जुना असल्यामुळें व हा प्रश्न पूर्वी सरकारकडून ट्राय.कडे रिफर केल न झाल्यामुळें व हफ , व शनिवार रविवार या दोन दिवशी दुपारी हजरी माफ केली असल्याची म्युनिसिपालिटीची तक्रार असल्यामुळें ही मागणी इतक्या अवधीनंतर मान्य करणे कठिण वाटत नाहीं.

तरी परंतु १९४९ पूर्वी व १९५१ नंतर साप्ताहिक सुट्टीचा पगार भंगी कामगारांना मिळत होता व आहे या गोष्टींचा विचार करुन व शनिवार,रविवार हजरी माफ होती त्यामुळें या कामगारांना कांहीं सवलत मिळाली नाही गोष्टींचा विचार करुन व सध्या युनियननें ही मागणी पुन्हा केली असून ती कन्सिलिएशन मध्यें आहे व समिती पक्षानें कामगारांच्या मागण्या संबंधी शक्यतो सहानुभूतिनें विचार केला पाहिजे . या समितीच्या धोरणाला धरुन आम्हीं खालील तडजोड सुचवीत आहोत.

(अ) या मुदतीस मंपी कामगारांच्या सुट्टीच्या पगाराच्या होणाऱ्या रकमेच्या १/४ (एक चतुर्थांश) रक्कम कामगारांना रोख द्यावी.

(ब) या मुदतीतील होणाऱ्या १/४ (चतुर्थांश) रकमेच्या हक्का खर्च करून वरील कामगारांच्यासाठी कायम स्वरूपाची एखादी सोय Aminity (उदाहरणार्थ शाळा,दवाखाना मंदिर वगैरे) करून द्यावी या Aminity ची मालकी कामगारांची असावी. ही Aminity कोणती असावी हे म्यु.ने कामगारांच्या सल्ल्याने ठरवावे.

२) घरभाडे भत्त्यासंबंधी म्युनिसिपालिटीने १.१.५८ पासून इतर कामगारांना हा भत्ता देण्याचा निर्णय घेतलेलाच आहे. तोच निर्णय त्या तारखेपासून याही कामगारांना लागू करावा.

....

वरील निर्णय उभय पक्षांना कळवून त्याची अंमलबजावणी व्हावी.

क.ता. १७.१.५९.

आपला

सही व्ही.एन.पाटील

नियंत्रक स्था.स्व.समिती सं. म. समिती.

7 MAR 1959

Samiti

Resolutions passed at-

The Conference of Maharastriya Members of the Belgaum District Congress Committee

held at Belgaum on the 10th Fabruary 1959, under the Presidentship of Dadasaheb Altekar, Ex. M. P.

Resolution No. 1:-

This Conference resolves that with a view to minimise the hardships caused to the Marathi and Kannad speaking people and with a view to make utmost efforts to bring together people speaking the same language in the same state, regional contiguity, a village as a unit and linguistic majority in a unit should be accepted as the just principles in solving the border issue between the states of Mysore and Bombay.

Resolution No. 2:-

This Conference resolves that the solution of the border issue having been delayed in ordinately on account of the policy of the Mysore State, the Central government should inform catagorically the Mysore State that the issue ought to be solved urgently and speedy measures be taken to solve the issue justly.

Resolutihn No. 3:-

This Conference puts on record its deep appreciation of the strenuous efforts of the Honourable Chief Minister of Bombay, Shri. Yashwantarao Chavan to solve the border issue and it expresses its confidence in his leadership.

Resolution No. 4:-

This Conference requests the public that it should continue to maintain a peaceful and helpful atmosphere to enable the Government of Bombay and the Honourable Shri. Yashwatarao Chavan to solve the border issue successfully.

Resolution No. 5:-

Notwithstanding its non participation in the Satyagrah Movement going on for the border issue this conference strongly condemns the atrocities of the police committed on the Satyagrahis and especially the outrageous treatment meted out to women Satyagrahis.

Cable : "AITUCONG" Telephones : 48771 43414

अखिल भारतीय ट्रेड यूनियन काँग्रेस
ALL-INDIA TRADE UNION CONGRESS

T. U. LAW BUREAU :
R. L. TRUST BUILDING,
55, GIRGAON ROAD,
BOMBAY 4 (INDIA)

4, ASHOK ROAD,
NEW DELHI.

President : S. S. MIRAJKAR.
General Secretary : S. A. DANGE, M.P.

3 MAR 1959

Dutta Deshmukh
11A Bapu Lodge, Club Back Road
Byculla. Bombay 8

Letter to Fernandes
and resolution on Nehru
meeting given to Chitnis
for despatch. Stop verify
and release to Press
if not already done

Dange

ON CONSTRUCTION OF PROPOSED WORLI RESERVOIR.

----

1. I am of the opinion that the proposal before the Standing Committee regarding construction of 5 million gallons capacity service reservoir on top of Worli Hills as a part of Master Plan for distribution of watter supply be referred back to the Commissioner. The Commissioner be requested to submit fresh proposals with modified plans with a view to effect maximum economy particularly in steel.

2. The present municipal design of the reservoir is in R.C.C. - R.C.C. walls, roof consisting of beams and slab on the top. With this arrangement about 450 tons of steel (wastage not known) and 1,450 tons of cement is estimated to be the requirement.

3. When tenders were called for, for the first time alternate designs of following categories were received, (leaving designs in pre-stressed concrete).

A.- Masonery walls with gunniting inside and flat slab roof - no beams, column supports.
Steel required - 150 tons. Cement - 1,300 tons.

B.- Plain concrete wall - flat slab roof. Steel required-150 tons.

C.- Complete R.C.C.- Walls, but with flat slab roof - (Municipal design beam and slab roof) Steel required - 315 tons - 10% wastage. Cement - about 1,275 tons. Flat slab of 8" thick as against 5" & 6" in Municipal design.

Further this would reduce about 6000 C. ft. in concrete work.

4. Thus, if alternate designs are considered, the effect would be as follows:-

[illegible]	Steel tons.	Cement.	Savin[illegible].
Municipal Design.	450	--	--
Masonry wall flat slab or C.C.Wall.	150		300
Modified R.C.C. flat slab.	300		150

5. Further it has to be noted that the present Municipal design is intended for four reservoirs under this scheme. And hence if proper, most economical design is evolved at this stage ultimate economy in steel would be over 1000 tons. Necessity to use as much

less steel as possible in the interest of national economy needs emphasis. Saving of steel on this item would help us go fast on other items.

6. I do not think that referring back this proposal, re-designing, etc., should necessarily upset the Master Plan Schedule. It would have been better if the plans had been modified earlier, atleast on receipt of alternate designs. Leaving aside that, invitation of tenders second time gave us lower rates, I do not understand the propriety of calling tenders again on Municipal plans. This has caused many months' delay. However, I do not consider that still it is too late.

7. Hence I move that the proposal be referred back and the Commissioner be requested to submit fresh proposals effecting maximum economy in steel in consultation with those who submitted alternate designs as well as consultants in line if necessary.

SD. V. P. [illegible]

Telegrams 'SATYAGRAHI', Poona. Telephone No. 6365

SANYUKTA MAHARASHTRA SAMITI

(CENTRAL HEAD-QUARTER)

54 Budhwar Peth,
Kakakuwa Mansion,
Laxmi Road, Poona 2.

Ref. No..........

Date........................

(1) Procedural difficulties: Why last night's storm?

(2) Posing contradiction between the two —

(3) Satyagraha there helps ~~to~~ anti-bilingual
But Satyagraha here ~~so~~ directly harms ~~[illegible]~~ hampers the Belgaum people.

~~(4) Jatti now supports bilingual — Why be horrified.~~

(5) Congress top is playing tactics — ~~[illegible]~~ will never yield without fight. —

(6) ~~[illegible]~~ Belgaum becomes a veto on ~~[illegible]~~ anti-bi struggle.
Till it is settled we do not act
if we act, act only for them —

~~(5)~~ (6) They will want to continue as they are, only in response to blows, they talk or move.

(7) Struggle "stiffens" them & spoils settlement
(applies to all = strikes & struggles!)
Why not same for Belgaum?
~~That~~ Across the border, struggle does not — stiffen, this side it does.

(8) Is it time to integrate. Are they not already integrated? Then why say Belgaum helps the anti-bilingual

Telegrams : 'SATYAGRAHI', Poona. Telephone No. 6365

SANYUKTA MAHARASHTRA SAMITI

(CENTRAL HEAD-QUARTER)

54 Budhwar Peth,
Kakakuwa Mansion,
Laxmi Road, Poona 2.

Ref. No.......... Date......................

9) Automatically neither split up will ~~~~ solve Belgaum nor settling Belgaum will

10) But a marathi state is greater help to Belgaum than Crypr state.

11) Belgaum — ~~do~~ yes - go ahead but with controls : ~~to~~ as before on communal feeling etc. adopt measures with caution.

12) Struggle when - is it time — yes to think first & begin some ~~~~ steps

13)

1 3 MAR 1959

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

Class Prefix } Code No. C

2655

Recd. from Sent at H. M. Office-stamp

To

By By

Handed in at (Office of Origin)	Date	Hour	Minute	Service Instructions	Words
9 WH BOMBAY	12	22			

TO Recd. here at H. M.

S A DANGE 4 ASHOK STREET NEW DELHI =

= JOSHI DATTA OUT OF STATION ADVISE

ICHALKARANJI UNION STAY OF STRIK ASSURE

CONSIDERATION = PATIL =

17—4,01,700 Bks. (P. 30-5/53)

MSIPPAR.—279

D. L. JAYAWANT

ADVOCATE

Phone No. 4332.
174, Temple Road,
Civil Lines,
Nagpur 1.

Dated the 6th March 1959.

My dear Com Dange

You will remember that some time back when you and Com Sardesai were at Nagpur I suggested to you that the correct stand for the Samyukta Maharastra Samiti to take is Samyukta Maharashtra with Bombay but Nagpur as capital. The result of the recent by-election impels me to write this letter to you. It is clear that a number of persons who in the last election voted against the Congress have this time voted for the Congress even on the flimsy assurance of Mr. Aney that he would stand for separate Vidarbha if the bilingual state is broken. This shows how strongly a number of people in Nagpur feel that there should be a separate Vidarbha State or atleast how apprehensive they are of a single Bombay State. In this election there has practically been a straight fight and the Samiti strained all its nerves to win the election. It is obvious that this defeat, or in any case such a defeat was never expected by us. As realists, we should objectively learn to face facts.

Though in this area there are a number of families like mine who came from Bombay side during the last two or three generations and who still retain connection with it, there are a number of families who have lived here for generations and lived so long that they have forgotten when they came to this territory. They have no connection even by way of relationship or otherwise with the old Bombay State and years of separation forced on them by British Government have created inevitably a basis

SBP/5-6.3.

for misunderstanding between the Maharashtrian people. If the Samiti agrees to Nagpur as capital it will be held as a great gesture and will take the wind out of the sails of the Vidarbhites. I discussed this proposal with a number of strong Vidarbhites and their comment was that the Bombay leaders will never agree to do this because it is the very essence of their desire of domination. If the Bombay leaders agree to do this, they said, they will have no objections left. Even the Samiti activitiests here talk sullenly of the impossibility of Bombay leaders agreeing to this proposal.

Bombay will lose nothing by ceasing to be a capital. If at all it will mean less congestion in Bombay, rents and prices will fall and the poorer people will bless the Samiti for it. The capital will be away from the millionaires of Bombay which is, in any case, better than keeping the capital in the midst of them. Bombay will also be less attractive to the Gujarathi capitalist if it is not a capital.

By making Nagpur a capital the Samiti will get the support of all persons who have stood to lose or who have become apprehensive on account of the loss of capital in Nagpur including the influential section of lawyers. Nagpur is a readymade capital and a fine central place.

I think it will be an act of great statesmanship on the part of the Samiti if it takes this stand. It will reassure the people of Vidarbha whose apprehensions are understandable and will be an earnest of the good faith of the Bombay leaders. I think nothing except mental inertia and the dislike of anything to which one is not accustomed comes in the way of the accepta-

acceptance of this proposal by persons who are capable of honesty. If the Bombay leaders reject this proposal it would mean that they are not prepared to make even small sacrifices for uniting the people of Maharashtra. The Akola pacts suggestion that the capital will be partly at Nagpur and partly at Bombay is just trash. It will only involve additional expenditure which is sheer waste and will satisfy nobody. The compromise is typical of those who want to sit on the fence, not to take a stand on principles and want to patch up situations as they arise. There is a move affoot here to challenge the election of Mr. Aney on the grounds of indulging in communal propaganda. Whether the petition is filed or not or succeeds or not, I feel that a fresh by-election in Nagpur will be won by the Samiti if this stand is taken and a candidate is set up who, if not of national status, is atleast widely respected locally.

This letter is only meant for an internal discussion and even this proposal will not be published by me in the press. Any reply received from you will only be looked upon as a part of internal discussion and regarded as confidential to the extent you desire.

Yours

[signature]

Copy to Delhi address
and Com Sardesai.

P.S. I hope you have applied to the Election Commission for the recovery of costs awarded by Mangalmurti. I have reminded Com Chari about applying for costs awarded by the High Court. But I believe (PTO)

SBP/5-6.3.

Managing Directer:
L. M. CHAKRADEO
B. A. (HON.) M. SC.
G. I. I. SC. A. M. I. R. E.

L. KANT & CO.

JAN. MOHAMAD BLDG. 318, CHARNI ROAD,
BOMBAY 4.
Madras Branch: 289, Netaji Road, MADRAS 1.
Telegrams: "KANTNEONS" Madras.

Telegrams:
"KANTCO"
Bombay.
Tel 22539.

URGENT

Ref. No.

Date 19th June 58.

Remember "KANT"

* Neons: for outdoor Illumination, Advertisement & Decoration.

* Glow Signs: an Advertising Novelty for Show-window & Shop-counter Publicity

* * *

Other Lines:

Edgelit Glass signs
Bubbling signs
Mercury Switches
Science Apparatus

Also

Illumination at Parties & Marriage Functions :— on hire basis.

Shri.V.L.Gidwani,
Commissioner,
Bombay Municipality,
Bombay -1-

Re: Quick removal of garbage

Dear Sir,

Further to my letter to you dated 13th instant, I would like to suggest that the heaps of garbage that have accumulated in the streets of Bombay would take quite a long time if they have to be removed by volunteers and workers who have not joined the strike. During this period fresh heaps will be accumulated and volunteers will be rather slow in coming forward after they have worked for 3 or 4 days. I would therefore like to suggest that " an earth removing and handling equipment attached to a tractor" would remove all the garbage heaps very quickly. Sweeping the streets and collecting the rubbish in two or three places along the road is a comparatively easier job and volunteers would come forward in large numbers without getting tired. It is these heaps that are the major problem added to which is the problem of getting trucks from the State Transport department : for example, we have been trying in the Girgaon area to get trucks for the past several days but we have ~~not~~ secured just a single truck and that too only yesterday and the volunteers could remove only one heap (~~at~~ Pimpal road, Mughbhat). If the earth removing equipment is secured ~~and~~ I'sure it will be possible to remove one heap every two hours and within a couple of days the whole city would be cleaned completely.

I believe this equipment is to be had from M/s. Hasambhoy Jetha, opposite Byculla goods station ~~from from~~ or from Messrs. Larson and Tebro or from Ferguson Tractor Co., . I believe if you appeal to these firms they will give the equipment for use free of charge as good citizens of Bombay or at the most they may charge a little rental per day.

If the above suggestion is given effect to myself and my batch of volunteers would do the supervising part of the work involved in the clearance of the garbage from the city streets. I will be able to devote attention to this because I have got a car and transport is not a problem with me and my volunteers.

Managing Director :
L. M. CHAKRADEO
B. A. (HON.) M. SC.

L. KANT & CO.

JAN. MOHAMAD BLDG. 318, CHARNI ROAD.
BOMBAY 4.
Madras Branch: 289, Netaji Road, MADRAS 1.
Telegrams: "KANTNEONS" Madras.

Telegrams :
"KANTCO"
Bombay.
Tel 22539.

Remember "KANT"

* Neons: for outdoor Illumination, Advertisement & Decoration.

* Glow - Signs: an Advertising Novelty for Show-window & Shop-counter Publicity

* * *

Other Lines:

Edgelit Glass signs
Bubbling signs
Mercury Switches
Science Apparatus

Also

Illumination at Parties & Marriage Functions :— on hire basis.

Ref. No. Date ~~18th~~ 19th June 58

~~Another condition~~

Another advantage ~~of~~ of this suggestion is that only one set of police constables will be required for the protection of the workers and the volunteers ~~while~~ while if only trucks are to be used from state transport department, quite a number of them will be required and the number of constables required will be very much more. I believe the Government cannot give the Municipality any number of constables, particularly ~~there~~ because there are three strikes going on in the city simultaneously at present. Please give my suggestion its due urgent attention and oblige.

Thanking you.

Yours faithfully,

L. M. Chakradeo

c.c.

1. Hon. S.S.Mirajkar, The Mayor Bombay Municipality, Bombay
2. Shree Harris. City Father & Leader of the Samati Party Municipal Corporation Building, Bombay-1-
3. Shri. S.A.Dange, 9 Kohinoor Road, Bombay -14

Shetkari Sahkari Sangha
LTD. CHALISGAON.
No. 872 Date 30/6/58

विषय:- महाराष्ट्रांतील गिरणा नदीवरील धरणाची मूळ योजना कायम ठेवणे बाबत

महाशय ?

सेंट्रल वॉटर एरिगेशन ॲण्ड पावर कमिशन मध्यवर्ती सुरकार
न्यू दिल्ली यांचे कडेस

प्रेसिडेंट,
शेतकरी सहकारी संघ लि. चाळिसगांव, जि पूर्व खान्देश यांजकडून --

विनंती की,
गेल्या अनेक वर्षांपासून मुंबई राज्यांतील पूर्व खान्देश जिल्ह्यांत पिण्याच्या पाण्याची टंचाई असलेला व सरासरी पाऊस अ बहुधा कमी असणाऱ्या अशा चाळिसगांव तालुका, पारोळे तालुका, पाचोरे तालुक्याचा कांहीभाग व धुळे तालुका यांच्या वरील अडचणी दूर होण्याचे दृष्टीने गिरणा धरण द्वितीय पंचवार्षिक योजनेंत नियोजन मंडळाची मंजूरी मिळून हाती घेतली गेली. व त्या कामाचा पायाभरणी समारंभही झाला.

परंतु मध्येच महा. चिफ इंजिनियर श्री. पंडीत साहेब यांचे कडून सरकारकडे त्या योजने-च्या बाबतींत कांही माहिती पुरविली गेली. त्यावर सरकारने हा राज्यांतील नविन नेमलेल्या एरिगेशन बोर्डापुढे हा विषय घेण्यांत आला. त्या एरिगेशन बोर्डापुढे हा योजनेवा फेर विचार करतांना या योजनेचा मूळ गाभा कायम ठेवून बरेच पर्याय विचारासाठी ठेवण्यासारखे असतांना - सुध्दा महा. चिफ इरिगेशन इंजिनियर श्री. पंडीत साहेब यांचे एकांगी विचारच पुढे ठेवण्यांत आले. व त्यावर महा. एरिगेशन बोर्डाने संबंधी भागांतील लोकांचे म्हणणेही न ऐकून घेतां. या बाबतींत मूळ योजना बदलून दुसरी योजना आपल्या मंजूरीस पाठविणेसंबंधी निर्णय घेतला गेला. त्यामुळे हा भागांतील वरील प्रकारचा निर्णय घेतला गेल्यामुळे २ ते ३ दोन ते तीन लाख-लोकांचा जीवनाचा कायमचा हा प्रश्न बाजूला सारला गेला. तरी या योजनेस अखेरची आपली मंजूरी मिळण्याचे अगोदर आम्हां लोकां मार्फत खालील प्रतिनिधी लोकांचे म्हणणे ऐकून घेऊन त्याचा विचार व्हावा. अशी विनंती आहे. व आमचे म्हणणे आणि विचार ऐकून घेण्यासाठी आपण आपल्या सवडीची तारीख व टाइम कळवावा. म्हणजे आपणांस भेटता येईल

-- प्रतिनिधी --

१) श्री. आर.डी.पाटील. २) श्री. एस.डी.पाटील. ३) श्री. जे. एस. पाटील.
४) श्री. एम. एस. सूर्यवंशी ५) श्री. एन.जी.पाटील.

या बाबतींत आमचे शेतकरी सहकारी संघाचे बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्सच्या मिटींगमध्ये तारीख २३-६-५८ रोजी पास झालेल्या ठरावाची असल नक्कल सोबत जोडून पाठविली आहे. म. सद्

आपला विश्वासू
रामराव दगडू पाटील.
प्रेसिडेंट
शेतकरी सहकारी संघ लि. चाळिसगांव.
पूर्व खान्देश.

Copy To -
Shri Shripad Amrit Dange
4, Asoka Road,
New - Delhi

15 SEP 1958

No.S.D.461 of 1958-59
Borough Municipal Office,
Kalyan,
Dated 12th June 1958.

To

The Director of Public Health, POONA.

Subject:- Pollution of Ulhas river water by acid discharge from Factories at Ambernath.

Sir,

The General Board of this Municipality has passed a Resolution (copy enclosed) on the subject of pollution of -- Ulhas river water by the aciddischarge from various Factories at Ambernath.

Ulhas river water has been polluted to such an -- extent that fish population has dwindled completely thus -- depriving livelihood of many fishermen. Several Dhobees who wash their clothes in Ulhas river water now deadly complain that clothes washed in Ulhas river water get bad smell.

You are therefore requested to please issue necessary orders to authorities concerned to stop letting acid -- discharges in the Ulhas river from various factories at -- Ambernath at an early date.

Yours faithfully,

Sd/- S. P. Phanse,

President,
Kalyan Borough Municipality.

Encl.1.

No.SD 463 of 1958-59.
Borough Municipal Office,
Kalyan,
Dated 12th June 1958.

To

The Public Health Engineer to the Government of Bombay, POONA.

Subject:- Pollution of Ulhas river water by acid discharges from Factories at Ambernath.

Sir,

The General Board of this Municipality has passed a Resolution (copy enclosed) on the subject of pollution of Ulhas river water by the acid discharges from various -- Factories at Ambernath.

Ulhas river water has been polluted to such an extent that fish population has dwindled completely thus depriving livelihood of many fishermen. Several Dhobees dead -ly complain that clothes washed in polluted Ulhas river get a bad smell.

You are therefore requested please to issue -- necessary orders to the authorities concerned to stop -- letting acid discharges in the Ulhas river from various Factories at Ambernath.

Yours faithfully,

Sd/- S. P. Phanse,

President,
Kalyan Borough Municipality.

Public Health Department

No.3466 of 1958
Thana Dated, 18th June 1958.

To

The Director of Public Health,
for the Govt. of Bombay, Poona -1.

Subject:- Pollution of Ulhas River water by acid discharge from factories at Ambernath.

Reference :- Your letter No.95-24141-E dated 16th June 1958.

2. The effluent from the Dharmsey Morarji chemical factory, Ambernath is let out in a nallah opposite the factory. It is muddy white in colour and has a strong aromatic smell of sulphur.

3. The effluent from Western India Match Co. Ambernath is let out in the same nallah but at a higher level than the above factory. It is brownish red in colour and has a strong smell of sulphur.

4. The effluent from Ordnance factory, Ambernath is let out in the same nallah, but at a lower level than the above two -- factories, where this nallah joins the river Valdhuni which flows between camps No.3 & 4 of Ulhasnagar Township. Ultimately this Valdhuni river joins river Ulhas which flows towards Kalyan. The effluent is slightly hazy in colour and has no smell.

5. The result of the chemical analysis of the three samples is attached herewith.

6. It is also true that the river water of both Ulhas and -- Valdhuni rivers is polluted by all these trade waste. In addition to that the trade waste of K.T.C. steel Industry, Wollen Mills, power house and drains from the residential quarters of Ordnance Factory Ambernath and to this podlution further.

7. It is not desirable to allow effluent of all these -- factories at Ambernath which are injurious for Public Health. All these factory authorities may be asked to ~~par~~ provide suitable - treatment of effluent in consultation with the Chief Inspector of Factories Bombay and the Public Health Engineer for the Govt. of Bombay, Poona.

8. The Public Health Engineer of Bombay in his letter No. 1411939 Poona dt. 6th Feb. 1957 has suggested that a small --

claridigester plant should be provided so as to enable the -- factories to treat the waste to the required standard. In -- addition to this the river water is polluted by dhobies who wash their clothes in rivers Valdhuni and Ulhas. Buffaloes are also washed in these rivers. Fishermen also catch fish in these -- rivers. This also will have to be stopped. The smell of sulpher is felt by all the residential localities in Ambernath and -- Ulhasnagar, especially when the wind is blowing in that direction.

9. I have contacted the Factory Inspector, Thana and he has referred the matter to the Chief Inspector, of Factories, Bombay whose reply is awaited. I have already requested the Collector, Thana and the Administrator, Ulhasnagar Township, Kalyan to --- issue orders for preventing washing of clothes and buffaloes and catching of fish in the above rivers and the correspondence -- in this respect is being dealt separately.

District Health Officer,
Thana.

Copy submitted to :-

The Assistant Director of Public Health, C.R.D., Poona

Copy forwarded with compliments to :-

The Chief Inspector of Factories, Bombay State, Bombay with a request to take suitable action against the factory owners at Ambernath who are letting out their trade waste in a nallah which joins the river Valdhuni.

The Administrator, Ulhasnagar, Sub-Township, Kalyan.

The Collector, Thana.

Public Health Department. No.95-I-27279-E
Poona, 24 June 1958.

Copy forwarded w.cs. to the President, Kalyan Bo Municipality with ~~reference~~ reference to his letter N dated 12th June 1958.

Sd/- x x
For Director

No.V.P/744 of 58-59
Office of the District Local Board,
Thana, dated 30th June 1958.

From

The President,
District Local Board, Thana.

To

The President,
Kalyan Borough Municipality, KALYAN.

Ref:- Your No.SD 464 dated 12-6-58.

Sir,

With reference to the above referred letter, I have to state that the remarks of the Sarpanch, Village Panchayat -- Ambernath and the District Health Officer, Thana have been called. On receipt of the same from them you will duly be informed.

Yours faithfully,

Sd/- x x x

For President,
District Local Board, Thana.

24 AUG 1959

SAMYUKTA MAHARASHTRA SAMITI

(Central Head Quarter)

R. L. Trust Bldg.,
55, Girgaum,
BOMBAY 4.

22nd August, 1959.

For Favour of Publication :

(1) The P.S.P. having raised the question that there should be freedom of expression and action on the Kerala resolution before the Bombay Corporation, the General Council resolves to give this freedom to its constituents.

(2) As the discussion on this question revealed considerable differences regarding the meaning of clause (4) four of the Resolution of June 8th, on the code of conduct, freedom of opinion and action, the clause is hereby cancelled.

(3) The General Council adopts the following rules for future guidance.

Sd/- R. D. BHANDARE

22-8-1959.

विषय :- कोल्हापूर जिल्ह्याचे तृतीय पंचवार्षिक
योजनेचा आराखडा तयार करणेबाबत.

नंबर. डीडीबी-3/६९७,
जिल्हाधिकारी कचेरी,
कोल्हापूर, दिनांक ५ ऑगस्ट १९५९.
१४ श्रावण १८८१.

---: प रि प त्र क :---

कोल्हापूर जिल्ह्यांत तृतिय पंचवार्षिक योजनेमध्यें विकासाची दिशा काय असावी या संबंधी सर्वसाधारण सूचना सरकारकडे पाठविणेच्या आहेत. तरी या बाबतींत विचार विनिमय करणेसाठीं जिल्हाधिकारी कचेरींत जिल्हा विकास मंडळाच्या उपसमित्यांच्या सभा खालील नमूद केले प्रमाणें घेण्याचे ठरविले आहे.

अ.नं.	उपसमितीचे नांव.	सभेची तारीख.	वेळ.
१	२	३	४
(१)	जिल्हा लहान पाटबंधारे, रस्ते व पाणी पुरवठा उपसमिती.	१६-८-१९५९	सकाळी ८-३० ते दु. १.३०
(२)	जिल्हा ग्रामसुधारणा उपसमिती.	१७-८-१९५९	स. ८-३० ते १०-३०
(३)	जिल्हा सहकारी उपसमिती.	१७-८-१९५९	स. ११ ते दु. १
(४)	जिल्हा दारुबंदी उपसमिती.	१७-८-१९५९	दु. २-३०
(५)	जिल्हा ग्राम पंचायत उपसमिती.	१७-८-१९५९	दु. ३.००
(६)	जिल्हा प्रसिद्धी उपसमिती.	१७-८-१९५९	दु. ३.३०
(७)	जिल्हा समाज शिक्षण उपसमिती.	१८-८-१९५९	स. ८-३० ते ९-३०
(८)	जिल्हा दलितवर्ग कल्याण उपसमिती.	१८-८-१९५९	स. ९-३० ते १०-३०
(९)	जिल्हा आरोग्य उपसमिती.	१८-८-१९५९	स. १०-३० ते १.००

तरी आपण सभेस हजर रहाण्याची विनंती आहे.

आपणांस ज्या उपसमित्यांच्या सभांस हजर रहावयाचे असल्यास आपण हजर रहाण्याची विनंती आहे.

कलेक्टर आणि चेअरमन,
डिस्ट्रिक्ट डेव्हलपमेंट बोर्ड कोल्हापूर
करितां

जा.
५८२१४९

प्रती :-
श्री.
सदस्य
उपसमिती.

(१) समितीचें काम करीत असतांना सभास्थानीं, निवडणुकींत, मोर्च्यांत, प्रचार मोहिमेंत किंवा तत्सम अितर प्रसंगीं समितीच्या घटकांनीं आपापलीं विशिष्ट निशाणें, प्रतीकें, बिल्ले अथवा तत्सम चिन्हें वापरूं नयेत व पक्षीय घोषणा देऊं नयेत.

(२) जेथें जेथें समितीचे कार्यकर्ते निवडून आले असतील अशा सरकारी व निम-सरकारी सार्वजनिक संस्थांचे कारभारांत व यंत्रणेंत समितीच्या घटकांनीं राष्ट्रीय वा आंतर-राष्ट्रीय विवाद्य प्रश्नांना स्थान देऊं नये. हा नियम ग्रामपंचायतींपासून ते विधिमंडळापर्यन्त सर्व पातळीवरील लोकनियुक्त संस्थांना लागू राहील.

(३) मूलभूत स्वरूपाचे, परंतु समिती-अंतर्गत गटांत ज्यासंबंधीं मतभेद आहेत असे प्रश्न जर समितीविरोधी गटानें वा पक्षानें अशा संस्थेंत आणले तर ह्या गोष्टींची पार्लमेंटरी बोर्डानें चर्चा करून निर्णय द्यावा.

(४) असे विवाद्य स्वरूपाचे राष्ट्रीय वा आंतरराष्ट्रीय प्रश्न समितीच्या घटकांच्या निष्ठेचे विषय असतील तर त्या घटकांनीं आपापल्या व्यासपीठावरून सदरहू प्रश्नांची चर्चा करतांना समितीच्या अैक्याला अथवा प्रतिष्ठेला बाध येणार नाही याची खबरदारी घेतली पाहिजे.

(५) समितीच्या कोणत्याहि घटकानें, समितीचें अुद्दिष्ट, कार्यक्रम धोरण व निर्णय यांना प्रतिकूल मतें जाहीर करूं नयेत. अशा बाबतींत अेखाद्या घटकाचें वा पक्षाचें धोरण चूक आहे असें समितीमधील कोणाचें मत झाल्यास त्याची जाहीर चर्चा न करतां प्रथम ती गोष्ट समितीचे पार्लमेंटरी बोर्डानें त्यासंबंधी योग्य तें मार्ग-दर्शन करावें. पार्लमेंटरी बोर्डाचें मार्गदर्शन जर अेखाद्या घटकास अमान्य असेल तर त्यानें तो प्रश्न अंतिम निर्णयासाठीं जनरल कौन्सिलकडे न्यावा.

(६) सार्वजनिक हितसंबंध ज्या प्रश्नांशीं निगडीत आहेत अशा समितीच्या कार्यक्रमांतील बाबीसंबंधी समितींत विचार विनिमय व्हावा आणि समितीच्या निर्णयानुसार घटकांनीं त्याची अंमलबजावणी करावी.

(७) समितीच्या कोणत्याहि घटकानें वरील नियमांचें अुल्लंघन केल्यास त्या बाबत समितीच्या कार्यकारिणीनें योग्य ती कारवाअी करावी.

(८) वृत्तपत्रीय स्वातंत्र्याचा समिति पुरस्कार करते. त्याचबरोबर समितींतील घटकांच्या समितीनिष्ठ वृत्तपत्रांनीं या आचार स्मृतीचें पालन करावें.

(सही) आर. डी. भंडारे.

२२-८-१९५९.

PRESS STATEMENT.

Shri S. A. Dange, president of the Parliamentary Board of the Samyukta Maharashtra Samiti has issued the following statement.

The resolution adopted by the Parliamentary Board on India-China relations and the border dispute is being misrepresented or misunderstood by certain people.

While no doubt, the Samiti makes a declaration that it is ready to support the defence of the country against aggression, it has not declared China as guilty of aggression against India. The Samiti categorically rejected the attempts of some people to hold China guilty of aggression and condemn it, though the resolution supports the Mcmahon line and admits of border violations. It did so because ~~those~~, ~~who wanted us~~ to declare China as aggressor, ~~wanted to follow~~ leads to the inevitable logic of such declaration, which is to prepare for and wage war against China, to pave the way for the intervention of UNO and others and thus blow up India's Panch-Sheel and democracy.

The Samiti not only rejected this line of war-mongering. It positively warned the people "against parties and individuals which taking advantage of the present situation are out to torpedo the very basis of our National policy of peace and non-alignment, as firmly pursued by our Prime Minister Nehru"

Further it "pledges its word that it will bend all its energies to fight the nefarious designs of these elements as it shall defend the honour and security of our country against all aggression from whatever quarters."

These words of the resolution seem to have been purposefully ignored by some people. They are meant to counter-act the attempts of people like Masani, Gorwalla, Jai Prakash Narain, the Jana Sangh and others who have joined hands to destroy Panchsheel and drag India into war with China in the name of patriotism and the false cry of Chinese aggression, instead of making "efforts at peaceful settlement of the dispute", as resolved by the Samiti.

10th October, 1959.

....

TO
The Editor,

Dear Sir,

I am herewith forwarding to you a Press Statement by Shri. S. A. Dange, M.P., President of the Parliamentary Board, of the Samyukta Maharashtra Samiti. I shall be much obliged to you if you publish the same in your paper.

Yours faithfully,

फक्त पक्ष-सभासदांकरितां

पक्षाच्या पुनर्बांधणीचे प्रश्न

आणि

पक्ष-घटनेंत सुचवलेले फेरबदल

•

ऑक्टोबर ७ ते १३ रोजीं दिल्ली येथें भरलेल्या हिंदी कम्युनिस्ट पक्षाच्या मध्यवर्ति कमिटीनें जानेवारी २३ ते ३०, १९५८ मध्यें पक्षाची खास परिषद घेण्याचे ठरविले असून या परिषदेंत मुख्यत्वेंकरून "पक्ष घटनेंत सुचविण्यांत आलेले फेरबदल व पक्षाच्या संघटनात्मक पुनर्बांधणीचे प्रश्न" चर्चेला येणार आहेत. या दोन प्रश्नाविषयींचे प्रबंध, मध्यवर्ति कमिटीतर्फे पक्षांतर्गत चर्चेकरितां प्रसृत करण्यांत येत आहेत.

किंमत १ आणा

महाराष्ट्र प्रांतिक कमिटी हिंदी कम्युनिस्ट पार्टी

१. पक्षाच्या पुनर्बांधणीचे प्रश्न

पक्ष–संघटनेच्या ढांच्यांत व पक्ष–घटनेंत फेरबदल करण्याच्या प्रश्नांवर चर्चा केल्यानंतर, पक्षापुढील सध्यांची राजकीय व जनआंदोलनाचीं कार्यें पार पाडण्यास समर्थ अशा प्रकारें पक्षाची पुनर्बांधणी करण्याच्या प्रश्नावर मध्यवर्ति कमिटीनें चर्चा केली.

आपल्या देशाच्या राजकीय जीवनांतील एक प्रमुख शक्ति हें स्थान कम्युनिस्ट पक्षानें कमावलें आहे. केरळ राज्य सरकारांतील तो आज पुढारी पक्ष असून, भारतीय लोकसभा, तसेंच प. बंगाल व आंध्र विधानसभा या ठिकाणीं कम्युनिस्ट पक्ष हा प्रमुख विरोधी पक्ष आहे. देशांतील प्रत्येक विधानसभेंत कम्युनिस्ट पक्षाचे प्रतिनिधि आहेत. प्रमुखपणें कामगारवर्गीय अशा अनेक विभागांत कम्युनिस्ट पक्षाला जागा मिळाल्या असून, कामगार वर्गांत तो एक प्रमुख शक्ति बनला आहे. पक्षाच्या इतिहासांत आजवर पक्षाची प्रतिष्ठा इतकी मोठी व पक्षाचें राजकीय वजन इतकें व्यापक कधींच झालें नव्हतें. जीवनमान सुधारण्याच्या लढ्यांत आम्ही पुढाकार घेऊं, या अपेक्षेनें लाखों लोक आज आमच्याकडे पहात आहेत.

यामुळें आज मोठ्या जबाबदाऱ्या आमच्या शिरावर येऊन पडल्या आहेत. परंतु पक्षाला जनतेंत मिळालेल्या प्रतिष्ठेशीं पक्षाच्या अंतर्गत परिस्थितीचा मुळींच मेळ बसत नाहीं ही गोष्ट आज सूर्यप्रकाशाइतकी स्पष्ट आहे. पार्टी अंतर्गत परिस्थिति जशी असावी तशी नाहीं हें आज प्रत्येकाला माहित आहे.

पक्षांतील शिस्त पक्षाच्या सर्व पातळीवर ढिली पडली असून नोकरशाही कार्यपद्धति या ना त्या स्वरूपांत प्रत्येक ठिकाणीं बोकाळली आहे. जोमदार पक्षांतर्गत जीवन आज कोठेंहि आढळून येत नाहीं; लोकशाही मध्यवर्ति तत्वावर आधारलेली परिणामकारक लोकशाही आज पक्षजीवनांत दिसेनाशी झाली आहे. आपल्या पुढारी कमिट्या, विशेषतः मध्यवर्ति व प्रांतिक कमिट्या, वैचारिक, राजकीय व संघटनात्मक क्षेत्रांतील आपल्या किमान जबाबदाऱ्यासुद्धां पार पाडण्यास असमर्थ झाल्या आहेत. जनतेबाबतच्या जबाबदाऱ्या, तसेंच निरनिराळ्या जनआंदोलनाबाबतच्या, पक्षाच्या खालच्या घटकांबाबतच्या, एकंदर पक्ष सभासदांविषयींच्या जबाबदाऱ्या पार पाडणें आज त्यांना शक्य होत नाहीं. अर्थात्‌च त्यामुळें समग्र पक्षाला एकजुटीनें कामाला लावण्यास आवश्यक असणारी अधिकारवाणी व प्रतिष्ठा या पुढारी पक्ष—घटकांना प्राप्त होत नाहीं. पक्षशिक्षणाचेवर्ग संघटित करणें, पक्षांच्या वृत्तपत्रांत सुधारणा करणें या बाबत कांहींच केलें जात नाहीं. निवडणुकांच्या काळांत क्रियाशील बनलेले पक्ष सभासद पुन्हा निष्क्रिय झाले

आहेत. पक्षाच्या सर्व घटकांची आर्थिक परिस्थिति चिंताजनक असून, पक्ष कार्याकरितां आवश्यक असलेल्या मूल्यवान कार्यकर्त्यांना पक्षाचें काम सोडून केवळ उपजीविका करण्याकरितां नोकऱ्या धराव्या लागत आहेत. अनेक महत्वाच्या प्रश्नांवर पक्षसभासदांत व कार्यकर्त्यांत वैचारिक गोंधळ माजला आहे. श्रमिकेतर वर्गांच्या दुष्ट सवयी, प्रथा व दृष्टिकोन यांचा पक्षांत फार मोठ्या प्रमाणांत शिरकाव होऊं लागला आहे.

हे सर्व प्रश्न परिणामकारकरीत्या व जोरदारपणें हाताळल्याशिवाय नुसती नव्या सभासदांची भरती करून फारसें साध्य होणार नाहीं. नव्या सभासदांची भरती करणें अर्थातच आवश्यक आहे परंतु त्याबरोबरच हे प्रश्न हाताळण्याची योग्य उपाययोजना झाली पाहिजे. खरें पहातां, पक्षाचा विस्तार वाढविण्याचा निर्णय घेतल्यामुळेंच आतां या गोष्टी हाताळणें अत्यावश्यक होऊन बसलें आहे. आपल्याला नुसताच एक जनताव्यापी पक्ष बांधायचा नसून, जनताव्यापी कम्युनिस्ट पक्ष, जनताव्यापी कामगारवर्गाचा पक्ष बांधावयाचा आहे; असा पक्ष बांधायचा आहे कीं, ज्याला भक्कम वैचारिक पाया आहे, जो कामगारवर्गीय आंतर-राष्ट्रीयतेच्या भावनेनें प्रेरित आहे व जो मार्क्स-लेनिनवादाच्या तत्वांशीं एकनिष्ठ आहे.

मध्यवर्ति कमिटीपुढें प्रांतिक कमिट्यांचे अहवाल नसल्यामुळें हे प्रश्न तपशीलांत चर्चिणें शक्य झालें नाहीं. परंतु पक्षाच्या अखिल भारतीय खास अधिवेशनापूर्वी भरणाऱ्या प्रांतिक परिषदांत या प्रश्नांची चर्चा व्हावी अशी मध्यवर्ति कमिटीची शिफारस आहे. या परिषदांनीं, यांपैकीं कांहीं अत्यंत महत्वाचे विषय चर्चेला घ्यावेत असें आम्ही सुचवितों.

पक्षाची शिस्त व पक्षांतर्गत लोकशाही

(१) पक्षांत शिस्तीची पुनः स्थापना करणें ही आज प्रगतीची गुरुकिल्ली असून या कार्याला अग्रस्थान दिलें पाहिजे. अर्थातच हें कार्य पहिल्या प्रथम व विशेषतः वरच्या कमिट्यांत सुरु झालें पाहिजे; या कमिट्यांच्या सभासदांनीं स्वतः शिस्तीनें वागून सामुदायिक कार्यपद्धतीचा आदर्श खालच्या कमिट्यांपुढें घालून दिला पाहिजे. वरच्या कमिट्यांनीं आपल्या आचरणांत बदल करून दाखविल्या-शिवाय, "शिस्त पाळा," अशा नुसत्या कोरड्या उपदेशानें कांहीं एक साध्य होणार नाहीं. शिस्त प्रस्थापित करण्याच्या या व इतर पैलूंवर चर्चा झाली पाहिजे.

(२) पक्षांत शिस्त स्थापन करण्याचा प्रयत्न करीत असतांना विविध स्वरुपांतील नोकरशाहीविरुद्ध प्रखर लढा दिला पाहिजे, पक्षांतर्गत लोकशाहीचा विकास करून जोमदार पक्षांतर्गत जीवन प्रस्थापित केलें पाहिजे. असें केलें तरच पक्षसंघटनेच्या सांध्यासांध्यांत सांचलेली घाण व कमजोरी दूर करून पक्षाच्या सर्व घटकांना व सभासदांना, पक्षाच्या धोरणाची आंखणी व अंमलबजावणी करण्याच्या

कार्यांत क्रियाशीलतेने भाग घेण्यास लावणें शक्य होईल. या बाबतींत एक सूचना पुढें आली आहे कीं, पक्षापुढील प्रचलित प्रश्नांवर केंद्रीय कार्यकारिणी व प्रांतिक कमिट्या यांनीं शक्य तितक्या व्यापक प्रमाणावर पक्षांतर्गत चर्चा संघटित करावी, त्यामुळें पक्षाचीं धोरणें आखण्याच्या कामांत समग्र पक्षाला भाग घेतां येईल. पक्षांतर्गत लोकशाहीचा व पक्षांतर्गत जीवनाचा जोरदार विकास करण्याच्या प्रश्नाची अधिक सर्वांगीण चर्चा होऊन त्या विषयीं विशिष्ट घोषणा व कार्यें निश्चित करणें आवश्यक आहे.

(३) अनेक पक्षघटकांत **सामुदायिक कार्यपद्धति** अंमलांत आणणें ही एक अत्यंत बिकट गोष्ट होऊन बसली आहे. पक्षांत योग्य संघटना व शिस्त नाहीं हेंच एक त्याचें कारण नसून त्याला इतरहि गोष्टी कारणीभूत होत असतात; उदाहरणार्थ, आत्मनिष्ठ दृष्टिकोन, पूर्वग्रह, एकमेकांविषयीं बंधुभावविरहित वर्तणूक, टीकेविषयी असहिष्णु वृत्ति, दोषांकडे मवाळपणें पहाण्याची वृत्ति, इत्यादि. हे दुर्गुण कांहीं ठिकाणीं एक मोठा प्रश्नच होऊन बसले आहेत. ह्या दुष्प्रवृत्तींविरुद्ध कसा लढा करायचा याविषयीं पक्षांत मोकळ्या मनानें चर्चा झाली पाहिजे.

(४) **पक्षाचीं वृत्तपत्रें :** आपलीं वृत्तपत्रें व प्रकाशनें पक्षाच्या हातांतील महत्वाचीं वैचारिक साधनें होत. त्यांची सर्वांगीण सुधारणा करून जनआंदोलनांत त्यांचा प्रभावी उपयोग कसा होईल, पक्षांतर्गत जीवनाला तीं पोषक कशीं ठरतील याबाबत उपाययोजना करणें आज निकडीचें झालें असून त्याविषयीं सूचना पुढें मांडणें आवश्यक आहे.

(५) **पक्ष-सभासदांचें शिक्षण :** ही आपल्या कार्यापैकीं अत्यंत उपेक्षित अशी बाब आहे. त्याची कशी संघटना करावी, कशाप्रकारचीं अभ्यास मंडळें अथवा शिबिरें संघटित केलीं जावींतत्यांची शिक्षण पातळी कशी असावी, त्यांचे अभ्यासक्रम कसे असावेत वगैरे प्रश्नांची चर्चा झाली पाहिजे.

(६) समग्र पक्ष-संघटनेला क्रियाशील बनविणें हा एक आपल्यापुढील मोठा प्रश्न आहे. सर्व पक्ष-सभासदांना काम मिळेल अशा प्रकारची कामाची वांटणी संघटित करण्यांत आपण असमर्थ ठरलों हेंच मुख्यत्वेंकरून पार्टीतील प्रस्तुत निष्क्रियतेचें कारण असतें. निरनिराळ्या प्रकारचीं कार्यें हातीं घेणें किती महत्वाचे आहे यावर अनेकवेळां जोर देण्यांत आला आहे. आज ती गोष्ट पुनः सांगून काम भागणार नाहीं. अशा प्रकारची कार्यपद्धति अंमलांत आणतांना कोणत्या संघटनात्मक, वैचारिक अगर राजकीय गोष्टी आड येतात त्यांचा विचार केला पाहिजे.

चर्चेसाठीं कांहीं प्रश्न

(७) निरनिराळ्या जनता आघाड्यांवरील व क्षेत्रांतील कार्याचें मार्गदर्शन व संघटना करण्याकरितां कोणत्या प्रकारच्या उपसमित्या पाहिजेत ? अशा ज्या उपसमित्या नेमल्या गेल्या त्यांचा अनुभव काय ? फ्रॅक्शन तोडण्याबाबत जो निर्णय पूर्वी घेण्यांत आला त्याचा काय परिणाम झाला ? आजवरच्या अनुभवाच्या

प्रकाशांत या प्रश्नांचीं उत्तरें शोधलीं पाहिजेत. जनता आंदोलनाचे प्रश्न कसे सोडवायचे हा येथें प्रश्न नसून या आंदोलनांचें मार्गदर्शन, पक्ष कोणत्या संघटनात्मक पद्धतीनें करूं शकतो हा प्रश्न आहे.

(८) सेल ऐवजीं **शाखा** संघटित केल्यापासून कोणते अनुभव आले? पक्षाच्या सर्वसाधारण कामावर त्याचा काय परिणाम झाला? महिला आंदोलन, शिक्षक आंदोलन यांच्या बाबतींत पक्ष शाखांचा काय उपयोग झाला?

(९) लोकसभा सदस्याचें तेथील कार्य व तो ज्या राज्यांतून निवडून आला तेथील कम्युनिस्ट पक्षाच्या राज्यसमितीचें कार्य यांची कशी सांगड घालावी? राज्यविधान सभेंतील पक्ष सभासदांच्या कार्याचें मार्गदर्शन पक्षाची राज्यसमिती कशा तऱ्हेनें करते आणि विधानसभेंतील पक्षाचें कार्य सुधारण्याकरितां काय केलें जातें?

(१०) **पुरा वेळ काम करणारे पक्ष-कार्यकर्ते :** पक्षाचा विस्तार वाढवायचा, पक्षाचें जनतेंतील कार्य वाढवायचें तर तें काम पुरा वेळ देणारे पुरेसे कार्यकर्ते असल्याशिवाय शक्य नाहीं. या बाबतींत निरनिराळया प्रांतांत कोणते प्रश्न आले ते कसे सोडविण्यांत आले?

पक्ष-निधिची मोहीम

(११) **पक्षाची आर्थिक स्थितिः** पक्षाच्या सर्व पातळींवर हा प्रश्न अत्यंत निकडीचा झाला आहे. हा प्रश्न आपण कसा सोडवितों यावर आपल्या इतर सर्व कामांची मदार आहे. प्रत्येक प्रांतिक कमिटीला पैसे जमवायचें कार्य स्वतःच करावें लागतें व प्रत्यक्षांत कामाचा भार कमिटींतील एकदोन सभासदांवरच पडतो. ही प्रत्येक राज्यांतील परिस्थिति आहे. हे पैसे बहुधा हाताच्या बोटावर मोजण्याइतक्या दात्यांकडूनच येतात; शिवाय ते पुरेसेहि नसतात व नियमितपणेंहि येत नाहींत. तेव्हां पक्ष समित्यांना आज पैसे आहेत उद्यां नाहींत अशा अनिश्चित परिस्थितींत जगावें लागतें; त्यामुळें त्यांना कुठचीहि योजना पार पाडतां येत नाहीं. इतकेंच काय तर घेतलेले निर्णयसुद्धां पार पाडतां येत नाहींत.

पक्ष सभासदांवर त्यांच्या उत्पन्नाच्या प्रमाणांत लेव्ही वसूल करून घेण्याची पद्धत लवकर सुरू करावी असें अनेक कॉम्रेडनीं सुचविलें आहे. त्याचप्रमाणें छोट्या रकमा किंवा धान्य नियमितपणें देणारे दाते मिळविण्याचा नेटानें प्रयत्न करावा.

परंतु हें सर्व पुरेसें होणार नाहीं. पक्षाकरितां पैसे गोळा करण्याचें काम जिल्हा कमिट्यांवर सोडून देणें योग्य होणार नाहीं. प्रांतिक कमिटीच्या नेतृत्वाखालीं, वर्षांतून एकदां, एक महिनाभर, पक्षाकरिता पैसे व धान्य गोळा करण्याची जनताव्यापी मोहीम उभारण्याची प्रथा आपण सुरू केली पाहिजे. सर्व पक्ष संघटना कामाला लावून, पक्षाच्या वजनाखालीं असलेल्या अफाट जनसमुदायापैकीं प्रत्येका-

कडे जाऊन पक्षफंडाच्या मोहिमेला जोरदार आंदोलनाचें स्वरूप दिलें पाहिजे. आजची परिस्थिति अशी आहे कीं, अशी मोहीम जर प्रांतिक कमिटीनें एक महत्वाचें काम म्हणून हातीं घेतली व त्याकरितां सर्व पक्ष संघटना हालवली तरच त्यांत आपल्याला फार मोठें यश येईल. शिवाय पक्षाची धोरणें लोकप्रिय करण्याच्या कामीं, पक्षाचा संदेश अफाट जनतेप्रत पोंचविण्याच्या कामीं या मोहीमेचा फार चांगला उपयोग होईल. त्याच प्रमाणें पक्षाच्या वृत्तपत्रांकरितां, पक्षाच्या कचेरीची इमारत बांधण्याकरितां फंड गोळा करण्याकरितां प्रांतिक कमिटीनें मोहीम उभारावी व त्यांत समग्र पक्षाची ताकद लावण्याची शिकस्त करावी.

(१२) मध्यवर्ति कमिटीच्या अथवा प्रांतिक कमिटीच्या कचेरींत; पक्षाच्या छापखान्यांत अथवा पक्षाच्या पुस्तक दुकानांत सारा वेळ काम करणाऱ्या पक्ष सभासदांना पक्षांतर्गत जीवनांत भाग घेतां यावा म्हणून काय केलें पाहिजे या प्रश्नाचा विचार व्हावयास हवा; तसेंच या पक्ष सभासदांचा कोणत्या पक्ष घटकांत समावेश व्हावा याविषयीं कांहीं मार्गदर्शक सूचनाहि देणें जरुर आहे.

(१३) सैद्धांतिक व व्यावहारिक स्वरुपाचे असे अनेक वैचारिक प्रश्न आहेत कीं ज्यांवर पार्टींत आज एकवाक्यता नाहीं. त्यामुळें पक्षांतील गोंधळ वाढला असून पक्षाचें ऐक्य कमजोर झालें आहे. हे प्रश्न कोणते व त्यांपैकीं ताबडतोब सोडविले पाहिजेत असे प्रश्न कोणते व ते सोडविण्याकरितां काय केलें पाहिजे याचा विचार झाला पाहिजे.

(१४) पक्ष–संघटनेंतील या सर्व कमजोऱ्या दूर करण्याकरितां जी एक पक्षांतर्गत मोहीम काढावी लागेल त्या मोहिमेच्या आधारभूत घोषणा कोणत्या असाव्यात हा प्रश्न विशेष परिषदेनें प्रामुख्यानें चर्चेस घेतला पाहिजे.

(१५) आगामी काळांत होणाऱ्या पक्षाच्या पुनर्बांधणीच्या कार्यांत जे अत्यंत महत्वाचे प्रश्न उद्भवतील त्यांचा येथें उल्लेख करण्यांत आला आहे. प्रांतिक परिषदेंत, त्याचप्रमाणें अखिल भारतीय विशेष परिषदेंत, पक्ष–घटनेंतील फेरबदलाबरोबरच वर उल्लेखिलेल्या कांहीं प्रश्नांवर चर्चा झाली पाहिजे. म्हणजे निदान पक्ष पुनर्बांधणीचे प्रश्न हाताळण्यास सुरुवात झाली असें म्हणतां येईल. प्रांतिक परिषदा अगर अखिल भारतीय विशेष परिषद सुद्धां या प्रश्नावर शेवटचें उत्तर देईल अशी अपेक्षा करणें चूक आहे. तरी सुद्धां यांपैकीं कांहीं प्रश्न जर प्रांतिक पक्ष परिषदांत चर्चिले गेले आणि अशा चर्चेचा गोषवारा जर मध्यवर्ति कमिटीकडे पाठवण्यांत आला तर त्याच्या आधारें मध्यवर्ति कमिटी विशेष परिषदेपुढें मांडण्याकरितां एक संघटनात्मक रिपोर्ट तयार करील, ते प्रश्न सोडविण्याचा मार्ग सुचविल. अशा रीतीनें तयार केलेल्या अहवालावर जर पक्षाच्या विशेष परिषदेंत चर्चा झाली तर त्यांतून पक्ष-बांधणी करितां एक पक्षांतर्गत मोहीम उभारण्यास अनुकूल परिस्थिति तयार होईल.

त्याचप्रमाणें खास पक्ष परिषदेकरितां प्रत्येक प्रांतिक व जिल्हा कमिट्यांनीं खालील माहिती देणारीं कोष्टकें व अहवाल तयार करावा.

(१) प्रांतिक कमिटीचे व प्रांतिक सेक्रेटरिएटचे सभासद किती ? गेल्या प्रांतिक पक्षपरिषदेनंतर प्रांतिक कमिटीच्या व प्रांतिक सेक्रेटरीएटच्या सभा किती झाल्या त्याला किती सभासद हजर होते ? प्रांतिक कमिटीच्या उपसमित्या किती ? त्यांचें काम कसें चालतें ? प्रांतिक कमिटीचा अर्थसंकल्प किती असतो ? विधानसभा सदस्यांची लेवी किती येते ? एकंदर पक्षाकरितां फंड किती जमतो ?

(२) प्रांतांत जिल्हा घटक किती आहेत ? प्रत्येक जिल्हा घटकांत खालचे घटक व त्याखालीं शाखा किती आहेत ? प्रत्येक शाखेंत सभासद किती आहेत ?

(३) प्रत्येक जिल्ह्यांत पक्ष सभासद किती ? त्यांची वर्गवारी व धंदे देणारें कोष्टक द्या. जिल्ह्यांत पुरा वेळ देणारे कार्यकर्ते किती ? त्यांना पक्ष-वेतन काय येतें ? जिल्हा कमिटीचा सरासरी अर्थसंकल्प काय ? कर्ज किती ? जिल्ह्यांत मध्यवर्ति व प्रांतिक पक्ष वृत्तपत्रें किती विकलीं जातात ?

१. पक्ष-घटनेंत मध्यवर्ति कमिटीनें सुचविलेले फेरबदल

कम्युनिस्ट पक्षाच्या आगामी खास परिषदेपुढें मध्यवर्ति कमिटीतर्फे पक्षाच्या नव्या घटनेचा समग्र मसुदा ठेवण्यांत येईल. पक्षाचें उद्दिष्ट व ध्येय स्पष्ट करणारी एक प्रस्तावना या घटनेला जोडलेली असेल. पक्ष घटनेंत मध्यवर्ति कमिटीतर्फे सुचविण्यांत येणाऱ्या मुख्य फेरबदलांचा तपशील खालीलप्रमाणें आहे.

प्राथमिक सभासदत्व, प्राथमिक घटक, तालुका समित्या

(१) प्रत्येक पक्ष सभासदाला देण्यांत येणारें पार्टी कार्ड त्याला दरवर्षी बदलून घ्यावें लागेल. प्रत्येक पक्ष घटकानें आपल्या सभासदाचें पार्टी कार्ड बदलून देतांना सभासदाच्या कामाची तपासणी करावी. तसें केल्यानें पक्षांत सध्यां प्रचलित असलेल्या दोन हानिकारक प्रथा बंद होतील. त्यांपैकीं पहिली प्रथा म्हणजे सभासद निष्क्रिय आहे या सबबीवर त्या विषयीं चौकशी न करतां त्याला वाटेल तेव्हां काढून टाकणें, व दुसरी प्रथा म्हणजे एकदां एकादा पक्ष-सभासद झाला कीं त्याला कायमचा समजणें, त्याला सभासदत्वाचे सर्व हक्क बहाल करणें परंतु जबाबदाऱ्या मात्र कांहीं नाहींत.

(२) पक्षांत दाखल होणाऱ्या प्रत्येक सभासदाला पक्ष-सभासदानें घ्यावयाच्या प्रतिज्ञेवर सही करावी लागेल.

(३) दर महिन्याला २ आणे प्रमाणें पक्ष-सभासदांकडून वर्गणी घेण्याऐवजीं पक्ष-सभासदाची वार्षिक वर्गणी १ रुपया ठरवली जावी. ही वर्गणी, नव्या सभासदाकडून तो पक्षांत दाखल होतो तेव्हां आणि जुन्या सभासदाकडून दरवर्षी डिसेंबर-जानेवारीच्या महिन्यांत पार्टी कार्ड बदलून देण्याच्या वेळीं, वसूल केली जावी.

सभासदांकडून वसूल केल्या जाणाऱ्या वर्गणीपैकीं १० टक्के मध्यवर्ति कमिटीला मिळावेत, ४० टक्के प्रांतिक कमिटीला मिळावेत व उरलेले जिल्हा, तालुका व शाखा कमिट्यांत वांटले जावेत.

(४) जितक्या सभासदांच्या वर्गणीचा वरीलप्रमाणें ठरलेला वांटा वरच्या कमिटीला देण्यांत आला असेल तीच सभासद संख्या त्या पातळीवरील पक्ष–परिषदे-करितां प्रतिनिधी ठरवितांना प्रमाणभूत धरली जाईल.

(५) ज्या शाखांची सभासद संख्या १५ पेक्षां अधिक असेल त्या शाखांनीं आपली कार्यकारिणी निवडावी. शाखेच्या सर्व सभासदांची सभा किमान पक्षीं महिन्यांतून एकदां व्हावी व या सभेपुढें शाखेच्या कार्यकारिणीनें कामाचा अहवाल व त्या पुढील कामाविषयींच्या आपल्या सूचना सादर कराव्यात. प्रत्येक शाखा ही पक्षाची मूलभूत घटक असून तिनें आपल्या कार्यक्षेत्रांत राजकीय व जनता चळवळीचे संघटक या नात्यानें काम केलें पाहिजे. या दृष्टीनें पक्ष-शाखेचें कार्यक्षेत्र सोयीस्कर होईल असें आंखलें जावें–जसें खेडेगांव, पंचायत अगर नगरपालिका विभाग (वार्ड), रस्ता अगर मोहल्ला, त्याचप्रमाणें आवश्यक तेथें गिरण्याकार-खान्यांत, संस्थांत, तसेंच विशिष्ट धंद्यांत, पक्ष–शाखा संघटित केल्या जाव्यात.

(६) २५ अगर त्याहून अधिक सभासद असलेल्या शाखांच्या सभासदांचे सोयीस्कर असे गट पाडले जावेत. प्रत्येक गटानें आपला पुढारी निवडावा. आपल्या सभासदांच्या कामांची वांटणी करणें, तीं कामें पार पाडलीं जातात कीं नाहीं त्याची चांचणी करणें हें गटाचें काम आहे. गटांनीं त्यांच्या मतें पार्टींत भरती होण्यास लायक अशा नव्या सभासदांची शाखा–कमिटीकडे शिफारस करावी. पार्टींत दाखल होऊं इच्छिणाऱ्या नव्या सभासदांचे अर्ज शाखेच्या सर्वसाधारण सभेंत मान्य केले जातात.

(७) पार्टीच्या धोरणावरील चर्चा ही नेहमीं शाखेंत व्हावी. परंतु जरूर वाटल्यास त्याची प्राथमिक चर्चा प्रथम गटांतहि होऊं शकेल.

(८) जेथें एकंदर सभासद संख्या २०० किंवा त्यापेक्षां अधिक असेल तेथें शाखा व जिल्हा कमिटी यांच्या मध्यें तालुका, सबडिविजन, तहशिल अथवा शहर कमिट्या बनवल्या जाव्यात.

(९) शाखा कमिट्यांनीं दाखल करून घेतलेल्या नव्या सभासदांविषयींचा अहवाल दर दोन महिन्यांनीं वरच्या कमिटीकडे सादर केला पाहिजे. वरच्या कमिटीनें सादर केलेली नव्या सभासदांची यादी तपासून पाहिली पाहिजे, त्यांतील कोणत्याहि नव्या सभासदाचें सभासदत्व अमान्य करण्याचा अधिकार वरच्या कमिटीला राहील.

(१०) एकादा सभासद आपल्या गिरणींतील अगर कारखान्यांतील शाखेचा सभासद असल्यास तो जरूर तर रहाण्याच्या ठिकाणच्या पक्ष शाखेचा सह-सभासद होऊं शकेल किंवा उलटपक्षीं तो रहाण्याच्या ठिकाणच्या शाखेचा सभासद असल्यास

तो जरूर तर कामावर असलेल्या गिरणी-कारखान्यांतील पक्ष-शाखेचा सह-सभासद बनूं शकेल.

(११) पक्षांत भरती होणाऱ्या प्रत्येक नव्या सभासदाला पहिले सहा महिने उमेदवार-सभासद या नात्यानें रहावें लागेल हें घटनेंतील कलम एका वर्षापुरतें म्हणजे १९५८ च्या अंतापर्यंत स्थगित करण्यांत येत आहे. त्यानंतर परिस्थितीचा पुन्हां विचार करण्यांत येईल.

अखिल भारतीय प्रमाणावरील पक्षाचें पुढारीपण

(१) पक्षाच्या अखिल भारतीय परिषदेंत, १०० सभासद असलेले पक्षाचें राष्ट्रीय कौन्सिल निवडलें जाईल. राष्ट्रीय कौन्सिलची निवडणूक करण्यापूर्वी, कौन्सिल-वर प्रत्येक प्रांतातर्फे निवडल्या जाणाऱ्या सभासदांचा वांटा त्या त्या प्रांतांतील पक्ष-सभासद संख्येच्या प्रमाणांत ठरविला जाईल. त्यांत त्या प्रांतिक कमिटीचा निदान एकतरी सभासद असला पाहिजे. राष्ट्रीय कौन्सिलवर प्रत्येक प्रांताला देण्यांत आलेल्या जागांकरितां सुचवावयाची उमेदवारांची यादी त्या प्रांताच्या प्रति-निधींच्या सल्लयानें ठरविली जाईल. परिषदेंतील प्रत्येक प्रतिनिधीला, अशा रीतीनें सुचविल्या गेलेल्या कोणत्याहि प्रांताच्या उमेदवारांच्या यादींत एकादें नांव जोडण्याचा किंवा यादींतील एकादें नांव कमी करण्याचा अधिकार राहील. व त्यानें आपली सूचना परिषदेपुढें मांडावी.

या शिवाय राष्ट्रीय कौन्सिलच्या एकंदर सभासद संख्येपैकीं किमान दहा टक्के जागांकरितां सरळ केंद्रीय कार्यकारिणीतर्फें उमेदवारांची यादी सुचविली जाते. वरप्रमाणेंच या यादींतहि कोणा प्रतिनिधीला फेरबदल सुचवावयाचे असल्यास त्यानें ते परिषदेपुढें मांडावेत. या सर्व सुचविलेल्या याद्यांतून निरनिराळ्या प्रांतांकरितां तसेंच मध्यवर्ति कमिटीकरितां ठरविल्या गेलेल्या वांट्याइतके उमेदवार कौन्सिलचे सभासद म्हणून एकाच पद्धतिनुसार निवडले जातील.

(२) राष्ट्रीय कौन्सिलनें २१ जणांची केंद्रीय कार्यकारिणी निवडावी.

(३) दोन पक्ष-परिषदांच्या व मध्यंतरींच्या काळांत राष्ट्रीय कौन्सिल ही धोरण बनविणारी पक्षाची सर्वोच्च कमिटी म्हणून मानली जाईल. राष्ट्रीय कौन्सिलची रीतसर बैठक सहा महिन्यांतून एकदां झाली पाहिजे. या बैठकींत केंद्रीय कार्यकारिणीनें सादर केलेला अहवाल व राजकीय व संघटनात्मक ठराव यांवर चर्चा व्हावी.

(४) केंद्रीय कार्यकारिणीची बैठक दोन महिन्यांतून एकदां झाली पाहिजे. राष्ट्रीय कौन्सिलच्या निर्णयाची अंमलबजावणी करणें, कौन्सिलनें आखून दिलेल्या धोरणानुसार जन-आंदोलनाचे प्रत्यक्ष प्रश्न हाताळणें व पक्षाच्या प्रांतिक कमिट्यांना जरूर ती मदत देणें, हीं केंद्रीय कार्यकारिणीचीं कार्यें होत.

(५) राष्ट्रीय कौन्सिलच्या बैठकींत भाग घेतांना केंद्रीय कार्यकारिणीच्या सर्व सभासदांनीं कार्यकारिणीचे बहुमताचे निर्णय पाळले पाहिजेत. केंद्रीय कार्यकारिणीनें

राष्ट्रीय कौन्सिलपुढें मान्यतेसाठीं मांडलेली एकादी सूचना अगर ठराव अत्यंत चूक आहे आणि त्याला आपण कौन्सिलच्या बैठकींत विरोध केलाच पाहिजे असें जर कार्यकारिणीच्या एखाद्या सदस्याला वाटत असेल तर त्याला, केंद्रीय कार्यकारिणीची परवानगी घेऊन तसें करतां येईल.

(६) राष्ट्रीय कौन्सिलचे सर्व निर्णय केंद्रीय कार्यकारिणीवर बंधनकारक आहेत.

(७) केंद्रीय कार्यकारिणीनें एक जनरल सेक्रेटरी व चार सेक्रेटरी निवडावेत. हे पांचजण केंद्रीय कार्यकारिणीचे सेक्रेटरीएट म्हणून काम करतील. सेक्रेटरिएटच्या सभासदांकडे कार्यकारिणीच्या विशिष्ट खात्यांची जबाबदारी सोंपविली जावी आणि त्या सर्वांनीं पक्षाच्या मध्यवर्ति कचेरीच्या कामाला वाहून घ्यावें. सेक्रेटरीएटनें प्रचलित प्रश्न, कौन्सीलच्या धोरणानुसार व कार्यकारिणीच्या ठरावाबरहुकुम हाताळावेत. महत्वाच्या राजकीय व संघटनात्मक प्रश्नावर सेक्रेटरिएटनें स्वतःच्या जबाबदारीवर निर्णय न घेतां त्याकरितां कार्यकारिणीची बैठक बोलवावी. कार्यकारिणी अशा प्रश्नावर एकतर स्वतः निर्णय घेऊं शकेल किंवा प्रश्नाचें महत्व लक्षांत घेऊन आवश्यक तर राष्ट्रीय कौन्सीलची बैठक बोलावील.

(८) राष्ट्रीय कौन्सीलला केंद्रीय कार्यकारिणीची पुनर्घटना करण्याचा किंवा कार्यकारिणीच्या एकाद्या सभासदाला काढून टाकण्याचा अधिकार आहे.

(९) केंद्रीय कार्यकारिणीचे सभासद पक्ष परिषदेंत पदसिद्ध प्रतिनिधि म्हणून भाग घेऊं शकतील. बाकीचे सर्व प्रतिनिधि निवडले जातील.

प्रांतिक व जिल्हा कमिट्या

(१) पक्षाच्या प्रांतिक परिषदांत प्रांतिक कौन्सिल निवडलें जाईल. कौन्सिलचे सभासद शंभरपेक्षां अधिक नसावेत. दोन प्रांतिक परिषदांच्या मध्यंतरींच्या काळांत प्रांतिक कौन्सिल पक्षाच्या प्रांतिक संघटनेची वरिष्ठ कमिटी म्हणून गणली जाईल. प्रांतांतील पक्षाचें धोरण आंखण्याची जबाबदारी प्रांतिक कौन्सिलची आहे. प्रांतिक कौन्सिलची सभासद संख्या नेमकी किती असावी हें प्रांतिक परिषद ठरवील. प्रांतिक कौन्सिलची रीतसर बैठक सहा महिन्यांतून एकदां भरली पाहिजे.

(२) प्रांतिक कौन्सिल २१ जणांची एक प्रांतिक कमिटी निवडते. प्रांतिक कौन्सिलच्या दोन बैठकींच्या मध्यंतरींच्या काळांत प्रांतांतील पक्षाच्या कार्याचें मार्गदर्शन प्रांतिक कमिटी करील. प्रांतिक कमिटी एक सेक्रेटरी व एक सेक्रेटरीएट निवडते.

(३) प्रांतिक कौन्सिलच्या बैठकींत भाग घेतांना प्रांतिक कमिटीच्या सभासदांनीं त्या कमिटीच्या बहुमत निर्णयांचें पालन केलें पाहिजे. प्रांतिक कौन्सिल-पुढें प्रांतिक कमिटीतर्फे मांडलेल्या एकाद्या सूचनेस अगर ठरावास प्रांतिक कमिटीच्या एकाद्या सभासदास विरोध करावयाचा असेल तर प्रांतिक कमिटीची परवानगी घेऊनच त्याला तसें करतां येईल.

(४) प्रांतिक कमिटीचे सभासद प्रांतिक परिषदेंत पदसिद्ध प्रतिनिधी म्हणून भाग घेतील.

(५) जिल्हा कौन्सिल जिल्हा परिषदेंत निवडलें जाईल. जिल्हा कौन्सिलची सभासद संख्या १०० पेक्षां कमी, अथवा जिल्ह्यांतील पक्ष सभासद संख्येच्या एक दशांश, या दोहोंपैकीं जी संख्या कमी असेल तितकी असावी. जिल्हा परिषदेच्या दोन बैठकांच्या मधल्या काळांत जिल्हा कौन्सिल ही जिल्ह्यांतील पक्षाची वरिष्ठ कमिटी गणली जाईल.

(६) जिल्हा कौन्सिल एक जिल्हा कमिटी निवडते. जिल्हा कमिटीची संख्या १५ पेक्षां अधिक नसावी. जिल्हा कमिटीनें आपला एक सेक्रेटरी निवडला पाहिजे.

(७) या परिच्छेदांतील कलम ३ मध्यें सांगितलेला नियम जिल्हा कमिट्यांना सुद्धां लागूं आहे.

(८) ५०० पेक्षां अधिक सभासद संख्या असलेल्या जिल्ह्यांत तेथील कमिटीनें किमानपक्षीं तिघांचें एक सेक्रेटरीएट निवडावें.

(९) जिल्ह्यांतील सभासद संख्या ९०० अथवा त्याहून अधिक असल्यास, जिल्हा कमिटी व शाखा यांच्यामध्यें स्थानिक कमिट्या बनवाव्यात.

पक्षाचे अ. भा. अधिवेशन व प्रांतिक परिषदा

सध्यांच्या पक्ष घटनेनुसार अखिल भारतीय अधिवेशन व प्रांतिक परिषदा दोन वर्षांतून एकदां भरत असतात. त्या आतां ३ वर्षांतून एकदां भराव्यात असा फेरबदल आम्ही सुचवित आहोंत.

(१) राष्ट्रीय कौन्सिलनें अ. भा. अधिवेशनापुढें मांडावयाचे सर्व मसुदे अधिवेशनापूर्वी दोन महिने सर्व घटकांच्या हातीं द्यावेत म्हणजे त्यांना त्यावर चर्चा करणें सोयीस्कर पडेल. ठरावांत सुचविल्या जाणाऱ्या सर्व उप-सूचना सरळ केंद्रीय कार्यकारिणीकडे पाठविल्या जाव्यात म्हणजे त्यांची वर्गवारी करून त्या अधिवेशनापुढें मांडणें सोयीस्कर होईल.

(२) अ. भा. अधिवेशनाकरितां प्रबंध व ठराव तयार करणारी राष्ट्रीय कौन्सिलची बैठक प्रांतिक परिषदा समाप्त झाल्यावरच घेण्यांत यावी.

(३) प्रत्येक पातळीवर होणाऱ्या परिषदेंतील चर्चा व कार्य त्या त्या पातळीवरील कमिट्यांनीं सादर केलेल्या अहवालांच्या व ठरावांच्या आधारेंच झालें पाहिजे.

अनेक पक्ष-कमिट्यांचे सभासदत्व

सध्यां असे अनेक कॉम्रेड आहेत कीं जे अनेक कमिट्यांचे सभासद असतात. यामुळें त्यांचा बराचसा वेळ कमिट्यांच्या बैठकींतच जातो व त्यांना त्यांचें पार्टींतील व जन-आंदोलनाचें कार्य प्रभाविपणें करतां येत नाहीं. ही प्रथा अजिबात बंद करणें जरी आज शक्य नसलें तरी प्रभावी कार्य व्हावें या दृष्टीनें या बाबतींत कांहीं

किमान नियम करून त्यांची अंमलबजावणी झाली पाहिजे. या दृष्टीनें खालील गोष्टी सुचविण्यांत येत आहेत.

(१). केंद्रीय कार्यकारीणीच्या सेक्रेटरीएटचा कोणताहि सभासद कोणत्याहि प्रांतिक अगर जिल्हा घटकाचा म्हणजे प्रांतिक कौंसील, अगर कमिटी अगर सेक्रेटरीएट यांचा सभासद असतां कामा नये.

कंट्रोल कमिशन

आपल्या सध्यांच्या घटनेप्रमाणें मध्यवर्ति कंट्रोल कमिशन पक्षाच्या अखिल भारतीय अधिवेशनांत सरळ निवडलें जातें. परंतु कंट्रोल कमिशनचे निर्णय व शिफारशी मध्यवर्ति कमिटीच्या मान्यतेनंतर अंमलांत येतात. आतां आपण राष्ट्रीय कौन्सिल बनविणार असल्यानें कंट्रोल कमिशन निवडण्याची पद्धत व त्यांचे कार्य या विषयीं फेरविचार व्हावा याबाबतच्या मध्यवर्ति कमिटीच्या शिफारशी खालील-प्रमाणें आहेत.

(१) कंट्रोल कमिशन राष्ट्रीय कौन्सिलच्या बैठकींत निवडलें जाईल. कोणत्याहि कमिटीच्या सभासदास कंट्रोल कमिशनवर निवडून येण्यास निर्बंध नाहीं.

(२) प्रांतिक कौन्सिलनीं सुद्धां आपापल्या प्रांताकरितां कंट्रोल कमिशन निवडावें.

(३) मध्यवर्ति कंट्रोल कमिशनच्या क्षेत्रांत खालील गोष्टी येतात.

अ) केंद्रीय कार्यकारिणी अथवा तिचें सेक्रेटरिएट यांनीं कमिशनपुढें सादर केलेल्या बाबी.

आ) प्रांतिक कौन्सिलनें अगर कमिटीनें शिस्तभंगाची शिक्षा केली आहे अशा बाबी.

इ) एकाद्या पक्ष घटकानें एकाद्या कॉम्रेडला पक्षांतून काढून टाकलें असतां त्या कॉम्रेडनें त्या शिक्षेविरुद्ध केलेलें अपील.

(४) कंट्रोल कमिशनचा निर्णय सर्वसाधारणपणें अखेरचा मानला जाईल. अर्थात केंद्रीय कार्यकारिणी तो कार्यकारिणीच्या अगर तिच्या सेक्रेटरीएटच्या अगर संबंधित प्रांतिक कमिटीच्या सूचनेवरून फेरविचारांत घेऊं शकते व तो उलटूं अगर बदलूं शकते. अशा रीतीनें त्या बाबींत केंद्रीय कार्यकारिणीचा निर्णय अखेरचा समजला जाईल. परंतु कंट्रोल कमिशनच्या अगर कार्यकारिणीच्या निर्णयाविरुद्ध अखिल भारतीय अधिवेशनापुढें अपील करण्याचा अधिकार प्रत्येक पक्ष सभासदास आहे.

★

मुद्रक : जयंत भट, न्यू एज प्रिंटिंग प्रेस, १९० बी खेतवाडी मेन रोड, मुंबई नं. ४.
प्रकाशक : बी. टी. रणदिवे सेक्रेटरी महाराष्ट्र प्रांतिक कमिटी, हिंदी कम्युनिस्ट पार्टी, राजभवन सरदार वल्लभभाई पटेल रोड मुंबई नं. ४.

Samiti

S M Joshi
Tilak Road
Poona

Received your notice of samiti meeting of ninth on my return on sixth from AITUC session stop. Since you knew that we meet Gujarat Council on 14 and 15 your fixing samiti meeting on ninth ~~date~~ rather surprised me stop. As Language Commission is meeting here till 9th I can reach Poona on ~~ten tenth of morning~~ ninth night or tenth morning stop. I am to request you to ~~fix~~ postpone serious ~~and controversial~~ political issues to tenth.

Dange

Sent on 7th Jan. 1958

REGD. NO. B 340

★ अेजंसी देण आहे ★

हिंगणघाट, आर्वी. पुलगांव, सिंदी, सेलू, देवळी, आदि विभागाकरिता अजंटस् नेमणे आहे गरजूंनी पत्रव्यवहार करावा.

बातमीदार नेमणें आहेत

वर्धा जिल्ह्यांतील प्रमुख खेडयांतून जनतेचे बातमीदार नेमणें आहेत. इच्छुकांनी पत्रव्यवहार करावा.

–संपादक जनता साप्ताहिक

★ बहुजन समाजाचे स्वतंत्र व पुरोगामी साप्ताहिक ★

जनता

संपादक
• सी. लक्ष्मण.
• भाल. दा. कोळपकर.

★ जाहिरातीचे दर ★

– प्रति कॉलम इंचास –

सरकारी जाहिरातीचे दर ४ रु.
निमसरकारी संस्था दर ३ रु.
व्यापारी जाहिरातीचे दर २ रु.

सोडचिटठीच्या नोटीसा व विशिष्ट जागेकरीतां जादा दर पडेल. बॉक्स नंबर करीतां १ रुपया जादा पडेल.

वार्षिक वर्गणी { बाहेरगांवी रु० ४-५० / स्थानिय ३ रुपये.

प्रति अंक—७ नवे पैसे.

वर्ष १ लें] वर्धा. मंगळवार, दिनांक १४-१-'५८ [अंक १३ वा

हिंदुस्थानच्या नकाशातून महाराष्ट्राचें नांव पुसून टाकण्याचा डाव

मुंबई विधान परिषदेसाठी समितीचें

उमेदवार, श्री. के. आर. पाटील यानांच निवडून द्या!

मुंबई विधान परिषदेवर विदर्भातील स्थानिक स्वराज्यसंस्थातर्फे पाठवावयाच्या सभासदांची निवड व्हावयाची असून, एकूण पांच सभासद निवडून द्यावयाचें आहे. त्यांतील एका जागेकरितां संयुक्तमहाराष्ट्र समितीतर्फे एकमेव उमेदवार जळगांव (वऱ्हाड) येथील समितीचे एक प्रमुख वैदर्भीय कार्यकर्ते, विदर्भ किसान सभेचे अध्यक्ष व किसानांच्या हिताचे थोर पुरस्कर्ते, माजी म. प्र. विधान सभा विरोधी पक्षाचे एक गाजलेले प्रमुख श्री० के० आर० पाटील हे उभे आहेत.

किसानांच्या अभ्युदयार्थ व सर्वसाधारण जनतेच्या हिताकरिता त्यांनी माजी म. प्र. विधान सभेत केलेली कामगिरी विदर्भातील जनतेच्या स्मरणांत आहेच. विदर्भातील खेडे विभागांतील जनतेच्या गरजांची व आशाआकांक्षांची श्री० के० आर० पाटील यांना चांगलीच कल्पना आहे. कारण जळगांव तालुका व बुलढाणा जिल्ह्यांतील किसानांच्या अनेक चळवळींचें नेतृत्व त्यांनी केलें असून त्या निर्वाचन क्षेत्रांतूनच मागे म. प्र. विधान सभेत कांग्रेस उमेदवाराचा प्रचंड बहुमतानें पराभव करून ते निवडून आले होते.

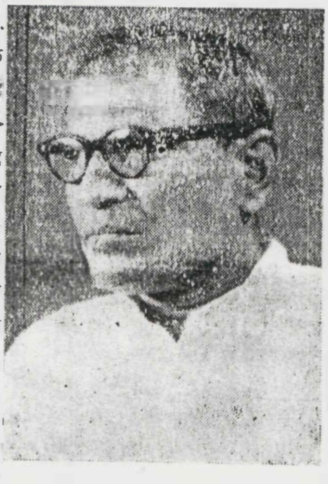

श्री० के० आर० पाटील

अखिल भारतीय किसान सभेच्या डेलीगेशनचे सभासद म्हणून श्री० के० आर० पाटील यांनीं रशिया, झेकोस्लोव्हेकिया व हंगेरीचा दौरा करून तेथील शेतकऱ्यांच्या प्रश्नांचा विचार केला आहे.

संयुक्तमहाराष्ट्राच्या चळवळीचें विदर्भातील नेतृत्वही त्यांनीं आजवर अत्यंत तडफेनें केलें असून समितीच्या सर्व घटक पक्षांचा त्यांच्या कर्तृत्वावर पूर्ण विश्वास आहे. विदर्भातील स्थानिक संस्थांच्या हिताचा पुरस्कार त्यांच्याकडून अत्यंत आत्मीयतेनें व तडफदार पद्धतीनें होईल अशी समितीच्या सर्व घटक पक्षांची निष्ठा असल्यानें सगळयांचा त्यांनाच पाठींबा आहे. तेव्हां संयुक्त महाराष्ट्रवादी हरेक मतदारानें त्यांना आपलें मत देवून मुंबई विधान परिषदेवर निवडून द्यावें.

वर्धा येथें आचार्य अत्रे यांचें प्रचंड स्वागत

(आमच्या प्रतिनिधिकडून)

"तामीळ भाषेला मद्रास, तेलगु भाषेला आंध्र, कानडी भाषेला म्हैसूरप्रदेश, बंगाली भाषेला बंगाल, हिन्दी भाषेला उत्तरप्रदेश याप्रमाणें प्रत्येक भाषेला स्वत:चे घटक राज्य आहे. फक्त मराठी भाषेचा 'महाराष्ट्र' च हिंदुस्थानच्या नकाशावर दिसत नाहीं. महाराष्ट्राला नामशेष करण्याचा हा डाव आपण ओळखला पाहिजे व आपल्या एकजुटीच्या प्रयत्नानें मुंबईसकट संयुक्त महाराष्ट्राची स्थापना केली पाहिजे" असे उद्गार आचार्य अत्रे यांनीं वर्धा येथें रामनगरच्या विस्तीर्ण पटांगणांत भरलेल्या प्रचंड सभेसमोर काढले. सभेला पंधरा ते वीस हजारापर्यंत जमाव जमला होता. खेडयापाडयांतून हजारों लोक सभेकरितां आले होते.

(पान ३ वर)

"जनता साप्ताहिका"ला आचार्य अत्र्यांचा आशीर्वाद

आज रोजी संयुक्त महाराष्ट्राच्या प्रचारकार्यासाठी वर्धा येथे आलों असतां 'जनता' साप्ताहिकाचे संपादक श्री. सी. लक्ष्मण हें मला भेटले आणि आपल्या साप्ताहिकाचे कांहीं अंक त्यांनी मला दाखविले. ते वाचून मला अतिशय आनंद झाला. विदर्भांत प्रखर संयुक्त महाराष्ट्रवादी वृत्तपत्र नाहीं अशी तक्रार आहे. त्यादृष्टीनें ह्या साप्ताहिकानें ती उणीव उत्तम तऱ्हेनें भरून काढली आहे अशी माझी खात्री झाली आहे. संयुक्त-महाराष्ट्राच्या विरोधकांना बिनतोड उत्तरें देणें आणि स्वतंत्र विदर्भाच्या फुटीर चळवळींला निकराचा विरोध करणें हीं दोन कामें हें पत्र उत्तम रीतीनें करीत आहे, म्हणून सर्व संयुक्त महाराष्ट्रवादी जनतेनें ह्या पत्राला सक्रिय सहाय्य करावें अशी मी विनति करतों. सदर 'जनता साप्ताहिका'चा प्रसार दिवसें दिवस वाढत जावो आणि संयुक्त महाराष्ट्राच्या कार्याला त्यांचें अधिकाधिक सहाय्य होवो अशी इच्छा आहे.

१२-१-५८

प्रल्हाद केशव अत्रे
संपादक 'मराठा'–'नवयुग'

वर्धा नगरपालिका प्रायमरी शाळांच्या टुर्नामेंटस्

ता. १०-१-५८ला वर्धा म्यु. प्रायमरी सर्व शाळांच्या १९५७-५८ च्या टुर्नामेंटस् गंगासागर टॉकीज जवळील प्रताप शाळा नं. २ चें मैदानांवर पार पडल्यांत. मुलें-मुलीं [illegible]

श्री. शेषरावजी जाधव, अध्यक्ष नगरपालिका, यांच्याहस्तें झालें. सकाळी ८॥ वाजतां उद्घाटकांचें आगमन झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांतर्फे 'गार्ड ऑफ ऑनर' देण्यात [illegible]

जनता साप्ताहिक

> बुडती हे जन पहावेना डोळा ।
> म्हणूनि कळवळा येत असे ॥ –संत तुकाराम

शिक्षण क्षेत्रांतील सावळा गोंधळ !

बुनियादि शिक्षण !

शिक्षण क्षेत्रांत, आमच्या सरकारमार्फत, नानातऱ्हेचे प्रयोग करण्यांत यत आहेत व अद्यापहि ही प्रयोग-प्रक्रिया थांबली आहे असें म्हणतां येत नाहीं. ' बुनियादि शिक्षण' (Basic education) ही शिक्षणपद्धति अशी प्रयोगवजाच पुढें आलेली आहे. बुद्धीबरोबर हातालाहि व्यवसाय पाहिजे व त्या व्यवसायाच्या अनुषंगानेंच भाषा-गणितादि विषयांचें शिक्षण झालें पाहिजे हें बुनियादि वा मौलिक शिक्षणपद्धतीचें एक प्रमुख लक्षण समजलें जातें. अर्थात् हाताला व्यवसाय अनेक रुपानें देतां येतो. सूत कातणें, सुतारकलेमार्फत लाकडी जिनसा तयार करणें, शिवणकला शिकवून मुलांकडून नाना नमुन्याचे कपडे तयार करून घेणें हीं सारीं हस्तव्यवसायाचींच उदाहरणें होत. पण आज ' बुनियादि ' म्हणून ज्या प्राथमिक शिक्षणाच्या शाळा चालू आहेत त्यांत मुख्यतः सूत कातण्याचेंच शिक्षण बहुधा दिलें जातें. साधनांच्या अभावीं निदान प्राथमिक शाळांतून तरी इतर प्रकारचें हस्तव्यवसाय दिसून येत नाहींत. शेतकीचीं अवजारें व उपकरणें व त्यांचा उपयोग तसेंच फळा-फुलांच्या झाडांची लागवड व सर्वसाधारण बागाईत यांसंबंधीच्या सोयीहि सार्वत्रिकपणें आज उपलब्ध नाहींत. तेव्हां हस्तव्यवसायाच्या सदराखालीं प्राथमिक शाळांतून आज मुख्यत्वें सूतकताईच तेवढी शिकवण्यांत येते व तीहि सर्वच शाळांतून शिकवली न जातां फक्त कांहीं विशिष्ट शाळांतूनच सदर शिक्षणाची सोय करण्यांत आली आहे व अशा शाळांना 'बुनियादि (बेसिक) शाळा' असें नांव देण्यांत आलें आहे.

तत्वाचा अतिरेक नको

या बुनियादि शिक्षणांत जें एक तत्व आणखी महत्वानें मानण्यांत येतें तें स्वावलंबनाचें तत्व होय. मुलांनीं जो हस्तव्यवसाय करावयाचा-उदाहरणार्थ जें सूत कातावयाचें-त्यांतूनच त्याचा शिक्षणखर्च, पूर्णतः वा अंशतः भागवला गेला पाहिजे ! एवढेंच नव्हेतर शिक्षकाचा पगार देखील मुलांनीं काढलेल्या सुताच्या विक्रीतून भागला जाण्याची अपेक्षाहि, मौलिक शिक्षणाच्या कांहीं पुरस्कर्त्यांकडून केली जाते. स्वावलंबनाचें तत्व वाईट कोण म्हणेल ? पण तत्व कितीहि चांगलें असलें तरी त्याचें व्यावहारिक संचालन सुयोग्य परिस्थितींत व तदनकूल वातावरणांतच केलें पाहिजे ! प्राथमिक शाळतील मुलांचें कोमल वय पाहतां स्वावलंबनाची कठोर समस्या त्यांचेपुढे उभी केली जावी हें कितपत बरोबर आहे ? हंसत-खेळत व आनंदी मोकळेपणानें ज्या वयांत त्यांनीं शिक्षण घ्यावयांचे त्या वयांत हिशेबी अंदाज-पत्रकाच्या कामाचें चिंतामय वेष्टण त्यांच्या कोमल बुद्धी भोवतीं गुंडाळलें जावें हें कितपत योग्य आहे ? तत्व जितकें चांगलें तितकेंच तत्वाचा अतिरेक विघातक असा प्रकार पुष्कळदा होतो. अर्थात् विद्यार्थ्यांच्या श्रमांतूनच शिक्षकांच्या पगारासकट सर्व खच भागवला जातो अशा शाळा बहुधा कोठेंच नाहींत याचें कारणहि या तत्वाची अव्यवहार्यता हेंच नव्हे काय ?

'पूर्वतयारीचें वर्ष' कशाला ?

ही झाली प्राथमिक शिक्षणाची गोष्ट ! माध्यमिक शिक्षणक्रमांत देखील तीच अनिश्चित परिस्थिति दृष्टीस पडते. सात वर्षाचा शिक्षणक्रम पण कॉलेज प्रवेशाच्या दृष्टीनें मात्र त्यानें आणखी एक वर्ष घालवलें पाहिजे एवढाच अर्थ या योजनेंत दिसतो. विद्यार्थ्यांचें एक वर्ष वाचतें हें ठीकच आहे ! पण पूर्वतयारीचें म्हणून जें वर्ष ठेवण्यांत आलें आहे तें कॉलेज-अभ्यास क्रमाचाच एक भाग समजून आताच्याप्रमाणें कॉलेजचा कोर्स हा चार वर्षाचाच मानला गेला असता तर काय बिघडत होते ? कॉलेज पूर्वतयारीचें वर्ष वेगळें काढून कॉलेजचा कोर्स तीन वर्षाचा मानण्यांत विशेष स्वारस्य कोणतें ? मॅट्रिक पास झाल्यावर वाटेल त्यानें कॉलेजकडे धाव घेऊं नये, कॉलेजप्रवेशाआधीं एक चाळण निर्माण व्हावी व त्यांतून बरेच विद्यार्थी गळल्यावर फारच थोडक्या शेलक्या विद्यार्थ्यांनीं कॉलेजचा दरवाजा पहावा असाच उद्देश या 'पूर्वतयारी'च्या अभ्यासक्रमांत दिसून येतो. निदान या योजनेचा परिणाम तरी तसा खासच होणार आहे. अर्थात् याचा परिणाम गरीब वर्ग व सर्वसाधारण बहुजन समाजाच्या विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीला मारक झाल्याशिवाय कदापि राहणार नाहीं. शक्य तितक्या 'सर्व साधारण दर्जा'च्या विद्यार्थ्यांना कॉलेजपासून दूर ठेवण्याच्या उद्देशानेच हा 'पूर्वतयारी'चा अडसर वा बांध अस्तित्वांत येत आहे अशी आम्हाला साधार भीति वाटते. या गोष्टीचा विचार बहुजनसमाजाचा शैक्षणिक दर्जा वाढवूं इच्छिणाऱ्या पुढाऱ्यांनीं व शिक्षणतज्ञांनीं अवश्य केला पाहिजे असें आम्हास वाटते.

प्रादेशिक इतिहासाचे अज्ञान !

याशिवाय माध्यमिक शाळांतून शिकवल्या जाणाऱ्या विषयांचे बाबतींतहि अत्यंत असमाधानकारक स्थिति दृष्टीस पडते. इतिहासासारखा महत्वाचा विषय हा मॅट्रिकच्या परीक्षेकरितां 'ऐच्छिक' ठेवण्यांत आला आहे. याचा अर्थ असा कीं, इतिहास हा विषय अजिबात न अभ्यासता एकादा विद्यार्थी मॅट्रिक होऊं शकतो. खोल विचारांतीं ही स्थिति किती भयानक आहे हें दिसून येईल. म्हणजे मॅट्रिक होऊन देखील 'शिवाजी' कोण होता व असा पुरुष इतिहासांत झाला किंवा नाहीं या विषयीं यत्किंचितहि माहिती नसलेला 'मॅट्रिक' विद्यार्थी यापुढें सहज सुलभपणें निर्माण होणार आहे ! किंबहुना असे मॅट्रिक पास झालेले अनेक महाराष्ट्रीय विद्यार्थी निर्माण झाल्यावर 'मराठ्यांचा इतिहास' हा भागच शिक्षणक्रमांतून कायम ठेवण्याची गरज पडणार नाहीं !! महाराष्ट्राचा अस्मिता ठार मारण्याचा याहून दुसरा परिणामकारक मार्ग कोणता असणार ? या गोष्टीचा महाराष्ट्रीय शिक्षणतज्ञांनीं जरूर विचार करावा. वस्तुतः मातृभाषा, इतिहास व गणित हे तीन विषय माध्यमिक शिक्षणक्रमांत आवश्यक मानले गेले पाहिजे. सध्यां 'इतिहास' हा विषय 'सामाजिक ज्ञान' (Social Stndies) या कडबोळ्यांत कोंबण्यांत आला आहे. तेथून त्याची सुटका झाली पाहिजे व त्याला पूर्वीचें स्वतंत्र व आवश्यक असें स्थान प्राप्त झालें पाहिजे. तरच आमचे विद्यार्थी स्वाभिमानी व देशाभिमानी निपजूं शकतील. आज आमच्या शिक्षण क्षेत्रांत मनमानेल तसे प्रयोग होत आहेत. प्रयोग केले जाण्याला हरकत नाहीं. पण सारासार विचार, प्रादेशिक वैशिष्टय व प्रादेशिक अभिमान केन्द्रें यांना कोणत्याहि प्रयोगानें धक्का लावतां कामा नये. कारण त्यात केवळ प्रादेशिकच नव्हे तर राष्ट्रीय नुकसान आहे हें लक्षांत ठेवलें पाहिजे.

–खास कास्तकारांच्या शेतींला लागणाऱ्या वस्तुंचे विक्रेते–

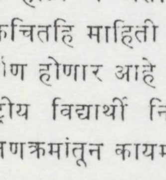

आमचें येथे कास्तकारांना लागणारे शेतीचें सर्व सामान, हार्डवेअर किंवा लोखंडी सामान, डी. डी. टी., गॅमॅग्झीन पावडर, सिमेंट, टीन आदि सामान किफायतशीर भावानें मिळेल.

याच सोबत वर्धा शहरांतील एकमेव स्वस्त धान्याचें दुकानहि उघडलें आहे.

त महाराष्ट्र न झाल्यास लेखांक २.

राठी मुलखाचें भीषण भवितव्य

ोल शीर्षकाखालीं एक लेखमाला आम्ही प्रसिद्ध करीत आहोत. ती झाल्यावर सदर लेख पुस्तक रूपानें प्रसिद्ध केले जातील.– संपादक)

ल्ली-दख्खनचा नवा दावा ?

आतां प्रश्न असा आहे कीं कांग्रेस सरकारच्या सत्ताधारी लोकांनीं भेदकारक आघाडयांना वाव न देतां उत्तर हिंदुस्थानांत ज्याप्रमाणें नीं आंध्र प्रांत बनवला त्याप्रमाणें संयुक्त महाराष्ट्र एकदम व आपणहून बनवला नाहीं ? हा प्रश्न जितका सरळ आहे तितकें त्याचें उत्तर सोपें ें एक तर उत्तरहिंदुस्थानांत मोठमोठे प्रबल राज्यघटक आधींच तत्वांत असल्यामुळें त्यांचें संघटित बल हिन्दुस्थानच्या लोकसभेंत लमेंट) परिणामकारक रीतीनें प्रकट होत होतें खुद्द पं० नेहरूंच्या रप्रदेशाची लोकसंख्या ६॥ कोटीच्या आसपास आहे. या लोकसंख्येने रे ७०-७५ सभासद एका संयुक्त घटकाचे प्रतिनिधी म्हणून एकसुरानें बोलू ात. या उलट दक्षिण हिन्दुस्थानांतील, मराठी, तेलगु, कानडी, मल्याळी मुख भाषांचे प्रतिनिधी वेगवेगळया प्रांतांतून विभागले गेल्यामुळें त्यांचा खो आवाज लोकसभेंतून निघणें शक्य नव्हतें. अशा स्थितींत उत्तर तर दक्षिण निर्बल अशी विषम स्थिति हिन्दुस्थानच्या अनुक्रमे उत्तर ाण या दोन भागांत झाली होती. ही स्थिति अखिलभारताच्या र्धनाच्या दृष्टीनें असमाधानकारक होती. भारतीय बलसंवर्धनाची दृष्टि अंगीकारणारा विशाल व उदार पुढारी यावेळीं हजर असता रताच्या उत्तर भागाप्रमाणेंच दक्षिणभागहि बलवान व्हावा म्हणून माणेच दक्षिणेंतहि एकभाषी राज्याचा पुरस्कार त्यानें केला . पण म० गांधींच्या मृत्यूनंतर ही दृष्टि अंगीकाणारा असा कोणीहि भारतांत राहिला नाहीं. ह्या दृष्टीनें भाषावार प्रांताची निकड ारे कांहीं पुढारी असले तरी त्यांचें मत प्रभावी होण्याइतपत त्यांचें ारतांत नव्हतें. खुद्द पंडित नेहरूंना भाषावारी संघटनेचें महत्व वाटलेलें दिसत नाहीं. राष्ट्राच्या बलवत्तेचें तें एक प्रमुख साधन ं त्यांना कधीच पटलें नाहीं. कदाचित त्यांचा उत्तर भाग व बिहार, हे अन्य प्रांत एकभाषी व संघटित असल्यामुळें त्यांना या तेवढी निकड कधी वाटली नसावी. उत्तरेनें दिल्लीहून सत्ता ी व दक्षिणेनें ती गाजवून घ्यावी असें हिंदुस्थानच्या 'एकते' चें, टने' चें कल्पनाचित्र पूर्वीच्या अनेक साम्राज्यशाही सरकारांनीं रेखाटून तें प्रत्यक्षांत अमलांत आणण्याचे प्रयत्न यापूर्वी अनेकदा इतिहासपूर्व ाल सोडून दिला तरी मोगलांच्या ऐतिहासिक –काळीं अशा तऱ्हेचा प्रयत्न अकबरापासून तो अवरंगजेबा पर्यंत ुकतानेतें करण्यांत आला. अवरंगजेबाच्या कारकोर्दीत (१६५८) सारा हिंदुस्थान जवळजवळ जिंकला गेला असें समाधान मोगलसत्तेला वाटण्याजोगी परिस्थिति निर्माण झाली होती. राष्ट्रांतील मराठी सत्तेचा काटाच काय तो त्या सत्तेच्या कुशींत त्याआरखा तिला खुपत होता. १६८९ साली संभाजी महारा– झाल्यावर हा काटा अजिबात उपटून काढू अशी उमेद अवरंगजे- ला वाटू लागली होती. महाराष्ट्राची सत्ता बुडवून त्याला कायमचा ण्याच्या एकमेव हेतूनें मोगल सत्तेच्या प्रचंड सेना–शक्तीसह महाराष्ट्रांत उतरला होता . पंचवीस वर्षांच्या अवधींत, रत न जाता, सारखा मराठी सत्तेशीं लढत राहिला खुद्द राजा- ज कर्नाटक प्रांतांत जिंजीला राहिले. अशा स्थितींत विस्कळीत लेली, मराठी सत्ता, कोणीहि प्रबल नेता शिरोभागी नसता, ीं, गनिमी काव्याचा आश्रय घेऊन, लढत राहिली. सुदैवानें ामानी चिकाटीला शेवटीं यश आलें. अवरंगजेब बादशाह व विफल मनस्थितींत, मराठीराज्याचा बीमोड करण्याचें स्वप्न ालेलें पाहत पाहत, १७०७ सालीं अहमदनगर येथें मरण ल्लीचें मोगल साम्राज्य एकछत्री तर झालें नाहींच पण ाठ्यांचें प्रतिस्पर्धी म्हणून बाधींच उभे राहिलेले स्वराज्य ीषणे पुढें आले. व मोगल सत्तेला [illegible]

वर्धा नगरपालिका प्रायमरी शाळांच्या टुर्नामेंटस्

(पान १ वरून)

श्री. दादासाहेब जाधव हें अध्यक्ष निवडून आल्यापासून जातीनें लक्ष देतात; म्हणूनच टुर्नामेंटस् भरविण्याचें श्रेय त्यांनाच आहे. त्यांची तळमळ आणि कळकळ विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक व शारिरीक विकास व्हावयाला कारणीभूत झाला."

उद्‌घाटनपर भाषणांत श्री. दादा-साहेब जाधव म्हणाले " जीवनांत अन्न आणि पाणी जरीं आवश्यक आहे तसेच व्यायाम ही प्रत्येक विद्यार्थ्यानें घेणें आवश्यक आहे. देशाचें भवितव्य सुद्धां विद्यार्थ्यांवरच अवलंबून असते. शिक्षकांनी आपसांत असलेलें मत-भेद मिटवून ज्यांच्या हातीं देशाचें भवितव्य आहे त्या मुला-मुलींच्या शारि-रिक व शैक्षणीक विकासांवर त्यांनी भर द्यायला हवा. गेल्या दिडशें वर्षांत इंग्रजी राज्यांत राष्ट्रीय नितिमत्ता खालावलेली होती. ती नितिमत्ता आपणांला वाढवा-वयाची आहे. व ही जबाबदारी स्थानिक संस्थेतील शिक्षक वर्गावर येऊन पडलेली आहे. ही जी नवी पिढी आहे तिच्यावर नवे संस्कार करून ही नितीमत्ता वाढीस लावण्यांसाठीं आजच्या सारख्या समारंभाचा निश्चितच उपयोग होईल. इंग्रजी साम्राज्यशाही नष्ट झाल्यावर भारतांत भांडवलशाही राज्य निर्माण झाले. साम्राज्यशाही ही भांडवल-शाहीची सख्खी बहीण आहे. व या भांडवलशाही राज्यांत बहुजनसमाज सुखी होणें कदापि शक्य नाही. म्हणून भांडवलशाहीनें जो देशांत आज नंगा नाच सुरू केलेला आहे तो नाहीसा करून बहुजनसमाज सुखी होईल असें राज्य कायम करावयाचें आहे.

दरवर्षीप्रमाणें यंदा ही मला आपण उद्‌घाटनाकरितां निमंत्रीत केल्या-बद्दल, या प्रेमाबद्दल मी टुर्नामेंट कमेटीचें मनःपूर्वक आभार मानतों."

टुर्नामेंट कमेटीचें सेक्रेटरी श्री. चं. वि. इंगोले यांनी आभार प्रदर्शनानंतर, श्री. शेषरावजी जाधव यांनी सिट्टी वाजवून मॅचेसला सुरवात केली. खोखो हुतुतू, लंगडी आदि स्पर्धा होत आहे.

हिंदुस्थानच्या नकाशातून महाराष्ट्राचें नाव पुसुन टाकण्याचा डाव

(पान १ वरून)

काल सकाळीं मेलनें आचार्य अत्रे वर्ध्यास आले. मेल प्लॅटफॉर्मवर लाग-तांच ' मुंबईसकट संयुक्तमहाराष्ट्र झालाच पाहिजे ' ' आचार्य अत्रे झींदाबाद ' इत्यादि घोषणांनीं त्यांचें स्वागत करण्यांत आलें. स्टेशन पासून निवासस्थाना पर्यंत आचार्य अत्रे यांची मिरवणूक काढण्यांत आली.

दुपारीं दोन वाजतां आचार्य अत्रे व रिपब्लिकन पक्षाचे नेते श्री. खोबरागडे हे दोघेहि नगरपालिका हॉलमध्यें भर-लेल्या कार्यकर्त्यांच्या सभेंत उपस्थित होते.

संध्याकाळच्या प्रचंड सभेंत आचार्य अत्रे यांनीं मुम्बईचे माजी मंत्री श्री. मुरारजी देसाई यांनीं मुम्बईची मागणी दडपून टाकण्याकरिता केलेल्या निर्घृण गोळीबाराचें वर्णन केलें.

आरंभी बॅ० श्री खोब्रागडे यांचें भाषण होऊन समितीच्या कार्याला पूर्ण पाठिंबा देण्याकरितां त्यांनी आपल्या नवबुद्धांना आदेश दिला. संयुक्त महा-राष्ट्राच्या स्थापनेंतच आपलें सर्वांचे हित आहे असे ते म्हणाले. सभेचें अध्यक्ष श्री विनायकराव चौधरी यांनीं आपल्या प्रास्ताविक भाषणांत विदर्भाची जनता संयुक्त महाराष्ट्राच्या बतीनेंच आपला कौल देईल असे आचार्य अत्रे यांना आश्वासन दिले.

आचार्य अत्रे यांच्या स्वागताच्या या योजनेचे श्रेय ज्यामंडळींना आहे त्यांत श्री सुरेंद्र सरखेल, नरेंद्र पवार, भय्यासाहेब उपदेव, श्री. हरदास ही मंडळी प्रमुख आहेत.

स्पर्धा-हा गुण किंवा दोष असा आहे कीं त्याची झपाटणी स्वकीयांतील परस्परसंबंधांत देखील व्हावयाला अवकाश लागत नाहीं. विशाल आणि व्यापक दृष्टीचा अभाव झाला कीं या दोषाची लागण झपाट्यानें होते. आणि महाराष्ट्राचें नशीब असें–किंवा इतिहासाच्या पुनरावृत्तीची लहर म्हणा पाहिजे तर–कीं भाषावार चळवळीच्या निमित्तानें, विशेषतः मुंबईच्या मोहमयी मायेला बळीपडून तेथील लक्ष्मीपुत्रांनीं दिल्ली सत्तेवर आपला प्रभाव पाडून तिच्याकडून मुंबई शहर महाराष्ट्रापासून रोखून धरवलें व अशा रीतीनें दक्षिण आणि उत्तर यांचा झगडा पुन्हां नव्या स्थानें भार-ताच्या रंगभूमीवर उभा झालेला आज दिसत आहे.

★ वर्धेच्या परिसरांत ★

शिक्षक दिन

मुंबई राज्य व महाविदर्भ प्राथमिक शिक्षक संघाच्या आदेशा प्रमाणें वर्धा म्युनिसिपल शिक्षक संघानें ७ जानेवारी, अखिल भारतात पाळला जाणारा प्राथमिक शिक्षक दिन मोठ्या उत्साहानें पाळला गेला. टिळक शाळेंत सकाळी झेंडावंदन व प्रार्थना झाली. दुपारी ४॥ ला श्री. ल. दि. यूल ह्यांचे अध्यक्षतेखाली सर्व शिक्षकांची सभा झाली. सभेत, श्री. साखरे, श्री. जगदळे, श्री. इगोले, श्री. दाते वगैरे शिक्षकांची, प्राथमिक शिक्षकांचे कर्तव्य व कार्य या विषयावर भाषणे झालींत. शिक्षक दिनाच्या सुमहुर्तावर वर्धा नगरपालिकेकडून मुंबई सरकार प्रमाणे शिक्षकांना ता. १-११-५६ पासून माहागाई देण्यांत आल्यामुळे नगराध्यक्ष श्री. शेषरावजी जाधव ह्यांचे हार्दिक आभार मानण्यांत आले.

कर्मचाऱ्यांत असंतोष

विदर्भ मुंबईराज्यांत आल्यापासून येथील म्युनिसिपल कर्मचाऱ्यांची मुंबई राज्याप्रमाणे महागाईभत्ता मिळावा म्हणून मागणी होती. ही त्यांची मागणी फक्त शिक्षकांच्या बाबतीत मंजूर होवून वर्धा म्यु. शिक्षकांना मुंबई राज्याप्रमाणें महागाई देण्यांचें ठरविलें आहे. वर्धा नगरपालिकेला ह्या महागाई निमित्त होणारा खर्च मुंबईराज्य सरकारनें देण्यानें

वर्धा दिगंबर जैन मंदिराच्या निवडणूका

श्री. सुपार्श्वनाथ दि० जैन मंदिर वर्धेच्या कार्यकारिणी निवडणूकीचें प्रकरण रजिस्ट्रार पब्लिक ट्रस्ट डि सीं. वर्धा यांचेकडे गेलें होतें. श्री. पद्माकर श्रावणे व श्री. हिरालाल टिकाभीत यांनी या निवडणूका कायदेशीर नाहीं म्हणून अर्ज केला होता. तो अर्ज नामंजूर होवून रजिस्ट्रार पब्लीक ट्रस्टनी निवडणुका घ्यावयास परवानगी दिली. त्याप्रमाणे शेतवाल व इतर अल्पसंख्यांक गटाच्या निवडणूका ता. २२-१-५८ रात्रीं ७ ते १०॥ पर्यंत होतील. असें रतनचंद्र जैन पहाडी निवडणूक अधिकारी दिगंबर जैन मंदिर वर्धा हे कळवितात.

लोक सहाय्यक सेना

लोक सहाय्यक सेना शिबिराचें ता. ९-१-५८ ला सकाळीं साडेआठ वाजतां गांधीज्ञान मंदिराचे पटांगणांत श्री. मु. गा. सप्रे, अपर जिल्हा दंडाधिकारी, वर्धा यांचें अध्यक्षतेखाली उद्घाटन झालें

कबूल केल्यामुळें आता इतर म्युनिसिपल कर्मचाऱ्यांत असंतोष पसरला आहे. मुंबईराज्य सरकार स्थानिक संस्थांना महागाई भत्ताची जादा ग्रॅन्ट देवून इतर म्यु० कर्मचाऱ्यांतील असंतोष नाहीसा करतील काय ?

जनवाणी

स्वस्त धान्याचें दुकान व जिल्हा धान्य पुरवठा अधिकारी

आज वर्धा बाजारांत धान्याचें भाव कमालीचें वाढलेलें आहेत. चांगला व स्वस्त तांदूळ बाजारांतून नाहीसा झालेला दिसतो. परंतु ठोक व्यापारांचें गोडाऊन्स पहावे तर तांदळानें ठसाठस भरलेले दिसतात, व हें ठोक व्यापारी आज अव्वाच्या सव्वा धान्याचें भाव वाढवून बहुजनसमाजांतील जनतेला लुबाडीत आहे. सरकारनें धान्यभाववाढीवर नियंत्रण बसावें म्हणून ठिकठिकाणी स्वस्त धान्याची दुकानें काढायचें धोरण अवलंबिलें आहे. परंतु वर्धेसारख्या पन्नास हजारांच्या लोकसंख्या असलेल्या शहरांत एकच स्वस्त धान्याचें दुकान उघडण्यांत आलें याचा अर्थ काय ? संबंधित अधिकारी याकडे वेळींच लक्ष देवून जास्त स्वस्त धान्याची दुकानें उघडतील काय ?

आज वर्धा शहरांत वर्धा जिल्हा ग्रोअर्स असोशियेशनचें एकमेव स्वस्त धान्याचें दुकान असतांना त्या दुकानाला ही पुरेसा स्टॉक देण्यात येत नसल्याची ग्राहकांची ओरड ऐकू येते. इतकेंच नव्हे तर सरकारी गोडावूनमध्यें धान्याचा पुरेसा स्टॉक नसल्यामुळे चालू आठवड्यापासून हें स्वस्त धान्याचें दुकान ही पुढील स्टॉक येई पावेतो बंद राहणार असल्याचें कळतें संबंधित अधिकारी वर्धा जिल्हयाकरिता लागणारा स्वस्त धान्याचा स्टॉक सग्रही ठेवून जनतेची ल्यागमार थांबवतील काय ?

तसेंच स्वस्त धान्याच्या दुकानांतून तांदळाच्या दुप्पट गहूं घेतलाच पाहिजे असें जें बंधन ग्राहकांवर घालण्यांत येत आहे तें मुंबई राज्य सरकारच्या नवीन धान्य नियंत्रण धोरणांशी सुसंगत नसतांना हा नियम अजून चालूंच का ? कुण्या एका ग्राहकांला फक्त तांदूळच हवा असेल तर गहूं घेतलाच पाहिजे असें मुम्बई सरकारचें नव्या नोटिफिकेशन द्वारा बंधन नसतांना वर्धा जिल्हा स्वस्त धान्य पुरवठा अधिकारी जुनाच नियम जनतेवर कां लादतात ? यामुळें जनतेची गैरसोय होत आहे तरी संबंधित अधिकारी वेळींच दखल घेवून जनतेची अडचण दूर करतील काय ?

क्रृष्ण सायकल रिपेअरींग शॉप

आर्वी मोटार स्टॅन्ड जवळ, वर्धा

येथे उत्तम सायकली किरायाने मिळतात व सायकल रिपेअरींग उत्तम प्रकारें केल्या जाते.

संचालक–ज्ञानेश्वर दंढारे

हनुमान सॉ मील

बॅचलर रोड, वर्धा.

कटाई, कटसाईज, इमारती लाकूड मिळते. एक वेळ अनुभव घ्या.

प्रो. जयवंत भुते

चव्हाण टेलरींग शॉप

बाजार रोड, वर्धा.

उत्कृष्ट व मनपसंत शिलाईचे अकमेव ठिकाण.

श्री. संत झनुजी महाराज पुण्यतिथी

संत झनुजी महाराजांची महाती पुण्यतिथी दिवस माघ शुद्ध ३ ता. २३-१-५८ ला दुपारी २ वाजतां मुक्काम संस्थान जागजई ता. केळापूर जिल्हा यवतमाळ येथें साजरी होत आहे. या पुण्यतिथी दिवसां निमित्त दहिहांडी, काला आणि गोरगरिबांना अन्नदान होणार आहे.

संत झनुजी महाराजांचा जन्म मु. मालेवाडा (जि. नागपूर) येथें पाटील घराण्यांत झाला घरचें सुखी जीवन असतांना सुद्धा, वयाच्या १८ व्या वर्षी श्री. संत गाडगे महाराजां सारखी विभूती लाभली. त्यांच्या सहवासाच्या लाभानें श्री. झनुजी महाराजांना विदेही स्थिती साधून त्यांनी जनता जनार्दनाची सेवा केली व्यसनापासून मुक्ती, जीवांची हत्या वगैरे त्यांच्या उपदेशाचा भाग होता. अखेरच्या वेळेस श्री. संत झनुजीनी संत गाडगे महाराजांचा निरोप घेवून, वर्धेतील भाविक भक्तांच्या भेटीसाठीं घेऊन ता.

मा. कन्नमवारांचा वाढदिवस

(बातमीदाराकडून)

मुंबई राज्याचे लोकस्वास्थमंत्री श्री. मा. सा. कन्नमवार यांचा ५८ वा वाढदिवस १० जानेवारी '५८ ला वरोडा (जि. चांदा) येथें श्री. मालोजीराव निंबाळकर यांचे अध्यक्षतेखालीं थाटानें साजरा झाला. 'जनता' श्री. कन्नमवारांना त्यांच्या अठ्ठावनव्या वाढदिवसा निमित्त दिर्घायुष्य चिंतिते.

नानाजी सरादे पाटील

आंजी रोड, वर्धा

यांचे आदर्श दुग्ध–केन्द्र

अत्तम प्रतिचे दुध, दही, लोणी व लोणकढे तुप मिळण्याचे अकमेव ठिकाण !

गजानन मारोतराव बुरांडे

वस्त्र भांडार, टिळक चौक–वर्धा.

आमच्येकडे भरपूर लांब-रुंद, गॅरंटीड पक्क्या रंगाची, नागपुरी-साडी, जरीचीं पातळें व गोलसाडया; हर डिझाइनचें साधें व उंची, रेशमी, सुती व ऊनी कापड तसेंच लग्न सराईचें महावस्त्रादि–सर्व प्रकारचा माल मिळेल.

हुमायद्ध प्रेहाऊंड व इतर सर्व कंपनीच्या सायकलीचे एकमेव स्टॉकीस्ट

भाई सुदाम देशमुख. कम्युनिस्ट पार्टी.
राजकमल चौक, अमरावती. दिनांक १७/१/५८.

कॉ. बी.टी.रणदिवे

संप्रेम नमस्कार, आपले ता. ११ जानेवारीचे पत्र मीळाले. कॉ.डांगे ह्यांचा कार्यक्रम दि. ३:४:व ५ फेब्रुवारी ५८ रोजी नक्की केला आहे. कॉ.डांगे कोठुन येणार व दि.६ रोजी मराठवाड्यातील कोठल्या गांवी जाणार हे कळले नाही.तर त्या प्रमाणे कार्यक्रमाची योजना करता येईल. बाकी पत्रा प्रमाणे कार्यक्रमाची •यवस्था संयुक्त महाराष्ट्र समिती तर्फे होईल. कळावे.
दिनांक १७/१/५८.

आपला नम्र.

सुदाम देशमुख

Immediate

28 SEP 1959

Municipal Secretary's Office,
Bombay - 1.

September 23, 1959.

Memorandum

In deference to the wishes expressed by certain invitees, the Meeting called in the Corporation Hall for to-morrow, Thursday, the 24th September 1959, at 5-45 p.m., to consider the question of taking steps for sending a requisition to the Sheriff of Bombay, requesting him to call a public Meeting of the citizens of Bombay to mourn the death of Dr. M.R. Jayakar, has been postponed to Monday, the 28th September 1959, at 5-30 p.m., in the Corporation Hall.

The inconvenience caused to the invitees is very much regretted.

By order of the Mayor,

(A.P. Wagle),
Municipal Secretary.

क्रान्ति
Santi
वर्ष ११ वें
नं. १९

गोव्यांतील होडीवाल्यांवर दारूण प्रसंग !

भारत सरकारनें पोर्तुगीज सरकारशीं गोव्याच्या बाबतींत आर्थिक असहकार पुकारून उपाययोजना केल्यानें गोवा सरकारच्या नाड्या आंवळल्या होत्या आणि लोकांपुढेंहि अडचणी उभ्या राहिल्या होत्या. पण तेथील खाणधंदा जोरांत चालूं लागल्यामुळें सरकार व प्रजा यानां बराच दिलासा मिळाला. पण कसें झालें तरी हा धंदा परावलंबी तो हल्लीं गडगडूं लागला, आणि त्याबरोबर त्यावर अवलंबून असलेलेहि गडगडूं लागले. 'कित्येक हितसंबंधी लोकांवर तर हल्लीं दारूण प्रसंग ओढवलेला आहे.

अशांपैकींच गोव्यांतील शेंकडों लहानमोठ्या होडीवाल्यांचा समावेश होतो. खाणींतील मालाची ने-आण जोरांत चालू होती तोंपर्यंत त्यांचें बरें चाललें होतें. पण हल्लीं ही वाहतूक फार कमी होऊं लागल्यानें, आणि होड्यांपेक्षां यांत्रिक बोटींतून माल नेणें खाणमालकांना जास्त परवडणारें असल्यानें, हल्लीं शेंकडों होडीवाले बेकार झाले असून त्यांवर उपासमारीचें संकट गुदरलें आहे. तरी सरकारनें ही परिस्थिति लक्षांत घेऊन कांहींतरी उपाययोजना त्वरित करावी अशी विनंती त्यानीं केली आहे.

पण पो. सरकार तरी त्यानां ह्या प्रसंगीं काय मदत करणार ? आणि त्यांच्या हलाखीनें परकी सरकारचें दगडी हृदय थोडेंच पाझरणार आहे ! म्हणूनच तर स्वराज्याची महति. तोच ह्या सर्व व्याधींउपाधींवर खात्रीचा उपाय. त्याशिवाय गोमंतकियांचा तरणोपाय नाहीं.

२३-१०-५८

जय हिंद ! जय गोवा !

आझाद गोमन्तक दल प्रकाशित

(रेणुका, बेळगांव)

३ भूदान साहित्य प्रचार व भूदान-यज्ञ ग्राहक—

भूदान यज्ञ आरोहण हें युगपरिवर्तन आहे. भूदानांतून खरा मानव जन्मास येत आहे. विनाशाच्या टोकास जलद गतीनें जाणाऱ्या जगास सावरण्याची व सारा मानव-समाज सुखी करून पृथ्वीचें नंदनवन बनविण्याची शक्ति भूदान-ग्रामदानाच्या विचारांत आहे. हें महान् क्रांतिकार्य यशस्वी व्हावयाचें असेल, तर प्रत्यक्ष भूदान, ग्रामदान होण्यापूर्वी ग्राममन तयार व्हावयास हवें. त्यासाठीं भूदान-यज्ञ साहित्य विशेषतः गीताप्रवचन, घरोघर पोहोंचावयास हवें. पूज्य विनोबाजी येण्यापूर्वी जिल्ह्यांत किमान १०,००० रुपयांचें साहित्य आपण खपवूं या! अहमदनगर जिल्ह्यानें २०,००० रुपयांचा साहित्य प्रचाराचा संकल्प केला आहे. पूर्व खानदेश साहित्य प्रचारांत उच्चांक गाठणार नाहीं काय? प्रत्येक तालुक्यानें १००० रुपयांचें भूदान साहित्य विशेषतः गीता-प्रवचनें ५०० रुपयांचें व इतर भूदानवाङ्मय, खपविण्याचा निश्चय करावा. तसेंच, जसा प्रत्येक घरांत दिवा हवा, तसाच मानवतेचा दीप घरोघर लावावयास हवा. त्या करितां भूदान-यज्ञ साप्ताहिकाचे पांच हजार ग्राहक जिल्ह्यांत प्रयत्न केल्यास होऊं शकतील. किमान एक हजार तरी व्हावेत. या दृष्टीनें शंभर ते पांचशें पर्यंत भूदान ग्राहक करण्याचा प्रत्येक तालुक्यानें संकल्प करून कामास लागावें. आपल्या घरीं कोणी भूदान साहित्य प्रचारासाठीं येण्याची वाट न पाहतां प्रत्येक नागरिकानें एक गीता-प्रवचन व जरूर तें भूदान साहित्य 'संत विनोबा पदयात्रा समिति पूर्व खानदेश, चाळीसगांव' या पत्यावर मनिऑर्डर करून मागवून घ्यावें. गीता प्रवचनावर पूज्य विनोबाजी सही देतात. त्याला ते 'प्रेमबाजार' म्हणतात. या प्रेमबाजाराचे सर्वांनीच ग्राहक व्हावें. गीता प्रवचनाची किंमत एक रुपया आहे. भूदान-यज्ञ साप्ताहिकाची वार्षिक वर्गणी ३ रुपये आहे. ती चाळिसगांवांत पदयात्रा व्यवस्था-समितीकडे अगर पुण्यास 'भूदान यज्ञ कार्यालय, ७२७ सदाशिव पेठ, पुणे नं. २' या पत्त्यावर मनिआर्डरीनें पाठवून द्यावी. पुण्यास परस्पर पैसे पाठविणाऱ्यांनीं संघटित कामाचें दृष्टीनें त्याची माहिती चाळिसगांवास पदयात्रा व्यवस्था समितीस कळवावी.

४ सर्वोदय पात्रः-

संत विनोबांनीं दाखविलेला अगदीं सर्वांत सोपा परंतु सर्वांत अधिक प्रभावी असा **राम-नामासारखा** सर्वांना सहज आचरणांत आणतां येण्यासारखा कार्यक्रम म्हणजे सर्वोदय पात्र हा होय! कुटुंबांतील सर्वांत लहान मुलानें रोज नियमानें एक मूठ धान्य एखाद्या भांड्यांत अगर पिशवींत जेवण्यापूर्वी टाकावें. या मूठभर धान्यांत जगभर शांति निर्माण करण्याची शक्ति आहे. आधीं द्यावें मग खावें, जसें मला जेवण हवें, तसें सर्वांना मिळावें. सारे सुखी व्हावेत, ह्या मानवतेच्या भावनेचा संस्कार व संगोपन कुटुम्बा-कुटुम्बांतून झाले तर त्यांतून जी नैतिक शक्ति निर्माण होईल, त्या शक्तींत सारा मानव-समाज सुखी करण्याचें सामर्थ्य आहे.

सर्वोदय पात्र म्हणजे सर्वोदय विचारांचें बीजा-रोपण! ते साऱ्या भारतांत व्हावें, असें पू. विनोबाजींना वाटतें. पूर्व खानदेश या कामांत अग्रेसर होणार नाहीं काय?

जिल्ह्यांतील २५ गांवांत किंवा किमान १०००० कुटुम्बांत ही योजना या सप्ताहांत अमलांत आणण्याचा कार्य-कर्त्यांनीं निश्चय करावा. प्रत्येक तालुक्यांतून दोन गांवांत अगर १००० कुटुम्बांत ही योजना विनोबाजी येण्यापूर्वी अमलांत आणण्याचा सर्व तालुक्यांतील कार्यकर्ते प्रयत्न करतील असा विश्वास वाटतो.

अेक लाख श्रोते—

पू. विनोबाजींच्या सायंकाळच्या ५ वाजतां होणाऱ्या प्रार्थना प्रवचनास पांच दिवसांत अेकूण अेक लाख लोक यावेत असा प्रयत्न करूं या! पंढरपूरच्या विठोबाचे दर्शनास ज्या प्रेमानें व भक्तिभावानें वारकरी जातात, त्याच प्रेमानें मानव-जातीस विश्व-कल्याणाचा मार्ग दाखविणाऱ्या या महा पुरुषाचें दर्शन आपण घेऊं या! या साठीं जिल्ह्याच्या कोना-कोपऱ्यांतून सर्वांनी यावें. रशिया, अमेरिका आदि दूर देशांतून ज्यांच्या भेटीकरितां लोक येतात, तो महा-पुरुष आपल्या जिल्ह्यांत येत असतांना पाच पन्नास मैलाचें अंतर अगर पांच दहा रुपये येणारा प्रवासादि खर्च हा अधिक आहे, असें हजारोंच्या संख्येनें पंढरपूरास जाणाऱ्या खानदेशच्या भाविक जनतेस वाटणार नाहीं, ही खात्री आहे. पू. विनोबाजींच्या पांच दिवसांपैकीं निदान अेखाद्या सायंकाळच्या ५ वाजतां होणाऱ्या प्रवचनास वरील भावनेनें खानदेशच्या जनतेनें स्वत:च्या व्यवस्थेनें यावें, ही नम्र विनंती.

६ तालुका निहाय पदयात्रा—

भूदान सप्ताहांत तालुक्यांतील कार्यकर्त्यांनीं योजनाबद्ध तालुका निहाय पदयात्रांचा कार्यक्रम आंखून ता. १ ते ७ ऑगष्ट पर्यंत जिल्ह्यांतील सर्व गांवांत पू. विनोबाजींचा संदेश चवावा पद यात्रिकांपैकीं कांहीं टोळचा आपआपल्या गांवांहुन निघून भूदानाचा प्रचार करित ता. ९।८।५८ पर्यंत चाळीसगांवांत पोंहचतील, अशी योजना आंखावी.

जिल्हा संकल्प—

पू.विनोबाजींचें या जिल्ह्यावरील प्रेम व या जिल्ह्यांतील कामासंबंधी त्यांच्या अपेक्षा लक्षांत घेऊन ते येण्यापूर्वी आपण विशेष कांहीं करूं न शकलो, तरी त्यांना निरोप देतांना रत्नागिरी जिल्ह्या-प्रमाणें त्यांच्या कार्यास वाहून घेण्याची प्रतिज्ञा करूं या! पूर्व खानदेश हा निष्ठावंत कार्य-कर्त्यांचा जिल्हा आहे. या जिल्ह्यांत भूदान आरोहणाच्या युग-प्रवर्तक कामास वाहून घेणारे प्रतिज्ञाबद्ध २५ सेवक जरी मिळाले, तरी आपण आपलें कर्तव्य पार पाडलें, असें समजतां येईल.

ग्रामदानापेक्षांहि याचें महत्व अधिक आहे. स्वातंत्र्य प्राप्तीसाठीं तळ-हातावर शिर घेऊन बाहेर पडणारे अनेक कार्यकर्ते या जिल्हयांत आजही आहेत. स्वातंत्र्यानंतर समता प्रस्थापनेच्या व नवमानव समाज निर्मितीच्या कार्यासाठी पूर्व खानदेश २५ सेवक विनोबाजींना देऊं शकणार नाहीं काय?

८ व्यक्तिगत संकल्प

आत्मशुद्धींत विश्वशुद्धि आहे. भूदानाचा मार्ग हा आत्मशुध्दीद्वारा विश्वशुध्दीचा आहे, या जाणीवेनें ग्रामदानापासून सर्वोदय पात्रापर्यन्त जे अनेक कार्यक्रम आहेत त्यांची सुरुवात स्वत:पासून करून त्यांची माहिती जिल्हयाच्या दृष्टीनें चाळीसगांवला पदयात्रा व्यवस्था समितीला कळवावी.

संत विनोबा पदयात्रा व्यवस्था समिति
पूर्व खानदेश, चाळीसगांव.

[जय-हिंद प्रेस, चाळीसगांव]

ग्रामदानापेक्षांहि याचें महत्व अधिक आहे. स्वातंत्र्य प्राप्तीसाठीं तळ-हातावर शिर घेऊन बाहेर पडणारे अनेक कार्यकर्ते या जिल्ह्यांत आजही आहेत. स्वातंत्र्यानंतर समता प्रस्थापनेच्या व नवमानव समाज निर्मितीच्या कार्यासाठी पूर्व खानदेश २५ सेवक विनोबाजींना देऊं शकणार नाहीं काय?

८ व्यक्तिगत संकल्प

आत्मशुद्धींत विश्वशुद्धि आहे. भूदानाचा मार्ग हा आत्मशुध्दीद्वारा विश्वशुध्दीचा आहे, या जाणीवेनें ग्रामदानापासून सर्वोदय पात्रापर्यन्त जे अनेक कार्यक्रम आहेत त्यांची सुरुवात स्वतःपासून करून त्यांची माहिती जिल्ह्याच्या दृष्टीनें चाळीसगांवला पदयात्रा व्यवस्था समितीला कळवावी.

संत विनोबा पदयात्रा व्यवस्था समिति
पूर्व खानदेश, चाळीसगांव.

[जय-हिंद प्रेस, चाळीसगांव]

35 x 7
245.

म.-बेळगांव.
न.नं. 260.

आमच्या हाका

साप्ताहिक बातमीपत्र

रजि. नं. B.7806
वार्षिक वर्गणी 3 रु.

(गोव्याच्या स्वातंत्र्य लढ्याला वाहिलेलें व आ. गो. दलाच्या धोरणाचा पुरस्कार करणारें)

वर्ष २ रें | सोमवार दिनांक : २७-आक्टो. १९५८ | अंक ४२ वा

:1: सर्व आंतरराष्ट्रीय प्रश्नांची सोडवणूक शांततापूर्ण मार्गांनीं व वाटाघाटींनींच व्हावी यासाठीं आरडाओरडा करणारे, भारतीय भूमीच्या बाबतींतसुद्धां जें भारत सरकार असीम संयम व सहनशीलता दाखवितें त्या सरकाराच्या मात्र किनारपट्टी भागांत पेंड शेपटून हटवादीपणानें वागणारें सालाझार सरकार, कम्युनिस्ट चीनशीं संबंध येतांच कुत्र्यासारखें मागच्या पायांत शेपटी घालून मऊ येतें, याचें आणखी एक नवें उदाहरण मकाऊच्या किनाऱ्याजवळ नुकतेंच गेल्या १८-तारखेला घडलेलें दिसून आलें. कांहीं मच्छीमारी बोटींचा पाठलाग करणारी एक चिनी लॉन्च त्या दिवशीं म्हणें मकाऊच्या समुद्रकिनाऱ्याच्या परिसरांत शिरली, त्या लॉन्चनें मकावच्या समुद्रपरिसरांतून अडतीस तासांत निघून जावें, अशी सूचना पोर्तुगीज अधिकाऱ्यांनीं केली, पण उलट उत्तर आलें तें गोळीबारानें. उभयतांमध्यें थोडावेळ म्हणे गोळीबाराची चकमक झडली, आणि पो. बोटींनीं त्या लॉन्चला पकडून ठेवलें. पण मग अवघ्या दोन तासांतच चिनी खलाशांसकट मुकाट्यानें मोकळीकही करण्यांत आली! आणि ही बातमी "लुसिटानिया" या खुद्द पोर्तुगीज वृत्तसंस्थेनेंच दिलेली आहे, हें विशेष! आतां नवा हा पोर्तुगीज मानभावीपणाचा मासला हेंच पोर्तुगीज सरकार गोव्यांत राज्य चालवतें, हें कुणाला सांगूनही खरें वाटणार नाहीं आणि चिनी लोकांच्या दडपणाखालीं मकावमध्यें खुद्द पोर्तुगालमध्येंसुद्धां नसलेलें नागरिक स्वातंत्र्यसुद्धां आहे, तेंहि! मकावच्या मिळकतीच्या चतुःशतसांवत्सरिक उत्सवाच्या व समारंभाच्या बाबतींतसुद्धां मोठें सालाझारनें अनेक नाटकें घडविलीं होतीं, हें आमच्या वाचकांना आठवत असेलच.

:2: बांदा गोवा सरहद्दीवरील सोनेरी भागांतील श्री कृष्णा नाईक, यशवंत कुबल, पालकर ओस्मान रहिमान, आदि नऊ नामांकित काळाबाजारवाल्यांना सरहद्द पोलिसांनीं प्रतिबंधक स्थानबद्धता कायद्याखालीं पकडून ठाणा, पुणा, येरवडा वगैरे ठिकाणीं तुरुंगांत ठेवण्यांत आल्याचें वृत्त हातीं आलें आहे. ही मंडळी जर सरहद्दीवर सर्रास खुलेआम काळाबाजार व चोरटी आयात निर्यात करणारे असतील, तर पोलिसांनीं केलेली ही नवीन प्रकारची कारवाई ठीकच झाली असें आम्हाला वाटतें. आजवर अशा प्रकारच्या लोकांच्या बाबतींत पोलिस ॲक्टखालीं त्यांच्यावर हद्दपारीच्या नोटिसा बजावण्यांत येत, व त्यानंतर हीं प्रकरणें कोर्टात जात. व तिथें तीं पुष्कळदां पोलिसांच्या विरुद्ध निकालांत निघून हद्दपारीच्या नोटिसा निष्प्रभ व निरुपयोगी ठरत असत. साहजिकच चोरट्या व्यापाराला त्यामुळें अप्रत्यक्षरीत्या उत्तेजन मिळे. परंतु आतांच्या या नवीन व्यवस्थेमुळें काळाबाजारवाल्यांना बराच वचक बसेल अशी आशा करायला हरकत नाहीं.

आमच्या वाचकांना माहीत आहेच कीं, गोव्याच्या नाकेबंदीमुळें सरहद्दीवरील लोकांना जे त्रास सहन करावे लागतात, जी त्यांची कुचंबणा होते, आणि पुष्कळदां निरपराधांवर जो अत्याचार होतो, त्याबद्दल आम्हांला फार सहानुभूति वाटते. पण गोवा सरहद्दीवरील चोरट्या आयात निर्यातीच्या बाबतींत आम्हीं मुळींच क्षमाशीलवृत्ति दाखवूं शकत नाहीं. अशा लोकांना कडक शासन हें झालेंच पाहिजे.

(पाठीमागें)

मात्र सुरक्षाव्यवस्थेवर विचार केलेली विनाकारण अडूं नयें, इतकी स्वच्छ.
ध्यानीं, अशी आमची निरपराधी जनतेतर्फे त्यांजकडे विनंति आहे.
गोवा सरहद्दीवर व आंतसुद्धां कितीतरी राष्ट्रहितविरोधी स्मगलर्स आ.
सर्वांना हुडकून काढून त्यांना जरब बसविणें आवश्यक आहे, तरच निदान ४०,
स्मगलिंगला पायबंद बसूं शकेल.

-३- मांजाळी-फोंड्याचा एकच रस्ता सध्या उपलब्ध असल्यानें गोव्याला - जाणाऱ्यायेणाऱ्या प्रवाशांचे फार हाल होतात, म्हणून दुसरा कोणता तरी एक रस्ता - विशेषत: सातर्ड्याच्या बाजूचा — भारत सरकारनें उघडावा, अशी विनंति कित्येक वेळां आम्ही येथें केली असून आजहि त्याचा पुनरुच्चार करीत आहों. सातर्ड्याचा रस्ता उघडण्यासाठीं ता. २३ रोजीं सावंतवाडी तालुका कॉंग्रेसनेही एका ठरावाव्दारें आग्रहाची मागणी केली आहे, आणि खासदार बॅ. नाथ पै हेही आपल्या दिल्लीतील वास्तव्यांत ह्या मागणीसाठीं प्रयत्न करणार असल्याचें समजतें. ह्या रस्त्यापासून कोणते फायदे आहेत ते आम्ही मागें एकदां येथें सविस्तर सांगून टाकलेलेंच आहे, तेव्हां आतां भारत सरकारपाशीं एवढीच आग्रहाची विनंति कीं, त्यांनीं तो मार्ग त्वरित उघडून जनतेची सध्याची गैरसोय दूर करावी.

-४- गोव्याचे गव्हर्नर जनरल बेनार्द गेदिश यांना पोर्तुगालमध्यें नव्वद दिवस ठेवून घेण्यांत आल्याचें सरकारी फर्मान निघालें आहे. या तीन महिन्यांच्या त्यांच्या पगाराच्या जवळजवळ दहा हजारांचा भुर्दंड आतां गोव्याच्या लोकांडी बसणार आहे!

-५- "दलां"-च्या मुंबई शाखेतर्फे दर रविवारी "अभ्यास मंडळामार्फत" व्याख्यानें होत असतात ही बातमी आम्हीं येथें दिलीच आहे. गेल्या दोन रविवारीं ट्रेड युनियनचे एक पुढारी श्री. य. चव्हाण यांनीं "Dialectics and Historical materialism" ह्या विषयावर दोन व्याख्यानें दिलीं, आणि आणखी दोन होणार आहेत. ही शाखा गोमंतकीयांसाठीं जसें Amcho Zuz हें कोंकणी बुलेटिन प्रसिद्ध करीत असतें, तसेंच दमण व दीवमधील गुजराथी लोकांसाठीं "हमारो काजो" ह्या नांवाचें आणखी एक साप्ताहिक बुलेटिन गुजराथी भाषेतून येत्या महिन्यापासून प्रसिद्ध करणार आहे.

-६- गेल्या ८ तारखेला युनोच्या आम सभेंतील आपल्या भाषणांत वसाहतविषयक माहिती युनोला न पुरविण्याच्या पोर्तुगीज सरकारच्या हटवादी धोरणावर भारताचे प्रतिनिधी श्री व्ही. के. कृष्ण मेनन यांनीं कडक टीका केली. आशिया व आफ्रिकेतील पोर्तुगीज वसाहती या वसाहती नसून, तर ते पोर्तुगालचे अविभाज्य घटक आहेत असें जें तें सरकार म्हणतें तें कसें हास्यास्पद व खोटें आहे तें त्यांनीं दाखवून दिलें, आणि हा मुद्दा निकालांत काढलाच पाहिजे, असें आग्रहपूर्वक सांगितलें.

-७- गोव्यांत सध्या खाणकामाची - धामधूम आणि भरभराट चालू असून दैनंदिन व्यवहारासाठीं जनतेला नेहमीच त्रास सहन करावे लागतात अशी माहिती आमच्याकडे आली आहे. कामकरी लोक आजवर खाणीकडे धांव घेत असल्यानें नारळीच्या बागांतून चालू असलेली मशागत होऊं शकत नसे, आणि ती मालकांना परवडणारीही नसे, त्यामुळें नारळाचें उत्पन्न अगदींच घसरल्याचेंही समजतें. सुपारीचें उत्पन्न तर फार घटलेलेंच आहे.

KRANTI (Revolugao)

Voros II vem
No. 19

Goeant voddecarancher marecar dis !

Becar poddlelean bobatt martat !

Goencho min-ancho dhondo hea disanim boroch unnom zalolean Goenchea lhan-vodd voddecarancher becarichem orixtt cossollam, anim te bobatt marunc lagleat Goenche potrancher leguit hi bobatt porgottunk laglea. Te babdde becar poddle, mhunn Portuguez sercarak anim min-valeank kitem ? Tancam zo faido zai ·to khuinchean anim kiteantlean: mellot tem te polloitat.

Voddecaranim khuim sercaralaguim magnni kelea, hea bhukechea orixttacher kitem -?i punn upai cor mhunn. Punn Portuguez sercar focot can fapddunk laglam. Taca bhou poddlam tanchem !

23-10-58 Jai Hind ! Jai Goa ! !

(Azad Gomantak Dal-an porgottlam)

C 1038

कॉ. एस. ए. डांगे व एस. जी. सरदेसाई — सीमा लढा समिती

स. न. वि. वि. कारवार. १९.१२.५६

कारवार केंद्रावर आला पर्यंत अतिशय शांततेने सत्याग्रह पार पडला परंतु तारीख १७-१२-१९५६ रोजी बोर्ड कारवार पासून २॥ मैलावर म्हैसूर राज्याचे उपमंत्री पि. डब्ल्यू. डी. चे नामदार नागनूर हे शाळेच्या समारंभास (बक्षीस) स आले असतांना ते आपल्या भाषणात म्हणाले या ठिकाणी कानडी लोक ९० टक्के व मराठी १० टक्के आहेत असे म्हणाल्यावर विद्यार्थी म्हणाले साफ खोटे आहे कानडी २ टक्के ८ टक्के इतर व मराठी ९० टक्के आहेत असे सांगितले असतांना नंतर संयुक्त महाराष्ट्राच्या घोषणा झाल्या व नंतर त्यांनी आपली सभा आटोपली.

त्यानंतर ते जात असता १ मैल अंतरावर स. म. घोषणा देत असता १० ते १५ लोकांना अटक केली व त्या वेळी पोलीसांनी त्यांना हल्ला केला त्यात दोन लोकांना मुका मार लागला व रात्री १२॥ वाजता त्यांना सोडले. मी त्या गांवी जाऊन समक्ष पाहणी करून व जनतेला कोणत्याही प्रकारे भावनेच्या भरी न पडता शांत राहाण्याचा निर्णय दिला. १८ तारखेचा सत्याग्रह अतिशय शांततेने पार पडला. बरे असो

(गोवा बॉर्डरवर)

कारवार पासून ६ मैलावर अंगडी गांवी एका दवाखान्याचे उद्घाटन करण्यासाठी २ जानेवारीला म्हैसूर राज्याचे मुख्य मंत्री बी. डी. जत्ती येणार आहेत. त्या वेळी त्यांना समितीतर्फे एक निवेदन देणे व निदर्शने करून एक प्रचंड सभा घेणे असा समितीचा विचार आहे निदर्शने सदाशिवगड येथे नेहरू आले असता ज्या पद्धतीने केली त्या प्रमाणे करणे व नंतर सभा घेणे, कारवार बाजूने आल्यास सदाशिवगड येथे (सदाशिवगड ते अंगडी ३॥ मैल) आणी गोवा सुपा मार्गे आले तर असनोटी येथे (असनोटी ते अंगडी २॥ मैल) अंतर आहे तरी या प्रमाणे कार्यक्रम ठेवण्याचा विचार आहे. या कार्यक्रमाच्या वेळी समितीचे नेते कॉ. एस. ए. डांगे भाऊसाहेब एम. जोशी व आचार्य अत्रे यांनी यावे अशी समितीची इच्छा आहे या संबंधी काही कळविण्याची असल्यास मी येईन मी या भागात दौऱ्यावर जाणार असल्याने तार करणे. कळावे हे विनंती.

आपला

[illegible]

C 1958

कॉ. एस. ए. डांगे व. एस. जी. सरदेसाई ✓ सीमा लढा समिती

स. न. वि. वि. कारवार १६.१२.५६

कारवार केंद्रावर आला पर्यंत अतिशय शांततेने सत्याग्रह पार पडला परंतु तारीख १७-१२-१९५६ रोजी बोर्ड कारवार पासून ३॥ मैलावर म्हैसूर राज्याचे उपमंत्री पि. डब्ल्यू. डी. चे नामदार नागनूर हे शाळेच्या समारंभास (बक्षीस) स आले असतां ते आपल्या भाषणात म्हणाले या ठिकाणी कानडी लोक ९० टक्के व मराठी १० टक्के आहेत असे म्हणाल्यावर विद्यार्थी म्हणाले साफ खोटे आहे कानडी २ टक्के ८ टक्के इतर व मराठी ९० टक्के आहेत असे सांगितले आणि नंतर संयुक्त महाराष्ट्राच्या घोषणा झाल्या व नंतर त्यांनी आपली सभा आटोपली.

त्या नंतर ते जात असता १ मैल अंतरावर स. म. घोषणा देत असता १० ते १५ लोकांना अटक केली व त्या वेळी पोलिसांनी लाठी हल्ला केला त्यात चार लोकांना मुका मार लागला व रात्री १२॥ वाजता त्यांना सोडले. मी त्या गांवी जाऊन प्रत्यक्ष पाहणी करून व जनतेला कोणत्याही प्रकारे भावनावश न होता शांत राहाण्याचा निर्णय दिला. १८ तारखेचा सत्याग्रह अतिशय शांततेने पार पडला. बरे असो

(गोवा बॉर्डरवर)

कारवार पासून ६ मैलावर अंगडी गांवी एका दवाखान्याचे उद्घाटन करण्यासाठी २ जानेवारीला म्हैसूर राज्याचे मुख्य मंत्री बी. डी. जत्ती येणार आहेत. त्या वेळी त्यांना समिती तर्फे एक निवेदन देणे व निदर्शन करून एक प्रचंड सभा घेणे असा समितीचा विचार आहे निदर्शने प्रतापगड येथे नेहरू आले असता ज्या पद्धतीने केले त्या प्रमाणे करणे व नंतर सभा घेणे, कारवार बाजूने आल्यास सदाशिवगड येथे (सदाशिवगड ते अंगडी ३॥ मैल) आणि खोंडा सुपा मार्गे आले तर असनोटी येथे (असनोटी ते अंगडी २॥ मैल) अंतर आहे तरी या प्रमाणे कार्यक्रम ठेवण्याचा विचार आहे या कार्यक्रमाच्या वेळी समितीचे नेते कॉ. एस. ए. डांगे व एस. एम. जोशी व आचार्य अत्रे यांनी यावे अशी समितीची इच्छा आहे या संबंधी काही कोठणी करावयाची असल्यास मी येऊन मी या भागात दौऱ्यावर जाणार असल्याने तार करणे. कळावे हे विनंती

आपला

[illegible]

13 OCT 1958

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

(मध्यवर्ति कचेरी)

फोन नं. ६३६५

५४, बुधवार पेठ, पुणे २.

ता. ९ ऑक्टोबर १९५८.

स.न.वि.वि.

संयुक्त महाराष्ट्र समितीची बैठक शनिवार ता. १८ व रविवार ता. १९ ऑक्टोबर १९५८ रोजीं मुंबई समितीच्या कचेरींत (भाजी जीवनजी लेन, ठाकुरद्वार) भरणार आहे. सभा शनिवार ता. १८ रोजीं रात्रीं ८ वाजतां सुरु होईल. आपण अवश्य हजर रहावे.

सभेपुढील विषय :- (१) सीमा लढा.

(२) अध्यक्षांचे परवानगीनें आयत्या वेळचे विषय.

एस. एम. जोशी

सर चिटणीस.

जय शिवराय ❀ जय महाराष्ट्र

खास मदती साठीं होणार! होणार!! होणार!!!

भारत मित्र मंडळ, बेळगांव यांचा ऐतिहासिक प्रयोग

"आग्र्याहून सुटका"

(कै. औंधकर कृत)

अंक १ ते ४

पुष्प १ लें. दैनीक "मराठा" (मुंबई) रोटरी निधी

२ रे. स्वा. सावरकर अमृतमहोत्सव समिती बेळगांव, या निधींच्यां खातर

कलाकार:– सौ. शांता तांबे, सौ. आक्का किणीकर, कु. प्रमिला कुलकर्णी,
श्री. केशकामत, मेलगे, जाधव, पाटील, आणखी इतर हौसी अभिनव कलावंत संघ.

तारीख व थिएटर पुढील जाहिरातीत पहा.

व्यवस्थापक

भारत मित्र मंडळ

सीताराम प्रेस, बेळगांव.

Jile Samvp

BOMBAY.

Date :- Oct., 1958.

From :- ....

The ~~E~~ Trainees,
Bombay Municipal Gujrati, Urdu & Marathi Teachers,
Training Classes.

To

The Municipal Commissioner,
Bombay Municipal Corpora tion,
Bombay.

Respectd sir,

We, the undersigned beg to draw yourkind attention to the fact that ever since we joined our respective Training Classes, we have been very much handicapped financially. We do receive Rs. 50/- by the way of loan scholarship every month. But we are not able to make our both ends meet with that maagre amount. Most of us are men not only with families and their attending ~~f~~ responsibilities, but we have to discharge out responsibilities to our parents and elders. In addition to this we have to meet expenses of our training. It is very evident that in a city like Bombay with its frightening cost of living, the monthly loan scholarship of Rs. 50/- cannot help us much, moreover, we were called upon to join our respective Training classes only at a day's notice, and we had no time to make necessary arrangements or save anything wherby we would have carried on for the period of our Training.

We would like to inform you that even though the Training Classes were started from the middle of July, we have not been in a position even to buy our text books and other necessary materials for the pursuit of our studies. We beg to request you to grant us greater facilities during our training period by granting us more financial aid. In view of the fact that on no account can we maintain our families and take the Training with monthly loan Scholarship of Rs. 50/-. We beg to suggest two alternatives. We may be given full duty pay for two years of our trainign since we are considered to be on duty for this period. If this is not possible, we would like to suggest that the timings of the Training Classes by so arranged that we can attend our respective schools in either the morning or the afternoon shift and study in other shift.

P.T.O.

Shift..............

Any how, if your kindness thinks that we are asking too much and the reasons which we have put forth are not genuine, we would look upon you for guidance as to how we should carry on with the loan scholarship of Rs. 50/- every month. We have stated our conditions and we find no other better person than you to understand it and find a way out.

We beg to state further that duty pay was paid to the trainees who were deputed for training during the years 1943 to 1944 and 1946 to 1948.

We hope and trust that you will enlighten us.

Awaiting your favourable reply,

We remain,

very respectfully yours,

Trainees of the Gujrati, Urdu & Marathi
Training Classes.

तारः ''सत्याग्रही'' पुणें. **संयुक्त महाराष्ट्र समिति** फोन नं. ६३६५

५४ बुधवार पेठ, पुणें, २.

....मध्यवर्ति कचेरी...

सर्व जिल्हा, तालुका व स्थानिक समित्यांसाठीं

२३ ऑक्टोबर १९५८.

स.न.वि.वि.

मध्यवर्ति संयुक्त महाराष्ट्र समितीची बैठक मुंबअी येथें ता. १८ व १९ ऑक्टोबर रोजीं भरली होती. या सभेंत खालील महत्वाचें निर्णय घेण्यांत आले. हे निर्णय अमलांत आणण्याचे दृष्टीनें आपल्या समितीची बैठक घेअून योग्य ती तजवीज करावी.

(१) सीमा लढ्यासंबंधी

ता. ३ सप्टेंबर रोजीं कृति समितीनें सीमा लढ्याचे बाबतींत विचार करून १ नोव्हेम्बर पासून लढा सुरू करण्याचा निर्णय घेतला होता. ता. २५ सप्टेंबर रोजीं सीमा कृति समिती व मुंबअी राज्याचें मुख्य मंत्री श्री. यशवंतराव चव्हाण यांची मुलाखत झाली. खेडे हा घटक विभाग धरून सलग मराठी विभाग सध्याच्या मुंबअी राज्यांत सामील करून घेण्याबाबत सरकारची भूमिका निग्रहाची नाहीं हें त्या मुलाखतींत स्पष्ट झालें. उलट कांहींही तत्वें निश्चित न करतां लवादास मान्यता देण्याचा सरकारचा अिरादा असावा हेही स्पष्ट झालें. त्यानंतर कृति समितीने २५ सप्टेंबरच्या ठरावावर शिक्का मोर्तब केला. हा ठराव ता. २८ सप्टेंबरच्या मराठ्यांत प्रसिध्द झाला आहे.

सीमा लढ्याच्या प्रश्नावर मध्यवर्ति समितीत महत्वाची चर्चा होअून खालील ठराव मंजूर झाला :-

ठ रा व

कृति समितीनें ता. ३ सप्टेंबर रोजीं घेतलेल्या निर्णयाचा व समितीची मुख्य मंत्र्यांबरोबर जी चर्चा झाली तिचा विचार करून म्हैसूर राज्य व मुंबअी राज्य यांच्या सरहद्दीवरील प्रदेशाबाबत समितीचे अुद्दिष्ट साध्य करण्यासाठीं अेक नोव्हेम्बर पासून सत्याग्रह लढा सुरू करण्याचा निर्णय मध्यवर्ति समिति घेत आहे.

मध्यवर्ति समितीचे नियंत्रण व शिस्त यास अनुसरून वरील निर्णयाची अंमलबजावणी करण्याचे कार्य प्रामुख्यानें सीमा लढा कृति समितीवर राहील.

कृति समितीत खालील व्यक्तींचा समावेश करण्यांत येत आहे :-
(१) बेळगांवचे ५ प्रतिनिधी (२) कारवारचे ३ प्रतिनिधी (३) [illegible]चे ३ प्रतिनिधी (४) श्री. दाजिबा देसाअी (निमंत्रक). सर्वश्री अेस.अे. डांगे, अेस.अेम. जोशी, डॉ. नरवणे, दत्ता देशमुख, आर.के. खाडिलकर, आर.डी. [illegible] लालजी पेंडसे, हरिभाअू भिडे,

शिवाजी पाटील, सौ. कमल भागवत."

सीमा लढा सत्याग्रह १ नोव्हेम्बर पासून सुरू होईल. लढा समितीची कचेरी कोल्हापूर येथें राहील. सत्याग्रह बेळगांव, निपाणी व खानापूर येथें सुरू होईल. कारवार व बिदरच्या सत्याग्रहाच्या तारखा अनुक्रमें २० व २५ ऑक्टोबर रोजीं ठरतील. हे सत्याग्रहही ता. १ नोव्हेंबर पासून सुरू होण्याची शक्यता आहे. लढा शांततामय मार्गानें होईल.

सत्याग्रही तुकडी १२ लोकांची असेल. त्यांत ६ एकीकरण समितीचे व ६ संयुक्त महाराष्ट्र समितीचे सत्याग्रही असतील. ता. १ नोव्हेम्बरच्या सत्याग्रहाचे नेतृत्व भाई माधवराव बागल हे करणार आहेत.

सत्याग्रही नोंदणी संबंधी

सर्व जिल्हा, तालुका व स्थानिक समित्यांनी आपापल्या भागांत सत्याग्रहींची नोंदणी करावी. सहा सत्याग्रहींची एक तुकडी असावी. त्यांत एक नेता असावा. सत्याग्रहींना आपल्या गांवापासून सत्याग्रहाच्या गांवापर्यन्त जाण्याचा व शिक्षा भोगल्यानंतर परत येण्याचा खर्च करावा लागेल. ही जबाबदारी जिल्हा, तालुका व स्थानिक शाखांनीं घेतली पाहिजे. त्यासाठीं निधी गोळा केला पाहिजे. व त्याचे हिशेब व्यवस्थित ठेवले पाहिजेत. मध्यवर्ति समितीने सत्याग्रहींच्या खर्चासाठीं स्वतंत्र निधी पुस्तके काढलेली नाहींत.

जिल्हा अगर तालुका कमेटीने तुकडी तयार झाली म्हणजे सत्याग्रहींची नांवें सीमा लढा समिती कोल्हापूर या ठिकाणीं पाठवावीं. लढा समितीकडून आदेश आल्यानंतर सत्याग्रहींनीं कोल्हापूर येथें यावें. सीमा लढा कृति समितीच्या परवानगीवाचून, व सत्याग्रहींचे प्रतिज्ञा पत्रक भरल्यावाचून सत्याग्रहास जाता येणार नाहीं. या सर्व सूचना लक्षांत घेऊन स्थानिक शाखांनीं जास्तीत जास्त सत्याग्रहींची नोंदणी करावी. हजारो सत्याग्रही सीमा लढ्यांत उतरले तरच हा लढा यशस्वी होणार आहे.

अहमदाबाद हुतात्मा स्मारक सत्याग्रहासंबंधी

ता. १ नोव्हेंबर १९५८ पासून अहमदाबाद येथील हुतात्मा स्मारक सत्याग्रह सर्वांना खुला केला असल्याचें निवेदन महागुजरात जनता परिषदेने केले आहे. त्यानुसार अहमदाबाद येथें सत्याग्रही पाठविण्याचा निर्णयही घेण्यांत आला आहे. याबाबत केलेल्या लढा समितीची नांवें मागेच जाहीर झाली आहेत. श्री. मधु दंडवते हे समितीचे निमंत्रक आहेत. अहमदाबाद येथे जाणाऱ्या तुकड्याबाबतही जिल्हा, तालुका व स्थानिक शाखांनीं वरील सूचनाप्रमाणेंच सत्याग्रहींची नोंदणी करावी. या सत्याग्रहींनाही आपल्या गांवापासून अहमदाबाद येथे जाण्याचा व येण्याचा खर्च करावा लागेल, सत्याग्रहीचे प्रतिज्ञा पत्रक भरावे लागेल. अहमदाबाद येथे पाठवावयाची

तुकडी तयार झाल्यानंतर जिल्हा, तालुका व स्थानिक समित्यांनी, श्री. मधु दंडवते, निमंत्रक, हुतात्मा स्मारक लढा समिति, मुंबअी संयुक्त महाराष्ट्र समिति, भाअी जीवनजी लेन, ठाकुरद्वार, मुंबअी २ या पत्त्यावर पत्रव्यवहार करावा. लढा समितीचा आदेश आल्यावाचून सत्याग्रहींनी मुंबअीस जाअु नये.

(३) १ नोव्हेंबर रोजीं सीमा लढा दिन :

ता. १ नोव्हेंबर रोजी सीमा लढा सुरू होत असल्यानें तो दिवस महाराष्ट्रांत सर्वत्र सीमा लढा दिन म्हणून साजरा करण्यांत यावा. या दिवशीं मोठी निदर्शनें, मिरवणुका व सभा घ्याव्यांत. सीमा लढ्याचा प्रश्न, व सीमा विभागाबाबत सं. म. समितिची भूमिका सर्वांना समजावून सांगावी. शक्य असेल तेथे संप व हरताळाचा आदेशहि द्यावा. ता. १ नोव्हेंबर रोजीं महाराष्ट्रांत सर्वत्र सीमा लढ्याबाबत मराठी जनतेचा निग्रह व्यक्त झाला पाहिजे. आपला लढा कानडी भाषिकांच्या विरुध्द नसून सरकारच्या धोरणाविरुध्द आहे हें स्पष्ट झाले पाहिजे.

(४) मुंबअी येथील हुतात्मा स्मारकाचा प्रश्न

याबाबत खालील ठराव करण्यांत आला.

"२१ नोव्हेंबर १९५८ रोजीं मुंबअी येथें फ्लोरा फाअुंटनवर हुतात्मा स्मारक अुभारण्यासंबंधी मुंबअी संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या ठरावाचा विचार करून मध्यवर्ति समिति खालील निर्णय देत आहे. फ्लोरा फाअुंटन येथें हुतात्मा स्मारक अुभारण्याचे तत्व मध्यवर्ति समितीस मंजूर असून त्या दृष्टीनें परवानगी मिळविण्यासाठीं मुंबअी कॉर्पोरेशन मधील समिति गटानें योग्य ती तजवीज करून ठरलेल्या तारखेपर्यन्त (२१ नोव्हेंबर) हुतात्मा स्मारक अुभारण्यासाठीं आवश्यक तीं पावले टाकावीत."

मुंबअीच्या हुतात्मा स्मारकाबाबत काय होते हे पुढील महिन्यांत निश्चित होअील. लढ्यासंबंधीच्या वरील महत्वाच्या निर्णयाबरोबरच संघटनात्मक प्रश्नाबाबतही कांहीं महत्वाचें व गंभीर निर्णय घेण्यांत आले. या निर्णयाकडेही स्थानिक, तालुका व जिल्हा शाखांनी नीट लक्ष दिले पाहिजे.

स्थानिक स्वराज्य संस्थांतील समितीचा कारभार :

संयुक्त महाराष्ट्र समितीनें अनेक ठिकाणीं स्थानिक स्वराज्य संस्थांत निर्णायक बहुमत मिळविले आहे. परंतु या ठिकाणचा समितीचा कारभार मात्र फार सा समाधानकारक नाहीं. म्युनिसिपालिट्या व लोकल बोर्डे या ठिकाणचे समितीचे सभासद शिस्त पाळीत नाहीत, समितीचे निर्णय अंमलात आणीत नाहीत असा सामान्यतः सर्वत्र अनुभव आहे. समितीचे नगरपिते शिस्तीचे अुल्लंघन करतात हे पाहूनच मध्यवर्ति समितीच्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या अुपसमितीनें जळगांव येथील

म्युनिसिपल समिती पक्ष बरखास्त केला, व ठाणे व मनमाड येथील अध्यक्षांच्या जागा वगैरेंबाबत महत्वाचे निर्णय घेतले. या सर्व निर्णयांना मध्यवर्ति समितीत मान्यता देण्यांत आली. स्थानिक स्वराज्य संस्थांतील सभासदांनी शिस्तभंग केल्यास त्या बाबतीत कडक धोरण स्वीकारावे असेही ठरविण्यांत आले.

स्थानिक स्वराज्य संस्थातील आपल्या कारभाराबाबत माहिती मिळवून ती अधिक कार्यक्षम करण्याचे दृष्टीनें अुपसमितीचे नियंत्रक श्री. व्ही. अेन्. पाटील यांनीं अेक प्रश्नपत्रिका सर्व समित्यांकडे पाठविली आहे. अनेक ठिकाणाहून त्या प्रश्न पत्रिकेची अुत्तरेही पाठविली नाहींत. तरी याबाबत जिल्हा, तालुका व स्थानिक समित्यांनी हालचाल करून प्रश्नपत्रिका लवकर भरून पाठवाव्यांत.

सभासद नोंदणी पुस्तकांबद्दल

मध्यवर्ति कचेरीकडून अनेक वेळां पत्रें पाठवूनही सभासदांच्या याद्या, भरलेली व कोरी पावती पुस्तकें व मध्यवर्तिचा सभासद कोटा कचेरीकडे आलेला नाहीं. ही सर्व माहिती मध्यवर्ति कचेरीकडे डिसेंबर अखेर आलीच पाहिजे. डिसेंबर अखेर मध्यवर्ति कचेरीकडे आलेली माहिती ही अखेरची समजून निवडणुक यंत्रणेची तयारी करण्यांत येअील. सभासद पुस्तकें, पैसे व याद्या याबाबत व्यवस्था करण्यासाठीं जिल्हावार जबाबदाऱ्या खालील प्रमाणें देण्यांत येत आहेत:-
नगर - श्री. दत्ता देशमुख, पूर्व खानदेश - श्री. भरुचा, कोल्हापूर - श्री.म्हागांवकर दक्षिण सातारा - आत्माराम पाटील, अुत्तर सातारा - श्री. व्ही. अेन्. पाटील, पुणे जिल्हा - श्री. राजहंस, पुणें शहर - सौ. कमल भागवत, पश्चिम खानदेश - श्री. शिवाजी पाटील, नाशिक - श्री. माधवराव गायकवाड, सोलापूर - श्री.व्ही.आर. पाटील, ठाणे - श्री. नळदाते, कुलाबा - चिटणीस कु. जि. सं. म. समिति, रत्नागिरी - चिटणीस, र.जि. सं.म. समिति, मराठवाडा - मराठवाडा समिति विदर्भ विदर्भ समिति.

सभासद नोंदणीबाबतची ही अखेरची सूचना ध्यानांत घेअून स्थानिक समित्यांनी आपली कामें लवकर पुरी करावींत.

दिल्ली येथील समिति केन्द्र : बिगर महाराष्ट्रीय खासदारांत प्रचार करण्यासाठीं दिल्ली येथें अेक समिती केन्द्र अुघडण्यांत आले आहे. खासदार श्री.लालजी पेंडसे हे या केन्द्राचे चिटणीस असून कचेरी २५ साअुथ अॅव्हेन्यू, न्यू दिल्ली या ठिकाणी आहे.

आपल्या विभागांतील केन्द्र सरकारच्या कक्षेतील तक्रारी अगर महत्वाचे प्रश्न याबाबत दिल्ली येथील केन्द्राकडे पत्रव्यवहार करावा. आपल्या पत्राची अेक प्रत मध्यवर्ति कचेरीकडे पाठवावी.

एस्. ओम्. जोशी
सरचिटणीस

पुणे : २३-१०-१९५८.

'11 DEC 1959

। श्री ।।

टिळकवाडी, बेळगांव,

दिनांक ८ डिसेंबर १९५९.

श्री. एस. ए. डांगे, M.P.
पार्लमेंट हाऊस, न्यु दिल्ली.

सादर नमस्ते.

सोबत मी एक तयार केलेले डांग, कारवार, बेळगांव, गोवा यावर एक निवेदन तयार केलेले आहे ते आपाकडे पाठविलेले आहे. तरी विनंती अशी की आपण महाराष्ट्राच्या भावी उत्कर्षासाठी त्याचा विचार करावा व सर्व प्रकारे विचार करुन महाराष्ट्राच्या ~~[illegible]~~ सीमेच्या प्रश्नांचा विचार करुन तीव्र व्हयाचा विचार करावा.

आपला एक महाराष्ट्रप्रेमी.

के. पां. जोशी.

के.पां. जोशी.
प्रो० टाइपरायटींग क्लास.
मु. पो. टिळकवाडी, बेळगांव.

डांग, बेळगांव = कारवार आणि गोवा.

डांग महाराष्ट्राला न जोडता गुजराथ राज्याला जोडण्यांत येईल असा निर्णय कॉंग्रेसने नेमलेल्या नऊ सदस्य समितीने घेतल्याचे वाचून दुःख होत आहे. आणि त्यांतल्या त्यांत मी एक गोमंतकीय असल्याने व महाराष्ट्राच्या भावी उत्कर्षाच्या दृष्टीने हा निर्णय महाराष्ट्राला किती विघातक आहे व ह्या डांगच्या गुजराथमध्ये घालण्याचे कारवार व नंतर गोवा ह्यांच्यावर कसकसे परिणाम होतील व पर्यायाने त्यांचाही म्हैसूरमध्ये समावेश करण्याचे कारस्थान शिजविले जाईल ह्याची साधार भीति वाटते म्हणून ह्या प्रश्नावर प्रत्येक महाराष्ट्रीय पुढाऱ्याने व प्रत्येक महाराष्ट्राभिमानी माणसाने कसे जागृत राहिले पाहिजे हेच मला आपणांस कळकळीने सांगावयाचे आहे. व ह्या प्रदेशाचा अन्याय्यरीत्या दुसऱ्या प्रांतांत समावेश होणार नाही ह्याची पूर्ण काळजी घेतली पाहिजे. व हे प्रदेश महाराष्ट्रांतून बाहेर काढले जाणार नाहीत ह्या साठी संयुक्त महाराष्ट्र समितीने काळजीपूर्वक विचार करुन अत्यंत तिव्र स्वरुपाचा लढा देण्याचे दृष्टीने विचार केला पाहिजे असे मला वाटते.

डांग-कारवारचा त्यांचा अर्थाअर्थी संबंध व त्यानंतर गोवा.

डांगची भाषा डांगी अशी ओळखली जाते. व ती मराठीची पोटभाषा आहे हे सर्वानुमते ठरलें आहे. व डांग हा महाराष्ट्राचाच भाग आहे, असा निवाडाही सेर = मुरारजी कमिटीने दिला आहे. पण डांगी ही भाषा मराठीची पोटभाषा नसून वेगळीच आहे असे अट्टाहासाने ठरवून जर डांग जिल्हा गुजराथेत घालण्यात आला तर तीच परिस्थिती कारवारमध्येही होईल. कारण कांही मंडळींचा कोंकणी ही स्वतंत्रच भाषा आहे व तिचा मराठी भाषेशी कांहीही संबंधच नाही असा अट्टाहास चालू आहे. व म्हैसूर सरकारही कोंकणी भाषा वेगळी असा समज करुन पहात आहे. आणि कॉंग्रेस वरिष्ठांनाही ह्या बाबतींत, कोंकणी आणि मराठी ह्या वेगळ्याच भाषा आहेत, कोंकणी ही मराठीचीच बोली असूनही, मराठी ही कोंकणीहून वेगळीच आहे असे भासविले गेलें असावे असे दिसते.

कारवारला बहुसंख्य जनता कोंकणी, म्हणजेच मराठी भाषिक आहे. पण डांग जर डांगी ही भाषा मराठीची बोली नसून स्वतंत्र डांगी भाषा ह्या तत्वावर जर गुजराथेत डांबण्यात आला तर त्याच तत्वावर कारवार कोंकणी भाषिक प्रदेश म्हणून म्हैसूर मध्येंच ठेवण्यात येईल व असे जर महाराष्ट्राच्या दुर्दैवाने झाले तर त्याचा परिणाम गोमंतक हा सुध्दा कोंकणी भाषिक म्हणून म्हैसूरमध्ये डांबण्यात होईल. आणि म्हणून म्हैसूर राज्याला कारवार ज्या तत्वावर म्हैसूर मध्ये घातलेत त्याच तत्वावर गोमंतकही म्हैसूरमध्येच घाला असे म्हणण्यास आधार मिळेल. कारण जशी

जशी कारवारची बहुसंख्य जनता कोंकणी..मराठी तशीच गोमंतकाची सर्वच प्रजा [illegible] कोंकणी ..मराठी भाषिक आहे. गोमंतकांत कोंकणी भाषिक लोक आपले सर्व व्यवहार मराठीतूनच करतात. ही जरी वस्तुस्थिती असली तरी. कोंकणी ही भाषा जर दुराग्रहानें मराठीपासून वेगळीच ठरविण्यांत आली तर भावी गोमंतकाचें तें एक दुर्दैवच ठरेल. व पोर्तुगीजांचे जोखडांतून काढून तिला म्हैसूरचे तावडीत दिल्या सारखें होईल. कारवारची कोंकणी ही कानडी भाषेच्या जवळची असेंही कांही कट्टर कर्नाटक वादी मंडळी म्हणतात. आणि हा मुद्दा खोडून काढण्यासाठीं आपले माजी अर्थमंत्री डॉ. चिंतामणराव देशमुख ह्यांनी पार्लमेंटमध्ये. कांही कोंकणी वाक्यें उच्चारून कोंकणी ही कशी मराठीचीच पोटभाषा हें सप्रमाण सिध्द करून दिलें आहे.

आणि ह्या बाबतींत दुसरी एक वदंता आहे की. म्हैसूर सरकार फक्त बेळगांव व निपाणी एवढाच भाग महाराष्ट्रांत [illegible] घालणेस तयार होईल पण कारवार जिल्ह्यांतील कोणत्याही खेडाचा वा शहराचा विचार करणार नाही. आणि दुर्दैवानें जर फक्त बेळगांव व निपाणीकडील भाग खेडें घटक धरून महाराष्ट्रांत गेला व कारवार जिल्ह्यांतील मराठी.. कोंकणी विभागाचा खेडें हे घटक धरून विचार केला गेला नाहीं तर गोमंतकाच्या बाबतींत मी. जी वर भिती दर्शविली आहे त्याला आधारच मिळतो तो असा कीं;

बेळगांव जिल्ह्यांतील खेड्यांचा व शहरांचा विचार झाल्यास फक्त खानापूर तालुक्यांतील कुणकुंबी व जांबोटी कर्यांत एवढाच बेळगांव भागांतील गोमंतकीय सरहद्दीवरील भागाचा महाराष्ट्रांत समावेश होईल. पण कारवार जिल्ह्यांतील बहुसंख्य मराठी भाषिक भागांचा जर विचार झाला नाहीं तर गोमंतकाची महत्वाची व जास्तींत जास्त सरहद्दीची पट्टी ही म्हैसूर राज्यांतच राहील. म्हणजे बेळगांव जिल्ह्याची सरहद्द ही फक्त लोंढ्यापर्यंतच आहे व तेथून कारवार जिल्ह्याची हद्द लागते. त्यामुळें कारवार जिल्ह्यांतील मराठी भाषिक गांवांचा जर विचार केला गेला नाहीं तर. गोमंतकाची अनमोड. ~~[illegible]~~ सदाशिवगड . माजाळी. कॅसलरॉक इत्यादि महत्वाची सरहद्दीची पट्टी म्हैसूरमध्येंच राहील. त्यामुळें कारवारचा कोंकणी भाषिक प्रदेश जसा म्हैसूर मध्यें घातला तसाच गोवा हा कोंकणी भाषिक प्रदेश म्हैसूरमध्येंच घाला व ह्या म्हणण्याच्या तोंडी लावण्याला त्यांना असेंही कारण सांगता येईल कीं; गोमंतकाची जास्त सरहद्दीची पट्टीही म्हैसूरलाच लागून आहे. म्हणून महाराष्ट्राला त्याची सलग्नता मिळत नाही अशा दुतर्फी डावानें म्हैसूरला गोमंतकावर आयतात हक्क सांगता येईल. आणि आज सुध्दां कांहीं गोमंतकीय मंडळी कर्नाटकीयांच्या कच्छपिं लागून त्या दृष्टीनें प्रचारकार्य करीत असतात.

गोमंतकाची जी जी मराठी भाषिक सरहद्द आहे ही जर म्हैसूरमध्येंच राहिली तर [illegible]

हक्क पोसणाऱ्या गोमंतकाच्या भवितव्याविषयी व त्याच्याशी निगडीत असलेल्या भागांविषयी जरूर जागृत राहिले पाहिजे आणि तसे राहणेंच श्रेयस्कर आहे असे मला वाटते.

हा डाव हाणून पाडा.

महाराष्ट्राच्या भावी उत्कर्षाच्या दृष्टीने डांग, बेळगांव, कारवार व सुपा, इत्यादि सर्व संघृच्छ प्रदेशांचा महाराष्ट्रांत समावेश होणे आवश्यक आहेच व हा प्रदेशांचा समावेश महाराष्ट्रात होणे हे भावी गोमंतकाचे महाराष्ट्रांतील स्थान बळकट करण्यासाठीचे होईल.

डांग गुजराथेत ढकलून, बेळगांव, कारवार म्हैसूरमध्ये ढकलून, गुजराथला ५० कोटी रुपये देऊन, व भावी गोमंतकावर डोळा ठेवून महाराष्ट्राचे सर्वच बाजूनी चौफेर नुकसान करावयाचे व महाराष्ट्राला हा नुकसानीतून वर येण्यास द्यावयाचेच नाही; असा डाव तर हा मागे नाही? ना.

म्हणून माझी सर्व मराठी पुढाऱ्यांना, संयुक्त महाराष्ट्र समितिला, बेळगांव, कारवारच्या महाराष्ट्र एकीकरण समितीला विनंती आहे की; वरील सर्व एकमेकांशी निगडीत प्रश्नांचा सांगोपांग विचार करून त्या सर्व गोष्टी उधळून लावण्यासाठी तीव्र स्वरूपाचा लढा देण्याची समितीने व सर्व महाराष्ट्रीय जनतेने तयारी करावी व हा प्रश्नांचा सांगोपांग विचार करावा. हा प्रश्नांचा अत्यंत दूरदर्शिपणाने व परिणामाच्या दृष्टीने विचार केला गेला पाहिजे असे मला वाटते.

के. पां. जोशी

के. पां. जोशी.

प्रो. टायपींग क्लास.

टिळकवाडी, बेळगांव.

दिनांक ८.१२.५९

Over 1500 Kolhapur Workers Demonstrate to Demand Peaceful And Negotiated Settlement of Sino-Indian Border Dispute.

Kolhapur, December 21 - Over 1500 workers of Kolhapur yesterday paraded main streets of the city with placards and shouting slogans mainly demanding "Peaceful and Negotiated settlement of Sino-Indian Border Dispute". They supported Prime Minister Nehru's Policy on the dispute and demanded traditional borders of India should be recognised by China. Further they condemned the reactionary forces in the Country who were trying to create war hysteria and arrest planned progress of India.

Other demands of the demonstrators comprising sugar, textile, mechanical and engineering, electric supply, trading establishments and co-operatives, printing presses, P.W.D., cinema theatres were: new State of Marathi speaking areas should be named Sanyukta Maharashtra, The Dangs and Umbergaon belong to Maharashtra, Support to no-tax compaign in border areas of Mysore State, strong opposition to any kind of separations ("saparations") from Maharashtra to make up the estimated deficit of Gujerat, supply of all essential articles at fair prices, application of State Trading, punishment to those who created artificial deficit of articles and raised prices, dearness allowance in proportion of rising prices, revision of minimum wages on basis of rising cost of living, early reports of and decisions on wage board recommendations etc.

The procession attracted thousands of citizens who thronged the streets to witness it, resulting in traffic jams in number of places.

The big procession reaching Bindu Chowk converted itself in mass rally of the workers. The labour and Kisan Leader of Kolhapur district Com.Santram Patil, M.L.A.addressed the meeting forcefully explained the demands and urged for 100 percent unity of workers in every industry and solidarity of workers in all industry. Comrades P.D.Dighe, Pandurang Taishete, R.G.Kulkarni, also S.T.Kamgar Sabha worker Mr.Bargir addressed the meeting which was presided over by Comrade Jeevanrao Sawant.

The meeting ended in thunderous shouts of workers solidarity and above slogans.

....

P D Dighe

SAMYUKTA MAHARASHTRA

AND

THE STRUGGLE FOR DEMOCRACY AND NATIONAL INTEGRATION

by S.G. Sardesai

A year and a quarter after the formation of the Maharashtra State the stream of the Samyukta Maharashtra movement led by the Samyukta Maharashtra Samiti still continues in the new State.

The formation of the new State enabled the Congress rulers to regain part of their influence lost earlier. This was inevitable, since some of the well-to-do social elements in the urban and rural areas that had deserted the Congress during the five years of the anti-bilingual struggle had not crossed on to the Samiti for good. Their basic loyalty to the Congress had not been broken. Many of them returned to the Congress fold after the formation of Maharashtra. The PSP, the Congress Jan Parishad and the B.C.Kamble Group of the Republican Party also defected from the Samiti after the formation of the new State.

It is in no sense surprising, therefore, that the breadth and sweep of the movement underwent a certain narrowing under the new conditions. What is noteworthy is that, even in the new situation, the Samiti and its broad influence continued. In fact, more. All over Maharashtra, the people continue to look upon the Samiti as the only popular alternative to Congress rule in the State. In their indiscreet moments, the Congress rulers in the State also admit that the only real alternatives in Maharashtra are the Congress or the Samiti.

Not only the recent general elections of the Bombay Municipal Corporation, but the municipal elections of big cities like Sholapur, smaller municipalities, village panchayats, and rural and urban cooperative societies prove beyond doubt that the above statement is not just a contention but a fact. In all such

elections, the Congress and the Samiti have emerged as themain contending forces and the facit or open alignment of the PSP, the Jan Sangh and the Kamble group has been completely routed.

Even more than in the urban centres, in many rural areas, the Samiti has come out as the majority force capturing village panchayats and the new network of rural cooperatives at the base. It would be out of place to elaborate the details of the question in this article, but it may be stated that apart from their specific role, rural cooperatives and village panchayats have become extremely important centres of political (class) conflict and leadership during the period of the Second Five Year Plan. The Congress fights for dominating them as viciously and tenaciously as for municipal bodies and legislatures. The political significance of the Samiti's notable successes in these bodies, after the formation of Maharashtra, should not, therefore, be under-estimated.

How is one to explain this phenomenon? How is it that an organisation which emerged as the instrumentof the struggle for Samyukta Maharashtra continues to live and grow even after its central demand has been substantially achieved? How is it that the passionate desire of its opponents and the fear of its friends viz. that the Samiti would crackup after the formation of the new States, have both been belied by life?

This question is no riddle for those who have actual experience and knowledge of the last 5 years' movement.

While focussing attention on the anti-bilingual struggle, which was natural and correct, from its very inception the Samyukta Maharashtra movement championed and actually fought for all popular and democratic causes, for the economic demands of the urban and rural masses, for social equality and the protection of minority rights. The Samiti channelised all popular discontent against the anti-people policies of the Congress rulers. It was a very influential factor in ~~forgoing un~~ forging unprecedented unity in workingclass strikes. It supported and participated in a massive

struggle of landless agricultural workers for land, spread over many districts, the like of which had never been witnessed ~~in Maharashtra, not excluding Gujeratis in the State~~ in Maharashtra in the past. It secured the election of Muslims and non-Maharashtrians(not excluding Gujeratis) to the state legislature and Parliament. Above all, it achieved the unique distinction, never achieved by the national and even the Left movements in the past, of securing the election of Scheduled Caste candidates to the State Assembly and the Lok Sabha in general constituencies.

It is all these aspects of the movement, inherited from the past that have assured its continuity even after the formation of Maharashtra. In fact, they have acquired greater importance and emphasis now than before.

Within a few months after the formation of the new State, the Samiti held an all-Maharashtra Convention which was attended by delegates from the remotest districts of the State. A sober evaluation of the new situation was made at the Convention pinpointing the shifts unfavourable to the Samiti. At the same time, the speeches of the delegates also brought out the growing discontent ~~among~~ against the ~~people~~ Congress Government following from its economic and other policies and the need for shifting the forms of Samiti activities on the immediate and day-to-day demands of the people. The Convention adopted a new constitution for the Samiti providing for the affiliation of political parties as also individual mass enrolment. "A Socialist Maharashtra in Socialist India" was adopted as the goal of the Samiti.

The Convention further adopted an elaborate Policy Statement dealing with the problems of the new State as also broader national problems. It adopted separate resolutions on land ceilings, industrial development, regional disparities, minority rights and protection, ~~of~~ working class and trade union demands and the question of the borders of the new State. On many of the resolutions powerful mass actions, including satyagraha, have taken place in various districts of Maharashtra during the latter half of 1960 and first half of 1961.

The question of the border regions of Maharashtra such as Belgaum and the Dangs, placed in adjacent States, still agitates the people of Maharashtra. The position of the Samiti in this respect should be properly understood. It does not ask anyone to accept its claims just because it considers them to be just. The position of the Samiti is that the formation of linguistic States demands a principled solution of the question of their borders. The only correct and accepted democratic principle in this respect is the contiguity of a given linguistic territory with the village as a unit. Once this principle is accepted, the Samiti is prepared to refer its border claims to any independent tribunal and abide by its verdict. It has also specified the contiguous parts of Karnataka which are at present included in Maharashtra and declared that they should be joined with Mysore.

It is necessary to understand the ~~xtxitudx~~ all-India significance of the question of the borders of linguistic States and the protection of minority linguistic rights in linguistic States. It is not a problem of Maharashtra alone. Many other States also face it. Failure to tackle it in a principled, democratic manner embitters fraternal relations between people speaking different languages and gives a handle to reactionary elements to disrupt national unity. The question has to be raised to the level of and treated as one of the major problems of national integration in a free and democratic India.

The Convention also adopted a resolution on the question of the allocation of the Krishna-Godavari waters among the States concerned. It clearly stated that there was no question of dealing with the question from the point of view of the catchment area of the rivers which is mainly in Maharashtra. The question should be mainly dealt with on the basis of the consideration of the famine areas and the irrigation requirements of the concerned States. The question of distribution of the waters of inter-State rivers has become a serious bone of contention between many States in India. The Congress leadership is refusing to tackle it on the basis of uniform criteria worked out

on the basis of ~~mxxfaxmxxxixmxk~~ broader n ational interest. The reasons are obvious. It is necessary for the democratic and peasant movement in India to work out such criteria and force the Union Government to accept them.

The uneven economic development of the various States and regions of India - a heritage of imperialist rule-and of different regions within a linguistic State is another question which has to be properly tackled for the purpose of national integration. Failure to tackle it also gives a handle to reactionary elements to whip up campaigns of hatred and disruption.

The separatist Maha Vidarbha Andolan is one such problem for the Samiti. Though no such movement exists in Marathwada (due to a different historical background)the question of its under-development is even more acute. The bourgeois-dominated policies of the Congress Government in Maharashtra, far from narrowing the disparity between Vidarbha and Marathwada on one side and Western Maharashtra on the other, actually accentuate the existing disparities. Free rein to the profit motive leads to an abnormal(and even from the point of view of the local ~~xmxpxmxx~~ people a harmful) development of industry in and around Bombay and a few other cities,accompanied by the crying neglect of Vidarbha, Marathwada and certain dark patches in Western Maharashtra itself. Further, while denying the just claims of the underdeveloped regions, theCongress leadership makes grave concessions to landed and trading interests.In Vidarbha ~~xxxxxxxxx~~ particularly this amounts to feeding precisely the elements that are clamouring for a separate Vidarbha.

The Samiti has drawn up a programme for an integrated development of the State with specific emphasis on the requirements of the underdeveloped regions. This makes a powerful appeal to the people of those regions and to the sense of common brotherhood in the relatively advanced parts of the State.

In November last year , when the State Assembly session met in Nagpur the Samiti led a powerful morcha of peasants to the

Assembly House drawn from all the districts of Vidarbha on the question of land ceilings. Land concentration in Vidarbha is greater than in any other part of Maharashtra. So also is the percentage of landless agricultural labourers higher in Vidarbha than elsewhere. A very large section of them are Buddhists(formerly untouchables).

This Morcha,thus,had a triple significance. It gave a fillip to the struggle for land,put the Maha Vidarbhites on the defensive and helped to strengthen the unity of the caste Hindu peasantry and the untouchables.

After the February events in Jubbulpore,the Samiti came out categorically against the riotmongers and in defence of the protection of the Muslim minority. A huge rally was held in Bombay. The efforts of the Jan Sangh and Hindu reaction to spread the virus in Bombay was halted.

The Samiti is now preparing for the coming general elections. In its recent meeting it decided that it would fight the Congress on its independent platform and on a general democratic programme. At the same time,it would campaign against the Jan Sangh, the Muslim League,the Maha Vidarbha Andolan Samiti and the Swatantra Party in the elections. Any electoral agreement or adjustment of any sort with these parties was totally ruled out.

Such experience as we have had from the multisided nature of these various activities and movements points out that Indian reaction is no doubt on the offensive, not only against the forces of democracy and socialism, but against national unity and integrity itself. At the same time,the key to the struggle for national integration is the intensification of the struggle for democracy,equality and justice in every sphere of social life. The combination of the struggles for workingclass, peasant and middleclass demands,for the protection of minority rights whether of religious or linguistic groups,for the removal

of the scourge of untouchability, in fact for social justice in every sphere and aspect of national life - all this together constitutes the struggle against the forces of national disruption and for the cause of national integration. To mobilise the people for such struggles is to defeat the threat of national disintegration.

(July 31)

Tel: 28152

MUNICIPAL MAZDOOR UNION, BOMBAY

204 CHARNI ROAD,
BOMBAY 4

UNDER CERTIFICATE OF POSTING.

Ref. No. MMU/82/4442/59.

25th February, 1959.

Shri S.A. Dange,
General Secretary,
All India Trade Union Congress,
4, Ashok Road, NEW DELHI.

Dear Shri Dange,

I have your letter dated February 21, 1959.

I am indeed surprised at the interpretation you seek to give to the facts of the present dispute. You are aware that four specific assurances in regard to the publication of the report of the Wage Structure Committee have been broken by the leaders of the Samiti Party in the Corporation. How then can you say that the conclusion of the Managing Committee of my union that the leaders of the Samiti Party in the Corporation are not serious about honouring the promises they made to the workers "is not warranted by facts"?

I am indeed not aware of any decisions that the Policy Committee of the Samiti has taken in regard to the revision in wages of Municipal workmen. To my knowledge the budget for the ensuing year that is being discussed by the Corporation does not contain any proposals for any increase in wages. If the Policy Committee or the Wage Structure Committee has already taken a decision to enhance the wages of the workmen, why not convey to us what the decision is?

You are quick to point out that the decision of token strike is contrary to the agreement which we made with the Samiti on the occasion of the settlement of the last general strike. I don't know where the agreement provides for reference of the present dispute to a Tribunal or arbitration. At present we are neither concerned with the interpretation of the agreement of June 22 nor with the fixation of wages. The token strike is to demand that the Samiti Party honour the agreement of June 22 which clearly states that "the Wage Structure Committee will complete its report by the end of October 1958". You do not mean to suggest that there can be any dispute about the interpretation of this clause?

The token strike of March 4 has only one purpose. We want the report of the Wage Structure Committee without any further delay. If the report of the Committee is made available before that date there will be no strike on March 4.

One last word. You must have called more strikes than most people in this country. Was any

P.T.O.

one of them called to show to the workers that what had already been conceded by the employers was done by means of the strike?

Yours sincerely,

George Fernandes,
General Secretary.

STATEMENT ISSUED TO THE PRESS BY SHRI M. HARRIS, LEADER OF THE CORPORATION BLOC OF THE SAMITI BLOC. ON 28th February 1959.

The Municipal Mazdoor Union has once again called the Municipal employees out on Strike on the 4th of March 1959. This is the fourth time during the past nearly two years that the Municipal employees are being called upon to strike by this Union. First, it was a day's Token Strike on 13th July 1957, allegedly against the efforts of the Corporation to by-pass the Municipal Mazdoor Union. Thereafter it was a six days' strike, first in the Hospitals followed by a two-days' General Strike on 18th and 19th September 1957 of the Municipal employees, against the alleged victimisation of a hospital employee. Then followed the eight-days' strike of the last year, from 14th June to 21st June, allegedly on the grounds that the Corporation was committing breach of its agreement to grant Dearness Allowance to Municipal employees at Central Government's scale. The present latest call for a strike on 4th March, is also alleged on the grounds that the Corporation and the Samiti Party in the Corporation are not keeping their promises to the employees.

2. But what are the facts ? Can it be said that either the Corporation or the Samiti Bloc are guilty of any breach ? From the record of the Samiti Bloc in the Corporation can it be said that the Samiti Party has been hard or unfair to the Municipal employees ? Any impartial scrutiny of the performances of the Samiti Bloc during the past two years would lead any honest observer to altogether different conclusions.

3. The Municipal employees have gained more during the past two years, under the Samiti Bloc than ever they gained duringthe last ten years. Numerous demands concerning all sections of Municipal employees on which agitation had been going on for thelast number of years and on which no progress was being made, were for the first time seriously considered by the Corporation and major concessions made only during the last two years. Even with regard to the demands of the Municipal Mazdoor Union, put in cold storage in the past and against which the Municipal Mazdoor Union had dared do nothing, it was left to the Samiti Bloc to consider them sympathetically and concede

--- 2

quite a few of them. It was during the last two years that the Municipal employees secured merger of 50 per cent. Dearness Allowance in basic pay, increase in the quantum of Dearness Allowance, increase in House Rent Allowance from Rs.6 to Rs. 10 per month, increase in Unclean Allowance from Rs. 5 to Rs. 7 per month, liberalisation in duty hours, stricter adherence to various provisions of labour - legislation, such as, spread over in duties, payment of over-time, etc., removal of the humiliating conditions in the Rules of recognition of Unions and their further liberalisation, abolishing of the cadre of Assistant Clerks, etc., etc. It was again during the last two years, under the regime of the Samiti that the basic pay of the Municipal employees was improved from Rs. 35-1-40 to Rs. 35-1-45. The Samiti Bloc, as already published in the Press, is committed to further improve the basic rate from Rs. 35-1-45 to Rs. 40-1½-52-2-70, which incidentally, is very much higher than even the demand of the Municipal Mazdoor Union which was Rs. 40-2-60 for this class of employees. The Samiti Party is also committed to improve the grades of the Trained Primary Teachers from Rs. 70-175 to Rs. 70-210 as already reported in the Press. In cases where the Corporation and the Union could not come to an amicable settlement, the Corporation adhered to the healthy principle of voluntarily agreeing to refer the relevant dispute to adjudication. It was in furtherence of this policy that the Corporation agreed to refer the demands raised by the Municipal Executive Staff Union and the Bombay Fire Services Union as also the demand for enhanced Dearness Allowance to adjudication jointly under Section 10(2) of the Industrial Disputes Act. In view of x all this and in the context of performances of other parties, private managements and public bodies, including even the State Government, it would be preposterous for anybody to charge the Samiti Party of being unfair and unjust to labour.

3. The Samiti Bloc and the Corporation are being charged by the Municipal Mazdoor Union of having committed breach of its agreement. A survey of the last two years will again show how wrong and hypocritical is also this charge and how on the cotrary, it is the Municipal

Mazdoor Union which has been systematically violating agreements.

4. The first agreement entered into by the Corporation with the employees, after the advent of the Samiti Party in power, was the agreement of 24th June 1957. This agreement promised certain economic concessions and liberalisation of the rules for recognition of Unions. Both these were fully implemented by the Corporation, the first by its Resolution No. 478, dated the 2nd August 1957 and the 2nd by the Corporation Resolution No. 815, dated the 30th September 1957. Payments under these Resolutions were all made and completed before the end of October 1957. It was on the contrary the Municipal Mazdoor Union who, despite the agreement, called the workers out on a day's strike in violation of the spirit of that agreement and without any justification.

5. The Samiti Bloc and the Corporation were again charged of breach of agreements when they refused to agree to the Union's interpretation that the 2nd August 1957 Resolution of the Corporation envisaged automatic link-up of Dearness Allowance to Municipal employees with the Central Government's scale permanently. Despite the Corporation's willingness to refer this matter of enhanced Dearness Allowance both regarding the interpretation of that Resolution as well as the merits of the demand, the Municipal Mazdoor Union called forth a strike from 14th to 21st June 1958 putting the City and the employees too to great hardships and inconvenience. The award of the Tribunal, Shri Meher, published on 11th September 1958 while conceding Rs. 5/- increase in Dearness Allowance on merits has fully corroborated and upheld the interpretation placed by the Samiti Party of the Corporation on its Resolution of 2nd August 1957. This Award above everything else has thus shown that the interpretation of the Municipal Mazdoor Union's leadership of that Resolution was entirely wrong and its consequent action more than unjustified.

6. The proposed strike on 4th March is the worst and a criminal form of breaches of agreement, not by the Samiti Party but by the Leadership of the Municipal Mazdoor Union. Under the agreement signed between the leadership of the Municipal Mazdoor Union and the Samiti Bloc on 20th June 1958 it was expressly provide

policy Committee of the

that in case of any differences arising between the Wage Structure Committee and the Unions concerned, the issue shall be referred to Arbitration. The proposed action of the Municipal Mazdoor Union is a breach of this agreement, not warranted by any facts.

7. The Samiti Party is charged of delaying the publication of the Wage Structure Committee Report. It is true that the report is no doubt delayed and the Samiti Bloc regrets this delay more than anybody else. But to charge the Samiti Bloc of consciously delaying the report would be the height of naivity, for it would mean that the leadership of the Samiti Party in the Corporation is unaware of the great psychological effect they might achieve, by announcing the concessions they proposed to make in time and speedy. Nobody would have liked it more than the Samiti Bloc to have the report published as speedily and as quickly as possible, but there were factors, some of them beyond the control of the Wage Structure Committee and which inevitably led to the delay in the publication of the report. Even a cursory glance over the past few months will bear this out.

8. The Wage Structure Committee was appointed on 2nd August 1957. During this period, the Wage Structure Committee held in all fifty Meetings. It has already submitted three interim reports from time to time on different issues that cropped up and required immediate deliberations. The Committee's work, was delayed due to a number of factors some of them inherent in the nature of the deliberations and some extraneous. The task of evolving a wage structure for nearly 40,000 employees with 400 and odd grades, pertaining to employees of diverse duties and avocations, - necessitating the collection and scruitiny of voluminous data, in the background of the demands made by about 9 Unions was necessarily a job which was bound to take quite a substantial time. This difficult job was further made difficult by the fact that a section of the Wage Structure Committee, represented by the Congress Party thought it fit to resign from this Committee on the 10th September 1958 putting out of gear the work of the Committee for at least

two months, the time taken by the efforts of the remaining members of the Committee, to prevail upon these resigning members to reconsider their decision and join back in its deliberations. Together with this the Unions themselves cannot escape their share of the responsibility for the delay in the publication of the Wage Structure Committee Report. While the deliberations of the Wage Structure Committee were in progress, two of the Unions, viz., The Bombay Municipal Executive Staff Union, and Bombay Municipal Fire Services Union served strike notices but however ultimately agreed to refer the disputes to adjudication. In the case of the Bombay Fire Services Union, though the dispute was referred to adjudication they withdrew their demands from the Tribunal and referred them again to the Wage Structure Committee and practically at a time when the deliberations of the Wage Structure Committee were nearing their end. This necessitated further prolongation of the deliberations adding to its delay. In the case of the Municipal Executive Staff Union, the proceedings went on before the tribunal and an Award was anticipated. In the face of this and particularly in view of the fact that the employees doing similar work, as some of the categories represented by the Executive Staff Union but not covered by it were before the Wage Structure Committee, it would not have been correct nor feasible for the Wage Structure Committee to finalise its report without awaiting decisions of the Tribunal, which as every one knows have a binding effect on the Corporation. This fact by itself also contributed to the delay in the working of the Wage Structure Committee.

9. Lastly the Municipal Mazdoor Union cannot shirk its responsibility and its contribution to the delay that has occurred in the finalisation of the report of the Wage Structure Committee. In particular the unwarranted and unjustified strikes called forth by the Municipal Mazdoor Union from time to time and in particular the prolonged discussions on the issue of Dearness Allowance and the consequent strike from 14th June to 21st June 1958 put out of gear the functioning of the Wage Structure Committee for quite some time.

From all the foregoing facts, it should be clear that while the Wage Structure Committee and the Samiti Bloc regretted the delay that has been caused in the finalisation of the deliberations and publication of its report, the responsibility for this delay has not been entirely their own.

10. The Wage Structure Committee has now finalised these deliberations and the report has already gone to the Press. In fact a substantial portion of it has already been ready and if the work progresses xxxxxxxx according to the plan schedule, the report should now be before the Corporation any time within the next few days. This fact is also known to the Municipal Mazdoor Union both from the letters written by the Mayor and personally by myself to the General Secretary of the Municipal Mazdoor Union in reply to his communications. If despite all this xx the Union still insists on resorting to its planned strike it is obvious that it is not for any demands nor any interests of the workers that they claim to represent, but probably to impress upon the workers that it is they alone who have secured these demands for them.

11. I am sure neither the employees of the Corporation nor the citizens of Bombay are likely to be misled by these methods and tactics of the leadership of the Municipal Mazdoor Union. I request and make a personal appeal to all sections of the Municipal Mazdoor Union to desist from the proposed strike and all sections of the citizens to prevail upon the Municipal Mazdoor Union to give up the proposed strike, both in the interests of the employees and the citizens in general.

મહાગુજરાત જનતા પરિષદ

મુંબઈ રાજ્યની સરકાર સામે

મહાગુજરાતની પ્રજાનું

તહોમતનામું

૮ ઑગષ્ટ ૧૯૫૯ ત્રીજી શહિદ સંવત્સરી

महागुजरात लेकर रहेंगे

૮ મી ઓગસ્ટ ૧૯૫૯ની ત્રીજી શહીદ સંવત્સરી દીને મુંબઈના

દ્વિભાષી રાજ્યની સરકાર સામે મહાગુજરાતની પ્રજાનું

તહોમતનામુ

ભારત સમસ્તમાં સ્વીકારાયેલા એકભાષી રાજ્યના સિદ્ધાંતનો ભંગ કરીને આશરે ત્રણ વરસ પર મહાગુજરાતની પ્રજા પર મુંબાઈનું જે દ્વિભાષી રાજ્ય ઠોકી બેસાડવામાં આવ્યું છે, તેની સામે રાજ્ય સમસ્તમાં પ્રચંડ જન આંદોલન ચાલી રહેલું હોવા છતાં હજી તેના ભાગલા પાડવાને મુંબાઇની સરકારે કંઈ પગલાં ભર્યાં નથી. તેથી મહાગુજરાતના જે નવજુવાનો આ આંદોલનમાં શહિદ થયા છે, તેમની ત્રીજી સંવત્સરીને દિને મહાગુજરાતના અમે પ્રજાજનો દ્વિભાષી સરકારના પંત પ્રધાન શ્રી યશવંતરાય ચવાણ અને તેમના સમગ્ર પ્રધાનમંડળ સામે નીચેનું તહોમતનામું પોકારીએ છીએ :–

(૧) સન ૧૯૫૬ના ગોળીબાર થયા પછી તેની અને તે પછી ૧૯૫૮ માં નડીઆદ, ડભોઇ વગેરે સ્થળે થયેલા રાજદ્વારી તેમજ બીજા બધા ગોળીબારની જાહેર અદાલતી તપાસની માગણી જનતા પરિષદે અને જનતાએ અનેકવાર કરી છે, તેને આજ સુધી ઠોકરે મારીને તમે સાચી લોકશાહીનું ખૂન કર્યું છે.

(૨) તા ૩-૧-૫૭ના રોજ અમારી મહાગુજરાત જનતા પરિષદના આશરે ૩૦ આગેવાનો અને કાર્યકરોને, તેમના પર જુઠા આરોપ ઉપજાવી કાઢીને અટકાયતી ધારા નીચે યરોડા જેલમાં કેદ કરીને અને આ રીતે આવતી સામાન્ય ચુંટણીમાં તમારા પક્ષને જીતાડવાની મેલી મુરાદ સેવીને તમે લોકશાહીનાં મુલ્યોને ધૂળમાં મેળવ્યાં છે.

(૩) અમદાવાદમાં કોંગ્રેસ હાઉસની નજીક શહાદતને સ્થાને શહિદોનું સ્મારક અમે સ્થાપ્યું હતું તે મધ્યરાત્રે ઉઠાવીને અને તેને મંજુરી આપવાના અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનના ઠરાવને રદ કરીને તમે હીનલોકશાહી આપખુદી દાખવી છે અને પ્રજાના દિલ પર કારી ઘા કર્યો છે. તેમજ નડિઆદ, કલોલમાં રચાયેલ સ્મારકોને ઉઠાવી લઇને આપખુદ કૃત્ય કર્યું છે.

(૪) તમારી હકુમત દરમ્યાન તમે અગાઉની સરકાર માફક પ્રજાના ન્યાયી અને શાંત આંદોલનને કચડી નાંખવા માટે લાઠી, ટિયરગૅસ, બંદૂક અને બીજા પોલીસના સીતમનું સામ્રાજ્ય જમાવ્યું છે અને તેમાં પરલાયાં સ્પેશ્યલ રિઝર્વ પોલીસને જાણે પ્રજાજનોના શિકાર કરવાને તેમના ઉપર છૂટી મૂકી છે.

(૫) સન ૧૯૫૮માં માત્ર અમદાવાદમાં થયેલા ગોળીબારની અદાલતી તપાસ કરવાને ન્યાયમૂર્તિ કોટવાલને નીમવામાં આવ્યા પણ તેમના હેવાલમાં કરેલી મોટા ભાગની ભલામણો નામંજુર કરીને અને મંજુર કરેલા ભલામણો વિષે વધુ કામગીરી શંકાસ્પદ ઠરેલા જુના અધિકારીઓનેજ સોંપીને તમે ખરૂં જોતાં તમારાજ નીમેલા કોટવાલ પંચની લગભગ બધી ભલામણોને ઠોકરે મારી છે.

(૬) તમે વર્તમાનપત્રોને સરકારી જાહેર ખબરોની લાંચ આપી અને બીજી અનેક ધાકધમકી આપીને તમારા કારમા પંજામાં રાખો છો અને ચુંટણી કમીશ્નર તરફથી મંજુર થયેલા રાષ્ટ્રીય કે સ્થાનિક વિરોધી પક્ષને પણ લાઉડસ્પીકરની, સરઘસની, પ્રચાર માટે વાહનની અને એવી બધી સવલતો મેળવવામાં અનેક અંતરાય નાંખો છો અને આવી રીતે તેના પ્રચાર કાર્યને ગુંગળાવવાની તરકીબો કરો છો.

(૭) તમે મુંબઈ રાજ્યના વિભાગ પાડવામાં સુરતને ગુજરાતથી અલગ કરીને મુંબાઇના નવા વિભાગમાં જોડવામાં ભારતના બંધારણની કલમ ૩૭૧ના સીદ્ધાંતનો ઉઘાડે છોગ ભંગ કર્યો છે અને તેની સામે સખત વિરોધ થયા છતાં તેમાં કોઇ દુરસ્તી કરી નથી.

(૮) તમે મહાગુજરાતના ડાંગ સુધીના દક્ષીણના ગુજરાતી સીમાડા ગુજરાતી ભાષા પ્રદેશમાં સામેલ કર્યા નથી એટલુંજ નહિ પણ ઉત્તર તરફના વાંસવાડા અને ડુંગરપુરના જીલ્લા ગુજરાતમાં અર્થાત આજના મુંબઇ રાજયમાં સામેલ કરવાને જરાયે પરવા ન કરીને ગુજરાતની પ્રજાનાં અરમાનોને છેહ દીધો છે.

(૯) તમે ચાલુ કાયદા મુજબ કે માત્ર વહિવટી દ્રષ્ટિથી સલાહ આપવાને રચેલાં સરકારી નાણાં ઉપર નભતાં નીચેનાં મંડળો અને કમીટીઓમાં તેમજ બીજા અધિકારપદે તમારા પક્ષનાજ ને તે પૈકી ચુંટણીઓમાં હારેલા ઘણા માણસોને નીમ્યા છે, અને કાયદાની રૂએ કોઇ ધારાસભાઓમાં ચુંટાયેલા વિરોધ પક્ષના સભ્યોને લેવા પડયા હોય તે સિવાય તેમને સર્વને જાણીબુઝીને તેમાંથી બાતલ કર્યા છે.

(૧) ગુજરાત વિભાગીય વિકાસ મંડળ તેના હોદ્દેદારો અને અધિકારીઓ.
(૨) જીલ્લા વિકાસ મંડળો તેના હોદ્દેદારો અને અધિકારીઓ.
(૩) કોમ્યુનીટી પ્રોજેક્ટની અને રાષ્ટ્રિય વિસ્તરણ યોજનાની સલાહકાર કમીટીઓ અને અધિકારીઓ.
(૪) ભારત સેવક સમાજની સ્થાનિક કમીટી.
(૫) સહકારી બોર્ડ.
(૬) સમાજ કલ્યાણની સ્થાનિક કમીટી.
(૭) દારૂબંધી સલાહકાર બોર્ડ.
(૮) કૃષક સંઘની રચના.
(૯) પાઠ્ય પુસ્તક કમીટી.
(૧૦) નાટ્ય સંગિત અને નૃત્ય કમીટી.
(૧૧) આદિવાસી અને હરીજન કલ્યાણ કમીટી.
(૧૨) સ્ટેટ ટ્રાન્સપોર્ટ કમીટી.
(૧૩) રીજીયનલ ટ્રાન્સપોર્ટ કમીટી.
(૧૪) ગુજરાતની વિદ્યાપીઠોના ઉપકુલપતિઓ, સેનેટના સભ્યો અને અધિકારીઓ.
(૧૫) જસ્ટીસ ઓફ પીસ અને માનદ્ મેજીસ્ટ્રેટો.
(૧૬) પ્રકાશન અધિકારીઓ અને તેમના મદદનિશો.

(૧૦) તમે મુબાઇની વિધાન સભા અને વિધાન પરિષદમાં માત્ર ગુજરાતી અને મરાઠી સમજનાર સર્વ સભ્યોને અનેક ભાષામાં થતાં ભાષણો પુરા સમજાવવાની કોઇ વ્યવસ્થા કરેલી ન હોવાથી તમે આ બંને ધારાસભાઓને કાર્યસાધક બનાવવામાં છેક નિષ્ફળ થયા છો.

(૧૧) તમો પ્રધાનો અને તમારા મોટા અધિકારીઓ ગુજરાતમાં પ્રવાસ કરો છો, ત્યારે સ્થાનિક અમલદારોને અને પોલીસની મોટી ફોજને તમારી નોકરી અને પહેરામાં રોકીને પ્રજાના પૈસાનો ધુમાડો કરો છો. અને સ્થાનિક કોંગ્રેસ ભવનમાંજ મુલાકાતીઓને બોલાવીને અને પત્રકાર પરિષદો ભરીને તમે તમારા પક્ષનુંજ વર્ચસ્વ વધારવાની મુરાદ સેવો છો.

(૧૨) જુદા જુદા વિભાગના નાના મોટા વહીવટી અને પોલીસ અમલદારો અને ન્યાયાધીશોની નિમણુંક અને ફેરબદલી કરવામાં તમે તમારા પક્ષના હિતની અને પક્ષના અગ્રેસરોની સ્વાર્થી ધુસણખોરીને વશ થયા છો અને તેમની મારફત વિરોધી પક્ષને દબાવવા અને કચડવાની કુટીલ નીતિ આચરી રહ્યા છો.

(૧૩) કોંગ્રેસી અને કોંગ્રેસને આધિન થાય એવા માણસોનાજ વર્ચસ્વવાળી સહકારી મંડળીઓ રજીસ્ટર થાય છે. અને તેમાંની ઘણીના હિસાબમાં ભયંકર ગોટાળા માલુમ પડ્યા હોય તોપણ તે તરફ આંખ-મીચામણાં કરવામાં આવે છે, એટલુંજ નહિ પણ તેનેજ ભરપટે નાણાં, સીમેન્ટ, પતરાં, ખાતર વગેરેના ઇજારા મળે છે અને તે સીવાયની બીજી મંડળીઓ કદાચ રજીસ્ટર થાય છે તો તેને કંઇ સરકારી માલ મળતો નથી. આવી રીતે અનેકવિધ સહકારી મંડળીઓનું તંત્ર ચલાવીને તમે ગામડાંની પ્રજા પર તમારા પક્ષની પકડ વધારવાની તરકીબ કરો છો.

(૧૪) તમે જનતા પરિષદના અધિકારીઓ અને ચુંટાયેલી ધારાસભ્યોના મહત્વના કાગળોના અને ફરીયાદોનો જવાબ સરખો આપ્યો નથી. એટલુંજ નહિ પણ બીજી અનેક રીતે તેમનું ઘોર અપમાન કર્યું છે.

(૧૫) કોઇપણ વિરોધ પક્ષના વર્ચસ્વવાળી મ્યુનિસિપાલીટીઓ અને લોકલ બોર્ડની તમે કટ્ટર દુશ્મની કરી છે અને તે પક્ષોને પ્રજાની નજરમાં હલકા પાડવાની નીતિ તમે આચરી છે.

(૧૬) કીસાનો અને કામદારો સંબંધી કાયદાઓનો અમલ પણ તમે અને તમારા અધિકારીઓએ તમારા પક્ષવાદીઓના લાભમાંજ કરાને વિરોધી કે સ્વતંત્ર વૃત્તીવાળા સર્વને ભારે નુકશાન કર્યું છે.

(૧૭) ખાંડ, તેલ, અનાજ વગેરે જીવન જરૂરીયાતોના ભાવમાં થતો ભયંકર વધારો અટકાવવામાં તમે સાવ નિષ્ફળ થયા છો, તે વિષે તમારી જાહેરાતો છેકજ દંભી અને પોકળ માલમ પડી છે, અને તે રીતે તમે લાખો ગરીબ માણસોને ભુખમરાની આંધીમાં ધકેલી રહ્યા છો.

(૧૮) મહાગુજરાતનાં ખંભાત, ભરૂચ, ભાવનગર, કંડલા, વગેરે બંદરો અને શેત્રુંજય, કાકરપારા, ઉકાઇ, મહી-કડાણા, સરસ્વતી વગેરે નહેરો અને નાના મોટા રસ્તા વગેરેની વિકાસ યોજનામાં બીજી પંચ-

વર્ષીય યોજનાના હિસાબે પણ કરોડો રૂપીઆ તમે ઓછા ખર્ચ્યા છે અને વળી જે ખર્ચ્યા છે તે પૈકી ઘણા તમારી બેદરકારીથી અને ઉડાઉપણાથી ખોટે રસ્તે ખર્ચીને અધુરી અને ખામીવાળાં કામ કરીને તેને લગભગ નિરર્થક અને કવચિત નુકશાનકારક બનાવ્યાં છે. ઉપરાંત ગુજરાતની જીવાદોરી સમાન નર્મદા અને સાબરમતી જેવી નહેર યોજના તરફ તમે શરમભરેલી બેદરકારી સેવી છે.

(૧૯) મહાગુજરાતમાં કાપડની કેટલીક મીલો બંધ પડી છે અને અનેક કાપડની મીલો કટોકટીમાંથી પસાર થાય છે, તે સર્વ તરફ તમે ગુન્હાહીત ઉપેક્ષા રાખી છે. અને ગુજરાતના જુના, નાના ઉદ્યોગો ભાંગતા જાય છે. તેને સહાય કરવાને તમે જરાય પરવા કરી નથી.

(૨૦) તમારૂં સમગ્ર વહીવટી તંત્ર લાંચ રૂશ્વત, ઉડાઉગીરી અને લાગવગશાહીથી અને કોંગ્રેસીઓની ઘુસણખોરીથી જુલ્મી, પક્ષપાતી, નુકશાનકારક અને ખતરનાક બની રહ્યું છે. અને છતાં તેમાં કાંઇ સુધારો કરવાને બદલે તમારી અને તમારા પક્ષની સત્તા મજબુત કરવાને તમે તેનો નિરંતર ઉપયોગ કરી રહ્યા છો.

(૨૧) આદિવાસી પ્રજાનું હિત સાચવવાને નામે તમે માત્ર તમારા પક્ષની સંપૂર્ણ વર્ચસ્વવાળી સહકારી જંગલ સોસાયટીઓ રજીસ્ટર કરી છે. તેના કારભારમાં ઘણા ગોટાળા પકડાયા હોવા છતાં તે માટે જવાબદાર માણસોને તમે નશ્યત કરી નથી અને તેમાં આદિવાસી કામદારોના હિતને ભોગે તમારા પક્ષના માણસોની સત્તા અને સમૃદ્ધિ જમાવો છો, અને આદિવાસીઓને તમારા પક્ષના તાબેદાર બનાવવાની તરકીબ કરી રહ્યા છો.

(૨૨) તગાવી, સીમેન્ટ, પતરાં, વિલાયતી ખાતર, લોખંડ વગેરે ખેતી ઉપયોગી સાધન મેળવવાને સરકારી અમલદારો અને કોંગ્રેસી આગેવાનો પર અને તેમના વર્ચસ્વવાળી સહકારી મંડળીઓ પર આધાર રાખવાની તમે ગામડાના ખેડૂતોને ફરજ પાડો છો, અને તે રીતે સમસ્ત ગ્રામ પ્રજા પર તમારા પક્ષની પકડ જમાવવાનીજ નીતિ તમે અખત્યાર કરો છો

(૨૩) મહાગુજરાતના જંગલોમાં અને બીજા વિભાગમાં રહેતા આદિવાસી હરિજન અને બીજા ગરીબ ખેડૂતોની પાસેથી હાલ ચોમાસાને ટાંકણે એકસાલી પટાની જમીનો આંચકી લેવાને તમે તગાદા કરો છો. અને બીજા અનેક ખેડૂતો પાસેથી તગાવી વગેરે સરકારી લહેણા વસુલ કરવાને તમે આ ચોમાસાના સમયમાં પણ તેમની જમીનો હરાજ કરવાના હુકમ આપીને તેમને પરેશાન કરી રહ્યા છો.

(૨૪) તમે જાણીબુઝીને અમારા પ્રદેશના અનેક ખાતામાં રોજરોજ ગુજરાતી પૂરૂં બોલી કે સમજી ન શકે એવા પરભાષી અમલદારો વધારે પ્રમાણમાં નીમીને પ્રજા પર જૂલમ વરસાવી રહ્યા છો.

(૨૫) ખેડૂતો અને પ્રજાજનો જે રકમ ખરેખર પોતાની આવકમાંથી ખરચ કાઢતાં બચાવી શકે તેમાંથી "નાની બચત યોજના" માં નાણાં મેળવવાને બદલે ખાસ કરીને ગામડાના માણસો પાસેથી તેમને ધીરાતી રકમમાંથી ફરજીઆત રકમો ધાકધમકીથી તમારીજ સુચના મુજબ આંચકી લેવાય છે તે માટે તમનેજ જવાબદાર ગણવા જોઇએ.

(૨૬) મુંબઇ રાજ્યની પ્રજા સમસ્તમાં તમારા દ્વિભાષી રાજ્યતંત્રની રચના, વહીવટ અને ઉત્તરોત્તર અધોગતિથી પ્રજા સમસ્તમાં ઉત્કટ અને અદમ્ય અસંતોષ અને વિરોધ જામી રહ્યો છે, તે હકિકત તમે જાણીબુઝીને ભારત સરકારથી છૂપાવી રાખી છે. અને તમારા સફળ રાજ્ય વહીવટનાં બણગાં ફૂંકીને તમે અમારો તેમજ દેશ સમસ્તનો દ્રોહ કરી રહ્યા છો.

આથી સર્વ રીતે અમો આશરે પોણા બે કરોડ પ્રજાજનોને તમે ભયંકર અન્યાય, નુકશાન, અપમાન, અને છેહ દઈ રહ્યા છો તેથી હવે અમે તમારા દ્વિભાષી રાજ્યની નાબુદી માટે અને મહાગુજરાતની સત્વર સ્થાપના માટે શાન્તિમય અસહકારને માર્ગે બંધારણીય લડત ચલાવવાનો અને તે માટે જરૂરી સંગઠન સાધવાનો અને આત્મબલિદાની વૃત્તિ કેળવવાનો અમારો દઢ નિર્ધાર અત્ર જાહેર કરીએ છીએ.

અરવીંદ પ્રીન્ટરી, રીલીફરોડ-અમદાવાદ.

ટે. નં. ૪૪૩૭ તારનું સરનામું:-મશાલ

મહાગુજરાત લેકે રહેંગે

મહાગુજરાત જનતા પરિષદ

મધ્યસ્થ કાર્યાલય

રામણસી બીલ્ડીંગ, ભદ્ર, અમદાવાદ.

તા. 13th August '59

Shri S. A,. Dange, M.P.
C/c Parliament House,
New Delhi.

Dear Comrade,

Herewith we are sending you a Charge Sheet framed by the Mahagujarat Janata Parishad, against the Bombay Government and its administration. The same was unanimously passed in public meetings held all over Gujarat in several Districts and Taluka towns. The people of Mahagujarat agreed with the Charge-Sheet and approved all its contents by raising their hands in public meetings on 8th August 1959, which was celeberated as Martyrs' Day all over Gujarat.

The Charge-Sheet consists of 26 major charges against the bilingual Bombay Government and it reflects the agony of the people of Mahagujarat which they have undergone since the ~~beginning~~ commencement of State of bilingual Bombay State in 1956.

We have sent the above-mentioned Charge Sheet to the President, Union Government, Prime Minister, Govt. of

P.T.O.

India, New Delhi, and the Chief Minister, Bombay State, Bombay.

We hope YOUR party will consider this Charge-Sheet and do the needful in the matter. We are sending you the original Gujarati Charge-Sheet and summary of it translated into English.

Kindly reply to us at your earliest est.

Thanking you,

Yours sincerely,

Harihar Khambholja

(Harihar U. Khambholja)
Secretary.
Mahagujarat Janata Parishad

The extracts from REPORT OF THE COMMISSION OF INQUIRY (Shri JUSTICE S.P. KOTWAL) ON THE CASES OF POLICE FIRING AT AHMEDABAD ON THE 12TH, 13TH AND 14TH AUGUST 1958.

a n d

GOVERNMENT'S CONCLUSIONS AND PROPOSALS FOR ACTION ON THE REPORT.

Commission of Inquiry.
Findings of the appointed to inquire into the police firings at Ahmedabad in August 1958; Government's observations, decisions -and proposals for action on the findings.

GOVERNMENT OF BOMBAY

Home Department (Special.)

Resolution No.S.B.III-MgM.2458

Sachivalaya, Bombay, 1st July,1959.

RESOLUTION.

By a resolution of the Government of Bombay, No.S.B.I/MgM 2458 dated the 31st October, 1958, Shri Justice S.P. Kotwal of Bombay High Court was appointed under the Commissions of Inquiry Act, 1952, to hold an inquiry into the police firings that had taken place in Ahmedabad on he 12th and 13th and14th August 1958. The terms of referencex were as follows:-

(a) to ascertain the circumstances under which the Police resorted to firing on the said dates;

(b) to report whether there was an attempt, direct or indirect, on the part of any persons or political parties to create, or instiingate others to create, disorder and to indulge in acts of voilence, incendiarism, looting and destruction of private and public property in the event of the local authorities obstructing the erection of the Memorials or removing them after erection;

(c) to determine whether the firing on the said dates was was justified or not; and

(d) to report on such other matters as may be germane to the above.

2. The commission submitted its Report to Government on the 28 th April 1959. Government has carefully considered the Report with due regard to the evidence recorded, and, in the light of the observations hereinafter made, accepts the findings of the Commissions, with a few exectptions.

.........2.

3. The findings of the Commission, Government's observatio thereon and its proposals for action are as follows:-

Term (a) :- findings. The causes which led to the disturbances in Ahmedabad during the 12th, 13th and 14th August 1958 and to the consequent firing on those days and the circumstances under which the police resorted to firing were

(i) The formation of the bilingual statt of Bombay, the firing which took place in August 1956, and the refusal to order a judicial enquiry giving rise to a spontaneous feeling among the people of Ahmedabad of hostility to the Congress Party, the State Government and the local authorities.

-0-0-0-0-0-0-0-

PART VI

XCONCLUSIONS.

285. The conclusions to which I have thus come are as follows:-

I. The causes which led to the disturbbances in Ahmedabad during the 12th, 13th and 14th August 1958 and to the consequent firing on those days were:-

(a) The formation of the bilingul State of Bombay, the firing took place in August 1956, and the refusal to order a judicial inquiry giving rise to a spontaneous feeling among the people of Ahmedabad of hostility to the Congress Party, the State Government and the -local authorities;

(b) The speeches delivered between the 8th July 1958 and 8th August 1958 by the leaders of the Parishad whereby they whipped up the already existing feelings against the Congress Party, Government and the local authorities, and turned them to their own political advantage. In delivering these speeches and undertaking the programme of activities betwen June 1958 and 12th August 1958 they indirectly attempted to instigate the people of Ahmedabad to create disorder and indulge in acts of violence;

(c) The decision to permit the memorials to be erected, which was an error of jueggement; and

(d) The decision to remove the memorials. When this decision was taken, the consequentces and the depth and extent of public feeling were not correctly gauged and there was a misaalculation.

II. That the firing admittedly resorted to by the police on the [redacted] 12th, 13th and 14th August 1958 was fully justified and there were no excess [redacted] except in one case;

III. That the firing resorted to under orders of Police Inspector Gohel along the road betwen the Khadia Cross Roads and Panchkuva or in that locality on the 13th August 1958 and in which Safru Hussen and Ibrahim wer killed amounted to excessive use of force and not justified.

IV. That the evidence relating to two incidents of firing has been suppressed, viz., the firing which took place in the Patasa Pole on the evening of the 13th August 1958 and the firing by an unknown officer wherein Shantial Kantilal was injured by a revolver shot on the 12th August 1958;

V. That there are several instances of persons having injured by shot ammunition discharged from police firearms which remain unexplained both in the matter of the number of shots fired and the places where they were fired;

VI. that the manufacture and use of modified type of ammunition what improper and illegal; and

VII. That as to the use of force other than firing, there is no evidence of any excess having been committed by the police except in the two cases discussed in Part V of this Report, but unidentified personnel.

286. In accordance with the above conclusions I answer the terms of reference as under:-

Clause: (a)- The circumstances under which the police resorted to firing on the 12th, 13th and 14th August 1958 are stated in the conclusion No.1 in paragraph 285 above.

Clause(b).- There was an indirect attempt made by the Mahagujarat Janata Parishad to instigate the peiple of Ahmedabad to create disorder and indulge in act of violence by the speeches made by their leaders [redacted] between the 8th July 1958 and 12th August 1958 and by their programme of activities between June 1958 and 12th August 1958. There is no evidence of any such attempt on their part direct or indirect prior to June 1958.

Clause (c)- The answers are contained in conclusions Nos. II, III and IV in paragraph 285 above.

Clause (d).- (i) The manufacture and use of modified type of ammunition was improper and illegal.

(ii) In two cases discussed in Part V of the report, there is evidence of excesses having been committed by unidentified police personnel in the use of their authority and the use of force other than firing.

287. I can not conclude this report without expressing my appreciation of the above and dignified conduct of the proceedings before me by all the consel appearing on behalf of numerous parties, and especially by the leading consel of the two most active parties, namely, the learned Public Prosecutor of Ahmedabad, Mr. Daulat Trivedi, and Mr. D.K. Shah, who bore the brunt of thew work before the commission. The subject matter of the inquiry at times involved questions of the most acute controversy, political and otherwise, but at no stage and did [redacted] any counsel allow such matters to interfere with the quiet performance of their duties for which the commission is thankful to them.

(Signed) S. P. Kotval.
Commission of Inquiry.

Nagpur Dated, the 28th April, 1959.

15 AUG 1959

ENGLISH TRANSLATION OF THE CHARGE-SHEET WHICH IS ORIGINALLY FRAMED AND PUBLISHED IN GUJARATI BY THE PEOPLE OF MAHAGUJARAT ON 8TH AUGUST 1959.

2 copies

Preamble:-

Though the principle of unilingual state is accepted for all over Bharat before 3 years, the Bilingual Bombay State was imposed on the people of Mahagujarat. The people of Mahagujarat are de demonstrating through Janata Parishad since last 3 years and about 30 youths have lost their lives in the struggle for the achievement of Mahagujarat. On the third aniversary- 8th August 1959 we the people of Mahagujarat proclaim the following charge-sheet against the Chief Minister Shri Y.B. Chavan and against his ministry.

:1: The Mahagujarat Janata Parishad has repeatedly asked for the judicial inquiry into the firings that took place in 1956 August and 1958 August at Nadiad, Dabhoi, Broach etc. the Government has repeatedly rejected our demand for the inquiry and has done considerable damage to the democratic values.

:2: The Bombay Government on 3-1-1957 arrested about 30 leaders under Preventive Detention Act and detained them in Yaravada Jail. These arrests were made on the eve of the general elections in order to help the Congress Party. This was an undemocratic act on the part of the Government.

:3: On 8-10-11 August 1957, the Parishad erected the Martyrs Memorial at Ahmedabad, Nadiad and Kalol respectively. The Government removed the memorials in the early hours of the 12th August 1957 and has committed an atrocious act and has deliberately insulted our sentiments. Though the Ahmedabad Municipal Corporation by its unanimous resolution permitted us to erect the Martyrs Memorials, the Bombay Govt. suspended these resolutions. (This, in our opinion, is an encroachment on the autonomy of the Corporation.)

.......2.

:4: The Bombay Govt. during its office has taken all pains to supress our peaceful movement for the achievement of Mahagujarat with the brutal force and rackless use of Lathi-charge and tear-gas and firing. The Special Reserve Police Force is let-loose on the people of Mahagujarat.

:5: In 1958 the Govt. instituted a judicial inquiry into the happenings of 12-13-14 August 1958. The Commission and its learned Judge, Shri S.P. Kotwal, has submitted his report recently. The Bombay Govt. has refused to accept or agree with the findings of the Kotwal Commission and the recommendations made by the Commission to inquire into the behaviour of those officers who were involved in the Police Firings. The Govt. has declared that all thse inquires will be done departmentally. We feel that this is a smoke-screen to evade the recommdations of the Commission and conveniently put aside all findings which go agains the Govt. We are sending herewith a copy of the conclusions and recommendations of the Kotwal Commission.

:6: The Bombay Govt. has adopted discriminatory method in issuing Government Advertisements to their favourites and yes-men news papers and only gave Govt. Advertisements to them. The Govt. hinders into the fundamental rights of a recognised political party by obstructing into issuing permits regarding loud-speakers, procession and other propaganda machinery. This undemocratic attitu-de on the part of the government is with a view to gage the oppostion.

:7: The Bombay Govt. has openly put aside article 371 of the Indian Constitution by puting Surat district (Gujarati speaking area into the Bombay Division.) The people of Surat district and the people of Mahagujarat have

resented this breach of constitution. But the Bombay Govt. has done nothing to withdraw this.

:8: The Bombay Govt. has neglected the issues regarding the border areas which are a part of Mahagujarat and are merged with other adjoining states. They are Vasvada, Dumgarpur and other disputed villeges in south Gujarat and Dang.

:9: The Bombay Govt. deliberately avoids the memebers of oppostion and appoints its own party-men and yes-men at the following government, semi-government and other organisations; they are as under :-

1. Gujarat Regional Development Boards
2. District Development Boards
3. Advisory Committees of the Community Projects and national development schemes.
4. Local committees of Bharat Sevak Samaj
5. Co-operative Boards
6. Social Welfare Committees
7. Prohibition advisory Boards
8. Krishak Sangh
9. Text-Book Committee
10. Natya Sangeet and Natya Committee
11. Welfare Committees for Adivasis and Harijans
12. State Transport Committees
13. Regional Transport Committee
14. Appointment of Vice-Chancellors in to 3 Universities of Gujarat and nominated members of its senets.
15. Appointment of Honourary Magistrates
16. Appointment of Publicity Officers and its assistants.

:10: The Bombay Govt. has not made necessary arrangements in the Bombay Assembly for the M.L.A.s who can only understand Gujarati language. This comes into the way of M.L.A.s who know no other language than Gujarati language The Assembly's work is carried into four languages i.e., Hindi, Marathi, English and Gujarati.

:11: When the ministers and its important officials tour in Gujarat, the police Bandobastan is a constant factor. This way thousands of rupees are wasted in the Police Bandobasta. The congress ministers give appointments in the Congress Bhavans and thereby identifies Govt.

........4.

with the rulling party. This practice on the part of the ministers is against the spirit ofthe Parliament Democracy.

:12: The congress leaders at top-level, at district-level and Taluka-level interfere into the day-to-day administration of the Govt. officials and we have an impression that the Govt. officials dance at the tune of the Congress leaders.

:13: The Co-operative societies are controlled by the Congress men and several incidents of mal-administration and corruption and ~~nap~~ napotism are connived at. With a view to strenthen the party, in power, the distribution of loans, cement, fertilisers are done to congress taluka samitis and those co-operative societies wheih are controlled by the Congress men.

:14: The Govt. cares not even to answer to M.L.A.s who are responsible Parishas officials complaints against the administration.

:15: The Bombay Govt. has adopted a step-motherly attitude towards those municipalities and local boards where the oppostion is in majority.

:16: The industrial and land legislation of the Bombay Govt. are interpretted in favour of Congress supporters and Congress men.

:17: The Bombay Govt. has failed to control or supply food, sugar oil and other articles which are necessary for the human existance inspite of its repeated guarantees.

:18: Ancient Sea Ports of Mahagujarat, namely, Cambay, Broach, Bhavnagar etc. are not looked after and no ~~xmak~~ steps are taken to improve them, nor any recommandations made to the Cemtral Govt. for the development of t the above said Ports. The Bombay Govt. has deliberately

........5.

sabotaged all river vally project in Gujarat and several river projects are still awaiting its commencement dut to the discriminatory policy of the Govt.

:19: The textile industry in Gujarat is in crises. Some mills are closed; still nothing is done by the Bombay Govt. Small scale industries, old and new, are neglected. The Govt. has failed to properly assist and protect these industries.

:20: The whole administration of the Bombay Govt. as far as the Mahagujarat region is concerned, is full of corruption and nepotism and red-tapism. Congress workers interfere and make it one sided in order to strenthem the Congress Party. Inspite of repeated hue-and-cry, against this corrupted administration no improvement is made.

:21: In the Adivasi area of Mahagujarat, jungles, co-operative societies are registered which are fully controlled by Congress men. These societies work against the very interest of Adivasi and there are several instances of mal-administration.

:22: Kisans of Mahagujarat are at the mercy of the Congressmen who as memebers of the several committees, has a right to distribute Tagavai-Loans, fertilisers and other agriculture equipments.

:23: The Bombay Govt. is harassing Adivasis, Harijans and the poor Kisans by taking away from them the lands which they were ploughing till now.

:24: More and more non-gujarati officials are imposed in Gujarat. Many of whom do not know Gujarati language.

:25: Govt. of Bombay directly or indirectly force upon people to contribute into the small-scale schemes.

..........6.

:26: The Bombay Govt. deliberately hide the policy of re-sentment against its rule from the union government. This is the betroyal of the whole country.

Conclusion:

Looking to the charge-sheet, proclaimed above, we, the people of Mahagujarat, demand immediate division of the bilingual state. If not, we, the people of Mahagujarat shall have to resort to peaceful, non-violent mass struggle based on non-coperation.

Trasnlated from the original chage-sheet of Gujarati into English.

Harihar Khambholja

(Harihar Khambholja)
Secretary,
Mahagujarat Janta Parishad

Encls: charge-sheet in
------ Gujarati

ता. १८-५-६१

A I T U C
17TH MAY 1961

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

मुरारजी पेठ, सोलापूर.

रा. रा. चिटणीस संयुक्त महाराष्ट्र समिती
मध्यवर्ती समिती मुंबअी यांसी:-

सोलापूर शहरांत ता. ११-६-१९६१ रोजीं नगरपालिकेची निवडणूक होणार आहे. ह्या निवडणुकी करितां समिती तर्फे निवडणूक लढविण्याचे ठरविले आहे. व त्या प्रमाणें नॉमीनेशन पेपर भरले आहेत. ते अेकूण ६० जागेकरितां. (कॉंग्रेस ६०) व (समिति ५८) असे अुमेदवार अुभे केले आहेत. खरी लढत समिती व कॉंग्रेस मध्यें होणार आहे.

ह्या शिवाय जनसंघ. प्रजासमाजवादी. (कांबळेगट. रिपब्लीकन) ह्या तिघांची निवडणूक आघाडी तर्फे ४१ जागा लढविणार आहेत.

व तसेच नवीन अुदयास आलेले स्वतंत्र पक्ष व मार्क्सवादी गट ह्यांच्या जनता आघाडी तर्फे २० ते २५ जागा लढविणार आहेत. मुस्लीम लीग तर्फे ५ जागा लढविणार आहेत. अशा त-हेने ही लढत होणार आहे. तरी ह्या निवडणुकीमध्यें समितीला मध्यवर्ती समिती तर्फे मार्गदर्शन होणे जरुरीचें आहे. म्हणून येथील समितीच्या पार्लमेंटरी बोर्डानें अेक मतानें मध्यवर्तीचें पुढारी बोलविण्याचे ठरविले आहे. तरी पुढील प्रमाणें पुढारी मंडळी सोलापूरला येअून मार्गदर्शन व मदत करावी अशी विनंती आहे. (१) अेस. अे. डांगे (२) अत्रे (३) दाजीबा देसाअी (४) दत्ता देशमुख (५) जयंतराव टिळक (६) मंडारे (७) नाना पाटील.

खासदार सोडून अितर मंडळींना येण्याजाण्याचें रेल्वेभाडें देण्याचे ठरविलें आहे. तर मे च्या तिस-या आठवडया पासून. जून महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यांत सदरील पुढारी मंडळींनीं जरुर यावें. अशी अपेक्षा आहे. तरी त्याप्रमाणें तारवडतीन तारखा कळविणें. म्हणजे ह्या ठिकाणी सभेची व्यवस्था वगैरे करतां येअील तरी पत्राचे अुत्तर लवकर देणें.

जयसिंगराव पवार गायकवाड   सिद्रामप्पा फालमारी

अध्यक्ष.   ज. सेक्रेटरी.

(मागें पहा....

पार्लमेंटरी बोर्डाचे सभासद:

१) आर. अेस. रणशृंगारे	...	रिपब्लीकन
२) तुकाराम गणपत जाधव	...	शे. का. पक्ष
३) बी. वाय. कुलकर्णी	...	कम्युनिस्ट पक्ष
४) वि. रा. पाटील	...	हिंदुसभा
५) डी. नी. शितोळे	...	लालनिशाण.
६) भि. ल. रोणे.	...	स्वतंत्र

....

वरील पत्राची अेकेक प्रत सर्व पुढाऱ्यांना पाठविली आहे.

True-Copy

S.A.Dange,
Member of Loksabha,

4, Ashok Road,
New Delhi.

September 11, 1959.

Shri Yashwantrao Chavan,
Chief Minister of Bombay,
Sachivalaya,
Bombay-1.

Dear Shri Chavan,

Recently I had been to the areas in Nashik ans Khandesh, where a satyagraha movement by landless labourers(bhoomiheens) is going on. You are ofcourse already aware of the facts of the situation.

The essence of the matter, from the reports I got, seems to be that thousands of cultivating peasants formerly bhoomiheens, who had been asked to cultivate plots in the grow more food campaigns, are being asked to vacate them. The reason given is that the plots are required for forest building. The people on the land are refusing to become bhoomiheens and beggars again for a policy which on the very face of it is unwise. Surely, it is not a sensible approach, to stop food cultivation on land made fit for it during the last ten or fiteen years by the labour of these workers, and plant trees there instead. Trees cannot be planted by uprooting food and human lives. There is enough room elsewhere for the forests.

Another fact to be noted in this connection is that on lands which have been declared as forestx lands for the last several years in these very areas, and which have been kept away from cultivation, not a single tree has grown. Hence one cannot believe that forests will be built in place of food on the already cultivated land. So, the bhoomiheens are asking that as no forests have been grown nor we are likely to be on these vacant lands , they should be alloted for cultivation to them.

The major part of these bhoomiheens are adivasis and boudhajanas, the most exploited of the landless labourers in our state.

The Satyagraha is very peaceful and it is just.

It is not based on any political demand or motive and as such should attract the sympathyxx of all. And above all, you should look in to the demand sympathatically and grant them without consideration of party politics or prestige because no such thing is involved. It is purely an economic demand of a big landless peasant group.

I am told that you agreed to look in to the matter. There is very little to look into. Peasants who are being denied the plots ax xxxxx but are already cultivationg them should not be evicted but allotted those plots. Fines, prosecutions,etc. should stop immediately, preliminary to such allottments and sttlements. Secondly lands lying unused under the label of " forest land" for a number of years be allotted to the bhoomiheens who belong to the areas and are agitating for it, perticularly the adivasis and the boudhajanas.

Already over seven thousand people have done satyagraha, according to reports.

May I request you to give your prompt and unbaised attention to the solution of the problems on the lines suggested.

Sd/- S.A.Dange,
General Secretary,
A.I.T.U.C.

M. B. NIYOGI,
Kt. C.I.E., M.A., LL.M., LL.D. (Hon.)

Amba Vihar
Post : Ajni,
NAGPUR

Date Dec 20, 1959

Dear Shri Dange,

A body styled Dange Shatabdi Satkar Samiti has been formed at Nagpur by your friends and admirers to felicitate you upon your attainment of the age of 60 years in recognition of your long and arduous service to the country.

The Samiti consists of persons as per list enclosed herewith.

On behalf of the Samiti, it is with great pleasure that I invite you and Smt. Dange to be present at the celebration on the 14th Feb. 1960 at Nagpur.

It is not convenient for us to hold it earlier. Should, however, this date not suit you, we shall be glad to have another date from you.

You are already aware of the feeling in India to-day about

the

the C.P.I. Nagpur is not free from it, as you will see from the enclosed statement. Our feeling is that political capital and advantage is being taken of the unfortunate situation on the India-China border to influence public opinion against the C.P.I.

With Best Regards,

Yours Sincerely
M.S. Niyogi

Enclosures: (1) List of members
(2) Copy of statement

A similar letter has been posted to your address at New Delhi (4 Ashoka Road)

M.S.N.

Com. S. A. Dange

Samiti file

L. A. BILL No. XXIX OF 1961.

A BILL

further to amend the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control Act, 1947.

(As published in the " Maharashtra Government Gazette " of the 19th July 1961)

WHEREAS it is expedient to extend the duration of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control Act, 1947 and further to amend, for the purposes hereinafter appearing, the said Act ; It is hereby enacted in the Twelfth Year of the Republic of India as follows :— (Bom. LVII of 1947.)

1. This Act may be called the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961. **Short title.**

J-1060—1.

Amendment of long title and preamble of Bom. LVII of 1947.

2. In the long title and preamble of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control Act, 1947 (hereinafter referred to as "the principal Act"), after the words "control of rents" the words "other charges for" shall be inserted. Bom. LVII of 1947.

Amendment of section 3 of Bom. LVII of 1947.

3. In section 3 of the principal Act,—

(1) for sub-section (*2*), the following shall be substituted, namely :—

"(*2*) It shall remain in force up to and inclusive of the 31st day of March 1966, and shall then expire.";

(2) in sub-section (*3*), for the words "Bombay Act" the words "Maharashtra Act" shall be substituted.

Amendment of section 4 of Bom. LVII of 1947.

4. In section 4 of the principal Act,—

(1) in sub-section (*1*), after the words "grant from the Government" the words "or to any licence given by the Government" shall be inserted and after the words "premises let to" the words "or given on licence to" shall be inserted ;

(2) in sub-section (*2*),—

(*a*) for the words "apply generally" the following shall be substituted, namely :—

"apply,—

(*a*) generally—";

(*b*) in sub-clause (*ii*), the word "or" at the end shall be deleted;

(3) at the end, for the words "a local authority", the following shall be substituted, namely :—

"a local authority ; or

(*iv*) to premises vested by or under the Charitable Endowments Act, 1890, in the Treasurer of Charitable Endowments for India or for any State ; or VI of 1890.

(*b*) for special reasons to be recorded, to any particular premises of the nature referred to in sub-clause (*i*), (*ii*) or (*iii*) of clause (*a*).".

Amendment of section 4A of Bom. LVII of 1947.

5. Section 4A of the principal Act shall be renumbered as sub-section (*1*) of that section, and after sub-section (*1*) so renumbered, the following sub-section shall be added, namely :—

"(*2*) If a local authority fails to comply with, or contravenes, any of the conditions or terms specified under sub-section (*1*) in respect of any premises belonging to that authority, the State Government may by order direct that the exemption of the premises of the local authority under sub-section (*1*) of section 4 shall cease to have effect from such date as may be specified in the order ; and thereupon, the relevant provisions of this Act shall apply thereto as they apply to other premises :

Provided that, no such order shall be made, until the local authority has been given a reasonable opportunity of showing cause against the order to be made against it.".

Amendment of section 5 of Bom. LVII of 1947.

6. In section 5 of the principal Act,—

(1) in clause (10)—

(*a*) in sub-clause (*b*), for paragraph (*iii*), the following shall be substituted, namely :—

"(*iii*) and subject to sub-clause (*c*), where they were first let after the first day of September 1940, the rent at which they were first let, or";

(*b*) at the end of clause (*b*), for the words, " the rent fixed by the Court; " the following shall be substituted, namely :—

" the rent fixed by the Court ; or

(*c*) where the premises are buildings or in buildings, which are first constructed and let on or after the date of the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961, and the rent does not exceed one hundred rupees per month, the agreed rent ;";

Mah. of 1961.

(2) in clause (11), in sub-clause (*c*), after the words " at the time of " the words ", or within three months immediately preceding," shall be inserted.

Amendment of section 6 of Bom. LVII of 1947.

7. In section 6 of the principal Act,—

(1) after the words " premises let ", wherever they occur, the words " or given on licence " shall be inserted ;

(2) in sub-section (*1*), after the words " trade or storage " the words " and also to open land let for building purposes " shall be added.

Insertion of new section 7A in Bom. LVII of 1947.

8. After section 7 of the principal Act, the following section shall be inserted, namely :—

Illegal charges for licence.

" 7A. No person shall, whether he is a landlord or tenant or licensee, claim or receive on account of licence fee, compensation for licence, or paying guest charges, or other consideration for any premises (or a part thereof) in excess of the standard rent and permitted increases (or as the case may be, a proportionate part thereof), and such sum or sums as in the opinion of the Court is reasonable consideration for any furniture, amenities, board partial or full, or other service supplied with the premises.

Explanation.—For the purposes of this section, " standard rent " shall be the standard rent which would have been payable under this Act, if the premises had been let at the time when the licensee entered into possession of the premises.".

Amendment of section 10D of Bom. LVII of 1947.

9. In section 10 D of the principal Act, —

(1) in sub-section (*1*)—

(*a*) for the portion beginning with the words " Subject to the provisions " and ending with the words and figure " alterations made under section 9 ", the following shall be substituted, namely :—

" Subject to the provisions of sub-sections (*2*), (*5*) and (*7*) and notwithstanding anything contained in section 9, a landlord shall further be entitled—

(*a*) to make an increase in the rent of premises by an addition to the rent, in the manner prescribed, of an amount not exceeding seven and one half per cent. per annum, of the expenses incurred on account of special additions to premises or special alterations made therein or additional amenities provided for the premises, or on account of improvements or structural alterations made under section 9, and

(*b*) to be compensated for the whole of the cost on special or heavy repairs to premises as provided in sub-sections (*6*) and (*9*) :";

(*b*) in the proviso, after the words "increase permitted by" the words, brackets and letter "clause (*a*) of" shall be inserted;

(2) in sub-section (*2*)—

(*a*) after the words "any increase under" the words, brackets and letter "clause (*a*) of" shall be inserted;

(*b*) the word "repairs," shall be deleted;

(3) in sub-section (*3*), after the words "Any increase under" the words, brackets and letter "clause (*a*) of" shall be inserted;

(4) in sub-section (*4*), the word "repairs," shall be deleted;

(5) after sub-section (*5*) and before the *Explanation*, the following sub-sections shall be inserted, namely :—

"(*6*) Where the landlord either receives a notice or an order from the local authority requiring him to carry out repairs, or if on an application made to the Tribunal constituted under sub-section (*12*), (hereinafter referred to as "the Repairs Tribunal") it certifies in the manner prescribed that special or heavy repairs are reasonably necessary to prevent the building becoming dangerous or in a ruinous state, then if the landlord carries out or causes to be carried out the repairs in conformity with the requisition or requirements, the expenses incurred by him on account of such repairs and the fees paid by him to the Tribunal, together with interest at the rate of five per cent. per annum on the amount due, shall be recoverable from the tenants.

(*7*) Before the landlord commences any work of repairs referred to in clause (*b*) of sub-section (*1*) read with sub-section (*6*), he shall, on payment of such fee as may be prescribed, obtain a certificate from the Repairs Tribunal stating therein the nature of the work where necessary and the estimated cost thereof and such other matters as may be prescribed. After the completion of the work, the landlord shall obtain a further certificate from that Tribunal certifying that the repairs have been completed in accordance with the plans and specifications approved by it, on the date or dates specified therein, and also what is the reasonable amount of the cost incurred for the completion of the work.

(*8*) The cost for completion of the work, certified by the Repairs Tribunal shall for all purposes be binding on the landlord and the tenant, and the sum to be paid by each tenant to the landlord shall bear the same proportion as the rent payable by him in respect of his premises bears to the total rent recoverable for the whole of the premises, if let.

(*9*) The sum due from each tenant shall be paid to the landlord in lump sum, or by such instalments as may be agreed upon between the parties, and failing such agreement by instalments as follows :—

(*a*) Where the total sum due from a tenant does not exceed twenty per cent. of the rent payable for a year from the date of completion of the repairs (but excluding therefrom the proportionate taxes payable in respect of the premises to a local authority),	Twenty-four monthly instalments of the principal *plus* interest on the money due for the time being at the rate of five per cent. per annum.

(*b*) Where such sum exceeds twenty per cent. but does not exceed fifty per cent.	Forty-eight equal monthly instalments of the principal *plus* interest calculated as aforesaid.
(*c*) In any other case.	Sixty equal monthly instalments of the principal *plus* interest calculated as aforesaid.

(*10*) If any tenant does not desire to pay the whole or any part of any sum due under the preceding provisions of this section, the tenant shall forthwith, by notice in writing inform his landlord accordingly, and shall give vacant possession within one month thereafter. From the date on which he gives vacant possession to the landlord, he shall not be liable to pay the expenses incurred on account of repairs and the fees as aforesaid, or such part thereof as remains to be paid ; and the landlord may require any other tenant who occupies the same premises to pay, as the case may be, the whole of such costs and fees, or the remaining part thereof, in the manner provided aforesaid and all the provisions thereof shall apply to him.

(*11*) Any sum recovered by the landlord from a tenant under sub-section (*9*) or (*10*) shall neither be deemed to be an increase for the purposes of section 7, nor an addition to the rent, and the tenant shall be entitled to occupy the premises on the same terms and conditions on which he occupied them before the date of the repairs ; and any such sum shall be ignored in calculating the rateable value of the premises for the purpose of tax by a local authority.

(*12*) (*a*) *For the purposes of this section, the State Government shall constitute one or more Repairs Tribunals consisting of such person or persons and for such local area as it thinks fit.*

(*b*) The proceedings before the Repairs Tribunal shall be in the manner prescribed.".

10. After section 10D of the principal Act, the following section shall be inserted, namely :— **Insertion of new section 10E in Bom. LVII of 1947.**

" 10E. (*1*) Where a landlord is liable to pay in respect of any premises, any increase in the ground-rent, he shall be entitled to make an increase in the rent of the premises by an amount not exceeding the increase paid by him by way of such ground-rent. The amount of such increase in rent to be recovered from each tenant shall bear the same proportion as the rent payable by him in respect of his premises bears to the total amount of the rent recoverable for the whole of the premises, if let. **Increase in rent on account of payment of increased ground-rent.**

(*2*) Any increase under sub-section (*1*) shall not be deemed to be an increase for the purposes of section 7.".

11. In section 11 of the principal Act,— **Amendment of section 11 of Bom. LVII of 1947.**

(*1*) in sub-section (*1*), for the words " In any of the following " the words, figures and letters " Subject to the provisions of sections 11A and 11B, in any of the following " shall be substituted ;

(2) for sub-section (3), the following shall be substituted, namely :—

Mah. of 1961.

" (3) If any application for fixing the standard rent or for determining the permitted increases is made by a tenant who has received a notice from his landlord under sub-section (2) of section 12, the Court shall forthwith make an order specifying the amount of rent or permitted increases to be deposited in Court by the tenant pending the final decision of the application, and a copy of such order shall be served upon the landlord. Out of the amount so deposited, the Court may make order for payment of such reasonable sum to the landlord towards payment of rent or increases due to him, as it thinks fit. If the tenant fails to deposit such amount, his application shall be dismissed.

(4) Where at any stage of a suit for recovery of rent, whether with or without a claim for possession of the premises, the Court is satisfied that the tenant is withholding the rent on the ground that the rent is excessive and standard rent should be fixed the Court shall, and in any other case if it appears to the Court that it is just and proper to make such an order the Court may, make an order directing the tenant to deposit in Court forthwith such amount of rent as the Court considers to be reasonably due to the landlord. The Court may further make an order directing the tenant to deposit in Court monthly or periodically, such amount as it considers proper as interim standard rent during the pendency of the suit. The Court may also direct that if the tenant fails to comply with any such order within such time as may be allowed by it, he shall not be entitled to appear in or defend the suit except with leave of the Court, which leave may be granted subject to such terms and conditions as the Court may specify.

(5) No appeal shall lie from any order of the Court made under sub-section (3) or (4).

(6) An application under this section may be made jointly by all or any of tenants interested in respect of the premises situated in the same building.

(7) Nothing in this section shall apply to premises in buildings which are first constructed and let on or after the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961, and the standard rent of which does not exceed one hundred rupees per month. ".

Mah. of 1961.

Insertion of new sections 11A, 11B and 11C in Bom. LVII of 1947.

12. After section 11 of the principal Act, the following sections shall be inserted, namely :—

Limitation for application for fixing standard rent or permitted increases.

"11A. The landlord or tenant may make an application under section 11 for fixing the standard rent or determining the permitted increases—

(1) in any area in which this Act is in operation, in the case of any premises which were let, or in which the cause of action for any increases arose, before the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961—within one year from such commencement ;

Mah. of 1961.

(2) in the case of premises in any area in which this Act is in operation, and the premises are let after the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961, or in the case of premises let after this Act comes into operation in any area,— Mah. of 1961.

(a) where the application is for fixing the standard rent,

(i) if made by the landlord,—within one year from the date on which the premises were let to the tenant against whom the application is made ;

(ii) if made by the tenant,—within one year from the date on which the premises were let to that tenant ;

(b) where the application is for determining any permitted increase,—within one year from the date on which the cause of action arose :

Provided that, the Court may entertain any application under this section after the expiry of the said period of one year, if it is satisfied that the applicant was prevented by sufficient cause from making the application in time.

Certain pleas not to be entertained in suit or proceeding if application therefor barred.

11B. A Court shall not in any suit or proceeding fix the standard rent under section 11, or entertain any plea that the rent or increases are excessive, if any application therefor is barred by the provision of section 11A.

Court may also determine standard rent and permitted increases when premises are given on licence.

11C. Where it is necessary to ascertain the standard rent for deciding whether any licence fee, compensation for a licence, or paying guest charges, or other consideration for any premises, or a part thereof, are excessive, the Court may upon an application made to it for that purpose, or in any suit or proceeding, determine what would be the standard rent and permitted increases in respect of the premises, or a part thereof, if the premises or the part had been let, and the provisions of this Act relating to the fixation of standard rent and permitted increases shall *mutatis mutandis* apply to any such proceedings.".

Amendment of section 12 of Bom. LVII of 1947.

13. In section 12 of the principal Act,—

(1) in sub-section (3), in clause (a)——

(a) for the words "tenant neglects" the words "tenant fails" shall be substituted ;

(b) for the words "Court may pass a decree" the words "Court shall pass a decree" shall be substituted ;

(2) the *Explanation* shall be renumbered as *Explanation I* and after *Explanation I* so renumbered, the following *Explanation* shall be added at the end, namely :—

"*Explanation II.*—For the purposes of sub-section (2), reference to "standard rent" and to "permitted increases" shall include reference to "interim standard rent" and "interim permitted increases" specified under sub-section (3) or (4) of section 11.".

Amendment of section 13 of Bom. LVII of 1947.

14. In section 13 of the principal Act,—

(*1*) in sub-section (*1*)—

(*a*) in clause (*c*), after the words "residing with the tenant" the words "or any person in the service or employ of the tenant" shall be inserted ;

(*b*) after clause (*e*), the following clause shall be inserted, namely :—

"(*ee*) that the tenant has, after the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961, given the whole or any part of the premises on licence for monetary consideration to any person or has, after such commencement, kept a paying guest, without the previous permission of the landlord ;" ;

Mah. of 1961.

(*c*) after clause (*hh*), the following *Explanation* shall be deemed to have always been inserted, namely :—

"*Explanation.*—For the purposes of this clause, premises shall not be deemed to consist of more than two floors by reason only that on the terrace of a building there are tower-rooms, sitting-out-rooms, ornamental structures, architectural features, attics, or one or more rooms (such room or rooms being in the aggregate of an area not more than one-sixth of the total area of the terrace).";

Bom. Ord. III of 1959.

(*2*) after sub-section (*2*), the following sub-section shall be inserted, namely:—

"(2A) A landlord shall not be entitled to recover possession of any premises under the provisions of clause (*g*) of sub-section (*1*), if the premises are let to the Central Government in a cantonment area, and such premises are being used for residence by members of the armed forces of the Union, or their families.";

(*3*) in sub-section (*3A*), the following shall be added at the end, namely :—

"Provided that, where the Court is satisfied that the work of demolishing the premises could not be commenced or completed, or the work of erection of the new building could not be completed, within time for reasons beyond the control of the landlord, the Court may by order extend the period by such further periods, not exceeding three months at a time, as may, from time to time, be specified." ;

Mah. of 1961.

(*4*) after sub-section (*4*), the following sub-section shall be added, namely :—

"(*5*) Notwithstanding anything contained in this Act, where the premises let to any person include any tower-rooms, sitting-out-rooms, ornamental structures, architectural features, attics, on the terrace of a building or one or more rooms on such terrace (such room or rooms being in the aggregate of an area not more than one-sixth of the total area of the premises so let) and the Court is satisfied that such tower-rooms, sitting-out-rooms, ornamental structures, architectural features, attics or rooms, are required by the landlord for the purpose of demolition and the erection or raising of a floor or floors on such terrace, the landlord shall be entitled to recover possession of any such tower-rooms, sitting-out-rooms, ornamental structures, architectural features, attics, or rooms, as the case may be. The Court may make such reduction (if any) in the rent as it may deem just.".

Insertion of new section 13A in Bom. LVII of 1947.

15. After section 13 of the principal Act, the following section shall be inserted, namely :—

Permission to construct additional structure.

" 13A. Where the landlord proposes to make any improvement in, or construct any additional structure on any building which (or part of which) has been let to a tenant, and the tenant refuses to allow the landlord to make the improvement or construct such additional structure, if the Court, on an application made to it in this behalf by the landlord, is satisfied that such work will not cause undue hardship to the tenant, the Court may permit the landlord to do such work, and may make such other order as it thinks fit in the circumstances of the case.".

Amendment of section 15 of Bom. LVII of 1947.

16. In section 15 of the principal Act, for sub-section (*2*), the following shall be deemed to have been substituted on the 21st day of May 1959, namely :—

Bom. Ord. III of 1959.

" (*2*) The bar against sub-letting, assigning or transferring premises contained in sub-section (*1*) shall be deemed not to have had any effect before the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Amendment) Ordinance, 1959, in any area in which this Act was in operation before such commencement ; and accordingly, notwithstanding anything contained in any contract or in the judgment, decree or order of a Court, any such sub-lease, assignment or transfer in favour of such persons as have entered into possession despite the bar as sub-lessees, assignees or transferees, and have continued in possession at the commencement of the said Ordinance, shall be deemed to be valid and effectual.".

Insertion of new section 15A in Bom. LVII of 1947.

17. After section 15 of the principal Act, the following section shall be inserted, namely :—

Mah. of 1961.

Landlord's permission necessary for giving on licence or keeping paying-guest.

" 15A. Notwithstanding anything contained in any law, it shall not be lawful after the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961, for any person to give premises or any part thereof on licence for monetary consideraton or keep a paying-guest, without the previous permission in writing of the landlord.".

Amendment of section 18 of Bom. LVII of 1947.

18. In section 18 of the principal Act,—

(1) for sub-section (*1*), the following shall be substituted, namely :—

" (*1*) If any landlord, either by himself or through any person acting or purporting to act on his behalf, or if a person acting or purporting to act on behalf of the landlord receives,—

(*a*) any fine, premium, or other like sum or deposit or any consideration other than the standard rent or permitted increases in respect of the grant, renewal or continuance of the lease of any premises, or giving his consent for the transfer of a lease by sub-lease or otherwise, or

(*b*) by way of licence fee, or compensation for a licence or paying-guest charges or other consideration for the whole of the premises (or a part thereof) in excess of the standard rent and permitted increases (or as the case may be, a proportionate part thereof), and such sum or sums as in the opinion of the Court is reasonable consideration for any furniture, amenities, board partial or full, or other service supplied with the premises,

such landlord or person shall, on conviction, be punished with imprisonment for a term which may extend to six months, or with fine which shall not be less than the amount of fine, premium or sum or deposit, or licence fee, compensation for licence, or paying-guest charges or the value of the consideration received by him; and further where the offence is committed by a landlord in respect of the premises which were of his ownership on the date of the offence such premises shall be liable to confiscation. " ;

(2) in sub-section (*2*), after the words, "sum or deposit" the words ", licence fee, compensation for a licence, paying-guest charges " shall be inserted ; and the following shall be added at the end of that sub-section, namely :—

" and if such person is a licensee, be deducted by him from any licence fee, or compensation for a licence or paying-guest charges payable by him to such landlord.".

Amendment of section 19 of Bom. LVII of 1947.

19. In section 19 of the principal Act, in sub-section (*1*), the following shall be added at the end, namely :—

" or to receive by way of licence fee, or compensation for a licence, or paying-guest charges, for the whole of the premises (or a part thereof) in excess of the standard rent and permitted increases if let (or as the case may be, a proportionate part thereof), and such sum or sums as in the opinion of the Court is reasonable consideration for any furniture, amenities, board partial or full, or other service supplied with the premises.''.

Amendment of section 20 of Bom. LVII of 1947.

20. Section 20 of the principal Act shall be renumbered as sub-section (*1*) of that section, and after the sub-section so renumbered, the following new sub-section shall be added, namely :—

" (*2*) Any amount paid on account of licence fee, compensation for a licence, or paying-guest charges shall, except in so far as the payment thereof is in accordance with the provisions of this Act, be recoverable by the licensee from the tenant to whom it was paid or on whose behalf it was received, or from his legal representative, at any time within a period of six months from the date of payment, and may without prejudice to any other remedy for recovery, be deducted by such person from any licence fee or compensation for a licence or paying-guest charges payable by him to such tenant.".

Amendment of section 22 of Bom. LVII of 1947.

21. In section 22 of the principal Act,—

(1) after sub-section (*1*), the following sub-section shall be inserted, namely :—

" (*1A*) If any tenant has, before the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961, without the previous permission of the landlord in writing, given the whole or any part of the premises to any person on licence for monetary consideration or kept any person as a paying-guest, and such licensee or paying-guest is continued after such commencement, he shall furnish to the landlord,

Mah. of 1961.

within one month of the receipt of a notice served upon him by the landlord by post or in any other manner a statement in writing signed by him giving full particulars as may be prescribed including the licence fee, compensation for licence, paying-guest charges or other consideration charged by or paid to him.";

(2) in sub-section (3), for the words " such statement or intentionally furnishes a statement " the words, brackets, figures and letter " a statement under sub-section (1) or (1A) or intentionally furnishes such statement " shall be substituted ;

(3) to the marginal note, the following shall be added, namely :—

" and of giving on licence or keeping paying-guest before the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Extension of Duration and Amendment) Act, 1961.".

Amendment of section 23 of Bom. LVII of 1947.

22. In section 23 of the principal Act, in sub-section (2), for the second proviso, the following proviso shall be substituted, namely :—

" Provided further that, the amount so deducted or recoverable in any year shall not exceed one-sixth of the rent payable by the tenant for that year, but excluding therefrom one-sixth of the proportionate taxes in respect of his premises payable to a local authority for that year.".

Amendment of section 29 of Bom. LVII of 1947.

23. In section 29 of the principal Act,—

(1) in sub-section (1),—

(a) for clause (a), the following shall be substituted, namely :—

" (a) in Greater Bombay, from a decree or order made by the Court of Small Causes, Bombay, exercising jurisdiction under section 28,—

(i) where the standard rent or agreed rent of the premises, or the monetary consideration received therefor, does not exceed two hundred and fifty rupees per month, to a bench of two Judges of the said Court, which shall not include the Judge who made such decree or order ;

(ii) in any other case, to the High Court ;";

(b) in the proviso in paragraph (II), for the words " seeks to recover rent " the words "seeks to recover rent or monetary consideration for the premises " shall be substituted ; and in paragraph (III), after the words " fixing the standard rent" insert the following, namely:—

"where the agreed rent, or monetary consideration, does not exceed two hundred and fifty rupees per month ";

(2) in sub-section (3),—

(a) for the portion " in Greater Bombay the bench of two judges specified in clause (a) of sub-section (1) and " the following shall be substituted, namely:—

" (a) in Greater Bombay, where the standard or agreed rent of the premises, or the monetary consideration received therefor, does not exceed two hundred and fifty rupees per month —the bench of two Judges specified in sub-clause (i) of clause (a) of sub-section (1); and in any other case—the High Court, and (b)";

(b) after the words " decree or order was made and " the words " the bench or Court aforesaid or the District Judge or any Judge to whom the case may be referred by the District Judge, shall " shall be, and shall be deemed always to have been, inserted ;

(c) for the words " it thinks fit " the words " it or he thinks fit " shall be, and shall be deemed always to have been, substituted.

Insertion of new section 29AA in Bom. LVII of 1947.

24. After section 29A of the principal Act, the following section shall be inserted, namely :—

Appeal against certificate of Repairs Tribunal.

" 29AA. (*1*) Notwithstanding anything contained in any law, an appeal shall lie in Greater Bombay, to the Court of Small Causes, Bombay, and elsewhere, to the Court of the Civil Judge (Junior Division) having jurisdiction in the area in which the premises are situate or, if there is no such Civil Judge, the Court of the Civil Judge (Senior Division) having jurisdiction, against a decision of the Repairs Tribunal under section 10D on any one or more of the following grounds, that is to say,—

(*i*) that special or heavy repairs are not reasonably necessary for the purposes mentioned in sub-section (*6*) of section 10D ;

(*ii*) that the cost for completion of the work as certified is not correct ;

(*iii*) that a particular tenant is or is not liable to pay the cost and what is the sum to be paid by him.

(*2*) Every appeal shall be made within thirty days from the date of the decision against which the appeal is made :

Provided that, in computing the period of limitation prescribed by this sub-section, the provisions contained in sections 4, 5 and 12 of the Indian Limitation Act, 1908 shall, so far as may be, apply. IX of 1908.

(*3*) Any decision in appeal under sub-section (*1*) shall be final.".

Amendment of section 31 of Bom. LVII of 1947.

25. In section 31 of the principal Act, after the words "The courts" the words ", other than the High Court," shall be inserted and for the figures and word "28 and 29" the figures, word and letters "28, 29 and 29AA" shall be substituted.

Amendment of section 40 of Bom. LVII of 1947.

26. In section 40 of the principal Act, after sub-section (*4*) and before the *Explanation*, the following sub-section shall be inserted, namely :—

"(*5*) Any manager of a hotel or owner of a lodging house, who evicts any lodger in contravention of the provisions of section 38 and without obtaining a certificate from the Controller under section 39, shall, on conviction, be punished with imprisonment for a term which may extend to three months, or with fine, or with both.".

Amendment of section 47 of Bom. LVII of 1947.

27. In section 47 of the principal Act, in sub-section (*1*), for the words, brackets and figures "sub-sections (*1*) and (*2*)" the words, brackets and figures "sub-sections (*1*), (*2*) and (*5*)" shall be substituted.

Amendment of section 49 of Bom. LVII of 1947.

28. In section 49 of the principal Act, the following shall be added at the end, namely :—

"(*vi*) any other matter which has to be, or may be, prescribed.

(*3*) All rules made under this section shall be laid for not less than thirty days before each House of the State Legislature as soon as possible after they are made, and shall be subject to such modifications as the Legislature may make during the session in which they are so laid, or the session immediately following, and publish in the *Official Gazette*.".

Repeal of Mah. Ord. I of 1961.

29. The Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Amendment) Ordinance, 1961, is hereby repealed; and the provisions of section 7 of the Bombay General Clauses Act, 1904, shall apply to such repeal as if that Ordinance were an enactment.

Mah. Ord. I of 1961.

Bom. I of 1904

STATEMENT OF OBJECTS AND REASONS.

The life of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control Act, 1947, expires on 31st March 1962. As the housing problem is still acute, it is considered necessary to extend the Act for a further four years. Opportunity is also taken to amend the Act at the same time, in view of certain difficulties brought to the notice of Government in the working of the Act. The important clauses of the Bill are explained in the following notes on clauses:—

Clause 2.—It is proposed to enlarge the scope of the Act so as to cover cases of premises let on leave and licence for charges other than rent. The proposed amendment takes this into consideration.

Clause 3.—The duration of the Act will be extended further by four years.

Clause 4.—Under the existing provisions of section 4 (*2*) it is not considered feasible to grant exemption in respect of any particular premises in any individual cases falling under the categories mentioned in the said section. The section is, therefore, proposed to be so amended as to enable the State Government to exempt the class of premises falling under the said category, as well as premises of an individual institution.

Clause 5.—At present the premises of a local authority stand exempted from the provision of the Act under section 4. It is considered necessary to empower the State Government to withdraw such exemption in respect of any premises belonging to the local authority if the same is misused, after giving a reasonable opportunity to the local authority to show cause against the action proposed to be taken against it. The clause provides for the same.

Clause 6.—With a view to encouraging construction in the private sector for Low Income Group people and provide certain incentives for such a construction, it is considered necessary to exempt newly constructed buildings let out after the commencement of the amending Act and fetching rent up to Rs. 100 per month from the provisions of fixation of standard rent in the Court. The clause provides for this.

Clause 7.—It is proposed to extend the scope of section 6 so as to cover the cases of premises given on leave and licence. The amendment proposed provides for this. The existing section 6 provides for application of the Act to premises let for residence, education, business, trade or storage. As this has created a doubt as to the applicability of the Act to open lands for building purposes, sub-clause (*2*) of this clause is intended to clarify the doubt.

Clause 8.—It has come to the notice of Government that persons are circumventing the provisions of the Act by receiving compensation for their premises much in excess of the standard rent of those premises by giving out such premises on a leave and licence basis or by keeping paying-guests in such premises. This clause provides to regulate such charges.

Clause 9.—Under the existing provisions a landlord is permitted an increase in rent to the extent of 5 per cent. per annum on account of the cost of repairs, etc. As the cost of building materials and labour has since increased, it is considered necessary to permit 7 1/2 per cent. increase in rent on account of special additions, alterations, etc.

It is noticed that a large number of houses collapse especially during the monsoons due to their being in a state of dis-repair for many years. To prevent such house collapses and the consequential unfortunate loss of human lives in these

mishaps, it is felt that strong and adequate measures even at the expense of the tenants of dangerous and ruinous buildings are necessary in the public interest in these days of acute shortage of accommodation. As the whole cost of heavy and special repairs, with interest, is to be recovered from the tenants in the manner prescribed, precautions to prevent misuse of the facility has been taken by providing for a "Repairs Tribunal" which will be the certifying authority as to the necessity of repairs, reasonable cost to be recovered, etc. Tenants are given the option to vacate the premises if they are unwilling to bear the cost of the special or heavy repairs.

Clause 10.—There is no provision under which a landlord can recover from the tenants, any increases in ground rent in respect of premises let. The section seeks to provide for proportionate recovery of increase in ground rent from the tenants.

Clause 11.—Failure on the part of the tenant to deposit in Court the amount of rent or permitted increases or interim standard rent as ordered by the Court, in the circumstances mentioned in new sub-sections ( ) and (4) will result in the dismissal of the application or denial to appear in or defend the suit, etc.

Clause 12.—These are new provisions. The tenants or landlords take up the question of fixation of standard rent and permitted increases to Court even after many years of occupation of the premises. The intention of filing suits after so many years is also not always *bona fide*. Hence the limitation of one year as described in this clause is proposed to be imposed. Discretionary powers are, however, proposed to be given to the Court for relaxation of limitation in deserving cases.

A new section is added to provide that where it is necessary to ascertain the standard rent for the purpose of deciding whether any licence fee or other consideration for premises, is excessive, the Court may determine the question of standard rent to arrive at such a finding.

Clause 14.—It is noticed that since sub-letting of premises has been considered unlawful, there is an increasing tendency to evade the Act and give premises on leave and licence basis with a profiteering motive on the part of tenants. The system of keeping of number of paying-guests or a chain of paying-guests also results in the greater wear and tear of the premises. It is, therefore, proposed to stop this abuse of the facilities given to tenants by the Act, and the profiteering that is rampant to-day, by providing that in future licensees and paying-guests will only be allowed to tenants subject to the consent of the landlord. Breach of the provision will be considered as a sufficient ground for ejectment of the tenant.

Doubts have been raised and litigation has taken place on the issue whether certain type of construction on the terrace of a building forms a floor or not. An *Explanation* to existing clause (*hh*) aims at removal of such doubts.

New sub-section (*2 A*) read with clause 29 is intended to replace Maharashtra Ordinance No. I of 1961 promulgated by the Governor on the 10th July 1961. Attention is invited to the Statement attached to the Ordinance, which fully explains the reasons why the proposed amendment is necessary, particularly to save military personnel and their families from being dishoused from Cantonments, which are primarily meant for quartering troops, officers and their families.

Existing clauses (*b*) and (*c*) of section 13 (*3 A*) require the landlord to demolish the building within three months and to re-erect it within fifteen months. In unforeseen circumstances as non-availability of building materials in time,

and any such circumstances beyond the landlords' control, it is not possible to observe the condition for the landlord. It is, therefore, necessary to relax this condition in his favour to certain extent.

It is found in some premises which have on the terrace small erections such as, ornamental and architectural features, attics, etc., that tenants obstruct the building of further floors by refusing to give up these small structures. It is proposed, therefore, to allow the landlord to take possession of such structures, features, etc., so that he may build one or more floors on the terrace of buildings where they exist, in the interest of the housing of larger number of people. The tenant will be compensated for, by proportionate reduction in the rent. At present tenants obstruct landlords from legitimate development in the above circumstances, and sometimes even demand considerable sums of money to give vacant possession of such small structures and features.

Clause 15.—This clause is also proposed for encouraging more constructions.

Clause 16.—As there is some controversy about the interpretation of section 15 as amended, it is proposed to clarify the intention of Government.

Clause 17.—This is a corresponding clause to clause 14 (1) (*b*). The reason for imposing this bar has been explained above.

Clause 18.—This clause proposes to make the receiving of licence fees or compensation for licence or paying-guest charges in excess of the standard rent and such sums as are reasonable for services and amenities given with the premises, an offence.

Clause 19.—This clause makes it unlawful for tenant to receive licence fees or paying-guest charges for the whole or part of his premises in excess of the standard rent and a reasonable sum for services and amenities.

Clause 20.—This clause empowers the licensee or paying-guest to recover from the tenant any amount paid on account of licence fee or paying-guest charges in excess of the amount permissible under the Act.

Clause 21.—The furnishing of a statement of details about licensing and paying-guest already kept in the past, is considered necessary as a system of leave and licence for valuable consideration and keeping paying-guests, in future, without landlord's consent is proposed to be made unlawful. Similar provision about sub-tenants in occupation of premises before the promulgation of Ordinance III of 1959 exists in section 22.

Clause 23.—At present, in Greater Bombay an appeal from a decree or order made by the Court of Small Causes, Bombay, lies to a bench of two Judges of that Court. It is not considered desirable that a Court with a very small pecuniary jurisdiction of Rs. 3,000 should continue to enjoy appellate powers without any pecuniary limit. It is, therefore, proposed that in Greater Bombay where the standard rent or the agreed rent of the premises or the monetary consideration received therefor exceeds two hundred and fifty rupees per month the appeal should lie to the High Court. Section 29 is, therefore, being amended suitably.

It is considered necessary to remove any doubt about the powers of the District Judge to refer any case to an Assistant Judge for disposal. Sub-section (*3*) is being amended further for that purpose.

Clause 24.—This provides for appeals on the decisions of the Repairs Tribunal on certain grounds and lays down the period of limitation for filing of such appeals.

Clause 26.—It is noticed that sometimes lodgers are removed from lodging houses by resorting to illegal methods and without obtaining a certificate from the Controller by the management of lodging houses. The lodger also cannot seek remedy from a Controller of Hotels and Lodging Houses nor has the Controller power to proceed against the manager. Henceforth, such unauthorised eviction will be an offence and the offence is proposed to be treated as cognizable.

Other provisions are either self-explanatory or consequential amendments.

Dated the 19th July 1961. S. G. KAZI

MEMORANDUM REGARDING DELEGATED LEGISLATION.

Section 49 of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control Act, 1947, empowers the State Government to make rules for the purpose of giving effect to the provisions of the Act. Sub-section (*2*) of that section specifies the matters on which rules may be made. Clause 28 of this Bill proposes to add a new clause to sub-section (*2*) to empower the State Government to make rules generally on any other matter which has to be, or may be, prescribed. These matters will be found mainly in new sub-sections (*6*), (*7*) and (*12*) proposed to be inserted in section 10 D, by clause 9 of this Bill. These are either matters of detail or of procedure. They are also subject to the condition of previous publication. A new provision has been proposed to be inserted for all rules made under the Act, being laid before each House of the State Legislature and they shall be subject to such modifications as the Legislature may make. The rule-making power proposed to be conferred by this Bill on the State Government is of a normal character.

Annexure to L. A. Bill No. XXIX of 1961 (A Bill further to amend the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control Act, 1947).

Extracts from the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control Act, 1947 (Bom. LVII of 1947).

* * * *

An Act to amend and consolidate the law relating to the control of rents and repairs of certain premises of rates of hotels and lodging houses and of evictions.

Whereas it is expedient to amend and consolidate the law relating to the control of rents and repairs and certain premises of rates of hotels and lodging and houses and of evictions, it is hereby enacted as follows :—

* * * *

3. (*1*) This Act shall come into operation on such date as the State Government may, by notification in the *Official Gazette*, appoint in this behalf. Commencement and duration.

(*2*) It shall remain in force up to and inclusive of the 31st day of March 1962.

Bom. I of 1904. (*3*) Section 7 of the Bombay General Clauses Act, 1904, shall apply upon the expiry of this Act or upon this Act or any provision thereof ceasing to be in force in any area, as if it had then been repealed by a Bombay Act.

4. (*1*) This Act shall not apply to any premises belonging to the Government or a local authority or apply as against the Government to any tenancy or other like relationship created by a grant from the Government in respect of premises taken on lease or requisitioned by the Government ; but it shall apply in respect of premises let to the Government or a local authority. Exemptions.

(*2*) The State Government may direct that all or any of the provisions of this Act shall not subject to such conditions and terms, as it may specify, apply generally —

(*i*) to premises used for a public purpose of a charitable nature or to any class of premises used for such purpose ;

(*ii*) to premises held by a public trust for a religious or charitable purpose and let at a nominal or concessional rent ; or

(*iii*) to premises held by a public trust for a religious or charitable purpose and administered by a local authority.

5. In this Act unless there is anything repugnant to the subject or context— Definitions.

(*1*) * * * *

(*10*) "Standard rent" in relation to any premises means—

(*a*) * * * *

(*b*) where the standard rent is not so fixed—subject to the provisions of section 11,

(*i*) * * * *

(*iii*) where they were first let after the first day of September 1940, the rent at which they were first let, or

(*iv*) in any of the cases specified in section 11, the rent fixed by the Court ;

* * * *

(*11*) "tenant" means any person by whom or on whose account rent is payable for any premises and includes—

(*a*) * * * *

(*c*) any member of the tenant's family residing with him at the time of his death as may be decided in default of agreement by the Court,

* * * *

Application.

6. (*1*) In area specified in Schedule I, this Part shall apply to premises let for residence, education, business, trade or storage:

Provided that the State Government may, by notification in the *Official Gazette*, direct that in any of the said areas, this Part shall cease to apply to premises let for any of the said purposes:

Provided further that the State Government may by like notification direct that in any of the said areas this Part shall re-apply to premises let for such of the aforesaid purposes as may be specified in the notification.

(*1A*) The State Government may, by notification in the *Official Gazette*, direct that in any of the said areas this Part shall apply to premises let for any other purpose.

(2) In areas to which this Part is extended under sub-section (*3*) of section 2, it shall apply to premises let for the purposes referred to in sub-section (*1*) or notified under sub-section (*1A*) or let for such standard rent as the State Government may, by notification in the *Official Gazette*, specify.

* * * *

Increase in rent on account of repairs excepted.

10D. (*1*) Subject to the provisions of sub-sections (*2*) and (*5*) and notwithstanding anything contained in section 9, a landlord shall further be entitled to make an increase in the rent of premises by an addition to the rent, in the manner prescribed, of an amount not exceeding five per cent per annum of the expenses incurred on account of special or heavy repairs or special additions to premises or special alterations made therein or additional amenities provided for the premises or on account of improvements or structural alterations made under section 9:

Provided that the increase permitted by this sub-section shall not, in respect of improvements or structural alterations, be in addition to the increase already made under section 9 and shall after the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Second Amendment) Act, 1953, be in substitution of the reasonable increase permitted under that section, notwithstanding anything contained therein.

Bom. LXI of 1953.

(2) Before making any increase under sub-section (1), the landlord shall obtain a certificate from the local authority that he was required by it to make or to provide such repairs, additions, alterations, improvements or amenities and has completed them in conformity with its requirements or shall obtain the consent in writing of the tenant or of majority of tenants occupying the premises in the building.

(3) Any increase under sub-section (1) shall not be deemed to be an increase for the purposes of section 7.

(4) If a landlord, when required by a local authority to execute the work of any such repairs, additions, improvements, alterations or amenities, fails to do so, the tenant or the tenants interested in such work may seek the approval of the local authority for executing such work. The local authority shall grant the approval unless other measures are taken by it to execute the said work. While granting the approval, the local authority shall specify the nature of the work and the estimated cost thereof which shall for all purposes be binding on the landlord. Upon such approval being granted, the tenants shall be entitled to execute the said work and to deduct the amount of the expenses thereof from the rent which from time to time become due by them to the landlord or otherwise recover such amount from him:

Provided that where such work is jointly executed by the tenants the amount to be deducted or recovered by each tenant shall bear the same proposition as the rent payable by him in respect of his premises bears to the total amount of the expenses incurred for such work:

Provided further that the total amount so deducted or recoverable shall not exceed the estimated cost specified by the local authority.

(5) In respect of any work executed by the tenants under sub-section (4) the landlord shall not be entitled to make the increase permitted under sub-section (1).

Explanation.—For the purposes of this section, the expression "local authority" shall include the Municipal Commissioner.

* * * *

11. (1) In any of the following cases the Court may, upon an application made to it for that purpose, or in any suit or proceeding, fix the standard rent at such amount as, having regard, to the provisions of this Act and the circumstances of the case, the Court deems just— Court may fix standard rent and permitted increases in certain cases.

(2) * * * *

(3) If an application for fixing the standard rent or for determining the permitted increases is made by a tenant who has received a notice from his landlord under sub-section (2) of section 12, the Court shall forthwith make

an order specifying the amount of rent or permitted increases to be paid by the tenant pending the final decision of the application, and a copy of such order shall be served upon the landlord.

*   *   *   *

No ejectment ordinarily to be made if tenant pays or is ready and willing to pay standard rent and permitted increases.

12. (*1*)*   *   *   *

*   *   *   *

(*3*) (*a*) Where the rent is payable by the month and there is no dispute regarding the amount of standard rent or permitted increases, if such rent or increases are in arrears for a period of six months or more and the tenant neglects to make payment thereof until the expiration of the period of one month after notice referred to in sub-section (*2*), the Court may pass a decree for eviction in any such suit for recovery of possession.

Explanation.—In any case where there is a dispute as to the amount of standard rent or permitted increases recoverable under this Act the tenant shall be deemed to be ready and willing to pay such amount if, before the expiry of the period of one month after notice referred to in sub-section (*2*), he makes an application to the Court under sub-section (3) of section 11 and thereafter pays or tenders the amount of rent or permitted increases specified in the order made by the Court.

*   *   *   *

When landlord may recover possession.

13. (*1*) Notwithstanding anything contained in this Act but subject to the provisions of section 15, a landlord shall be entitled to recover possession of any premises if the Court is satisfied—

(*a*)   *   *   *   *

(*c*) that the tenant or any person residing with the tenant has been guilty of conduct which is a nuisance or annoyance to the adjoining or neighbouring occupiers, or has been convicted of using the premises or allowing the premises to be used for immoral or illegal purposes; or

*   *   *   *

In absence of contract to the contrary, tenant not to sub-let or transfer.

15. (*1*) *   *   *   *

(*2*) Notwithstanding anything contained in any judgment, decree or order of a Court or any contract, the bar against sub-letting, assignment or transfer of premises contained in sub-section (*1*) or in any contract shall, in respect of such sub-leases, assignees or transferees as have entered into possession despite the bar before the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Amendment) Ordinance, 1959, and as continue in possession at such commencement, have no effect and be deemed never to have had any effect. Bom. Ord. No. III of 1959.

*   *   *   *

18. (*1*) If any landlord either himself or through any person acting or purporting to act on his behalf or if any person acting or purporting to act on behalf of the landlord receives any fine, premium or other like sum or deposit or any consideration other than the standard rent or the permitted increases, in respect of the grant renewal or continuance of a lease of any premises, or for giving his consent to the transfer of a lease by sub-lease or otherwise, such landlord or person shall, on conviction, be punished with imprisonment for a term which may extend to six months and shall also be punished with fine which shall not be less than the amount of the fine, premium or sum or deposit or the value of the consideration received by him, and further where the offence is committed by a landlord in respect of premises which were of his ownership on the date of the offence such premises shall be liable to confiscation. Unlawful charges by landlord.

(*2*) Where any fine, premium or other like sum or deposit or any consideration referred to in sub-section (*1*) is paid by any person, the amount or value thereof shall be recoverable by him from the landlord to whom it was paid or on whose behalf it was received or from his legal representative at any time within a period of six months from the date if payment and may, if such person is a tenant, without prejudice to any other remedy for recovery, be deducted by him from any rent payable by him to such landlord.

19. (*1*) Save in cases provided for under the proviso to section 15, it shall not be lawful for the tenant or any person acting or purporting to act on behalf of the tenant to claim or receive any sum or any consideration as a condition of the relinquishment, transfer or assignment of his tenancy of any premises. Unlawful charges by tenant.

* * * *

20. Any amount paid on account of rent after the date of the coming into operation of this Act shall, except in so far as payment thereof is in accordance with the provisions of this Act, be recoverable by the tenant from the landlord to whom it was paid or on whose behalf it was received or from his legal representative at any time within a period of six months from the date of payment and may, without prejudice to any other remedy for recovery, be deducted by such tenant from any rent payable by him to such landlord. Recovery of amounts paid not in accordance with Act.

* * * *

22. (*1*) Every tenant who, before the commencement of the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Amendment) Ordinance, 1959, has, without the consent of the landlord given in writing, sub-let the whole or any part of the premises let to him or assigned or transferred in any other manner his interest therein, and every sub-tenant to whom the premises are so sub-let or the assignment or transfer is so made shall furnish to the landlord, within a month of the receipt of a notice served upon him by the landlord by post or in any other manner a statement in writing signed by him giving full particulars of such sub-letting, assignment or transfer including the rent charged or paid by him. Bom. Ord. No. III of 1959. Particulars to be furnished by tenant of tenancy sub-let or transferred before the Bombay Rents, Hotel and Lodging House Rates Control (Amendment) Ordinance, 1959.

* * * *

Landlord's duty to keep premises in good repair.

23. (1) * * * *

(2) If the landlord neglects to make any repairs, which he is bound to make under sub-section (1), within a reasonable time after a notice is served upon him by post or in any other manner by a tenant or jointly by tenants interested in such repairs, such tenant or tenants may themselves make the same and deduct the expenses of such repairs from the rent or otherwise recover them from the landlord:

Provided that where the repairs are jointly made by the tenants the amount to be deducted or recovered by each tenant shall bear the same proportion as the rent payable by him in respect of his premises bears to the total amount of the expenses incurred for such repairs:

Provided further that the amount so deducted or recoverable in any year shall not exceed one-sixth of the rent payable by the tenant for that year.

* * * *

Appeal.

29. (1) Notwithstanding anything contained in any law, an appeal shall lie—

(a) in Greater Bombay, from a decree or order made by the Court of Small Causes, Bombay, exercising jurisdiction under section 28, to a bench of two Judges of the said Court which shall not include the Judge who made such decree or order;

(b) * * * *

Provided that no such appeal shall lie from—

(I) * * * *

(II) a decree or order made in any suit or proceedings (other than a suit or proceeding relating to possession) in which the Plaintiff seeks to recover rent and the amount of value of the subject matter of which does not exceed—

(III) an order made upon an application for fixing the standard rent or for determining the permitted increases in respect of any premises except in a suit or proceeding in which an appeal lies;

* * * *

(3) Where no appeal lies under this section from a decree or order in any suit or proceeding in Greater Bombay the bench of two judges specified in clause (a) of sub-section (1) and elsewhere the District Court may for the purpose of satisfying itself that the decree or order made was according to law, call for the case in which such decree or order was made and pass such order with respect thereto as it thinks fit.

* * * *

Procedure of courts.

31. The Courts specified in sections 28 and 29 shall allow the prescribed procedure in trying and hearing suits, proceedings, applications and appeals and in executing orders made by them.

* * * *

Certain offences to be cognizable.

47. (1) Offences under sections 16, 17, 17A, 17C, 18, 19, sub-section (4) of section 24, section 25 and sub-sections (1) and (2) of section 40 shall be cognizable and shall not be triable by any Court inferior to that of a Presidency Magistrate or a Magistrate of the First Class.

* * * *

— कार्यक्रम —

स्थळ– आमदार श्री. वसंतराव पाटील यांचा बंगला.
वसंत कॉलनी, मार्केटयार्ड, सांगली.

दिनांक ११–३–१९६०

★ सायंकाळीं ७ वा. मुख्यमंत्री नामदार यशवंतरावजी चव्हाण यांचे सांगली येथें आगमन.

दिनांक १२–३–१९६०

★ पहाटे ५ ते ७ धार्मिक विधी.

★ सकाळीं ७-१५ ते ८-१५ सत्कार समारंभ.

★ सकाळीं ९ ते ११-३० नामदार मुख्यमंत्री यांच्या वाढदिवसानिमित्त मिरज, पंढरपूर रस्त्यावरील सर्व गांवांत सामुदायिकरित्या सुरूं झालेल्या बंडींगच्या कामास भेट.

★ दुपारी १२ ते १ जेवण.

★ दुपारी १ ते ३ जिल्हयांतील कलाकारांचे कार्यक्रम.

★ सायंकाळीं ५ ते ७-३० वाढदिवसानिमित्त नागरिकांची भाषणें व नामदार यशवंतरावजी यांचें भाषण.

★ रात्री ९ ते ११ वाढदिवसानिमित्त होणाऱ्या सांगली शहरांतील निरनिराळ्या कार्यक्रमास भेटी.

॥ श्री ॥

सादर प्रणाम वि वि

माननीय नामदार यशवंतरावजी चव्हाण, मुख्यमंत्री
मुंबईराज्य यांचा ४७ वा. वाढदिवस सांगली येथें
शनिवार ता. १२ मार्च १९६० रोजीं आम्हीं
साजरा करीत आहोंत. तरी आपण या
अभिष्टचिंतनाचे शुभ समारंभास
अवश्य हजर रहावें अशी
नम्र विनंती आहे.

कार्यालय मार्केटयार्ड
सांगली.
ता. ८–३–६०

आपला नम्र
वसंतराव पाटील

चेअरमन
ना. यशवंतरावजी चव्हाण वाढदिवस
समारंभ समिती.

टीप– सत्कार समारंभाचेवेळीं फक्त सुताचेंच हार घालावेत अशी विनंती आहे. हार मिळणेंची व्यवस्था समारंभाचें ठिकाणीं केली आहे

2383

C.-3

THE WISE PERSON'S INVESTMENT BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

Santé

10-3-60 NEW DELHI

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at ——H.—— ——M.

X S POONA 12. S A DANGE M P NEW DELHI.

SITUATION AROUND BELGAUM WORSE THAT WHAT WE SAW AT YELLUR AND SHAHPUR REPORTS FROM DR YALGI AND THAKUR STATE CIVILIAN LIFE IN KHANAPUR AREA RENDERED IMPOSSIBLE BY POLICE ATROCITIES VILLAGERS OF GANAIBAIL IDHALHOND AND GARLGINJI ASKED TO PAY LAND REVENUE IN CASH AT THE POINT OF RIFLES VILLAGES CORDONNED OFF AND LEADERS FROM BELGAUM PREVENTED ANY ACCESS PLEASE MEET PRIME MINISTER AND HOME MINISTER IN DEPUTATION OF ALL XXXXXXXXXXX MAHARASHTRIAN MPS AND DEMAND IMMEDIATE ASK PRIME MINISTER WHETHER NATH PAIS LETTER FROM PRISON RECEIVED.....

JAYANT TILAK.....

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

COPIED
2045.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPPA.— 1271 28-1-58—1,13,3 50 Bks.

जय महाराष्ट्र

दिनांक १-१२-६०

वॉर्ड नं. २३, शिवडी

शिवडीतील जनतेला मोलाचा इशारा

मार्च १९६१ ला म्युनिसिपल निवडणूक आहे. त्यासाठीं पक्षा पक्षाचे उमेदवार ठरवून राहिले आहेत. शिवडीतील लोकप्रिय कॉ. **जी. एल. पाटील** येत्या निवडणूकीला उभे रहावेत अशी मतदारांची इच्छा आहे. शिवडीतील कम्युनिष्टाचा **पाटील** यानां विरोध आहे. कारण कॉ. बाबुराव भापसे हे उमेदवार असावेत अशी मागणी करून स्थानिक पक्ष खऱ्या कर्तबगार पुढाऱ्याना हुसकावून देण्याचे प्रयत्न चालू आहेत. तेव्हा शिवडितील जनता, **पाटीलानाच** जागा दिली पाहिजे अशी मागणी करत आहे. कॉ. **बाबुराव भापसे** हे आजारी आहेत. डॉक्टरच्या सांगण्यावरून असें कळते की त्याना फारसे आयुष्य नाहीं तेव्हां—जनतेनी विशेषतः कामगारांनी पाटलांच्या मागे उभे राहिले पाहिजे. जर पाटील यानां "**सीट**" पक्षाने दिली नाहीं तर मीच स्वतंत्र उभा राहिल.

कम्युनिष्ट पक्षाचा विजय असो.
जनतानिष्ट पाटलाचा विजय असो.

आपला नम्र,
डी. डी. राणे
पक्ष सभासद.

श्री आर्ट प्रिं. प्रेस, ४५, खाडीलकर रोड, मुंबई ४.

Samiti

INVEST WISELY
Buy NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

21.12.60

Class
Prefix ________ Code ________ 1222 No. C

Recd. from ________ | Sent at ________ H. ________ M. | Office-stamp
By ________ | To ________
| By ________

Handed in at (Office of Origin)	Date	Hour	Minute	Service Instructions	Words
XNE 30 BOMBAY WL	21	21			

COM DANGE 4 ASHOKA ROAD

TO | Recd. here at ________ H. ________ M.

NEWDELHI =

PARLIAMENTARY BOARD MUST MEET IMMEDIATEY CONSULT DAJIBA AND FIX DATES = ACAHRYA ATRE

[T.30-5(53)]
MGIPPAh.

Datta Deshmukh,
B.E., M.L.A.
LAL NISHAN GROUP

Phone { Bombay : 77371
Poona : 7615

111A, HAJI MUSA PATRAWALA TERRACE,
CLUB BACK ROAD, BOMBAY 8.
★ ★ ★
722/33 B. 'SAHAKAR NIVAS',
SADASHIV PETH, POONA 2.

Samiti

Dated 18th Feb. 1960.

My dear Dange,

It seems you have agreed to attend the Parliamentary Board meeting of Samyukta Maharashtra Samiti. The venue of the meeting is Belgaum.

I am writing this specially to request you by way of a reminder in a certain matter. The Parliamentary Board of Samyukta Maharashtra Samiti had asked you as the Chairman of the P.B.to contact the leaderships of the P.S.P. and C.P.I.to find out whether they can issue jointly or otherwise separately a statement enunciating the well-known principle for settling border issues between the constituent States of the Indian Union - the Pataskar formulea.

Since Shri Sanjeeva Reddy has come out with a statement regarding the border issue I think that it will be in fitness of things if the leadership of the C.P.I. repeats its wellheld position in the context of Shri Reddy's statement. I feel a reference to his statement will be well deserved. You can also inquire of Shri Ashoka Mehta whether he can also come out with a similar statement.

I hope you are keeping well.

More when we meet. With greetings and best regards,

Yours comradely,

Datta Deshmukh

श्री.

सांगली.

दि. २२-२-१९६०.

श्री. एस्. ए. डांगे,
जनरल सेक्रेटरी,
मुंबई राज्य गिरणी कामगार युनियन,
१७, दळवी बिल्डींग, परळ,
मुंबई यांसी --

मित्र मण्डळ, माधवनगर,
द्वारा - भा.वा. कुलकर्णी,
४५२, पेठ भाग, सांगली.

स. न. वि. वि.

आम्ही या भागातील सर्व क्लेरिकल स्टाफच्या वतीनें या भागातील सर्व मिल्सकडें पगाराची स्केलस् व कामाची वेळ याबाबत नवी मागणी करणार आहोत. आम्हांस या बाबतीत आपल्या सहकार्याची अत्यंत जरूरी आहे. आपण आम्हांस मुंबईतील निरनिराळ्या गिरण्यांच्या ऑफिसमधून दिली जाणारी वेतन श्रेणी व कामाचे तास यांची खालील प्रमाणें माहिती दिल्यास आम्ही अत्यंत आभारी होऊं.

१) सर्व श्रेणीच्या क्लार्कचे पगाराचे स्केल,

२) कामाचे तास(जेवणाची वेळ सोडून)

३) किरकोळ व पगारी रजा आणि ती भोगण्याची पध्दत.

४) मेडिकल रजा.

५) इतर सवलती.

वर नमूद केलेली माहिती आम्हांस शक्य तितक्या लवकर पाठवून दिल्यास आम्हांस आमची मागणी त्या अनुरोधानें करण्यास सोईचे होईल.तरी लवकरात लवकर ही माहिती पाठविणेंचे करावे.

कळावे लो. अ. हो. विनंती.

आपला नम्र,
मित्र मण्डळ, माधवनगर करिता.

26 FEB 1960

Samiti

BOMBAY GUJERATI SAMAJ.

243, Musjid Bunder Road.,
Bombay No: 3.

To

Members of Parliament,
Legislative Assembly & Others.

Sirs,

As one of the biggest political party the duty of the Congress was to request all interested parties and persons (Political, Social, Commercial & Industrial Bodies) to help to find out the principles and ways and means, to solve the problems of bifurcation without or by least differences. Instead of this the Congress had taken all the power of the Government in its own hand and appointed such a Committee wherein Home Minister Govind Vallabh Pant and Chief Minister Y.B.Chavan were the members of this Committee which has given the impression that this is the official appointment and their decision will be final. This opinion is not of a layman or a man on the street, but it is the opinion of a person of highest status of late Governor that everything is settled and now it is no use to make any representation to any one.

Now it is the duty of Parliament for its own prestige to remove this wrong impression. Congress can give information for guidance but it has no right to give any decision and to prove this fact it is the duty of the Parliament to appoint its own Committee and ask all interested parties to prove their case on particular established principles.

According to our views without establishing any principles, Congress, Cabinet or even Parliament should not take any decision in order to get out from temporary difficulty of shortsightedness it will not serve any purpose, this kind of decision can be obeyed but not honoured and new trouble will be created as it is created today and Government will be compelled to change its decision, every now and then.

If the highest authority of the country or party may surrender himself against any physical force or brute majority it does not mean that everyone should surrender himself to the same.

We are ready to sacrifice our interest in the larger interests of the country, but in any circumstances we will never surrender ourselves to brute physical forces and will never advise the people to surrender themselves to any force or brute majority which cannot stand on any principle or justification. The only way that remains open for us is to take all possible and necessary ways and means whenever and wherever possible to weaken all these brute forces.

Looking to all these facts we are of the opinion that Congress and all Political Parties have mortgaged their principles for getting majority against the interests of the country. For instance Congress has joined hands with a communal body like Muslim League, an institution which was responsible for the partition of this Country and a communal body like Christian Association. Same way Communists and Socialists have surrendered all their principles to Samyukta Maharashtra Samiti only to keep their stand in Maharashtra.

Looking to all circumstances we request you to appoint a Committee to decide the following points for the work of separation and distribution smoothly.

1) QUESTION OF CITY OF BOMBAY. The fact is that the City of Bombay was never a Part of Maharashtra. Not only that, but it was part of Gujerat which fact was decided by the High Court of Bombay. We give below to references for your ready reference

......2/

(i) See the Judgement of Westrop C. ,Sakhram V/s Sitabai (1879) 3 Bom.P.365.

(ii) See the Judgements of Justice Batchelor in Narhari Damodar Vaidya V/s. Bhau Murlidhar Joshi. (1916) 40 Bombay Law Report, page 21.

These facts cannot be ignored.

The opinion of Dhar Commission, V.J.P. Committee and the State Re-organisation Committee and even a report of the B.P.C.C. dated 29-5-54 published under the caption "Hands off Bombay", fully support the above claim.

Gujerat has not demanded City of Bombay. But we have proved that Maharashtrians are also not entitled to get it and so the only way is to keep it as a separate political unit administered by Centre. If you do not want to accept any one of our arguments then it is the duty of the Maharashtrians to prove their case. Please note that looking to the last census, which we do not accept as correct, Maharashtrians are in minority of 46 %, according to the principles for deciding majority, they should have a majority of 66.2/3 %, which the Maharashtrians were or will never have. There is also vast difference in the calculation of 46 % due to the following reasons:-

i) Those persons who were incharge of preparing census forms have asked only "Do you know Marathi or not" and if he said yes he was enlisted as Maharashtrian.

ii) After the preparation of census report of 1951 the population of Bombay has increased, particularly Sindhis and Punjabis are in great number and as such, percentage of Maharashtrians went down nearly 5 %. In that case the real percentage of Maharashtrians is not more than 40 % in any circumstances.

Looking to all these facts according to us Bombay City cannot be a part of any Linguistic State and we are not going to tolerate it in any circumstances. Yet if it will be ordered without any justification, we will be free to take any necessary steps to wipe out this injustice.

Gujerat is entitled to demand city of Bombay which was developed by Gujeratis, but they have never demanded the same as they want to keep its cosmopolitan character as it is at present, because it is in the interest of the country. If it is changed by anyone the city will lose its economical and cosmopolitan status.

2. Parliament should fix the principles of separation for the following points.

i) On which principles Vidarbh is compelled to join with Maharashtra.

ii) On what principle the questions of disputed areas as Dang, Navapura, Umergam and some districts of Western Khandesh and even Belgaum will be decided ? There should be only one formula for all disputed areas. Whether it may be Pataskar formula of village as a unit or taluk or district as a unit according to the opinion of the State re-organisation Committee and the administrative convenience, or by plebscite or any other formula.

3. What amount should be given to any State for equal development. If in two five year plans more amount is spent or more investments are made in any one particular State.

4. If the City of Bombay is separated as one political unit

.......3/

or merged with Maharashtra, how its capital, balance or surplus of income should be divided between two new States?

Please note that we do not want to encourage the demand of any amount for deficit. We want only our right from the surplus income of Bombay City which was being used in both the States till now. The amount of expenses for the contribution for new capital is asked as it is given to other States at the time of separation. (See Vanchhu Report.)

We have demanded only our rights and for the same Bombay Gujerati Samaj have passed certain Resolutions in open Session at Bombay on 27/12/59, substances of which are as under:-

(1) Looking to the cosmopolitan nature of Bombay City and according to the reports and opinions of Dhar Commission, V.J.P. Report, State Re-organisation Commission and Resolution (1959) of B.P.C.C. it is the firm opinion of this Parishad that there should be separate political unit for Bombay City.

(2) All Gujerati speaking population-areas should be merged into new Gujerat State, in order that economically it can run smoothly.

(3) Gujerat should get reasonable share from the income of Bombay City or State and reasonable share from the capital, property and responsibilities.

(4) The property of Bombay State should be divided only after making the payments for the amount which was not spent, though sanctioned for any of two five years plans and also the difference of amounts which may have been spent more in Maharashtra than according to its share on population basis.

(5) Parishad has strongly protested against the appointment of non-Gujerati speaking servants except some technical experts.

Looking to all these circumstances, as well wishers, we hope you will not be a party to the bill as suggested by the Congress, in which you have no voice or opinion.

We the citizens of Bombay are of the opinion that Congress Government of India and Government of Bombay have surrendered themselves to the brute physical force of the Samiti and so they are not in a position to give justice or do not want to give justice only for their own interest.

We want to draw your attention that certain parties have changed their Head offices from Bombay. No one is purchasing land for construction or big factories and new construction of houses has already stopped in Bombay. Now schemes for big and small industries worth Rs. ten crores are prepared for places other than Bombay.

We are of the opinion that all our demands are only for justice and we are ready to accept the decisions of any Parliamentary Committee and so we hope you will perform your duty by lending your support to our demand in the matter and oblige.

Lavan Prashad Shah.
Maganlal H. Vyas.

Secretaries,
BOMBAY GUJERATI SAMAJ.

Bombay:
Dated: 20th February 1960.

-0-0-0-0-

Samiti

नंदुरबार,
३-२-६०.

कॉ० एस० ए० डांगे, अध्यक्ष, संयुक्त महाराष्ट्र समिती,

यांस स०न०वि०वि० —

संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या मध्यवर्ति पार्लमेंटरी बोर्डा-च्या एकही सभासद हजर नसताना तळोद्याला १-२-६० रोजी भरलेल्या पं० रघु० सोमा व उकाई धरणविरोधी परिषदेला १०,००० वर धरणग्रस्त (यात अजिबात अतिशयोक्ति नाही!) हजर होते. या परिषदेने खालील महत्वाचा ठराव एकमताने संमत केला —

उकाई धरणग्रस्त टापूमधील डांग जिल्हा, उंबर-गाव तालुक्यातील गावे हे उत्तर महाराष्ट्राचे मराठी भाग गुजराथेत सामील केले जाणार आहेत. या तिन्ही भागांवर समान संकट कोसळले आहे. या समान संकटाच्या निवारणार्थ अधिकार व भागातील लोकांनी आपापल्या परीने चळवळ सुरू केली आहे. परंतु, अधिकाराने संयुक्त रीत्या करता पाहिजे. म्हणून, 'उत्तर महाराष्ट्र सीमा समिती' ताबडतोब स्थापन होणे अत्यावश्यक आहे.

अशी समिती स्थापन करण्याकरिता संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या मध्यवर्ति पार्लमेंटरी बोर्डाने पावले टाकून तातडीने करावे जरूर करण्याची ही परिषद पार्लमेंटरी बोर्डाला विनंती करते. पार्लमेंटरी बोर्डाने आणि उकाईग्रस्त प्रदेश, डांग व उंबरगाव भागातल्या प्रमुख कार्यकर्त्यांची बैठक चनखेडे, ता० नवापूर, येथे बोलावण्याची लौकरात लौकर विनंती करते.

सूचक — कांतिलाल राघोजी वसावे, चिरपाडा, उकाई धरण प्रतिबंधक समिती (चिंचपाडा, ता० नवापूर).

अनुमोदक — किसन बाबाजी वसावे, उपाध्यक्ष, उकाई धरण प्रतिबंधक समिती (चनखेडे, ता० नवापूर).

परिषदेने संमत केलेला मुख्य ठराव आपल्या माहिती-करिता सादर देत आहे —

उकाई धरणाला महाराष्ट्राच्या असलेल्या सक्त विरोधा-पासून काँग्रेस वरिष्ठ कमिटीने उकाई धरणात बुडणारा प्रदेश व आसपासच्या दोन तालुक्यांचा टापू एक महाराष्ट्रातून गुज-राथ राज्यात समाविष्ट करण्याचा निर्णय घेतला आहे. उकाई

धरण केवळ विजेकरितांच बांधले जात असल्यानें त्याची उंची जास्तीतजास्त ठेवली जाणार आहे. त्यामुळें, उकाई धरणाच्या फुगाऱ्या शहादे तालुक्यांतील शेवटी गांवापुढें जाणार असून उत्तरेस तळो-द्यापर्यंत व दक्षिणेस निझर-धुळे-मार्गापर्यंत जाणार ~~आहे~~ आहे. गुजराथमध्यें सध्याहिपुढच्या दोन मैलापर्यंत पाणी जाणार आहे. त्यावर हा भाग गुजराथेंत सामील झाला कीं, धरणाचें बांधकाम उत्त-मातलें व सुरक्षित सुरू ठेवून धरणग्रस्तांना तटपुंज्या रोख नुक-सानभरपाईवर हक्कून देणें राज्यकर्त्यांना सुकर होणार आहे. धरणग्रस्तांचें उद्याचें मरण आजच येऊन ठेपलें आहे.

हें अशास्त्रीय धरण बांधण्याकरितां हा सर्वोत्कृष्ट सुपीक भाग गुजराथेंत घालण्याच्या ठरावाबद्दल ही परिषद काँग्रेस वर्किंग कमिटी व मुंबई सरकार यांचा तीव्र निषेध करते. त्याच-प्रमाणें, उकाई धरणाच्या व खानदेशाचे सातही तालुके गुजराथेंत सामील करण्याच्या पाठपुराव्या ~~[illegible]~~ करून मतदारांशी बेइमा-नी केल्याबद्दल खासदार लक्ष्मण वेडू वळवी, आमदार प्र०डॉ० चौध-री, आमदार गोरजी सुरजी पाडवी, लोकल बोर्ड उपाध्यक्ष दिगंबर नरसी पाडवी आणि लोकप्रतिनिधींच्या तीव्र निषेध करून ही परिषद त्यांच्या लोकप्रतिनिधी जागांच्या राजीनाम्याची मागणी करते.

गुजराथमध्यें सामिलीकरणानें उकाई धरणविरोधी लढा आता निर्णायक अवस्थेंत येऊन पोहोचला आहे या वस्तु-स्थितीची ही परिषद दखल घेते. उकाई धरणविरोधी लढा आता बेळगांव-कारवार, उंबरगांव व डांग यासाठी चाललेल्या अखंड महाराष्ट्राच्या लढ्याचा भाग आहे व त्याच्यामागे संयुक्त महारा-ष्ट्राची सक्रिय सहानुभूती उभी आहे याची या परिषदेला जाणीव आहे. या जाणीवेनें व आदिवासी दुर्बल आपत्तीवर मात करण्याच्या दृढ आत्मविश्वासानें ही परिषद उकाई धरणविरोधी मोहिमेत-र्फे लढ्याचीं पावलें उचलीत आहे.

येत्या मुंबई विधानसभा अधिवेशनांत द्विभाजिकविभाजनाचें बिल येणार आहे. त्यावेळीं पश्चिम खानदेश व विशेषतः धर-णग्रस्त भागांतील जनता निदर्शनें करण्याकरितां विधानसभेवर मोर्चा घेऊन जाईल असें ही परिषद ठरविते. या मोर्च्यांत ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ सामील होणाऱ्या धरणग्रस्तांच्या यादया सर्व (विभाग लढा समित्यांनीं) १० फेब्रुवारीपर्यंत तयार करून सूचना दिलेल्या ठिकाणीं पाठविण्याचा ही परिषद आदेश देते.

धरणग्रस्त भागांतल्या प्रत्येक तालुक्यांतील जनता डफडे व ढोलक्या प्रमाणावर एकत्र करण्याकरितां ही परिषद या भागांतील जनतेनें लोकप्रतिनिधींच्या घरांवर, तालुका मामलेदार कचेऱ्यांवर व नंदुरबार प्रांत कचेरीवर फेब्रुवारीपर्यंत मोर्चे घेऊन जावें असें ठरविते.

याउपरही, सरकारने आमचा दुराग्रह कायम ठेवल्यास सर्व विभागांतील जनता शांततापूर्ण सत्याग्रहाचा उठाव करील असा इशारा ही परिषद सरकारला देते.

सूचक - रामभाऊ गोविंद पाटील, [illegible]

अनुमोदक - गुरुजी भास्कर वळवी, अध्यक्ष, [illegible] आदिवासी सेवा समिती.

चंद्रकांत नारसी वळवी, नवापूर, ता० नंदुरबार.

हा ठराव विधानसभेकरिता [illegible] सूचनाकारांनी मुद्दाम दिला आहे. [illegible] पार्लमेंटरी बोर्डाने [illegible] व परिषदेच्या ठरावातील सूचनेप्रमाणे [illegible] पार्लमेंटरी बोर्डाने [illegible] सत्याग्रहाच्या [illegible] आहे.
(सत्याग्रहाचे हे [illegible] आहे.)

आपला,
[signature]

all the ... bound hand and foot for the ..., the new State
all the deficits of the State of Gujrath, for the next ten years, to pay
any scrutiny from the State of Maharashtra which has to foot the bill.
without check and without

And lest the . . . Government and People of Maharashtra may raise objections later on, the whole Sum on the basis of an imaginary deficits, is to be paid in advance from the share of the assets of our new State, thus imposing on us at the very begining a loss of over fifty Crores.

DECLARATION OF THE SAMYUKTA MAHARASHTRA SAMITI ON THE RESOLUTION OF THE CONGRESS WORKING COMMITTEE ON THE BIFURCATION OF THE BILINGUAL BOMBAY STATE:-

The working Committee of the Congress has announced its decision to recommend to the Government and Parliament that the bilingual State of Bombay be bifurcated and reorganised. Thus the two Unilingual ~~By~~ States of Maharashtra and Gujrath are expected to come into being early next year.

WELCOME THE NEW STATES:-

The People of Maharashtra welcome this decision. The heroic sacrifices of the People of Maharashtra and Gujrath, who fought for the attainment of their Unilingual States, the sacred blood of those who fell victims to Police firings and beating in Jails, is at last being crowned with success.

Every Son and Daughter of Maharashtra will feel happy and proud over the achievement and will soon get ready to build a new happy Socialist Maharashtra within the Family of the Indian Union, which too has set the goal of Socialism and prosperity before it. The S.M.Samiti which ~~xx~~ has been the expression of all these struggles, aspirations and achievements joins in this welcome and pays its homage and tribute to the People.

This joy and welcome of the achievements is, however, marred by the fact that the same decision of the Congress Working Committee which establishes the new State, has sought to humiliate and hurt the sentiments of the marathi People, and cripple their future growth politically and economically in many ways.

THE NAME OF MAHARASHTRA:-

The first most humiliating and exasperating part of the Congress decision is to deny to the new State, the name of Maharashtra and to call it the State of Bombay. The whole of the People of Maharashtra fought for a linguistic State in order to find democratic expression, within the overall frame work of the Indian Nation, for the specific historic, emotional and linguistic urges of the People of Maharashtra. And yet the very State is sought to be identified with the name of one City which cannot and does not express fully all that is connoted by the name of Maharashtra.

The studied refusal to give this historic name to our State is an insult and humiliation of Maharashtra and also of the great fighting masses of Bombay City, who have been in the forefront of the Struggle, to establish the State of Maharashtra, with Bombay City as its Capital.

The Samiti refuses to accept this part of the decision of the Congress. It appeals to the Congress and other Parties, in Parliament to see that this decision is changed. It calls upon the People of Maharashtra to see that our new State is given as of right the name of Maharashtra.

CRIPPLING FINANCIAL BURDON:-

The second point, in which the decision is harmful, is regarding the financial arrangements by which the new State of Maharashtra is sought to be crippled financially from its very birth.

Not only that the State of Gujrath is granted 10 Crores to build a new Capital from the common funds, before separation, the new State of Maharashtra is bound hand and foot for the next ten years, to pay all the deficits of the State of Gujrath, without check and without any scrutiny from the State of Maharashtra which has to foot the bill.

And lest the Government and People of Maharashtra may raise objections later on, the whole Sum on the basis of an imaginary deficits, is to be paid in advance from the share of the assets of our new State, thus imposing on us at the very begining a loss of over fifty Crores.

The People of Maharashtra refuse to accept this part of the decision which imposes on them the relations of a tributary to another State because we have chosen to fight for our own linguistic State.

Even to-day quite a large part of the financial wealth of the various States in India is drawn upon, pooled and distributed in order to meet to an extent the deficiency of uneven growth and financial resources.

The States Reorganisation Act and the Financial Commission provide the ground and machinery for such pooling and reallocation. But the Working Committee on the advice of two Ministers of the present Bombay State who were asked to evolve an agreement on this question do not seem to be adhering to any set of just principles to resolve this problem. Hence, the Samiti is afraid that over and above all the payment of deficit to Gujrat, even in the matter of division of assets, interest of Maharashtra will be adversely affected.

Territorial Losses

The third point on which the decision is harmful and unjust is that o the question of territorial arrangements. In this every known principle of demarcating the boundary between Gujrat and Maharashtra has been voilated.

The rich district of Dang has been, for long, a part of Maharashtra and was recently adjusted to be so on the basis of the language test. To reverse that verdict and to hand over Dang to Gujrath is to inflict a deliberate injury on the body politic of the Marathi People..

The border between Gujrath and Maharashtra is not being demarcated on the basis of the wellknown Pataskar formula or any other valid democratic principle that may be uniformly applied to such border area disputes. As a result many Marathi speaking villages have been ceded to Gujrath, as in the Umbergaon area, without caring for the interests of the Marathi people.

Another glaring injustice is in the matter of the Ukai Dam and the lands concerned therein. This dam is positively harmful, from all points of view to the people of Khandesh and other nearby districts. It submerges vast food crop areas under water, threatens to flood neighbouring areas which are not sub merged and is technically an unsound project. Moreover, the gains to the people of Gujrath, who are supposed to benefit from it, are also seriously in doubt according to expert opinion. Yet the scheme is being pursued, despite our opposition and several talukas and lacs of acres of land are being handed over to Gujrath in the reorganisation scheme, the reason being the unexpressed fear that the new Maharashtra State may not allow its land to be sub-merged and its peasants and food crops ruined for a scheme of doubtful benefit.

On the territorial question, there is also the failure to return to Maharashtra, when it is being formed as a new State, those of its Marathi speaking areas, which lie in other states and about whose marathi character there is not the slightest doubt, areas such as, Belgaum Karwar, Nipani, Bidar, Bhalki, Baraseoni, Samsar, Multai, Bhainsdchi, Burahanpur etc. In this studied neglect to take up and solve this prblem at this very stage and leave no bickerings for the future, there seems runs the simple thread of distrust of and displeasure with the Marathi people for having fought for Maharashtra and also the desire to please the vested interests, who were opposed to the formation of the linguistic State of Maharashtra with Bombay City in it. It almost looks as if these interests who suffered defeat are seeking to impede and inhibit our future growth by imposing on our new State such unprincipled economic burdens and territorial losses. The people of Maharashtra refuse to bow down to such humiliation and loss of its just and rightful claims.

ATTEMPT AT SPECIAL STATUS TO BOMBAY CITY

The Samiti feels that there is an attempt to establish a special Status for Bombay City, even while conceding it to Maharashtra. In the name of preserving its so called 'consmopolitan' character and protecting the interest of the minorities in the City special privileged interests are likely to be created, which may try to prevent the integration of the City in the Maharashtra and its unfettered functioning as the Capital of our new State.

ASSURANCE TO MINORITIES

The Samitit is proud of the fact that the vast multilingual masses of Bombay coming from various States in India have stood by the movement for Samyukta Maharashtra and despite the vicious propoganda of the opponents of our movement, no linguistic differences of hatred has anywhere coloured the attitude of the toiling citizens of the great city. The working class and middle classes which are the decisive forces in the city have always stood united, not only in their own class interest but also in the democratic struggle, of the people of Maharashtra and Maha Gujarath.

The Unity of the working people and their consciousness of democratic rights and obligations is the best guarantee of the protection of the linguistic minorities in the city, and the constitution of the country also guarantees them. Under such conditions the attempt to impose any extraneous, undemocratic limitations on the city of the new state in the name of minorities is bound to be highly resented. The Samiti hopes that all the minorities in the city and all the people will fight this reflection on their unity, and their democratic conscience.

WELCOME VIDHARBHA AND GUARANTEES

The Samiti is glad that the attempts to separate Vidharbha from Maharashtra has not found favour with the Working Committee and Vidharbha has been included in Maharashtra to the satisfaction of the people there, though the Working Committee may have done it for reasons of its own.

The Samiti once again declares that abides by the obligations of the Nagpur Pact and its own declarations made at the time of the last Nagpur Bye elections in the matter of the development of Vidharbha and the Status of Nagpur City. The understanding and pronouncements so far made including those in the Working Committee Resolution should be given the status of conventional guarantees, so that public opinion in Vidharbha feels full reassured.

In the matter of the services especially who have sufferred in the process of integration of Vidharbha and Marathwada in the old bilingual State, immediate steps are required to be taken in terms of these guarantees.

From the foregoing, the people of Maharashtra will understand that while welcoming the establishment of the State of Maharashtra, they have yet to struggle in order to save that State from becoming a weakened State, territorially, politically and economically.

CALL FOR UNITY AND STRUGGLE

This is the time to unite and struggle against humiliations against economic burdens and losses and for our just claims in our Marathi speaking areas and for an unfettered city of Bombay as our Capital. Those, who have surrendered to the pressure of the vested interests in the Congress leadership and have agreed to the mutilation of Maharashtra, have dishonoured to the heroic unity of the Marathi people, and the memory of their martyrs.

The Samiti calls upon the people especially the workers, peasants and the middle classes of Bombay and Maharashtra to stand united and firm behind it and continue to struggle against disruption

and to see that the new State coming into being, is the real Maharashtra of our aims and ideals.

FELICITATION TO GUJRATH

The Samiti congratulates the people of Gujarath for having got the State of Gujarat for themselves. The Samiti hopes that the two people will continue to retain the bonds of solidarity and brotherliness which developed during the struggle all these years and the bonds that were born in the common life and endeavour for decades together in old State of Bombay. The two new States will work together for a better life for the common man.

RESOLUTION NO.

The General Council of the Samyukta Maharashtra Samiti takes note of the fact that a serious discontent and grievance exists in Govt. services allotted to the new State of Bombay from the old States of Madhyra Pradesh and Hyderabad in the matter of integration of services, equation of posts, promotations and seniority. The allocated Govt. servants feel that they have been given a raw deal in this matter and have as a rule been given an inferior cadre and status vis-a-vis old Bombay personnel. They also allege that the principles of services of euation formulated by the Govt. of Bombay have not been justly, uniformly and impartially applied and they have been discriminated against their advantage.

The Samiti is of the opinion that such discontent, whether real or otherwise, in services inhibits administrative efficiency and homogenity.

The Samiti had, during their declaration at Nagpur bye-election, agreed that such grievances should be enquired into by an independent judicial tribunal and injustice, if caused, be removed retrospectively. The Samiti re-affirms this declaration and calls upon the Govt. of Bombay to constitute an independent, judicial tribunal to go into the matter without avoidable delay and remove the discontent amongst the services in a judicial manner.

SAMYUKTA MAHARASHTRA SAMITI

FOR FAVOUR OF PUBLICATION

The Meeting of the Samyukta Maharashtra Samiti was held at Bombay on 23rd and 24th under the Chairmanship of Shri S.A.Dange.

The question of the Border struggle of Belgaum Karwar and other borders was considered. It was decided to call a joint meeting of the Seema Ladha Samiti and the Parliamentary Board of Belgaum on 15th January 1960. A detailed programme of the struggle will be chalked out in that Meeting. The Samiti expressed satisfaction over the decision of the Bombay Govt. to grant permission to 1200 students from Belgaum Karwar and other Mysore area to appear for the SSC Board Examinations. All these 1200 students will appear in Kolhapur and Vengurla. A Committee of the following members was appointed to make arrangements for for these students. Shri.Patil,Smt.Kamal Bhagwat,Shr.G.D.Lad MLA and Shr.Santram Patil MLA.

The resignation of Shri S.M.Joshi the General Secretary of the Samiti was considered at length. All the Members of the Samiti and the Constituent parties requested Shri Joshi to withdraw the resignation. Shri. S.M.Joshi agreed to not to press his resignation till the time the new State of Maharashtra was formed.

A delegation from Dangs came to represent their case to the Samiti The Samiti after giving careful consideration to their case has decided to support their demand. A meeting of the Parliamentary Board will be held at Ahwa(Dangs) on 6th Jan.and the leaders of the Samiti will address the Conference of the Dnags people.

अध्यक्ष मा. मैत्री बोडे, संयुक्त महाराष्ट्र केंद्र समिति यांस

स. न. वि. वि.

ठाणें नगरपालिकेंत समिति गटातील प्रजासमाजवादी पक्षाच्या सभासदांबाबत स्वतंत्र तक्रार आपणांकडे पाठवीत आहे. त्याचा विचार होऊन योग्य तो निर्णय मिळावा ही विनंती.

ठाणें पालिकेच्या निवडणुका समितीने लढविण्याचे जेव्हां ठरविले तेव्हां पासून या घडी पर्यंत समितीची एकजूट टिकविण्या साठीं समिति अंतर्गत पक्षांतील प्र. स. पक्षानेच स्वार्थाचा त्याग केला आहे. याची कल्पना आपणांला आहेच. या सर्व प्रकारावर कळस चढविणारे कृत्य पालिकेच्या तिसऱ्या वर्षाच्या अध्यक्षीय निवडणुकीच्या वेळीं प्रजासमाजवादी पक्षाने केले. समिति गटाच्या तिकिटावर निवडून ते सदस्य बनले नाहीत तर त्यांनी स्थानिक स्वराज्य नियंत्रण समितीचे आदेश धुडकावून लावले आहेत. ठाणें जिल्ह्याच्या कमिटीचे कार्याध्यक्षच प्रजा समाजवाद्यांच्या या कारवाईचे हस्तक झाले आहेत ही सर्वांत संतापजनक गोष्ट आहे.

विशेषतः ठाणें नगरपालिकेंत प्रजासमाजवादी पक्षाचे बहुमत झाल्या पासून तर या पक्षाने समितीला विचारविनिमयच नाहीं असा निर्धार केला आहे. याचा परिणाम असा झाला आहे कीं पालिकेच्या कारभारांत लांचलुचपत, वशिलेबाजी, गैर व्यवस्था, जातीयता, पक्षीयता व गुंडगिरी या दुर्गुणांचा इतका प्रादुर्भाव झाला आहे कीं समितीपेक्षां काँग्रेसचे राज्यच बरोबर होतें असें लोक म्हणूं लागले आहेत.

ठाणें नगर पालिकेच्या अध्यक्षीय निवडणुकी बाबत नगर पालिकेतील समिति गटाचे आमंत्रण प्रजा समाजवादी पक्षाच्या सभासदांनी संपुष्टांत आणले आहे. या बाबत वर्तमानपत्रांतून निरनिराळ्या लोकांची विधाने करून जनता समोर अर्धवट सत्य सांगून जनतेच्या मनांत गैरसमज पसरविण्याचा आणि कम्युनिस्ट पक्षाला बदनाम करण्याचा जाणून बुजून प्रयत्न प्र. स. पक्ष करीत आहे.

स्थानिक स्वराज्य नियंत्रण समितीने चारही वर्षांचे ठरलेल्या पद्धतीने पदाधिकाऱ्यांच्या जागा देण्याचा एकवार ठरवून प्रजासमाजवादी पक्षाच्या तक्रारी दूर करून टाकून दिला. त्या निर्णया प्रमाणें पहिल्या वर्षी अध्यक्ष पद जनसंघाकडे गेले होते त्याला मान्यता देण्यांत आली. दुसरे वर्षी हे अध्यक्ष पद प्र. स. पक्षाकडे जाईल. तिसऱ्या वर्षी ते कम्युनिस्ट पक्षाकडे जाईल आणि चौथ्या वर्षी ते इतर पक्ष व स्वतंत्र

यांच्याकडे जाईल. असा निर्णय दिला आहे. परंतु नवा समाजवादी पक्षाने अंध कम्युनिस्ट द्वेषा मधून त्या वर्षीचे अध्यक्ष पद हिंदुमहासभेचे पुढारी एक सभासद श्री. काळदाते यांना देण्याचा घाट घातला. कम्युनिस्ट पक्षाचे पुढारी डॉ. बाबुराव कुडके यांनी आगोदरच याबाबत तक्रार श्री. व्ही. एन. पाटील अध्यक्ष स्थानिक स्वराज्य नियंत्रण समिती यांच्याकडे केली होती. त्यास अनुसरून त्यांनी जिल्हा कार्यवाह श्री. काळदाते व समितीतील गटाचे प्रतोद साथी सामंत यांना पत्रे पाठवून "नियंत्रण समितीच्या पूर्वीच्या निर्णया प्रमाणे अंमलबजावणी व्हावी पाहिजे" असा आदेश ता. १२ फेब्रु. रोजी दिला असतांनाही प्रजासमाजवादी पक्षाने आपल्या समिती गटामधील बहुमताच्या धुंदीत तो आदेश धुडकावून लावला. आणि श्री. काळदाते यांना अध्यक्ष करण्याचा ठराव गटात मंजूर करून घेतला. याच समिती गटाच्या सभेत डॉ. बाबुराव कुडके यांनी ही निवडणुकीचा प्रश्न तहकूब करा. नियंत्रण समितीला बोलावून दोन्ही बाजू त्यांचे समोर मांडल्यावर त्यांचा निर्णय आपण सर्वांनी मान्य करावा असेही सुचविले परंतु ही सूचनाही प्र. स. पक्षाने मानली नाही. शिवाय आपण अशीही सूचना मांडली की कम्युनिस्ट पक्षाचा अध्यक्ष का नको हे नियंत्रण मंडळाकडे कळवून नियंत्रण मंडळाचा निर्णय करून घेता येईल. तो निर्णय येथे बदलता येणार नाही. परंतु हेही मान्य केले नाही. उलट अध्यक्ष किंवा आपणा कोणाचा काहीही आदेश आला तरी आमच्या ठरावात 'काना मात्रा' देखील बदल होणार नाही असे उद्दाम पणाचे उद्गार साथी बालचंद्र चिरणीस यांनी काढले.

या शिवाय श्री. काळदाते यांना डॉ. बाबुराव कुडके यांनी असेही विचारले की "नियंत्रण समितीचे अध्यक्ष श्री. व्ही. एन. पाटील यांच्या पत्रातील आदेशा बद्दल तुमचे काय म्हणणे आहे." यावर जिल्हा समितीचे कार्यवाह श्री. काळदाते यांनी "मला काहीच बोलावयाचे नाही." असे सांगून प्र. स. पक्षाच्या ठरावाला मूक संमती दिली.

येवढेच नव्हे तर ता. १३ रोजी नाशिकहून नियंत्रणसमितीचे सेक्रेटरी श्री. आत्माराम पाटील यांचे कडून खालील आशयाची तार आली. "अध्यक्षीय निवडणुकीच्या सभेला हजर राहू नका. आणि अशा रीतीने सभा तहकूब करा आणि या बाबत [illegible] करू नका" ही तार श्री. काळदाते, गटाचे प्रतोद साथी सामंत

व डॉ. बापूराव कुडके यांना आली. असे असून ही ही तार खोटी (Fake) आहे असे सांगावा जबाबदार प्र. सं. पुढाऱ्यांनी जिल्हा कार्यकारिणीत करून या तारेतील आदेशाची प्रजासमाजवाद्यांनी धुडकावून लावला. आणि रविवार ता. २४ फेब्रु. रोजी समारंभास हजर राहून श्री. वाबदाते यांना अध्यक्ष म्हणून निवडून दिले. निमंत्रण समितीच्या आदेशा प्रमाणे कम्युनिस्ट, स्वतंत्र व जनसंघ इत्यादि १६ सभासद गैरहजर राहिले.

या वरील सर्व प्रकारांत प्र. सं. पक्षानेच धडधडीत शिस्त भंग केला आहे. निमंत्रण मंडळाचा, पदाधिकारी निवडण्या संबंधीचा ~~कृ~~ निर्णय धिक्कारिला आहे. अध्यक्षांनी पंजाबातून दिलेला आदेश आणि सेक्रेटरीने तारेतून दिलेला आदेश धुडकावून देण्यात आलेला आहे आणि हेच प्र. सं. वाले चोराच्या उलट्या बोंबा मारून कम्युनिस्टांनी शिस्त भंग केला व त्यांचे पितळ उघडे पडले असे सांगत आहेत

ह्या वेळी संयुक्त महाराष्ट्रावर झालेला अन्याय आपल्या एकजुटीने आणि अशाच लढ्याने दूर करून घेण्याची आवश्यकता आहे. अगदी त्याच नेमक्या वेळी अशा तऱ्हेचा शिस्तभंग करून समितीच्या एकजुटीला तडा पाडीत आहेत. अशा रीतीने लढ्याच्या वेळी आणि विजय मिळण्याची वेळ आलेली असतां समितीची ताकद खच्ची करून महाराष्ट्र द्रोह करीत आहेत.

आमची संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या पार्लमेंटरी बोर्डाकडे अशी आग्रहाची मागणी आहे की या अत्यंत गंभीर आणि अक्षम्य शिस्तभंगाबद्दल प्र. सं. पक्षाच्या सभासदांवर कडक इलाज केला पाहिजे. तसेच जिल्हा कार्याध्यक्ष श्री. वाबदाते यांनीही गंभीर स्वरूपाचा शिस्तभंग केला आहे त्यांच्यावरही कडक इलाज केला पाहिजे. अशा आणीबाणीच्या वेळी समितीला शिस्तीचे वळण लावले पाहिजे

आपला नम्र.
श. धों. कुडके
सेक्रेटरी
ठाणे पालिका समितीगट.

C.-2.
Abs.

1324

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

~~PRESS TELEGRAM~~ XXXXXXXXXXXXX

Sanile

X LK POONA 11 152-

SHRI DANGE MEMBER OF PARLIAMENT PARLIAMENT HOUSE NEWDELHI

INCONTINUATION OF OUR EARLIER TELEGRAM WE HAVE REPORT ARMED POLICE HAVE SURROUNDED YELLUR VILLAGE FROM EARLY MORNING XX PEOPLE ARE BEING SEVERELY BEATEN AND ENTRY INTO YELLUR VILLAGE IS NOT BEING ALLOWED STOP YESTERDAY BELGAUM DSP LOUIS IN THE PRESENCE OF COLLECTOR SHESHADRI VISITED THE HOUSE OF DR YALGI MUNICIPAL PRESIDENT WHERE WE ARE PUTTING BEHAVIOUR OF DSP XX AND OTHER POLICE OFFICERS EXTREMELY INSULTING WHOLE OF YESTERDAY POLICE WERE INDISCRIMINATELY BEATING PEOPLE IN BELGAUM SHAHAPUR AND ROUNDABOUT SITUATION WORSENING ANY FURTHER DETERIORATION WILL BE THE RESPONSIBILITY OF THE GOVT OF INDIA YOUR IMMEDIATE INTERVENTION NECESSARY -----------------------

PATIL TILAK CHITALE DESHMUKH MLAS BOMBAY.

CPD AT 15/30 HRS-

MGIFPAh.—1029—17-10-58—600,100.

S.A.Dange, MP

March 17,1961

My dear Gadgil,

I am writing to you to draw your attention to the article of P.B.Bhave which has appeared in the "Kesari" dated 14th March. It is an answer to "Sadhana" on Hindu-Muslim riots in Jabalpur.

If the article had limited itself to Jabalpur and put up other facts, I would not have minded.

But this article isx not of that type.

It propounds the "theory" that Muslim society by its nature, its principles of morality and religion is based on raping, massacres, incendiarism. It expands only by these means.

I think "Kesari" should not have allowed such article to be given currency through its columns.

They may not be the views of the paper but the paper cannot be a medium to spreading such views which are bound to lead to further communal bitterness and danger of rioting in Maharashtra.

The publication of such article, soon after the Editor of the paper, Shri Jayantrao Tilak signed the joint appeal of all parties, with special reference to the Press is surprising.

I hope you will give a thought to this.

Yours sincerely,

(S.A.Dange)

Shri D.R.Gadgil,
The Gokhale Institute of
Politics and Economics,
POONA.4

S.A.Dange
MEMBER OF
THE LOK SABHA

सत्यमेव जयते

4 Ashok Road
New Delhi

March 17, 1961

To
Shri Y.B.Chavan,
Chief Minister,
Sachivalaya, BOMBAY.

Dear Yeshwantrao Chavan,

I am drawing your attention to an article which has appeared in the 'Kesari' dated 14th March, 1961.

It is a reply to "Sadhana" on the matter of Jabalpur Riots.

The article is of a highly dangerous type. It propounds the 'theory' that Muslim society, as such by its very nature its very moral or religious basis expands only by rapes, incendiarism and massacres. The whole article under the guise of reference to "history" spreads nothing but poison and hatred against the muslims as a community.

It is rather surprising that Shri Tilak, who is the Editor, should have allowed such stuff to be published, soon after he himself had signed the joint manifesto on communal peace and friendly relations, with a special appeal to the Press also.

Would you give a thought to this matter ? Freedom of the Press cannot be allowed such "freedom" - can it be ?

Yours sincerely,

S A Dange

(S.A.Dange)

S.A.Dange

4 Ashok Road
New Delhi

March 17, 1961

My dear Atre,

I wanted to see you before leaving for Delhi, but two strike matters invaded my time and I could hardly be in time for the plane. Sorry, missed seeing you.

The matter on which I wanted specially to see you was the most scandalous article that has appeared in the "Kesari" on 14th March 1961. It is an article written by P.B.Bhave in answer to an article in the "Sadhana".

Bhave's article is most dangerous because it propounds the vicious "theory" that muslims by their very nature, morality and religion are believers in rapes, incendiarism and murders.

I have written to D.R.Gadgil and to Yeshwantrao Chavan that such propaganda is against the joint statement we all signed and to which J.Tilak as Editor of Kesari was a party.

I think you might think of this and write about it and about the false theory of Bhave. The Hindu kings, or Christian Kings have not been innocent of running away with women, kidnapping, raping, burning etc. In fact all wars in history carried out by slave-owning States or feudal States or imperialist States have been full of these things (only modern socialist armies do not do these things). If Bhave remembers Khilji, why not remember Akbar, who tried a synthesis of all religions ? And before the muslims came, were the wars without murders, raping and loot ? And of all people, a Hindu writer should not forget that "Rakhsas Bibaha" is a recognised form only in Hindu law and no where else, alongwith the other law of "Gandharba Bibaha".

Any way, I do not want to go into the subject in this letter. You can think about it more.

Then there is that subject about my reference to "Chatrapati Shahu". When I find time I will write about

it. My reference was to his politics, which was conditioned by his caste outlook and which made him hate a great patriot and anti-British fighter like Lokamanya. When one admires Shahu Chatrapati's service to physical culture and other social matters for the benefit of the Marathas, one cannot forget his reactionary policies.

All the Maratha masses stood by Tilak when Shahu Chatrapati stood by the British. He had not even the vision of Sayajirao Gaikwad who was also a Maratha but who dared to help Tilak.

If you wish you can deal with the subject and scotch the campaign which some fellows are trying to push in order to help reactionary casteism in Maharashtra and break the unity of the Samiti by such dirty means.

Yours sincerely,

S A Dange

(S.A.Dange)

A. I. T. U. C.
Received 27/5/10:3.64
Replied

SAMITI

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

O PD (15-20) BH 1100 BOMBAY 8

S A DNAGE MEMBER PARLIAMENT NEW DELHI -

- WIRE RECEIVED FROM BHALKI ABOUT POLITICAL MURDER OF MARATHI LEADER MANIKRAO DHONGAONKAR AT MUDHOL TALUKA AURAD DISPUTED BORDER AREA MYSORE STATE STOP OTHER MARATHI LEADERS LIFE IN DANGER POLICE SIDING WITH KANNADA ELEMENTS SUSPECTED STOP IMMEDIATE ACTION FOR SAFETY OF OTHER MARATHI LEADERS NECESSARY STOP SUSPECTS FOR MURDER MUST BE IMMEDIATELY ARRESTED -

- MEMBERS OF ASSEMBLY MAHARASHTRA R D BHANDARE
UDHAVARAO PATIL DATTA DESHMUKH JAYANTRAO
TIALAK V D DESHPANDE -

COPIEDAT 00/55HRS

Samiti

C-3

A.I.T.U.C.
Received 370/14.3.61
Replied..........

VU36 No.

12.3.61
S.T.O.
NEW DELHI

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

Received here at ______ H. ______ M.

X WB(21-10) ARM 1213 BOMBAY II

S A DANGE 4 ASHOK ROAD NEW DELHI.

PARLIMENTRY BOARD MEETING MONDAY 13TH INSTANT 15 HRS IN BOMBAY--

-- XXX DAJIBA DESAI---

CPD AT 0/20 HRS.

This form accompany any enquiry respecting this telegram.

I. A. P. Delhi 1961—9000 Books.

नं.बीडीसी-मिटींग-६१.

गट विकास योजना कचेरी,
करविर,कोल्हापूर .
ता.७-४-१९६१ .

श्री.= - - - - - - - -
सदस्य करविर गट विकास समिती करविर, कोल्हापूर यांसी ---

महाशय,

करविर गट विकास समीतीची सभा मे.प्रांत ऑफिसर, करविर विभाग कोल्हापूर व चेअरमन करविर गट विकास समीती यांचे अध्यक्षातेखाली तारीख १८-४-६१ इ.रोजी दुपारी २ वाजता को-ऑपरेटिव्ह सुपरवाइझींग युनियन करविर तालूका - ऑफिस (दुगुळे बिल्डींग) गंगावेश कोल्हापूर येथे घेणेचे ठरविले आहे तरी आपण सदर दिवशी सभेस हजर रहाणेस विनंती आहे .

मे.कळावे तारीख -१२-४-१९६१.

[signature]
सेक्रेटरी गट विकास योजना मंडळ करविर
व गट विकास योजना अधिकारी, करविर..

सभेपुढील कामे:-
----

१) मागिल सभेचे प्रोसिडींग वाचून कायम करणे.
२) आतां पर्यंत झालेल्या कामाची माहीती घेणे.
३) माहे मार्च १९६१ महिन्यात विस्तार अधिका-यांच्या कामाचा आढावा घेणे.
४) अध्यक्षांचे परवानगीने आयत्यावेळी येणा-या कामांचा विचार करणे.

कळावा.

Umbargaon Taluka — शिरगांव
ता. उंबरगांव जि. ठाणे
१५/५/६०

From:—
Surpunch Village Panchayat Shirgaon
16 Villages
Surpunch Village Panchayat Sarai (सरई)
Surpunch Village Panchayat Malao (मलाव)
Surpunch Village Panchayat Ankalas (अंकलास)

Samiti

माननीय खासदार एस. ए. डांगे.

उपरोक्त चार सरपंचांना स. न. वि. वि.

उंबरगांव तालुक्यांतील जी ५० गांवे गुजराथला जोडणार येण्यांत आहेत त्यापैकी १६ गांवे ही खरोखरीच बहुसंख्य मराठी भाषिक आहेत. ह्या १६ गावांत डावर वारली आदिवासींची संख्या फारच मोठ्या प्रमाणांत आहे. ते सर्व मराठी भाषिक आहेत. त्यांचे आचार विचार संस्कृती सर्व कांहीं शुद्ध महाराष्ट्रीयन संस्कृतीचे द्योतक आहे. ह्या १६ गांवातील लोक गुजराथमध्ये जाण्यास तयार नाहींत. ह्या १६ गावांत ७ पंचायती आहेत. त्या पैकी ४ पंचायतींनी हा भुभाग महाराष्ट्रांत रहावा असे ठराव करुन सरकारकडे पाठविले आहेत. तीन पंचायती नॉमिनेटेड आहेत इलेक्टेड नाहींत.

कै. नामदार बाळासाहेब खेर, आदिवासी सेवामंडळाचे उत्पादक व पहिले मुख्य मंत्री मुंबई राज्य ह्यांच्या शुभहस्ते ता. ४ जून १९४८ रोजी ह्या वारल्यांकरतां मराठी शाळा त्यांची भाषा मराठी असल्यामुळे काढण्यांत आल्या त्यांना लोकशाळा म्हणतात. आदिवासींचे उद्धारक आचार्य भिसे ह्यांच्या नेतृत्वाखाली ह्या लोकशाळा चालल्या. जर वारल्यांची भाषा गुजराथी अगर गुजराथी सारखी असती तर ह्या लोकशाळा गुजराथी असत्या अर्थात हा पुरावा स्पष्ट आहे. ह्या सोहळ्यांत मुंबई राज्याचे वैकुंठभाई महता वगैरे मंत्री हजर होते "Adiwasi goes to School"

ही फिर्याद दिल्लीपर्यंत आहे.

आदिवासी वारल्यांच्या आडनावांच्या शेवटी कर असते

अहेरे असतात उदाहरणार्थ, पारकर, मळावकर, मोहनकर, सालकर, पांचलकर, वगैरे - 'कर' आडनावावरून सिद्ध होते की हे महाराष्ट्रीयन आहेत. आज निष्कारण ही १६ गावे गुजरातशी जोडल्याने आदिवासींना सक्ती नसता गुजरातमध्ये रहावे लागत आहे.

मुंबई मराठी मंडळी मुंबई येथे म्हणून आंदोलन तर आम्हाला नक्की कोंकण, डहाणू, मराठी, सर्वांनी, नसता गुजरातमध्ये राहण्याचा प्रसंग आला म्हणून स्वीकारले-

उंबरगांव तालुका कॉंग्रेस कमीटीने पार्लमेंटच्या सभासदांना देण्यासाठी जे निवेदन तयार केले आहे त्यातील माहिती खरी नाही. आज आदिवासी जनता शेकडा ९९ टक्के अज्ञानी आहे त्यांच्या अज्ञानाचा फायदा घेऊन त्यांच्या सह्या गोळा केल्या आहेत. श्री. सनु देवजी धाकचा आमदार विधानसभा त्यांच्या मागे खरोखरच आदिवासी जनता डहाणूकडे आहे काय हा प्रश्न आहे. आज वारली आमदार त्याने फसविले असे म्हणतात.

उंबरगांव तालुक्यातील सत्यपरिस्थिती जाणण्यासाठी व डहाणू वारल्यांची भाषा कोणती आहे हे जाणण्यासाठी सरकारने एक चौकशी कमिशन नेमावे त्या कमिशनचा रिपोर्ट मागवावा म्हणजे सर्व कळेल-

तरी आमची विनंती आहे की जरी सर्व होऊन चुकले आहे तरी ह्या १६ गावांच्या प्रश्नाचा फेरविचार करावा आपण आमच्या अर्जावर दया करून सहानुभूती पूर्वक हा प्रश्न हाताळला तर सरकारचे उपकार होतील तरी योग्य न्याय मिळेल अशी आशा आहे.

आपले

N G Arekar

सरपंच ग्रा. पं. [illegible]

(On behalf of 4 Panchayats)

N G Arekar S.P. ४ सरपंचांच्या वतीने

Samiti

20 copies

by S. A. Dange

The bilingual State of Bombay has come to an end. And its place is taken now by two unilingual States - one, the State of Maharashtra and, another, the State of Gujerat. The Indian Union now will consist of 15 States instead of the old 14. To an outsider who has not followed the great struggles that took place for the bifurcation of the bilingual State of Bombay, the event would not carry much significance. In fact, it almost looked like that when the Bill was debated in Parliament on 31st of March this year.

But to the people of Maharashtra and to the people of Gujerat, the passing of the Bill connotes a great victory for the democratic masses of the two States.

The demand for carving out the different States of the Indian Union on the basis of language has been an old one. It was a part of the national struggle in the days of the British and it continued to be pressed forward when Independence was won. In fact, the Constitution of 1950 itself, while drawing the boundaries of the various States in the Indian Union should have taken note of the demand for linguistic States but the framers of the Constitution and the Constituent Assembly both failed in this task.

They were, however, not ignorant about the problem and very soon, the Parliament had to appoint a States Reorganisation Commission to redraw the boundaries of the various States of India. This Commission more or less satisfied the demands of the other linguistic groups of our country but denied the application of the principle of carving out the States on the basis of language to the people of Maharashtra and Gujerat.

Almost every other State in India was more or less reconstituted on the basis of language but somewhere, there

seemed to be a hardened opposition to establishing a State of Maharashtra with Bombay City as its capital.

As history shows, the hitch was not in establishing the two States of Maharashtra and Gujerat on the basis of language; the bitch was somewhere else. It was the question of Bombay City. Where was this City of High Finance and Industry, a centre of monopoly capital and of organised working class to be put in the scheme of establishing a State of Maharashtra?

The City, obviously, count not go to Gujerat. It was surrounded by Marathi-speaking areas except on the seaside. Why could it not be allocated to Maharashtra and be allowed to be made its capital since it was a City surrounded by Marathi-speaking areas and populated by Marathi-speaking people in its major part?

All the power of organised finance and industry was thrown against the demand of the Marathi people that Bombay City be their capital and that they have a State of their own within the framework of the Indian Constitution.

Just because of this City, the simple democratic demand of a people to have a State run in their own language so that democracy can be easily functioned, was denounced as a separatist demand; the struggles of the people were denounced as "fascist gangsterism". It would be a long list of abuses that were hurled by politicians and political parties who agreed with the Congress Party in denying this demand to the people of Maharashtra.

They were quite prepared to have a State of Maharashtra and a State of Gujerat, provided Bombay City was either given a separate statehood or was managed by the Central Government directly. Powerful vested interests blocked the way of Bombay City being made the capital of Maharashtra. So, it was not a question whether to establish the two linguistic States. The question was: where will Bombay City be?

Thus it was Bombay City alone and its "dreaded future" in the hands of the Marathi people that harassed the fate of Maharashtra and Gujerat for the last five years.

From 1955 to 1960, the people of Maharashtra and Gujerat and especially the working class in Bombay City ~~hadxagreed~~ had carried out political general strikes, hartals and demonstrations in order to get their two States established and to reverse the verdict of the Parliament which, it had given on the advice of the Congress Party and its supporters in the world of High Finance, ~~reversed:~~

Barbaric attacks on men, women and children participating in the movement took place. Indiscriminate firings killing 105 people were resorted to. The struggles of November 1955 and January 1956 will stand out as an epic in the history of this struggle for linguistic States and the struggle for Bombay City being made the capital of Maharashtra.

Speaking on the Bill on March 31, in the Parliament, I said:

"I hope it is really a sign of fortune that the appointed day for the birth of the two new States is the First of May. Bombay City is in Maharashtra. Since 1908, the working class of Bombay has been fighting for independence and for its own rights and socialism, against the power of foreign domination and the power of native capital, both. The working class of this City is proud of its May Days and it will certainly be very proud that this State is being borne on the International Day of the working class, the First of May."

It will certainly look strange to some people that I linked up the establishment of linguistic State, obviously a step in the development of democratic nationalism with the internationalism of the working class, as signified by the May Day.

But there is nothing strange in this. The internationalism of the working class is a further development of its national aspirations and Statehood. And let me state that it is this very thing which frightened the leaders of High Finance and made them oppose the demand for the establishment of the State of Maharashtra.

It is one of the peculiarities of the historical development of the Marathi people that its peasantry never had the traditional loyalty to big landlordism. Maharashtra did not suffer from the typical landlordism and serfdom which some of the other States in India had to undergo.

Secondly, it had the fortune to build up a great liberation struggle against the Moghul invaders and in that process, they gave birth to a peasantry and a middle class which did not remain rooted for long in the traditional concepts of the old feudal India.

Thirdly, it developed a fighting literature xmd of its own which not only preached liberation xgxixsxkxthe against the foreign invader but also a reconstitution of its own social structure on a new basis, though it did not and could not devest itself totally of its old foundations. That is one of the reasons why untouchability in Maharashtra did not have some of the horrid features which it developed in other areas of India.

These healthy features inherited from the past, along with the new forces generated by the industrial growth, enabled Maharashtra to become one of the centres of the liberation struggle against the British. And as Maharashtra was one of the earliest centres of revolutionary struggles against the British, it received a particular distortion of its history and traditions at the hands of the English writers. And some of these distortions percolated into the minds of some of the Congress leaders who, on the basis of wrong understanding of the history of the Marathi people, exhibited a dislike for the very demand of the State of Maharashtra.

Bombay City as a centre of the liberal bourgeoisie was pitted by the British against the City of Poona as the centre of revolutionary and nationalist movement. Bombay's High Finance inheriting some of the bad features of English training continued that tradition and pitched itself against the demand for linguistic States. Bombay City as a centre of industry had given birth from its very early days to a militant working class movement and this working class allied with the Marathi peasantry might not be in a very obliging mood to the High Finance and monopoly industrialists of the City, if it were to be made the capital of the State of Maharashtra. Such were the fears that dominated the leadership of the Congress and they were stated in so many words by many of them and by the States Reorganisation Commission.

It was therefore inevitable that the working class, peasantry and the middle classes of Maharashtra would have had to launch a furious struggle to get the democratic demand satisfied.

There was another feature of Maharashtra that helped the movement. And it is this. The Marathi people have no multi-millionaires in their ranks. All the millionaires that belong to Bombay's world of finance and industry or to the other cities in Maharashtra belong to other communities. There may be only a handful of Marathas who can count their wealth in lakhs while the others count theirs in crores and several crores.

Hence, from the very beginning, the demand for the linguistic State of Maharashtra was a demand of the Marathi working class, the Marathi peasantry and the middle classes and it is this very feature which evoked the strongest opposition from the monopoly circles in the Congress Party.

The movement for Maharashtra, it must be noted, from the very beginning, was led by the working class allied with the peasantry and the middle classes. This is the most outstanding feature of the struggle for the linguistic State of Maharashtra.

The political general strikes in Bombay City dominated the whole field of action and hartals by the peasantry and the middle classes in the countryside backed up the most decisive action of the Bombay working class.

The struggles of November 1955 and of January 1956 stand out as total general strikes carried out by all trade unions with unanimity. The November struggles were carried out by an Action Committee formed of unions belonging to the AITUC, HMS and other independent federations.

The INTUC opposed the call for the general strike of 21st November 1955. The INTUC also opposed the strike call of January 1956.

In January, learning from the experience of the November struggles, some of the elements in the HMS and the PSP led by Asoka Mehta, recoiled from the struggle and it is well-known that Asoka Mehta in the Parliament sided with the Congress Party and supported the establishment of a bilingual State and opposed all struggles for its break-up.

In spite of this, the working class acted unitedly. Even the middle leadership of the HMS joined in the actions and made them a success.

The second feature is that the leadership of all these struggles was composed of political parties which belonged to the Left. The Communist Party, the Praja Socialist Party, the Peasants and Workers Party, the Lal Nishan Party, the Republican Party and the Janata Agadi - all were parties which took their standpoint on the basis of democracy and socialism and their following consisted of the workers, peasants and the middle classes.

No doubt the Jan Sangh and the Hindu Mahasabha later on joined the Samyukta Maharashtra Samiti when it was formed but very soon the Jan Sangh dropped out and the Samyukta Maharashtra Samiti which became,later on, the organised symbol of the movement, consisted mainly of the forces of the Left and particularly of the working class and the middle class of Bombay City.

Had it not been for this, it would not have been possible for the Samiti to inflict a defeat on the Congress in the elections in 1957. Those elections were sort of a plebiscite regarding the fate of Bombay City and the demand of Samyukta Maharashtra. The Samyukta Maharashtra Samiti won the elections and scored a majority of the votes of the people though it did not secure a majority of the seats in the legislature.

Had the peasantry not sided with the Samiti, such a result would have been impossible.

As a result of these elections and the movement that backed them, the Samiti evolved into a popular front in which the leading force was the working class and the peasantry joining hands. Samiti's successes were due to this single factor that it was the popular front of the democratic masses.

The struggles which laid the foundations of the movement, i.e., the struggles of November 1955 and January 1956 were led by Action Committees formed on ad hoc basis by trade unions and political parties. This fact has to be noted and has to be remembered. It was after these struggles that people felt the need of having a permanent organisation to lead the struggle in its future stages.

The PSP leadership was opposed to establishing a permanent organisation or a front, following from its notorious "principle" of not joining in a front with the Communists. But their opposition was blown sky high by the movement itself. They had to join in or be wiped away

£

from the scene of the greatest movement in the history of the Marathi people. They wisely chose to fall in line with the course of history and saved themselves, and at the same time, enabled the Marathi people to build up a unified movement of resistance to the Congress and its inspirers in the financial world of Bombay City.

I am noting down these facts and these features because if one who is not familiar with all the events of these years and the forces that led them, one is likely to be misled as to the content of this movement and the perspectives of the future.

These struggles and the Samiti that was borne out of them also paved the way for bringing about some amount of unity in the working class movement. Some of the old walls that divided the workers below into various affiliations and loyalties were cracked down and a movement for united trade unions based on the political platform of break-up of the bilingual State and the democratic and economic demands of the working people gathered strength.

The biggest sector of the working class in Bombay, namely the textile workers, established a united union and drew in its folds the majority of the textile workers in Bombay City. This new feature towards unity drew in its folds not only the Marathi-speaking workers but also workers of other States and became in essence a working class movement.

It also showed another phenomenon. The most exploited and downtrodden scheduled caste workers who formed quite a large percentage of the working class in Maharashtra and who had left the fold of Hinduism and embraced Buddhism was also drawn in the movement for Maharashtra and united trade unionism.

The Republican Party (though it is now divided on these issues) joined in the movement of the Samiti and the democratic front represented by it and inspired its millions to forget the old caste distinctions and be a part of the general democratic movement. Hence one could see such a phenomenon as the former untouchable candidates being elected with overwhelming majority on the Samiti platform in the most orthodox and backward towns and areas.

The pride of the Congress as the leading party in Maharashtra was humbled and the democratic front of the Samiti captured local institutions and all elective bodies. It was an avalanche of democracy that was falling on the reactionary forces not only on the basis of linguistic feelings but on the basis of ideas of socialism, democratic rights and the leadership of the working people.

Such are the developments that ultimately found their success in the establishment of the two States of Maharashtra and Gujerat.

That is why I said it is a fortune that the States are coming into existence on First of May, the day of the working people.

On this day, the working masses of Bombay City will remember the glorious struggles of 1955 and 1956 where democratic unity for realising a democratic demand was resisted by the reactionary forces and vested interests of monopoly capital.

On this day, the people of Maharashtra will remember the hundreds of men and women who sacrificed for defeating the manoeuvres of reactionary forces in the world of capital.

This successful termination of a great and heroic struggle is, however, marred by the fact that while re-carving the two States, the Congress leadership has transferred certain Marathi-speaking areas to the Gujerat State and has refused to transfer the Marathi-speaking areas lying in Mysore State to the new Maharashtra State. It has also

laid upon the shoulders of Bombay City the burden of financing the deficit of the new Gujerat State which is quite a novel feature. These matters are bound to prove an irritating factor both to Maharashtra and to Gujerat.

I need not recount here the dissatisfaction which Maharashtra is bound to feel on the question of its border areas, the question of finances and the question of the Ukai Dam. However, these do not detract from the fact that now the Marathi people, having had a linguistic State of their own, will now take to reconstruction of their economy with the strength of those forces that formed such a powerful democratic front as the Samiti.

But, unfortunately, the united forces of the Samiti are threatened with disruption by the PSP which wants to secede on the plea that having realised the main demand, the Samiti no longer need exist. All the pledges that they had taken on the platform of the Samiti to build a Socialist Maharashtra in a Socialist India are being given a ~~the~~ go-by. All the pledges that they had given to the Marathi people to stick to unity and fight for the demands of the people on a united platform are being given a go-by. All this is being done in the name, again, of the notorious "principle" of theirs that they will not join with the Communists in any front.

The Congress leadership is very happy at this turn of events because the alternative force to the Congress leadership that was borne in this movement - the Samiti - is thus being weakened and disrupted by one of the partners in the front.

One need not speculate on the future. It is possible that when the PSP walks out of the Samiti, the other parties in the Samiti will continue to remain in the front and build it on a new basis: build it in order to reconstruct

2 copies

Maharashtra, in order to lead the battles of the toiling masses, in order to give a clean administration to the State and to cooperate with all forces who would agree to such a programme.

No doubt the Congress has the majority in the new legislature. The Congress Ministry has a Chief Minister who has not a reputation of being an undiluted reactionary. In fact, as a young man, he has a reputation of entertaining progressive views on some matters, though in loyalty to his leadership, he supported the bilingual State in spite of the opposition of the Marathi people.

Bombay's Ministry was so long afflicted by few ministers, particularly the Labour Minister who did all in his power to smash the working class which was united under the Samiti and preserve and protect the interests of the monopolists. It is now said that in the reconstitution of the Ministry, the gentleman-protector of High Finance may not get the same portfolio as his policies had once brought out a protest general strike in the City of Bombay on July 25, 1958.

If such trends develop further and the Ministry decides to reconstitute itself in proper way and adopt new attitudes towards the democratic masses in Maharashtra, the struggle of the toiling people for protecting their standards of living and work and building a better life may evoke less suffering than they did in the last five years, though struggles and suffering are inevitable even in this new State whose main social forces are the workers, peasants and the middle classes of Maharashtra.

The celebrationf of the new State significantly begin with the birthday of Shivaji, the founder of the first Marathi State and inspirer of the Marathi peasantry, and end with First of May, the International Day of the Working Class, - a happy, militant, democratic and socialist combination of nationalism and internationalism.

26.4.60

4 Ashok Road,
New Delhi

April 21, 1960

My dear Atre,

You must be busy planning your part in the celebrations. So if you want me anywhere along with you, you can put me down on the programme. I shall be there in the proposed mid-night march to the Flora Fountain martyrs' place, if that is already decided on.

I do not know if we are having any Samiti rally on 1st of May. But the trade unions are bound to have a rally on 1st. And so it would be good if you come over to that rally also.

I shall be in Bombay on 27th morning. There was a letter some time back from the MARATHA asking me to send an article for your special number. If I am not too late, I shall be sending a column or two by tomorrow.

You may have already seen my speech on the conclusion of the Bill in Parliament. If you have not, I am sending you the text. That last part will be the keynote of the article I am sending.

The problem of future perspectives for Maharashtra is going to be a very tricky problem. I think the Maharashtrian masses are going to evolve some new features and outlook as regards the future development of the State as a whole. In that, the masses might resent an approach of disunity and disruption amongst the political parties, particularly of the Samiti. But even more serious would be a problem that might want us to allow the new Govt time for trial and see whether the Govt behaves properly and orientates in a new way since the inhibitions of the Gujerati millionnaire domination in the Governmental set-up would no longer be there in the old way. Masses will take some time to get disillusioned about the character of the new Government and its policies. So in our criticisms and tactics, we will have to take note of this fact also. I think it will be better if we meet and discuss it.

Yours sincerely,

S A Dange

(S.A.Dange)

S. A. DANGE,

4 Ashok Road,
New Delhi

April 20, 1960

Dear S.M.,

The Bifurcation Bill is over and soon the celebrations also will come to their end. But I am not writing this letter in connection with the problems of the Samiti as such. The immediate problem we have on hand is that of the trade unions.

You must have seen the Report of the Textile Wage Board. The millowners are in no mood to implement that Report. Therefore, the workers will have to take to agitation and action in order to secure cash wage increase and dearness allowance, etc., that is recommended by the Board.

The South Indian employers have already refused to do anything and the tripartite which was called by the Government of Madras failed to reach any favourable conclusions. So, the unions in South India are preparing for action. In West Bengal also, the millowners are following the general line of refusal.

As you see, the excuses differ from place to place. So the INTUC union in Bengal has given call for strike, though there the AITUC unions are quite powerful enough. We agreed to the INTUC giving the call because they stated that since their two representatives functioned on the Board, it would be a good thing for them to give the call and the action would be a united one, as it was in Jute. So there all textile unions, of all shades, will act soon in the month of May and strike may even take place on 9th or so.

But things will not move unless and until Bombay acts and we are the biggest factor in that.

You might be aware that I called most of our leading organisers of textiles from various States for consultation and collected all the reports available on the situation. Certain tentative conclusions were drawn on the matter of demands and proposals made. But these proposals would not carry weight unless the Mumbai Girni Kamgar Union and the Bombay textile centre takes the matter seriously.

I would, therefore, suggest that we should call a small but wide conference of textile representatives to deliberate on the question and propose an all-India united action. The MGKU as an independent union should take the lead. We had already planned such a conference but it should not be held due to various factors, as you know.

I propose that the conference should be called very quickly and without elaborate preparations. It should meet in the month of May, say on 14th and 15th, which are Saturday and Sunday.

Preliminary to the conference, the MGKU Secretariat should issue a call for agitation. We have proposed to our unions 6th of May as the day on which they should hold demonstrations for implementation of the Board's recommendations. There should be no objection to the MGKU to adopt that date prior to the Pay Day in May, so that the workers are put in a mood to expect a cash payment, failing which they should take decision for strike to be carried out after Pay Day in June. That is how I have thought about the problem and so our textile workers met and adopted that line.

June would be a good month for all these actions.

I am enclosing for your attention a statement which we have issued. You will particularly pay attention to the demands we have put down for immediate implementation. We have refrained from going into demanding all sorts of amendments to the Board's recommendations because such amendments, though desired by the workers, would complicate the problem ~~and~~ of immediate implementation on the question of cash payment of wage increase and D.A. So we dropped out from these demands the question of gratuity, amalgamation of D.A. in wages, and so on.

If we delay too long in taking up this question, then the MGKU will suffer a setback and the workers will feel demoralised.

I think our Secretariat can meet either on 28th or 29th April to have a preliminary discussion on this. No doubt, the celebrations are a primary demand on our attention but consultation with the executive of the MGKU or of the Secretariat, will not sidetrack the celebrations, as all of us would be participating in them.

I hope you will give your immediate attention to the points I have raised.

Yours sincerely,

S.A. Dange

Encl:

(S.A.Dange)

Shri S.M.Joshi, MLA,
C/o Dr.P.U.Mandlik,
Topiwala Mansion,
Sardar Vallabhbhai Patel Road,
BOMBAY 4

बाबुराव जगताप
आमदार निवास
नं २
नागपूर
तारीख २८ [illegible]

Samiti

प्रिय कॉमरेड डांगे,

सादर प्रणाम वि. वि.

आपले कॉमरेड पारूळकर यांना आलेले पत्र वाचले तरीच आपण तार केली त्याप्रमाणे पारूळकर मुंबईस गेले (पोचलेही) नाही मुंबईस लगेच जावे असे वाटले, कारण आपण पत्रात जो उपदेश केला आहे तो अगदी बरोबर आहे. तार करतेवेळी तोच हेतू व उद्देश असावा असा माझा तर्क झाला होता पण कॉ. पारूळकर यांना म्हणाले व आपल्या बरोबर विचार करून ठरवू ठरतो मग या असे म्हणून ते मुंबईस गेले. ठरू नाही. ते सोमवार तारीख २४ ला आले व सर्व हकीगत सांगितली. आपली भेट झाली नाही हे ऐकून

२

वाटले. पण माझे निमंत्रण किंवा आदेश या स्वरूपात आले आहे म्हणून [illegible] आपल्याशी ठरले तसा आम्ही मुंबईस जात आहोत. आपण जी राजीनाम्याची तो अगदी बरोबर आहे. निदान माझ्या बाबतीत पार्टीच्या दृष्टीने भयंकर चूक किंवा गुन्हा झाला आहे असे माझे मन स्पष्ट सांगते पण तार आपण पुढारी गेल्यानंतर लगेच प्रमाणे उघडून वाचलेले असते तर बरे झाले असते, पण सुदैवाने आपण जरी राजीनामा तर आम्ही दिले नाही, निदान मी तरी नाही माझी जाणीव (पुन्हा) [illegible]. असे वाटते असो. कृपया आपल्या [illegible] करतो जो (थोडे) अगदी पारूळकर [illegible] मन वैचारिक हल्ला करो न करो आपण जर मुंबईस आलात तर मार्गदर्शन मिळेलच.

[illegible]
बाबुराव

Please [illegible] for Patkar also
[illegible]

Samiti

LEGISLATIVE ASSEMBLY
सत्यमेव जयते
MAHARASHTRA

नागपूर
ता. २६.- ८- १९७९

कॉ. डी.

आपलें नं. २६-८चें पत्र वाचून मला अतिशय वाईट वाटलें. चळवळीने पैशाच्या बळावर भरवायाचा हा प्रकार मारामारीस्तोवर कधींच रुचला नाहीं व दिल्लीवाल्यांनी नुसत्या इतिहास सांगण्याची गरज नाहीं.

पण जो थोडासा वाटला असता तर आपली तार कॉ. कुलकर्णी यांच्या कडून केवळ टेलिफोनवरें कळल्यावर एक तासाच्या आंत मी मुंबईला गेलो नसतो. व दोन दिवसाच्या २६ रु. अलाऊन्सच्या ऐवजीं ५० रु. खर्च केले नसते. मी मुंबईहून कां परतलो हें कारण मी जि. सेक्रेटरीना सांगितलें.

— मी नुसतें पुणें अॅड्रेस दिलें नोटिसेंत नव्हतें व त्या बाबत समितीने गरजेने फार फार चूका केल्या हें माझें मत आहे पण मी परतण्याचें कारण माझा कोकण जिल्ह्याचा २ कोटींचा ठराव होता - व तें वचन निभावलें माझ्या शिवाय तो नियमा ~~प्रमाणे~~ प्रमाणें कोणास मांडता येत नाहीं हें आपणास माहित आहे

व त्याच्याही पेक्षां भयंकर जर कोणती गोष्ट असेल तर ज्याअर्थी मुंबईत नुसती चळवळ नाहीं तर दंगे होतात ती गोष्ट म्हणजे हें अकरावा शांतताकाळने आपलेलें अॅमेंडमेंट बील या बीलांत केली असणारी गोष्ट आहे हें आपणास त्याची कोणी पाठवलें तर लक्षात कल्पना येईल.

या बिलास किती विरोध करावा या बाबत कार्यकारिणीत एक मत नाही. पण इतके भयानक बिल (मुंबईच्या दृष्टीने) कोणतेही असू शकणार नाही. म्हणूनच मी तातडीने जातो व परत १० दिवसासाठी मुंबईस येतो म्हणून सांगून आलो. आपला गैरसमज का झाला मला कळत नाही.

आपण २ व ३ ता. (आगष्टच्या) मुंबईस यावे त्याच वेळी श्री. यशवंतराव चव्हाण (मु. मंत्री) मुंबईत व दत्ता - एस. के. वगैरे मुंबईत आहेत. त्यावेळी आपण यावे.

पुणा - कोंकण - व हे भयानक बिल यासंबंधी धरून आपणास मुंबईची चळवळ बघावी लागेल. मी उद्यांच मुंबईस जात आहे.

— तुमच्या सूचनेस आंबेडकर काय म्हणाले हे परवां लिहीलेंच आहे.

बाकी कांही नाही.

कळावे

आपला

(स. गो. बरवे)

4 Ashok Road,
New Delhi

Aug. 19, 1961

Dear S.M.,

Sriwastava told me, you had been to Delhi. I was not in a position to come and contact you because I was in bed and not allowed to move out.

I have learnt of the decisions ~~mf~~ you have taken. As you know, all the centres were more or less thinking on the same lines and so, it seems your decision meets the wishes of all the people concerned. However, I do not like only two of you going on hungerstrike. It is necessary that all the leading centres of the Federation should contribute one or two "martyrs" and hence it will be advisable for each centre of the industry to put up two of their local leaders on hunger strike to join with you. I know that the victimised worker might jeopardise his reinstatement if he joins the hunger strike. But then, there are certain kinds of workers who will not mind fighting it out that way.

I read your resolution today and let me tell you frankly that I very much disapproved of your word "self-immolation". Knowing the way in which your mind works on this point, I understood the phrase and all its import. It means when you go into it, you would do that with a sort of a zid. Some zid is no doubt necessary but not to the point of self-immolation. And we, all of us in the TU movement would not allow you to do that. I am sure, you will keep these things in mind when you undertake the fast. Some results are bound to come out of it, the least being to break the stagnation that has overtaken the whole movement. As usual, the weakest points are the railways and I for myself do not know how to overcome the lag there. It seems Peter and his friends even now do not think of wider mobilisation and still will think in terms of HMS and he alone or nothing else.

When I came down to Poona, we all of us were in a hurry and hard-pressed for time in view of the measures required for relief, etc. of people affected by the tragedy. After that, you know, in Bombay the question of extra work on 20th August by mill workers came up. You must have been kept informed by Chavan about what we were doing in Bombay and the line that we took has borne some fruit inasmuch as the crucial points - millowners' profits, distribution of money and such other things - are concerned. Yeshwantrao Chavan was also helpful in some way in this.

Throughout this month, I shall be confined to Delhi. I shall be in Bombay in the first week of September. Perhaps we might then be able to have a chat on all problems from the moon to the earth.

I hope you are doing well.

Yours sincerely,

S A Dange

टे. नं. ६१६०८

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

(मुंबई शहर शाखा)

दळवी बिल्डिंग
परेल, मुंबई १२.

दिनांक ~~१८-०-१९६१~~

. सरचिटणीस,

संयुक्त महाराष्ट्र समिति, यांस -

१) पार्लमेंटरी बोर्डाच्या नागपूरच्या बैठकीत ऑक्टोबरच्या तिसऱ्या आठवड्यांत समितीची परिषद मुंबईला घ्यावी असें ठरलें.

त्या दृष्टीनें येथें विचार करतां दसऱ्यानंतर दि. २०-२१-२२ ऑक्टोबर (शुक्र - शनि - रविवार) दिवस सोयीचे वाटतात. या तारखा तावडतोब नक्की होणें आवश्यक आहे. कारण, निवासासाठीं ल वगैरे करेच आठवडे अगोदर ठरवावे लागतात. शिवाय स्वागत समिति सभासद ~~सेवक~~ नोंदविणें तनिधींची संख्या, औतर कार्यक्रम वगैरे बाबतींतहि पूर्वतयारी बरीच करावी लागेल. शिवाय, पैसे विण्याचाहि प्रश्न आहे. म्हणून याबाबत पक्के निर्णय तावडतोब घेणें जरूरीचें आहे. शिवाय, ात्मा स्मारक, सीमा-निदर्शनाचें स्वरूप हे हिं प्रश्न आहेत. यासाठीं पूर्वतयारी तावडतोब सुरू झाली हिजे. तरीं आपण तावडतोब कॉ. डांगे व औतर सदस्यांशीं शक्य तेवढ्या लवकर (सप्टेंबरच्या पहिल्या ठवड्यांतच) बोलावी व जरूर ते निर्णय घ्यावे. ही सभा मुंबईत किंवा पुण्यांत घ्यावी.

परिषदेची व्यवस्था सामान्यता गेल्या वर्षीच्या धर्तीवरच आंखणें सोयीचें होईल.

२) हुतात्मा स्मारकाबाबत समितीनें निर्णय घेतलाच आहे. त्यासाठीं मोठ्या प्रमाणावर निधि जमविण्याची योजना तावडतोब निश्चित करणें जरूर आहे. यासाठींही पार्लमेंटरी बोर्डाच्या पुढाकाराची आवश्यकता आहे.

३) १ नोव्हेंबर रोजीं मुंबईत सीमा-प्रश्नाबाबत प्रभावी निदर्शनें करण्याचा पार्लमेंटरी बोर्डाचा निर्णय आहे. या निदर्शनाचें स्वरूप आणि कार्यक्रम ठरविण्याचें कामीं आपण व पार्लमेंटरी बोर्डानें मुंबई समितीला मार्गदर्शन करण्याचे ठरलें होतें. तेव्हां त्याहि दृष्टीनें आपण शक्य तेवढ्या लवकर अेकदां मुंबईला यावें, ही विनंति.

पत्रोत्तर लवकर यावे.

आपला

(प्रभाकर वैद्य)

सेक्रेटरी

C.43

BUY THE WISE PERSON'S INVESTMENT NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

SERVICE BEFORE SELF

BUY THE WISE PERSON'S INVESTMENT NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at——H.——M.

342

11.8.61 NEW DELHI

O RI BE 92 BOMBAY DR 10 35 DANGE AITUCONG NEWDELHI

=== PLEASE MEET CHAVAN ASCERTAIN FINAL POSITION STOP

SEND DIRECTIONS IN FORM OF MARATHA STATEMENT STOP

CAMPAIGN CONTINUING SATISFACTORIALLY STOP FIXING

RALLY FIFTEENTH STOP CONFIRMS YOUR PRESENCE

STOP CONTACTING TONIGHT VIDYA ==

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPPAh.—660—4-7-59—89,210 Bks.

C.-3 A. I. T. U. C.
I. R. No........ Date 1961
File No......... Rep..........

2783

THE WISE PERSON'S INVESTMENT BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at........H.........M.

TO ENSURE QUICK DELIVERY-ADDRESS TELEGRAMS TO TELEPHONE NUMBERS

0 OK 35 DHULIA 27 4 3

KAHDAR DNAGE LOKSABHA NEW DELHI

-- 51 BHUMIHINS RESTORTED HUNGER STRIKE FROM 15TH PLEASE TAKE PROMPT DECISSION --

GOVINDA RUPCHAND MANG MALPUR TAL SANDKHEDA RAJARAM GOVINDA KHAVI UBHRANDI TAL SAKRI JAGANNATH YADAV SHIMPI SHENI MANDAL TAL NANDURBAR ~~XXX~~ POPAT BHIDAS KOLI ZOTWADE TAL SHIRPUR --

C/- AT 0.15

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign, telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIFPAh.—660—4-7-59—89,210 Bks.

COPY

New Delhi, Aug 11

Com.P.B.Vaidya

I had an interview with Chavan, Chief Minister, last night.

There is no sign of the millowners' yet agreeing to give one day's profits. They have not given any assurance to anybody. Hence there is no question of calling off our agitation or changing our position. Let the owners give the assurance categorically, then alone we can reconsider things.

Shri Chavan is going to Bombay and inquire further. So the reports appearing in the press about the employers having agreed are totally misleading.

I have sent you, Dutta and Atre telegrams to that effect. The owners will not agree if we give up our campaign.

S.A.D.

S. A. DANGE,

4 Ashok Road,
New Delhi

August 22, 1961

My dear Atre,

First, Greetings on your 63rd birthday, wishing you long life in the service of Maharashtra and its toiling masses particularly.

2. I could not come to the Samiti meeting because I am down in bed with lot of complications. This was an after-effect of a hectic journey I had to Jubulpur and back. I went to Jubulpur on 11th, had a meeting in Maharashtra Samaj, one in Jabalpur University and one mass rally. On return, I have fallen ill, since 14th.

Dajiba, myself, Lalji and S.K.Limaye had an informal consultation here before we decided to a call a meeting of the Parliamentary Board in Bombay. The meeting was necessary in order to work out a coordinated line in the inquiry in Poona. Because the inquiry has already started and we have not yet set up either an office or a coordinating centre of some good lawyers to attend to it. It cannot be done only by Kamal Bhagwat, Tilekar and others, because the big bosses of other parties would try to obstruct their work. Not because of bad intent, but because they think they are too young to handle such big things. So someone from the top of the Samiti has to go there and devote at least a week to establish the centre and coordinate it. Then a line had to be decided as to what we are going to prove or unearth in the inquiry.. Any pre-conceived notion will not help but then it has got to be remembered that the inquiry x is going to be a first class political event. The Congress is going to consider it as such though they may say that no politics is involved in this. The whole affair has shaken the Congress organisation, its administration and its policies in the most vital matter, i.e., of construction of economy. And hence, while the inquiry may look innocent, it is not. We too, will have to take it up in the same way.

Unfortunately, when I say this, I am myself personally unable to come over there and do my part in it, because of the various other commitments, equally important politically, which are in my hands. Hence I requested the comrades to meet in Bombay and have a common approach.

Some Bombay lawyer like Mengte should be posted there. That, of course, means paying him at least some minimum allowance because he has to forego his Bombay practice. Part payment and part sacrifice might persuade him to take up the job.

That would raise the problem of funds for the Samiti to push the inquiry. I think part of the Relief Funds which we have collected should be used for this purpose. There should be no moral obstruction for this because

this is as fundamental as the relief. So if you have received some donations in the Maratha, then why not keep them for this purpose? This we can later explain to the donors if anybody wants to raise the question.

Mobilisation of witnesses will require volunteers and equipment. That also will demand funds. Dutta Deshmukh, Kamal Bhagwat and Mengte - these three in Poona, assisted by visits from you, Dajiba and Bhandare will complete the process. Bhandare or Bhaurao will be required to mobilise people from their community ~~xxx~~ particularly because they may not be easily available to ~~ther~~ others due to lack of day-to-day contacts. For this, it would be necessary to have a talk with Jayantrao Tilak also, though we may not have the centre in Gaikwadwadi or we may have two centres. Yet Jayantrao's help is essential, though how far it will go, I am not sure.

3. The other work for which Samiti meeting was called was regarding the Smarak which we discussed last month. The question is only to check up how far things have been done so that some concrete steps can be taken up to execute the plans we have made. As I do not know, what happened after I left Bombay, I am not able to say anything, that is on the two questions - first, the Architect's Plan, and second, possession of the place and preparation of the foundation stone. This also has to be taken up in this meeting because if we have to fix up the thing by November 1st, we should be starting preparations from now on.

4. You have, of course, read about the Dadra-Nagar Haveli Bill. On the opening day of the Lok Sabha, I tried to raise the Panshet question by an adjournment motion. I made a short statement which Nehru replied and the matter had to be dropped. I send you the copy of the proceedings by post the next day, i.e., on 8th August.

The Dadra-Nagar Haveli question raises the problem of the tribals as a whole in India. I raised it on that level. Because we non-tribals have a snobish attitude to the tribals, a great-nation chauvinism tos regards the tribals or the "adibasis" as they are called. That speech also has been sent to you. I would like you to read it and let me know. I did not want the question of Nagar Haveli being brought in Maharashtra raised just now. Because, first I want integration and next the question of their location in a State can be raised. But my approach being that solid tribal areas should have an independent State-hood, on their own, I did not want to mix up the tribal question with the question of Maharashtra and Gujerat States, though I accept that Dadra-Nagar Haveli tribes by language are aligned with Maharashtra. For High Court purposes, the Act puts Dadza-Nagar Haveli under the jurisdiction of the High Court at Bombay. They don't say Maharashtra High Court,

but the words "High Court at Bombay" are used, - at Bombay, which is part of Maharashtra State.

I could not deal with the other problems of that bill because when its second part came up in Parliament, I was in bed. Most probably, our other friends might have dealt with them.

I wrote this to you because I feel you should personally know how I was thinking. The Maratha downstairs has not got much idea as to the theoretical problems involved in these questions. Most probably the reporters have missed all the significance of it and only noticed that Dadra and Nagar Haveli are not in Maharashtra - and forgot the problem of the tribals altogether.

I have taken a long time of yours.

I have started a publication on the difficult problems of Socialist economics and the theory of socialism as it is developing in the Soviet Union and other countries. You may not be interested in these problems but I am sending a copy for your review. I am also despatching the other volume which I had mentioned to you and in which you might find some interesting things to read.

Yours sincerely,
SADange
(S.A.Dange)

ALL-INDIA TRADE UNION CONGRESS

4 Ashok Road, New Delhi

April 20, 1960

PRESS COMMUNIQUE

AITUC PROPOSES ALL-NATIONAL STRIKE IN TEXTILE INDUSTRY ON JUNE 14

Shri S.A.Dange, M.P., General Secretary, All-India Trade Union Congress, has issued the following statement:

"Leading organisers and representatives of cotton textile workers' unions affiliated to the AITUC met at Lonavala near Bombay on April 14 and 15 to discuss the report of the Textile Wage Board and measures to secure its early implementation.

"Despite the fact that the Board and the Government took nearly three years to come to conclusions on the question of the wages of the workers, and despite the fact that the wage increases recommended do not even come up to the level of the minimum standards agreed to in the 15th tripartite conference (Delhi, 1957), the millowners in India do not seem to be in a mood to give early effect to the recommendations contained in the Report on the matter of wage increases.

"From the statements of the leading millowners in the country, it is plain that the millowners will not give wage increase in the near future, until they have succeeded in reducing the number of workers employed and increasing their workload by means of rationalisation and securing from Government large financial assistance for the purpose.

"In view of this, it is found necessary that the textile workers will have to resort to action in order to secure the wage increases recommended by the Board. The meeting, therefore, took the following decisions:

* It called upon the workers in the textile industry to observe 6th of May as a Day of Demonstrations for the implementation of the Board's recommendations and securing wage increases.

* If the wage increase, with retrospective effect from January 1960, as recommended by the Board, is not included in the payment of the month of May 1960, preparations should be made to carry out a General Strike on June 14, 1960, first as a one-day Token Strike, to be followed by an indefinite General Strike, if the employers by then do not fulfil the demands.

P. T. O.

"This is in addition to the action being taken by various unions in their own areas, such as, W.Bengal, Madras, etc.

"The following demands will be the central point of action for their fulfilment:

(1) WAGE INCREASE - A flat increase of Rs.8 in mills of Category I and Rs.6 in mills of Category II, for all textile workers, including piece-rate workers. In the case of piece-rated workers, the flat increase should be as a lumpsum addition on their piece-rated earnings. The increase being due from January 1960, according to the recommendation of the Board, the arrears of Rs.32 and Rs.24 must be paid to the workers on the Pay Day of May 1960.

(2) DEARNESS ALLOWANCE - The Dearness Allowance must be linked to the cost of living index immediately and Government must take steps to appoint a National Tribunal referred to in the Government resolution, in order to revise the standards of Dearness Allowance where they are inadequate and/or not linked to the cost of living index; the revision to be based on full neutralisation of the rise in the cost of living.

(3) RATIONALISATION - Tripartite bodies to be set up at the national and regional level in order to work out the norms and process of rationalisation, in terms of the decisions of the 15th Tripartite Convention. All Central TU organisations, through their unions, to be represented in this machinery. Proposed schemes of rationalisation must be suspended and should not be proceeded with until they are judged by these tripartite bodies.

(4) The Government resolution accepting the recommendations of the Board has tried to cut the wage increase given by the Board by introducing a proviso that any wage increase that may have been secured by the workers by agreement with the employer, since the appointment of the Board, should be deducted from the present wage increase as given by the Wage Board. The Wage Board itself has made no such suggestion and the Government's resolution on this matter is, therefore, an unwarranted interference in the wage increase recommended by the Board. This proviso should be withdrawn by the Government.

(5) Effective measures, including amendment of Company Law to prevent closures and prompt taking over of the closed units by the Government, as envisaged by the Nainital Conference, should be taken.

"The AITUC requests the Government of India to see that the employers meet the above demands.

"The AITUC also requests trade unions of all affiliations to join together for common action without which the vested interests of the textile industry will not implement the wage increases and will resort to dilatory actions on one plea or another.

"The strike action is forced on the workers, which they would have liked to avoid, in order to meet the tactics of the employers."

M. Atal [signature]

for Secretary, AITUC

19 APR 1960

From

THE MEMBERS OF PARLIAMENT,
PARLIAMENT HOUSE,
NEW DELHI.

Samiti

To

Date: 17 Apr 1960 1960

Respected Sir:

We enclose a representation from Spokesmen of the Marathi speaking scheduled tribes of Umbergaon, Dharampur, Bansda, Taloda, Navapur, Akkalkuwa Talukss and Dang District, which will be permanently included in Gujarath as a result of the reorganisation of the present Bilingual State of Bombay into Maharashtra and Gujarath. We would earnestly bring it to your notice that such a decision would result in great injustice to the Scheduled Tribes who, in spite of their declared wishes and desires and against all principles of equity and justice, are sought to be separated from the respective tribes in Maharashtra. Government is entrusted by the Indian Constitution to provide special protection to the tribes for the promotion of their Social, Cultural, Economic and linguistic rights.

The percentage of Marathi speaking people in Dharampur Taluka is 67, and that in Bansda Taluka is 53. The number of villages with Marathi speaking people in Dharampur is 212 out of 238, and that in Bansda is 47 out of 92.

We have, therefore, to request you to reconsider the decision of the division of territories and propose such amendment to the Re-organisation Bill as will bring the Talukas referred to above in the State of Maharashtra.

Yours faithfully,

1. N.G. Goray, M.P. 2. Y.N. Jadhav, M.P. 3. R.K. Khadilkar, M.P.
4. Naushir Bharucha, M.P. 5. B.K. Gaekwad, M.P. 6. Nana Patil, M.P.
7. Uttamrao L. Patil, M.P. 8. S.K. Dige, M.P. 9. Laxman M. Matera, M.P.
10. B.D. Khobaragade, M.P. 11. Premji R. Assar, M.P. 12. Shamrao Parulekar
13. Lalji Pendse, M.P. 14. S.K. Limaye, M.P. 15. Harihar R. Sonule, M.P.
16. G.K. Manay, M.P. 17. V.S. Naldurgaker, M.P. 18. B.R. Mahagaonkar, M.P.
19. Mama Warerkar, M.P. 20. R.B. Raut, M.P. 21. D.A. Katti (Mysore), M.P.
22. Ramgarib Singh (Uttar Pradesh), M.P. 23. Chandramani Kalo (Orissa) MP
24. B.C. Prodhan (Orissa), M.P. 25. Harish C. Sharma (Rajasthan), M.P.
26. B. Das Gupta (Bengal), M.P. 27. Aurobindo Ghoshal (Bengal), M.P.
28. Brijnarayan Brajesh (Madhya Pradesh), M.P.
29. Subiman Ghose (Bengal), M.P. , and others.
30. Br. Vaman Murti Masurashram.

PLEASE COMMUNICATE WITH:

Brahmachari Vaman Murti,
Masurashram, Post GOREGAON,
BOMBAY 62.

Memorandum respectfully submitted to the Hon. President of the Indian Republic by the Marathi speaking Adivasis of Dharampur and Wasda (Wasudeopur) Talukas.

Respected Sir,

We, the Marathi speaking Adivasis of Dharampur & Wasda Talukas humbly bring to your kind notice that the Border line between the future states of Maharashtra & Gujrat as proposed in "The Bombay Reorganisation Bill 1960" is highly detrimental to the best interests of the tribal population in general and of Warli & Konkna tribes in particular. The whole border region between Maharashtra & Gujrat is predominently inhabited by the tribal population. Among them Warlis, Konknas etc. are distinctly Marathi speaking and Dhodis, Dublas are distinctly Gujrat speaking people. Out of 238 villages of Dharampur Taluka, not less than 212 villages, and out of 92 villages of Wasda Taluka, not less than 47 villages are inhabited by 1½ lacs Marathi speaking Warlis, Konknas etc. These villages are also contiguous to the Marathi region and yet they are separated from Maharashtra and placed forcibly in Gujrat.

As a result of this splitting up of our tribes, our language and culture will be on the brink of ruin, our progress & prosperity will be hampered and we shall fall easy prey to the exploitation of Zamindars and Sawkars.

Fortunately for us, Article 339 of the Indian Constitution places our interests in your safe hands and you have been pleased recently to proclaim your intention to appoint a Commission to report on the administration of the scheduled areas and the welfare of the Scheduled Tribes.

We are constrained to say that the present determination of the Maharashtra-Gujrat boundary line is made only to suit the political and financial considerations of the vested interests. The will of the people is not at all taken into account, nor any well defined and universally accepted principle is applied. It is said that the border line is fixed as a result of a compromise arrived at between two prospective Chief Ministers of the future States. We can understand an exchange of dead stock or live stock between two parties eager for an amicable settlement of a partition issue. But we totally fail to understand how in the present democratic set up of India any one can have any right to exchange loyal citizens of free States without their express consent.

The fact of the matter is, if the border line between Maharashtra and Gujrat is justly laid, it will cut across the Talukas of Umbergaon, Nagarhaveli, Dharampur and Wasda. But all these Talukas being the homes of Adivasis, this border problem does not remain a mere political problem. It is basically a human problem and hence it must be tackled not by politicians but by experts in sciences such as Sociology, Anthropology, Linguistics, etc.

We earnestly request you, when it comes to the appointment of the members to this Commission, that a special precaution should be taken to exclude persons having political ties from it, and that the entire work should be entrusted to only the experts having capacity to understand the tribal problem which concerns over 8% of the Indian population. We further request you to provide fairly wide terms of reference to this Commission so that they may be able to obtain comprehensive and reliable information about tribal life.

We beg to suggest that, if for some reasons it is not possible to fix the Maharashtra-Gujrat border line according to be principles of Pataskar Award immediately, that work may be held over until the publication of the report of the Commission and the status quo maintained till then. Thus the villages of Umbergaon Taluka of Thana District and those of Nawapur, Nandurbar, Akkalkuva & Taloda Talukas of West Khandesh District and the whole of Dangs should form part of Maharashtra as before. Similarly the villages of Dharampur and Wasda Talukas of Surat District should form part of Gujrat as before. In the meanwhile, provision should be made to safeguard the culture and language of the Marathi speaking Adivasis in respective regions. Similarly proper care should be taken to see that correct data is obtained by the enumerators in the next census of 1961. Hoping that our request will meet with your favourable consideration,

We remain,
Yours faithfully,

Sd/ Shri Shidva Sonji Sonar, President, Samyukt Maharashtra Samiti,

-9 APR 1960

Samiti

MEMORANDUM ON BEHALF OF THE HIGH COURT BAR ASSOCIATION AT NAGPUR.

To

The Chairman, and Members,
Joint Select Committee of Parliament,
(Bombay Reorganisation Bill 1960)
Parliament House, New Delhi.

Subject :- Memorandum for establishment of Permanent Bench of the High Court of Bombay at Nagpur.

Sir,

The Bar Association is much thankful to the Home Minister for accepting the proposal for establishment of a permanent Bench of the High Court of Bombay at Nagpur, made by the Bombay Legislature by proposed amendment of the Bombay Reorganisation bill inserting clause 38-A. This Association feels that the recommendation of the Bombay Legislature is, wholly inadequate. The Association is, therefore, submitting this memorandum explaining in details their demand about the permanent Bench of the Bombay High Court at Nagpur.

2. The Nagpur High Court at Nagpur has high traditions and the Nagpur Bar has always been recognised as one of the leading Bars in the Country. The Judicial Commissioner's Court had been functioning at Nagpur since 1861 and the Nagpur High Court was established by Letters Patent in 1936. The Bar at Nagpur has produced many eminent lawyers and jurists, Late Dr. Sir Hari Singh Gour, Sir M. Bhawani Shankar Niyogi, Dr. D.W. Kathalay and several others. The number of lawyers of this Bar were elevated to the Bench and some have adorned still the Bench of the Supreme Court of India. The Chief Justice of India Shri B.P. Sinha had also been the

the Chief Justice of Nagpur High Court for three years before he became the Judge of the Supreme Court. Shri Justice Vivian Bose and Shri Justice M. Hidayatullah belong to the Nagpur Bar, Shri Vivian Bose is at present the Chairman of the International Commission of Jurists. This Bar Association has also produced many eminant practitioners in Civil, Criminal and other branches of law. The all India Reporter which is referred to in law, Courts in and out of India was started by a member of this Bar. The present Chief Justice of Madhya Pradesh and some other Judges were also members of the Nagpur Bar.

3. On 1-11-1956, when Madhya Pradesh (Central Provinces and Berar) was divided, eight out of twenty -two Districts were transferred to the State of Bombay including Nagpur. At that time these eight Districts provided 60 per cent of Civil work and 40 per cent of Criminal work in the Nagpur High Court. Looking to the great traditions of the Nagpur High Court and the Nagpur Bar, the Bench of the Bombay High Court was allowed to function at Nagpur. Four or Five Judges have been sitting at Nagpur since then. The number of cases at the time of division on 1-11-1956 pending at Nagpur was about 4000 and the institution of cases every year is about 3000.

4. This Association feels that the clause 38-A of the Bombay Reorganisation Bill should make provisions covering following matters. :-

(i) There must be an adequate number of Judges to dispose of the work.

(ii) The Bench should be autonomous having administrative powers for formation of Benches, distribution of work etc.

(iii) Sufficient work must be provided so that strong Bar can flourish and develop

(iv) There should be a Regional Bar Council.

5. In order to maintain the High traditions of the Bar, this association has suggested that at least six Judges should be at Nagpur and they should be provided with sufficient work. The present suggestion that there should be minimum of only two judges is wholly inappropriate in view of the large number of lawyers practising at Nagpur and the Judicial work pending and new institution. Four Judges are already sitting at Nagpur, but we feel that in order toa maintain a strong Bar at Nagpur, it is necessary that the Bench should consist of 6 judges having jurisdiction over 13 Eastern District of the State of Bombay and the amendment should be as follows :-

" 38-A In the application of section 51 of the State Reorganization Act, 1956, to the State of Bombay, to sub- section (2) of that section , the following proviso shall be added, that is to say,

" Provided that in the case of the High Court at Bombay such Judges of that High Court not less than six in number as the Chief Justice may from time to time nominate, shall sit at Nagpur in order to exercise the jurisdiction and power for the time being vested in the High Court at Bombay in respect of cases arising out of Eastern 13 districts of the State of Bombay as the Chief Justice may direct. ".

6. The Association, therefore, requests that the amendment suggested above should be made in the Bill for provision of a permanent Bench at Nagpur consisting of six Judges in the interest of efficient administration of justice and the maintenance of high traditions of the Bar and the Bench existing for about a Century.

NAGPUR .

Dated 7th April 1960.

PRESIDENT,
HIGH COURT BAR
ASSOCIATION, NAGPUR.

- ****** -

C.-3

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No. 3029

8-4-60 NEW DELHI

Samiti

Received here at ______ H. ______ M.

O NK AHWA DANGS 8 SHRI S A DANGE M P PARLIAMENT HOUSE NEW DELHI.

.... HUNGER STRIKE HAS BEEN STARTED ON LARGE SCALE FOR PROTEST AGAINST INCLUSION OF DANGS INTO GUJRAT (.) FROM TWLTH INST HUNGER STRIKE AND SQUTTING SATYAGARH WILL BE STARTED AT 25 CENTRES BEFORE DISTRICT LOCAL BOARD MEMBERS AND GOVERNMENT SERVANTS.

SECRETARY DANGS JANATA SAMITI.

C/- T 21/50.

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIFPAh.—121—30-4-57—91,370 Bks.

Buy NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

19.4.60

Class Prefix ______ Code ______ No.

Recd. from	Sent at ___ H. ___ M.	Office stamp
By	To	
	By	

Handed in at (Office of Origin)	Date	Hour	Minute	Service Instructions	Words

TO 0 RB BETUL M P 18 : 55 M.

HONORABLE PANDIT PANT C/O S A DANGE M P

2 WINDSOR PLACE NEW DELHI

WE REQUEST AMMENDMENT IN THE SELECT COMMITTEE BOMBAY REORGANISATION BILL PROPOSING INCLUSION OF MULTAI AND BHAINSDEHI TAHSIL OF BETUL DISTRICT AND SAUNSAR TAHSIL OF CHHINDWARA DISTRICT OF THE MP STATE IN THE PROPOSED STATE OF MAHARASTRA == MAROTRAO DESHMMUKH ==

C.-3

BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES — THE WISE PERSONS INVESTMENT

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No. 3019

Received here at——H.——M.

Samiti

O RF AHWA DANGS 12

SHRI S A DANGE M L A PARLIAMENT HOUSE ND

125 SATYAGRAHIS STARTED HUNGER STRIKE AND SCOTTING IN SATYAGRAHA THROUGHTOUT DANGS FROM TODAY IN THE PROTEST OF INCLUSION OF DANGS IN GUJARAT XXXX 175 MORE WILL BE ADDED BY TOMORROW KEEP DANGS IN MAHARASTRA AND GIVE JUSTICE TO ABORGINALS.

SECRETARY DANG JANTA SAMITI.

COPIED. JAIN.

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPFAh.—121—30-4-57—91,370 Bks.

-4 APR 1960

Samiti

<u>महाराष्ट्र प्रांतिक कौन्सिल, भारतीय कम्युनिस्ट पक्ष.</u>

सर्क्युलर नं. ३५

टे.नं. ४११४४.
राज भुवन,
सरदार व. पटेल रोड,
मुंबई नं. ४.

---प्रांतिक कौन्सिलचे सभासद
---जिल्हा कमिट्यांचे सेक्रेटरी
---आमदार, खासदार.

---------: <u>प्रांतिक कार्यकारिणीची बैठक</u> :---------

प्रांतिक कार्यकारिणीची बैठक ता. २२ ते २५ मार्च रोजीं मुंबई येथें झाली.

कार्यकारिणींतील चर्चेचे निष्कर्ष व बहुतेक निर्णय " युगांतर " च्या ३ अेप्रीलच्या अंकांत छापून येतील. ते सर्वांनीं काळजीपूर्वक वाचावें.

युगांतरांत न छापलेलें निर्णय खाली दिलें आहेत. त्यांची नोंद व्हावी.

१) प्रांतिक कौन्सिलची पुढील बैठक ३१ मे ते ३–४ जूनच्या सुमारास होईल. बैठक ठाणें जिल्ह्यांत व तेथील जिल्हा कमिटीला शक्य न झाल्यास पुण्याला होईल. दोन्ही जिल्हा सेक्रेटरींनीं आपली सम्मति प्रांतिक सेक्रेटरींना कळवावी. अुत्तरें आल्यावर नक्कीं जागा कळविण्यांत येईल.

२) ट्रेड युनियन कार्याच्या मार्गदर्शनासाठीं कार्यकारिणीनें खालील कॉम्रेडस्‌ची अुपसमिती नेमली.

का. धुमे (सेक्रेटरी), पाटकर, व्ही.डी.देशपांडे, वर्धन, जोगळेकर, कोल्हटकर, भालेराव.

३) तसेंच किसान सभेच्या कार्याचें मार्गदर्शन करण्यासाठीं खालील अुपसमिती नेमली.

का. माधवराव गायकवाड (सेक्रेटरी), राजाराम पाटील, शरद् पाटील, गिरगांवकर, गोदूताई परुळेकर, आणि व्ही.डी.देशपांडे व चंद्रगुप्त चौधरी–सोडून मराठवाड्याचा अेक कॉम्रेड. (शेवटचें नांव मराठवाड्याची रीजनल–कमिटी निश्चित करील.)

४) पश्चिम खानदेश जिल्हा कौन्सिलची बैठक घेअून तिच्यांतील संघटनात्मक प्रश्न सोडविण्यासाठीं का. सरदेसाई, सुदाम देशमुख व व्ही.डी.देशपांडे यांची कमिटी नेमण्यांत आली. बैठकीच्या तारखा धुळ्याच्या कॉम्रेडस्‌च्या सल्ल्यानें ठरविण्यांत येतील.

५) जिल्हा कमिट्यांचे मासिक अहवाल प्रांतिकला पाठविण्याबाबत यापूर्वीं जिल्हा सेक्रेटरींना सर्क्युलर गेलें आहे. अहवालासाठीं तक्तेहि पाठविलें आहेत. फक्त दोन जिल्ह्यांचें रिपोर्ट येथवर आलें आहेत. ते सर्वांनीं नियमितपणें पाठवावे.

६) अुत्तर सातारा जिल्हा कमिटीच्या पुनर्रचनेबाबत खालील ठराव मंजूर करण्यांत आला.

" अुत्तर सातारा जिल्हा कौन्सिल, जिल्हा कार्यकारिणी आणि जिल्हा सेक्रेटरीयेटयांच्या पुनर्रचनेबद्दलचा अुत्तर सातारा जिल्हा कौन्सिलच्या सेक्रेटरींचा अहवाल प्रांतिक कार्यकारिणीनें वाचला. त्यावर प्रांतिक कार्यकारिणी असा निर्णय देत आहे कीं, ज्या अर्थी वरील पुनर्रचना अुत्तर सातारा जिल्हा कौन्सिलच्या विस्तारित बैठकीनें अेकमतानें केली आहे त्याअर्थी प्रांतिक कार्यकारिणीं त्या पुनर्रचनेला औपचारिकरीत्या मंजुरी देत आहे. "

श्री. ग. सरदेसाई, सेक्रेटरी. ३० मार्च १९६०.

— उकाई धरण प्रतिबंधक समिती —

नंदुरबार,
(पश्चिम खानदेश),
४-४-१९६०

Samiti (circled)

प्रिय कॉ० डांगे —

गुजराथमध्ये सामील केल्या जाणाऱ्या पश्चिम खानदेशच्या खेड्यांची व उकाई धरणाची कैफियत मांडण्याकरितां स्वतंत्र शिष्टमंडळ ४ व ७ ता० ला सकाळी दिल्लीला पोहोचेल. हें शिष्टमंडळ चिकित्सा समितीला, लोकसभा व राज्यसभेतील संयुक्त पक्षानुसार [illegible] व पंडित नेहरू व गोविंद वल्लभ पंतांना भेटेल. त्याचप्रमाणे ते पत्रकारांना मु-लाखत देईल. शिष्टमंडळाबरोबर वकील [illegible] यांनी तयार केलेलें मेमोरेंडम (छापील) असेल. तरी आपण या शिष्टमंडळाला जरूर ती सर्व मदत करण्याची नम्र विनंती.

1. आचार्य प्र० के० अत्रे.
2. आमदार दत्ता देशमुख.
3. कॉ० शरद् पाटील, चिटणीस, जिल्हा शेतमजूर युनियन.
4. श्री० [illegible] , अध्यक्ष, उकाई धरण प्रतिबंधक समिती.
5. आमदार रामभाऊ [illegible] पाटील.
6. " डॉ० [illegible] चौधरी.
7. " श० चिं० [illegible], अध्यक्ष, जिल्हा सं० महाराष्ट्र समिती.
8. कॉ० सु० ग० मराठे, संपादक 'महाराष्ट्र'.
9. श्री० नारायण [illegible], जिल्हा प्रजासमाजवादी पक्ष.
10. श्री० रामचंद्र किसनलाल माहेश्वरी, जिल्हा जनसंघ.
11. कॉ० [illegible] पाटील, चिटणीस, जिल्हा शेतकरी कामगार पक्ष.
12. श्री० [illegible] दुर्गाप्रसाद शर्मा, जिल्हा लोकल बोर्ड सभासद.
13. कॉ० [illegible] दलपतराव पाटील, साक्री तालुका कम्युनिस्ट पक्ष.
14. श्री० दयाराम माणिक पाटील, चिटणीस, नंदुरबार तालुका सं० महाराष्ट्र समिती.
15. श्री० [illegible], उपचिटणीस, महाराष्ट्र प्रांतिक रिपब्लिकन पक्ष.

मु. डॉ० पी० [illegible], खजिनदार, उकाई धरण प्रतिबंधक समिती.

आपला,

C.-3

BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES — THE WISE PERSONS INVESTMENT

Samiti

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

BUY NATIONAL SAVINGS CERTIFICATES — THE WISE PERSONS INVESTMENT

NEW DELHI 4.50

02300

Received here at______H.______M.

O PC AHWA DANGS 2. SHRI S A DANGE PARLIAMENT HOUSE NEWDELHI.

TODAY THE SIXTH DAY OF HUNGER STRIKE AND SATYAGRAHIS CONDITION SERIOUS (.) 48 PERSONS ON HUNGER STRIKE AND 80 PERSONS ON SQUATING IN DANGS DISTRICT ......

PRESIDENT DANGS JANATA SAMITI........

COPIED 1950.

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIPFAh.—121—30-4-57—91,370 Bks.

खानापूर मर्चंट असोशिएशन.

खानापूर, जि. बेळगांव.

जावक क्र. १३३९ दिनांक, ३·४·६०

प्रिय महाशय श्रीपाद अनंतराव डांगे यांना.

आज व्दिभाषिक मुंबई राज्याचे जनतेच्या इच्छेप्रमाणें मुंबई (महाराष्ट्र) व गुजराथ अशीं दोन घटक भाषिक राज्यें निर्माण होत असताना, म्हैसुर-महाराष्ट्र यांच्या सिमाभागाकडे कानडोळा न होईल अशी दक्षता राष्ट्रनेते घेतील अशी आह्मीं इच्छा व्यक्त करितो. कारण घटक भाषिक राज्यें पुनर्घटीत करीत असतानां त्यांच्या सरहद्दी मोठ्या कुशलतेनें हाताळणें जरुरीचे आहे. आमचा बेळगांव कारवार हा सिमा भाग म्हैसूर राज्याला जोडल्यामुळें आम्हां सात लाख मराठी जनतेवर फार मोठा अन्याय झाला आहे असें आह्मांस व येथील जनतेस वाटत आहे सात लाख मराठी भाषिक जनतेला यापुढें आपला विकास म्हैसूर राज्यांत करून घेणें शक्य नाहीं. कन्नड संस्कृती ही द्राविड संस्कृती असून तिचा संबंध तेलगु तामीळशी जमू शकतो आम्हासी नव्हे. आर्थिक, धार्मीक, व्यवहारीक आमचे हित संबंध महाराष्ट्राशी निगडीत आहेत. माणसाच्या विकासाला वरील बाबीच तारूं शकतात, म्हणून राष्ट्रनेत्यानी तात्काळ हा प्रश्न आंध्र-मद्रास सिमा भागाप्रमाणें हातीं घ्यावा व तो कुशलतेनें विशीष्ट तत्वावर मुंबई व्दिभाषिक विभाजनाच्याच वेळीं सोडवावा. आम्ही या बाबतीत राष्ट्रनेत्यांवर विश्वास व्यक्त करित आहोत. ज्यानी व्दिभाषिक मुंबई राज्यासारखा विशाल व अवघड प्रश्न मोठ्या कुशलतेनें सोडविला ते सीमा भागाचा प्रश्नही उत्तम रितोनें सोडवितील याबद्दल आम्हांस मुळींच संदेह नाहीं. परंतू या आमच्या भागाकडें लक्ष द्यावें ह्मणून हें नम्र निवेदन देत आहोंत.

खानापूर, ।१।१९६०

आपला,

[signature]

कार्याध्यक्ष, मर्चंट असोशिएशन.

(भारती खानापूर)

• कार्यक्रम •

दिनांक १०।४।६०

सुबह १० बजे — माता स्वरुपरानी नगर उद्घाटन
श्री. एल्. एम्. श्रीकांतजी, कमिशनर फॉर ऑल इंडिया शेड्युल्ड कास्ट और शेड्युल्ड ट्राईब्ज.

दिनांक ११।४।६०

सुबह ७ बजे — झंडा वन्दन, दे. भ. श्री. राजाराम पाटील
अध्यक्ष, महाराष्ट्र प्रदेश कांग्रेस कमिटी

दोपहर ३ से ३-१० — मंगल वाद्य वादन.

दोपहर ३-१० — माननीय श्री. पंडित जवाहरलालजी नेहरू और माननीय श्री. यशवंतरावजी चव्हाण इनका शुभागमन.

३-१० से ३-१२ — मानवंदना. (बालवीर पथक और विमुक्त बाल सभा)

३-१२ से ३-१४ — रोटरी गव्हर्नर, प्रेसिडेंट, मेंबर पुष्पार्पण जलपान गृहके समीप.

३-१४ से ३-१६ — माननीय मेहमानोंका मंडप प्रवेश.

३-१६ से ३-२० — स्वागत पद्य और इंग्लिश काव्य.

३-२० से ३-५० — संदेश वाचन, स्वागताध्यक्षका प्रास्ताविक भाषण और पुष्पार्पण.

३-५० से ५-०० — उद्घाटन और अध्यक्षीय भाषण, राष्ट्रगीत

दिनांक १२।४।६० खुला अधिवेशन. (२-३० से ४-३०)

॥ जय हिन्द ॥

श्री. / श्रीमती ....

सविनय प्रार्थना,-

सोमवार दिनांक ११ अप्रिल दोपहरके ३-१० बजे
भारतके प्रधान मंत्री

◇ *पंडित जवाहरलालजी नेहरू* ◇

इनके शुभ करकमलोंद्वारा इस अधिवेशनका उद्घाटन होगा।
इस अधिवेशनका अध्यक्षस्थान बम्बई राज्यके मुख्य मंत्री

- *श्री. यशवंतरावजी चव्हाण* -

विभूषित करेंगे।
इस शुभ अवसरपर कृपया आप उपस्थित रहकर हमें उपकृत करें।

भवदीय
केशवलाल वीरचंद शाह, एम्. एल्. ए.
स्वागताध्यक्ष
अ. भा. विमुक्त जाति अधिवेशन,
माता स्वरुपरानी नगर, शोलापूर.

कृपया एक घंटा पहले सभा मंडपमें उपस्थित रहें और आपकी मोटर हो तो पार्किंगके जगहपर खडी करें।

JAI-HIND

ALL INDIA VIMUKTA JATIS (EX CRIMINAL TRIBES) FEDERATION

Umedpur, City Sholapur.

Date 1960

I have much pleasure to bring to your kind notice that our Prime Minister Pandit Jawaharlalji Nehru consented to inaugurate " All India Vimutka Jatis Conference " on 11 th April 1960 at Sholapur, and Shri Yeshwantraoji Chavan the Hon'ble Chief Minister of Bombay State, has also agreed to preside over the function.

The main object of this Conference is that to have a thorough survey of the problem and to find out the essential requirements for the culture, Social and Educational uplift of these most backward Communities in India.

At this Golden opportunity, I take a previlage to request your goodself to kindly extend your co-operation and sympethy by attending this grand function in person, and give us your valuable guidance to make this conference a grand success as a noble cause for the betterment of this excriminal Tribes a denotified castes.

Thanking you and hoping your favourable reply,

I am,
Yours faithfully,

Keshavlal V. Shah, M. L. A.
President
ALL INDIA VIMUKTA JATIS CONFERENCE
SHOLAPUR

— उकाई धरण प्रतिबंधक समिती —

Samiti

नंदुरबार,
(पश्चिम खानदेश),
७-४-१९६०

प्रिय कॉ० डांगे यांसी स० न० वि० वि०—

लोकसभेचे व राज्यसभेचे सदस्यांना सादर करावयाचे निवेदन छापलेली 'महाराष्ट्राचे' अंक पाठवीत आहे. श्री० रवाडेकरांनी नवा द्विभाषिक विभाजनाचे विधेयक व त्यानंतर होणार तयार करून सादर केले परंतु ते आम्ही ... विधेयक सिलेक्ट कमिटीकडे जाऊन दुसऱ्या वाचनाला काही दिवस अवकाश असल्यास तर आम्ही शिष्टमंडळ घेऊन येऊ व बरोबर ... निवेदन आहे. ते शक्य झाले नाही तर (किंवा होणार नाही असे समजून) आपण हे अंक महाराष्ट्रीय सदस्यांत सर्क्युलेट करण्याची व या निवेदनाआधारे इतर भाषिक सदस्यांना (जरूर त्याप्रमाणे) समजावून सांगावे आणि निवेदनाआधारे आपल्या भाषणांत उकाई व १५६ खेड्यांच्या व आदिवासींच्या लोकसभेत ~~राज्यसभेत~~ महत्त्व मांडण्याची विनंती.

१५६ खेड्यांची लोकसंख्या ७४,३०१ नसून ६८,३०६ आहे.

आपला,
[signature]
उकाई धरण प्रतिबंधक समितीकरिता.

C.-3

0457

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

No.

Received here at______H.______M.

:O N AHWA DANGS

SHRI S A DANGE M P PARLIAMENT HOUSE NEW DELHI.

TODAY IS FIFTH DAY OF HUNGERSTRIKE CONDITION OF SATYAGRAHI IS WORST(.) HUNGERSTRIKE HAS BEEN STARTED THROUGH OUT THE DISTRICT FROM THIRTYFIRST MARCH ...

A L JADHAV PRESIDENT DANGS JANATA SAMITI...

The sequence of entries at the beginning of this telegram is—class of telegram, time handed in, serial number (in the case of foreign telegrams only), office of origin, date, service instructions (if any) and number of words.

This form must accompany any enquiry respecting this telegram.

MGIFPAh.—121—30-4-57—91,370 Bks.

प्रेषक - श्री. गणपतराव गंगाधर गायकवाड 'साहित्यरत्न' दि. २-१२-१९६१
.45 शामलाल रोड - खामगांव (महाराष्ट्र) खामगांव
(जनजागृति मंडल खामगांव)

Samiti

प्रति- श्रीमान अध्यक्ष, संयुक्त महाराष्ट्र समिती; बम्बई

सविनय वंदे!

महाशय —....

१९६२ में होने वाले आम चुनाव में खामगांव चुनाव क्षेत्र से मैं स्थानिक परिस्थिति के अनुरूप बम्बई विधान सभा के लिये 'स्वतंत्र' उम्मेदवार के नाते खडा रहने वाला हूं। चुनाव प्रचार के लिये मैंने 'जन-जागृति मंडल' नाम का संगठन गठित किया है। जिस के मंच द्वारा दि. २-१०-६१ से हमने चुनाव प्रचार आरम्भ किया है। आजतक चार आम सभाएँ आयोजित की गई हैं। इन आम सभाओं द्वारा तथा खानगी बैठकों द्वारा हम लोग अपनी भूमिका जनता के सम्मुख रखते आ रहे हैं। हरेक आम सभा में मैंने सभी पक्षों से यह जाहीर निवेदन किया था कि वे मेरी स्वतंत्र उम्मेदवारी को सक्रीय सहयोग प्रदान करें। शायद आप के कार्यालय तक मेरे इस निवेदन की खुली आवाज पहुँच चुकी होगी ही।

बीते ३० वर्षों में - विद्यार्थी कॉंग्रेस, कॉंग्रेस सेवादल, युवक संगठन, नगर एवं जिला कॉंग्रेस कमीटी, विभिन्न क्षेत्रों में कामगार आंदोलन (१९४८ से १९५५ तक विदर्भ-इन्टक के सहमंत्री के नाते), कामगारों की सहकारी सोसायटियां, हरिजन सेवा, पिछडी जाति का संगठन, बुलढाणा जिला स्वतंत्रता सैनिक समिति, साहित्य सेवा, नाग-विदर्भ आंदोलन आदि क्षेत्रों में मैंने मेरी कर्तव्य पूर्ति की है।

यद्यपि मैं म. गांधी के जीवन मूल्यों पर अटूट श्रद्धा रखते आ रहा हूँ फिरभी विद्यार्थी अवस्था ही से मैं समाजवादी समाज व्यवस्था का पक्षपाती रहा हूँ। ३० वर्षों तक कॉंग्रेस के अंतर्गत लगातार कार्य करने के पश्चात ~~अब~~ ~~मैं~~ दो वर्ष पूर्व मैं उसी अवस्था में कॉंग्रेस के बाहर आया हूँ जिस अवस्था में मैंने कॉंग्रेस प्रवेश किया था।

(उपरोक्त जिन-जिन क्षेत्रों में मैंने कार्य किया है उनमें से साहित्यिक तथा नाग-विदर्भ आंदोलन के अतिरिक्त सभी क्षेत्रों में मैंने या तो संयोजक के नाते या पदाधिकारी के नाते कार्य किया है)

विभिन्न सिद्धान्तों को रखनेवाली व्यक्तियाँ जनतन्त्र की जीवन प्रणाली में समान लक्ष्य के हेतू एक दूसरों से सहयोग कर सकती है, इस स्वाभाविक बात को सामने रखकर ही मैंने आप के समक्ष मेरा निवेदन प्रस्तुत करने का साहस किया है।

अत: मैं अपेक्षा करता हूँ कि संयुक्त महाराष्ट्र समिति के पदाधिकारी खामगांव मतदार संघ के चुनाव कार्य को सरल बनाने के लिये मेरी स्वतंत्र उम्मेदवारी को सक्रीय सहयोग देंगे।

मेरा संक्षिप्त परिचय— आयु- ६३ वर्ष। जाति- जन्मसे कैकाडी। शिक्षा दीक्षा- टिळक राष्ट्रीय विद्यालय खामगांव। भाषाज्ञान- मराठी, हिन्दी

अंगरेजी। उदर निर्वाह का साधन- पेन्टिंग, मॉडलिंग आदि कलात्मक व्यवसाय। बीच में कुछ वर्ष प्रायमरी एवं हाईस्कूल अध्यापक। बचपन से खामगांव ~~यही~~ मेरा निवासस्थान। कार्य क्षेत्र भी यही। १९४० तथा ४२ में कारागृहवास -१७ माह का।

पत्रोत्तर की अपेक्षा!

कृपा रखें।

आपका विनम्र

लक्ष्मण गायकवाड़

संयोजक

जन जागृति मंडल खामगांव

National Convention for the Liberation of Goa, Daman & Diu and against Portuguese Colonialism & Fascism

National Campaign Committee for Goa
1961

REPORT OF THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL CAMPAIGN COMMITTEE FOR GOA

December 1960—March 1961

DELEGATION TO DELHI

The National Campaign Committee for Goa formed at the 3rd National Conference for Afro-Asian Solidarity held in Bombay from December 2 to 4, 1960, started its activity with the visit of a 15-member Goan delegation to Delhi the same month.

The delegation which was led by Rev. Father Dr. H. O. Mascarenhas, was composed of Shri V. N. Lawande, Shri Cajetan Lobo, Shri Lambert Mascarenhas, Shri George Vaz, Shri Diwakar Kakodkar, Shri Louis Mendes, Smt. Irene Heredia, Smt. Berta M. Braganza, Dr. R. B. Panthaky, Dr. E. D'souza, Shri Narayan Desai, Commander A. Pereira, Dr. P. D. Gaitonde and Shri E. George.

The delegation, during the eight days it spent in Delhi, had the privilege of meeting the Vice-President, the Prime Minister, the Finance Minister and the late Home Minister Shri Gobind Ballabh Pant. It also met leaders of the major political parties.

Among those with whom the delegation discussed the Goa problem in detail and to whom it explained the aims of the National Campaign Committee for Goa were Shri N. Sanjeeva Reddy, the President of the Indian National Congress; members of the Congress Parliamentary Party headed by its General Secretaries Shri Ram Subhag Singh and Shri Keshava; members of the Central Executive Committee and of the Parliamentary

wing of the Communist Party, headed by Shri Ajoy Ghosh, General Secretary, Shri S. A. Dange and Shri Bhupesh Gupta; Shri Asoka Mehta and Shri N. G. Goray, Chairman and General Secretary of the Praja Socialist Party; members of the Independent Group in the Lok Sabha, led by Shri Indulal Yajnik.

The appeal of the delegation for support to the National Campaign Committee for Goa met with encouraging response both from the members of the Government interviewed by it as well as from the leaders of the parties and parliamentarians. Warm and unanimous was the support extended for the cause of the liberation of Goa, Daman and Diu from all quarters.

The measure of sympathy and cooperation extended to the campaign of the National Committee may well be gauged by the tone of the Prime Minister's statement in the Rajya Sabha on December 20-21 in which he warned that India's patience with Portugal's intransigence was reaching its limit; that the integration of Dadra and Nagar Haveli would be expedited; by the manner in which a number of members of different parties spoke of the Goa problem in that session indicating the urgency of finding a solution for it and demanding effective steps towards that end; and finally, by the renewed interest shown by the Delhi press in the Goa issue after the Press Conference held by the delegation.

During the delegation's presence in Delhi, the Committee was further enlarged with the cooption of new members and a plan of activity was drawn up for the following three months from January to March. That programme of immediate activity consisted mainly of campaign tours in different states, sending of a delegation to the Bhavnagar Session of the Indian National Congress and the decision to hold a Goa Freedom Convention at the end of March in Delhi on an all-India scale.

DELEGATION TO BHAVNAGAR

A five-member delegation led by Rev. Father Dr. H. O. Mascarenhas was, at the invitation of the Congress President, sent to Bhavnagar to attend the 66th session of Indian National Congress.

The delegation was received by the General Secretary of the A.-I.C.C., Shri Sadiq Ali, and roused great interest and enthusiasm in Sardarnagar. The delegation presented a memorandum to the Congress President on behalf of the National Campaign Committee for Goa.

While at Sardarnagar, the delegation had the occasion to meet the members of several Pradesh Congress Committees who promised support and cooperation to the work of the National Campaign Committee for Goa.

The resolution passed at the session on Goa was the occasion for enthusing speeches by leading Congressmen like Shri Y. B. Chavan, the Chief Minister of Maharashtra, who said that mere legalistic quibblings would not solve the problem, by Shri R. Venkataraman, Minister for Industries of Madras State, Dr. Ram Subhag Singh, who moved an amendment specifying that the period of 6 months or a year should be fixed for the liberation of the Portuguese pockets in India, and many other speakers who showed impatience over the failure to end colonial domination of Indian soil.

AFRO-ASIAN WOMEN'S CONFERENCE

Also in January, the First Conference of Afro-Asian Women's Solidarity invited a Goan delegate to

participate in the Conference. Accordingly Smt. Berta M. Braganza, Editor of 'Free Goa,' joined the Indian delegation to Cairo, led by Smt. Rameshwari Nehru.

The presence of a Goan delegate evoked great interest in the Goan struggle for freedom. Almost every delegation was keen to know about Goa and the Goan people's fight for liberation from colonial domination. The Goan delegate was given the special privilege of addressing the Plenary Session and her speech was listened to with rapt attention. The Conference passed a brief but special resolution on Goa and fairly extensive reference was made to the problem of the Portuguese colonies and the conditions existing there in the report of the Committee for National Independence and Peace. The Goan delegate also appeared on the Cairo television.

While in Cairo, the Goan delegate together with the other Indian delegates was invited by the Soviet Women's Committee to the Soviet Union. Both in Moscow and Leningrad, the Goa problem roused keen interest and the Goan delegate had the opportunity of informing people, in factories and schools, and in meetings with smaller groups, about the living conditions not only of the peoples of the Portuguese colonies but of Portugal itself.

AFRO-ASIAN SOLIDARITY COUNCIL

A special message of greetings was sent by the National Campaign Committee for Goa and a memorandum on Portuguese colonies by the Goan Political Convention to the Extraordinary Session of the Afro-Asian Solidarity Council which met in Cairo in January.

The message and literature on Portuguese colonies were distributed to the delegates by Shri Romesh Chan-

dra, Secretary of the National Campaign Committee for Goa, who attended the session as an Indian delegate.

A resolution on Portuguese colonialism and facism was passed at the Session.

TOURS OF STATES

In February delegates went to Rajasthan, Punjab, West Bengal, Andhra and Madras. Everywhere they had a rousing welcome and enthusiastic support.

In Rajasthan, the National Campaign Committee's delegation visited Jodhpur, Jaipur, Beawar and Alwar.

The tour was inaugurated by Smt. Aruna Asaf Ali, Chairman of the Campaign Committee, at Jodhpur.

In this city, the delegation met the local Congress leaders and also Shri Mathura Das Mathur, who is President of the Rajasthan State Congress Committee and President of the Rajasthan Committee of the Afro-Asian Solidarity movement, besides leaders and workers of other political parties and trade unions.

A reception was held in honour of the delegation by the President and Councillors of the Jodhpur Municipality. The Goa movement fund was launched by Smt. Aruna Asaf Ali at the reception and a donation of Rs. 501 was made to the fund by Shri Mathur on behalf of the Afro-Asian Solidarity movement of Rajasthan.

A public meeting was held and presided over by Shri Harish Joshi, President of the Jodhpur District Afro-Asian Solidarity Committee. Smt. Aruna Asaf Ali and the two Goan delegates, Shri Cajetan Lobo and Shri Diwakar Kakodkar, addressed the meeting.

The delegation also addressed meetings of the students of Jaswant College of Science and Law and of Shri Maharaj Kumar College of Arts and Commerce.

At various functions held in its honour, the delegation met all sections of Jodhpur citizens.

In Beawar, well over 100 persons met the delegation on its arrival at the station. The delegation was received by the President of the Jodhpur Municipality, Shri Chimanlal Lodha and the well-known revolutionary Swami Kumaranand. Also present were Shri Premlal Jain, President of the Afro-Asian Solidarity Committee of Beawar, Shri Keshimal, Secretary of the Textile Labour Federation, Shri Sant Singh, Secretary of Beawar Congress Committee and other prominent citizens.

A public reception was held in honour of the delegation by the Beawar Municipality at the Municipal Hall.

The delegation addressed a public meeting at the Municipal Hall presided over by Shr Premlal Jain and a meeting of the leaders at the Shanti Jain School.

In Jaipur, apart from meetings and receptions, the delegation met the Governor of Rajasthan, who gave a special message of support.

The Goan delegates stopped at Alwar for a day, and were accorded a very enthusiastic welcome. The delegates were received by Shri Indra Lal Mittal, President of the District Congress Committee and the Alwar Municipality and other prominent citizens of Alwar.

The delegates addressed a large meeting of the students of the Raj Rishi College, and the Alwar Municipality held a reception in their honour and presented a civic address.

PUNJAB

Shri Diwakar Kakodkar toured the Punjab. He visited Ludhiana, Khanna, Isru, Dhariwal, Amritsar, Jullundur, Nangal and Sonepat.

He was received at Ludhiana by prominent workers of the Trade Union Council and a reception was held, presided over by the P.S.P. leader Shri Devikanand Khar.

Another reception and public meeting was held at Khanna.

Great enthusiasm prevailed at Isru, the native place of Karnail Singh, who was shot dead on the Goa border on August 15, 1955 during the Goa Satyagraha. Here the Goan delegate laid wreaths on the monument of the martyr and addressed a meeting organised by Kisans and presided over by the mother of Karnail Singh. Thousands came from the surrounding villages to participate in the meeting. The speakers expressed their full support and solidarity with the cause of Goa's liberation and offered to mobilise 500 volunteers.

Another public meeting was later organised in Ludhiana by the Goa Aid Committee and was attended by all parties and leading citizens of Ludhiana.

In Dhariwal, due to section 144 being in force because of the linguistic agitation, only a small meeting could be held in the local Union office in which representatives of the different political parties participated. The speakers promised all support to the Goan movement and resolved to form Goa Aid Committees.

In Amritsar, a reception was held on the Municipal grounds presided over by the President of the Textile Mazdoor Ekta Union, where speakers of differ-

ent parties unanimously demanded the immediate end of the Portuguese fascist regime in Goa.

In Jullundur, an all-party reception was organised for the Goan delegate on his arrival at the railway station. The Reception Committee organised for the purpose included not only leaders of the political parties and the Afro-Asian Solidarity movement, but also representatives of various unions, of the press and other prominent citizens.

At another meeting, the Jullundur Textile workers pledged to contribute one day's earnings to the National Campaign Committee for Goa.

The same enthusiasm prevailed also at Nangal and Sonepat. At Sonepat, the President of the Goa Aid Committee presented the Goan delegate with Rs. 101 on behalf of Sonepat citizens.

WEST BENGAL

The tour of West Bengal was undertaken by Shri Cajetan Lobo, a Joint Secretary of the National Campaign Committee for Goa.

He visited Calcutta and Kanchrapara. At Kanchrapara, he was welcomed by members of the local municipality, various political parties, trade unions and other citizens of the town. A reception was held in the Town Hall and a civic address was presented to Shri Lobo. Later a public meeting was held with the President of the Municipality in the Chair. The meeting passed a resolution demanding effective steps to end colonial domination in India and a copy of it was sent to the Prime Minister.

In Calcutta, besides a public meeting, the Goan

delegate was also invited to a meeting of students of the Calcutta and Jadhavpur Universities.

He also addressed small meetings of prominent Congress leaders at Congress Bhavan and A.-I.T.U.C. leaders at the Union office.

The Goan delegate met most of the prominent party and student leaders and acquainted them with the Goa problem. At all meetings he called for the formation of a West Bengal Goa Committee for mobilising public opinion and collecting funds for the Goa movement. Leaders of all parties promised to form such committees and also to hold a Goa Freedom Convention in Calcutta in the near future.

The Goan delegate's press conference was well-attended and received good publicity in the English as well as Bengali press.

ANDHRA

Shri George Vaz, Joint Secretary of the National Campaign Committee for Goa, toured the Andhra and Madras States.

In both States the Goan delegate met with great enthusiasm from all parties. Meetings and processions were organised on an all-party basis and speakers in a single voice demanded the liberation of Goa and promised all support to the National Campaign Committee for Goa.

At a crowded meeting in the town of Cuddapah in Andhra Pradesh, presided over by Shri N. Ranga Reddy, a resolution was passed demanding the immediate and fullest attention of the Government and people of India to the problem of ending colonial rule in Goa, Daman and Diu.

A meeting of over 5,000 people was held in Prodattur, a town in Andhra, and nearly 25 organisations offered flowers to the Goan delegate. The meeting passed a resolution condemning imperialism and colonialism and demanding the early liberation of the Portuguese pockets in India.

Goa Committees to support the National Campaign Committee for Goa and work for the liquidation of colonialism in India were formed in Anantapur and Cuddapah.

MADRAS

In Madras Shri George Vaz addressed a representative gathering of English, Telugu and Tamil paper representations. He also met important political leaders and dock workers.

SOLIDARITY WITH PORTUGUESE DEMOCRATS

At the time of the world-stirring 'Santa Maria' episode, Smt. Aruna Asaf Ali, the Chairman of the National Campaign Committee for Goa, issued a statement to the press acclaiming the heroic feat of Capt. Galvao and the new upsurge against Portuguese fascism and colonialism both in Portugal and in Portuguese colonies, and decided to communicate with General Delgado and Capt. Galvao and also representatives of the International Junta of Portuguese and Spanish Liberals led by Gen. Delgado and other Portuguese Democrats in exile in Europe and South America, as well as the leaders of the anti-colonial movements in Portuguese colonies with a view to organising jointly a Conference against Portuguese colonialism and fascism to be held at an early date at a suitable place.

Letters of congratulations and solidarity were also addressed by the Chairman of the National Campaign Committee for Goa to General Delgado and Capt. Galvao.

NATIONAL CONVENTION

At the same time, letters of invitation for the National Convention in Delhi were sent to representatives of popular organisations in several countries of the world.

On March 10, a meeting was held in Bombay at Green's Hotel addressed by Smt. Aruna Asaf Ali and by representatives of the German Democratic Republic and Czechoslovakia who were in Bombay on that date. The meeting was also addressed by Rev. Dr. H. O. Mascarenhas and Prof. A. Soares.

Smt. Aruna Asaf Ali appealed to those attending the meeting to come in large numbers to attend the Goa Freedom Convention. She explained at length that Portuguese colonialism was doomed like all other colonialisms and its end must be hastened by presenting a united front of all anti-colonial and anti-fascist forces fighting the Salazar regime.

The foreign delegates vehemently condemned colonialism and extended their full support to the Goa movement.

REPORT

NATIONAL CONVENTION FOR THE LIBERATION OF GOA, DAMAN AND DIU AND AGAINST PORTUGUESE COLONIALISM AND FASCISM

The National Campaign Committee for Goa convened the National Convention for the Liberation of Goa, Daman and Diu and against Portuguese Colonialism and Fascism at the Constitution Club, New Delhi, on March 25 and 26, 1961.

The Convention was inaugurated by Shri Ananthasayanam Ayyangar, Speaker of the Lok Sabha, and was presided over by the Rev. Dr. H. O. Mascarenhas, President of the Goan Political Convention.

It was addressed by Prof. Yoshitaro Hirano of Japan, Dr. Valerio Regis Konder of Brazil, General Enrique Lister of Spain, Mr. H. Roberts, the well-known educationist of the United States and Mr. Sirodge Nuritdinov of the U.S.S.R.

Pandit Sundarlal, Dr. A. V. Baliga, Mr. Nandenkar of Dhulia, Smt. Aruna Asaf Ali and others spoke supporting the demand for the early liberation of Goa, Daman and Diu.

The audience were entertained with Konkani patriotic songs by a Goan cultural group led by Shri and Smt. Raymond Dantas.

The open session held on the 25th was followed

by the Delegates Session on the 26th March (Sunday) at which over 50 Goan delegates who had come from Bombay, Belgaum and Nagar Haveli participated. The whole question of Portuguese colonialism and fascism was discussed and a call was issued to intensify efforts to make 1961 the year of freedom for Goa, Daman and Diu.

It was also resolved to convene at an early date at a suitable place an International Conference of all anti-fascist and anti-colonial forces represented in Portugal, and the Portuguese colonies of Angola, Mozambique, Goa and other Portuguese colonies. It was decided that such a conference was imperative to unite all the anti-Salazar forces in Portugal and those in exile in Brazil and the anti-colonial forces in Africa and India, and thus hasten the downfall of the fascist dictatorship in Portugal and bring about the collapse of colonialism throughout the world in 1961.

Prime Minister Pandit Jawaharlal Nehru and Defence Minister Shri V. K. Krishna Menon sent special messages for the success of the Convention. A message was also received from Mr. D. N. Pritt, Q.C., who was unable to attend the meeting.

A number of resolutions were adopted besides the main political resolution which dealt with the freedom of Goa. Resolutions were passed on Portuguese Colonialism, on slave conditions in Portuguese mines in Goa, on political prisoners still in Goa jails and the removal of economic restrictions and for the early integration of Dadra and Nagar Haveli.

Earlier a report of the activities of the National Campaign Committee for Goa was submitted by Shri

George Vaz, Secretary of the Committee. Smt. Aruna Asaf Ali, Chairman of the National Campaign Committee, concluded the two-day session with an appeal for intensive work to implement the resolutions adopted by the Convention so that 1961 could in effect make the freedom of Goa a reality.

POLITICAL RESOLUTION

The Portuguese colonial domination which has been exercised in the name of a "civilising mission" on the people of Goa, Daman and Diu has already lasted for 450 years.

Though the claim of the Portuguese colonialists has been termed "civilising mission" it is known that what brought them to the East was nothing more than the ambition to monopolise the rich Eastern trade. All that, however, has resulted from this so-called "civilising mission" is the most barbaric oppression of the people of these occupied territories. In this long period all manners of atrocities have been perpetrated in order to stabilise the imposed and unwanted colonial domination. Custom, religion, language, tradition, everything has been sought to be destroyed in order to cut off the Goan people from the rest of the Indian people.

Those efforts, however, have been in vain. The people of the Portuguese-occupied territories in India have resisted the colonial barbarity throughout the four and a half centuries of the crushing regime. Numerous armed revolts have taken place in the territories to push the Portuguese out of Goa in the past and the Goan people have remained faithful to the Indian language, customs and traditions.

This Convention repudiates the Portuguese claim that Goa, Daman and Diu are integral parts of Portugal. The people of these occupied territories are one with the rest of the millions of India and it is India's right and duty to liberate her still enslaved people.

The Goan and the non-Goan Indian people affirmed this national unity in a categorical manner with the formation of the Goa Congress Committee affiliated to the Indian National Congress way back in 1928, thereby linking the problem of the ending of Portuguese colonalism in India with the great Indian struggle for independence. The heroic civil liberties movement launched in 1946 in Goa with the significant slogan of "Jai Hind!" marked yet a further stage in Goa's struggle for freedom.

This movement developed into a mass upsurge of the entire Indian people in 1954 and 1955 united and determined to free Goa and complete the independence of India which resulted in the brutal massacre of the peaceful and unarmed patriots by the Portuguese.

In the present phase of the struggle against Portuguese colonialism in India, the Convention welcomes the upsurge for freedom in other Portuguese colonies like Angola, Mozambique and others and also the determination of the democratic forces in Portugal to overthrow the dictatorial fascist regime prevailing in Portugal itself.

This Convention welcomes the decision of the U.N. Trusteeship Council to brush aside as untenable the plea of Portugal that its overseas possessions are an integral part of Portugal and not colonies and to demand that Portugal supply the necessary information about these colonies. This Convention also welcome the re-

cent decision of the United Nations to end colonialism wherever it exists. This Convention further welcomes the recent statement made on the question of Goa by representatives of certain great powers like the U.S.A. which till now had been supporting Portugal. The Convention expresses the hope that such anti-colonial sentiments expressed openly by these powers will lead to more positive action on the part of these powers in favour of Goa's freedom.

In the context of changes in the balance of world opinion on colonialism in general and in particular the success of various liberation movements in Africa this is the opportune moment for intensifying the efforts to complete India's independence.

This Convention calls upon the Government of India to take serious note of the indignity that the continuation of a colonial and fascist regime represents to the Indian nation and to take all necessary and effective steps to end the last vestiges of foreign domination on Indian soil before the end of 1961.

This Convention declares that the Goa problem is a national problem and appeals to all political parties and organisations and the entire Indian people to support the efforts of the National Campaign Committee for Goa for the liberation of Goa, Daman and Diu by the end of 1961.

RESOLUTION ON PORTUGUESE COLONIALISM

Portuguese colonialism is the weakest but at the same time appears to be the most unyielding of all existing colonialisms.

A small country at one tip of Europe with neither advanced industry nor a strong army and navy could

not have clung so tenaciously to its colonial possessions but for the support both direct and indirect given by some of the stronger colonial powers.

Admiral Americo Thomas on assuming the Presidentship of Portugal in 1958 underlined this reality when he said, "The West owes to the Portuguese their centuries old and lasting influence in various parts of the world and also their present conscious resistance to the generally consented relinquishments". But this assurance to fight to the last ditch of the battle for world colonialism, this quixotic pose is based on complete ignorance of the forces developing all over the world and not the least in Portugal itself.

The rights and liberties of the people of Portugal have been suppressed since the military putsch of 1926. The Salazar dictatorship perfected the fascist machine. The P.I.D.E. or the International Police for the Defence of the State suppressed every liberal sentiment. Only the ruling fascist party, the Uniao Nacional, is recognised. Leading intellectuals like Professor Ruy Luis Gomes, the great mathematician, the Engineer Mrs. Virginia Moura, the architect Lobao Vital, the poet Agostinho Neto and hundreds of others were sentenced to savage terms of imprisonment. Salazar thought he could stem the tide with a rigged up election of President. But the "Santa Maria" saga has demonstrated that he is sitting on a volcano. The anti-Salazar forces are gathering inside Portugal.

The brutal firing on the Satyagrahis near the Goa border and the savage atrocities committed by the Portuguese colonialists in Angola have raised the wrath of the people of the world.

The people of Goa, Daman and Diu, of Angola,

Mozambique and Guinea are all rising to regain their freedom and liberty.

The Salazar regime with the help of other colonialists escaped once more its duty to report on the conditions in their colonies to the United Nations on the spurious plea that Portugal had no colonies but only "overseas provinces" of Portugal.

But the conscience of the world will give the fascists no rest. The United Nations has now repudiated this feeble claim. The Trusteeship Council has demanded that Portugal should submit reports on the conditions in its colonies.

It is urgently necessary, therefore, to carry all these moves forward. It is imperative that all the anti-Salazar forces in Portugal and those in exile in Brazil and the anti-colonial forces in Africa and India should unite. This Convention, therefore, calls for an International Conference to be convened some time this year. It will be a step in the direction of unifying and consolidating the anti-Salazar forces to achieve rapidly the freedom of the colonies under the Salazar yoke and also hasten the downfall of the fascist dictatorship in Portugal and bring about the collapse of colonialism throughout the world in 1961.

SLAVE CONDITIONS IN GOA MINES

Intensive mining is being carried on in recent years in the Portuguese colony of Goa which brings huge profits by way of foreign currency to the Portuguese Government. The manganese and iron ore from Goa which is of a higher grade is being mostly exported to West Germany, Japan and Italy.

The exploitation of Goan mines is carried on by local mining interests who, in most cases, have Indian

partners investing Indian capital in this industry in Goa, surreptitiously in defiance of the Government of India's policy.

Over 50,000 labour is involved in this industry of which more than 7,000 are Indian nationals recruited by agents or tendils in Rajasthan, U.P., Andhra and Bihar and other parts of India. This labour is enticed to work in Goa by false promises of attractive conditions in the mines. Labour in Goa has no trade union rights under the fascist rule existing in this colony and no compensation is paid out to the mining labourers in cases of accident and death which is a common occurrence. Primitive conditions exist in the mining industry with no medical aid, insurance or sick leave.

The Indian labour employed in Goa is unfamiliar with the language and the local conditions and is not allowed to return to India. Severe punishment is meted out by the Portuguese police who search out the labourers who make an attempt to return to India.

Payments are made in Portuguese escudos and remittances are disallowed to the dependents in India. The Indian labourers once decoyed by the recruiting agents into Goa become virtual slaves of the employers and have no way of escaping from the brutal conditions under which they are forced to work.

These recruiting agents, who have easy access into India and Goa cheat the labourers by collecting the savings of this recruited labour with false promises of remitting these amounts to their families in India.

This Convention draws the attention of the people and Government of India to the slave conditions of labour as obtaining in the Goan mining industry. This

Convention further urges the Government of India to take every measure to stop Indian labour being smuggled into Goa and demands that severe action be taken against all recruiting agents who operate in India on behalf of the Goan mining industry.

ON POLITICAL PRISONERS

This Convention greets Dr. Vinayak Mayenkar on his return from Angola after 14 years of exile.

This Convention takes serious note of the constant repressive policy of the Portuguese fascist government and the continued detention of the political prisoners in conditions which are in absolute contravention of all civilised principles.

There is a great urgency to create a strong world opinion by effective denunciation of the inhuman conditions to which the freedom fighters are subjected.

The Convention specially draws attention to the recent re-arrest of the deported patriot, Mr. Nilkant Karapurkar in Sa-de-Bandeira, in Angola, for imparting education to African children, who have no access to schools. Shri Karapurkar has been kept in a dingy cell without proper food and medical assistance.

This Convention draws the attention of the world to the fate of the Goan freedom fighters who are still in exile though amnestied, namely Shri Pandurang Shirodkar, Shri Guilherme de Souza-Ticlo, Shri Nilkant Karapurkar, Shri Mukund Kamat, Shri Narain Naik and Shri Jayant Kunde in Angola and Shri Laxmikant Bembre in Lisbon. The refusal of the Portuguese Government to send them back to Goa is in contradiction of the amnesty law which demands the immediate release and repatriation of amnestied prisoners.

This Convention also draws the attention of the world and specially of India to the detention in exile in Lisbon of two Indian citizens, Dattatraya Deshpande and Mohan Ranade under most inhuman conditions.

Deshpande, a perfectly sane man, it detained in a lunatic asylum since 1950 and Ranade in solitary confinement since September last.

This Convention demands an immediate probe by the United Nations into the gross violation of Human Rights and demands that Portugal be forced to respect the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights.

This Convention further demands the immediate release of all political prisoners and the repatriation of all those exiled from Goa.

RESOLUTION ON THE REMOVAL OF ECONOMIC AND TRAVEL RESTRICTIONS BETWEEN INDIA AND GOA

This Convention welcomes the decision of the Government of India to respond to the wishes of the Goan people which were embodied in the Memorandum of the Goan Political Convention submitted to the Prime Minister of India in February last year on the question of relieving the hardships affecting the people of Goa caused by the economic restrictions.

This Convention strongly condemns the attitude of the Portuguese Government of Goa for not reciprocating the gesture of the Government of India in opening two additional land routes to Goa.

This attitude of the Portuguese Government once again thoroughly exposes its pretentions that it represents the best interests of the Goan people.

ON DADRA AND NAGAR HAVELI

This Convention regrets that though the liberation of Dadra and Nagar Haveli which is already a six-year-old accomplished fact, and stands out as the first proud victory of the Indian anti-colonial struggle against Portugal carried on under the leadership of the Goan resisters against Portuguese colonialism, these enclaves, in spite of their consistent and determined demand, have not yet been integrated with the Indian Union.

Considering that not only freedom from colonial domination but re-integration with India is the basic principle of the Goan anti-colonial struggle, it is but in the fitness of things that the people and the Government of India should respect the right and the desire of the people of Dadra and Nagar Haveli to be part of the Indian Union. In this connection, the Convention welcomes the assurance given by the Prime Minister in the Lok Sabha to integrate these territories.

This Convention, therefore, urges the Government of India to delay no further the integration of the liberated territories with the Indian Union, thereby putting an end to the anomalous situation of a stateless people with no formulated Charter of Right.

MESSAGES

FROM THE PRIME MINISTER

Prime Minister's House,
NEW DELHI.

TO GOANS

In this age of a fading colonialism it is surprising to remember that Portugal still maintains her empire in Africa and elsewhere. In India we still have a small part of this colonial possession in Goa, Daman and Diu. It is the duty of all Goans, and indeed of others also, to work for the liberation of these territories. I have no doubt that the time is not far off when freedom will at last come to these long suffering areas. But freedom does not come automatically; it has to be worked for. To those who are engaged in this struggle, I send my good wishes.

JAWAHARLAL NEHRU

New Delhi,
March 24, 1961.

FROM SHRI V. K. KRISHNA MENON, DEFENCE MINISTER

Portugal today is the largest, perhaps the oldest, the most backward and the most ruthless colonial empire.

She occupies 13,000 sq. miles in Africa where conditions akin to slavery, forced labour and ruthless exploitation prevail.

In India she holds under suppression Goa and other

areas which she euphemistically calls "Portuguese India". She also holds Macao and Timor in Asia.

There are colonial remnants in the possession of other imperial countries also. Portugal, however, is the only one which has not shown any disposition to dispossess herself of her enslaved territories. She refuses even to admit that they are colonies or will be free one day. Her argument is that they are free now! The colonial people, she would have the world believe, are independent and like other Portuguese citizens, etc. This of course is not an exaggeration, but unvarnished untruth.

Even constitutionally and admitting constitutional professions on their face value only Africans who have adopted Portuguese ways of life are citizens! It is doubtful, very doubtful, if even they have equality in fact! The overwhelming majority of Africans are beyond the pale of citizenship and nearer to slavery than citizenship.

On the plea that the African must work, he is impressed into labour, and the terms of work wage are prescribed and imposed by the Colonial Government. This forced labour has reduced Africans to economic, political and social servitude and dehumanisation.

It is to the credit of these people that despite all this there is revolt which one day, as in the rest of Africa, will overthrow the Empire unless the Empire overthrows itself by the fall of the dictatorship and the acceptance of modern ideas of human rights and anti-colonialism.

We are conscious of Goa. It is so near, under what is, factually, military rule. For us it is India, part of India where the empire still holds and, therefore, unfinished business.

It is a challenge to us that so near free and democratic India there should endure the grim evidence of empire at its worst.

We ourselves are at fault. We have not brought to bear the immense potential of world opinion, seriously and persistently, on this last stubborn outpost of oppression. Nor have we realised the impact of solidarity.

The strength of the impact of public opinion lies in its full scale application in this case, i.e., in respect of the whole Portuguese empire in Africa and Asia and the recognition of the plight of Goa and, therefore, India in this regard, in essence, is a common plight and, therefore, calls for unified and common action.

We may not sit back and say that Goa will be liberated in Africa, and leave it to the Africans! But the recognition of the oneness of the cause of Goa and the rest of the Portuguese empire will spell the death-knell of the empire.

Africa will rise like a giant from her slumber of millenia. With Goa so close at hand to remind us we have to address ourselves, by methods which are in keeping with our national life and policy, to stir world opinion. Neither South Africa, nor Belgium, nor Portugal can for long stand that onslaught.

The United Nations by an overwhelming majority rejected the contention that Portuguese colonies are not colonies and demanded that Portugal submit information and admit, to the full, the responsibility of colonialism. We have thus made a beginning on the world front against the one country which is the last, but stubborn champion of imperialism and colonial oppression.

Portugal built her empire on slavery and it endures by slavery at home and abroad. Portugal herself remains enslaved. Africa and Asia are no longer merely restless, they are in revolt. The world is their witness and ultimately their strength. The United Nations this last year declared, not any particular item of colonial rule, but the whole of it fit only to be ended.

The agitation for Goa can become one of the great liberating movements of our time, draw the world closer, liberate Goa, Africa and Portugal herself.

Further we must accept the oneness of the struggle against colonialism, unite and release the great power of the unity of the cause of human liberty and world public opinion.

I feel sure your Convention will make an effective contribution to this if the essentials of the issue are kept up.

V. K. KRISHNA MENON

New Delhi
March 23, 1961.

FROM MR. D. N. PRITT, Q.C.

I am very sorry indeed to be unable to take part in the great meeting in support of the just demand of the Goan people for their release from colonial rule.

I have long been active in the general struggle to free all colonial peoples from foreign rule, and I have also been able to play some part in that struggle in the particularly hard and urgent case of Goa; and thus it is from the bottom of my heart that I send you my warm

wishes for a very successful meeting, and above all for the early achievement of your just and vital demand that Goa and the Goan people be freed from foreign rule, and given their independent and rightful place among the peoples of the Union of India.

GOAN PARTICIPANTS IN THE NATIONAL CONVENTION FOR GOA

The following were some of the Goan participants in the National Convention:

The Rev. Dr. H. O. Mascarenhas, President of the Goan Political Convention, Dr. Vinayak Mayenkar who was released only last month from the Portuguese penal settlement of Angola after an exile of ten years and several of the Goan political prisoners released from the Aguada Fortress, viz., Shri Shyam Kunde, K. D. Naik, J. L. Aranjo, Franklin Moraes, Bhadurao Velip, Prabarkar Haldankar, Ivor Gomes, A. B. Coelho, G. Manjrekarand and others; besides Mrs. B. M. Braganza, Editor of "Free Goa" Mrs. Irene Heredia of the Goan Women's Convention, Shri J. M. D'Souza of the Goan National Union, Shri Divakar Kakodkar and Xavier Pereira of the Goan People's Party, Shri J. M. Pinto and Shri Cajetan Lobo of the Goa Liberation Council, Shri Shamrao Lad of the Azad Gomantak Dal, Mrs. Kumud Desai, President of the Bombay Youth Association, Dr. R. B. Panthaky, Miss Malu Kamath, Baburao Rana and A. Shah of Nagar Haveli, Shri Lambert Mascarenhas, Editor, "Goan Tribune", Shri C. Kakodkar of the Dock and Port Workers Union. Mr. Raymond Dantas and Mrs. M. Dantas, Dr. Alaveia of Dui and Shri George Vaz of Goan Political Party.

The Goan Clubs in Bombay were represented by Shri S. X. Mendes, Shri Becket Dias, Shri A. Souza Roy and Shri Lewis Mendes. Others who actively participated were Dr. Beatrice Braganza, Shri Narayan Desai,

Dr. Mrs. Laura D'Souza of the Goa Ashram, Shri Valois Rodrigues, Shri Drustron Rodrigues and others.

A number of delegates from Rajasthan, Punjab, Andhra and U.P. participated in the discussions.

Printed at the United India Press,
47, Rajinder Nagar Market, New Delhi.

संयुक्त महाराष्ट्र समितीच्या सभासदानें मान्य

करावयाचें प्रतिज्ञा-पत्रक.--

तालुका ____________ जिल्हा ____________

नांव ____________

पत्ता ____________

मी खालीं सही करणार संयुक्त महाराष्ट्र समितीचा सभासद होऊं इच्छितो. माझें वय १८ वर्षे पूर्ण झालेले आहे. समितीचे उद्देश, ध्येय, घटना व नियम मी वाचले असून मला ते मान्य आहेत. त्यांच्या विरूद्ध मी वर्तन करणार नाहीं.

तारीख । ।१९६ सही

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

संयुक्त महाराष्ट्र समितीची

-: घटना :-

किंमत १० नये पैसे

प्रकाशक :

श्री. दाजीबा देसाई,

सरचिटणीस, संयुक्त महाराष्ट्र समिति,

(मध्यवर्ति कार्यालय),

आर्. एल्. ट्रस्ट बिल्डिंग,

५५, गिरगांव रोड, मुंबई ४.

टेलिफोन नं. २८०६८

***

मुद्रक :

आर्. प्रकाश प्रिंटर्स

कोळीवाडी, फणसवाडी

मुंबई नं. २

संयुक्त महाराष्ट्र समिति-घटना

— घटना व नियम —

प्रास्ताविक

संयुक्त महाराष्ट्र समिति ही तिचें ध्येय व धोरण मान्य असलेल्या महाराष्ट्रांतील राजकीय पक्षांची व स्वतंत्र व्यक्तींची संयुक्त संघटना आहे. तिच्यातील घटक संस्था, संघटना व पक्ष स्वतःचें स्वतंत्र अस्तित्व कायम ठेऊन तिचा कार्यक्रम व घटना यांना मान्यता देतात. तिच्या शिस्तीचें त्यानीं पालन केले पाहिजे. लोकशाही व समाजवाद यांवर निष्ठा असलेली; भारताचे ऐक्य, अभंगत्व, सुरक्षितता व सार्वभौमत्व यांचे संरक्षण करणारी; व भारताची घटना मान्य असलेली अशी महाराष्ट्रांतील सर्व जनतेची व्यापक संघटना असें संयुक्त महाराष्ट्र समितीचे स्वरुप राहील.

नांव :—

(१) या संघटनेचें नांव 'संयुक्त महाराष्ट्र समिति' असे राहील व या पुढें तिचा उल्लेख 'समिति' या संज्ञेनें केला जाईल.

उद्देश :—

(२) १. भाषावार प्रांतरचनेच्या तत्वांनुसार महाराष्ट्र राज्यांत अजून समाविष्ट न झालेले मराठी भाषिकांचे सलग प्रदेश या राज्यात जोडून घेणें.

२. लोकसत्ताक व समाजवादी महाराष्ट्र प्रस्थापित करणें.

३. सामाजिक, राजकीय, व आर्थिक समता स्थापन करुन महाराष्ट्राच्या समाजजीवनाची सहकारी तत्वावर उभारणी करणें.

४. समितीनें पुरस्कारलेला कार्यक्रम पूर्ण करणें.

साधनें :–

(३) वरील उद्देश साध्य करण्यासाठीं अवश्य त्या सर्व लोकशाही व शांततामय साधनांचा उपयोग करणें.

जनजागृति व संघटना करून जनतेची पर्यायी शक्ति उभी करणें.

महाराष्ट्रांत जिल्हा व तालुका निहाय समितीच्या शाखा स्थापन करणें. सभा, मेळावे, निदर्शनें, इत्यादि मार्गांनीं प्रचार व जागृति करणें, व समितीचे सभासद वाढविणें.

महाराष्ट्राच्या मूलभूत समस्या लक्षांत घेऊन, त्याच्या आर्थिक, औद्योगिक व शेतीविषयक सर्वांगीण विकासांच्या योजना तयार करून शिक्षण व आंदोलन, यांद्वारे त्या कार्यवाही करणें.

विधिमंडळे, स्थानिक स्वराज्य संस्था आदींच्या निवडणुका लढविणें, त्यांत बहुमत प्रस्थापित करून त्यांचा कारभार हातीं घेणें, व समितीचा जनताभिमुख कार्यक्रम अंमलात आणणें. अल्पमत असतांही जनहिताच्या योजना व ठराव मांडून त्यांच्या पाठीशी जनतेची शक्ति उभी करणें व त्यासाठीं कायदेमंडळाबाहेर चळवळ उभारणें. सहकारी जीवन व समाजवाद यांचे जनतेला शिक्षण देणें.

हीं सर्व कामें एकात्मतेनें व परिणामकारकपणें पार पाडतां यावी यासाठीं समितीचे उद्देश, घटना व कार्यक्रम मान्य असणाऱ्या सर्व पक्षांना समितींत घटनात्मकरीत्या सामील करून घेणें.

कार्यालय :–

(४) समितीचे मध्यवर्ति कार्यालय मुंबई शहरांत राहील. जिल्हा व तालुकानिहाय शाखासमित्यांची कार्यालयें अनुक्रमें जिल्ह्याच्या व तालुक्याच्या ठिकाणी राहतील.

निधि :–

(५) सभासदांची वर्गणी, देणग्या, प्रकाशनविक्री इत्यादि व प्रसंगविशेषीं

कर्जरुपानें निधि गोळा करण्यांत येईल.

सभासद :–

(६) (१) लेखी प्रतिज्ञा पत्रकानें समितीचे उद्देश मान्य करणाऱ्या व अठरा वर्षें पूर्ण झालेल्या महाराष्ट्र प्रदेशांतील कोणत्यांहि व्यक्तीस चार आणे वार्षिक वर्गणी देऊन समितीचा सभासद होता येईल.

(२) समितींत सामील झालेल्या प्रत्येक घटक पक्षास समितीला वार्षिक शंभर रुपये वर्गणी द्यावी लागेल.

—: समितीचे घटकपक्ष खालीलप्रमाणें आहेत. :—

- शेतकरी कामगार पक्ष
- रिपब्लिकन पक्ष
- कम्युनिस्ट पक्ष
- लाल निशाण गट
- हिंदुमहासभा
- जनता आघाडी
- क्रांतिकारक कम्युनिस्ट पक्ष
- बोल्शेव्हिक पक्ष

अन्य पक्षांना समितींत घटक म्हणून सामील करून घेण्याचा अधिकार समितीच्या पार्लमेंटरी बोर्डाकडे असेल.

घटक पक्षांना पार्लमेंटरी बोर्ड व मध्यवर्ति समिति यावर प्रत्येकीं एक या प्रमाणें पदसिद्ध प्रतिनिधित्व दिलें जाईल.

घटक पक्षांच्या सभासदांना समितीचे सभासद होण्यासाठीं समितीच्या प्रतिज्ञा पत्रकावर सही करून ठरलेली वैयक्तिक वार्षिक वर्गणी दिली पाहिजे.

पदाधिकारी :–

(७) एक अध्यक्ष, एक सरचिटणीस, चार संयुक्त चिटणीस व एक खजिनदार असें समितीचें सात पदाधिकारी असतील.

संयुक्त चिटणीसांपैकीं एक कार्यालयचिटणीस असेल व बाकीचे प्रत्येकीं वऱ्हाड, मराठवाडा व पश्चिम महाराष्ट्र यांतून घेतलेले असतील.

वरील पदाधिकाऱ्यांची निवडणूक समितीची मध्यवर्ति समिति करील.

समितीची रचना :–

(८) [अ] तालुका समिति व तालुका कार्यकारिणी [ब] जिल्हा समिति व जिल्हा कार्यकारिणी [क] मध्यवर्ति समिति व पार्लमेंटरी बोर्ड.

तालुका समिति व तालुका कार्यकारिणी

(९) (१) तालुक्यांत कमीतकमी दोनशें पन्नास सभासद नोंदले गेले म्हणजे त्यांची तालुका समिति स्थापन करण्यांत येईल.

(२) प्रत्येक पन्नास सभासदांस एक या प्रमाणें कमीतकमी सात व अधिकांत अधिक वीस प्रतिनिधि व या प्रतिनिधींनी पांचापेक्षां अधिक नाहींत इतके स्वीकृत केलेले सभासद यांची मिळून तालुका कार्यकारिणी बनेल.

(३) ही कार्यकारिणी आपल्या मधून एक अध्यक्ष, एक उपाध्यक्ष, एक चिटणीस एक खजिनदार व आवश्यक तर एक सहचिटणीस निवडील.

(४) ज्या शहराची लोकवस्ती ५०,००० वर आहे, त्या शहरांच्या शाखांना तालुका समितीचा दर्जा राहील.

जिल्हा समिति व जिल्हा कार्यकारिणी

(१०) (१) जिल्ह्यांतील प्रत्येक तालुका समितीतर्फें कमीतकमी तीन व पहिल्या एक हजार प्राथमिक सभासदांहून अधिक असलेल्या प्रत्येक पांचशें प्राथमिक सभासदांमागें एक व जास्तीतजास्त सहा प्रतिनिधि, जिल्ह्यातर्फें मध्यवर्ति समितीवर

व पार्लमेंटरी बोर्डावर असलेले प्रतिनिधि, जिल्ह्यांतील आमदार व खासदार आणि या सर्वांनी स्वीकृत केलेले अधिकांत अधिक पांच सभासद या सर्वांची मिळून जिल्हासमिति बनेल.

(२) जिल्हा समिति आपल्यांतून एक अध्यक्ष, एक किंवा दोन उपाध्यक्ष, एक चिटणीस, एक किंवा दोन सहचिटणीस व एक खजिनदार असें पदाधिकारी निवडील.

(३) वरील पदाधिकारी, प्रत्येक तालुकाकार्यकारिणीनें निवडलेला एक प्रतिनिधि, स्वीकृतांपैकीं जिल्हासमितीनें निवडलेले दोन, व जिल्ह्यांतील खासदार या सर्वांची मिळून जिल्हा कार्यकारिणी बनेल.

(४) पुणें व नागपूर या शहरांना एका जिल्ह्याचा व मुंबई शहरांस तीन जिल्ह्यांचा दर्जा राहील. तथापि मुंबईच्या तीनहि जिल्ह्यांचा एकच घटक राहील.

११ मध्यवर्ति समिति :—

मध्यवर्ति समिति खालील सर्व प्रतिनिधींची मिळून बनेल.

(१) प्रत्येक जिल्हा समितीनें निवडलेले किमान दोन प्रतिनिधि, जिल्ह्यांतील पहिल्या पांच हजार प्राथमिक सभासदांनंतर प्रत्येक दोनहजार सभासदांमागें एक व जास्तीतजास्त सहा प्रतिनिधि.

(२) बेळगांव· एक, कारवार एक, डांग, उंबरगांव, उकाई मिळून एक, बिदर मधील मराठी विभाग एक व मध्यप्रदेशांतील मराठी विभाग एक.

(३) मध्यवर्ति समितीनें स्वीकृत केलेले स्वतंत्र पांच.

(४) घटक पक्षांचे पदसिद्ध प्रतिनिधी आठ.

पदाधिकारी व पार्लमेंटरी बोर्ड

(१२) मध्यवर्ति समिति आपल्यामधून मागें निर्देश केल्याप्रमाणें सात पदाधिकाऱ्यांची निवडणूक करील.

मध्यवर्ति समितीचे सात पदाधिकारी, मध्यवर्ति समितींतील घटक पक्षांचे पदसिद्ध आठ प्रतिनिधि, मध्यवर्ति समितीनें निवडलेले इतर सात प्रतिनिधि व मध्यवर्तीतील स्वतंत्र सभासदांनीं निवडलेला एक अशा तेवीस सभासदांचें

पार्लमेंटरी बोर्ड राहील.

पार्लमेंटरी बोर्ड ही समितीची सर्वोच्च कार्यकारिणी असेल.

१३ विभागीय समिति :-

[अ] मराठवाडा व विदर्भ विभागासाठी विभागीय समित्या असतील व पार्लमेंटरी बोर्डाच्या मार्गदर्शनाखाली आपापल्या भागांतील समितीच्या कामां एकसूत्रता आणण्याची त्यांची जबाबदारी असेल.

[आ] विभागीय समितींत (१) मध्यवर्ति समितीवर असलेले त्या भागांतील जिल्हा प्रतिनिधी (२) मध्यवर्ति व पार्लमेंटरी बोर्डावर असणारे या भागांतील इतर सदस्य (३) या भागांतील प्रत्येक जिल्हा समितीचे अध्यक्ष व चिटणीस (४) या भागांतील खासदार व (५) प्रत्येक घटक पक्षाचा एक प्रतिनिधी, याप्रमाणे सभासद असतील. (६) विभागीय समिति आपणांमधून अवश्य ते पदाधिकारी निवडील.

१४ निवडणूकपद्धति :-

या घटनेच्या अंतर्गत असलेल्या निवडणुकी प्रमाणशीर प्रतिनिधित्वाच्या मतदान पद्धतीने होतील.

१५ वर्गणीची विभागणी :-

[अ] प्राथमिक सभासदांच्या वर्गणीचा निम्माहिस्सा तालुका समिति खर्चासाठी स्वतः कडे ठेवील. उरलेल्या निम्म्या रकमेपैकी अर्धाहिस्सा जिल्हा-समितीला व बाकीचा अर्धा हिस्सा मध्यवर्ति समितीला दिला जाईल.

(आ) घटक पक्षांची वर्गणी पार्लमेंटरी बोर्डाकडे राहील. (इ) देणग्या, कर्ज व खास फंडाच्या रुपानें निधि जमविणे व त्याचा विनियोग करणें याचा अधिकार फक्त पार्लमेंटरी बोर्डालाच आहे. तालुका व जिल्हा समितीच्या प्रासंगिक व विशेष स्वरूपाच्या खर्चासाठीं या निधींतून पार्लमेंटरी बोर्डाच्या मंजुरीनें शक्य त्या रकमा दिल्या जातील.

निर्णय पद्धति :-

(१६) [अ] मूलभूत धोरण व डावपेंच, लढ्याचें स्वरुप व निवडणुकी; या व अशा सारख्या महत्वाच्या प्रश्नांवर निर्णय घेण्याचा अधिकार पार्लमेंटरी बोर्डाचा असून तो शक्य तो एकमतानें किंवा अधिकांधिक बहुमतानें (Near unanimity) घेतला जाईल. तीव्र मतभेद दिसून आल्यास उपस्थित सभासदांच्या तीन चतुर्थांश इतक्या बहुमतानें निर्णय घेतला जाईल.

(आ) वरील प्रश्नांव्यतिरिक्त सामान्य स्वरुपाच्या ठरावांचा निर्णय बहुतांश सभासदांचा कल पाहून किंवा उपस्थितांपैकी दोन तृतीयांश बहुमतानें घेतला जाईल.

(इ) अशा रीतीनें घेतलेला निर्णय कोणा सभासदाला मान्य नसल्यास संबंधित कमिटीच्या १/५ सभासदांच्या सह्यांनीं त्याचा फेरविचार करण्यासाठीं तो निर्णय झाल्यापासून आठ दिवसांच्या आंत मध्यवर्ति समितीच्या सभेची लेखी मागणी करतां येईल. अशी मागणी आल्यापासून एक महिन्याच्या आंत त्या प्रश्नांसाठीं खास सभा सरचिटणीस बोलावतील. अशा सभेनें तीन चतुर्थांश बहुमतानें दिलेला निर्णय सर्वांस बंधनकारक राहील.

(ई) ज्या निर्णया विरुद्ध फेरविचाराची लेखी मागणी झाली असेल त्याचा खास सभेंत निर्णय होईपावेतों वादग्रस्त म्हणून त्या निर्णयाची अम्मलबजावणी करतां येणार नाही.

नियम :-

(१७) समितीच्या कामकाजा संबंधीचे नियम पार्लमेंटरी बोर्ड या घटनेशीं सुसंगत अशा रीतीनें तयार करील.

शिस्तीची अम्मलबजावणा :-

(१८) समितीचें धोरण, उद्देश, ठराव व घटना यांस विरोधी वर्तन करणाऱ्या सभासदांवर शिस्तभंगाचा इलाज करणें व आवश्यक असल्यास त्याचें सभासदत्व रद्द करणें हा अधिकार पार्लमेंटरी बोर्डाला आहे. यासंबंधीं पार्लमेंटरी बोर्डानें केलेल्या नियमानुसार ही कारवाई करण्यांत येईल.

घटनादुरूस्ती :-

(१९) या घटनेंत बदल करण्याचा अधिकार मध्यवर्ति समितीला आहे.

मुंबई शहर, संयुक्त महाराष्ट्र समिति.

परिपत्रक क्र० १५/१९६१. सर्व शाखा-समित्यांसाठीं

शहर समितीच्या कार्यकारिणीची बैठक बुधवार दि० ३ रोजीं होऊन पुढील निर्णय घेण्यांत आले.

समिति कार्यकर्त्यांचा मेळावा

१. समिति कार्यकर्त्यांचा मेळावा दि० २७ व २८ मे रोजीं घेण्यांत यावा.

२. समितीपुढील राजकीय व संघटनात्मक प्रश्नांबाबत मार्गदर्शन करण्यासाठीं पार्लमेंटरी - बोर्डाचे प्रतिनिधी मेळाव्याला हजर रहातील.

३. मेळाव्यात पुढील कार्यकर्ते भाग घेतील.

:- मुंबई शहर समितीच्या कार्यकारिणीचे सदस्य, मुंबई शहरांतील समितीचे खासदार व आमदार, महापालिकेचे सदस्य, शाखा समित्यांच्या कार्यकारिणीचे सदस्य; शिवाय प्रत्येक शाखा समितीचे १० क्रियाशील कार्यकर्ते.

वरील नियमानुसार मेळाव्यासाठीं हजर रहाणाऱ्या आपल्या विभागांतील कार्यकर्त्यांची यादी शहर समितीकडे शाखांनीं शक्य तितक्या लवकर पाठवावी.

४. मेळाव्यासाठीं प्रवेश-फी चार आणे राहील.

सभासद नोंदणीची मोहीम

सभासद नोंदणीच्या मोहीमेच्या प्रचारार्थ दि० ७ ते १५ मे पर्यंत " सभासद नोंदणी-सप्ताह " म्हणून शहरभर पाळण्यांत यावा. यासाठीं शाखा समित्यांतर्फे प्रत्येक विभागांत जाहीर सभा घ्याव्या.

सभासद नोंदणीची पुस्तकें दळवी बिल्डींग, परळ येथील समितीच्या कचेरींतून शाखा समित्यांनीं तावडतोब घेऊन जावीत. १ रुपाया भरुन १०० पावत्या असलेलीं पुस्तकें मिळतील.

सभासदत्वाची चार आणे वर्गणी आहे. त्यापैकी अेक आणा मध्यवर्ती पार्लमेंटरी-बोर्डाला, अेक आणा शहर समितीकडे आणि उरलेले दोन आणे शाखा समित्यांकडे रहातील.

दि० ३-५-६१.

प्रभाकर वैद्य
चिटणीस.

संयुक्त महाराष्ट्र समिति

(मुंबई शाखा)

अध्यक्ष
आर. डी. भंडारे

दळवी बिल्डींग,
परळ, मुंबई १२.

टे. नं. ६१६०८

दि. ५-५-१९६१.

सरचिटणीस,

संयुक्त महाराष्ट्र समिति. यांस.

मुंबई येथें महाराष्ट्र राज्य वर्धापनदिनाच्या पूर्वी शहर कार्यकारिणी आणि शाखा समित्यांचे पदाधिकारी यांच्या संयुक्त सभेंत मुंबई शहरांतील समिती-कार्यकर्त्यांचा अेक मेळावा घेण्यांत यावा अशी सूचना मंजूर झाली. मेळाव्याची तयारी करण्याचा अधिकार शहर समितीला देण्यांत आला.

शहर समितीनें सर्व गोष्टींचा विचार करुन दि. २७ व २८ मे रोजीं कार्यकर्त्यांचा मेळावा घेण्यांचें ठरविलें आहे. या संबंधींचे पत्रक सोबत जोडले आहे.

या मेळाव्याला मुंबईतील सर्व वार्डांतील प्रमुख कार्यकर्ते हजर रहातील. मुंबईतील परिस्थिती आपण जाणतांच. या मेळाव्याला पार्लमेंटरी बोर्डाच्या प्रतिनिधींनीं येअून मार्गदर्शन करावे अशी शहर समितीची आग्रहाची विनंती आहे. त्याचप्रमाणें मेळाव्यापूर्वी पार्ल. बोर्डाची बैठक व्हावी आणि महापालिकेची निवडणूक, तिच्यांतून निघणारे राजकीय निष्कर्ष आणि संघटनाविषयक प्रश्न यासंबंधीं पार्ल. बोर्डानें मार्गदर्शन करावे अशी विनंती आहे.

तरी पार्ल. बोर्डानें या सूचनेचा विचार करावा आणि मेळाव्यासाठीं पार्ल. बोर्डाचे प्रतिनिधी पाठवावे अशी विनंती आहे.

कळावे.

आपला नम्र,

चिटणीस,
सं. म. समिति, मुंबई शाखा.

समृद्ध-भारत]   मध्यवर्ती जनसेवा मंडळाची   [वर्ष २ रें-अंक १२ वा.
मासिक पत्रिका—(विनामूल्य).

आत्मसंतुष्टता सोडा; समन्वय-मार्ग धुंडा.

सं. म. समितीस दुसरी निर्वाणीची विनंति.

संयुक्त महाराष्ट्रांत अलीकडे महत्त्वाच्या अशा ४ निवडणुकी झाल्या. पहिली मुंबई म्युनिसिपल कॉर्पोरेशनची, दुसरी पुणें नगरपालिका (पोट) निवडणूक, तिसरी नाशिक नगरपालिकेची, आणि चौथी सोलापूरची. या ४ हि निवडणुकांतून सं. म. समितीच्या सामर्थ्याचें जें चित्र दिसून आलें, तें दुर्बलतेचें द्योतक जरी मुळींच नव्हतें,—किंबहुना कांहींसें उत्साहजनकच होतें, तरी तें समाधानकारक होतें असें एखादा अल्पसंतुष्टच मनुष्य म्हणूं शकेल. राज्यकर्त्यापक्षाशीं महाराष्ट्रभर १९५७ मध्यें अटीतटीचा लढा दिलेल्या नि भरघोंस यश मिळविलेल्या **सामान्य जनतेचा संपूर्ण विजयी झेंडा लवकरांत लवकर फडकलेला पाहूं इच्छिणाऱ्या** आमच्यासारख्या सामान्य-जनता-प्रतिनिधींनां तें चित्र कांहींसें चिंताजनक आणि विषादजनकच वाटलें, ही गोष्ट लपवून ठेवण्यांत अर्थ नाहीं. ह्या पार्श्वभूमीवर सं. म. समितीच्या राजकारणाचा पुनः पुन्हां विचार केला तर कितीतरी महत्त्वाचे विचार मनांत येतात. ते अंशतः आम्ही पूर्वी एकवार या अंकांतून मांडले असले तरी, विचार-सौकर्यार्थ विस्तरशः पुनरेकवार मांडणें आम्हांस अवश्य कर्तव्य वाटतें, म्हणून येथें लिहितों.

मागील अंकीं आम्ही संयुक्त महाराष्ट्रांत दुसऱ्या कोणत्याहि प्रश्नापेक्षां आज '**महागाई-नियंत्रण**' हा सर्व-श्रेष्ठ प्रश्न असल्याचें व त्यावर मुख्यतः चित्त केंद्रीभूत करण्याचें सं. म. समिती-नेत्यांनां सुचविलें होतें. हें सुचवितांना असेंहि म्हटलें होतें कीं, ह्या विशिष्ट प्रश्नाच्या **सर्वांगीण मुकाबल्यासाठीं** समितीनें एखादी पांचवार्षिक मोहीमच उघडावी, आणि तींत खुषीनें दाखल होतील त्या सर्व समितीबाह्य डाव्या पक्षांना सामील करून घ्यावें. मोहिमेचा कार्यक्रम सर्वमान्य ठरेल तो असावा, सर्वमान्य शिस्तीनें तो चालावा, (**त्यांत ग्रामोद्योगांचा मोठ्या प्रमाणावर पुरस्कार ही एक अनिवार्य अतिमहत्त्वाची बाब मानली जावी**), सीमा-लढ्याची त्याशीं जमेल तशी सांगड घालावी. हा सर्व कार्यक्रम पार पाडण्याकरितां प्रत्यक्ष समितींतच सर्व पक्षांनीं कायम दाखल होणें हें आवश्यक मानलें जाऊं नये. ती अपेक्षा कांहींशी अतिव्याप्त आहे. मात्र तो विशिष्ट कार्यक्रम १९६२ सालच्या निवडणूक एकजुटीचा पाया अवश्य केला-मानला जावा-व्हावा. दरम्यान आपापल्यापरी प्रचाराचें स्वातंत्र्य सर्वांना असावें. १९६६ च्या मध्यानंतर ह्या एकजुटींतून अलगहि होतां यावें. सीमा लढ्याच्या बाबतींत समितीनें आंतर-प्रांतीय प्रेमाची (नुसती 'द्वेषभावनाची'च नव्हे) विधायक भूमिका धरावी;—त्या विचारानें वागावें-बोलावें. यशाचे हेच मार्ग आहेत. इ. इ.

वरील पत्रक प्रसिद्ध झाल्यानंतर ज्या घटना घडल्या त्यांवरून पाहतां, आमच्या विचारांना
...च आणली

(वैचारिक आणि तांत्रिक) अजून खूप खूप ढिलाई आहे,—जी किमान दसपटीनें तरी दुरुस्त व्हावयास पाहिजे. हें काम सोपें नाहीं. **त्यासाठीं खास प्रयत्न झाले पाहिजेत.** अंतर्गत घटक पक्षांची परस्पर दिल-जमाई जास्तींत जास्त झाली पाहिजे. आणि बाह्य इतर पक्षांशीं वागण्याचा दृष्टिकोणच नि पवित्राच साफ बदलला पाहिजे. तो अधिक जनतानिष्ठ, वास्तववादी, आणि म्हणूनच अधिक सहिष्णु, समंजस, समन्वयी, सहकार्यानुकूल, नि अधिक लोक-संग्रहकारी बनला पाहिजे. **समितीची समावेशकता वाढेल, आणि अशा समावेशकतेंतून अधिक व्यापक व्यवहार्य कार्यक्रम जर समिती-जाहिरनाम्याद्वारें जनतेपुढें येईल,** तरच तिचें स्वरूप खरें अंतर्बाह्य आकर्षक बनेल, आणि जनतेचा पाठिंबाहि तिला अधिकतम मिळण्याचा संभव निर्माण होईल. अन्यथा दुर्बलता नि अर्धवट असमाधानकारक यश हेंच तिच्या वांट्याला येईल. परिणामतः जनतेचा धीर सुटेल, सुसंघटित चळवळीवरचाच तिचा विश्वास उडेल, आशावादाचाच अंत घडेल. **काळाचें महत्त्व या दृष्टीनें फारच फार आहे. समिती नेत्यांवरील जबाबदारी या दृष्टीनें फारच मोठी आहे.**

ह्या दृष्टीनें प्रस्तुत प्रकरणीं आम्हांस अगत्यानें समिती-नेत्यांना कराव्याशा वाटतात अशा कांहीं महत्त्वाच्या सविनय सूचना खालील प्रमाणें :

१. समितीची पुण्याई जरा कमी पडते आहे. ती वाढविण्यासाठीं सज्जन कार्यकर्त्यांचा नि पक्षांचा अधिकतर संच आपल्या पाठीमागें जमवा. **विजयासाठीं थोडें खालीं वांका.**

२. इतर (डाव्या) पक्षांचा दृष्टिकोन पूर्वग्रहरहित मनानें समजून घेण्याचा प्रयत्न करा. त्या दृष्टीनें त्या पक्षांच्या प्रमुख नेत्यांना खाजगी चर्चेसाठीं आवाहन करून बोलवा. चर्चा करा. समन्वय-मार्ग शोधा.

३. शब्दांनां चिकटून राहण्याचा हट्टाग्रह नको. आशयाला महत्त्व द्या.

४. तात्त्विक झेंप-उडी फार मोठी नको. सर्वांनां बरोबर घेऊन आस्ते कदम पावलें टाका.

५. वर्गीय नि राष्ट्रवादी प्रेरणांचा समन्वय साधा.

६. राष्ट्रवादी प्रेरणेला जातिवादी मानण्याची चूक नको. तो महामूर्खपणा होईल. राष्ट्रीयतेला पुरोगामी, मानवतावादी, प्रगतिशील बनवा.

७. अराष्ट्रीयांची विद्रोही वृत्ति खची करण्याचे प्रयत्नाबद्दल सहानुभूति दिसूं द्या.

८. जनसंघाला समाजद्रोही म्हणण्यांत घाई होत आहे. तसें म्हणण्यापूर्वीं किमान दहा वेळां विचार करा. त्यांनां अधिक आस्थापूर्वक पारखून-तपासून शक्य तर जवळ करा.

९. समाजवाद्यांची समजूत काढा.

१०. जरूर पडल्यास सं. म. समितीची घटना दुरुस्त करण्याची तयारी ठेवा.

आमच्या दृष्टीनें,

एष पंथा एतत्कर्म । नान्यः पंथा विद्यते विजयाय ॥

समिति–बाह्य डाव्या राजकीय पक्षांनां विनंति.

मित्रहो,

आपण बहुतेक प्रामाणिक राजकीय कार्यकर्ते आहांत असें आम्हीं मानतों, आणि त्या दृष्टीनें चार विचार खास आपल्याकरितां मांडीत आहों. त्यांवर विचार करण्याची कृपा करा, ही विनंति.

१) समितीपासून आपण दूर झालां आहांत अगर राहिलां आहांत, त्यांतील लक्ष्यार्थ आमच्या ध्यानांत आला आहे. राष्ट्राचें राष्ट्रवादाचें नि लोकशाहीचें रक्षण करण्याचा आपला हेतु स्तुत्य आहे. त्याबद्दल आम्हांला परमादर आहे. **आपण केलेल्या हालचालींची 'जागृति' रूपानें इष्ट ती फलनिष्पत्ति झालेली आहे, नि त्याबद्दल जनता आपली आभारी आहे.**

२) मात्र इतकें म्हटल्यानंतर, तुमच्या सारखेच इतर कांहीं पक्ष आणि आम्हीं राष्ट्रवादी नि लोकशाहीवादी आहोंत असें म्हणण्याचा थोडा रास्त दावा आम्हांलाही करूं द्या. (समिती-अंतर्गत) इतर कांहीं पक्षांचें नि आमचें आजवरचें पूर्व चरित्रच याला साक्ष देईल.

३) आणि तरीही आम्हीं सर्व संयुक्त महाराष्ट्र समितीलाच पाठिंबा देतों, तिचें बल-वर्धन करूं पाहातों, याला कांहीं विशेष कारणें आहेत,—विशेष अर्थ आहे. **संयुक्त महाराष्ट्र समितीची चळवळ ही जाणत्या नि जोमदार सामान्य जनतेची आर्थिक आत्मोद्धाराची एक स्वयंभू हालचाल आहे, आणि हुतात्म्यांचे बलिदानानें अधिकतर प्रभावित होऊन ह्या जनतेच्या भावभावना आणि आशा–आकांक्षा तिच्याच पाठीमागें फार मोठ्या प्रमाणांत अगदीं स्वाभाविकपणें इतिहास-क्रमानेंच एकवटल्या आहेत,** हें त्याचें मुख्य कारण होय.

४) ह्या जाणत्या सामान्य जनतेचें सामर्थ्य अधिकतर बळकट–पूर्णतया प्रभावी–करण्यासाठीं सहकार्याचा हातभार लागणें हें आपल्याकडून अपेक्षित आहे तें या मुळेंच.

५) **म्हणून फेर विचार करा.** आणि एकतर समितींत सरळ दाखल तरी व्हा, अगर तिच्येशीं परस्पर विचार विनिमयानें ठरेल त्या विशिष्ट कार्यक्रमावर निवडणुकींत सहकार्य करा. आपल्या एतत् संबंधीं कांहीं विशिष्ट तांत्रिक अडचणी असतील तर त्या समितीला (अगर आम्हांला) मोकळेपणानें सांगा; तांतडीनें कळवा.

६) **राष्ट्रांत राजकीय कार्यकर्ते आज अतिशय कमी आहेत. भांडवलशाहीनें समाजाचें समग्र अर्थजीवन आज ग्रासलेलें आहे. (ही परिस्थिति राष्ट्रांत एक स्वयमेव महान् स्फोटक शक्ति बनली आहे,-बनत आहे). यावर इलाज सामान्य जनतेची राज्यकर्त्यांचे धोरणाविरुद्ध 'एकजूट आघाडी' हाच आहे. याकामीं कम्युनिस्टांसारख्या कोणत्याच धडाडीच्या राजकीय पक्षाची सेवा सहकार्य गमाविणें, निदान सध्यां तरी, सामान्य जनतेला परवडणारें नाहीं.**

७) आणि कम्युनिस्टांना अराष्ट्रवादी लोकशाहीविरोधी म्हणणें यांतही विचारांची कोठेंतरी गफलतच होत असल्याचा संभव आहे. जनसंघी आणि हिंदुसभावादी जितके जातीय नि हुकूमशाहीवादी तितकेच कम्युनिस्ट अराष्ट्रीय नि लोकशाहीविरोधी अशीही गैरसमजाची एक झलक यांत आम्हांला दिसते !—तिचा विचार करा. सहिष्णुतेनें, जनताविषयक प्रामाणिक निष्ठेनें एकमेकांना समजून घ्या; आणि हे गैरसमज शक्यतर शक्यतेवढे दूर करा.

८) साऱ्या भारतांत हें घडेल तर तें आम्हांला नि जनतेला **ताबडतोब हवें आहे. शक्य तोंवर तसेंच तें घडवा.** तथापि तें तसें आज शक्य नसेल तर, **निदान महाराष्ट्रांत तरी समितीरूपी जनतेची शक्ती पूर्ण विजयी करण्याचा प्रयत्न, वाटल्यास अपवाद म्हणून, वाटल्यास प्रयोग म्हणून, अवश्य करून पहाच पहा. समिती कम्युनिस्ट नाहीं, हीं उघड गोष्ट आहे.** ती अराष्ट्रीय वा लोकशाहीविरोधी नाहीं,—पुढेंहि बनूं शकत नाहीं. कारण तींत तन्निष्ठावंतांचीच बहुसंख्या आहे. **तुम्ही समितीशीं सहकार्य केल्यानें समितीचें राष्ट्रीयत्व नि लोकशाही–निष्ठा अधिकच** बलवान् होतील. **इतकेंच नव्हे तर तुमच्या कित्येक जनकल्याणाच्या कल्पना नि योजना त्यायोगेंच लवकरांत लवकर यशस्वी साकार होतील.** आपल्या **ध्येयांचाच तो त्या प्रमाणांत विजय होईल.** (अधिकतर प्रचाराचें ज्याचें. त्यास संपूर्ण स्वातंत्र्य राहीलच). **हें सर्व ध्यानीं घ्या; आणि विकल्प टाकून सहकार्याची त्वरा करा.**

अपेक्षा

सामान्य जनतेच्या कल्याणासाठीं, परस्पर सहकार्याचे हेतूनें, मान-अपमान गुंडाळून ठेवून, परस्पर विचार विनिमयाचा उपन्यास, **दुसरा काय करतो याची वाट न पाहातां,** आपापल्यापरी आपणहून प्रतिपक्षाजवळ त्वरेनें करण्याची सद्बुद्धी परमेश्वर उभय पक्षांपैकीं प्रत्येकास लवकर देवो.

प्रस्तुत पत्रकाच्या प्रति

(पूर्वीच्या पत्रकासह) उभय पक्षांतील अनेकानेक लोकांना पोस्टानें तांतडीनें पाठविण्यांत येत आहेत. आमचें विनम्र यावच्छक्य सहकार्य उभयपक्षांनां गरज पडली तरच आणि तेव्हांच देण्यास कर्तव्य म्हणून आम्ही सदैव तयार आहोंत; इतकेंच येथें, **जाहीर तसेंच खासगी (एकत्रच**), निवेदून पत्रक संपवितों.

—कचेरीचा पत्ता—
४५, अहमद सेलर चाळ नं. ३,
नायगांव, दादर, मुंबई १४.
प्र. दि. ४–७–६१

भारतीय जनतेचा आजन्म सेवक,
द. के. पर्वते,
संस्थापक नि चिटणीस,
मध्यवर्ति जनसेवा मंडळ.

हीं पत्रिका संपादक मुद्रक व प्रकाशक श्री. **दत्तात्रय केशव पर्वते** यांनीं, रामदास मुद्रणालय, [illegible] मुंबई १४ येथें छापून. मध्यवर्ति जनसेवा मंडळ. मुंबई १४ यांचेकरितां.

वाढत्या महागाईवर एकजुटीचा हल्ला चढवा !

सं. म. समितीस पवित्रा बदलण्याची विनंति.

१९६२ सालच्या निवडणुकींमुळें महाराष्ट्राच्या आयुष्यांत नि सं. म. समितीच्या जीवनांत एक महत्त्वाचा क्षण येत आहे. प्रत्यक्ष तो क्षण येईपर्यंतचा काळ हा पूर्वतयारीच्या दृष्टीनें अति-मोलाचाच काळ म्हटला पाहिजे. ह्या काळांत आगामी निवडणुकींची पूर्वतयारी जितक्या अक्कल-हुषारीनें नि कौशल्यानें करतां येईल तितकी करणें सर्व प्रगतिप्रेमीयांनीं आपलें परमकर्तव्य मानलें पाहिजे. आणि शक्य असेल तर नि तोंवर, विघटनेला कारण होतील असे सर्व शब्द नि आपसां-तील आरोप–प्रत्यारोप चिखलफेंक गालिप्रदान इत्यादि प्रकार कटाक्षानें टाळले पाहिजेत. हें घडणें सकृत्दर्शनीं कठिण आहेसें वाटेल; तथापि नेत्यांचें नि कार्यकर्त्यांचें जनतेवरील प्रेम जर अपार असेल, नि परस्परांना सद्भावानें समजून घेण्याची वृत्ति जर अधिक धरली जाईल, तर ऐक्य कोठें नि कसें करावें हें फारसें सांगावें लागणार नाहीं. या बाबतींतले आमचे चार प्रासंगिक विचार मांडण्याचें धाष्ट्यं आज आम्ही येथें करीत आहों.

महागाई–नियंत्रण हा जनतेपुढील सर्वश्रेष्ठ प्रश्न

आम जनते पुढील सर्व प्रश्नांत महागाई–नियंत्रण हा आज सर्वश्रेष्ठ महत्त्वाचा प्रश्न होऊन बसला आहे. ह्या महागाईपायीं जितका लोकसमाज आज संत्रस्त भयचकित आणि सचिंत झाला आहे, तिच्यापायीं जितके हाल वनवास नि आत्मघात इ. जनतेंत होत आहेत, तितके दुसऱ्या कशानेंही होत नाहींत. (बेकारी, दैन्य, दारिद्य इत्यादि हीं त्याचींच आणखी अन्य रूपें आहेत). म्हणून ह्या प्रश्नावरच सर्व लोकधुरीणांनीं आपलें चित्त मुख्यतया केंन्द्रित केलें पाहिजे. प्रस्तुत प्रश्न संपूर्ण देशाच्या सर्वांगीण नियोजनाशीं–अर्थरचनेशीं संबद्ध आहे हें खरेंच; तथापि तें प्रस्तुत प्रश्न हातीं न घेण्यास निमित्त होऊंच शकत नाहीं. किंबहुना वरील आर्थिक समस्यांचा मुकाबला करणें हाच ' मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्र ' आंदोलनाचा मुख्य गाभा–आशय होता व आहे. वरील खेरीज चिनी आक्रमण तसेंच पाकिस्तानी दांडगाई हे प्रश्न आहेत. परंतु ते सोडविण्यासाठीं प्रचंड लष्कर भारतानें बाळगिलें आहे. आणि असल्या कोणत्याहि प्रकरणीं मामला विशेष गंभीर होण्यापूर्वी प्रतिरोधी सर्व आयोजना खंबीर करण्यास उसंत–संधी भारताला अवश्य मिळेल यांबद्दल शंका वाटत नाहीं.—महाराष्ट्राचे तुटलेले सीमा विभाग सांधणें–एकत्र आणणें ही हि गोष्ट कार्य नि भरपूर महत्त्वाची आहेच; परंतु तिचा वरील उद्दिष्टांशीं कोठें फारसा विरोध येण्याचें कारण दिसत नाहीं.

पवित्रा बदला; पांचवार्षिक योजना आंखा !

महागाईनियंत्रणाचा (नि बेकारी दैन्य आदि निवारण्याचा) हा सर्वश्रेष्ठ प्रश्न यशस्वी रीतीनें हाताळण्यासाठीं सं. म. समिती सारख्या **जनतेची ' शिवशक्ति '** म्हणविणाऱ्या पक्षाला दुबळें राहून चालणार नाहीं. तिनें निवडणुकींत अल्पहि मार खातां उपयोगी नाहीं. जनतेची ' शेंडी ' कॉंग्रेसचे हातीं न जाऊं देण्यासाठीं हरप्रयत्न करून निर्णायक विजय संपादन

केला पाहिजे. त्यासाठीं बुद्धिकौशल्य वापरून शक्य तवढ्या विरोधी शक्ति कमी केल्या पाहिजेत, नि शक्य तेवढे अधिक सहकारी जोडले पाहिजेत. हे संभाव्य सहकारी आजतरी सामान्यतः पुढीलपैकींच असणार :—१ समाजवादी पक्ष, २ प्र. स. पक्ष, ३ दुरुस्त रिपब्लिकन, ४ जनसंघ, ५ अपक्षीय लोकसंस्था. (स्वतंत्र पक्ष यांतून असहकार्य म्हणून आम्हीं मुद्दामच वगळला आहे). वरील पक्ष–गट संयुक्त महाराष्ट्र समितींत प्रत्यक्ष सामील होण्यास विरोधी अगर कांहींसे नाखूष असले तर त्यांच्या विरोधा अगर नाखुषी मागची तात्त्विक भूमिका समजून घेतली पाहिजे, आणि त्यांची समजूत पटेपर्यंत त्यांचे विरोधास–नाखुषीस मानहि दिला पाहिजे. नुसता टीकेचा विषारी भडिमार करून प्रामाणिक मूलभूत मतभेद नाहींसे होतील ही अपेक्षा करणें व्यर्थ आहे. लोकसंग्रहाचा अगर सामर्थ्य–वर्धनाचा तो मार्ग नव्हे. आमची याबाबतींत नम्र सूचना अशी कीं, दैन्य बेकारीसह **महागाई विध्वंसनाच्या–नियंत्रणाच्या विशिष्ट मर्यादित उद्दिष्टासाठीं एखादा मर्यादित 'सर्वमान्य' कार्यक्रम आंखून 'सर्वमान्य' शिस्तीनें पार पाडण्याकरितां सं. म. समितीनें मर्यादित मुदतीची एक पांचवार्षिक मोहीमच आंखावी;** आणि तींत स्वेच्छेनें अनुकूल होतील त्या विविध पक्षांना **त्या विशिष्ट मुदतीकरितां** (उदा. १९६६ चे मध्यापर्यंत) सामील करून घ्यावें. आणि १९६२ च्या निवडणुकी त्या पक्षांसह त्या कार्यक्रमावर एकजुटीनें लढवून, तसच अन्य मार्गांनीं, जनतेच्या जिव्हाळ्याच्या ह्या आर्थिक संकटाचा एकजुटीनें प्रतिकार करावा. दरम्यानच्या काळांत सर्व पक्षांना आपापल्या ध्येय धोरणांचा स्वतंत्र प्रचार स्वतंत्र व्यासपीठांवर करण्यास परवानगी रहावीच;—जशी ती आतांही सं. म. समितींतील घटक पक्षांना आहे. १९६६ च्या मध्यानंतर पुढील निवडणुकीसाठीं तसेंच एकत्र रहावें कीं स्वतंत्र शय्या–सोबत करावी हें ठरविण्यास जो तो पक्ष स्वतंत्र राहील.

सीमा प्रश्न सोडविण्याची जबाबदारी समितीची.

सीमा प्रश्न सोडवण्याबाबत अथवा तन्निमित्तानें समितींत राहण्या न राहण्याच्या मुद्यावर आपसांत परस्पर लाथाळी माजवून **महागाई–नियंत्रण प्रश्नाचा बट्ट्याबोळ करणें हें जनतेस पसंत पडणारें नाहीं. जनतेचा यांत निश्चित अपेक्षाभंग—विश्वासघात होईल. समाजवादाचे ध्येयाशींच ती प्रतारणा होईल.** परिणामीं संयुक्त महाराष्ट्र समितीला येत्या निवडणुकींत मुंबई कॉर्पोरेशन निवडणुकींत मिळालीं त्याहूनही कमी मतें मिळण्याचा धोका आहे ! जनता समितीला जशी मतें देत आली त्याचप्रमाणें तिच्या पुढील पावलांकडे डोळ्यांत तेल घालून मोठ्या अपेक्षेनें पहात आहे. तिचा अपेक्षाभंग—विश्वासघात करणें म्हणजे कॉंग्रेसी भांडवलशाहांना विजय प्राप्त करून देऊन, राजकारण किमान पांच वर्षें मागेंच खेचणें, आणि १०५ हुतात्म्यांचें बलिदान व्यर्थ दवडणेंच होय. सीमाप्रश्न सोडविण्याची मुख्य जबाबदारीहि सं. म. समितीनेंच सांभाळावी. त्याकामीं तिला इतर पक्षांचें जें मिळेल तें साहाय्य तिनें घ्यावें. वचनबद्ध झालेले इतर कांहीं पक्ष या कामीं तिला जनमनलज्जेस्तव योग्य ती साथ अवश्य देतीलच. कदाचित् निवडणुकीच्या एकजुटीच्या जाहीरनाम्यांत घालण्यासाठीं याहि बाबतींत एकादा सर्वमान्य Formula कार्यक्रम ठरूं शकेल नि अंमलांत आणतां येईल.— मात्र, त्याकरितां, अथवा 'समाजवादी भारतांत समाजवादी महाराष्ट्र निर्माण करण्याच्या ';

ऐसपैस ध्येयाकरितां, इतर पक्षांनीं समितींत स्वमताविरुद्ध सामील झालेंच अगर राहिलेंच पाहिजे हा कांहींशा सक्तीच्या स्वरूपाचा हट्ट समितीनें सोडणेंच योग्य. तो अतिव्याप्ति दोषानें लिप्त असल्यानें, तितकासा शोभणारा नाहीं, टिकणारा नाहीं, समर्थनीयहि नाहीं.—किमान व्यवहारी नाहींच नाहीं.

कम्युनिस्ट पक्ष आणि इतर.

वरील तऱ्हेचा कांहींसा नवा पवित्रा घेण्यास दरम्यानचे काळांत एक महत्वाचें विशेष कारण घडलें तें सर्वांस विदित झालें आहेच. मध्यंतरींच्या काळांत कम्युनिस्ट पक्षाबद्दल बरीच चर्चा झाली आहे,—भीति व्यक्त झाली आहे, आणि ती कांहींशी साधारही असल्याचें दिसून आलें आहे. यांतून निर्माण झालेली समितींतील फाटाफूट आम्हांस मान्य नसली, तरी ती निरर्थक अथवा उपेक्षणीय खासच नव्हे. आणि अशा बाबतींत मतांची कुणावर बळजोरी न होणेंच चांगलें. आमची या बाबतींत धारणा अशी कीं, अलीकडल्या काळांत बहुतेक राजकीय पक्षांना आंतरराष्ट्रीय मतें असतात आणि असणार; त्यांचे आंतरराष्ट्रीय मित्र असतात आणि असणार; त्यांचीं आंतरराष्ट्रीय धोरणें असतात आणि असणार; हें सर्व अपरिहार्य आहे. परंतु तें सर्व सदासर्वदा राष्ट्रद्रोही जातीचेंच असतें अगर असणार असें मानणें हा कित्येकदां अपसमज असतो;—'प्रचारिणें' हा कित्येकदां पक्ष—बाजीचा भाग असतो. (**नेहमींच नव्हे**). स्वतःला राष्ट्रवादी म्हणविणाऱ्या पक्षांनीं स्वतःचें बळ जास्तींत जास्त वाढविणें आणि आपापसांत जास्तींत जास्त परस्पर ऐक्य घडविणें हा खऱ्याखुऱ्या अराष्ट्रीय पक्षांना खराखुरा पायबंद घालण्याचा खराखुरा मार्ग होय. तो न आचरितां एखाद्या जनतानिष्ठ झुंजार पक्षावर अराष्ट्रीय असल्याचे साधार निराधार अगर अल्पाधार आरोप वेळीं अवेळीं करून त्याचे सेवेपासून जनतेला वंचित करणें, त्याला खऱ्या राष्ट्रीय हिताकारणीं कौशल्यपूर्वक राबवून न घेतां येणें, हें खऱ्याखुऱ्या जनता—नेत्यांचें एक अपयशच गणलें जाण्याचा संभव आहे; इकडे कुणाचें दुर्लक्ष न व्हावें.

ग्रामोद्योग पुरस्कार ही तुमची कसोटी!

अगदीं ओघाओघानें नि प्रासंगिकपणेंच कम्युनिस्ट पक्षाबद्दल इतकें लिहिल्यानंतर, सं. म. समितीच्या धोरणांत आणखी एकदोन महत्त्वाच्या गोष्टींची सुधारणा व्हावयास पाहिजे, त्यांचा येथें स्पष्ट उल्लेख करतों. त्यांपैकीं एक म्हणजे समितीनें ग्रामोद्योग आणि लघुयंत्रचलित उद्योग-धंदे यांकडे सध्यांपेक्षां फारच अधिक आत्मीयतेनें लक्ष द्यावयास पाहिजे. त्या प्रमाणांत मोठ्या यंत्रांचें प्रसाराला स्पष्टपणें जनहितकारक कडक नियंत्रण—पायबंद घालण्यास सिद्ध झालें पाहिजे. या बाबतींत सैद्धांतिक चर्चा आतांपर्यंत पुष्कळ झाली आहे, आणि तींत पाश्चात्य विचारांचें अंध प्रत्युच्चारण फार झालें आहे. परिणामीं भारतीय पांचवार्षिक योजना आणि त्यांचें पायीं भारतीय जनता यांच्या आर्थिक पेंचप्रसंगांत भरपूर वाढ झाली आहे!! केवळ्याहि मोठ्या मातबर असामींच्या अगर पक्षांच्या रोषास भिऊन प्रस्तुत गोष्टीचा स्पष्ट उच्चार—प्रचार करणें ही गोष्ट आतां टाळण्यासारखी राहिली नाहीं. देशांतील अपार मानवी शक्ति एकीकडे वायां दवडीत ठेवून यंत्रांवर नि यंत्रप्रधान अर्थरचनेवर एखाद्या खुळ्याप्रमाणें अप्रमाण अफाट पैसा खर्च करीत रहाणें, आणि रोजगाराच्या संधि वाढविण्याऐवजीं त्या कमी करण्याकडे बुद्धीचा अपव्यय करणें यासारखा पागलपणा या देशांत दुसरा कोणता असेलसें वाटत नाहीं. (तो थांबला पाहिजे)

अगोदरच बेकारीचे चटके भोगीत असलेल्या लक्षावधि जनतेचे हाल–कष्ट अशा तऱ्हेनें वाढविणें हें 'मानवता–विरोधी' आहे! तो समाजवाद नसून समाजवादाचें विडंबन अगर भूत आहे!! हें यंत्र–शास्त्र अगर प्रगति–प्रेम नसून या सर्वांशीं घेतलेली ती स्पष्ट काडीमोड आहे!!!

आंतरप्रांतीय प्रेमभावनेनें सीमा प्रश्न सोडवा.

सुधारणेची दुसरी बाब म्हणजे महाराष्ट्राचे सीमा–विभागांची एकत्र सांधणी नि संयुक्त महाराष्ट्र ध्येयाची परिपूर्ति. या बाबतींत सं. म. समितीच्या ध्येयाशीं आमची सहानुभूति वेळोवेळीं आम्ही स्थूलमानानें व्यक्त करीत आलों असतांही, तिला आणखी कांही मतभेदांची पुरवणी जोडण्याचें काम आम्ही सक्षेपानें करीत आलों आहों. तीच बाबत पुन्हां आम्ही तूर्त संकेतानेंच येथें लिहितों. सीमेचे हे वाद पांच वर्षें जिद्दीनें खेळविल्यानंतर, राष्ट्रहिताचे दृष्टीनें आणि '**महाराष्ट्रा**' चे नागरिक या नात्यानें, कोठें तरी केव्हांतरी, ते आपण, अगदीं आपल्या अगर दुसऱ्याच्या लहरीप्रमाणें नव्हेच, तरी चांगल्या सन्मान्य–तऱ्हेनें—जरूरतर औदार्ययुक्त न्यायानें–संपविण्याची मिटविण्याची तयारी दाखविलीच पाहिजे; आणि त्यासाठीं दुसऱ्या प्रांतांचे मनोभूमिकेंत जरा खोलबुडी मारून–परांतर प्रवेश करून–वादांचीं मुळें शोधलीं पाहिजेत. असा शोध घेतला असतां सहज दिसून येईल कीं, प्रत्येक प्रांताप्रांतांतून स्वतः मोठें होण्याची–असण्याची तसेंच 'तुटीचा प्रांत बनणें टाळण्या'ची एक स्वाभाविक आर्थिक प्रेरणा आहे. आणि ती जितकी बलवान् आहे तितकीच ती मनुष्य–स्वभावाला धरून आहे. अशी ही एक बलवान् आर्थिक प्रेरणा आणि समान–भाषिक लोक एकत्र राहण्या–असण्याची दुसरी स्वाभाविकच प्रेरणा,–या उभयविध प्रेरणांचा मेळ स्वतःला बुद्धिमान् म्हणविणाऱ्या **'महा' राष्ट्रीय** धुरीणांना घालतां आलाच पाहिजे. 'समाजवादी भारतांत समाजवादी महाराष्ट्र' या ध्येयाचा उद्घोष करणाऱ्या पक्षाला मुंबईवरील भारतीयांचे स्वाभाविक सामायिक अधिकार लाथाडून एक प्रकारचे विशेषाधिकार मागतांना सुचलेलें सोयीचें आर्थिक (मार्क्सिस्ट ?) तत्त्वज्ञान, त्या लाभांचें रास्त ठिकाणीं किंचित् औदार्यपूर्वक वितरण करण्याचे दिशेनें सुचेल, अगर किमानपक्षीं शेजारी प्रांतांचें रास्त समाधान होईल इतपत बाजवी रास्त आश्वासनें–दिलासा जरी त्या प्रांतांना महाराष्ट्राकडून प्रेमभावनेनें देतां येईल—दिला जाईल, आणि परस्पर द्वेष–तिरस्काराच्या गर्ह्य भाषा जर टाळल्या जातील, तर तेंच प्रांतिक सीमांचे वाद कदाचित् अधिक सुलभतेनें सुटण्यास साह्यभूत होईल. अन्यथा हे वाद 'स्वतंत्र भारताचे अंतापर्यंत' जिवंत रहातील, आणि अंत करूनच विराम पावतील, अशी भीति वाटते!!

विशेषतः संयुक्त महाराष्ट्र समिति नेत्यांचें नि सामान्यतः सर्वच राजकीय कार्यकर्त्यांचें वरील विचारांकडे अवश्य तेवढें लक्ष जाईल अशी आशा करून तूर्त रजा घेतों.

प्र. दि. ५–५–६१.

ही पत्रिका संपादक मुद्रक व प्रकाशक श्री. **दत्तात्रय केशव पर्वते** यांनीं, रामदास मुद्रणालय, दादर, मुंबई २८ येथें छापून, मध्यवर्ति जनसेवा मंडळ, मुंबई १४ यांचेकरितां, ४५, अहमद सेलर चाळ नं. ३, नायगांव, दादर, मुंबई १४ येथें प्रसिद्ध केली.

S. A. DANGE,

4 Ashok Road,
New Delhi

November 29.

My dear Atre,

I am off to Moscow tomorrow at dawn. I propose to return by about 20th of December or even earlier, if possible.

I hope you will be able to settle the question of seats and announce all of them latest by 5th December at the most.

How to cross the hurdle of Girgaum and Appa, I hope you will find a proper way out.

I had been to Kamath's studio to look into the question of the model. He has put a tentative idea and I have made some suggestions. I think, we can take that up later on.

As you know, it is necessary to put up those electric lights and so you will have to take the initiative and collect the money for the preliminary expenses which comes to about Rs.3000 as Com.Kurne put it. Just when I left, I had not enough margin to give a cheque; otherwise I would have advanced the money.

People are discussing Goa and the necessity of military action by the Government. The atmosphere is full of that talk. The China issue is not cutting much ice just now in the context of Goa. I hope the Samiti issues some statement on the question on the lines of our previous resolutions. A march to Goa is really the central slogan of the day.

With greetings,

Yours sincerely,

S A Dange

(S.A.Dange)

S.A.DANGE,

Secret

New Delhi
November 29

My dear Sardesai,

I thought you would be in Bombay before I left on 29th morning but it seems the class delayed you and perhaps the affairs on the way.

In Bombay, the feeling is that we are delaying too much the announcement of the candidates. So I hope you will succeed this time in settling all the affairs by first of December.

Before I left, Com.Madhavarao Gaikwad and Bhalerao had come to my place to impress that a quick decision is necessary. I told them that Daokhar's seat is the key point. He said that I should settle it on any basis I liked. But since I was leaving the next day morning, there was no question of my doing anything. So ultimately, it may come to accepting the alternatives, guaranteeing Daokhar either the Council seat from the PWP quota or the District Board seat, which should be a paying one and guaranteed by all. If that is accepted by people amongst us, then the rest of the solutions will be quicker. Krishna will insist on Parel and we will have to loose it, though it is justifiably our seat.

The tie between Appa Pendse and PWP in Girgaon is not so difficult. Appa should be given Girgaon or if Atre can be persuaded, he may be sent to Walkeswar. If he does not go there, then that seat could be given to Tara Reddy. As she has already her corporation contacts, it should be helpful to mobilise opinion for the upper seat. Yeshwant Chawan should be kept for the seat already discussed.

I wonder how you will wangle the Ahmednagar Parliamentary seat.

South Karad goes, of course, to Rajaram.

In Mazgaon, there is the tie between S.Y.Kolhatkar and Bhogle. From the point of view of winning the seat and from the point of view of the fact of Bhogle having lost corporation place and being a wholetime worker leader, he should get preference.

The quarrel with Lal Nishan will be resolved, it seems, not in a very happy way. If Lal Nishan does not get Kolhapur seat, they will not contest Kolhapur at all.

I will not discuss the other seats which have been on the disputed list. I am writing this just for your knowledge as to what my reactions are. You can use it if you think necessary. In any case, I think, 5th December should the last date for settling all these things, if not earlier.

Yours fraternally,

S A Dange

.45

प्रेषक - श्री. गणपतराव गंगाधर गायकवाड 'साहित्यरत्न'
शामलाल रोड - खामगांव (महाराष्ट्र)
(जनजागृति मंडल खामगांव)

दि. २-१२-१९६१
खामगांव

Samiti

प्रति- श्रीमान अध्यक्ष, संयुक्त महाराष्ट्र समिती, बम्बई

सविनय वंदे!

महाशय —....

१९६२ में होने वाले आम चुनाव में खामगांव चुनाव क्षेत्र से मैं स्थानिक परिस्थिति के अनुरूप बम्बई विधान सभा के लिये 'स्वतंत्र' उम्मेदवार के नाते खडा रहने वाला हूं! चुनाव प्रचार के लिये मैंने 'जन-जागृति मंडल' नाम का संगठन गठित किया है। जिस के मंच द्वारा दि. २-१०-६१ से हमने चुनाव प्रचार आरम्भ किया है। आजतक चार आम सभाएँ आयोजित की गई हैं। इन आम सभाओं द्वारा तथा खानगी बैठकों द्वारा हम लोग अपनी भूमिका जनता के सम्मुख रखते आ रहे हैं। हरेक आम सभा में मैंने सभी पक्षों से यह जाहीर निवेदन किया था कि वे मेरी स्वतंत्र उम्मेदवारी को सक्रीय सहयोग प्रदान करें। शायद आप के कार्यालय तक मेरे इस निवेदन की खुली आवाज पहुँच चुकी होगी ही।

बीते ३० वर्षों में - विद्यार्थी कॉंग्रेस, कॉंग्रेस सेवादल, युवक संगठन, नगर एवं जिला कॉंग्रेस कमिटी, बिभिन्न क्षेत्रों में कामगार आंदोलन (१९४८ से १९५५ तक विदर्भ-इन्टक के सहमंत्री के नाते), कामगारों की सहकारी सोसायटियां, हरिजन सेवा, पिछडी जाति का संगठन, बुलडाणा जिला स्वतंत्रता सैनिक समिति, साहित्य सेवा, नाग-विदर्भ आंदोलन आदि क्षेत्रों में मैंने मेरी कर्तव्य पूर्ति की है।

यद्यपि मैं म. गांधी के जीवन मूल्योंपर अटूट श्रद्धा रखते आ रहा हूं फिरभी विद्यार्थी अवस्था ही से मैं समाजवादी समाज व्यवस्था का पक्षपाती रहा हूं! ३० वर्षोंतक कॉंग्रेस के अंतर्गत लगातार कार्य करने के पश्चात ~~अब~~ ~~मैं~~ दो वर्ष पूर्व मैं उसी अवस्था में कॉंग्रेस के बाहर आया हूं जिस अवस्था में मैंने कॉंग्रेस प्रवेश किया था।

(उपरोक्त जिन-जिन क्षेत्रों में मैंने कार्य किया है उनमेंसे साहित्यिक तथा नाग-विदर्भ आंदोलन के अतिरिक्त सभी क्षेत्रों में मैंने या तो संयोजक के नाते या पदाधिकारी के नाते कार्य किया है)

बिभिन्न सिध्दान्तों को रखनेवाली व्यक्तियाँ जनतन्त्र की जीवन प्रणाली में समान लक्ष के हेतू एक दुसरोंसे सहयोग कर सकती है, इस स्वाभाविक बात को सामने रखकर ही मैंने आप के समक्ष मेरा निवेदन प्रस्तुत करने का साहस किया है।

अत: मैं अपेक्षा करता हूं कि संयुक्त महाराष्ट्र समिति के पक्षोपक्ष खामगांव मतदार संघ के चुनाव कार्य को सरल बनाने के लिये मेरी स्वतंत्र उम्मेदवारी को सक्रीय सहयोग देंगें।

मेरा संक्षिप्त परिचय- आयु- ४३ वर्ष। जाती- जन्मसे कैकाडी। शिक्षा दीक्षा- टिळक राष्ट्रीय विद्यालय खामगांव। भाषाज्ञान- मराठी, हिन्दी

अंगरेजी। उदर निर्वाह का साधन- पेन्टिंग, मॉडलिंग आदि कलात्मक व्यवसाय। बीच में कुछ वर्ष प्रायमरी एवं हाईस्कूल अध्यापक। बचपन से खामगांव ~~यहीं~~ मेरा निवासस्थान। कार्य क्षेत्र भी यहीं। १९४० तथा ४२ में कारागृहवास -१७ माह का।

पत्रोत्तर की अपेक्षा।
कृपा रखें।

आपका विनम्र
लखापत लायकवाड़
संयोजक
जन जागृति मंडल खामगांव